SACRÆ

BIBLIOTHECÆ SANCTORVM PATRVM

TOMVS SEPTIMVS,

QVO DEVOTÆ, ET ERVDITÆ ALIQVOT ILLORVM HOMELIÆ, DE SANCTIS ET IN loca varia Scripturæ, continentur.

Per MARGARINVM DE LA BIGNE,
Theologum Doct. Parisiensem.

PARISIIS,
APVD MICHAELEM SONNIVM, VIA IACOBÆA,
SVB SCVTO BASILIENSI.
M. D. LXXV.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX HOMELIARVM DE SANCTIS, ET IN VARIA SCRIPTVRÆ LOCA, QVÆ CONTINENTVR *Sacræ Bibliothecæ Sanctorum Patrum* TOMO SEPTIMO.

SANCTORVM PATRVM, HOMELIAE DE SANCTIS, ET IN VARIA SCRIPTVRÆ LOCA, SACRÆ BIBLIOTHECÆ.

TOMVS SEPTIMVS.

EX D. HIERONYMI SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM CATALOGO.

HIPPOLYTVS cuiusdam Ecclesiæ Episcopus (nomen quippe vrbis scire non potui) rationem Paschæ temporúmque Canones scripsit vsque ad primum annum Alexandri Imperatoris, & sedecim annorum circulum, quem Græci ἑκκαιδεκαετηρίδα vocant, reperit: & Eusebio, qui super eodem Pascha Canonem decem & nouem annorum, id est, ἐννεακαιδεκαετηρίδα composuit, occasionem dedit. Scripsit nonnullos in scripturas commentarios, è quibus hos reperi, in ἑξαήμερον, & in Exodum, & in Canticum Canticorum, in Genesim, & in Zachariam, de Psalmis, & in Esaiam, de Daniele, de Apocalypsi, de Prouerbiis, de Ecclesiaste, de Saul, de Phytonissa, de Antichristo, de Resurrectione contra Marcionem, de Pascha aduersum omnes hæreses. Et προσομιλίαν de laude Domini Saluatoris, in qua, præsente Origene se loqui in Ecclesia significat. In huius æmulationem, Ambrosius, quem de Marcionis hæresi ad veram fidem correctum diximus, cohortatus est Origenem in scripturas Commentarios scribere, præbens ei septem & eò amplius notarios, eorumque expensas, & Librariorum parem numerum: quódque his maius est, incredibili studio quotidie ab eo opus exigens. & vnde in quadam Epistola ἐργοδιώκτην eum Origenes vocat.

EX IOANNIS PICI, PARISIENSIS SENATVS PRÆSIDIS, ET ORATIONIS HVIVS INTERPRETIS,

Præfatione ad Illostriss. Principem Cardinalem Carolum à Lotharingia.

HAc in Oratione nemo speret diē vel horam illius secundi Aduentus siue iudicii, designatam iri, quam nemo (demptó solo Patre, vt Christus inquit in Euangelio) explanatā habet: verùm quæ signa & omnia de iudicio diem illum antecessura à Domino dicta sunt, ea ipsa verbosius & more propè declamatorio lapidius explicari: allatis Prophetarū atque Apostolorū cōfirmantibus propositū testimoniis. Quicū que tamē accedet ad lectionē huius orationis, duo potissimum attendet, & summopere cauebit, in quibus peculiarem & alienam ab Ecclesiastica doctrina tuetur Hippolytus opinionem. Prius, dum censet Ioannem Euangelistam quasi minimè mortuum, cum duobus Prophetis Enocho & Elia, venturū ad prædicandum verbum Dei paulò antequam reueletur Antichristus: cùm tamen & beatum Ioannem obiisse mortem asserat Ecclesia: & ille ipse Ioannes, Apocalypseos vndecimo capite duorum duntaxat Prophetarum Antichristo præcursorum faciat mentionem. Alterum est in eo quòd existimat Antichristum non futurum verum hominem, sed corpus tantum phantasticum ostentaturum, contra diui Pauli sententiam vocantis illum, hominem peccati filiúmque perditionis. Quæ ne fallant imprudentem lectorem, sunt ad marginem annotata.

BEATISSIMI HIPPOLYTI EPISCOPI ET MARTYRIS ORATIO DE CONSVMMATIONE MVNDI, AC DE ANTICHRITSO, Et Secundo Aduentu Domini nostri Iesu Christi.

QVONIAM beati Prophetæ, oculi nostri fuerūt, rerum arcanarū declarationem nobis indicantes, tū vita, tum manifestatione, atq; Spiritus sancti Aduentu, & verba de iis quæ nondum acciderūt facientes, vnde etiā omnium seculorū posteritati maximam delinearunt contemplandi agendique occasionem: quā etiam ob causam Dei per carnem Aduētu in mundō promulgato, qui ex impollota ac deipara maria ortū sumpsit atque incrementum: eius cū hominibus cōsuetudinem ac vitā eiúsque per baptisma declaratione futurā omnibus hominibus regenerationem, per lauacrū regenerationis: eius miracula copiosa, beatam illam in Cruce Passionem, ludibria Iudæorū quæ in ea pertulit, sepulturā eius, descensum ad Inferos, ascensum redēptionémque animarum quæ fuerunt à seculis, mortis extinctionē, viuificā eius à mortuis Resurrectionem, vniuersi mūdi reformationem, in Cœlum assumptionem & Ascensionem, sancti Spiritus susceptionem, qua ornauit Apostolos: Aduētum denique secundum, qui manifestabit omnia, cùm videntes appellentur, necessariò præmonstrarūt ac prædixerunt. Vnde diem etiam cōsummationis nobis signi-

Maria Dei-para.

Christi descensus ad Inferos.

ficarunt, extremis temporibus apostatam emersurū, qui homines seduceret, immū ac finem regni eius, A iudicis quoque Aduentum, iustorum vitā, ac delinquentiū supplicia præsignarunt: vti omnes singulis diebus ac horis hæc aio versantes velut ecclesiæ filij cognoscamus, ne vnum quidem iota aut vnū apicē ex his præteritū iri: quemadmodū sermo Saluatoris indicauit. Omnes igitur necessariò aperite oculos cordiū vestrorū, ac auribus animæ vestræ quæ dicturi sum⁹ excipite. Explicabo enim vobis hodierno die omnis horroris terrorisque plenam narrationē, nēpe de cōsummatione, id est est, totius Mundi seductione, quā patietur ab hoste & diabolo: quā sequetur secūdus Aduētus Dñi nostri Iesu Christi. Vnde B ergo, Christi, amantes, sumam initiū, quid exordiar, quidve cōmemorabo? Quem eorū quæ dico testē exhibebo? Verū vnde sermonē sumus auspicati, eos in mediū proferam⁹ testes fide dignos, qui dicta cōprobent: deinde Apostolorū quoque doctrinā, vel Prophetiam potius, vt per vniuersum orbem terrarū quasi tuba canāt cōsummationis diē. Cū igitur hi quoque præsignauerint quæ nondū euenerunt, ac fallacias peruersaq; cōsilia improborū hominū, qui existent, aperuerint, agedum Esaiā Prophetā tanquā primū testem in mediū producamus; qui docet nos quæ futura sunt circa tēpora cōsummationis. Quid igitur ait? Terra vestra deserta, Ciuitates vestræ igne C exustæ. Regionē vestram in conspectu vestro deuorant alieni. Derelinquetur filia Siō sicut vmbraculū in vinea: & sicut tuguriū in cucumerario: tanquā Ciuitas quæ vastatur. Vides, dilecte, lumen Prophetæ immissū, quo tēpus illud, quot ante seculis vaticinatus est. Nec enim de Iudæis, nec de ciuitate Siō verbum hoc prædixit, sed de Ecclesia. Nam oēs Prophetæ declararūt Siō esse spōsam è gentibus adductā. Quocirca ad secundū testē orationē applicem⁹. Quisnā est ille? Audi etiā Oseam grandiloqua fundentē, In diebus illis inducet Dñs è deserto ventū D vredinis cōtra illos? & desiccabit venas eorū, & desertos faciet fontes eorū, & vniuersa vasa desiderabilia delebūtur. Quia restiterūt cōtra ueū, in gladio cadent, & quæ ex eis prægnātes fuerint, disrūpentur. Ecquis alius vētus vredinis à deserto, q̄ Antichrist⁹? qui tēporibus suis deleturus est & desiccaturus venas aquarū & fructus arborū, propterea q̧ homines amplexi sunt opera eius. Itaq; delebit eos, ipsique seruiēt in impuritate ipsius. Attēde cōcordiā prophetæ propheta: cognosce alium quoque similia proloquentem. Eadem enim Amos propheta cōsentiens prædixit: Hęc dicit Dñs, quia pugno percutitis pauperē, & dona electa cepistis ab eo, domos politas ædificastis, & nō habitabitis in eis. Vineas desiderabiles plantastis, nec tamē vinū bibetis earū. quia noui E permultas īpietates vestras, & grauia sūt peccata vestra. qui defraudatis iustos, accipitis munera, & pauperes in portis opprimitis. Ideo prudēs in tēpore illo tacebit, q̄a tēpus malū est. Disce, dilecte im̄pbitatē hominū illius memoriæ, vt iustū diripiāt, domos & agros, & ipsam iustitiā auferāt à iusto: vt scias tū finē adesse, quādo hæc fiēt. Ita perspecta tibi est prophetæ sapiētia ac reuelatio futura tēporibus illis. quin prophetæ oēs (quemadmodū prædiximus) vt vetera patefecerūt, sic posterioribus euētura tēporibus clarè vaticinati sunt. Sed ne recēsendis omnium prophetarū verbis orationē cōsumam⁹, vbi vni⁹ mētionē fecerim⁹, ad ꝓpositū reuertamur. Quid porrò Michæas quoque ꝓdicit? hæc dicit Dñs super prophetas q̄ seducūt populū meū, qui mordēt dētib⁹ suis, & ꝓdicāt ei pacē: & si nihil datū fuerit in os eorū, sanctificāt super eū bellū. Propterea nox erit vobis pro visione, & tenebræ vobis erūt pro diuinatione. Et occidet Sol super Prophetas, & obtenebrabitur super eos dies. Et confundentur qui vident somnia, & deridebuntur vates. Hæc prænarrauimus, vt intelligatis cruciatum & perturbationem extremis futurā temporibus, omniumque hominum inter se viuendi cōsuetudinem, inuidiam, odium, contentionē: pastorū in ouibus negligentium, populi erga Sacerdotes animū immorigerū. Ita oēs suo arbitratu viuent. Filij manus iniicient in parētes: vxor virū suū tradet in mortē: vir vxorē suā, vt ream, trahet in iudiciū. Dñi in seruos suos erūt inhumani: serui in dominos animū gerēt inobedientē. senis canitiē nemo reuerebitur: iuuenilis formæ nemo miserebitur. tēpla diuina domorū instar erūt: locis oīb⁹ euersiones fient ecclesiarū. scripturæ contēnentur: hostis illius Cātica vbique decātabunt. Post hæc stupra, adulteria, periuria, incātationes, diuinationes magno impetu studioq; sequētur. In summa, ex iis qui Christiani vidētur, tunc exurgēt falsi prophetæ falsique Apostoli, homines impostores, corruptores, malefici, mentiētes alius in aliū, adulteri stupratores, rapaces, auari, periuri detractores. Pastores fiēt quasi lupi. Monachi expetēt q̄ sunt Mūdi: diuites animū expertē misericordię induēt, pauperi nō succurrēt principes, potētes miserationes abiiciēt, iudices iustū auferēt ex iusto, muneribusq; excæcati iniustitiā ꝓbabūt. Quid narro, q̄ fient ab hoībus, cùm ipsa etiā elemēta ordinē suum sint negatura? Terræmotus erūt per oēs Regiones, tonitrua, venti, horrenda fulgura, q̄ domos agrósq; exurent: ꝓcellæ vētorū, q̄ terrā ac mare sine modo perturbabunt: terræ sterilitates, sonitus maris, intolerabilis cōmotio ob interitū tam animarum quàm hominum: signa in Sole, signa in Luna, siderum de via deflexiones, angustiæ gentiū, aëris intēperies, grandinis emissiones super faciē terræ hyemes inordinatæ, glacies sui dissimilis, ardores qui sedari nequeāt, repētina fulmina, insperata incēdia: &, vt semel dicā, gemitus & plāctus vniuersæ terræ cōsolatione carētis. Ex quo enī abūdauerit iniquitas, refrigescet charitas multorū. Propterea Dñs vniuersi, horū omniū fluctuationem & confusionē clamat per Euangelium, dicens, Videte, ne seducamini. Multi enim veniēt in nomine meo dicētes. Quia ego sū. & tēpus appropīquauit. Ne seducamini igit̄ post eos. Cùm autē audieritis bella & dissensiones, nolite terreri. Oportet enim primū hæc fieri, sed nō statim finis. Videamus verba Saluatoris, quemadmodū ad nos sēper confirmandos præceperit. Videte, ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo dicētes, Ego sū, Nā posteaquā ipse assumptus est ad patrē, surrexerunt quidā dicentes. Ego sū Christus, vt Simō Magus, & reliqui, quorū nomina referre nō est huius tēporis. Quare extremo etiam die consummationis exurgere denuo debent pseudochristi, viri qui dicant, Ego sum Christus: & seducent cōplures. Pleriq; homines cursitabūt ab oriēte ad occidētē vsq;, & ab aquilone vsq; ad mare dicētes, Vbi hîc Christ⁹? Vbi illic Christ⁹? sed qui vana sapiētia præditi, nec diligēter legāt scripturas, nec recta sētiāt, nomē quęq̧ inuenire nō poterūt. Oportet enī primū hęc fierēt, ri, itaq; cōspici filiū perditionis, hoc est, diabolū. quin & diuiniloqui Apostoli, qui cōfirmāt aduētū Dñi nostri Iesuchristi, sigillatī innuerūt istorū detestando-

Scopus huius orationis.

Testimonium Prophetarū. Esa. 1.

Osee. 13.

Mich. 3.

Afflictiones extremis tēporibus futura.

Luc. 21.

rum ac exitialium hominum demonstrationem , ae
Petrus fi- palàm prædicarunt nefarias illorum actiooes. Prin-
dei petra, ceps Petrus,fidei petra,quē beatū iudicauit Christus
&c. Deus noster,ille doctor Ecclesiæ,ille primus discipu
lorū, ille qui regni claoea habet , docuit nos dicens,
2.Pet. 3. Hoc primū scitote filij,quòd veniēt in extremis die-
bus illusores, secundū suas ipsorum concupiscentias
2.Pet. 2. ambulātes. Et erūt in vobis falsi doctores, qui intro-
ducēt sectas perditionis. Secundū hunc cōsonat Ioā-
1.Io. 3. nes Theologus dilectus Christi,clamátq;, Manifesti
& 2. sunt filij diaboli.Et nooc Aotichristi multi facti sunt:
1.Io. 4. verùm oe seducamini post eus. Nulite omni spiritui
credere,quia multi pseudoprophetæ exierunt io mū-
dum.Deinde etiam Iudas Iacobi fratet his similia di-
Iud 1. cit,In nouissimis temporibus erunt illusores , secun-
dom sua desideria ambulantes in impietatibus. Hi
sont qui sine metu seipsos pascunt. Perspexisti Theo-
logorum & Apostolorum cōsensum, ac doctrinæ il-
lorum concordiā: deinceps Paulom etiam audias, li-
Phil.3. berè loquentem, quàm apertè hosce reuelet: Videte
Col.2. malos operarios , videte concisionem. Videte ne
qois vus deprædetur per Philosuphiam & inanem
fallaciam. Videte quomudo cautè ambuletis, quo-
niam dies mali sunt. Ecquis igitur habebit escusa-
tionem, qui hæe audiat in Ecclesia à Prophetis , ab
Apostolis,atque ab ipso oumioo:nee sollicitus erit
de anima sua,ac tempote coosummationis & hora
illa, qua sisti debemus ad tribunal Christi ? Sed nar-
ratiooē huius de cōsummatione orationis cōuerta-
mus ad ea quæ sequuntur nobis dicenda. Io mediū
verò produco testem fide dignū Danielem Prophe-
tam qui sumniū Nabuchodonosor dissoluit , atqoe
ab initio regnorū vsqoe ad consummationē , viā in-
declinabilē sequi volentibus,declaratiooem verita-
tis demōstrauit. Quid enim Propheta clarè Regi
Dan.2. Nabuchodonosor prænunciauit? Videbas,ô Rex,
& ecce statua ingeos stabat in conspectu tuo : cuius
caput erat ex auro , brachia eius & homeri argētei,
vēter &femora ex ære,tibiæ ferreæ: pedum aūt pars
erat ferrea,pars testacea. Contēplabaris ergo donee
abscissus est lapis sine manibus , qui percussit ima-
ginis pedes ferreos ac testaceus,& tandē cōminuit.
Túmq; simol cōminuta sunt, testa', ferrū,æs,argen-
tum, & aurū: & facta sunt quasi puluis à facie rui bi-
nis æstiui. Lapis autē qui percussit imaginē, creuit in
montē magnū, & repleuit voiuersam terrā. Coniū-
gētes ergu his visiones oanielis , amborū vnā facie-
mus expositionē, demonstrātes vera fuisse à Daniele
visa, & cōsentanea iis quæ Nabochodonosor quoq;
præuiderat. In hunc enim modū ait Propheta, Ego
Dan. 7. Daniel videbā, & ecce quatuor vēti Cœli pugnabāt
io mari magno : & quatuor bestiæ grādes ascende-
bāt de mari,inter se diuersæ. Prima bestia quasi leæ-
na,, & eius alæ velut aquilæ. Aspiciebā donec euul-
sæ sunt alæ eius, & sublata est à terra, & super pedes
bominis stetit, & cor hominis datum est ei. Et ecce
bestia secunda similis vrso in parte stetit, & tres or-
dines in ore eios,in medio dentiū eius: & sie dicebāt
ei:Surge,comede carnes plurimas. Post hoc aspicie-
bā, & ecce bestia tertia veluti pardus, & buic erāt a-
uis alæ qnatuot super se: capita quatuor erāt bestię.
Post hoc aspiciebā, & ecce quarta bestia terribilis
atq; mirabilis, & fortis supra modū: cuius dentes e-
rāt ferrei, & vngues æneí: edebat & cōminnebat, &
reliqua pedibus suis cōculcabat. Et hæc valde discre-
pabat ab omoibus bestiis præcedentibus eā , & ha-

bebat cornua decē. Considerabā cornua eius: & ec-
A ce,cornu paruū ereuit in medio eorū. Et tria de cor-
nibus primis euulsa sunt à facie eius. Et ecce oculi
quasi oculi hominis erāt in cornu isto , & os loquēs
ingētia. Cùm igitur hæc videātur omnibus intellectu
difficilia, quæ mysticè dicta sunt à propheta, nullum
eorū celabimus eos qui mēte sunt sana præditi. Cū
dicit oaniel primā bestiā , hoc est leænā, ascendeotē
è mari, significat regnū Babylooiorum, quod fuit in
mundo, aureum caput statuæ illius. Quod aotē di-
cit, alas eius velut aquilæ, significat exaltatum Regē
Nabuchodonosor, contra Deum sese extulisse. Post-
modū inquit alas eius euulsas: qooniā eoersa fuit e-
ius gloria. Pulsus enim fuit è regno suo. Illa autē ver
B ba, Cor homiois ei datum est, & soper pedes homi-
nis stetit. resipuisse eum, vbi se hominem esse agno-
uit, dedisséq; gloriā Deo. En demonstrauit primæ be
stiæ similitudinem. Post leænam, alterā bestiā vider
propheta vrso similē: qui erant Persæ. Cùm autem
dicit, Videbā in ore eius tres ordines, tres gētes de-
signat, Persas, Medos, ac Babylonios : quod declarat
in imagine argeorum post aurū. En secundam etiā *Visionum*
bestiam declarauimus : sequitur tertia , pardus: qui *interpre-*
Græci fuerunt, Alexander enim Rex Macedonū post *tatio.*
Persas rerū potitus est, fuso Dario: quod significatur
per æs in imagine. Iam qood ait, bestiā habere qua-
tuor alas auis, & quatoor capita, clarissimè demon-
C strauit quo pacto regnum Alexādri diuisum foerit
quatuor in partes. Quatuot enī habuit capita, reges
quatuor qui ex eo regno surrexeruot. Nā moriens
Alexander regnum suum diuisit in quatuor partes.
Iam etiam tertiam bestiam expediuimus : deinceps
narrat quartā bestiam terribilē ac stupendam, cuius
dētes erāt ferrei, ac vngues ænei. Quinā sunt hi, nisi
Romanorū imperium, quod est ferrum , quo cōte-
ret omnes superiores Reges, & dominabitur vniuer-
sæ terræ? Quid porrò reliquum est nobis interpretā-
dum ex his quæ vidit propheta? At extremitates illę
pedū imaginis, in quibus pars erat ferrea, pars testa-
cea, permista ambo in vnū. Siquidē decē digitis pe-
D dū imaginis , mysticè significanir decē Reges inde
exortos: quod Daniel est interpretatus. Considerabā
enim, ioqoit, bestiam, quartā videlicet : & ecce decē
cornua post eā. In quibus ascendit alterū cornu tā-
quam pullulans, ac tria se priora eradicabit. Quod
cornu demonstrat pullulū alium non esse nisi An-
tichristū, qui suscitabit regnum Iodæorū. Tria cor-
nua quæ ab eo radicitus euellētur , tres Reges indi-
cant, Ægypti, Libyæ, Æthiopū, quos deleturus est a-
cie bellica : quibus omnibus potitus, iam tyrannus
formidabilis sanctos affliget ac persequetur , insur-
gens in eos. Vides, vt oaniel Nabuchodonosoru re-
gnorū dominatiooē exposuerit. cernis, vt statuæ for
E mā, omnibus suis lineamentis declararit: percepisti,
qua ratione præmōstrarit nobis quatuor bestiarū as
cēsum è mari. Superest, vt Antichristi peculiaria fa- *Anti-*
cinora vobis aperiamus: & quatenus licebit, è pro- *christi fa-*
phetis atq; scripturis promolgemus eius vagationē *cinora.*
per vniuersam terrā , & Aduentum nefariū. Cū Do-
minus Iesus Christus secūdū carnē aduenerit ex san-
cta & immaculata Virgine, tribūq; Iuda assumpserit,
ex eáq; processerit, declarauit scriptura regiā stirpē,
ex sentētia Iacob in benedictionibus clamantis ad
Iodam filiū suū, Te laudabunt fratres tui: manus tuæ
in ceruicibus inimicorū tuorum adorabunt te Filij
patris tui. Catulus Leonis Iuda è virgulto, Fili mi, ascē

disti. Recubans dormiuisti vt Leo, & velut catulus leonis, quis excitabit illũ? Nõ deficiet Princeps ex

Gen. 49.

Iuda, neque Dux de fœmoribus eius, donec veniant quæ reposita sunt ei, & ipse est expectatio gentium. Attende, verba Iacob ad Iudã dicta, in dño esse impleta. Idẽ profectò clamat etiam de Antichristo Patriarcha. Itaque sicuti Prophetiam emisit in Iudam, ita & in filium suũ Dan. (Nam Iudas erat filius eius quartus, Dan verò filius quoque eius septimus) Ecquid de illo clamauit? Occurrat ipsi Dan, coluber in via, insidens in semita, mordens vngulã equi. Quis erat Serpẽs, nisi seductor ille ab initio dictus in Ge-

Gen. 3.

nesi seduxisse Euã, & Adamũ supplantasse? Sed quoniã pluribus hæc nobis sunt demõstranda, haud grauabimus. Ille certò nasciturus est è tribu Dan, & veluti Rex tyrannus aciem ex aduerso instructurus est, iudex seuerus ac diabolus, vt ait Propheta. Dan iudicabit populum suũ, vt quæuis alia tribus in Israël. Sed dicet quispiã, hoc de Samsone dictũ esse, qui na-

Antichristus erit de tribu Dan.

tus è tribu Dan, iudicauit populum suũ annos viginti. At in parte duntaxat illud à Samsone factum est, hoc verò vniuerse implebitur tẽporibus Antichristi. Inquit enim Ieremias in hunc modũ: E Dan au-

Gen. 49.

diemus vocem acutissimam equorum eius: A voce hinnitus equitatus equorum eius cõcussa est vniuersa terra. Et rursus Moses inquit, Catulus Leonis Dan, & exiliet è Basan. Et ne quis dicat, dictum hoc ad Saluatorẽ pertinere, attendat animum. Dan, inquit, catulus leonis, perspicuum reddit propositum, nominata tribu Dã, de qua nascetur diabolus. Quẽadmodum enim è tribu Iuda natus est Christus, ita nascetur è tribu Dan Antichristus. Cúmque dñs ac

Iere. 8. f. Christus dictus est Leo: item Antichristus diuersis de causis.

Saluator noster Iesus Christus filius dei propter Regiã & illustrẽ naturam, Leo sit antè prædicatus, eodem modo scriptura diabolum ob tyrannicã ac violentã indolem, leonem similiter fore prædicauit. Nã per omnia seductor ille vult imitari filium dei. Leo Christus. Leo quoque Antichristus. Christus Rex cœlestium atque terrestriũ, Rex etiã nascetur super terram Antichristus. Demõstratus est Saluator vt a-

Antichristus per omnia volet imitari Christum.

gnus, ipse quoque nascetur in Circuncisione. Christus misit Apostolos ad omnes gentes, hic itidẽ mittet pseudoapostolos. Christus oues dispersas congregauit, hic populũ Hebræorum dispersum, ad eũdẽ modũ congregabit. Christus dedit credẽtibus in eũ, pretiosam ac viuificã Crucem, hic itidem signũ suũ daturus est. Apparuit dñs in figura humana, sic iste prodibit sub forma hominis. Ex Hebræis ortus est Christus, hic quoque nascetur è Iudæis. Christus ostendit carnem suã tanquã templum, ac suscitauit tertia die, sic iste Ierosolymis suscitabit templũ lapideum. Atque has illius fallacias ex iis quæ deinceps exponemus, liquidò intelligent qui attentè nos audient. Nã è scripturis duplicem Aduentum Christi Saluatoris didicimus. Ac prior quidem secundum carnẽ, fuit abiectus: eo quòd ille humilis apparuerit. Ita posterior eius Aduẽtus prædicatus est gloriosus: quoniam veniet è Cœlis cũ potentia, cũ Angelis & gloria Patris. Prior ipsius Aduentus præcursorẽ habuit Ioannem Baptistã, posterior autẽ quo venturus

Cautè lege de Ioãne. non duorum tantũ prophetarum

est in gloria, Enoch, Eliam, & Ioannem Theologum exhibebit. Humanitatẽ specta dñi: vt vel extremis tẽporibus, mortaliũ curam gerat, ac misereatur. Ac ne tunc quidem sine Prophetis nos relinquet: sed missurus est eos ad doctrinã nostrã, certámque sciẽtiã, atque vt animos attendamus in Aduentũ aduer-

sarij, vt ibidem Daniel præmonstrauit. Inquit enim,

mentio fit ca. 11. Apoc.

A Testamentum confirmabit multis hebdomada vna: & in medio hebdomadæ auferetur Sacrificium & Hostia. Vnã hebdomadã, septennij demonstrationẽ

Dan. 9.

indicat posterioribus futuram temporibus. Ac dimidium hebdomadæ sument duo prophetæ cum Ioanne, ad denunciandum per vniuersum mundum Aduentum Antichristi, hoc est mille ducentos sexaginta dies, amicti saccis: faciéntque signa & prodigia, vt vel hac ratione flectant & conuertant homines ad pœnitentiam, propter immensam eorum iniquitatẽ & impietatẽ. Quòd si quis velit eis nocere, ignis egredietur ex ore ipsorum, & deuorabit ho-

Apoc. 11.

stes eorum. Hi potestatem habent claudendi Cœlũ,

B ne pluat diebus Aduentus Antichristi: & aquas cõuertendi in sanguinem, ac percutiendi terram omni plaga quotiescunque voluerint. Cúmque prædicauerint hæc omnia, occũbent gladio interfecti à diabolo. Et implebunt testimonium suũ, vt inquit etiã Daniel: qui præuidit bestiã ascendentẽ ex Abysso cũ eis bellũ gesturam, id est, Enoch, Elia, & Ioanne, & superatos eos interfecturã, propterea quòd noluerint gloriã dare diabolo. Istud est exiguũ cornu quod

Imò videtur esse Ioannes. Apoc. 11.

emergebat. Nã Antichristus elatus corde, postea incipiet exaltare seipsum & glorificare tanquã deum, persecutione sanctos, & blasphemia Christũ incessens. Verũ quia narrationis series necessariò nos de-

C duxit ad dies regni aduersarij illius, primò natiuitas eius est exponenda atque incrementum: tũ sermo (vt antea diximus) deducendus ad explicãdum quo pacto per omnia diabolus & filius iniquitatis sit Saluatori nostro se exæquaturus. Sic enim nos docet demõstratio. Cùm Saluator mũdi, genus humanum saluare decreuisset, ex immaculata virgine Maria na-

De natiuitate & progressu Antichristi.

tus est, & in figura carnis hostem cõculcauit suæ diuinitatis propria potentia. Ad eundẽ modũ etiã diabolus ex impura muliere prodibit super terrã: sed falsò nascitur ex Virgine. Etenim deus noster in carne versatus est nobiscũ, nostræ nõ dispari, quam ipse fecit Adamo, posterísque eius omnibus, absque

D peccato. Sed Diabolus licet carnẽ assumat, hoc opi-

Caue prorsus, quia Paulus vocat Antichristũ hominem peccati. 2. Thess. 2

nione tantùm. Qui enim carnem ferret, quã ipse nõ cõdidit, sed oppugnat quotidie? Hanc (opinor) dilecti, carnis suæ substantiã phantasticã assumit organi vice. Propterea edetur ex Virgine veluti spiritus, qui quidẽ tũc reliquis apparebit caro. Nã virginem peperisse solã sanctissimam nouimus, quæ carnigerum verè genuit Saluatorẽ: Siquidem Moses ait, Omne

Exod. 13. & 34. Num. 8. Luc. 2.

masculinum adaperiens vuluam, sanctũ domino vocabitur. Hic autem nequaquã. Sed quemadmodum hostis non aperiet vuluam: ita nec carnem verã assumet, aut circuncidetur, vt & Circuncisus est Christus. Et sicuti Christus elegit Apostolus, sic ille inte-

E grũ populum discipulos sibi asciscet, nequitia sui similes. In primis autẽ Iudaicam gẽtem amabit: apud eos omnes signa edet & horrẽda miracula, nõ vera, sed falsa ad seducẽdos sui similes impios. Etenim, si fieri potest, etiã electos abducet à dilectione Christi. Verũ in primordiis suis clemens erit, factus ad

Hypocritici mores Antichristi.

dilectionem, quietus, religiosus, pacificus, qui odio prosequatur iniustitiã, detestetur munera, idololatriã nõ admittat, amet scripturas, reuereatur sacerdotes, canitiẽ honori habeat, scortationẽ repudiet, adulteriũ abominet, obtrectationes nõ audiat, deierationes nõ recipiat, hospitalis, studios⁹ pauperũ, misericors. postea edet pdigia, leprosos mundãdo, paralyticos

ralyticòs excitando, expellendo dæmones: lóginqua nó aliter quàm præsentia deunnciabit, excitabit mortuos, viduis opé feret, pupillos tuebitur, cunctos diliget, conciliabis homines cōtendentes ad amicitiam, his vesbis, Sol oon occidat super iracundiam vestram. Non possidebit aurum, nec diliget argentum, diuitias non amplectetur. Atque hæc omnia faciet consilio simulato ac frudulento: quo circumueniat omoes, vt se segem creent. Nam vbi populi ac multitudines, taotas eius virtutes atque facultates perspexerint, vno consensu conuenient omnes vnum in locum, ad creandum illum regem. Ac potissimū Hæbreorum gens præ omnibus ipsi tyranno chara erit, dicentque alius alij. Numquid in generatione nostra talis ac tam bonus & iustus homo inueniri potest? Iudæi præcipuè, vt iam dixi, speranses se spectaturos illum regem tali in imperio, quem adeuntes his verbis alloquentur, Omues tibi obtemperamus, agnoscimus te iustum super omnem terram, omnes à te salutem nos consecuturos speramus, & ex ore tuo iustum & incorruptum iudicium accipiemus. Atque initio quidem mendax & iniquus ille subdolè gloriam hanc repudiabit: at perseuerantes homines & obsecrantes, illum declarabunt regem. Postea extollet animum, & qui prius erat mansuetus, euadet ferox: qui dilectionem amplectebatus, fiet immisericors: qui animum gerebat summissum, superbus atque inhumanus euadet: qui oderat iniustitiam, iustos persequetur. Deinde sublatus in segnū suum, bellum instruet, itaque percitus tres magnos reges percutiet, Ægyptiosum, Afrorum, atque Æthiopum. Inde templum cōstruet Ierosolymis, quod confestim excitatum tradet Iodæis. Tum efferetur animo in omnes homines: quinetiam in Deum ipsum contumeliosa verba psoloquetur, sperans dolo suo ille in posterum se perpetuo segnaturum super terram, ignorans miser, regnum suum breui irritum fore: & quamprimum se recepturum ignem paratū ipsi cum omnibus qui crediderint & seruierint illi. Nam cùm Daniel dixerit, Testamentum confirmabit multis hebdomada vna, septem aonos declarauit. Dimidium hebdomadę prædicabunt Prophetę: dimidium hebdomadæ, hoc est, tres annos cum dimido regnabit Antichristus super terram: post auferetur regnum illius & gloria. Aduerrite qui Deum diligitis, qualis afflictio futura sit illis temporibus. At illis duntaxat temporibus, Tunc iniquus ille elato animo dæmones suos congregabis humana specie: & eos qui illum ad segnum inuitarunt, fastidiet, animásque multas inquinabit: quippe principes eis constituet ex dæmonibus. Nec iam velut religiosus, sed planè austerus, seuerus, iracundus, plenus excandescentiæ, truculentus, ioconstans, terribilis, granis, odiosus, contemptos, immitis, exitiosus, nequā, in eo studiom & operam collocans vt vniuersum genus hominum in fossam interitus coniiciat, signa falsa multiplicabit. Cunctis enim populis fausta omnia acclamantibus, propter obiectas species, vehementi & grandi voce clamabit, ita vt moueatur locus in quo turbæ astiterint ei: Perspicite populi, tribus ac gentes magnam meam potestatem ac potentiam, viresque imperij mei. Quis princeps tam potens, atque ego? Quis Deus magnus, præter me? Potentiæ meæ quis sesistet? Transferet montes antè oculos spectantium, siccis pedibus ambulabit super mare, deducet ignem è cœlo, conuertet diem in tenebras, & noctem in diem: solem circumaget quò libuerit. Et vt semel dicam, elementa omnia terræ marísque, vi oblatæ apparitionis à se cosam spectantibus obtemperare sibi demonstrabit. Nam si ipse modò nō conspicuus filius perditionis, visibiles tamen nobis bellum ad pugnas & cædes immittis atque excitat, tunc cùm in propria persona venies ipse, ac verè illum homines intuebuntur, quas non machinas, dolos ac species molietur ad seduceodos cunctos homines & abducendos à via veritatis & regni porta? Deinceps post hæc omnia cœlum non dabit rorem suum, nubes non præbebunt aquam, terra denegabit fructus suos, mare graui seplebitur odore, flumina desiccabuntur, morientur pisces maris, homines famè sitíque peribunt: pater amplexus filium, mater item filiam, vnà morientur, nec erit qui sepeliat. Verùm vniuersa terra persundetur fœtore corporum morticinorum passim iacentium. Mare quoque nō recipiens fluminum incursus, cœni instar fiet, infinitoque & graui odore replebitur. Tum pestis inualescet super vniuersam terram: tum lamentatio carens omni consolatione, tum eiulatus immodicus, tum fletus continui. Tum homines: beatos prædicabunt eos qui antea decessesunt, dicentes eis: Aperite sepulchra vestra, nósque misesos excipite. Aperite loculos vestros, vt suscipiatis miserabiles cognatos ac familiares vestros. Beati estis vos, qui oon spectastis dies istos. Beati vos, qui non vidistis vitam istam, tot dolores nobis & cruciatus afferentem, nec pestem istam vincentem omnia semedia: neque necessitatem istam, quæ occupat animas nostras. Inde impurus ille mandata mittet per vniuersam prouinciam, opera tum dęmonum, tum sensibiliū hominum qui dicant: Rex magnus natus est super terram, venite omnes adoratum eum, properate omnes ad spectandas vires potentiæ eius. En vobis præstabit frumentum, vinum vobis largietur, opes pretiosas ac sublimes dignitates. Eius namque imperio omnis terra maréque obtemperat. Ad illum omnes accedite. Mox cuncti ciborum penuria accedent atque adorabunt eum: quibus dabit characterem in dextra manu & fronte, ne quis dextra sua pretiosam illam crucem pingat in fronte. Ex quo tempore nō poterit vllum signare membsorum suorum, sed adhærebit seductori, eíque seruiet, neque ducetur pœnitudine, sed peribit ille tum quod ad Deum, tū quod ad homioes attinet. Ita seductor ille dabit eis pauca cibaria, idque ob impurum sigillum suum. Sigillum illius tam in fronte quàm dextra mano est calculus, χξς. At, vt opinor, neque certò hoc scio, quòd in scripturâ quæ est in calculo illo, per multa reperiantur nomina, quæ numerum illum habeant. At dicimus fortasse scripturam illius sigilli esse ἀρνοῦμαι, id est, nego. Nam antea quoque hostis ille nobis aduersarius opera Ministrorū suorum, hoc est, Idololatrarum, Christi Martyres hortantium, Negato, aiebat, Deum tuum Crucifixum. Tale erit tempore illius tēpestatis, omnis osoris sigillum dicens. Nego creatorem cœli & terræ, nego baptisma, nego adorationem à me Deo præstari solitam. tibi adhæresco, in te credo. Hoc enim Enoch & Elias Prophetæ denunciabunt: Ne credatis hosti qui venturus est & apparebit: Nempe aduersarius est, corruptor & filius perditionis, seducet vos & interficiet: Et romphæa feriet illos. Attendite fraudem hostis, insidias cognoscite illius dolosi: quemadmodum hominum mentem ob

Eph. 4. d.

Arrogantia Antichristi.

Dan. 9.

Regnum Antichristi, trium annorum cum dimidio.

Consummationis mundi signa.

Sigillum Antichristi, ne quis crucem pingat.

Character iste χξς. significat numerum 666. de quo Apocal. 13. in fine fit mētio.

tenebrare perpetuò studeat. Dæmones enim suos velut splendentes Angelos reddet, [A] innumerásque copias spirituum incorporeorum adducet: & coram omnibus in cœlum assumi se demonstrabit, cum tubis, sonis, & clamore valido prædicantium illũ hymnis indicibilibus. Itaque ille tenebrarum hęres, instar lucis fulgens, interdum volitans in cœlos, quandóque descendens cum gloria magna super terram, nõ nunquam dæmonibus imperans, velut Angelis ad iussa sua peragẽda cũ timore & tremore multo, cõfestim mittet dæmonũ cohortes ad montes, speluncas & cauernas terræ, qui scrutentur eos qui subduxerũt sese ab oculis eius & adducent eos ad adorandum illum. Ac sibi obtemperantes sigillo suo notabit: recusantes verò imperium ipsius, pœnis incomparabi- [B] libus, acerbissimisque tormentis & machinis absumet: qualia nunquam fuerunt, nec auribus homo percepit, nec oculis mortalium conspecta sunt. O beatos, qui tunc tyrannum illum deuicerint. Quippe prioribus Martyribus illustriores & sublimiores declarandi sunt: propterea quod superiores superarũt Tyrãnos, hi verò Diabolũ ipsũ filiũ perditionis expugnarint, ac victoriam reportarint. Quibus igitur encomiis & coronis non ornabuntur à rege Christo? Sed reuertamur ad propositum. Tunc homines vbi sigillum acceperint, nec escas, nec aquã inuenerint adibunt eum cum voce acerba dicentes: Da nobis [C] quod edamus & bibamus, nam omnes prę fame cũ cũctisque necessitatibus deficimus. Iube cœlum præbere nobis aquam, abige à nobis bestias homines deuorantes. Tum dolosus ille respondens, multa cũ inhumanitate subsannabit illos, his verbis. Cœlum negat pluuiam, terra non iterum producit germina sua: vndénam ego vobis alimenta suppeditabo? Auditis his verbis dolosi illius, miseri tunc intelligent, eum esse improbum illum Diabolum. Tunc plangent miserè, plorabunt vehementer, faciem manibus suis contũdent, capillos suos euellent, genas vnguibus dilacerabunt, alius alij dicentes. O calamitatem! O acerbam negociationem! O pactum fraudu- [D] lentum! O casum ingentem! Quomodo nos impostor seduxit! Quomodo adhæsimus ei! Quomodo retibus illius, Quomodo reticulo illius impuri cõclusi sumus? Quomodo scripturas audientes non intelligebamus! Siquidem tunc illigati rebus vitæ, ac desiderio huius sæculi, perfacilè adducentur ad Diabolum, & signabuntur. At multi qui audient scri- [,] pturas diuinas, eas in manibus habebunt, mente versabunt, imposturam illius euitabunt. Clarè enim perspicient insidias eius, & imposturæ arrogantiam: effugientque è manibus eius ad montes, & occultabuntur in cauernis terræ, cum lachrymis & cõtrito corde quærentes illum amantem hominum, qui eripiet [E] eos è laqueis illius, & conseruabit à molestiis illius scandalis: dexteráque manu sua, inuisibili modo proteget eos qui dignè ac iustè ei supplicabunt. Vides, quali ieiunio quibúsve precibus tunc vtentur sancti. Simul disce, quàm durum tempus ac dies orientur illis qui in vrbe agrisque erunt. Accedent ab occidente ad orientem vsque plorantes maiorem in modum, grauitérque plangent. Illucescente die noctem expectabunt, vt requiescant ab operibus suis: vbi nox comprehenderit illos, ob crebras terræ concussiones aërisque tempestates, quærent, vt vel aspiciant lumen diei, & qua ratione postea in acerbam mortem deueniant. Tum lugebit vniuersa terra vi-

Martyres sub Antichristo passi beatiores antiquis martyrib.

Finis mũdi

tam cruciatuum plenam. Lugebit mare, lugebit aër, [A] lugebit sol, lugebunt animantes ferę cum volatilibus, lugebunt montes & colles, ac ligna campi propter genus humanum: eo quod omnes defecerint à sancto Deo, & crediderint impostori illi, suscepto charactere impuri illius & hostis Dei, loco viuificæ Crucis Saluatoris. Lugebunt etiam Ecclesiæ luctum magnum: quia nec oblatio, nec suffitus fiat, nec cultus Deo gratus. Sed Ecclesiarum ædes, sacræ tugurij instar erunt, pretiosumque corpus & sanguis Christi non extabit in diebus illis, Liturgia extinguetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio non audietur. Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio super lamentationem, væ super væ. Argen- [B] tum & aurum tunc proiicietur in plateas, nec quisquam colliget ea: sed omnia abominationi habebũt. Cuncti enim aufugere conabuntur & abscondi, nusquam tamen latere poterunt à malo aduersario: sed notam illius circunferentes facilè cognoscentur, ac noti eius declarabuntur. Extra timor, intus tremor nocte diéque, tum in platea, tum domi morticina: in plateis & domibus fames ac sitis, in plateis tumultus, in domibus planctus: Pulchritudo aspectus faciei tabescet, fient enim formæ eorum tãquam mortuorũ. Venustas mulierum exarescet, cupiditas omnium hominum euanescet. Neque tamen eo tem- [C] pore misericors & hominum amans Deus relinquet humanum genus omni consolatione destitutum: sed decurtabit dies illos, & tempus trium annorum semis concisum reddet, propter reliquias latitantium in montibus & speluncis: ne phalanx illa sanctorum illorum omnium deficiat. Sed dies illi celeriter transibunt, seductoris & Antichristi regnum citò tolletur. Deinde in ictu oculi præteribit species mundi huius, hominumque potentia euacuabitur, & cuncta quæ cadunt sub oculos, delebuntur. Quum igitur, dilecti, futura sint hæc quæ antè diximus, diuisaque in duas partes vna hebdomada, & abominatio desolationis tunc extiterit, & præcursores Domini cursum suum peregerint, mundo denique vniuerso [D] ad consummationem properante, quid superest, nisi aduentus Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi filij Dei de cœlis, in quem sperauimus: qui exustionẽ ac iustum omne iudicium educet in eos qui non crediderint ei? Ait enim Dominus. Quemadmodũ fulgur exit ab Oriente & apparet vsque ad occidentem, sic erit etiam aduentus filij hominis. Vbi enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ. Orietur enim ab Oriente ad Occidentem vsque signum Crucis superantis splendorem Solis, denuncians aduentum & apparitionem iudicis: vt reddat cuique secundum opera sua. Nã de Resurrectione vniuersa & de regno sanctorum loquitur Daniel. Et multi dor- [E] mientium excitabuntur è puluère terræ, hi in vitã æternam, illi in contumeliam & ignominiam æternã. Esaias autem dicit, Resurgent mortui, & excitabuntur qui sunt in monumentis, ac lætabuntur habitantes in terra. Dominus quoque noster ait. Multi in illa die audient vocem filij Dei, Et qui audierint, viuent. Tunc enim sonabit tuba, & excitabit dormientes è profundissimis terræ tam iustos, quàm peccatores: omnisque natura, lingua, gens, & tribus resurgent in ictu oculi, & astabunt super faciem terræ, expectantes iusti atque terribilis iudicis aduentum, in timore & tremore inenarrabili. Fluuius enim igneus egrediens cum furore instar maris sæui exuret mõ-

tes &

Eucharistia defectus, & Liturgia.

Secundus aduentus Christi.

Matt. 24.

Dan. 12.

Ioh. 5.

tes & colles, & mare delebit, ac æthera velut ceram
inflammatione dissoluet, Stellæ cadent de cœlo, Sol
conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem: cœ-
lum more libri volutabitur. Exuretur vniuersa ter-
ra, propter opera quæ in ea corruperunt homines
in scortationibus, adulteriis, mendaciis, immunditiis
idololatriis, cædibus ac pugnis. Nam fiet cœlum no
uum & terra noua. Tunc sancti Angeli discurrent,
congregantes omnes gentes, quos expergefaciet
horrenda vox illa tubæ: sistenturque ad tribunal
Christi, qui fuere quondam reges, principes, ponti-
fices, sacerdotes, vt administrationis suæ & ouilis
reddant rationem: qui videlicet per negligentiam
suam perdiderunt ouem de grege suo. Adducentur
eo tempore milites, qui non contenti stipendiis suis
vexarunt viduas, pupillos, & pauperes. Tunc sisten-
tur tributi exactores, qui plus quàm sit imperatum
pauperi eripiunt. Itidem qui probum aurum adulte
rant, vt damno pauperem afficiant, in agris, in domi
bus, in Ecclesiis. Tunc exurgent effœminati cum pu
dore, qui quidem thorum proprium immaculatum
non seruauerunt: sed quauis carnis pulchritudine
capti, sua desideria sũt secuti. Tũc qui dilectionẽ do-
mini non seruarunt, exurgent mœsti ac tetrici: eo
quòd Saluatoris mandatum facile contempserunt,
quod præcipit, Diliges proximum tuum sicut teip-
sum. Tunc qui habuerint libram iniquam, stateras,
mensuras, modios iniustos, gement expectantes iu-
stum iudicem. Sed quid plura desistendis addimus?
Tunc iusti fulgebunt vt Sol: peccatores autem tristes
& tetrici apparebunt. Vtrique enim & iusti & pec-
catores resurgent incorruptibiles: iusti, vt perpetuò
sint in honore ac immortalibus fruãtur deliciis: pec
catores: vt per iudicium pœnas luant sempiternas.
Quisque igitur vestrum perpẽdat apud se, tum bo-
norum, tum malorum iusto iudici rationem, red-
dendam. Nam actiones omnes hominum vnum-
quemque tam probum quàm improbum circunda-
bunt. Quandoquidem virtutes cœlorum mouebun
tur, & omnia timor ac tremor absument, cœlum,
terram, ac subterranea & omnis lingua confitebitur
eum, & fatebitur eum qui veniet iustum iudicium
iudicaturum, Deum fortem & conditorem omniũ.
Tunc cũ pauore ac stupore procedent Angeli, Thro
ni, Potestates, Principatus, Dominationes, multis o-
culis & alis sex prædita Cherubim ac Seraphim, for
titer clamantia, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus
Sabaoth omnipotens: plenum est cœlum & terra glo
ria tua. Et reuelabitur Rex regum & Dominus do-
minantium, ac iudex qui personam non accipit, sed
cuique quod iustum est distribuit, in throno terribi-
li & exaltato. Et videbit omnis caro mortalium fa-
ciem eius, tum iustus, tum peccator cum timore ac
metu ingenti. Tum adducetur filius perditionis, id
est, Diabolus, cum dæmonibus & ministris suis, ab
Angelis seueris ac rigidis: tradenturque igni inextin
guibili, vermi non dormienti, ac tenebris exteriori-
bus. Videbit enim populus Hebræorum illum in fi-
gura humana, quemadmodum illis ex sancta virgi-
ne per carnem apparuit, & sicuti crucifixerunt eum:
ac ostendet eis manuum pedúmque clauos, latus
suum lancea perforatum, caput coronatum spinis,
ac pretiosam crucem. Denique omnia videbunt He
bræi, & plangent ac plorabunt, quemadmodum
Propheta clamat, Videbunt in quem transfixerunt,
nemóque feret opem illis, aut miserebitur eorum:

quia non egerunt pœnitentiam, nec auersi sunt à
A via sua praua. Itaque discedent hi in supplicium æter
num cum dæmonibus & Diabolo. Deinde congre-
gabit omnes gentes, vt clara voce clamat Euange-
lium. Quid enim ait Matthæus Euangelista, immò
Dominus ipse in Euangelio? Quum venerit filius ho
minis in gloria sua, & omnes sancti Angeli cum eo,
tunc sedebit super thronum gloriæ suę. & congre-
gabuntur coram eo omnes gentes, & separabit eos
ab inuicem, veluti pastor separat oues ab hœdis, &
constituet oues quidem à dextris suis, hœdos autem
à sinistris. Tum dicet his qui erunt à dextris eius, Ve-
nite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis
regnum à constitutione mundi. Venite Prophetæ,
B propter nomen meum expulsi. Venite Patriarchæ,
qui ante aduentum meum obtemperastis mihi, re-
gnumque meum desiderastis. Venite Apostoli, mea-
rum afflictionum participes, dum inter homines a-
gerem, propter Euangelium. Venite Martyres, qui
confessi me coram tyrannis tormenta multa atque
supplicia pertulistis. Venite pontifices, qui purè mi-
hi sacrificium die noctéque obtulistis, ac pretiosum
corpus & sanguinem meum immolastis quotidie.
Venite sancti, qui in montibus, in speluncis & cauer
nis terræ exercuistis vos, qui per continentiam, pre-
ces & virginitatem seruistis nomini meo. Venite a-
dolescentulæ, quæ thalamum meum exoptastis, nec
C præter me sponsum alium dilexistis, quæ per Marty-
rium & pietatis exercitationem mihi immortali ac
incorruptibili sponso copulatæ estis. Venite, qui di-
lexistis pauperes ac peregrinos. Venite, qui charitatẽ
meã seruastis, sicut sũ ego charitas. Venite socii pacis
ego em̃ sũ ipsa pax. Venite benedicti patris mei, pos-
sidete paratũ vobis regnũ qui mihi fecistis diuitias,
qui pauperis estis miserti, qui tulistis opem pupillis,
qui viduis estis auxiliati, qui sitientibus potũ dedistis
qui pauistis esurientes, qui excepistis peregrinos, qui
nudos induistis, qui visitastis infirmos, qui detentos
in carcere consolati estis, qui cęcis auxilio fuistis, qui
sigillum fidei conseruastis illæsum, qui concurristis
D ad Ecclesias, qui scripturas meas audistis, qui sermo
nes meos expetistis, qui legem meam noctu diúque
seruastis, qui tanquam strenui milites dura mecum
tolerastis, mihi regi cœlesti placere studentes. Venite
hæreditatis iure possidete præparatum vobis regnũ
à constitutione mundi. En regnum meum paratum,
est, En patet Paradisus, En immortalitas mea deco-
rata est, Venite omnes, possidete paratum vobis re-
gnum à constitutione mundi. Tunc respondebunt
iusti, attoniti magnitudine miraculi, quod is quem
ordines Angelorum intueri clarè ac verè non pos-
sunt, consolans eos velut amicos, clamabunt que
ad illum, Domine, quando te vidimus esurientem,
E & pauimus? Domine, quando te vidimus sitientem,
& præbuimus potum? Stupende, quando te vidimus
nudum, & operuimus? Immortalis, quando te vidi-
dimus peregrinum, & collegimus? Amator homi-
num, quando te vidimus infirmum, aut in carcere,
& venimus ad te?
Tu es, qui semper est. Tu vnà cum Patre cares prin-
cipio, & coęternus es Spiritu sancto. Tu es, qui ex ni-
hilo omnia creasti. Tu es rex Angelorum. Tu es, quẽ
tremunt abyssi. Tu es, qui lumine indueris, vti vesti
mento. Tu es, qui nos creasti ac finxisti è terra. tu es
qui inuisibilia condidisti. A facie tua fugit vniuersa
terra: & quo pacto nos regiam tuam dignitatem

ac dominationē excepimus hospitio? Tum responde bit iterum rex regum, dicens eis. Quatenus fecistis *Matt 25.* vni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. Quatenus hos, quos antè dixi vobis, excepistis, induistis, aluistis, potu recreastis membra mea, pauperes dico, mihi fecistis. Verùm accedite ad regnum vobis paratum à constitutione Mundi, fruamini in sæculum sęculi, à Deo patre meo cælesti, ac per sancto & viuifico spiritu. Ecquod os enarrabit bona illa, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus eū? Nostis gaudium perpetuum, nostis regnum inconcussum, nostis delicias nullum finem bonorum habētes. Discite quoque acerbam vocem, quam in eos qui stabūt à sinistris, eloquetur iustus iudex & Deus clemens cum ira & indignatione vehementi. Discedite *Ibidem.* à me maledicti in ignem æternum, paratum diabolo & Angelis eius. Ipsi vobis hæc comparastis, iisdem vos fruamini. Discedite à me maledicti in tenebras exteriores, & in ignem qui non extinguitur, paratum Diabolo & Angelis eius. Ego formaui, & adhæsistis alteri. Ego sum, qui è vulua eduxi vos, & me reiecistis. Ego sum, qui iussu meo de terra vos formaui, & alij vos adiunxistis. Ego sum, qui vos enutriui, & alteri seruistis. Ego terram ac mare in alimentum vestrum & vitæ terminum constitui: at vos præceptis meis non paruistis. Ego lucem vobis creaui, vt die frueremini: itidem noctem, vt requiesceretis: at vos improbis factis me irritastis ac respuistis, forésque affectionibus apperuistis. Discedite à me operarij iniquitatis. Nescio vos, non agnosco vos: alterius Domini operarij facti estis, hoc est, Diaboli. Posidete cum ipso tenebras, atque ignem qui non extinguitur, & vermem qui non dormit, ac stridorem dentium. Nam esuriui, & non dedistis mihi quod manducarem. Sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes fui, & non collegistis me. Ægrotaui, & non visitastis me. Aures vestras condidi, vt audiretis scriptutas: at vos parastis eas ad cantica dæmonum, citharas & ridicula. Oculos vestros creaui, vt perspiceretis lumen præceptorum meorum, eáque exequeremini: at vos accersistis stupra & impudicitias, & ad reliquam immūditiam ipsos aperuistis. Os vestrum composui ad glorificandum & laudandum Deum, & Psalmos cantionésque spiritales pronunciandas, lectionísque continuam meditationem: at vos aptastis illud ad conuicia, deierationes & blasphemias, dum sedentes obtrectatis proximis vestris. Manus vestras feci, vt ad preces & obsecrationes extenderetis eas: at vos ad rapinas, cædes & mutuas occisiones expandistis. Pedes vestros ordinaui vt ambularetis in præparatione Euangelij pacis, tum in Ecclesiis, tum in domibus sanctorum meorum: at vos docuistis currere ad adulteria, stupra, spectacula, saltationes, in sublime iactationes. Iam solutus est conuentus publicus, spectaculum desiit mundi huius; præteriit deceptio ac species illius: mihi adhærescite cui flectitur omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum. Omnes enim qui neglexerint, nec misericordiam exercuerint hic bene merendo, nihil eis debetur, nisi ignis qui non extinguitur. Humanus enim sum, at iustus quoque iudex. Nam omnes pro dignitate remunerabor, omnibus pro cuiusque labore mercedem præstabo, omnibus pro suo certamine præmia rependam. Misereri volo: sed oleum in *Merces laboris.* vasis vestris non video. Misericordiam exhibere desidero: sed transegistis vitam omnem sine vlla commiseratione. Affectu misericordiæ erga vos commoueri propero: sed lampades vestræ caliginosæ sunt præ cordis duritia. Discedite à me. Iudicium enim fiet ei sine misericordia, qui non fecit misericordiā. Tunc ipsi etiam respondebunt horrendo ac personas non accipienti iudici: Domine, Quando te vidimus *Iac. 4.* esurientem aut sitientem, aut peregrinum, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi? Domine, non agnoscis nos? Tu nos formasti, tu condidisti, tu nos è quatuor elementis composuisti, tu spiritum & animam inseruisti. Tibi credidimus, sigilli tui participes facti sumus, baptisma tuū accepimus, te confitemur Deum, te nouimus creatorem. In te signa fecimus, per te dæmonas expulimus propter te carnem macerauimus, propter te virginitatem seruauimus, propter te castitatem nobis adsciuimus, propter te facti sumus aduenæ terræ: ais, Nescio vos: Discedite à me. Tum respondebit etiam illis, his verbis: Confessi estis me Dominum, sed verbis meis non paruistis. Signo crucis meæ notati e- *Signum crucis.* stis, sed hoc animi duritia deleuistis. Baptisma meum recepistis: at præcepta mea non seruastis, at odium fraternum ex animis vestris non excusistis. Non enim omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, saluabitur: sed qui faciet voluntatem meam. Et discedent hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam. Audistis dilecti responsionem Domini, cognouistis sententiam iudicis, didicistis quàm horrendum iudicium & dies & hora nos maneat: de eo soliciti cogitemus quotidie: hoc diu noctúque meditemur, in domibus, in plateis, in Ecclesiis: ne in horrendo illo iudicio, in quo nulla est personarum acceptio, abiecti ac tristes adstemus condemnati: sed cum actione, vita, conuersatione, confessione pura: vt nobis quoque dicat ille misericors, hominumque amans Deus. Fides tua te saluum fecit: vade in pace. Item illud, Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Quod consequi nobis omnibus contingat gratia beneuolentiáque Domini nostri Iesu Christi: cum quo Patrem eius initio carentem, cum sacrosancto, bono & viuifico eius Spiritu, nunc & semper decet gloria, honor, & adoratio.

PETRI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI, ET MARTYRIS, CANONES QVI FERVNTVR IN SERMONE DE pœnitentia.

QVoniam autem quartum Pascha persecutionem iam apprehendit, satis est iis qui delati quidem sunt, in custodiamque con iecti, tormentáque non sufferenda, & intolerabilia flagella, & multas aliàs graues necessitates sustinuerunt, postea autem sunt à carnis imbecillitate proditi: etiā si nō ab initio suscepti sunt propter grauem lapsum, consecutum tamen, quia multū decer-

decertarunt & diu restiterunt: non enim sponte ad ea deuenerunt, sed à carnis imbecillitate proditi: nam & stigmata Iesu in suis corporibus ostẽtant: & anno iam tertio defleat, eis ab aduentu per reuocationem in memoriam alij quadraginta dies iniungantur, quos cum ieiunasset dominus noster Iesus Christus, postquã baptizatus fuerat, tentatus est à diabolo. In quibus & ipsi cum valde exercitati fuerint, & constantius ieiunauerint, vigilabunt in orationibus: deinceps meditantes quod dicitur à domino ad eum qui illum tentat, vt ipsum adoret: Abi retro satana: scriptum est enim, Dominum tuum adorabis, & illi soli seruies.

Bals. *Præsentes canones tractant de iis qui propriam fidem in persecutionibus negauerunt, & pœnitentiam egerũt. Et iubet quidem præsens canon, eis qui post multa tormenta sacrificarunt, vt qui propter imbecillitatem se fortiter gerere non potuerunt, & in pœnitentia tres annos transegerint, alios quoque quadraginta dies iniungi, & sic admitti.*

Can. ij. Iis autem qui postquam in custodiam traditi sunt, & in carcere, tanquam in obsidione, afflictiones grauésque fœtores passi sunt, postea autem sine bello, tormentorum captiui facti sunt nimia viriũ inopia & quadam cæcitate constricti, placet annum ad aliud tempus iniungi. Nam ipsi quoque se omnino pro lege Christi affligendos dedere, si etiam à fratribus in carcere multam consolationem assecuti sunt. Quæ quidem multiplicata reddent, liberari cupientes ab acerbissima captiuitate diaboli, eius maxime recordantes qui dicit, Spiritus domini super me, quam ob causam vnxit me: vt pauperibus euangelizarem misit me, & annunciarem captiuis liberationem, & cæcis visus recuperationem, & mitterem fractos in remissionem, prædicarem annum domini acceptabilem, & diem retributionis.

Bals. *Hic canon tractat, vt qui in custodia solum male affecti sunt, & sine tormentis lapsi sunt, post trienniũ alios quoque anno pœna puniantur. Si forte enim, inquit, consolationem assecuti sunt, vtpote aliquibus fidelibus ea quæ ad administrationem pertinebant, suppeditantibus, ij quoque debent veniam obtinere, vt qui grauia pro fide passi sunt.*

Can. iij. Iis autem qui nihil eiusmodi passi sunt, nec fidei fructum ostenderunt, sed ad vitium transfugerunt, à metu, & timiditate proditi, nunc autem veniunt ad pœnitentiam, necesse est, & conueniens infrugiferæ ficus parabolam proponere. Habebat quis ficum plantatam in suo vineto: & venit quærens in ea fructum, & non inuenit. Dixit autem vinitori: Ecce tres annos, ex quo ego venio quærens fructum in hac ficu, & non inuenio, excinde eam. Cur terram inaniter occupat? Ille vero respondens dicit illi, Domine dimitte illã hoc quoque anno donec circa eam fodero, & lætamẽ iniecero, si quidem fructum fecerit: sin minus eam in futurum excinde, qua ante oculos accepta, & ostenso digno fructu pœnitentiæ in tanto temporis interuallo magis iuuabuntur.

Bals. *Eos qui propter solum metum, & timiditatem transfugerunt, ad pœnitentiam autem respexerunt, triennio punit canon secundum parabolam ficus quæ est in euangelio. Dominus enim inquit, Iam tribus annis ad hanc venio quærẽs fructum, & non inuenio. Vinitor autem, Dimitte illam, inquit, & adhuc hoc anno.*

Can. iiij. Iis enim qui sunt omnino desperati, & pœnitentiã non agunt, & pellem Æthiopis immutabilem possident, & pardi varietates, dicetur, quod alij sicut dictum est, Nequaquam ex te fructus fiat in æternum, & ideo statim quoque exarescit. In eis enim impletur quod ab Ecclesiaste dictum est, quod peruersum est non poterit exornari, & defectus numerari non poterit. Nisi A enim quod peruersum est prius eorum rectum fuerit, fieri non potest vt id exornet, & nisi prior defectus expletus fuerit, fieri non potest vt id numeretur. vnde & in fine eis eueniet quod à propheta Esaia dicitur, Et videbuntur, inquit, membra eorum qui transgressi sunt in me. Vermis enim ipsorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. & erunt in aspectum omnis carnis, quandoquidem vt & ab ipso prædictum est. Iniusti autem sic fluctuabunt, & requiescere non poterunt. Non est gaudere impiis, dicit dominus.

Bals. *Quæ prius quidem dicta sunt, de iis qui lapsi sunt, pœnitentiam autem agunt, dicta sunt. Aduersus eos autem qui nulla pœnitentia ducuntur, alterius ficus execrationem inducit B ad quam dominus dixit propter infertilitatem, Fructus amplius ex te non fiat.*

Iis autem qui simularunt sicut & Dauid, qui se epilepticum fingebat, ne moreretur, quamuis reuera epilepticus non esset, & non nude negationem inscripserunt, sed in multis angustiis, tãquam pueri consilio, & prudentia præditi inter pueros insipiẽtes, inimicorum insidias ludificati sunt, vel vt qui altaria prætergressi sunt, vel tanquã qui chirographum dederint, vel vt qui pro se ethnicos immiserint etiam si nõnulli eorum qui confessi sunt, vt audiui, aliquibus eorum ecesserunt, quoniã maxima cautione vitarunt, ne ipsi suis manibus ignem facerent, & dæmonas impuros suffirent. Quoniam erC go propter ignorationem eos id fecisse non cõpertum est, eis semestre imponetur in pœnitentia cõuersionis. sic enim ipsi quoque magis iuuabuntur, Prophetæ dictum meditãtes, & dicentes Puellus, genitus est nobis filius, & datus est nobis, cuius principatus est in humero suo, & vocatur nomen eius, Magni consilij angelus. Qui vt scitis in sexto mense, conceptionis, cum alius infans prædicasset, ante personam aduentus eius pœnitentiam in remissionem peccatorum, conceptus est & ipse ad prædicandam pœnitentiã. Etenim vtrosque audiuimus imprimis prædicantes non solum de pœnitentia, sed & de regno cælorum: quod quidem, vt didicimus, intra nos est, quod prope nos sit verbum quod D credimus in ore nostro, & corde nostro, de quo ipsi etiam commoniti discent confiteri in ore suo quod dominus Iesus credentes in corde suo, quod dominus ipsum suscitauit ex mortuis: vt qui audiant quod corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem cõfessio fit ad salutem. Can. v.

Bals. *Si qui autem simularunt se ad aras quidem accedere, vel scribere quòd fidem negant, non nude autem & aperte hoc fecerunt, sed arte aliqua eos qui vim afferebant illuserunt, sicut Dauid qui se epilepsia correptũ simulauit cum fugeret Saul, & esset apud alienigenas, & ita mortem euasit. Illuserunt autem gentium insidias, vt puelli consilio prudentiáque præditi pueros insipientes eludunt. Impios enim fefel-E lerunt, quòd sacrificare quidem visi sunt, non tamen sacrificarant. Forte enim pro se ethnicos vel infideles submiserunt, & per illos sacrificare ipsos existimarant. Eis, inquit, semestre tempus sufficiet ad pœnitentiam. Et si enim non sacrificarunt, quia tamen sacrificare polliciti sunt, vel alios submiserunt, etiã si nonnullis eorum cesserũt quidam qui pro fide testimonium dedere. Eos autem pueris quidem confert, vt qui non viriliter idololatriæ restiterunt, prudentibus verò, vt qui artificio sacrificia declinarunt.*

Can. vi. Ii autem qui seruos Christianos pro se submiserunt, serui quidem, vt qui ipsi sub manu essent, & quodammodo ipsi quoque in dominorum custodia essent, minisque ab ipsis territi, & propter eorum metum eo cõ-

pulsi, & lapsi anno opera pœnitentiæ ostendent, deinceps discentes, vt serui Christi, facere Christi voluntatem, & eum timere: audiétes maximè, quod vnusquisque, si quid boni fecerit, hoc feret à domino siue seruus, siue liber.

BALS. *Seruos qui dominorum iussu ac minis sacrificarũt, anno punit hic pater: vt qui enim dominis paruerint ignoscit, & graue supplicium non infligit: vt qui autem sint magis Christi serui, & eum debent magis metuere, mediocrem pœnam imponit. Vnusquisque enim, inquit, secundum magnum Apostolum, quod fecerit bonum, à domino recipiet, siue seruus siue liber.*

Can. vi. Liberi autem tribus annis in pœnitentia examinabuntur, tum quod dissimulauerint, tum quod effecerint vt serui sacrificarent, vt qui Apostolo non obedierint, qui vult dominos eadem facere quæ serui, remittentes minas, Scientes, inquit, quòd vester quoque ipsorum dominus est in cælis, & non est apud eum personarum acceptio. Si vnum autem omnes habemus dominum: apud quem non est personarum acceptio, quoniam, & omnia, & in omnibus est Christus, in Barbaris, & Scythis, seruis & liberis, debent considerare quod fecerunt, volentes suam ipsorum animam seruare. Qui conseruos nostros traxerunt ad idololatriam, qui poterant & ipsi effugere, si ius, & æqualitatem ipsis præbuissent, vt rursus dicit Apostolus.

BALS. *Liberis autem seu dominis seruorum sacrificare coactorum, triennij pœnam iniungit, quod & sacrificare simularunt, & omnino annuere visi sunt, & quod conseruos sacrificare coëgerunt, & quod apostolo non paruerunt iubenti seruis minas remittere, vtpote cum ipsi quoq; domini Dei serui sint, & famulorum conserui, atque ipsi quidem festinarũt suam seruare animam: conseruos autem suos ad idololatriam compulerunt, qui poterant effugere.*

Can. vij. Iis autem qui proditi sunt, & exciderunt, qui & ipsi ad certamẽ accesserunt, se esse Christianos confitentes & in custodiam cum tormentis coniecti sunt, æquum est in exultatione cordis vires simul addere, & eis in omnibus communicare, & in orationibus, & in participatione corporis, & sanguinis, & sermonis adhortatione, vt qui constantius decertauerint, ipsi quoque supernæ vocationis brauio dignẽtur. Etenim septies, inquit, cadet iustus & resurget. Quod quidem si omnes quoque lapsi fecissent, perfectissimam, & toto corde susceptam pœnitentiam ostendissent.

BALS. *Quidam tyrannis delati & proditi fuerant, vel etiam ipsi se ipsos illis tradiderant: victi autem tormentis testimonio exciderunt: deinde cum pœnitentia ducti essent, & quod bonum est agnouissent, se esse Christianos confessi sunt, adeo vt in custodiam coniecti, tormẽta quoque sustinuerint. Hos ergo æquum censet sanctus lætanti animo suscipere, & ad fidem orthodoxam cõfirmare, & eis in omnibus communicare in orationibus & sacramentorũ participatione, verbisque adhortari vt sint ad certamen constantiores, & cælesti regno digni habeantur. Ne autem eò quod lapsi sunt, minimè suscipiendi videantur, testimonium quoque ex scriptura inducit, quod est, Septies, id est sæpe, cadet iustus & resurget. Hoc autem, si etiam inquit omnes, qui à confessione exciderunt, fecissent, vt scilicet lapsi reluctarentur, & se coram tyrannis Christianos faterentur, perfectissimam pœnitentiam ostendissent. Differũt ergo quæ in hoc canone comprehensa sunt, ab iis quæ in primo canone continentur, quod illic quidem qui propter tormenta lapsi sunt, ad confitendam coram tyrannis fidem nequaquam conuersi sunt: hic autem qui propter tormenta lapsi sunt, ex bona pœnitentia, sub tyrannis dominum confessi sunt, propterea neque eos cecidisse reputabimus.*

A

Can. ix. Iis quoque qui tanquam ex somno ipsi ad certamen parturiens, & trahere differens prosiliunt, sibi autem pugnæ maritimæ, & multæ fluxuum inundationis tentationem attrahunt, vel potius fratribus peccatorum carbonem accendunt, ipsis quoque communicandum est, vt qui in nomine Christi ad id veniant: & si verba eius non animaduertant, qui docet non esse ingrediendum in tentationem, & eum rursus in oratione patri dicere, Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Forte autem etiam ignorant nostrum patremfamilias & dominum nostrum, sæpe ab iis qui illi insidiari volebant, secessisse:

B & quandoque etiam libere apud eus non incedebat, & quod etiam quando passionis tempus appropinquauit, non seipsum tradidit: sed expectauit donec ad eum venirent cum gladiis & fustibus. Dicit ergo eis, Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus ad me comprehendendum. Qui etiam tradiderunt ipsum Pilato. Ad eius quoque similitudinem iis accidit, qui eius scopum sibi proponentes incedũt, diuinorum eius verborum recordati, per quæ nos confirmans, de persecutionibus dicit, Attendite vobis ipsis. tradent enim vos in concilia, & in suis synagogis vos flagellabunt. Tradent autem dixit, non, vos ipsos tradetis: & ad principes, & reges ducemini

C propter nomen meum, non, vos ipsos ducetis. Nam vos quoque vult à loco in locum transilire, dum sunt qui vos persequuntur propter nomen eius. Sicut eum rursus dicentem audimus, Et quando vos ab hac ciuitate in aliam persecuti fuerint, fugite in aliam. Non enim vult nos ad diaboli stipatores satellitésque confugere, ne ipsis quoque multifariæ mortis causa simus, vt qui ipsos, & asperiores esse cogamus, & opera mortifera peragere: sed expectare, & nobis cauere, vigilaréque & orare, ne intremus in tentationem. Ita Stephanus, eius vestigijs insistens, Hierosolymis ab iniquis correptus, & in concilium ductus, lapidibus obrutus, in nomine Christi glorificatus est, rogans, & di-

D cens, Domine ne statuas illis hoc peccatũ. Ita Iacobus secundus, ab Herode cõprehensus, gladio capite truncatus est. Ita Petrus Apostolorum primus, sæpe comprehensus, & custodiç traditus, ignominiáque affectus postremò Romæ crucifixus est. Similiter, & inclitus, Paulus, sæpe traditus, & ad mortem vsque in periculum adductus, & in multis persecutionibus afflictionibúsque gloriatus, in eadem vrbe ipse quoque gladio capite mulctatus est, qui in quibus gloriatus est, ipse in iis vitam finiit, & quòd Damasci in sporta noctu per murum demissus est, & effugit eius manus qui eum conabatur opprimere. Erat enim eis in primis propositum euangelizare, & verbum dei docere:

E in quibus fratres confirmantes vt manerent in fide, hoc quoque dicebant, quòd per multas afflictiones oportet in regnum cælorum ingredi. Quærebant enim non quod sibi erat vtile, sed quod multis, vt seruarentur, & multa ipsis liceret ad hæc facientia dicere, vt verbo dei conuenienter facerent, Nisi, vt dicit Apostolus, nos tempus narrantes deficeret.

BALS. *Qui è somno modo exurgunt, & maximè si crudo profundóque somno premebantur, non habent constantem rationem, sed perturbatam, & instabilem. His assimilat sacrosanctus hic martyr eos qui in certamen prosiliunt, seu qui non ordinatè, sed ferociter & inconsideratè se in certamen intrudunt.*

introdũt, Parturiens, et trahere differẽs, pro eo quod est, quòd nondum in apertũ erupit, sed meditatur, et differt, seu cunctatur trahere eos qui decertant. Maximè autem & aliis fidelibus peccatorum carbones accendunt, à tyrannis scilicet punitiones. Sed & si eos qui sic faciunt reprehendit, iubet tamen fideles eis nihilosecius communicare: quia propter Christum certamen subierunt, & illius doctrinam ignorarunt, qui docet petere ne tentemur, & quod ne se ipsum quidem tradidit, sed traditus est, & non esse ad tortores confugiendum, ne plurium eius cadium causa sint, vt qui vos incitent ad sumenda de piis supplicia. Infert autem & diuersa sacra scriptura exempla Canon.

Canon. 10 Vnde non est æquum, vt vel clerici, qui sua sponte aufugerunt, lapsi autem, & reluctati sunt, amplius in sacro ministerio maneant, vt qui Domini gregem reliquerant, & ipsos vituperauerint: quod nullus fecit ex Apostolis. Etenim cum multas persecutiones obiisset, & multa certaminum premia ostẽdisset beatus Apostolus Paulus, sciens esse longè melius dissolui, & esse cum Christo, infert, & dicit, In carne autem manere, magis necessarium propter vos. Considerans enim non suam, sed multorum vtilitatem magis quàm suam quietem, necessarium existimauit apud fratres manere, & eorum curam gerere. Qui etiam vult eum qui docet esse in doctrina typum seu formam fidelium. Vnde qui in carcere contendentes, à misterio exciderunt, & reluctati sunt, sensus planè sunt expertes. Quomodo enim petunt quod reliquerunt, cum in ea tempestate esse possent fratribus suis vtiles? Quam diu itaque firmi stabilésque manserunt, eius quòd præter rationem fecerant eis venia dabatur. Quando autem lapsi sunt, vt qui perperam se gesserint, & se ipsos vituperauerint, non possunt amplius sacra ministeria obire, & ideò magis curam gerant, quomodo in humilitate confessionem peragent à vana gloria cessantes. Eis enim sufficit communio, quæ diligenter & accuratè fit duabus de causis, tum ne videantur molestia affici, hinc dissolutionem vi arripientes: tum ne lapsi aliqui causentur se propter pœnas occasionum fuisse remissos. Qui quidem plusquam omnes probrum & ignominiam habebant sicut ille qui fundamentum posuit, & non potuit perficere. Incipient enim, inquit, omnes qui prætergredientur eum illudere, dicentes. Hic homo posuit fundamentum, & non potuit perficere.

Cleri sponte fugientes, postea lapsi indigni sacro ministerio

BALS. De iis qui sua sponte ad Martyrii certamen confugiunt locutus pater, nunc de clericis quoque qui sunt eiusmodi loquitur, & dicit quod si clericus ad certamen sua sponte profugit, deinde cum non posset ferre tormenta, excidit, & cum rursus ad se redisset, lapsum suum reuocauit, & se coram tyrannis Christianum confessus est, is non amplius sacra ministeria obibit, eo quod gregem Domini reliquerit, & eo quod cum sua quidem sponte confugerit, & tormenta sufferre non potuerit, sibi ipsi labem & reprehensionem attulit. Vt autem populi doctrinam negligerent, & suam vtilitatem præferrent, nec Apostoli fecerunt. Magnus enim Paulus, postquam multa tormenta subiisset, intelligens multo esse melius vitam relinquere, maluit viuere & torqueri propter salutem & Doctrinam populi. Sensu ergo omnino carent, qui petunt sacrum Ministerium, à quo sua sponte exciderunt. Quomodo enim petunt quod reliquerunt, cum possint in hac tempestate persecutionis scilicet, fratribus esse vtiles? Si itaque non cecidissent, inquit, eius quod præter rationem fecissent, eis daretur venia, spontanea scilicet fuga, vel in fratribus docendis, & confirmandis socordia. Sin autem propter suam insolentiam & arrogantiam lapsi sunt (tale enim est se temere tormentis obiicere audere, nec posse tolerare. & propterea de eis triumphus actus est) non possunt amplius sacra ministeria obire. Quamobrem magis curent quomodo confessionem in humilitate peragant, cessantes à petenda sacri ministerii vana gloria. sufficit enim eis cum fidelibus communio, quæ fit propter duo, diligenti cautione rectóque consilio. Si enim dixerimus nos eos non habere pro communicantibus, & eos molestia afficiemus tanquam sententiam ferentes, eos, vt seu mutatos, hinc dissolui, seu mori, & alios quoque qui fortasse lapsi sunt & volunt ad quod bonum est redire, remissos ad hoc & negligentes efficiemus, causantes se fidelibus non esse communicaturos, etiam si post lapsum fidem confessi fuerint: qui si non conuertantur, plus probri & ignominia quam omnes susceperint, maiorique dedecore affecti fuerint. quemadmodum & qui fecit fũdamentum, domum autem nõ fecit. Eis enim sunt similes, qui ad tormenta quidem propter Christum confugerunt, & veluti pulchro iacto fundamento, id quod honestum est perficere non potuerunt. Nota ergo, quod ne confessio quidem propter Christum restituit eum qui semel à clero abalienatus est propter lapsum.

Qui enim primum in persecutionis feruore prosilierunt iudicium circunstantes, & sanctos martyres, qui ad brauium supernæ vocationis festinabant, aspicientes, honesta æmulatione incitati, se ipsos ad hoc tradiderunt magna libertate vtentes, maximè videntes eos qui subtrahebantur labi, propter quos interius excitati, & quodam veluti sono impulsi ad debellandum se efferentem aduersarium, ad id contendebant, ne apud se prudens esse videretur, ob ea in quibus eius calliditate inferiores esse visi sunt, etiam si se ipsum vinci ab iis, qui se fortiter & constãter gesserunt, qui scuticarum flagellorumque tormẽta, & gladii aciem, & ignis vstulationem, & aquarũ immersiones tolerãter tulerunt, eum latuit. Iis quoque qui vt ex fide preces & orationes fiant persequuntur, vel iis qui in custodia puniti sunt, & à fame, & siti traditi sunt, vel pro iis qui extra custodiã scuticis & flagellis in iudicio torti sunt, postea autem à carnis imbecillitate victi fuere æquum est annouere Cum iis enim qui lugent, & mœrent pro iis qui in certamine victi sunt à magnis maligni diaboli viribus, siue pro parentibus, vel fratribus, vel liberis, vnà dolore, & tristitia affici neminem quidquam penitus lædit. Scimus enim etiam propter aliorum fidem, quosdã esse Dei bonitatem assecutos, & in peccatorum remissione, & corporis sanitate, & mortuorum resurrectione. Memores itaque multorum laborum, & miseriarum, quas pro Christi nomine sustinuerunt, cum ipsi etiam pœnitentiam egerint, & quod à se factum est per proditionem in corporis afflictione, & mortificatione defleuerint, & se præterea testẽtur, in vita sua fuisse à ciuitate alienos, simul oremus, & postulemus pro eorum reconciliatione cum aliis quæ decet per eum qui est nobis aduocatum apud Patrem, se nostris peccatis propitium exhibentem. Et si quis, inquit, peccauerit, habemus aduocatum apud patrem Iesum Christum iustum: & is est propitiatio pro peccatis nostris.

Canon. 11

Fides vnius alteri prodest.

BALS. Cum superius dixisset sanctus, quod qui sua sponte confugerunt, & lapsi sunt quidem, pœnitentiam autem non egerunt, nec suum lapsum reuocauerunt, plus dedecoris, & ignominiæ subibunt, vt qui non supra fundamentum certum quoque fabricauerint, seu quod bonum est non perfecerint, nunc huius & reliquorum confirmationem inducit dicens.

Quo enim in persecutionis feruore, seu vehementia stantes, et videntes sanctiorum Martyria, & quomodo cælestes coronas diuino Zelo accipere contendant, se ipsos dabant Martyrio cũ multa libertate. & maximè quia videbant quosdam subtractos, pro eo quod est seductos & deceptos à Diabolo, & lapsos, seu negantes pietatem. Quamobrem interius accensi seu corde inflammati, vt qui audirent se per hoc debellasse, ac vicisse superbum aduersarium Diabolum, studuerunt subire Martyrium, ne glorietur Diabolus, & sibi prudẽs esse videatur: vt qui calliditate sua & malitia eos vicerit qui sua sponte ad Martyrium confugerunt: etiam si cũ latuit se magis victi ab athletis qui tormenta fortiter perpessi sunt. Fidelibus ergo orantibus æquum est pro ipsis supplicio affectis, & puniri annuere, sunt in hoc concurrere, quod etiam visum est, & nihil ladit vna cum parentibus vel aliis necessitudine coniunctis, pro iis qui Testimonium dederunt martyriumque subierunt, sed lapsi sunt diaboli arte, & insidiis, dolore & tristitia affici. Scimus enim quod multi bonitatem & misericordiã Dei consecuti sunt per aliorum orationes. Et ideo & ipsis dari à Deo peccatorum remissionem postulabimus, & aliis qui lapsi sunt, & postea errorem reuocauerunt, & pietatem confessi sunt communis ab omnibus, memores eorum quæ ante lapsum propter Deum sustinuerunt certaminum, & etiam bona eorum postea pœnitentia, & quod seipsos testati sunt esse à ciuitate alienos propter peccatum. & non solum ipsis communicabimus, sed & pro eorum propitiatione orabimus, cum aliis quæ decet, seu cum aliis bonis operibus quæ debent ab ipsis fieri, ieiunio scilicet, eleemosyna, & pœnitentia, per quæ, qui pro nobis est aduocatus, patrem nobis propitium beneuolumque efficis. Deinde & sacra scriptura sententia vsus est. Ea verò est ex prima Catholica Epistola sancti Apostoli & Euangelistæ Ioannis.

Orandum pro apostatis & lapsis.

Iis enim qui pecuniam dederunt, ne vt ab omnis improbitatis molestia omni ea parte remoti essent, crimen intendi non potest. Damnum enim, & iacturam pecuniarum sustinnerunt, ne ipsi animæ detrimento afficerentur, vel ipsam etiam perderent, quod alij propter turpe lucrum non fecerunt, quamuis Dominus dicat. Quid enim hominem iuuabit, si vniuersum mundum lucratus fuerit, animæ autem detrimento fuerit affectus: vel eam etiam perdiderit? Et rursus, Non potestis Deo seruire & mammonę. In illis enim apparuerunt qui Deo, seruirent. exosis, conculcatis, contemptísque pecuniis, & in eo cõpleuerunt quod scriptum est, Preciom redemptionis animæ hominis, propriæ diuitiæ. Nam in Actibus Apostolorum legimus, eos qui pro Paulo, & Sila Thessalonicæ ad magistratus trahebantur, cum multis pecuniis fuisse dimissos. Postquàm enim ipsos propter nomen multùm onerassent, & multitudinem magistratúsque perturbassent, ab Iasone inquit, & reliquis satis datione accepta, eos dimiserũt. Fratres autem noctu protinus Paulum, & Silam miserunt in Berrhoeam.

Math. 8.
Luc. 9.
Matt. 6.
Act. 17.

BALS. Postquam sanctus de iis qui sua sponte ad Martyrium confugiunt, perfecisset, dicit eos non esse reprehendendos, qui ipsos datis pecuniis à tormentorum afflictione liberarunt. Maluerunt enim suarum pecuniarum quam suæ animæ iacturam facere. Dei, de hoc ipsum confirmat, & affert diuersa scripturæ exempla ex Actibus Apostolorum de Beato Paulo Apostolo, & aliis.

Vnde nec eos qui omnia reliquerunt propter salutem animæ & secesserunt, licet accusare tanquam aliis propter ipsos detentis. Nam & Ephesi pro Paulo Gaium, & Aristarchum in Theatro comprehenderunt vnà cum Paulo peregrinantes, qui volebat ad populum adire: quoniam propter ipsum qui persuaserat, & multam turbam ad Dei cultum traduxerat, seditio facta fuerat, non siuerunt eum, inquit, discipuli. Quin etiam nonnulli, ex Asiaticis magistratibus, qui ei erant amici, miserunt ad eum & suaserunt, ne se Theatro daret. Si quis autẽ cũ iis contendere, perrexerint, qui animum ei adhibent, qui dicit, Seruans serua animam tuam, & ne retro aspexeris. Petrus quoque Apostolorum princeps eis in mentem reuocetur, qui iam in custodiam erat coniectus, & traditus quatuor quaternionibus militum ad eum seruandum. Qui cum noctu fugisset, & ex Iudæorum manu seruatus esset, iussu Angeli Domini facto, inquit, die erat non paruus tumultus in militibus. Herodes autem cum eum quæsiuisset, & non inuenisset, interrogatos custodes iussit suffocari, propter quos nulla culpa in Petrum confertur. Licebat enim eis illo viso quod factum fuerat effugere, sicut & omnes infantes qui erant in Bethleem, & in omnibus eius finibus, si sciuissent eorum parentes quod erat futurum, qui à crudeli homicida Herode sublati sunt, vt vnus qui ab eo quærebatur infans periret, qui & ipse iussu Angeli Dei effugit, qui celeriter iam cœperat spolia accipere, & acriter præpascere, secundum appellationem nominis quemadmodum scriptum est. Voca nomẽ eius, celeriter spolia, velociter depopulare, eo quod priusquam infans sciat vocare Matrem & patrem, capiat potestatẽ Damasci, & spolia Samarię, corã Rege Assyriorum. Magi ergo vt iam spoliati, infantem humiliter & suppliciter adorant, suos thesauros aperientes, & ei offerentes, maximè opportuna, & magnifica dona, aurum, & thus, & myrrham, vt regi, & Deo, & homini vnde ad regem Assyrium non amplius reuerti voluerunt à prouidẽtia vetiti. Responso autem, inquit, accepto ne reuerterentur ad Herodem per aliam viã reuersi sunt in regionem suam. Vnde cùm vidisset cruoris sitiens sanguinolentus Herodes, se à magis illusum, valde fuit commotus. Et mittens, inquit, interfecit omnes infantes qui erant in Bethleem, & in omnibus eius finibus, à bimatu, & infra, eo tempore quod à Magis diligenter didicerat. Cum quib᷒ & alium prius natum infantem, cum interfecturus quęsiuisset, & nõ inuenisset, patrem eius Zachariam interfecit inter templum & altare, cum effugisset filius cum matre Elizabeth. Vnde nec vllo modo reprehenduntur.

Act. 19.
Ibidem.
Gen. 19.
Act. 12.
Math. 2.
Isa. 8.
Math. 2.
Math. 2.

BALS. Si qui autem, inquit, relictis suis facultatibus recesserunt, ne detenti forte in periculum vocentur, vt qui non possent ad finem vsque in confessione persistere, propter tortorum sæuitiam, non culpabuntur, etiamsi alij detenti sunt, & puniti propter ipsos. Et adducit in exemplum eius rei gratia, Caium & Aristarchum, qui pro Paulo detenti fuerunt: milites qui Petrũ seruabant, & infantes qui ab Herode interfecti sunt propter Christũ, & venerabilem sanctũque Præcursorẽ.

Si qui autem vim multam & necessitatem passi sunt, quique & in ore ferrum, & vincula acceperunt & propter bonam fidei affectionem, suas quoque manus vri fortiter pertulerunt ad Prophanum sacrificium, eis inuitis, adductas, quemadmodum mihi scripserũt ex custodia beatissimi Martyres de iis qui in Libya, & alij etiam in sacris comministri, ij simul testificãtibus reliquis quoque fratribus, possũt esse in sacro ministerio inter cõfessores collocati, vt & qui in

in multis tormentis mortificati, & non amplius potuerint, vel loqui, vel dicere, vel moueri, vt resisterent iis qui vim afferebant. Neque enim eorum improbitati assensi sunt. Quemadmodum ergo à comministris rursus audiui, annumerabitur inter cõ-
1. Tim. 6. fessores, & quicunque secundum Timotheum vitam instituit, parens ei quoque qui dicit, Persequere iustitiam, pietatem, fidem, dilectionem, tolerantiam, lenitatem. Certa Pulchrum certamen fidei. Apprehende vitam cælestem, in quam vocatus es, & confessus coram multis testibus confessionem.

BALS. Eos qui vi tyrannica visi sunt ex idolothytis carnes comedere, vel ex Græcis libationibus vinum bibere (Forte enim iis in terram deiectis, & in eorum ora hamis seu ferramentis iniectis, vt semper aperta essent, tyranni in eorum fauces vinum infundebant, & carnes iniiciebant, vel etiam in eorum manibus carbonibus cum thure impositis sacrificare cogebant) si essent quidem Clerici in eodem quoque rursus gradu esse decernit Canon, vt qui collocati sint cum Confessoribus. Laici autem reputentur vt Martyres, quod ij hæc sua voluntate fecerint, nec actioni omnino assensi sint: quemadmodum inter Confessores quoque numerabuntur, qui propter tormentorum necessitatem dissoluta corporis firmitate, non valentes iis resistere, qui in ora eorum vinum ex libaminibus effundebant. Deinceps autem de iis qui conscientia Martyrium seu Testimonium peragunt dicit, & illos cum Confessoribus connumerat.

Non reprehendet nos quispiam, quartam & sextam feriam obseruantes in quibus nobis ieiunare secundum traditionem præceptum est. Quartam quidem propter initum à Iudæis consilium de proditione Domini: sextam autem, quòd ipse pro nobis passus sit. Diem enim Dominicum lætitiæ diem agimus, quòd in eo Resurrexerit, in quo nec genua quidem flectere accepimus. *Traditio de Ieiunio. 4. & 6. feriæ.*

BALS. Consequenter sexto Canoni Apostolico, qui decernit non esse à nobis ieiunandum diebus dominicis vel sabbatis, præter vnum Sabbatum, magnum scilicet, & lxix. qui valde punit eos, qui sacra Quadragesima non ieiunant, omnique quarta, & sexta feria, præsens quoque decernit.

SANCTI PATRIS NOSTRI EPIPHANII,
EPISCOPI CONSTANTIÆ VRBIS INSVLÆ CYPRI, DE LAVDIBVS SANCTÆ MARIÆ DEIPARÆ, SERMO,

Eodem Pico interprete.

EX EIVSDEM EPISTOLA DEDICATORIA, AD R. P. GVILIELMVM VIALEAVM EPISCOPVM, ET CLARVM Parisiensem.

EX Regia Bibliotheca magno ac peruetusto Græco Codice decerpsi pios aliquot ab antiquis patribus conscriptos sermones in laudem beatissimæ virginis deiparæ. è quorum numero quatuor modò è Græco in Latinum conuertimus. Primum Epiphanij Cypri Salaminæ vrbis Episcopi: qui vixit temporibus summorum virorum Basilij magni, Gregorij Theologi, Ioannis Chrysostomi, ac beati Hieronymi: regnantibus Valente & Gratiano principibus: cuius opera nonnulla, præsertim contra octoginta hæreses per Ianum Cornarium Latino sermoni tradita iamdudum prostant impressa. Duos sermones Hesychij alias Isychij Hierosolymorum presbyteri: qui cum esset auditor Gregorij Nazianzeni, claruit sub Honorio & Arcadio, circa annum Domini quadringentesimum, scripsit ad beatum Augustinum Epistolam vnam de fine sæculi, quæ inter Epistolas eiusdem Augustini septuagesima nũc annumeratur. Scripsit etiam insignem & omnibus notum commentarium in Leuiticum: in quo testatur se etiam interpretatum esse Ezechielem prophetam & Epistolam ad Hebræos. Quartum sermonem à Chrysippo Hierosolymitano etiam presbytero compositum, de quo & si non paucos historiæ Ecclesiasticæ scriptores consului, nihil tamen reperi. Quicunque porrò sit ille, non videtur esse scripturæ sacræ ignarus.

EPIPHANII DE LAVDIBVS SANCTÆ MARIÆ DEIPARAE SERMO, PICO INTERPRETE

MIser ego sum, qui effulgentes splendores deiparæ radios, terribiles & incomprehensas facultates, cæli & terræ inhabitatæ mysterium, admirandumque propiciatorium verbis consequi tentani. Gestiebat quidem interioris animi cogitatio ad exactiorem intelligentiam, quæ exprimere conabatur profundæ memoriæ. & altissimæ speculationis Miraculum. Veruntamen, charissimi, & timor multus & grauis continuit me. Nam memoria contemplationis horrendæ exagitans tremebundam animam meam, & cor exhorrescens non mediocriter afflixit, & sed & grauiter vexauit. Concutit enim mentem meam maximę contemplationis, ac velut incomprehensi mysterij memoria, nempe quæ illud eloqui minimè possit. Quis enim huiusmodi mysterio exprimendo queat sufficere?

Quale verò os pronunciare, quęve lingua proferet? Nequaquam potest dicere quod latet. Iam verò audebo, dicam de Sola deipara, quatenus assequor, denuò tamen vereor, vt pote qui lingua non sim pręditus idonea, ad ea dicenda quę sunt valde magna. sum enim exili voce, tardáque lingua. & minimè disertus, vt sic verba facere possim de percelebri, sancta, innupta, & deipara Maria Matre Domini, de qua leuiter loqui non debet humana lingua, pertenue enim habet vocẽ illius habita ratione, & imminota est lingua, quę p[illegible] dignitate facultatẽ dicendi non habeat. Ita siquidẽ vel cęlorũ virtutes in stuporem conuertit. Obstupuerunt omnes Angeli, Ar-

changeli, principatus, potestates, Throni, dominationes, Cherubim, ac Seraphim, & Angelorum vniuersus exercitus, timore, tremoréque graui detenti: quia cernebant illum qui habitat in cœlis, per eam versari in terra, & exhorrescebant. Spectabant virginem, cœlum, & Thronum, & formidabant dum conspicerent eum, qui principio caret, descendentem à Throno Cherubico, in vtero virgineo sedere.

O beata radix, quæ hanc produxit, de hac Esaias Propheta Turturis more gemendo submurmurat ignea lingua exclamans.

Isa.11. *Exurget virga de radice Iesse, & flos de radice ascendet, & requiescet super eum Spiritus timoris Dei.* De radice

Parentes B.Mariæ. Iesse ortus est Rex Dauid & de tribu Regis Dauidis sancta Virgo: sancta inquam, & sanctorum virorum filia, cuius parentes fuerunt Ioachim & Anna, qui quidem in vita sua Deo placuerunt. atque etiam fructum eiusmodi germinarunt, sanctam virginem Mariam, Templum simul & Matrem Dei. Ioachim porrò, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palam sacrificium laudis offerebant. Ioachim enim interpretatur præparatio Domini, eo quod ex illo præparatum sit Templum Domini, nempe Virgo. Anna rursum similiter gratia interpretatur. propterea quod Ioachim & Anna gratiam acceperunt, vt accedentibus precibus talem fructum germinarent sanctam virginem adepti. Ioachim siquidem precabatur in monte, & Anna in horto suo. Aoua verò grauida effecta, cœlum & Thronum Cherubicum peperit, sanctam puellam Mariam. Illa enim reperietur esse cœlum, Templum, & Thronus: quia

Maria nominis interpretatio. Mariam interpretari solemus dominam, atque etiam spem, peperit enim Dominum, qui est spes totius mundi, nempe Christum. Rursum nomen illud Maria interpretatur myrrha maris. Myrrham verò aliquis (quod ego etiam aio) de immortalitate, eo quod paritura esset gemmam immortalem, in mari, hoc est in mundo. Mare autem dicet vniuersum mundum, cui virgo serenitatem & tranquillitatem contulit, dum portum peperit Christum. Rursum itaque præclaræ puellæ Mariæ beatum nomen interpretatur illustrata, vtpote quæ illustrata sit à filio Dei, & cunctos vsque ad terminos terræ credentes Trinitati illuminauerit. Sancta enim puella Virgo Maria est sponsa Trinitatis, & thesaurus dispensationis plane arcanus, cui Gabriel inquit, *Aue gratia plena, Dominus tecum.* subiunxit Gabriel. Et pa-

Luc.1. ter misit arrabonem de cœlo Spiritum sanctum, præparauit virginem vnigenito filio cœlesti sponso, quam Pater dilexit, filius inhabitauit, Spiritus sanctus percupiuit. Ipsa est enim sponsa & thalamus, & ex ea sponsus procedit Christus. Virgineum indumentum, iuxta suauem Dauidis Prophetæ cantio-

Psal.18. nem. *In Sole posuit Tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de Thalamo suo.*

O sponsi desiderium summæ puritatis, propriam ancillam propensione affectu constituit sponsam & Matrem. Gabriel effectus hospes Virginis, cœli & terræ incensum atque suffimentum vnà copulauit. quam quidem Virginem prophetæ clarè descripserunt, dum prædicarunt seriem nuptiarum.

Quomodo Virgo inuenitur esse cœlestis sponsa & mater, quæ donorum antenuptialium nomine, Spiritum sanctum accepit, dotis verò gratia, cœlum vnà cum Paradiso? Quærebat igitur virgo conspicere quem desiderabat inquiens. Vbi est sponsus cuius pulchritudinem exopto? vbi est pulchritudo Sole splendidior? vbi totius formæ gloria ineffabilis? vbi lumen quod extingui nequit, quod ego summo cum desiderio requiro? vbi Sol qui radium exquirit? vbi ipsorum Cherubim cithara? vbi oculus Seraphim nunquam dormiens Christus? vbi Angelorum adoratio quam Gabriel indicauit vbi solus ac solius patris vnigenitus filius, quem virgo exoptans redamat, perquirens salutat? Cui Gabriel, ait: *Aue gratia plena, Dominus tecum.* *Aue gratia plena.* Gratia Sanctæ virginis est immensa. *Aue gratia plena.* multis virtutibus exornata Virgo, in lampade, gestans lucem inextinguibilem, Sole splendiorem. *Aue gratia plena,* hami esca spiritalis in te *Luc.1.*

siquidem hamus diuinitas. *Aue gratia plena,* gloriæ spiritalis. *Aue gratia plena,* quæ es vena aurea continens manna cœleste. *Aue gratia plena,* quæ sitientes perennis fontis dulcedine satias.

Aue gratia plena, mare spiritale habens gemmam cœlestem Christum. *Aue gratia plena,* splendidum cœlum, quæ in cœlis incomprehensum contines Deum. *Aue gratia plena,* quæ Cherubicum Thronum diuinitatis fulgore superas. *Aue gratia plena,* quę cœli circulum habes, & Deum incomprehensum angusto potissimum loco in te ipsa contines. *Aue gratia plena,* nubes columnę similis, quę Deum habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dicō? & quid proloquar? quo pacto beatam prędicabo glorię radicem? Solo enim Deo excepto, cunctis superior existis: natura formosior es ipsis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu Angelico, cui prędicandę cœlestis ac terrena lingua minimè sufficit, immò vero nec Angelorum. Et enim ipsi quidem hymnum, laudem, honorem protulerunt, non tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt. Lętabantur verò Angeli tanquam ipsi duntaxat Deū haberent, quibus sanctissima virgo superior nata, Deum habitantem in cœlis concepit in terra. vt hac ratione exercitus Angelorum traheret in terram, & versaretur cum hominibus. Ipsa enim est cœli & terrę mediatrix, quę vnionem naturaliter peregit. O beata virgo, columba pura, & sponsa cœlestis Maria, cœlum, Templum, & Thronus diuinitatis, quę coruscantem in cœlo & terra Solem habes Christum. nubes lucida, quę fulgur de cœlo lucidissimum ad illuminandum mundum deduxisti Christum. Nubes cœlestis, quę Tonitruum Spiritus Sancti in se ipsa reconditum deduxit in mundum, & imbrem spiritus sancti in vniuersam terram ad producendum fidei fructum cum impetu demisit.

Aue gratia plena, porta cœlorum, de qua Propheta vociferatus est, his verbis.

Ecce porta clausa, & nullus ingredietur per eam. nec egredietur, præter quàm Dominus Deus Solus, & erit porta clausa duci. quia dux ipse vocabitur, & in ipsum sperabunt omnes gentes. *Ezec.44.*

De hac porta etiam in canticis Propheta in discursu orationis planè & apertè proloquitur inclamans. *Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.* Mansit in virginitate sancta & pręclara puella Maria, quę est nubes lucida habens intus Deum Verbum: ad quam vocalissimus Esaias. *Ecce nubes leuis, & veniet in Aegyptum mons nullatenus incisus, prærupta*m *habens petram Christū.* de qua sapientissimus Daniel ait, *Abscissus est lapis de mōte sine manibus,* hoc est absque virō solidam Petram christum virgo peperit, ipsa tēplum *Cant. 4.* *Isa.29.* *Dan.2.*

plum minime compositum, quæ lapidem cælestem habet Christum, ipsa nubes tonitrui formis, quæ fulgur interius in vtero gestat: sermonique meo attestatur diuina scriptura, dum ait, *Venter tuus aceruus frumenti vallatus in liliis.* (Can. 7.) Ipsa est ager minimè cultus, quæ Verbum velut granum frumenti suscipiens etiam manipulum germinauit. Ipsa clibanus intel- (Io. 12.) lectualis, quæ ignem & vitæ panem habebat. Ipsa est sancta mater Saluatoris, quę Verbum patris ex te incarnatum peperisti, Ad quam Esaias. *Ecce virgo in* (Psal. 7.) *vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emanuel.* O virgo pura, sancta mater Domini, beata sponsa Trinitatis indiuiduę. beata tu inter mulieres, quæ Deum & hominem omnium creatorem velut infantem in terra peperisti. beata tu inter mulieres, quæ sola in terra Deum cœlestem concepisti. beata tu inter mulieres, cuius vbera suxit is qui alit vniuersa. Sancta Maria virgo deipara beata tu inter mulieres, quæ nunc genuisti eum qui olim in Paradiso formauit Adam è luto. Tu enim es deipara, quæ verbum ex te incarnatum peperisti. Deipara existis, quæ Deum verbum in forma serui concepisti. Deipara existis, quia Deum verbum suscipiens incarnatum peperisti. Deipara existis, quæ sola solius Dei vnigenitum filium genuisti, non temporaneum Deum genuisti ex te incarnatum: sed æternum, qui ante te est, & ante omnia. Ouis immaculata, quæ peperit agnum Christum. Iuuenca nunquam iugum experta, quę vitulum genuit. Fidei mensa intellectualis quæ panem vitæ mundo suppeditauit. Quid dicam? & quibus verbis explicabo gloriam radicitus fundatam? De hac sancta puella, semper inquam puella & virgine, Deus per Prophetam ait, *Ex te mihi exibit dux qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio* (Miche. 5.) *à diebus æternitatis: propterea dabit eos vsque ad tempus parientis, pariet, & reliqui filiorum eius conuertentur ad filios* (s. Matt. 2) *Israel, Astabit, & videbit, & pascet ouile suum in potentia Dominus.* O virgo sancta lucis æternæ mater, lucis, inquam, quæ in cœlis illuminat copias Angelorum: lucis, quæ illuminat ipsorum Seraphim incomprehensum oculum: lucis, quæ illuminat solem splendidis facibus. lucis, quæ fines terræ illuminat ad credendum Trinitati. lucis, quæ dixit. *Ego sum lux mundi*: (Io. 8.) lucis, quæ dixit. *Ego lux in mundum veni.* lucis, quæ assumpta est, & illuminauit cuncta quæ sunt in cœlis & in terra. O virgo sanctissima, quæ exercitus Angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum enim est Miraculum in cœlis, mulier amicta Sole. Stupendum Miraculum in cœlis, mulier gestans lucem in vlnis, stupendum Miraculum in cœlis, alter thronus Cherubicus. Stupendum Miraculum in cœlis, mulieris filius, qui & ipsius & sæculorum est Pater. Stupendum Miraculum in cœlis, thalamus virginis habens filium Dei, Deum sponsum Christum. Stupendum Miraculum in cœlis, Dominus Angelorum, infans virginis effectus est. O sanctissima virgo mater Saluatoris, quæ genuisti principio carens Verbum, filium scilicet eundem cum Patre habentem thronum, consubstantialem patri, & spiritui sancto, qui cum Patre & Spiritu sancto est ante secula, qui concamerauit cœlos, & terram condidit. Aue sanctissima virgo, quæ velut rubus intellectualis absque combustione diuinitatis ignem tenes. Clibanus intellectualis, qui ignem & pa- (Saluator Virginem) nem vitæ calidum mundo in esum attulit, de quo

A saluator mundi Christus ait. *Accipite, comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum.* Locuples est, charissimi, virtutibus plena mensa virginea, optimis quibuscunque cibis abun- (Matt. 26. Mar. 14. Luc. 22.) dans, quibus terra fruatur. Largita est sancta virgo & mater Christi, quæ splendidam lucernam telucentem in cœlo & terra Christum gestauit, ad quam Propheta Zacharias, *Ecce candelabrum aureum, & facula super ipsum.* (Zach. 4.) Quinetiam Dauid canticum hoc suauissimum inclamat, *Lucerna pedibus meis verbum tuum* (Psal. 118.) *& lumen semitis meis.*

O candelabrum virgineum, quod illustrauit tenebris inuolutos. O candelabrum virgineum repellens tenebras, & lucem splendere faciens. O B candelabrum virgineum, quod ignem & oleum inseparabile ad illuminandum intulit. O candelabrum virgineum, quod ab altissimo throno accepit ter lucidum ignem, vnum inextinguibilem, consubstantialem, & ad illustrandam terram resplenduit. O candelabrum virgineum, de quo per Prophetam Deus inquit, *Illuc producam cornu Dauid, paraui lucernam christo meo.* (Psal. 131.) Corona regia pretiosissimum habens lapidem & gemmis similem Christū, Purpura regia, quæ cœli terræque regem induit, vniuersale corporis indumentum purpuram referens, constantissima Christianorum fides: liber incomprehensus, quæ Verbum & filium patris mundo le- C gendum exhibuisti. Beata inter mulieres, quæ Verbum ex te incarnatum peperisti, Verbum inquam patris, filium verbum, ante secula Deum, verbum initio carens & æternum, verbum cum Patre & Spiritu sancto vnitum, verbum eundem cum patre habens thronum, verbum sedens super Cherubim, verbum quod glorificant animalia quadruplicem faciem habentia, verbum quod creauit Angelos, verbum quod fecit vt principatus & potestates essent, verbum quod extendit cœlos, & terram condidit, verbum verum Deum ipsum Christum Dominum nostrum, quem sanctissima virgo peperisti, & denuo post partum virgo, quæ gemmam pro- D duxisti, & coronam regiam plexuisti. O beata virgo, quæ gloriam cœlestem portasti, & ex multis flōribus Paradisi mundum odore bono replesti. Virgo est lilium immaculatum, quæ rosam immarcessibilem genuit Christum: vitis veritatis fertilissima, & quod ad virginitatem minimè vindemiata, quæ licet non fossa, vuarum tamen feracissima, nempe quę maturam vuam germinauit Christum. Quamobrem sanctissima virgo fac nobis fidem, qua ratione germinaueris, quo pacto suscipiēs verbum, quod est ante sęcula, mater Dei visa sis super terram. Ego virgo incorrupta, quę in vtero gestaui, effecta sum Templum impollutum habitantis in me ver- E bi Dei nuptiarum expertis.

Emanuelem gestaui in vtero incorrupto, in ventre impolluto, similis effecta throno cherubico: in qua caro factum est verbum Patris, qui Deus est initio carens: & licet inuisibilis, spectabilis tamen per dispensationem assumptę carnis factus est. Non experta nec cognoscens virum, peperi Deum, qui est ante sęcula, ipsum Christum, Nam etiam nunc sum Virgo post partum, potior (si dicere licet) (Virgo post partum.) quàm antea: sine labore peperi, non vt omnes mulieres. dissimiles enim fuerunt res meę ac illarum inter pariendum. Non nouit natura humana partum

meum, excepto solo Deo qui in me babitauit. O virginem, stupendum Ecclesiæ thesaurum, qui ade- A ptus est ingens Mysterium. *D. Virginis mariæ encomia.* Virginem appellat velut sacerdotem parites & altare quæ quidem mensam ferens, dedit nobis cœlestem panem Christum in remissionem peccatorum. O vterum impollutum, habentem circulum cœlurum, qui Deum incomprebensum, in te verò comprehensum portasti. O vterum cœlo ampliorem, qui Deum in te non coarctasti. O vterum, qui cœlum es septem circulis constans, & capacior illis existis. O vterum septem cœlis sublimiotem atque latiorem. O vterum, qui es octanum cœlum, septem firmamentis celsiorem. O vterum habentem inextinguibile lu- B men septies lucentis gratiæ. Quid dicam, aut quid loquar de præclara & sancta virgine? Desiderium me trahit vt de Deipara verba faciã, & formido me retinet in silentio, vt qui non habeam facultatem dicendi pro dignitate. Animus hortatur, & metus deterret: ille quidem trahit me, iste vero me abstrahit. Cùm ergo ab vtroque distinear, expedit mihi vt sermonem habeam de percelebri & sancta virgine. Dico enim illam esse cælum, thronum, simul & crucẽ: *Virgo Maria ab Angelis adoratur.* extendens enim sanctas vlnas Dominum portauit. Thronus Cherubicus, cruciformis, & cœlestis: de qua per scripturas in cœlos incumbo, & cunspicio illam ab Angelis adorari. hinc Gabriel in primis sa- C lutat virginem. *Luc. 1.* *Aue gratia plena,* quæ es splendidum cœlum. *Aue gratia plena,* quæ habes radium de cœlo lucidis facibus coruscantem, vt pute solem Christũ. Virgo plurium nominum & multocula, effecta est. Seraphim incomprehensæ visionis: quæ innexa est velamentum quoddam intellectuale corporis vniuersalis, Cherubim transcendens. Illa enim auertuntur, cùm nequeant spiritalem ignem diuinitatis, fixis oculis intueri: hæc autem apertis oculis fixè intuens incomprebensibilem & somni expertem oculũ Christi, cum desiderio & osculo salutabat. Exercitus Angelorum (qui sunt scabellum pedum Christi) procidentes nec videre pussunt nec contingere, hæc verò D labsa labris coniungens, incomptehensum salutabat. O virgo incomprehensi Mysterij ferens miraculum, quæ fidem tes optatam orbi prædicasti.

Virgo sublimior Angelis facta est, superior ipsis Cherubim & Seraphim, placens Christo regi, à Deo in honore habita, tanquam ancilla digna & mater. Sancta mater immaculata, quæ genuisti Christum, qui est ante te, & dixit, *Prius quam Abraham fieret ego sum.* *Ioh. 8.* quæ stabulum gluria exurnasti, & præsepe illustrasti. Virgo siquidem spelũca & præsepe, cœli circulum præse ferentes, Deum incomprehensum gestabant vt pote tres Trinitati apertè ministrantes quando virgo in spelũca citra laborem prægnans, E cœli & terræ Dominum deposuit in præsepiu, tunc etiam ordines Angelorum circunstabant virginem cum clamore dicentes.

Luc. 2. *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas.* Quapropter etiam pastores qui ruri pernoctabant, huiusmodi glorificationem Angelorum audiesunt de Saluatore, & celeri cursu properantes, lucem adorauerunt, spectantes Miraculum insulens: ancillam Domini & virginem in terra versantem, euasisse spunsam cœlestem. Ipsa enim & sponsa, & thalamus, & Dei mater visa est in stabulo, quandu peperit infantem Christum. Iuxta propheticam Esaiç vucem, nempe.

Puer natus est nobis & filius datus est nobis: cuius imperium super humerum eius, & vocatur nomen eius magni consilij Angelus, Deus fortis, potestate pollens, princeps pacis, pater futuri sæculi. *Isa 9.* Tum post hæc & Magi à partibus Orientis, à stella splendida illustrati & deducti, *Matth. 2.* peracta itineris ab Oriente longitudine, venerunt Bethleem ad adorandum partum. vnde cùm ad ciuitatem Hierusalem peruenissent, occultari cœpit stella: illi verò tumultuantes, eo quod viæ ducem perdidissent, necessitate cogente interrogabant incolas ciuitatis, & sciscitabantur ab eis Vbi natus esset Christus, quod quidem Miraculum inauditum omnes existimabant. De quò cùm audisset Herodes, turbabatus vehementer, & vocatis sacerdotibus, percontabatur eos, vbi Christus nasceretur. Illi autem dixerunt, & non negauerunt: confessi sunt, & non sunt mentiti. Solis radios abscondere non poterant, vocem scilicet per Prophetam de saluatore clarè pronunciatam, testatò dixerunt, in Bethleem nasci Christum. hunc enim in modum per pro- *Mich. 5.* pheram clamat. *Matth. 2.* *Et tu Bethlehem nequaquam es minima in principibus Iuda: ex te enim ex te dux qui sit dominator in Israel.* O infidelem Israelem, confessus est legis effectum, & legislatorem deneganit. testificati sunt ipsi vbi nasceretur Christus, & hi rursus Christum natum abnegarunt.

Cur igitur Magi, quorum vis animi proptia immutata erat, quorum cor admodũ turbabatur & extinguebatur præ dolore: quorum suspiria fluctuum violentorum instar nauem submergebant: quorum oculi, lachrymis gemmas præ se ferentibus, terram irrigabant: quorum afflictio intolerabilis erat, ductorem ab Oriente requirentes, quem non habebant, habentes quæritabant, vbi esset Magorum dux stella. At verò perpende veritatem, quónam pactu occultatus eis stella, & intuere Miraculum, & eius significationem, hac de causa absconditus eis stella, vt dum percontarentur incredulos sacerdotes, manifestum redderetur omnibus cœli & terræ Mysterium. quapropter vbi cognouerunt omnes, rursum apparet stella Magis, donec venisset supra infantem in stabulu, vel potius in cœlo. (Vbi enim Christus, ibi & cælum) Nam stabulum visum est esse cælum in terra. Illi verò cum vidissent stellam, immo potius Saluatorem, gauisi sunt gaudio magno, & incuruantes se adorauerunt. obtuleruntque dona, aurum, thus, & myrrham, aurum quidem velut regi thus autem tanquam Deo, & myrrham tanquam mortali, vel potius vt indicarent sepulturam creatoris & opificis omnium Christi, quam peperit sponsa cœlestis Maria, quæ est cœlum, templum, & thronus diuinitatis, inexplicabile Paradisi monile. Angeli accusabant Euam, nunc verò Mariam gluria prosequuntur. quæ mulierum infirmitatem verè gloriosam reddidit, quæ lapsam Euam erexit, & Adamum è Paradiso deiectum in cœlus misit: quæ Paradisum clausum apperuit, & per Latronem rursum Adamum complantauit. Per te enim, ô sancta virgo, medius obstructionis paries inimicitias dissoluit, per te pax cœlestis donata est mundo, per te homines facti sunt Angeli, per te homines appellati sunt amici, serui, & filij dei per te homines meruerunt esse conserui Angelorum, & cum eis familiariter conuersari, per te notitia cœlestis,

ſtis, à terra transmittitur in cœlos: per te homines fiduciam habẽt in cœlo erga altiſſimum: per te Crux reſplenduit per vniuerſam terram, in qua quidẽ Cruce pependit filius tuus Chriſtus Deus noſter: per te mors cõculcatur, & ſpoliatur te Infernus: per te reciderunt idola, & excitata eſt notitia cœleſtis: per te cognouimus vnigenitum filium Dei, quem ſanctiſſima Virgo peperiſti, dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, quem omnes Angeli atque homines adorantes, dicimus principio carentem Patrem, carentem principio Filium, & principio carentem Spiritũ ſanctum, Trinitatem indiuiduam & conſubſtantialem glorificantes in ſecula ſeculorum, Amen.

HESYCHII PRESBYTERI HIEROSOLYMITANI DE SANCTA MARIA deipara, Homelia Eodem Pico interprete.

Sanctorũ dies festi celebrãdi.

OMNIS profecto memoria iuſtorum totis votis eſt celebranda, & omnis ſolennitas amicorum Dei, glorioſa. Cũcti enim religionis ergò fortiter fecerũt, cuncti pro Confeſſione vera ſuſceperunt labores: cuncti, vt coronas veritatis conſequerentur, veluti numine diuino ducti, periculis ſeſe obiecerũt. Hic autem dies feſtus qui nũc agitur, omnem gloriam ſuperat, vt pote qui contineat ſolennitatem Virginis quæ vſque

Solennitas Virginis.

adeò omnibus antecellit, vt ipſum Deum Verbum C volentem ſuſceperit, quem ipſa citra vllam loci anguſtiam comprehendit. Ad quam ante omnia Gabriel Archangelus primus exclamauit, *Aue gratia plena, Dominus tecũ: Ecce enim concipies in vtero, & paries Filium, & vocabis nomen eius Emanuel.* Fauſta Gabrielis nuntia, fuerunt illi mox initium lætitiæ. Cùm enim prima Virgo * concluderetur moleſtiis per ſententiam condemnatoriam ob tranſgreſſionem inflictis, & ab ea gemitus plurimi prodirent, omniſque mulier, illius cauſa, in dolore eſſet conſtituta, & partus omnis propter eam acerbitatem pateretur: ſecunda Virgo ex denominatione etiã Angelica miſeriam omnem fœminei ſexus repulit, omnẽque triſtitiæ fontem qui inter pariendum adeſſe ſolet, obſtruxit: & nubem deſperationis, qua premũtur mulieres in partu, diſſipauit: & lumina lætitiæ apud cõtribules coruſcare fecit. Dum audiret itaque à Gabriele, *Aue gratia plena, Dominus tecum*, non excepit ſalutationem tranquillo animo, sed cùm talem vocem exaudiſſet, & Gabrielem Archangelum intuita domi ex inſperato, & ob vocem de pariendo, cogitatione perturbata eſſet, tales quaſdam (vt veriſimile eſt) abiiciebat Gabrielis locutiones: omnia, inquiẽs, præter opinionem, & peregrina video in te hodie. Et iſtud: Quo pacto auſus es temere accedere ad Virginem non deſponſatam, & incredibilia verba E prædicare? Ais enim me parituram puerum abſque ſemine, concepturam dixiſti nullis nuptiis interuenientibus: loculum vteri abſque vlla cum viro cohabitatione & conuerſatione editurum fructum. Quis vidit, quis audiuit fertilium agrorum naturæ peritus, antea agrum incultum produxiſſe ſpicam, aut terram non plantatam germinaſſe vuam, vinũ ſine vite, aut fluuium abſque fonte prodeuntem? Quod quidem nemo ex primis ſeculis audiuit auribus, aut oculis conſpexit accidiſſe. Qua ratione tibi fidem habebo me ſuggilanti? Quid ergo Gabriel ei

Luc. 1.

** Virginẽ dicit, quaſi virag̃inem, intelligens Euam. Gen. 3.*

Luc. 1.

hæſitanti reſpondit? Dixi quod didici, quod audiui A loquor. *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideóque quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.* tanquam is ſit à quo, & velut is ad quem omnia creatura, tanquam creator & opifex omnium, tanquam ſeculorum Pater, tanquam ſeculi parens, tanquam omnium conditor, tanquam cœlis antiquior, tanquam Angelorum opifex, & humanitatis formator: tanquam denique eorum, qui alioqui perituri eſſent, Saluator: præter hæc nihil poſſum denunciare. Non enim ô Virgo, mãdatum habeo, vt per ſingula dicam, Quo pacto: ſed vt earum rerum miniſter ſim, quæ ſciunt ad fauſtum erga te nontium. Admirare igitur mecum myB ſterium, & bona nuntia abſque dubitatione excipe. Illa verò ait, *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Nos igitur natiuitatem dominicam edocti Archangelicis ſermonibus Gabrielis, incedamus à tergo ſemitis eius. Ego, quemadmodum ille, vim partus citra diſquiſitionem curioſam, diuinam agnoſco & cenſeo: didicimus à Magis, imò verò inſtructi ſumus, vt eam rem religioſè colamus, qui quidem inquirentes infantem ſtella duce, non diſerunt his quos interrogabant, quomodo ſit conceptio diuina, quomodo vterus ſine ſemine, quomodo partus incorruptus, quomodo mater poſt partum eſt Virgo, quomodo ſubiicitur annis, qui prior illis eſt: C quomodo eſt in tempore, qui eſt ante ſecula: quomodo natura vteri comprehendere potuit eum, qui eſt incomprehenſus: quomodo is qui eſt incorporeus, ſine cõuerſione factus eſt caro. quomodo deus verbum ſeipſum exinaniens in vtero virgineo, cùm eſſet inſignis & glorioſus, inſtar ſerui, modo indicibili ex eo incarnatus eſt. quomodo id quod eſt perfectum, infans eſſe poteſt: quomodo lac ſugit is qui nutrit. quomodo is qui tegit, & complectitur vniuerſa continetur in vlnis: quomodo pater futuri ſeculi ſit infans. quomodo ſurſum & deorſum eſt. quomodo is qui eſt in cœlis, eſt etiam in terra. quomodo pannis inuoluitur, qui Auriga eſt Cherubico- D rum curruum. quomodo iacet in præſepio, qui eſt in ſinu patris. quomodo faſciis continetur, qui educit vinctos in fortitudine: & cuncta alia quæ vel referre horreſcimus. Sed cùm taciturni perueniſſent ad ſtabulum, vbi inquiſierunt, decentem cultum exhibuerunt Regi & Deo cum muneribus, cupientes cum gaudio reuerti in ſuam Regionem, qui declarati ſunt erga gentes eſſe primitiæ cognitionis diuinæ: quos gentes quidem æmulatæ ſunt, Iudæi autem inflexibiles, vel potius obdurata ceruice, eos qui miniſterio ſtellæ è longinquis regionibus erant adducti, neglexerũt imitari, vt cognoſcere poſſent Solem iuſtitiæ in propriis eorum locis apparentem. Ego E verò chariſſimi, animaduertens veſtram animi prõptitudinem ad audienda eloquia diuina, & intimum amorem erga illorum interpretes, veſtro audiendi ſtudio victus, excitor ad docendi deſiderium, congratulatione charitatis veſtræ delectatus. Vos enim continenter cum plauſu excipitis eos qui ſermonem habent, perinde ac diſcipuli, multarum rerum enarratores: vos velut vectores, gubernatorem ipſi componitis: vos gubernacula linguæ, precibus continetis. Quis zelum veſtrum pro dignitate poterit enarrare? quis verbis explicabit veſtrum aduerſus græcos infideles odiũ? quis contra hæreticos veſtram pate-

Luc. 1.

Luc. 1.

Mat. 2.

Phil. 2.

Ioan. 1.
Pſal. 67.

faciet animosam fiduciã? quis vestras in Iudæos ini-
mitias cómemorare poterit? execrãdi enĩ cũ reliquis A
reuera sunt Iudæi, qui nihil aliud perpetuo esuriũt &
sitiunt nisi cædes innocentium, nulla se magis oble-
ctari quàm vt Prophetas in foueas proiiciant, in res-
sam protrahant, lapident iustos, gladios exerant in
in religionis præcones, serris in frusta concidant,
partes manuum ac pedum piorum virorum ampu-
tent, & cruentis manibus teneant instrumenta ad
supplicium idonea, continua iustorum interfectio-
ne palmas sanguine perfundant: qui quidem aduer-
sus Saluatorem nostrum tantam & tam impiam ef-
furierunt audaciam, vt impudenter eo præsente ex-
clamarent in illum, *Nos scimus quòd Moysi locutus est*
Ioan. 9. *Deus, hunc autem nescimus vnde sit.* O res audacter ge- B
stas. O odium in Iudæos, quod me declinare non si-
nit. Quoties enim abominationem eorum effugere
desidero, toties palam mihi occurrunt, vel prophe-
tarum verba calumniãtes, aut in syllabas legis con-
tumeliosi, aut libros adorandorum euangeliorum
perturbantes, ita vt chartæ diuinæ nouam suspicio-
nem nobis ingesserint, ipsos impudentes voces obie-
cisse in dominum omnium, & audacter dixisse quæ
audistis, *Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus vnde*
sit. O manifestam impudentiam. O ægritudinem
linguæ latronum detectam. O cæcam sermonum
contrarietatem. Nam cùm Herodes percunctaretur
Mat. 2. eos, *vbi Christus nasceretur*, cum fiducia dicebant, in C
Bethleem Iudæ. & ostendebant conclusionem Pro-
phetiæ adducentes sacratum rerum interpretem te-
stificantem his verbis, *Propheta magnus excitatus est in*
Israel. Nunc autem velata facie clamant, *Moysi locutus*
Luc. 7. *est Deus, hunc autem nescimus vnde sit.* Haud dubiè non
Ioan. 9. cognouerunt neque intellexerunt, in tenebris am-
bulant. Verè populus iste stultus & minimè sapiens.
Psal. 81. vnde merito Christus exclamat in eos, *Cecinimus vo-*
bis, & non saltastis. Lamentati sumus vobis, & non planxi-
Mat. 11. *stis.* Quis contra eos ex aduerso stabit ad impugnan-
dam tam iniquam sententiam? Quis arguet conten-
Mat. 11. tiosas eorum inimicitias? Tot apud eos Christus mi-
raculosas operationes circunquaque exhibuit, cor- D
roborans paralyticos, mundans leprosos, male ha-
bentes sanans, curans vexatos à dæmonio, aperiens
Ioan. 2. palpebras oculorum, mortuos illorum excitans è
sepulchris, aquam in vinum mutans, & alia præstãs
infinita, quæ laboriosum esset recensere. Et tamen
nusquam apud eos est vel tantillum fidei. Esto, non
credis nobis, ô Iudæe, lege sacros Antistites, euolue
libros qui sunt apud te: neque velis leuiter detestari
sanctos, Petrum aut Paulum Euangelistas. Audi sal-
tem vel Moysem quid præscripserit in lege. *Prophe-*
Deut. 18. *tam suscitabit dominus Deus de fratribus vestris, ipsum tan-*
quam me audietis. Intuere quid Esaias prophetans in-
Esa. 7. clamet, *Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, &* E
vocabunt nomen eius Emmanuel. Audi Hieremiã vocife-
rantem ingentia, *Hic est Deus noster, non reputabitur a-*
lius præter eum & descendam, inquit. *post hæc in terris vi-*
Baruch. 3 *sus est, & cum hominibus conuersatus est.* Vide rursum
quid innuat Zacharias. *Ecce vir, nomen ei Sol iustitiæ, &*
Malac. 4 *sanitas in pennis eius.* Et mulier quæ fluxu sanguinis la-
Mat. 9. borans multos post annos sanata est, vnà cum aliis
Mar. 6. sermonem confirmauit, & sigillo notauit, solo fim-
Luc. 8. briæ tactu recipiens sanitatem. Quid? lege studiose
Ezechielem, & virum desideriorum, quo pacto ille
quidem dicebat, *Hæc est porta Domini, & ingredietur*
Ezec. 44. *Dominus per eam & egredietur, & erit porta clausa.* Da-
niel autem inquit, *Et ecce in nubibus cæli velut filius ho-* Dan. 10.
A *minis veniens.* Adsta ipsi iacob, & disce quid dicat in
benedictionibus emittendis: *Non deficiet princeps de Iu-*
da, & dux de femoribus eius, donec veniat qui repositus est, Gen. 49.
& ipse expectatio gentium. Pulsa citharam sancti Spiri-
tus, & perspice quid Dauid accuratè decantauerit, Psal. 86.
Mater Sion dicet homo, & homo natus est in ea, &
ipse fundauit eam altissimus. Virgo enim est mater,
& post partum permãsit sigillum virginitatis. quod
natura indidit, incócussum custodiẽs. Rursum inspi-
ce quid ait Dauid, *Orietur in diebus eius iustitia, & dein-*
de dominabitur à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsq; Psal. 71.
ad terminos terræ. Num quis præceptorum nostrorum
hæc pronũciauit? Nam quis discipulorum Saluato-
B ris in tabulis aut chartis talia circunscripsit? Nonne
quicunque de eo antea prædicarunt, ij erant filij cir-
cuncisionis, qui hæc præcinebãt? His forte non tibi
libet credere. Reuerere dæmones exclamãtes his ver
bis, *Quid nobis & tibi fili dei viuentis?* Reuerere angelo-
rum, hominum, dæmonum, ac simul vniuersæ crea-
turæ confessionem de Christo domino. Sin etiam Mat. 8.
hæc auersaris, excipe testatricem patris vocem, illius
gratia è superis instar tonitrui resonantem, *Hic est Fi-*
lius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Ipsi gloria in Mat. 17.
secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EADEM.

C

PVRE proculdubio omnis grati animi
lingua salutat Virginem & deiparam, ac
pro viribus Gabrielem Angelorum Prin-
cipem imitatur. Itaque hic quidem dicit
ei, *Aue*: ille verò acclamat, *Dominus ex te*, eo quòd Luc. 1.
Dominus editus assumpta carne apparuerit huma- *Dixit non*
no generi. Iste cognominat eam, Matrem lucis. Ille, *tecum, sed*
Stellam vitæ. alius. Dei thronum appellat. alius, Tẽ- *ex te, ser-*
plum maius Cœlo. alius, Cathedram nõ inferiorem *uiens insti*
cathedra cherubica. alius item, Hortum non semi- *tuto.*
natum, fertilem, incultum, vitem vuarum feracem, Cantic. 5.
valde florentem, intactam: turturem mundam, co- *Incultum*
D lumbam impollutam, nubem pluuias incorruptas *dicit, quia*
continentem, specimen cuius gemma Sole splendi- *præter hu*
dior, fodinam vnde prodit lapis totam terram te- *manam co*
gens, à nullo incisus: nauem mercibus refertam, nul- *habitatio-*
lóque egentem gubernatore: thesaurum locupletã- *nem.*
tem. Alij similiter, Lucernam oris expertem, quæ à Dan. 2.
se ipsa iugiter ardeat. Arcam arca Noë latiorem, lon
giorem, illustriorem. Illa erat animalium arca, hæc
autem arca vitæ: illa corruptibilium Animalium, ista
verò vitæ incorruptibilis: illa ipsum Noë, hæc verò
ipsius Noë factorem portauit: illa duas & tres con-
tignationes & mansiones habebat, hæc autem vni-
uersum Trinitatis complementum: quãdoquidem
E & Spiritus sanctus adueniebat atque hospitabatur,
& Pater obumbrabat, & Filius vtero gestatus inha-
bitabat. *Spiritus enim sanctus, ait, superueniet in te, & vir*
tus altissimi obumbrabit tibi. Ideóque quod nascetur ex te Luc. 1.
sanctum, vocabitur Filius Dei. Vides quanta & qualis
est Deiparæ virginis dignitas. vnigenitus enim Dei Luc. 1.
filius mundi conditor, velut infans gestabatur ab ea, Gen. 3.
& Adamum reformabat, Euámque sanctificabat, *Claustra*
excludebat Draconem, & paradisum aperiebat, si- *virginei*
gillum vteri muniens. Meritò sanè vtrumque & iu- *pudoris*
sta ratione. Aperiebat enim paradisum, quoniam la- *non ape-*
tronem introducturus erat in eum, cunctósque re- *ruit Chri*
gni hæredes deducturus. Sigillum vteri muniebat, *stus.*
eo quòd

eo quòd is qui carnem assumebat, esset Deus & Ver-
Ezec. 24. & 36. bum, nequaquam opus habens portis ingrediendi
causa aut egrediendi. Tibi igitur, ô Virgo, Prophe-
Maria deifera. tæ tribuunt laudes, & quisquam deiferam dicit, qui
miraculorum mysteriis fidem habuerit. Et ille qui-
Esa. 7. dem te virgam Iesse vocitat, vt obscurè declaret vir
ginitatem, quæ nullo modo vulnerari aut incuruari
Exod. 3. potuerit. Iste verò comparat cum rubo ardente, qui
tamen non exuritur: vt subindicet carnem vnigeni-
Maria deipara. ti, & Virginem deiparam. Hæc enim ardebat, & non
consumebatur: peperit siquidem, & vterum non a-
peruit: concepit, & vuluam non corrupit: eduxit in-
fantem, & vterum signatum reliquit: lac suppedita-
Mat. 8 uit, vbera tamen intacta conseruauit: portabat pue-
Luc. 3. rum, pueri tamen Patrem non agnoscebat: mater
effecta est, quæ minimè sponsa fuit: nutriebatur fi-
lius, & non inueniebatur Pater: ager fructum ede-
bat, & fructus carebat cultore: messis reddebat quæ
semen non acceperat: currebat fluuius, & fons qua-
cunque ex parte clausus erat, vt perspicuum fieret
te matrem esse factam, & tamen non esse passam ea
quæ mulieribus accidunt. Peperisti tanquam mulier
non tamen vt mulier corrupta es: iuxta legem natu-
Luc. 1. ralem gestabas in vtero, quoniam tempus pariendi
præscriptum expectabas: veruntamen concepisti
præter legem naturalem, Alius te appellauit portam
clausam in Oriente sitam, quæ introduxit clausarū
Ezec. 44 portarum Regem: nec non etiam Portam emitten-
tem te vocauit, quoniam porta præscotis vitæ vni-
genito effecta es. Portam in Oriente sitam, quia lux
Ezec. 1. vera, quæ illuminat omnem hominem venientem
Ioan. 1. in mundum. ex vtero tuo processit, velut è quodam
thalamo regio. Tu Regem portarum clausarum in-
troduxisti atque iterum eduxisti. Nequaquam enim
Rex gloriæ, dum conciperetur aut ederetur, vuluæ
tuæ portas prorsus aperuit, neque virginitatis vin-
cula laxauit. Vocauit te Hortum cōclusum, & Fōtē
Cantic. 4. signatū, is qui ex te ortus est spōsus, prædixit in Can-
ticis, Hortum cōclusum, ob id quòd fala corruptio-
Cant. 4. nis, aut vindemia te non attigit: florem autem, qui
ex radice Iesse hominum generi purè exhibetur, ex-
Esa. 11. cultus tibi à puro intemerato Spiritu. Fontem con-
clusum, quia flumen vitæ ex te prodiens repleuit ter
ram, aliòqui ramus nuptialis fontem tuum nequa-
quam exhausit. Dauid sine intermissione cithara ce-
lebrat eum qui ex te natus est, *Surge Domine in requiem*
Psal. 131. *tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.* Surge, vnde te sinu
Ioan. 1. Patris, non vt à Patre separeris. (hoc enim dicere vel
cogitare nefas est) sed vt dispensationem peragas,
vel quidpiam è Cœlis ante secula, & ante gene-
rationes tibi præfinitum. Surge, vt lapsos eri-
gas, vt claudicantes rectè incedere facias, vt pos-
Esa. 35. sessionem tuam recipias, quæ ab hoste ad hoc vsque
tempus tyrannico modo occupatur. *Surge domine in*
in requiem tuam, quam super terram præscripsisti, & in
Bethleem constituisti, vtpotè stabulum, præ sepe, &
fascias. Non enim eges in Cœlis requie, sed ipse es
requies vniuersæ creaturæ: at in terra, nostra causâ
pateris quæ ad carnem pertinent. Non enim erat e-
suries aut sitis vera quam habebas, quinimo esuriēs,
Ioan. 6. panis es vitæ: & sitiens ipse es consolatio laboran-
tium siti, cùm sis fluuius incorruptionis. & dum fa-
tigabaris obambulando terram, per fluctus maris
iter pedibus faciebas absque labore. *Surge Domine in*
Mat. 14. *requiem tuā, tu & arca sanctificationis tuæ*, quæ est haud
Arca san- dubiè Virgo deipara. Si enim tu es gemma, meritò

illa est arca. & quia Sol existis, necessariò Virgo vo- *ctificatio-*
A cabitur Cœlum. cùm sis flos immarcessabilis, profe- *nis Virgo*
ctò Virgo erit planta incorruptionis, & paradisus im *Maria.*
mortalitatis. in quam Esaias hæc prospiciens nuper *Esa. 7.*
acclamabat, dicens, *Ecce virgo in vtero concipiet, & pa-*
riet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Ecce virgo,
quænam? mulierum egregia, è Virginibus electa, præ-
clarum naturæ nostræ ornamentum, gloria luti no-
stri, quæ Euam pudore, & Adamum comminatione
liberauit, audaciam draconis abscidit: quam concu-
piscentiæ fumus non attigit, neque vermis volupta-
tis eam læsit. *Ecce virgo in vtero concipiet.* vndè eam ô
Propheta? non dico, ait. hoc enim reseruatum est
Gabrieli. Permulti distinctè declarare nituntur mi-
B racula Virginis pleráque tamen eorum prætermissa *Luc. 1.*
sunt. Cæterùm ego de partu semper Virginis fidem *Mich. 5.*
facio, Micheas de regione & loco in quo miraculū
peractum est. Dauid de tempore. Ipse enim Prophe-
tæ Psalmorum inseruit istud, *ex vtero ante Luciferum* *Psal. 2.*
genui te. Gabriel igitur dicturus est vnde. Ille enim de
Cœlo descendit, ille ad hoc ipsum mittitur ad Vir-
ginem, ille tempore partus adest, & substantiā par-
tus creditur necessariò declarasse. Sin cupis & à me
discere, quæ sequuntur in Prophetis percurre: *Et pa-*
riet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. quid
porro est Emmanuel? Nobiscum Deus Nunquid er-
go Deus ex nuptiis & corruptione concipitur, & ex
C viro atque concubitu editus aut incarnatus esse po-
test? Nequaquā, sed operatione diuina, seminatione
superna, & aduentu Spiritus sancti. Quamobrē cùm
Virgo Gabrieli diceret, *Quomodo fiet istud apud me, quia* *Intellige*
virum non cognosco, percellit me miraculum, quod di- *de cogni-*
xisti, me perterret: & oraculum Angeli Virginem ob- *tura viri.*
stupefacit, miranda dicis, ideóque mihi dubia, quia
peregrina. extimesco nuntij fausti nouitatem: per-
turbor ob ea quæ dicuntur à te admodum insolita.
Quomodo mihi fiet istud, quia virū nō cognosco? qua ratione
fiam mater, quæ non fui sponsa? flos ætatis vigentis
non est corruptus: cingulum virginitatis non solui:
vincula vuluæ non laxaui: vteri non dissolui sigillū.
D Angelus confestim subiunxit, Spiritus sanctus su-
peruenie in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: *Luc. 1.*
hoc est, si cognosceres virum, nō pareres Deum, cui
visum est ex te, propter te citra corruptionem, serui
formam sumere: nunquam fieres instrumentum in-
carnationis eius qui omnia produxit. Verùm quia
munda es à concubito nuptiali, quia templum in-
corruptum, & tabernaculum ab omni sorde liberū
conseruasti: & Pater hospitatur apud te, & Spiritus
sanctus obumbrat, & assumpta carne vnigenitus
ex te nascitur, eam ob rem, ne dubites vllo modo de
reliquis mysteriis: ne sis anxia, si parias in stabulo v-
niuersæ creaturæ opificem: ne hæsites, si sedere facias
E in præsepio eum qui sedet in dorso Cherubim, si nō
habeas locum in diuersorio, cùm sis mater Regis eo-
rum quæ sursum sunt & deorsum. Libens enim qui
ex te natus est pauper efficitur, vt diuites refrænet, &
egenis patientiæ sit argumentum, & gratiarum a-
ctionis magister. Libens reconditur in præsepi, vt
qui sunt pecuini accurrant & reperiant λόγον, id est,
sermonem & rationem in præsepi constitutam: vt
ex eo recipiant dignitatem rationalem: vt qui cur-
runt ad paleas, frumentū nāciscantur: vt bestiarum
more festinent, arbitrantes se inuenturos in præsepi
manipulos ordei, & panem verum manducaturos,
alimentum vitæ, cœnam lucis, escam lætitiæ, incor-

ruptionis dolcedinem, vnde nritur notitia regni, ar
ra adoptionis filiotum, Cœlnmm hæteditas, socie-
tas cum Parre & Filio & Spiritu sancto. Ipsi gloria
in secula seculorum, Amen.

CHRYSIPPI PRESBYTERI HIARNSOLYMITANI DE SANcta Maria deipara, Eodem Pico interprete.

VIrgam Iesse semper virentem, quæ cun-
cto generi humann, vitam pro fructu at-
tulit, omni quidem tépore beatam præ-
dicare, admicari, & laudibus extnllere có
uenit. Iis tamen, qui hymnis celebrát eam, est quod-
dam tempus præscriptum, quo & vt plurimum pre-
clara snlcnnitas hæc peragitur: cúmque planè citca
mysterium istud qnippiam gestum sit, quod sensum
multorum effugiat. Agite ergo, & nos & si mu-
nera digna offerre nequimus, pro viribus tamen
bonam voluntatem adferamus. Moa verò sumamus
initium à verhis quæ Gabriel apud eam fecit, *Aue*
Luc.1. *gratia plena, dominus tecum*. Aue, inquit, tuum enim est
te vera aucre & gaudere: tuum est verissimè audire
istud, Gratia plena, quia tecum est vniuersus lætitiæ
Cant.4. thesaurus, totius lætitiæ & gratiæ Rex cum ancillas
& 3. cum speciola inter mulieres, speciosus forma præ fi-
Psal.4. lis hominum: cum puella impolluta, is qui sanctifi-
Virginis cat omnia. Tecum est conditor nmoium tecum in-
conceptio quam, vt ex te gignatur, tecum conceprinoe, vt ex
sine macu partu tuo generetur. tecum velut Deus, vt ex te fit
la qua Deus & homn. Hactenos Gabriel verhis salutatio-
christum nis finem impnoit. Nos autem peropportuoum est
concepit. modo vt plurimarum prophetiarum faustas accla-
mationes illi adscribamus & dedicemus. Aue igitue
sempee, Aue gratia plena, aue quæ vuluam adepta
es præter naturam, vel ipsis cœlis latiorem: quan-
doquidem per hanc comptehendisti eum, quem ne
Cœli quidem capiunt. Aue fons lucis nmnem homi
Ioan.1. nem illuminantis. Aue Solis ortus, qui nullum ferre
Cant.4.5. potest occasum. Aue armariũ vitæ. Aue quæ es hor-
tus Patris. Aue quæ es pratum totius fragran-
tiæ sancti Spiritus. Aue radix omoium bonotum. A-
ue speeimen gemmæ nmne precium escedentis. A-
ue vitis vuas pulchras producens. Aue nubes plu-
uiæ potum animis Sanctorum exhibentis. Aue quæ
es puteus semper viuentis aquæ. Aue quæ es rubus
Exod.3. ardeos igne spiritali, nusquam tameo adureris. Aue
Ezec.44. porta clausa soli Regi aperta. Aue mnns vnde lapis
Dan.2. angularis abscissus est sine manibus. His enim atque
aliis multis huiusmndi cuncti qui Deum gestát par-
ticulatim eam allnquuntur Cæterùm nnbis sufficit
nunc admetiri sermonem cum his quæ in medium
adduxerunt illi, qui suppeditant ea quæ ad festum
pertinent, quod celebramus. Quaptopter dico in
primis qund me vultis dicere, quo pacto Esaias lan-
dibus prosequitur partũ seminis expertem, sed fer-
Esa.7. tilem: incultum, & oihilominus pulchros fructus
producentem, præter naturam simul & secundum
naturam, quia quæ nostra sunt accepit: præter na-
ram quia digressus est à superis: secundum natu-
turam propter tempus conceptinnis, insuper & pro-
pter legem generationis præter naturam, eo quòd
Gal.4. is qui supra nos est, bæc omnia suscepit nostra gra-
Luc.1. tia. Dico porro quæ & Paulus exclamauit. dico etiã
& 2. quæ Lucas prædicat, aut placet vnbis vt antea di-

A cam qualia ounc decantauit Dauid, dum pulsaret li-
tam Dei imitatricem: scio quòd hoc anteponitis &
vultis. Quæ enim quispiam vehementius expetit,
hæc audire magis desiderat. Mauultis vos meritò
cantica Dauidis, eo quòd in ipsis omnem vitam du- *Nocturna*
catis, quòd hymnnrum cantinnem continuam nh- *preces.*
seruetis, quòd diu noctuque eorum gratia cho-
rum cnngregari snlitum nnn desetatis: quòd eorum
dulcedinem ore semper hauriatis, atque ex eis viui-
ficas delitias absque satietate in animis recondatis.
Agite ergn agite, denuo illa cũ clamnee prnnũtiate Psal.131.
quæ prodeunt ex tam grata vnbis cithara. *Surge do-*
mine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Arca
enim verè regia. Arca preciosissima est Virgo dei-
B para. Arca quæ excepit totius sanctificatioois the-
saurum. Arca nnn ea in qua erant omnium anima-
lium genera, quemadmndum in arca Noë, quæ flu-
ctuantis vniuersi mundi effugiebat naufragium. Ar- Gen.6.
ca non ea in qua erant tabulæ lapideæ, quemadmo-
dum in arca quæ per totum desertum vnà cum Is-
raële perambulabat: sed arca cuius architectus & Iosue 4.
incola, gubernator & mercatnr, comes viæ & dux 5. & 6.
erat opifex omnium creaturarum quas in se ipse v-
niuersas portat, sed à cunctis ipse nnn comprehen-
ditur. *Surge domine in requiem tuam*. tua enim requies,
ioquit, est Virgo & vterus tua requies, quia tibi cu- Ioan.1.
bile efficietur & habitatio. Surge domine. Nàm nisi
C tu exurgas è sinu paterno, inquit genus nostrum
quoodam lapsum onn resurget. Surge domine, quia
etiam si exurgas, noo separaberis à gloria paterna, &
versans in terra, non relinques Cœlos, & licet appa-
reas io carne, noo imminues potestatẽ quam habea
ante secula, Tu & arca sanctificationis tuæ. Cùm eñ
tu inde surrexeris, sigilabis arcã sanctificationis tuæ,
túmque arca cum omnibus exurget à lapsu, in quo
vel illam constituit Euæ cognatio. Talia præclama-
bat & exorabat illius gratia, quæ ex eo germinare
debebat, imo verò totius geoeris humani nomine.
Age verò alteram etiam recolite Psalmnrum cãtin-
nem, quæ illustriorem hymnis præ se ferat bnnntẽ.
D Audisti quæ fuerint hymnnrum, iam audi quæ sint
odæ verba. *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam,* Psal.44.
& obliuiscere populum tuum, & domum Patris tui, & cõ
cupiscet Rex decorem tuum, quia est ipse dominus tuus, &
adorabis eum. Tractemus igitur quantum licet etiam
in his latentem sensum. Audi, inquit, filia, hoc est, de
cætero sermo meus dirigitur ad te, quæ à me ortũ
accepisti. sermn, inquam, ad te, per quem eadem e-
tiam euangelizo Ecclesiæ gentium. sermn meus ad
te, quæ desponsanda es Regi magnn: sermo est ad te,
quæ Deum Verbum, prnut ipse oouit, conceptura
es. Audi filia, & vide: adeò diligenter ausculta, vt e-
tiam ipsis nntitiæ oculis intuearis effectum. Audi e-
E tiam hæc mecum inclinatione prædicentem, atque
Gabrielem eadem tibi indicaturum, *Audi filia, &*
vide, & inclina aurem tuam. hoc enim faustum nunciũ
est de redemptione Mundi. *Inclina aurem tuam*, & au-
scultatio diriget cor tuum. *Et obliuiscere populum tuum*
& domum Patris tui. populus enim à quo cognatio-
nem cótraxisti, nequam est, ignnminiam tibi affert.
Pnpulus imprudens tibi irreptehensæ natura pro-
pagini familiaritate iunctns est. & cultura spinarum
ferax tnsam tuam prnducit. nbliuiscere autem vnà
cum pnpulo, etiam ipsam domum paternam. Audi
paulisper dignitatem quam adeptura es è concep-
tione indicibili. Etenim Propheta & Rex sum egn,
qui tibi

qui tibi semē suppeditabo, tu verò declarabere mater Regis, qui dominus est sceptrorum nō terrenorum, at cœlestium. *Et obliuiscere populum tuum & domum Patris tui.* Ne posthac attendas animum huic inferiori cognationi, quoniam in Reginam transmutaberis. Et audi, inquit, quanto te amore prosequetur is qui & conditor omnium est, & potestatem habet. *Concupiscet enim, ait, Rex decorem tuum.* Ipse Pater te sibi ipsi desponsabit, Spiritus sanctus efficiet ea quæ ad desponsationem pertinent, & Filius ipsum templi tui decorem assumet. Itaque ne existimaueris te parituram infantem humanū, quoniam ipse est dominus tuus, & adorabis eum. ipse formator tui, ipse etiam infans, ipsum concipies, & cum cæteris adorabis vt dominum. Animaduertite quodnam Epithalamium Dauid obtulit Deiparæ, dum velut modulator quispiam hymnum decantat, quo etiam velut pater congratulatur tantæ puellæ beatitudini. Cæterùm quis circunstantias partus, quis inquam, vt par est explicare possit? Inde clangere incipiat tuba Esaiæ, & oppurtunè subministret vocem resonanti verba. *Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel.* Nunc primum inquit, vobis reuelo mysterium quale non viderunt anteriores nationes, imo verò quale ne ipsa quidem lex naturæ nouit. Ostendito mihi virginitatem & conceptionem. ostendito mihi partum nullis demōstratis nuptiis. Itaque, ne diffidat quis infantem esse deum. Quòd si deus est simul & infans, horum cōcursus appellationem Emmanuelis exposcit. *Et vocabunt nomen eius Emmanuel*, hoc est Deum, & eundem indiuiduè hominem, deum & hominem ipsum. Et enim partus secundum carnem humanus est: qui verò natus est Deus, partus secundum carnem humanus, & ob id quæ pertinent ad partum humanæ legi subiecta sunt natus verò est deus, propterea & vuluę sigillum permansit ei quæ peperit. Est deus qui natus est, alioqui quo pacto stella natiuitatem eius in gentes euulgasset? Est Deus * qui natus est, sed ex muliere naturam habet humanam. *Misit enim Deus filiū suum natum ex muliere, factum sub lege vt eos qui sub lege erant redimeret, vt filiorum adoptionem reciperemus.* Audiamus hæc Pauli verba dicentis conuenientia cum his quæ dicta sunt ab Esaia. O sermonem superantem omnem intellectū: vt ego efficiar filius Dei, vnigenitus dei filius factus est ad similitudiné meā. Ad similitudinem autem meam dico participatione carnis, in qua tamen nulla sit communicatio peccati. Quænam igitur, quænam verisimile est hostem humani generis secū loqui, dū videt nos per mulieré reuocatos ad filiorum adoptionem quam initio habebamus? Nónne hæc dicit & queritur? Quî fit vt instrumentum quod in principio cooperabatur mihi, nunc mihi aduersetur? Mulier mecum effecit, vt in genus humanum tyrannidem occuparem, & mulier me è tyrannide deturbauit. Antiqua Eua me erexit in altum, & noua deiecit. Ipsa est etiam Eua secundū naturam, licet non sit Eua secundum generandi rationem. Quæ enim mulier possit edere partū adeò alienum ab omnium opinione? nulli coitus inseruiés corruptioni imprægnata mater effecta est citra solutionem virginitatis. Lac edidit quæ nullas nouit nuptias. nutriuit infantem, cuius tamen infantis nullus sit Pater in terra. Quamobrem meritò immutatæ sunt res meæ ab eo qui immutat naturam: & per quam captiuitati subiiciebam, in captiuitatem redactus sum: per quam vincebam, succubui, Ego verò frustra in eam malignè moliebar insidias, & ipsi etiam Ioseph suadens vt de ea malè suspicaretur, cō silium ei subieci, vt occultè eam dimitteret, & hac ratione declararet ex adulterio proficisci cōceptionem. Angelus autem astās in somnis apertè reuelauit ei quod latebat in conceptione mysterium. At verò quantum mihi tempus sufficere possit ad prosequendum verbis, quibus modis triumphauit de me qui partum ex ea subiit? In his quæ attentabam deprehensus, in his quæ impugnabam pudefactus, dum ab ipsis qui mecum sunt dæmonibus frequēter audirem ipsum appellari dei filium? Eripuit mihi cunctos variis morbis laborantes: eripuit omnes à malignis spiritibus perturbatos: eripuit etiam eos quos ipsi morti tradidi, tandem etiam consiliis meis in Crucem actus, multo maiore me verecundia perfudit, & mecum denuò mortem, dum è Cruce concussit vniuersa quæ sunt in terra, ea moro patefaciēs omnia sub terra iacebant, decerpens tam me hic quàm mortem ibi, resurgentibus cum eo mortuis. Horum igitur omnium quæ mihi causa est? quæ alia præter eam quæ genuit eiusmodi miraculorum opificem? profectò præstabat mihi, vt Euam illam antiquam nō inducerē in dolum: satius erat mihi etiam per Serpentem illam non decipere. Nam quid lucri mihi accessit ex circumuentione? siquidem eos quos in seruitutem redegi, modò video priscam libertatem recipere, imo verò vnà cū præcedente libertatu etiam ipsum regnum Cœlorum hæreditario iure possidere. Talibus equidem communis omnium nostrûm inimicus apud seipsum vsus esse sermonibus videtur. Nos verò denuò recurrentes ad ea, quorum superius fecimus mentioné, laudemus virgam Iesse, beatum prædicemus, & faustis ominibus prosequamur sacrum Dauidis surculum. *Ascendit enim & Ioseph a Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæā ad ciuitatem Dauid, quæ quidem vocatur Bethleem, eo quod ipse esset de domo & familia Dauid, cum Maria sibi desponsata & grauida.* Ista Lucas nobis nunciauit per historiam Euangelicam, testificans familiam & propinquitatem Dauidis non solùm ad Ioseph, sed etiam ad deiparam & semper Virginem pertinere. Quid igitur, posteaquàm ascenderunt, quid accidit? *Impleti sunt, inquit, dies vt ipsa pareret, & peperit filium suum primogenitum.* Peperit filiū suū, qui & illius simul & Patris cœlestis est primogenitus & vnigenitus. *Et pannis eū inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat locus in diuersorio.* Inuoluit panniculis illum qui amictus est lumine sicut vestimento. Fasciis inuoluit eū, qui sua ipsius potentia omnem creaturam inuoluit. Reclinauit in præsepio eum, qui proprio arbitrio cœlos inclinat. Reclinauit in præsepio eum, qui sedet super solium. Hæc porro non frustra contingebant, sed in præsepi animalium irrationalium proponebatur ὁ λόγος id est Verbum & ratio, vt pro instituto accurrentes homines irrationales, sensus rationalis participes efficeret. In mensa bestiarum proponebatur panis cœlestis, vt ea hominum genere, his qui bestiales erant, communicationem escæ mysticæ exhiberet. *Et non erat locus ipsis in diuersorio.* Locum in quo habitaret non habet, is qui domum totius mūdi construxit. Non habet locum habitationis, quia cùm esset diues, sponte pauper effectus est. Locū non habebat. quis enim locus capera posset eum qui locum excedit? Quare peropportunum est, vt hoc etiā

Margin notes: Psal. 44. — Esa. 7. — Per humanam legē intellige infirmitatem humanam dēpto peccato. — * Intellige Deum pro christo per communicationem idiomatū. — Gal. 4. — 3. Cor. 15. — Dempto scilicet peccato. — Math. 1. — Luc 4. — Math. 27. — Gen. 3. — Mat. 1. — Luc. 2. — Phil. 2. — Psal. 30. — Section letters A, B, C, D, E.

è Psalmis dicamus, *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine* Vnde enim hæc? Vnde enim nisi ex tua, qui gratia nostra descendisti, bonitate? Vnde tanta ipsius humilitas, nisi ex ipsius erga naturam nostram clementia? Cæterùm quemadmodum quæ spectant ad Dominum omnium, resplendere solent in eius honorem, per ea quæ geruntur in Cœlis, ita & per ea quæ gesta sunt apud nos eo super Cherubim sedente, circũstare solent exercitus Angelorum. Verũ & in præsepio choreæ circumsteterunt: illic à virtutibus cœlestibus continuam habet adorationẽ: hic à gẽtibus, stella obtẽperante. illic vniuersa elemẽtorũ turba, quæ habent à natura offeruntur: hic & pastores pro muneribus exhibent tripudia, & magi thesauros. illic præterquã q̃ sedet in solio super Cherubim, etiam est in sinu patris. hic nõ solum residet in præsepio, sed etiam sedet in vlnis maternis. Iste porro thronus verè regius, thronus iste gloriosus, thronus sanctus, thronus solus dignus qui sanctum sanctorum gestaret in terra. Ipsi gloria in secula seculorũ, Amen.

GAVDENTII EPISCOPI BRIXIANI, QVI TEMPORE TRACTATVS IN SCRIPTVRAM D. AMBROSII FLORVIT.

Ad Seruum Christi beniuolum Gaudentii Episcopi, Præfatio.

Dies Paschales.

COMMVNIS voti fuerat, vt ea quæ de diuinis eloquiis per Paschales dies proximè præteritos explanaui, coràm valuisses audire. Cum enim semper, tũ præcipuè dieb⁹ Festis præsentia tua nobis merito grata est, in Ecclesiæ Brixianæ cõuentu. Nã sicut honoratorum nostræ vrbis, ita etiam Dominicæ plebis, Domino annuente, dignissimum caput es: quia non minore diligentia seruare studes Dei præcepta, quàm discere: robustam Catholicæ Fidei professionem præclaræ vitę meritis æquiparare contẽdens, vt habeat sincera fides opera suæ puritatis nitore condigna. Qua in re maximus docentis fructus est, & immortalis vtilitas audientis, dicente Apostolo Non auditores tantum, sed factores legis iustificabuntur apud Deum. Nec mirum si hodie taliter in timore Domini conuerseris, qui necdum percepta Baptismi gratia, ita pro fidei cœlestis veritate pugnasti, vt imbutum te admirabilibus doctrinis, Apostolicè per omnia viri, Patris nostri Philastrij, † tantæ constantiæ testimonium adprobarit. Nostri nãque temporis Regina Iezabel, Arrianæ perfidiæ patrona simul ac socia, cum beatissimum persequeretur Ambrosium, Ecclesiæ Mediolanensis Antistitem, te quoque ea tempestate Magistrum memoriæ, † obliuium salutaris fidei arbitrata, contra Catholicas dictare Ecclesias compellebat. quod ne faceres, vltro & promotionis politicæ dignitatem & ambitionem sæculi, gloriámque mundanam pro Dei gloria contempsisti, magis eligens priuatus viuere quàm mortuus militare. Verè enim moritur apud Deum qui ab Apostolicæ fidei veritate discedit: cui Christus Deus, qui vita est, amputatur, dum eò æternæ Trinitatis homousion deneganti subtrahitur. Sed vt ad propositam causationem redeam, ex ingenti ægritudine tuum nunc adhuc corpus inualidum, ne supra dictæ Festiuitati interesses, inhibuit: vnde vehementer dolebas, omnino fraudem tibi spiritualium bonorum reputans, peccatis vrgentibus irrogatam: ac propterea veluti singulare quoddam dispendij memorati remedium magnopere exegisti vt scriberem quid vnaquaque die illius Sacratissimæ hebdomadis sanctę fraternitati à me expositum meminissem. Quod planè ego, mediocritatis meæ conscius, literis credere non auderẽ, nisi tu religiosa cõstantia compulisses: Satis est enim mihi, si instructam commissam plebem viua saltem voce sufficiam. Sciens itaque, verum diuinæ sapientiæ amatorem non super adsertione inutilium rerum, inanis eloquentiæ pompam quærere, sed salutarem de scripturis sanctis explanationum congruentium desiderare doctrinam, scribere tibi aggrediar omnino, iisdem sensibus, & fortasse etiam verbis quibus in me in Ecclesia locutum esse reminiscor, vt loquelam meam qualiscunque est, facilè, cum legeris, recognoscas. Quatuor prætereà breuiores Tractatus, quos de diuersis Capitulis Euangelij apud te olim fuisse me loquutum prodidisti, & quintum de Machabeis Martyribus, emendatos tibi, quoniam cogis, remittam, vt eos, si vlla vtili memoria dignos arbitraris, in postrema parte schedulæ huius simul transcribẽdos adiungas. De illis verò Tractatibus, quos notariis, vt comperi, latenter adpositis, proculdubio interruptos, & semiplenos, otiosa quorundam studia colligere præsumpserunt, nihil ad me attinet. Mea iam non sunt, quæ constat præcipiti excipientium festinatione esse conscripta. vereor tamen, ne aliqua sub sermonis mei titulo, sanæ fidei inimica, alieni erroris inuoluant: & efficiãtur sempiterni criminis rei qui fuerint incautæ præsumptionis auctores. Ergo, quoniam desiderio tuo negare operam non potui postulatam, breuiter tibi prius ostendam, non semper ægritudinum plagas pro peccatorum cumulo nostris corporibus irrogari. Humani corporis natura ex quo sententiam mortalitatis excepit: Tu terra es & in terram ibis: infirmitatibus variis subiacet, sine discretione cuiusquam: & quamuis peccatores nos esse salubriter fateamur, non tamen vel ex vigore, vel ex debilitate carnis, meritorum ponderandæ sunt qualitates, Cùm frequenter idolorum cultores sanitate corporis ac bonis huius sæculi perfruantur: & econtra diuino cultui inhærentes, ægritudinum ac tribulationum vexatione quassentur. Nam legimus, Abimelech gentilem regnasse & Abraham sanctum peregrinationis molestias pertulisse: Et illius Laban Syri Idololatræ, mercenarium fuisse sanctũ Iacob: & Moysen iustum, regnante impio Pharaone, latuisse metuentem in terra Madian: & Heliam mirificum, à facie persequentis Reginæ Iezabel fugisse ad solitudinem. In nouo autem Testamento, Ioannes prophetarum maximus, post longum squalorem feralis custodiæ, post iniquas contumelias vinculorum

Rom. 2.

† Huius Tractatũ elegantem cõtra hæreses, habes supra, huius Bibliotheca Tom. 5.

† Beneuolũ hunc Ruffinus Eccl. hist. lib. 2. cap. 16. Memoriæ scrinijs Præsidentem appellat: Niceph. verò, hist. lib. 12. ca. 20. in Scriniarũ Decuria, in Sacrarum

Constitutionum Tabularia militasse ait.

Sacratissima Hebdomada. Sãcta fraternitas.

Metuit ne hæretica sub nomine suo spargãtur

Gen. 20. Gen. 12. Gen. 29. & 30. Exod. 2. & 3. 3. Reg. 18 & 19. Mat. 15. Mar. 6.

vinculorum, decollatur in carcete: & Herodes sacrilegiis qui eũ iussit occidi, epulatur cum principibus [Luc. 9.] suis, & tribunis, & primoribus Galileæ discumbens, ebrius non solũ vino, sed ipsius etiam cruore Baptistæ. [Apoc 17] Et sicut in Apocalypsi de Babylone scribitur, vel vrbe vel gente, vel vnaquaque Anima, errorum caligine vitiorũmque carnalium permixtione confusa (interpretatur enim cõfusio) Et vidi, inquit, mulierẽ ebriã de sanguine sanctorũ. [Luc. 16.] Verùm hæc de Dei patiẽtia quorsum euadat, ipse Saluator docet in Euãgelio, dicẽs: Homo quidã erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè: Pauper autem quidã nomine Lazarus, iacebat ad ianuas eius, vlceribus plenus, & cupiebat saturari de his quę cadebant de mensa diuitis: sed & canes veniebãt, & lingebant vlcera eius. Factum est autem, vt moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ: diues verò mortuus sisteretur ad inferna supplicia, & obsecraret, istius pauperis tincto in aqua digito refrigerari linguam suam: quod tamen promereri non potuit, in tormentis flammæ inextinguibilis constitutus. [Felicitatis impiorum exitus.] Ad hanc seruatur pœnam prosperitas impiorum, & econtra ad illam beatitudinem perducitur iustorum tribulatio, vt cum sancto Abraham Patriarcha, in æterna vita requiescere mereãtur qui angustias vitæ huius fideli patientia tolerantes, de sæculo isto migrauerint. Vnde dicebat Dominus: Intrate per angustam portam, [Mat. 7] [Luc. 13] quia lata & spaciosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per illam: Quam angusta est porta, & arcta est via quæ ducit ad vitam: & pauci sunt qui inueniunt eam. Propter hoc & sanctus Apostolus gloriari se in infirmitatibus suis prædicat. Cùm enim infirmor, [2. Cor. 12] ait, tunc potens sum. Sanctum quoque Timotheum assiduis ægritudinibus laborasse, idẽ beatissim⁹ prodidit Apostolus Paulus scribens ad eum: [1. Tim. 5.] Noli amplius aquã bibere, sed vino modico vtere, propter stomachum, & frequẽtes tuas infirmitates. [Excusatio in Peccatis.] Quærat fortasse quispiam diuitum, dicens: Ergo malitiosè Deus dedit diuitias, si propterea diuitem torquet. Vult enim videri humanus error, nõ modò, cùm vera sed etiam cum ratione peccare. [D] [Cur Deus largiatur diuitias.] Non malitiosè sed prouidenter te Deus diuitem fecit, vt per opera misericordiæ inuenires peccatorum tuorum vulneribus medicinam. [Tob.] Eleemosyna quippe à morte liberat, & ipsa mundat ab omni peccato. [S. Abraham.] Nõ enim ob hoc cruciatur ille, quia diues fuit: sed quoniam, ipso epulante, pauper Lazarus esuriit. Cæterũ & ipse S. Abraham diues fuerat, sed peregrinorũ indigentiúmque mancipium. [S. Iob Rex Arabiæ.] Sanctus quoque Iob regnum tenebat Arabiæ: sed, vt scriptum est, nulla vidua, nullus pauper domum eius sinu vacuo exibat. Denique in doloribus constituto exprobrantur per [Iob. 2.] mulierem opera misericordiæ, quæ frustra exercuerit: &, ecce (inquit) quæ pateris? Heu venenata diri serpentis astutia: quoniam à bonis operibus famulũ Dei reuocare non valuit, incumbebat vt benefacti pœnitudine fructũ perderet pietatis. Caueant ergo infructuosi locupletes, terribile exemplum illius diuitis misericordia diuitis collegæ sui, ne ad similia tormenta ducantur: magis autem faciant eleemosynas largiter, frequenter, gratulanter, [Diuites infructuosi.] Hilarem enim datorem diligit Deus. Distribuant opes suas egenis: acquirant sibi Thesauros in cœlo, [2. Cor. 9.] [Mat. 6.] vbi neque ærugo, neque tinea corrumpit, neque fures effodiunt & furantur, vt de hoc sæculo exeuntes possint inuenire

[A] refrigerium in sinu illius verè diuitis Abrahæ. Hæc ad quæstionẽ, quæ occurrerant, breuiter respondisse sufficiat: Illa autem, quæ superius comprehensa sunt idcirco memorani, vt nemo nostrum scandalizetur in cogitatione sua, nemo nostrum murmurare audeat contra Deum si videamus iniustos, idololatras, blasphemos, continua salubritate corporis frui florere honoribus Mundi, caducis opibus redũdare: & econtrariò nos tribulationibus variis confici, doloribus carnis affligi, paupertatis necessitatibus subiacere. Nouit vniuersorum arbiter Deus, qua Prouidentia suos verberet, & qua ratione parcat impiis in hoc mundo. Nec planè ignoramus ab Apostolo beatissimo nos erudiri, quòd longa erga [Rom. 2.] [B] iniquos bonitas Dei, aut ad conuersionem prouocat sentientes, aut ad iustiorem pœnarum sententiam reseruat ingratos: [Ibid.] An, inquit, diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis, ignorans quòd bonitas Dei ad patientiam te inuitat? Tu verò secundum duritiam tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, Qui reddet vnicuique secundum opera eius. Reseruatur enim in diem iudicij, illa retributio generalis: in hoc autem sæculo idcirco interdũ quidam vel blasphemi, vel apostatæ tormentis insanabilibus consumuntur, vt cæteri eorum suppliciis terreantur. Pietatis verò cultores, quòd interdum vel [C] corporis doloribus, vel variis tribulationibus affligantur, [Bonos affligi cur sinat De⁹?] triplex esse ratio inuenitur: prima correctionis, secunda Purgationis, tertia Probationis. Hominem fidei Apostolicæ inhærentem, si frequenter in quibusdam peccare videat Deus, sic peccatorem suũ verberat vt emendet, vt salutari admonitione flectat ad pœnitentiam, negligentem, ne tolerabili vltione dilata, Gehennæ inextinguibili fiat obnoxius. Eum quoque, quem pudice conuersantem, ac iustè, quædam tamen improbarum cogitationum maculæ resperserunt? Idcirco Dominus nunc & tribulationum & ægritudinum flagello castigat, [Ignis futurus.] ne in illo aliquid sordium futurus ignis inueniat, sed vt per [D] exiguas plagas breuissimi temporis, ab omnibus purgatus maculis, securior ad æternam migrare requiẽ mereatur. Hæc est amantis Dei consulta erga peccatores suos, ac pia seueritas. Scriptum est enim: [Heb. 12] Quoniam quem diligit Deus, verberat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Vnde meritò misericordem Deum quisque nostrum prædicat Prophetæ doctus eloquio: [Psal. 117.] Castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me. Iustos verò & inculpabiles quósque sicut sanctum Iob (de quo scribitur quòd fuerit homo sine querela, verus Dei cultor) hac de causa Deus omnipotens, vel damnis fatigatum, vel orbitatibus charorum, vel angustiis [E] persequutionũ, vel dolorum carnaliũ stimulis tẽtari permittit, vt probet: Probat autem non sibi, qui antè nouit vniuersa, quàm fiant: sed Angelis & hominibus, [Psal. 7.] [1. Cor. 14.] vt eos ex factis probos nouerint, quoniam Conscientias intueri non possunt, quas solus nouit [1. Cor. 4.] scrutans corda & renes Deus. Ipse enim nouit occulta cordis, vt Prophetæ sermo testatur. [Iustorum virtutes cur ab Angelis et hominib⁹ et Diabolo cognosci velit Deus.] Et ideò forsitan beatus Apostolus inter multipliciũ tribulationum persequutionúmque tentacula constitutus aiebat: Quoniam spectaculum facti sumus huic mũdo & Angelis, & Hominibus. Angelis quidem iustos suos Deus probari ideó vult, vt consummatam sanctorum iustitiam lætantes agnoscãt. Lætantur enim

beati Angeli in Cœlo, vt ait dominus Iesus, etiam
super vno peccatore pœnitentiam agente. Homini-
bus autem probatam esse vult perfectionem iusto-
rum, vt ad perseuerantiam dilectionis Dei, eorum
prouocentur exemplo. Diabolo etiam probatam
vult ingerere deus sanctorum iustitiam, vt è bono-
Iob Mirificus. Iob. 1. rum operum meritis debitè ad amicitiam Dei, & ad
regnum cœli vnde ipse cecidit, esse perfectos doleat,
indignetur, inuideat, ingemiscat, nec tamen audeat
quidquam de iudicio diuino causari. Probationis
igitur gratia mirificus Iob ex opulento repente
inops efficitur: ex patre decem natorum, sine filiis
inuenitur: ex vegeto ac sano, vulneratus: ex floren-
tissimo, vermibus exaratus aspicitur: ex glorioso, op-
probriis expositus reperitur. Opprobriis autem &
amicorũ exprobantiũ, & quod esset grauius, proprię
Coniugis, quæ non ad solatium dolorum eius, sed
ad vltimam tentationem docetur esse seruata. Nam
cogebat eum loqui verba blasphemiæ, replicans ei
iustitiæ eius opera quæ incassum gesserit, qui ad tot
miseriarum genera peruenisset. Quapropter, inquit:
Iob. 2. Dic aliquem sermonem contra Dominum, & mo-
Mors blasphemanti debita. rere. Mortem blasphemanti debitam, pro remedio
ærumnarum suggerit acquirendum, callidus iterum
per mulierem serpens, vt palmam patientiæ auferat
fortissimo bellatori, & interitum congerat victo,
quia blasphemantis furor non medelam doloribus
præstat, sed cruciatum mortis accumulat: illius
quippè mortis, quæ nec finem miseriis tribuat & ex-
ordium sit pœnarum, quas vltor deus blasphemanti-
bus præparauit. At ille beatissimus intelligens, cal-
lido antiquæ artis argumento Diabolum rursus per
mulierem, venenum mortis ingerere, sic respondit:
Velut vna (loquit) ex insipientibus mulieribus lo-
cuta es, pulsans videlicet vnam, de qua omnis. Et ad-
iecit: Si bona suscepimus de manu domini, mala cur
non tolerabimus? Et in alio loco: Nudus exiui de
[illegible] nudus iterum reuertar in terram:
Iob. 1. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut domino
placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedi-
ctum. Inter dispendia omnium facultatum, inter fu-
nera tot natorum, inter atrocissimi sui corporis cru-
ciatus, & intestinos dolores opprobrij Coniugalis,
laudat & magnificat omnipotentem Dominum ve-
rus Dei cultor. Et nos itaque, si cultores Domini
sumus, imitemur patientiam triumphalem: quam
solam, spoliatus vniuersis non solum facultatibus
atque pignoribus, sed ipsis etiam corporis sui carni-
Verus bus, inconcussa fide possidet verus Dei cultor. Ve-
Dei cultor rus.n. Dei cultor ille est, cuius fides inter aduersa
quis sit. non deficit: cuius lingua benedicere nomen Domi-
ni sui in omni angustiarum tempore, in omni tribu-
Psal. 33. lationum plaga non desinit dicens. Benedicam Do-
mino in omni tẽpore, semper laus eius in ore meo.
Si peccator es, agnosce pro correctione tua esse
quòd cæderis, vel certè pro purgatione, sicut supra
disserui. Si autem iustus es, nomen quidem iusti præ-
sumere non audebis, intelliges tamen, ad gloriæ tuę
probationem euenire quod pateris. Scriptum est e-
Eccl. 27. nim: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos
Rom. 5. tentatio tribulationis. Ideo sanctus quoque A-
postolus dicit: Tribulatio patientiam operatur,
patientia probationem, probatiõ spem, spes
autem non confundit. Ergo quoniam vel ad
probationem iustis, vel ad emendationem peccato-
ribus, vel ad pœnã sacrilegis, varij cruciatus in hoc

seculo irrogantur, & quibusdam mortiferæ sunt istæ
plagæ, quibusdam salutares: propterea cum distin-
ctione summa scribitur in libro Psalmorum, de per- *Psal. 33.*
tinacibus quidem malis ita: Mors peccatorum pes-
sima, & qui oderunt iustum delinquent: vtique eo-
rum peccatorum pessimam testatur mortem, qui in
scelere delictorum permanere cupientes, oderunt
verberantẽ iustum. De emendabilibus autem: Mul-
ta, inquit, flagella peccatorum. De sanctis verò: Mul- *Psal. 31.*
tæ, ait, tribulationes iustorum. Nec difficile omnino *Psal. 33.*
est vnicuique spirituali, vt hanc diuersitatem ex fru- *Mat. 7.*
ctibus cuiusque diiudicet, dicente Domino: ex fru-
ctibus eorum cognoscetis eos. Nam confusa esse a-
pud nos omnia, Philosophi Gentilium iudicãt, cùm
spiritualis homo discernat & diiudicet omnia, vt ait *1. Cor. 2.*
Apostolus: ipse autem à nemine iudicetur. Nonnulli
enim prudentium seculi, sapientiæ cœlestis ignari,
dum volunt fortunæ adstruere vniuersa quæ creator *Philosophorum*
omniũ Deus iusto moderamine prouidenter exer- *ratio con-*
cet, ita loquuntur: Si Dei Prouidentia gubernaretur *tra Proui-*
hic Mundus, nunquam promiscuè bonos & malos, *dentiam.*
tribulationum, dolorum, ærumnarum atque ægri-
tudinum plagæ conficerent: quia Diuinæ æquitatis
non esset, disparibus meritis plagas irrogare consi-
miles. sed problematis huius inuidia facile euacua-
tur vsitato veritatis exemplo. Notum namque est
omnibus, quòd & ferri acies, & ignis vstio, vel ad in-
teritum irrogantur, quãdo pœnam, puniendi exigit
criminis qualitas: vel ad curam proficiunt, cum sa-
nandi gratia medicinaliter adhibẽtur. Ita igitur deus
omnipotens easdem plagarum species, pro qualita- *Deus tẽ-*
tibus temperat meritorum: quosdã quidem puniẽs *perat pla-*
quosdam verò vel emẽdans à vitiis, vel emundans, *gas pro*
vel certè ad ampliorem gloriam promouens. Quod *modo me-*
vt adhuc planius intelligi queat, pauca adiiciam, san- *ritorum.*
ctarũ testimonia Scripturarũ. Legimus enim: sagittæ
potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis. & alio *Psal. 119*
in loco: sicut sagittæ in manu potentis, ita filij *Psal. 126*
excussorum. Beatos Apostolus prædicat, quos ele-
ctos ad fidem, Patribus eorum à gratia Dei ob in-
credulitatem suam procul excussis, manus omnipo-
tentis Domini Iesu, sicut sagittas velociter peruo-
lantes, in vniuersum direxerit orbem, vt prædicatio
eorum (iuxta beatissimi Pauli doctrinam) aliis qui-
dem fieret odor mortis in mortem, aliis autem odor
vitæ in vitam. Doctrina enim veritatis obedientes
viuificat, rebelles interficit: vitia prosternit, virtutes
erigit, incredulos deiicit, fideles extollit: quoniam
Christus Iesus, qui ab Apostolis prædicatur (vt Sy-
meon sanctus in Euangelio ait) positus est in ruinam *Luc. 2.*
& Resurrectionem multorum. Vt autem noueris,
Apostolos (qui ex officio sortiti vocabulum, Latino
sermone destinati nuncupantur) filios esse Iudæorũ,
à Dei gratia excussorum: ausculta quid ipsis bla-
sphemantibus Iudæis responderit Christus: Si ego,
inquit, in Beelzebub eiicio dæmonia, filij vestri, id *Luc. 11.*
est Apostoli ex vestra electi progenie, in quo eiiciũt?
& vt apertius ostẽderet, de quibus loqueretur, adie-
cit: propterea, inquit, ipsi iudices erũt vestri. Nã dicit
alio in loco Apostolis: Amen dico vobis, quod vos *Mat. 19.*
qui sequuti estis me, in Resurrectione, cum venerit
fili⁹ hois in sede maiestatis suæ, sedebitis & ipsi super
duodecim thronos, iudicãtes duodecim trib⁹ Israël.
Sicut sagittę ergo, inquit, in manu potentis, ita filij
excussorũ. Statĩq; adiecit: beat⁹, q̃ implebit deside-
riũ suũ ex ipsis: vt euidẽter intelligas ꝙ sagittę dei in-
terdum

terdum mortem inferunt, interdum beatitudinem præstant, sicut Iobo sancto ac beatissimo præstiterunt, qui ait: Sagittæ enim Domini in corpore meo sunt, quarum ira bibit sanguinem meum. Cum enim incipio loqui, stimulant me. Et post pauca. Quod si tribuat Dominus, & veniat petitio mea, & spem meam det mihi Dominus, qui cœpit Dominus vulneret me, sed non in perpetuum interficat me. Sunt & plurima istiusmodi sparsa per totum corpus sanctarum Scripturarum, quæ studio breuitatis secutus prætereo, quoniam scienti legem loquor, qui ex paucis instructus testimoniis facile possis similia exempla colligere, quibus documentis & bonitatē Dei, prouida castigatione suos famulos vel corrigētis à delicto, vel promouentis ad gloriam, plenius intelligas approbari: & eisdem, debitis cruciatibus pertinaces impios punientis, veram iustitiam recognoscas, docente etiam beato Apostolo: Nunquid iniustus Deus, qui infert iram? In eos videlicet, qui veritatem in iniustitia detinent. De nostra autem castigatione, qua verberamur à Deo, ita testatur: Cum iudicamur (inquit) à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. De iustis verò sic loquitur: in omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur, persequutionem patimur, sed non derelinquimur: deiicimur, sed non perimus, semper mortem Domini nostri Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu Christi in corpore nostro manifestetur. Et alibi idē beatus Apostolus Paulus, postquam raptum se dixerat vsque in tertium cœlum, & in paradisum, vbi ineffabilia verba audierat, ita continò addit: Ne eminentia, inquit, reuelationum me extollat, datus est mihi stimulus carnis Angelus Satanæ, qui me colaphizet, vt non extollar. Propter hoc ter Dominū rogaui, vt discederet à me & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Et alia scriptura huic sensui concordans, euidentia loquitur: Quomodo in igne probatur, ait, aurum, & argentum, homines autem iusti in camino humiliationis: vt vtique gustum perpessi tentationum, & tribulationum onere inclinati, minimè in superbiam iustitiæ suę meritis erigantur, aliquid se contra actuū suorū dignitatē pati mussitātes iniustū, quos nō multo pòst immortalis præmij retributio subsequatur: sed potius, vt in humilitate spontanea permanētes sancti: scilicet virtutibus præditi, & humiles corde, probabiliores efficiantur in Christo. sicut etiam venerandi Martyres extiterunt, qui cum beato Apostolo fideliter præsumentes, Non esse condignas passiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in sanctis: vniuersa supplicia pro Domini Christi nomine, omnésque irrogatos corpori cruciatus æquissimo animo susceperunt, Ipsum Dei filium remuneratorem victricis patientiæ habituri, qui regnum cœlorū seruis suis, vsque in finem fidelibus largietur. Cuius sempiterna virtus, atque Diuinitas, cum Patre, & cum Spiritu sancto, permanet in omia secula.

Rom. 3. *1. Cor. 11.* *2. Cor. 4.* *2. Cor. 12.* *Eccl. 2.* *Sancti affliguntur, ne meritis iustitiæ suæ erigātur in superbiam.* *Rom. 8.*

PRIMVS TRACTATVS GAVDENTII EPISCOPI, IN EXODVM, nocte vigiliarum, de Paschæ obseruatione.

A Opportuno tēpore Dn̄s Iesus beatissimam festiuitatem Paschæ voluit celebrari, post autumni nebulam, post horrorē hyemis, ante æstatis ardorē. Oportebat enim solem iustitię Christū, & Iudæorum caliginem, & rigorem Gentilium, ante ardorē futuri iudicij, placido Resurrectionis suæ lumine dimouere, cunctáque in statum tranquilli primordij reuocare, quæ fuerant velamine tetro confusa, ab illo principe tenebrarum. Nam veris tempore, Deus condidit mundum. Martio enim mense dixit per Moysen Deus: Mensis hic vobis initium mensiū, primus est in mensibus anni. Quem mensem verax vbique Deus, primum non diceret, nisi primus esset: sicut 7. diē nō diceret. Sabbatū, nisi Dn̄ic*, prim* esset. B Filius ergo Dei, per quem facta sunt omnia, eodem die, codémque tempore prostratum mundum propria Resurrectione resuscitat, quo eum prius ipse creauerat ex nihilo: vt omnia reformarētur in Christo, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra sunt: quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, vt ait Apostolus: ipsi gloria in secula. Nec turbari quisquàm nostrûm debet, si interdum secundo mense, id est Aprili, Pascha nos celebrare, lunaris ratio, & dies cogit Dominicus. Secundum lunæ enim cursum numerantur in Scripturis diuinis dies. Cæterum Calendas, & Idus, & Nonas, & mensium nomina, ac dierum Gentiles posuerunt, vtpote quem vetustas C humanæ memoriæ primum mensem tenebat, paganus hunc à Marte Martiū nuncuparet: & diem Sabbati, quem septimum, rationabiliū corda seruabant, ille Saturni diem, statueret appellandum. Scripturæ autem sanctæ, cùm de tēporibus aliquid vel referūt, vel iubent, ita loquuntur: Decima die mensis secundi, & luna decima: aut v. die mensis septimi, aut vicesima die mensis noni, aut quarta decima die mensis primi: vt in Exodi libro pariter nunc audiuimus, vbi obseruatio Paschæ describitur, & septem diebus eiusdem solennitatis azymæ comedendæ mandantur. Præcipit tamen Deus & hoc, vt si quis primo D mense, vel immundus in anima hominis, id est, mortui attactu pollutus, vel extra electum sacrificij Hierosolymæ locum, in longinquo itinere constitutus, Pascha non potuit celebrare, secundo mense celebret. Præuidens quippe Deus Gentium populos, tūc adhuc hominum mortuorū simulachris immundos & extra sanctum locum Ecclesiæ, in longinquo positos, vtique nos qui eramus longè, & facti sumus propè, in sanguine Christi, dat licentiam, vt si primo mense nobis non occurrit dies Dominicus & congruus lunæ numerus, secundo mense celebremus. Et ideo nec intra quartam decimā lunam, nec vltra vicesimā primā celebrare possumus, quia septem tātum dies sunt azymorum Paschalium, in quibus Do E minicum quærimus diem. Vult enim nos Christus, promulgator legis & Gratiæ, neque legitimos iuxta lunæ cursum computatos præterire dies, neque diem suæ Resurrectionis, ocio ingrato transcendere. Nam sexta feria, qua hominem fecerat, pro eodem passus est: & die Dominica, quæ dicitur in Scripturis prima Sabbati, in qua sumpserat Mundus exordium, resurrexit, vt qui prima die creauit cœlum & terram, vnde postea hominem faciens figurauit, prima etiam die omnem repararet hominem, propter quem fecerat mundum. Hæc breuiter dixerim de ratione Paschali. Sed iam tempus est, vt eorū virtutē, quæ in libro Exodi audi-

Mundus conditus tempore veris. *Exod. 12.* *Io. 1.* *Ephe. 1.* *Rom. 11.* *Mensium nomina Gentiles posuerūt.* *Exod. 12.* *Leuit. 23.* *Ephe. 2.* *Nec intra 14. lunam nec vltra 20. Pascha celebrandum est.* *Mat. 27.* *Gen. 1.*

uimus, edisseramus. Ac primum, quid sit Exodus, audiamus. Exodus, egressio appellatur. Egressio autem fuit de captiuitate Pharaonis & Aegyptiorum, populi tunc Israël, non nostri. Tibi ergo, vt quid legitur, si aliis tantùm profuit? Quid ad te, quod nō pro te? Sed iam disce ab Apostolo, magis vniuersa pro te, quàm pro illis esse, quæ scripta sunt. Lex, inquit, vmbra erat futurorum bonorum, eorum quippe bonorū, quæ in nobis completa sunt. Veritas enim Christus adueniens, bona quæ ante Iudæis fecit vmbraliter, nobis nunc in veritate largitus est: cum dicit ad discipulos. Amen dico vobis, multi Prophetæ & iusti desiderauerunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Vestri autē beati oculi, qui vident: & aures, quæ audiunt. Exodus ergo beata atque perfectè cōsummatus in nobis, quādo verus Moyses de Iordanis aqua sumptus, & natura, non positione Deus, dominus noster Iesus Christus, virga Crucis suæ, per aquam nos baptismi de captiuitate Pharaonis educit diaboli, ac de omni tenebrarū eius Aegypto eripit, euocās nos in lucis opera de tenebris actuū mundanorum, vbi aliquos adhuc positos increpat beatissimus Paulus: Debueratis, inquiens, de hoc mundo exisse. Nūc autē scripsi vobis, non cōmisceri. Consideremus nunc, quid audiant à Deo, qui educūtur ex Aegypto. Mēsis hic vobis initium mensium, primus est (ait) vobis in mensibus anni. Legimus in Numerorum libro, quòd quicunque vouerit votum, vt abstineat se, aut ab vsu coniugali, aut à deliciis quibuslibet, vel cibi, vel potus, vsúsque ad præfinitum tempus, & violauerit quocunque lapsu, dies præteritos ei non imputandos, sed vt ad initium redeat. Sic non sunt imputati Israëlitis illi dies, quos consumpserunt in Aegypto: sed quando ingemuerunt ad Dominum, cōuersi ab operibus duris, & Dominus percussit primogenita Aegyptiorū, qui eos seruire Domino non sinebāt, tunc audierunt: Mensis hic vobis initium mensium, primus est vobis in mensibus anni. Sunt. n. quidam superstitionum dies, & menses, & anni: quos abrogat, cum reprehēdit Apostolus. Sunt alij, quos præcepit Deus, & imputat. Eramus & nos aliquando in Aegypto nescientes Deum, ac luminis & veritatis ignari: quos vrgebant immūdi spiritus veri Aegyptij, laterem facere, terrena videlicet inseruire figmentis: At vbi conuersi ad Deum sumus, reclamantes ab operibus duris, verberati sunt Aegyptij multiplicibus plagis, & primitiua eorum percussa sunt. Salus enim nostra dæmonū pœna est. Nos autē respirauimus, & viuificati sumus: neque enim viuebamus prius in illis diebus, quibus mortui mortuos colebamus. Tunc igitur opportunè audiuimus. Mēsis hic vobis initium mensium, primus est in mensibus anni, quando nouus nobis illuxit dies, ille quē fecit Dominus, quādo cognouimus mensem nouorum, sanctū, & annum Domini acceptū, & diem retributionis. Opportunior autē congruit expositio ista fidelibus. Nam Catechumenis adhuc tantū primitiua dæmonū sunt interfecta, his verò, qui ad gratiam merentur baptismi cœlestis accedere totus exercitus Diaboli submergitur, ac necatur, vt verè ac meritò audiāt in Christo renati: Mēsis hic vobis initium mensiū primus est in mēsibus anni. Cōgruit & pœnitentibus hæc explanatio, quos iterū tenebræ criminum, & Aegypti huius caligo possederat. Nam si ingemiscant ad Dñm respicientes, & fugientes ab operibus nequissimis tenebrarum, lumē cœlestis indulgentiæ consequentur, & ad æternā lucem redibunt, & salutem. Scriptū est enim. Cum conuersus ingemueris, tūc saluus eris, & scies vbi eras, cū confidebas in illis. Scies, inquit, vbi eras. Tunc enim se homo in erroribus Aegypti tenebrarum fuisse intelligit, cum ad lucē veritatis regreditur atque iustitiæ. Potest etiā pio sensu, hæc eadem oratio accipi, de illa luce perpetua, quæ post consummationem sæculi iustis ac fidelibus tribuetur, quando penitus fuerit deuicta mortis nox à sole iustitiæ, vt tunc audiant: Mēsis hic vobis initiū mensium, primus est in mēsibus anni: tunc vtique, quādo interibit tota potestas Aegyptiorū, & liberati de hac Aegypto verū manna comedemus, & de petra ipso Christo bibemus, adhærentes Agni immaculati vestigiis, ac dicētes: Adhæsit anima mea post te, me verò suscepit dextra tua. Et ideò, sanctus quisque adhuc in sæculo constitutus suspirat ad illam, quā mundus modò capere nō potest, futurā lucē, dicens: Sitiuit anima mea ad Dñm viuū, quando veniam & apparebo ante faciem Dñi? Nunc enim videmus per speculum in ænigmate, ait S. Apostolus: tū autem facie ad faciem, & modo quidem ad comparationem Iudæorū atque gentilium, qui in profunda nocte incredulitatis demersi noscūtur, & ad eorum cōparationem, qui in hæreseōn caligine ac nocte luxuriæ demorātur, nos videmur esse, & planè sumus in luce, sed ipsi dies nostri, quibusdam nebulis prætexuntur, & non habent serenitatis lætitiā, dicente Propheta, Dies mei sicut vmbra declinauerūt: Ibi verò erit nobis ipse Dominus lumen æternū, vt iam non tantum in vmbra eius saluemur, sed viuamus semper in splendore claritatis eius, cui omnis honor, virtus & gloria cum Patre & Spiritu sancto, ante omnia, & nunc, & semper, & in cuncta sæcula sæculorum, Amen.

Exodus quid. — *Heb. 10.* — *Mat. 13.* — *Exodus cōsummatur in nobis.* — *1. Cor. 5.* — *Exod. 12.* — *Num. 30* — *Exod. 3. & 12.* — *Gal. 4.* — *Salus hominū, pœna dæmonum.* — *Psal. 117* — *Catechumenis primitiua tātum, Baptisatis verò totus exercitus Dæmonū perit.* — *Dies lucis perpetuæ.* — *Ps. 62.* — *Psal. 41.* — *1. Cor. 13* — *Psal. 101.*

SECVNDVS TRACTATVS, A REGRESSIS FONTE NEOPHYTIS ORATIONE SACRAMENTORUM, quæ catechumenos audire non congruit: Licet eadem scripta in Euangeliis patere omnibus videantur.

RESVRGENTE Christo à mortuis, vltio in Aegyptios per sacramētū Baptismi facta est, pauescentibus inferis, ipse ad suscitationem sui corporis reuertēte, inimici Dei, hostes quippe populi eius, extincti sunt. Clamat n. spiritus propheticus: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiāt qui oderunt eū, à facie eius: sicut deficit fumus, deficiāt: Sicut liquescit cera à facie ignis, sic pereāt peccatores à facie Dei, & iusti epulērut. Redēptionē misit pius pater populo suo, memor testamēti sancti sui, quod disposuit patribus nostris, Abrahæ & semini eius in sæcula. Potens enim Deus suscitauit de lapidibus istis, quondā durissimis gentibus, filios Abrahæ. Nunc dicant omnes qui redimuntur à Domino, quos redemit de manu inimicorum, de regionibus cōgregauit eos, à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari: Quoniā bonus, quoniā in sæculū misericordia eius. Nā in exitu illius Israël de Aegypto, domus Iacob de populo Barbaro, Iudęa factum facta est Sāctificatio eius: nunc aūt beati oēs qui timent Dñm, qui ambulāt in viis eius, Beati quorū remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. Non enī est distinctio Iudæi & Græci. Idē namque Dominus, diues in oēs qui inuocant illū. Quia sicut scriptū est: Omnis quicūque inuocat nomē Dñi saluus

Resurrectio Christi hostes eius extinxit. — *Psal. 67.* — *Luc 1.* — *Mat. 3.* — *Luc. 3.* — *Psal. 106.* — *Psal. 113.* — *Psal. 31.* — *Rom. 10.*

Pascha verum. saluus erit. Quotquot igitur inuocantes dominũ salutem recipimus extinctis Aegyptiis, discamus mãducare Pascha, non sicut insipientes Iudæi, qui post aduentum veritatis adhuc vmbram sequuntur, quem quisque per vnamquamque domum, quartadecima die mensis primi occidens & comedens. Ex quo enim venit, cuius vmbra fuerat ista ouis (verus ille Agnus Dei, Dominus Iesus, qui tollit peccata mundi, *Io. 1. & 6.* & dixit: Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis ipsis) frustra iam Iudæi carnaliter exercent, quod nisi nobiscum spiritualiter fecerint, habere in se vitam non poterunt. Lex enim spiritualis est, *Rom. 7.* vt ait Apostolus: & Pascha nostrum immolatus *1. Cor. 5.* est Christus. Quæ verò virtutes præfiguratæ *Exod. 12.* B sunt spirituales in ipsa historia Exodi, vbi celebratio Paschæ narratur, qui sit decimus dies, qui quartusdecimus, quæ immolatio perfecti, masculi, anniculi agni ad vesperam, qui sanguis liniendus in postibus, quæ conuocatio vicinorum, quæ calceamenta, qui baculi, quod fermentum, quæ azymæ, necesse est vt adiuuante Domino, à die crastina incipiamus exponere. Modò autem ea solum de ipsa lectione carpenda sunt, quæ præsentibus Catechumenis explanari non possunt, & necessariò tamen sunt aperienda Neophytis. In vmbra illius legalis Paschæ non vnus agnus occidebatur, sed plures. Singuli n. occidebantur per domos: nam sufficere vnus non pote- C rat vniuersis, quoniam figura erat, non proprietas dominicæ passionis, Figura & em̃ nõ est veritas, sed imitatio veritatis. Nam & homo ad imaginem Dei *Figura quid.* factus est. Nec tamen idcirco Deus est: Tametsi ea ratione, qua imago Dei dicitur, dicatur & deus, quomodo natura vnus deus est, positione plures. *Idem Agnus per singulas Ecclesias consecratus, immolatur.* Ergo in hac veritate, qua sumus, vnus pro omnibus mortuus est. Et idem per singulas ecclesiarum domos in mysterio panis ac vini reficit immolatus, viuificat creditus, consecrantes sanctificat cõsecratus. Hæc agni caro, Hic sanguis est. Panis enim qui de Cœlo descendit, ait: Panis quẽ ego dabo, caro mea est pro sæculi vita. Rectè etiam vini specie tũ san- D guis eius exprimitur, quia cũ ipse in Euangelio dicit: *Io. 6.* Ego sum vitis vera: satis declarat, sanguinem suũ esse *Sanguis Christi in specie vini, exprimitur, & offertur.* omne vinum, quod in figura passionis eius offertur, vnde beatissimus patriarcha Iacob de Christo prophetauerat dicens: Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ amictum suum. Stolam quippe nostri corporis indumentũ suo proprio erat sanguine abluiturus. Ipse igitur naturarum creator & Dominus, qui producit de terra panẽ, de pane rursus (quia *Gen. 49.* & potest & promisit) efficit propriũ corpus. Et qui de aqua vinũ fecit, & de vino sanguinem suũ. Qua- *Christus de pane efficit proprium corpus, quia potest & promisit.* liter itaque manducari debeat Agnus iste, ex ipsa lectione debemus aduertere. Non edetis quid ab eo E crudum, neque coctũ in aqua, sed assatũ igni. Caput cũ pedibus & interaneis. Duæ sunt spirituales intelligentiæ in his dictis, quarum si vnam sequaris, ambas noueris. Omne corpus diuinæ scripturę, tam ve- *Scriptura* teris quàm noui Testamenti, filium dei continet, vel venturum promittens in hominem, vel iam venisse declarãs. Vnde B. Philippus inuẽtus à Christo, inuenit Nathanael, & dicit ei: Quẽ scripsit Moyses in lege & ꝓphetis, inuenim⁹ Iesũ filiũ Ioseph à Nazareth. *Io. 1.* & quid plura, charissimi, in ipso continetur oĩs lex, Et vetus & noua: & vt sic dixerim, ipse est anima legis. Ipse enim per Moysen loquutus est, cùm dixit illi:

Ego aperiã os tuum. & inspirabo quæ debeas loqui. *Christus est anima* A Ipse & per Prophetas, cum dicit: Qui loquebar in *legis.* Prophetis. Ecce adsum. Ipse etiã per Apostolos, cũ *Esa. 52.* dicit Paulus: An experimentum quæritis eius, qui in *2. Cor. 13* me loquitur Christus? Has igitur immaculati Agni carnes, id est, doctrinæ eius viscera, neque cruda sine interpretatione sumi oportet, neque cocta in aqua, id est eorum dissertione dissoluta atque decocta, qui velut aqua deorsum fluũt, nihil supernum sentientes, sed assata, inquit, igni, id est, spiritu diuino solidata atque tosta. Ignis enim sursum versum tẽdit. Vnde dicebat Dominus Iudæis: Vos de inferioribus estis, ego de supernis sum. Ergo quoniam *Io. 7.* membra Agni Dei scripturas eius diximus, videa- B mus quid est caput cum pedibus & interaneis, videlicet vt in capite diuinitatem accipias, in quatuor Euangelistarum testimonio: pedes ad incorporatio- *Ritus comestionis Agni, mysticè explicantur.* nem sumimus, circa finem seculi celebratam. Pedes enim extremæ partes sunt corporis: in interaneis autẽ percipias occulta mysteria. Et non relinquetis, inquit, ex eo vsque in mane, & os non confringetis ex eo. Quæ autem superfuerunt ex eo vsque in ma- *Exod. 12.* ne, igne cremabitis: hoc est, si qua mysteriorum superauerint, in mane illius futuræ Resurrectionis manifestanda: quæ capere modò non possumus. Modò enim scio ex parte, inquit, Apostolus: tunc autem co- *1. Cor. 13.* gnoscam, sicut & cognitus sum. Hæc igni cremanda C sunt: id est, diuino tradẽda spiritu: vt, ea quorum rationem modò non capimus, ardentis fidei spiritu consumantur. Quod autẽ dixit, Os non comminuetis ex eo: hoc præcipit, vt omne quod est in Scripturis robustius atque validius, non comminuatur, neque quassetur, sed solidum maneat, quod præceptum non custodientes, meritò Væ excipiunt ab eo, cuius ossa comminuunt. Væ vobis, inquit, Scribæ & Pha- *Mat. 23.* risæi, hypocritæ, qui decimatis mentam & anetum & cyminum, & reliquistis quæ fortiora sunt, legis, iudicium & misericordiam & fidem. Hæc sunt ossa Agni. Et alibi ad ipsos: irritum facitis, inquit, verbũ Dei, vt traditiones vestras statuatis. Adiicit verò D Deus in Exodo superioribus dictis, hæc. Sic autem comedetis illum ignum, videlicet, lumbi vestri præcincti, & calciamẽta vestra in pedibus vestris, & baculi in manibus vestris, & edetis illud festinanter: Pascha enim est Domini. De calciamentis & baculis longa ratio est quæ alio tempore differetur. De præcinctione lumborum, quod frequenter à me latius dictum est, breuiter nunc dicetur. Scribitur in *Hier. 1.* Hieremia. Et tu præcinge lũbos tuos, & dices ad populũ, &c. Et ad sanctũ Iob: Præcinge tanquã vir lũ- *Iob. 38. & 40.* bos tuos: interrogabo aũt te, tu verò respõdeas mihi: Vbi eras cũ ego fundarẽ terram? & reliqua. Apostoli *Luc. 12.* quoq; audiunt: sint lũbi vestri præcincti. & cur istud E tãtopere iubeatur, in IoãneBaptista cognoscitur, qui zona pellicea præcinctus erat circa lũbos suos. Lũ- *Luc. 3.* borũ ratio quæ sit, significat Apostolus ad Hebræos: Adhuc, inquit, in lũbis patris erat Leui: id est, sacer- *Heb. 7.* dotali genere, quãdo occurrit illeMelchisedech. Illi: Cui? Sancto vtique Abrahæ. Zona ergo pellicea circa lũbos, mortificationẽ significat vitiorũ. Pellis em̃ *Zona pellicea, mortificationem signat vitiorum.* quæ aptatur in vsum, non nisi mortui animãtis est. Oportet ergo nos ex ꝓcepto dei mortificare prius cõcupiscẽtias carnis, & sic accipere corp⁹ Christi, qui ꝓ nobis seruiẽtib⁹ in Aegypto, est immolat⁹. Propter qd̃ ꝓbet se homo, vt ait Apostol⁹, & sic de isto pane *1. Cor. 11.* mãducet, & de calice bibat. Quod aũt dicit, cũ festi-

Festinatio quid. natione illud manducandum: præcipit, ne lento corde, & ore languido, Sacramentum Dominici corporis sumamus, & sanguinis: sed cum omni auiditate animi, quasi verè esurientes & sitientes iustitiam, Beati.n. (Dicit Dominus Iesus) qui esuriũt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabũtur. *Mat. 5.* Concludens aũt proposita lectio præclara quæ dixerat, fine dignissimo: Pascha est enim Dñi. O altitudo diuitiarum, & sapiẽtiæ & scientiæ Dei. *Rom. 11.* Pascha est, inquit, Domini: hoc est, transitus Domini, ne terrenum putes, quod cœleste effectum est, per eum qui transit in illud, & fecit illud suũ corpus & sanguinem. *Panis trãsit in corpus christi.* Nam quod suprà generaliter exposuim' edẽda de carne Agni, specialiter in degustandis seruandum est iisdem mysteriis Dominicæ passionis: vt neque crudá carnem, crudúmque B sanguinem, sicut Iudæus, esse putes, & respuas dicẽs, Quomodo potest iste dare carnem suam manducare? *Io. 6.* neque in olla cordis carnei, humoribus per naturam semper obnoxij, ipsum decoquas sacramentũ: Commune illud ac terrenũ esse existimãs. Sed vt per ignem diuini Spiritus id effectum, quod annũciatum est, credas: quia quod accipis, corpus est illius panis cœlestis, & sanguis est illius sacræ vitis. Nam cũ panem consecratum & vinum discipulis suis porrigeret, sic ait: Hoc est corpus meũ, hic est sanguis meus. *Mat. 24. Luc. 22.* Credamus quæso, cui credidimus. Nescit mendaciũ Veritas. Ideo cum de corpore suo manducando, & *Io. 6.* sanguine suo bibendo turbis loqueretur stupentibus ac mussitantibus: Durus est hic sermo, & quis C eũ potest audire? vt abstergeret per ignẽ cœlestem eas cogitationes, quas vitandas esse prædixi, sic adiecit: Spiritus est, qui viuificat, nam caro nihil prodest. Verba, quæ ego locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt. Et idcirco caput Diuinitatis eius, cum pedibus incorporationis, & interioribus simul iubemur manducare mysteriis: vt pariter vniuersa, quemadmodum tradita sunt, credamus, non infringentes os ipsius illud solidissimum, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Si quid autem superfuerit etiam nunc in vniuscuiusque sensu, quod expositione ista non ceperit, ardore fidei concremetur: D quoniam Deus noster ignis consumens est, purgans, erudiens, & illuminans corda nostra ad intelligentiam diuinorum: *Heb. 12.* vt & ipsius à Christo instituti sacrificij cœlestis causam rationémque noscamus inenarrabili dono eius, sine fine gratias relaturi. *Eucharistia est Sacrificium institutũ à christo.* Nã vere istud est hæreditarium munus testamenti eius noui, quod vobis ea nocte qua tradebatur crucifigendus, tanquam pignus suæ præsentiæ dereliquit. Hoc illud est viaticum nostri itineris, quo in hac via vitæ alimur ac nutrimur, donec ad ipsum pergamus de hoc seculo recedentes, vnde dicebat idem Dominus: *Io. 6.* Nisi manducaueritis meam carnem, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in E vobis ipsis. Voluit enim beneficia sua permanere apud nos, voluit animas pretioso sanguine suo semper sanctificari per imaginem propriæ passionis, & ideo discipulis fidelibus mandat, quos primos & Ecclesiæ suæ constituit Sacerdotes, vt indesinenter ista vitæ æternæ mysteria exercerent, *Discipuli christi, primarij sunt Ecclesiæ Sacerdotes.* quæ necesse est à cunctis sacerdotibus per singulas totius orbis Ecclesias celebrari, vsque quo iterũ Christus de Cœlis adueniat, quo & ipsi Sacerdotes, & omnes pariter fidelium populi exemplar passionis Christi ante oculos habentes quotidie & gerentes in manibus ore etiam sumentes ac pectore, *1. Cor. 11.* redemptionis nostræ indelebili memoria teneamus, & contra venena diaboli dulcem medicinam sempiterni tutaminis consequamur. *Ore corpore christum sumimus.* Sicut Spiritus sanctus hortatur: Gustate & videte quoniam suauis Dominus. *Psal. 33.* Quòd autem sacramenta corporis sui & sanguinis in specie panis & vini offerenda constituit, duplex ratio est. Primùm, vt immaculatus Dei agnus hostiã mũdã mũdato populo traderet celebrandã, sine vstione, sine sanguine, sine brodio .i. iure carnium, & quæ omnibus ad ostendendum prompta esset, ac facilis. *Oblationis corporis christi duplex ratio.* Deinde quomodo panem de multis tritici granis in pollinem redactis per aquam confici, & per ignem necesse est consummari: rationabiliter in eo figura accipitur corporis Christi, qui nouimus ex multitudine B totius humani generis vnum esse corpus effectum, per ignem sancti Spiritus consummatum. Natus est enim de Spiritu sancto, *Mat. 3.* qui super eum in figura columbæ descenderat, inde ab Iordane regreditur, testante Euangelista. Iesus autem plenus Spiritu sancto, & quoniam sic eũ decebat implere omnem iustitiam, aquas Baptismi, vt consecraret ingreditur, & exinde plenus Spiritu sancto regressus est ab Iordane. Similiter & sanguinis eius vinum ex pluribus acinis, id est, vuis vineæ ab ipso plantatæ collectum, in torculari Crucis exprimitur, & per capacia vasa fideli corde sumentium propria virtute feruescit. Hoc sacrificium Paschæ Saluatoris, omnes C de potestate Ægypti & Pharaonis diaboli exeuntes, tota nobiscum religiosi cordis auiditate percipite, vt ab ipso Domino nostro Iesu Christo, quem sacramentis suis inesse credimus, viscerum nostrorum sanctificẽtur interna: cuius virtus inæstimabilis permanet in omnia sæcula. *christus adest suis sacramentis.*

DE EADEM LECTIONE TRACTATVS TERTIVS: PRIMA DOminica Paschæ.

DEVS loquitur per Prophetam: Ecce ego facio cœlum nouum, & terram nouam, *Esa. 66.* & Luna lucebit sicut Sol, & Sol septies tantum. Quamuis elementorum summam renouationem prædicet post huius sæculi finem, ipsa vtique creatura, vt ait Apostolus, liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Neq; enĩ Charissimi, vel elemẽta sic deficiũt, vt nõ sint: *Rom. 8.* vel nos sic moriemur, vt nõ meliorati surgamus: tamẽ & hoc die, p̃missionẽ nñi cernimus esse cõpletã, renouatas ad instar cœli & terræ Neophytorũ animas intuentes, & corpora, Lunã quoq; .i. Ecclesiã, q̃ in pace crescit, in persequutione minuitur. *christus plus hodie luces, quã antea.* Minuitur aũt globo plenitudinis, nõ lumine claritatis, nunc eã sicut Solẽ cernimus per totum splẽdore E orbẽ. Cæterùm q̃ Sol iustitiæ Christus septies tantũ terris hodie luceat, q̃ lucebat radij eius testes sunt, *Io. 1.* qui illuminãt omnẽ hominẽ venientẽ in hũc mundũ. Nunc enĩ coruscat ex ipso igneus ipse Spiritus septiformis, qui velut ignis sedit super Apostolos, & *Act. 2.* ardet hodie in vnoquoq; credentiũ. Nã priusquã pateretur ac resurgeret Christus, notus erat tantũ in Iudæa Deus: nũc in oẽs gẽtes fulgor claritatis Dominicę pertrãsit. *Psal. 75.* A summo .n. cœli egressio eius, & occursus eius vsq; ad summũ eius, nec est, qui se abscõdat à calore eius. *Psal. 18.* Ergo quoniã reparatus est hodie mũdus, agamus exultantes natalẽ reformationis mundi. Hic est dies quem fecit Dñs exultemus & lætemur in eo. Mundi

eo. Mūdi verò natalem cum dico, nostrum dico, qui
renati sumus in Christo, qui eramus antè viuentes
quidem peccatu, mortui autem iustitiæ, & nunc ini-
quitatibus criminum mortui pristinorum, viuere
Deo iam cœpimus, coosormes effecti primum mor
tis, deinde resurrectionis Christi. Consepulti enim
sumus cum ipso per baptismum in mortem, vt qué-
admodum Christus resurrexit à mortuis: ita & nos
in nouitate vitæ ambulemus, diem festum celebran
tes, & gloriantes in cruce Domini nostri Iesu Chri-
sti. Quia acceptus decima die mensis primi, quarta-
decima die ad vesperum mundi à Iudæis immolatus
est. Sed quid significet ille decimus dies, quid quar
tusdecimus, vt promissioni hesternæ satis faciam,
Exod. 12. prout Dominus largiri dignabitur, explanabo. Ait
Deus sancto Moysi. loquere ad omnem synagogam
filiorum Israel, dicens: Decima mensis huius sumat
vnusquisque ouem per domos familiarum, ouem
per singulas domos, quòd si pauci erunt in domo,
ita vt non sufficiant ad ouem, adsumet secum vici-
num proximum suum secundum numerum anima-
rum, vnusquisque quod sufficiat sibi computabit, in
agno, agnus autē perfectus: masculus, anniculꝰ erit vo
bis ab agnis & hædis sumetis, & erit vobis seruatus
vsque in quartā decimā mensis huius, & occident il-
lum omnis multitudo synagogæ filiorum Israel ad
vesperum & sument de sanguine, & imponent super
Ritus mā- duos postes, & super limen in domibus in quibus
ducandi manducaturi sunt eum. Multiformis sapientia Dei.
agnum Ita per legem loquitur, vt iisdem dictis futura præ-
vmbra e- nunciet, quibus fieri salubriter iubet instantia. Iu-
rant futu dæos tunc in his obseruationibus secuturæ veritatis
rorum. vmbra saluauit: significans pariter, quod eorum po-
steri beneficiorum immemores diuinorum, ipsum
aduenientem trucidaturi essent, cuius sub vmbra sal
uati sunt. Ab ipsis. n. Christus, in hunc mundum ve-
Isa. 53. niens: Sicut ouis ad victimam ductus est. Cuius agni
Postes. nos sanguinem, signū videlicet passionis, vel in duo-
Dies. bus postibus, seu fide & opere, seu corde & ore, vel
in liminaribus habentes nostrarum frontium, ab om-
Vesper. ni incursu sæuientis plagę protegimur. Quod autem
decima die agnus accipitur, & quartadecima immo
Matt. 17. latur, hoc significari perspicio: quia Iudæorum popu
lus filium Dei in Decalogo legis acceptum, & post
transmigrationem Babylonis, sicut scriptū est, quar-
tadecima generatione nascentem, crucifixurus esset
ad vesperum Ad vesperum autem, siue huius mun-
di, quia nouissimis temporibus sæculi passus est siue
etiam ad ipsius solis occasum, quoniam Crucifixo
Domino occidit Sol. Meridie namque, ab hora sexta
tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, vsque
ad horam nonam. Quid potuit esse tam vesperum?
Nec illud ociosum putes, quod cum superius impe-
Mors Chri ratiuo modo dictum sit, sumant ouem per domos:
sti prædi- Infrà indicatiuo modo pronūcietur: Occident eum
cta quidē omnis multitudo synagogæ filiorum Israel ad vespe
sed nō ius ram. Occident ait: non occidant: Synagoga quippe
sa fuit. Iudæorum, quod erat crudeliter factura, prædictum
est: non, vt fieret, iussum est: nec ideo factum est, quia
Præscien- prædictum erat, sed ideò prędictum est, quia erat fu-
tia stat cū turum, vt præscientiam suam Deus in his, quæ per
libertate libertatem arbitrij hominum futura erant, ostende-
arbitrij ret. Libertatem diximus arbitrij, quia voluerunt Iu-
dæi facere quod fecerunt: & vtique si voluissent, nō
fecissent. Certè ingentis sacrilegij est vel cogitare,
quod Deus, qui non solum bonus & iustus, sed ipsa

bonitas est, & ipsa iustitia, vel iubeat aliquid, vel co-
A gat fieri, quod factum damnet. An fortasse putamus Rom. 11.
quia si pœnituissent Israelitę, aliter omnipotens fi- Matth. 11
lius Dei saluare non potuerit mundum? Quis enim Luc. 10.
cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius
fuit? Considera in Euangelio, quomodo expectaue-
rit Christus pœnitentiam Iudæorum: vbi exprobrat
ciuitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes
eius, quod nō egerint pœnitentiam: Væ tibi, inquit,
Chorozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sy-
done factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis,
olim vtique in cilicio & cinere sedentes pœnitentiā
egissent. Veruntamen dico vobis, Tyro & Sydoni re
missius erit in die iudicij, quàm vobis. Et tu Caper-
B naū, quæ vsque in cœlum extolleris, vsque in infer-
nū demergeris, inquit, quia si in Sodomis factę fuis-
sent virtutes quę factæ sunt in te, mansissent vtique
vsque in hodiernum diem. Sed tamen dico vobis,
quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij, Libertas
quàm vobis. Præscientia quidem Dei non fallitur, arbitrij:
sed nec homini concessa semel voluntatis libertas Rom. 4.
aufertur, ne nihil de eo iudicare possit, qui liber non
fuerit in agendo. Pertinacia mali damnat Deus, con-
uersionem pœnitentis amplectitur. Sed dicat: Num-
quid mentiri potuit Deus, qui facturos eos prędixé-
rit, quod fecerunt? Quanta sit virtus omnipotentiæ
eius, non consequimur, qui vocat ea quę non sunt,
C tanquā quę sūt. Mentiri eum putaremus potuisse, si Iona. 3.
ea quę prędixit, impleta non fuissent. Ergo & Niniui
tis mentitus est? Dixit enim, adhuc triduum & Nini-
ue euertetur: & euersa non est, quia pœnitentiam
egit in prædicatione Ionæ. Sed intellige. Sermo Dei
gladius est ex vtraque parte acutus. Niniue aliter
euertenda fuerat, & euersa est: aliter euertenda fue-
rit excidio, si permansisset in sua nequitia. Euersa est
iniquitas eius, quia pœnituit. Sicut distat Cælum à
terra, dicit Deus hominibus: ita distant sensus mei à Heb. 4.
sensibus vestris, & cogitationes meæ à cogitationi- Isa. 55.
bus vestris. Scriptum est, Altiora te ne quæsieris, & Eccl. 3.
sublimiora te ne scrutatus fueris. Multos em̄ supplā
D tauit suspicio eorum. Iustum itaque Dominum,
Charissime, & verum & pium, in omnibus dictis at-
que operibus suis, vt perfectam sapientiam conse-
quaris. Agnus enim perfectus, masculus, inquit, anni
culus erit vobis: vt nihil mediocre de perfecto sen-
tias, nihil infirmum de masculo, nihil de anniculo
semi plenum: perfectus est, quia in eo habitauit om- Collo. 2.
nis plenitudo diuinitatis corporaliter. Masculus est: Mystica
quippe quia vir nasci dignatus est ex virgine, vt se- agni inter
xui vtrique consuleret. Anniculus est: quia post illud pretatio
baptismum quod pro nobis in Iordane susceperat, de Christo
vsque ad passionis suæ diem vnius anni tēpus imple Domino
tur, & ea tantum scripta sunt in Euangeliis, quæ in il
E lo anno vel docuit, vel fecit, nec ipsa tamen omnia.
Sic enim dicit Euangelista Ioannes: Multa quidem
& alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum
suorum, eorum quippe, quos post baptismum scri-
bitur elegisse, quæ non sunt, inquit, scripta in hoc li-
bro. Hæc autem scripta sunt, vt credatis, quia Iesus Io. 21
est Christus filius Dei, & vt credentes vitam æternā
habeatis in nomine eius. De his autem quæ ante il-
lum gessit annum, sic idem Ioannes in postremis ser
monibus libri testatur: Sunt autem & multa alia quę
fecit Iesus, quę si scribantur per singula, nec ipsum
arbitror mundum capere eos libros qui scriberen-
tur. Solus planè Lucas Euangelista memorauit præ-

teriens, quod duodecim annorum præditus Domi-
Luc. 3. nus Iesus, in templo repertus sit à parentibus, sedés
in medio doctorum, audiens eos, & interrogans: &
Psal. 64. quod dixerit parentibus: Quid quærebatis me? nes-
ciebatis quia in his quæ patris mei sunt, óportet me
esse? Hic est annus Domini acceptus, quem de Esaiæ
libro ex persona sua scriptum in Synagoga legens
Dominus Iesus ait: Hodie impleta est hæc Scriptura
Io. 19. in auribus vestris. Hic est annus, cuius coronam, vi-
ctorialem quippę circulū, operibus bonitatis Chri-
sti benedicendum Propheta lętus nunciauit in Psal-
mo: Benedices, inquit, Coronam anni benignitatis
tuę, & campi tui replebuntur vbertate. Corda nem-
pe credentium populorum, percepto semine verbi
Vitæ, fructu etiam centesimo redundabunt: Quod si
cui cruce simul cum Christo pendentium latronum
fractis cruribus, Ideò Saluatoris crura nō fracta sunt
sicuti sanctus Euangelista testatur, vt Scriptura im-
pleretur, quę ait, Os non confringetur ex eo: Debuit
iuxta prædictam rationem, Agnus iste Dei annicu-
lus immolari, vt omnia quę de illo scripta sunt, com
plerentur in ipso: Cui est omnis honor, virtus & glo
ria, cum Patre & cum Spiritu S. ante omnia, & nunc
& semper. & in cuncta sęcula. Amen.

QVARTVS TRACTATVS DE LECTIONS EXODI.

CArnalem Iudaicę Paschæ obseruantiam,
Christi aduentu vmbra legis cessauerunt. spiritualibus typis refertam, trino iam
Tractatu docuimus: semel hesterno die,
& bis in vigiliis, allocuti charitatē vestrā:
euidenter probantes, quod immolatio carnis & san
guinis vmbraliter iussa, rectè cessauerit, adueniente
Rom. 10. agno Dei Christo, qui iuxta Apostolum, finis legis
Galat. 4. est, ad iustitiam omni credenti. Nam & ipse beatissi-
mus Paulus, cum esset adhuc in Ægypto, cum Iudęis
pascha ritu Iudaico celebrabat? Sed postquam pla-
cuit ei qui segregauit me de vtero Matris meæ, (in-
quit) & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret filiū
suum in me, continuò non adquieui, ait, carni & san-
guini. Ergo, quoniam non oportet rebus carnalibus
immorari eum, cui filius Dei fuerit reuelatus, quæra
mus reliquas mysteriorum spiritualum partes in vis
ceribus propositæ lectionis. Ab agnis, inquit, & hæ-
Exod. 12. dis sumetis. Hinc aduertere Iudæi debuerant, legem
Lex spiritualiter intelligenda est. Dei spiritualiter intelligendam: quoniam ab agnis &
hædis sumendum legerunt, Agnum qui immolan-
dus erat, cum sit istud naturæ cōtrarium, vt si agnus
est, ab agnis sit pariter & ab hædis. Sed hæc est om-
nis ratio in ambiguitate sermonis, quod iste imma-
culatus Agnus Dominus Iesus, & iustorum & pecca
Matt. 25 torum carnem suscipere sit dignatus ex Virgine, cor
pus enim non solum de Patriarchis & Prophetis,
Matt. 27. sex ex totius humani generis massa suscepit. Iustos
autem comparari agnis, & peccatores hædis, ipse in
Euangelio declarauit, dicens agnos à dextris vocan-
dos: Venite benedicti: hædos à sinistris pellendos, dis
cedite maledicti. Hunc ergo ab agnis & hædis sum-
ptum, omnis multitudo Synagogæ filiorum Israel
interfecit: cum clamarunt omnes Pilato: Crucifige
eum, Cæterum, iuxtà historiam legalis Paschę, non
omnis Synagoga occidebat vnum, sed pauci singu-
los per vnamquanque domum. Ibi verò principes
sacerdotum & seniores persuaserunt populo, vt pe-
terent concedi latronem Barrabam, Iesum verò

perderent. Perdiderunt enim Saluatorem Christum, Isa. 3.
A & ex ore suo iudicati sunt, vt moreretur in eis ver- Iudæi seditiosi & homicidæ.
bum Dei, id est eloquium Prophetarum, per quos
ipse loquutus est: & sicut scriptum est in Prophetis,
deficerent in eis sapientes, viueret verò in illis Barra
bas ille latro Diabolus, quem tantopere poposce-
runt. Quod autem viuat in illis seditiosus ille & ho-
micida, seditiones ipsę testantur, quas contra Apo-
stolos commouerunt. Et quas nunc vsque contra Io. 20.
omnes sanctos exercere non desinunt, vbi tem- Luc. 24.
pus inuenerint. Nobis viuit Christus. Resur-
rexit enim nobis, quia non est vltrà visus Iudæis, ne-
que intrauit post resurrectionem Synagogam Iudęo
rum, sed ad congregatos discipulos introiuit. Ingre-
B ditur ad nos, qui sumus in domo Ecclesiæ congre-
gati, & ostendit nobis venerandi sui corporis verita
tem, si tamen vel meruimus, vel meremur eius es-
se discipuli. Etenim B. Apostoli, quibus verè com-
missum est præparare in superioribus Pascha Domi
ni, quoniam paucos viderunt ex Iudæis in domo Ec
clesiæ, qui non sufficerent ad consummandum Pas-
chæ sacrificium, conuocauerunt vicinos ex gentibus Vocatio gentium, & reprobatio Iudæorum.
secundum quod præceptum fuerat in lege: Quod si
pauca erunt, inquit, in domo, ita vt non sufficiant
ad ouem, adsumet secum vicinum proximum suum
& cætera Nam verè non sufficiebāt ad eum, qui pro
totius mundi peccatis mori sustinuit. Pauci n. credi- 3. Reg. 19
C derunt ex Iudæis in Iesum Dominum, vnde Aposto Rom. 11.
lus ita, inquit: In hoc tempore non dubium, quod
sicut hoc tempore Heliæ, cui ait Deus: Reliqui mihi
septem milia virorum, qui non curuauerunt genua Isa. 1.
ante Baal, ita ergo, inquit, in hoc tempore, sub ad- Rom. 8.
uentu quippe Christi, reliquiæ secundum electionē
Gratiæ saluæ factæ sunt: ex populo vtique Iudæorū:
de tanta enim multitudine, vix pauci ad Christi fidē Delectus escarum.
inueniuntur fuisse conuersi. Propter quod & de istis
reliquiis Domini, misericordiæ Dei, Esaias Prophe-
ta testatur dicens: Nisi Dominus Sabbaoth reliquis-
set nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut
Gomorra, similes fuissemus. Vos igitur Neophyti,
D qui estis ad beatæ huius ac spiritualis Paschę epulas
inuitati, videre quomodo ab omni pollutione esca-
rum, quas superstitio Gentilis infecerit, vestras ani-
mas conseruetis. Nec sufficit, vt à mortifero dæmo-
num cibo vitam suam custodiat Christianus: sed vt
omnia abominamenta Gentilium & omnes idolo-
latrię tramites, sicut quędam serpentis Diaboli vene
na, diffugiat. Partes enim idololatrię sunt, veneficia,
pręcantationes, suballigaturę, vanitates, auguria, sor
tes, obseruatio omnium, parentalia, parentalia in-
quam, vnde. Idololatrię malum extulit caput erro-
ris. Nam gulę suę causa, primum cœperunt homines
prandia mortuis pręparare, quę ipsi comederent,
E post hoc etiam sacrificia ausi sunt eis sacrilega cele-
brare: quamuis nec ipsi mortuis suis minus sacrifi-
cent parentalia, dum super sepulchrorum mēsas tre
mulis ebrietate manibus vina fundentes, spiritum
balbutiunt. Cauete quæso ab his omnibus, ne indi-
gnatus Deus, contemptores & inimicos suos, qui no
luerunt eum regnare super se, tradat illis inferni tor
toribus, illic erit fletus & stridor dentium. Seruate
Neophyti ornamentū gratię salutaris: Sobrij estote
per omnia, ne illud inebriari perdatis: solliciti con- Luc. 19.
uenite ad Ecclesiam, orationibus, hymnis, psalmis, Matth. 8.
& canticis spiritualibus, nobiscum vigilanter incum
bite. Hęc sint ocij vestri opera, quibus debitum red-
dentes

dentes Christo Domino famulatum, mercedem vitę ęternę consequi ab ipso possitis. Sint igitur conuiuia vestra sobria, casta cubilia: sit modestus anim⁹, sermo placidus, mitis incessus: orate, vt beneficia gratiæ suæ Deus conseruet in nobis, & fides vestra magis magisque proficiat, largiente Christo Domino saluatore: cui vna virtus, eademque Diuinitas, cũ Patre & cum Spiritu sancto ante omnia, & nunc & semper, & in cuncta sęcula, Amen.

Cõuiuia, cubilia, sermones, incessus piorũ cuiusmodi sint.

QVINTVS TRACTATVS EXODI.

Vigiliæ nocturnæ.

ORdinem lectionis Exodi, vbi lex celebrandi Pascha describitur, idcirco præpostera uimus, vt mysteriis reseruandis debitę reuerentiæ ordinem teneremus, quia oportebat in illa splendidissima noctẽ vigiliarum, secundo tractatu non dictorum sequentia, sed congrua Neophytis explanari, vt edendi Paschalis sacrificij disciplinam rudes Neophyti discerent, instructi fideles agnoscerent. Quibus pariter & de habitu edentium vnam speciem tempori aptam disserui, duas tam ipsis quàm Cathecumenis reseruaui. Ait enim: Sic autem comedetis illum, id est agnũ. Lumbi vestri præcincti. & calciamenta vestra in pedibus vestris, & baculi in manibus vestris. Tunc de præcinctione lumborum diximus: nunc de calciamentis & baculis exponamus. Quæ ideò hodie proponuntur, quia tunc sequenti die & tertio illa prius, quæ de principiis lectionis consultò prætermieram, necesse fuerit explicari. Agnus Dei verus, quem Ioannes Baptista demonstrat, Christus est: Ecce, inquit, agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Huius carnem tam fideles in mysterio, quàm simul vniuersi credentes in fide, ita debemus edere, nostrique cordis interioribus commendare, vt non solum præcinctos habeamus castitate lumbos, verum etiam calciati simus, vt ait Apostolus, in præparatione Euangelij pacis. Sicut enim calciamenta terrestria carnalium pedum munimina sunt, & vel asperitati frigoris, vel serpentum morsui vel spinarum resistunt aculeis: ita Legis diuinæ præcepta, quibus gressus nostrarum mentium munire præcipimur, repugnant & serpenti Diabolo, & asperrimo aquiloni Gentilium, & hæreticorum vndique compungentium spinis ac tribulis. Huiusmodi ergo calciamentis vti debemus, quotquot Pascha Dominicũ celebramus. Quoniam lex, vt Apostolus ait, spiritualis est: Et Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque & lumbi nostri pręcincti esse debent, & calciati pedes. Quid enim prodest homini, si solam corporis habeat castitatẽm, & incautus, & sine instructione calciamentorum legalium, malis fuerit supradictis obnoxi⁹: vel, quod quotidie in vsu est, cordis sui calcaneum patens præbeat comestioni serpentum? Si cogitet mala, si concupiscat aliena, dolum meditetur, si nutriat iram, si insidietur proximo, si mendacio studeat, si comedatur liuore, si tabescat inuidia, si venenato ore detrahat bonis: & dũ mendacis linguæ spiculo lacerare nititur innocentes, morsibus Dæmonum, qui per ipsum loquuntur, ipse potius lanietur? quid profuit pręcinctos habuisse lumbos, si diuinorum mandarorum calciamenta non seruans, gressus cordis tui, id est, animæ tuæ bases, crudelissimæ concisioni tradideris? Contrarium forsitan videatur aliquibus, quod cum hic tãtopere

Exo.12. *Io.1.* *Carnem Christi edere debemus.* *Eph.6.* *Calciamẽtorum mystica interpretatio.* *Iosue.5.* *Exod.3.*

A calciatos esse debere à Deo iussum sit, alibi ab eodẽ diuino iubeatur sancto Moysi, & sancto Iosue: Solue calceamenta de pedibus tuis. Ingens quidem ratio est, & multiplicium propositionum ambagibus pręstruenda: sed quia breuitas congruit & prędicantis labori, & memoriæ auditoris nolo vos longius trahere. Ibi soluitur quæstio, vbi calciamenta soluuntur, dum statim causa adiicitur: solue, inquit, calciamenta de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Ostenditur ergo terra Ægypti, vbi datur pręceptio illa superior, sancta non esse: & ideo ibi habendã mandantur calciamenta, in sancta autem terra decernũntur esse soluenda: quas tamen ob causas, euidenter est exponendum. B Quamdiu in huius sæculi Aegypto conuersamur, oportet nos Pascha Domini celebrantes, calciamẽtis vti sanctarum scriptutarum: quia tutus non potest esse gressus noster, nisi mandatis Dominicis contegatur, vsque quo intremus in illam sanctam promissionis terram: quæ iustis est pręparata. Beati enim mites, ait Dominus Iesus, quoniam ipsi possidebunt terram: non vtique istam terram quam possident peccatores, sed illam in qua non sunt spinę & tribuli. In qua non sunt serpentes & scorpij, quippe vbi Diabolus cum cęteris immundis spiritibus nõ accedit. Erit enim tum vnà cum suis satellitibus, in igne ęterno, quem parauit Deus vtique Diabolo & Angelis eius. Habemus & C Ioannem Baptistam qui dixerit de saluatore humani generis Domino Iesu: Cuius ego non sum dignus inquit, corrigiam calceamentorum soluere. Sed alia in Christo ratio est, ille non propter se calciatus est, sed propter nos. Quoniam terra sustinere non poterat maiestatis eius nuda vestigia. Calciamenta cum dicit gressus ostendit sanctarum Scripturarum, quibus graditur & circuit notitia eius in omnes qui habitant super terram. Et ideò Ioannes Baptista in Euãgelio negat vel idoneum se esse vel dignum, qui soluat corrigiam calciamentorum eius, id est sermonẽ eius: siue vt edisserat vnum de mandatis eius: siue vt nudare valeat & euidenter ostendere calciari adhuc D in isto sęculo Verbi Dei veneranda vestigia. Modò enim per speculum videmus in ænigmate, inquit, tunc verò à facie ad faciem. Vbi non erit aliquid occultum, quod non reuelabitur: nec absconditũ, quod non scietur, quando ad illum futurum diem festum Dominus Iesus non sicut sub incredulis, quia in occulto ascendit: sed, sicut scriptum est: Deus palàm veniet, & Deus noster, & non silebit. Propterea & Apostoli in Euangeliis alibi prohibentur portare calciamẽta in via, dũ dicitur eis in Euãgelio Matth. à Domino: Nolite possidere aurum, neque argentũ, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam, dignus enim est operarius mercede sua. E Alibi autem iubentur habere, vt Marcus Euangelista describit: Et circuibat, inquit, castella Iesus docens: & conuocatis illis duodecim, misit eos binos, dans illis potestatem fugare spiritus immundos: & pręcipiens illis, ne quid secum tollerent in viam nisi virgã tantum, non peram, non panem neque nummos in zonis, sed calciatos caligulis: & ne induerẽt, ait, duas tunicas. Propter incredulos, & paruę fidei homines iubentur in via prędicationis calciamenta habere Apostoli, vt verbum Dei calciatum & contectum in mysterio, propter spinas & tribulos blasphemantiũ prędicent. Ad eos autem, qui fideli mente audiunt,

Matth.5. *Matth.25* *Matth.11* *Calciamẽtorum mystica expositio.* *1.Cor.13.* *Io.7.* *Psal.49.* *Matth 10* *Luc.10.* *Mar.6.*

quasi iam in sancta terra, perfecti quippe cordis in fi
Act. 15. de, vbi nuda de Deo securi possent proferre Testi-
monia, iubentur non portare calciamenta: videlicet
vt aperta figant illic vestigia Diuinitatis eius, & ideò
Luc. 10. beatus Petrus calciauit se in carcere calciamétis suis,
& sic exiit iterum ad hostes Iudæos, & aduersarias
potestates, vt calciati pedes in præparatione Euange-
Deut. 33 lij calcaret super serpentes, & scorpiones, & super
omnem virtutem inimici. Et Moyses dicit in bene-
dictionibus, vel ad vnumquemque fidelem, vel ad
personam potius Christi: Ferrum, inquit, & æs cal-
ciamentum tuum vtique vt confringat capita draco
num super aquas: Id est, vt conterat principatus Dæ
monum, draconum qui sunt super aquas Gentilium
populorum. Aquę verò, quod populis comparentur B
in Gentibus, in Apocalypsi reuelatur Ioannis. Aquę,
inquit, quas vidisti super quas sedet meretrix Baby-
lon, populi & gentes sunt.

Apoc. 17 Opus mihi est & baculo, Pascha adhuc in Aegyp
Baculi expositio. to celebranti, vt si imitator sum S. Moysi, Hebræum
menm, id est intellectum Israelitem, qui Deum vi-
dere promeruit, ab interitu liberem, percusso Ae-
gyptio. Hoc propter seipsum quisque, quamdiu ser-
uit legi. Si quis verò est Apostolicus, & per Iesum
prostrato Aegyptio magnus factus, ac potés, non iá
1. Cor. 4. propter se baculum portat, sed propter eos quibus
Matth. 7. dici necesse est. Quid voltis, in virga veniam ad vos
an in charitate & spiritu mansuetudinis? Portet & C
Psal. 11. propter eos qui veniunt ad nos in vestimentis oui-
um, ab intus autem sunt lupi rapaces. Quod si lu-
pus desinat esse lupus, & cum agno pascatur vt ait
Propheta. Et si leo desinens esse leo, cum boue man
ducet paleas, baculo opus non est. Si enim feralium
morum nequitia in tantam vertatur mansuetudi-
nem, vt cum ouiculis innocentibus, ac mundis Chri
sti operariis vitæ pabulum mites quætant & capiát:
& tales vtique sunt qui in Charitate & spiritu man-
suetudinis ad perfectum debeant erudiri, dicitur à
Matth. 10 Christo Apostolicis quibusque sacerdotibus, vt ne-
Luc. 10. que baculos correptionum portent in via, quando
in discipulis obedientibus ac modestis terram Sanc D
ctam possidere iam cœperint. Quod annuat de vo-
bis pusillanimitati meæ saluator humani generis,
Deus Dominus Iesus. Cui vna Deitas, eadéque om-
nipotentia, cum patre & Spiritu sancto ante omnia,
& nunc & semper, & in cuncta sęcula, Amen.

SEXTVS TRACTATVS DE EXODO.

Anacephalæosis superioris QVantum Deus Pater per virtutem suam,
& spiritum suum, pro captu virium no-
strarum reuelare dignatus est, quantum
Patris & Filij & Spiritus sancti coęqualis E
omnipotentia tribuit, quantum sempiterna ac sine
principio Trinitas inspirauit, aperuimus dilectioni
vestræ, à primis vigilijs Paschæ vsque in hanc diem,
quæ esset ratio nominis libri Exodi, quæ virtus Pas-
chæ, ibi obseruatio primum custodienda decernitur
& quamobrem mensis iste, in quo Deus hoc obser-
uandum præcipit, primus dicatur in mensibus an-
ni, quæ esset Aegyptiis, quid significaret ille decim'
vel quartus decimus dies, quis esset agnus immola-
tionis, & cur assumendus esset ab ouibus & ab hædis
quæ vespertina diei, quod illud limen, quid illi po-
stes, quis ille sanguis & quam ob causam neque cru

das carnes, neque in aqua coctas, sed assatas igni, &
A caput cum pedibus & interaneis festinanter comede
re iubeantur, quod ex eo os non confringédum quę
reliquiarum crematio, & quid mysterij figuratum
sit, vel in calciamentis pedum in baculis manuum,
vel in præcinctu lumborũ. Restat vt disseramus per-
cussionem primitiuorum Aegypti, & azyma cum a- *Exod. 12.*
maritudine: & septem dies azymorum: Transibo, in-
quit, in terra Aegypti hac nocte, & percutiam omne
primogenitum in terra Aegypti, ab homine vsque ad
pecus, & in omnibus diis Aegyptiorum faciam vin-
dictam, ego Dominus: & erit sanguis vobis in signo
in domibus, quibus vos eritis ibi: & videbo sangui-
nem, & protegam vos: & non erit in vobis plaga có-
B trinonis, cum percutio Aegyptum, & erit hic dies
vobis in memoria. Percussit quidem Deus in illa no
cte tunc temporis, primatum omnium Aegyptiorum
sicut per Moysen comminatus fuerat Pharaoni, cum
noluit dimittere populum Israel: quem populum,
idem Dominus primitiuum nuncupare filium digna
batur, quando perculsi tantorum repente funerum
strage Aegyptij, Israelitas, quos tanquam captiuos
dudum relaxare noluerant, noctis medio expulerút,
sed quoniam multo maiora fecit idem Deus pro no
stro populo, contra veros Aegyptios, & in nobis có-
pleta sunt quæ tunc temporis vmbraliter continge
bant: redemptionis nostræ memores, non debemus
C dona pietatis eius ingrato occultare silétio. Die qua
immolatus est agnus Dei Dominus Iesus, ad vespe- *Matt. 27.*
ram, imminentibus quippe iam tenebris, quę statim
crucifixo eo cooperuerunt omnem terram: in illius
diei nocte percussit primitiua Aegyptiorum Dæmo *Aegypti mysticè qui sint.*
num: id est, simalacra hominum mortuorum, quæ ip
si prima in hoc mundo creauerant, vt per ea colerê-
tur. Sed cum ibi adiicitur: In omnibus diis Aegyptio
rum faciam vindictam? Fortasse dicas qui sűt isti Ae- *Io. 8.*
gyptiorum dij? Audi ergo. Non solum Dæmones
Aegyptios esse, sed etiam cultores eorum, quicun-
que pertinaciter in incredulitate versantur, filij tene-
brarum cum sunt, Aegyptij sunt: quoniam filij Ae-
D gyptiorum sunt. nam filij sunt Dæmonum. Vnde di *Rom. 8.*
citur vniuersis incredulis: Vos de Diabolo patre na-
ti estis. Sicut enim, quotquot spiritu Dei ducuntur,
hi filij Dei sunt, secundum doctrinam Pauli Aposto *2. Cor. 11*
li: Ita quoque quotquot spiritu Diaboli abducuntur,
filij dæmoniorum sunt. Ideò autem scriptura diuina
diabolum & exercitum eius Aegyptios nuncupat,
quia à Deo qui lux est, alieni facti sunt, contra creato
rem proprium rebellando. Nam sanctus Apostolus
dicit: Quid mirum si Satanas transfigurat se in An-
gelum lucis? Probans vtique eum esse Angelum te-
nebrarum, qui se quasi Angelum lucis ostentare co-
netur, vt fallat. Simili ratione & omnes increduli
E aduersantes Deo, & à luce diuinitatis eius extortes
Aegypti appellantur, quos tamen hortatur ipse Do
minus ad salutem, dicens: Dum habetis lucem, cre- *Io. 12.*
dite in lucem, vt filij lucis sitis. Itaque si voluntati fi-
des potest eos filios lucis efficere: hoc quod tenebra
rum filij sunt, vitium voluntatis est, non naturę. No-
cte ergo qua corpus exanime relinquens in cruce *Descensus Christi ad inferos.*
Dei filius, transiit cum anima ad Aegyptum inferio-
rem, vt animas in Inferno positas visitaret: tunc fecit
vindictam in omnes immundos spiritus Aegyptio-
rum Deos, interficiens in primogenitis vires princi- *Io. 12.*
patus eorum. Nam passioni proximus dicit Domi-
nus Iesus: Nunc iudicium est huius mundi: nunc
huius

huius mundi Princeps eiicitur foras: Et ego cum exaltatus fuero, omnia traham ad meipsum. A Reuocauit itaque omnem creaturam suam ad se Dominus Iesus, quam sibi iniquissimi vsurpatores Diuinitatis rebelli spiritu mancipará, vt ipsius ditioni subiecta essent omnia, per quem facta sunt vniuersa, & qui protexit ac proteget credentes in se à plaga contritionis, per signum crucis suæ, cum dicitur: Et erit vobis sanguis in signo in domibus, vos eritis ibi, & *Signum crucis* *Exod. 12* videbo sanguinem, & protegam vos. Quæreodum tamen, priusquam transcamus ad cætera quæ sequũtur: quomodo dicat, Protegam vos, quasi ab alio exterminatore: & iterum Moyses: Tranlibit Dominus percutere, ait, Aegyptios, & videbit sanguinem in limine, & in vtrisque postibus & pertransibit ostium. B Quid ergo est, Dominus transiit percutere Aegyptios in manu exterminatoris? Absit. Nam post pusillum dicit: Et non dimittet exterminatorem intrare in domos vestras. Si ipse percutit, quomodo dicitur, Non dimittet intrare exterminatorem? Hoc itaque in textu ipsius lectionis solicitus Lector considera, quod vbi dicit: Percutiam Aegyptios: non dicit, ab exterminatore, vbi dicit Hebræos protegendos, nõ dicit ab eius plaga protegendos, qui percussit Aegyptios, sed ab exterminatoris. Exterminator autem *Matth. 9.* non percutit Aegyptios, quorum amicus & princeps est: quoniam, sicut ait Dominus in Euangelio C Marci beatissimi: si satanas insurrexit aduersus seipsum, diuisus est, inquit, facere non potest, finem habet. Sed vtique, charissimi, percutere vult extermi- *Dæmon maximè accẽditur, cum extinguitur* nator Hebræos, Deo percutiente Aegyptios. Nam retributionem molitur in seruos Dei, satellites suos ab eo percussos indignans. Quoniam Diabolus tum maximè accenditur, cum extinguitur. Tunc enim sęuit in Dei famulos, quando prima virtus eius in primogenitis occiditur, dum vel idololatriam, superstitionem vel cęteros principales errores Dæmonum Deus disperdit ex nobis. Dicit enim ille nequissimus murmurans contra Deũ: Tu propter Hebræos tuos percutis meos Aegyptios, & ego propter Aegyptios D persequar, & interficiam Hebræos tuos. Nam dixit inimicus, persequẽs comprehendam, pariter spolia, *Exod. 15* replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea, sed frustratur eius minacitas, si præcepto Domini, quo nos tutos esse posse præ- *Exod. 12.* monuit, nauiter pareamus. Adicitur enim: & custodies sermonem hunc legitimum tibi ipsi & filiis tuis vsque in æternum: scilicet vt semper soliciti simus Pascha Domini legitimo studio celebrare, & vigilanter facere ea quæ nobis præcepta sunt, ne per cõtemptũ nostrũ aut negligentiam nostram exterminator aditum grassandi reperiat, Dei protectoris tuitione cessante. Sit ergo vnusquisque nostrum in parte Domini, qui percussit Aegyptios, sit Israelita, Deũ E semper mente aspiciens, vt protegatur à plaga exterminatoris. Habeat, quinimo habeamus, in vtrisque postibus, in ore salutarem Domini passionem. Quomodo? sicut docet Apostolus: Corde creditur ad iu- *Rom. 10.* stitiam, ore autem confessio fit in salutem. Habeamus in limine frontis signum sanguinis agni, vt non sinat exterminatorem Deus introire ad nos: neque enim solummodo tunc istud factum est, vel in historia legis, vel in tempore crucis Domini Iesu: sed & nunc semper Deus vltor populi sui percutit Aegyptios, semper exterminator Diabolus intrare in domos Israelitarum nititur, cupiens eos occidere: A semper Dei filios tuetur suos, & protegit eos, vbi signum suæ passionis cognouerit: Ipsi gloria cum Patre & cum Spiritu sancto per omnia sæcula, Amen.

SEPTIMVS TRACTATVS DE EXODI.

Discussis validioribus mandatorum paschalium membris, tres adhuc superfuisse de proposita lectione Exodi species, die hesterno prædiximus: quarum primam de interfectione primitiuorum Aegypti statim, prout potuimus, interpretati sumus: duas nũc residuas de pro- *Exod. 12.* hibitione fermenti, & de septem diebus azymorum, *Hæreses* B Domini gratia largiente, proponimus explanandas. *Marcionis* Septem diebus, inquit, azyma edetis: à primo autem *& Manichæi oppugnat.* die exterminabitis fermentum de domibus vestris. Omnis qui manducauerit fermentum à primo die vsque in septimum diem, disperiet anima illius ex Israel. Hęreticorum veterum quidam, ex quibus sunt insanus Marcion, & execrabilis Manichæus, quoniã spiritu erroris inducti, Scripturas omnes veteris Testamenti respuendas esse contendunt, per multa scripturarum capitula Deum legis antiquæ malum conantes adserere: quasi aut alius sit Deus noui Testamenti, quam qui ex lege vtique prænunciatus aduenit: aut in comparatione bonitatis Dei, aliquis legi- C timè bonus esse possit: cum vel Angeli vel homines hinc habere iudicentur aliquod participium bonitatis, si bonum Deum sciant, adorent, venerentur ac *Matt. 12.* diligant: perhibente Domino Iesu, quod bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona. Sed dicas Dei filius perfectam bonitatem cum Patre & Spiritu sancto possidens & vnam sciens esse bonitatem Trinitatis, sicut vnam diuinitatem, indignè tulit bonum se iuxta conditionem creabilium bonorum nuncupari, & ait: Quid me dicis bonum? Hoc est: *Matth. 19* Nolo dicas bonum, quem nescis: scito prius qui sum, & cum Deum verum cognoueris, amplector vt dicas bonum, quia nemo bonus nisi vnus Deus. Ille e- D nim Iudæus filio Dei, Deo & homini, velut homini *Vnica Deitas in trinitate.* tantum cuidam, sanè bono doctori, dixerat: Magister bone, quid faciam, vt vitam æternam possideam? & idcirco Dominus ad illum: Quid me dicis (ait) bonum? Nemo bonus nisi vnus Deus. Vnus est enim Deus, vbi Deitatis nulla diuisio est, per omnes libros sanctarum Scripturarum, & Patrem Deum, & filiũ Deum, & spiritum sanctum Deum legimus, nõ deos quia Deos non sinit dici vnitas maiestatis. Est enim sola in Trinitate personarum distinctio, non naturæ diuersitas. Quod si Marcion & Manichæus meruissent aduertere, Nunquam profectò dixissent, vnum quidem Deum noui Testamenti, bonum, alium ve- E rò malum, qui per legem veterem sit locutus. Ausi sunt & in supra dicta lege azymorum ascribere ei sęuitiam, dicentes: hominis animam disperdi propter fermentum panis, quo nihil possit esse crudelius. Vęcordes enim non intellexerunt, vel quanta esset in mandato vtilitas, vel quod Deus maiorem causam tunc vlciscendi habeat, si in exiguis rebus, vbi nulla *Aliud* difficultas est obseruandi, peruicaci tantum spiritu *Marcionis* contemnatur: facilius necessitati ignoscat Deus, quã *& Manichæorum* præsumptioni. Denique sancto Dauid non imputa- *error.* tur ad peccatum, quod in necessitate famis constitutus manducauerit sanctos panes, quos non licebat *Matth. 12* mãducare nisi solis sacerdotib⁹. Hic verò videamus

quid potuit necessitatis incumbere. Iussit Deus Israe
Exod. 12. litas, vt septem diebus Paschæ fermentatum sibi pa A
nem non facerent Si fermentatum fieri iussisset, di-
ligentia illic necessaria fuerat, ne deesset. Quod ius-
sit, desidiæ est, non laboris. Negligentiam iubet, vt
obedientiam probet: & non ius, vt damnet illam a-
nimam quæ diligentiam commodauerit vt contem
nat. Sed iam videamus, quæ fuerat in ipsa præceptio
ne vtilitatis ratio: vel Iudæis historialiter vsque ad
Exod. 3. Christi præsentiam, vel nobis hodie quæ ædificatio
iuxta intelligētiam spiritualem. Filij Israel cum præ
meterentur in Ægypto grauibus captiuitatis iniuriis,
gementes proclamauerunt ad Dominum Deum, vt
eos eripere dignaretur. Elegit ex ipsis continuò De⁹
Moysen & Aaron, per quos conueniret Pharaonem B
regem Ægypti, vt dimitteret illos. Qui tum remitte
ret multiplicibus plagis cum suo populo verberatus
hanc excepit pœnę vltimam plagam, vt omniū pri-
mogeniti Aegyptiorum illa nocte percussi diuinitus
interirent, qua Iudæos necesse fuit ex mandato Dei
Paschæ sacrificium celebrare. Media igitur nocte
clamor factus est, & vlulatus in tota Aegypto, nulla
enim domus erat, in qua non erat mortuus. Tunc
Aegypti rex metuens, ne & ipse & omnis populus
Exod. 12. eius similiter disperiret, compulit Moysen & Aaro-
nem, vt illa hora noctis educerent omnem plebem
de Aegypto. Qui cum perurgerentur exire, quid fe-
cerint aduertamus. Et sumpsit, inquit, populus, con- C
spersam farinam priusquam fermentaretur massa il-
lorum, & ligauerunt in vestimentis suis, & imposue
runt super humeros suos. Egressi autem, cum venis-
sent in Sochot, coxerunt (inquit) conspersum, quod
extulerant de Aegypto subcineritia azyma. Vt ergo
memores essent huius necessitatis, & beneficiorum
Exod. 13. Dei, iussit eos septem diebus primi mensis ita cele-
brare Pascha, vt fermentatum panem non ederent:
& vt semper indicarent filiis suis causam, pro qua i-
stud facere iussi essent, scilicet vt ingratus ipse popu
lus, vel imagine rerum gestarum admonitus Libera
tori suo agere gratias cogeretur, & ideò tantopere
eis pręcipitur, septem diebus azyma edetis, à primo D
autem die exterminabitis fermentum de domibus
vestris. Omnis qui manducauerit fermentatum à pri
mo die vsque in septimum diem, disperibit anima il-
Exod. 32. la ex Israel. Fecit & alia plurima pro illis Deus, & in
mari rubro: & in deserto: sed immemores misericor
diarum Dei (vt de cæteris malis eorum taceam) præ-
ter illud quod fecerant caput vituli aureum, & ado-
rantes illud dixerunt, Isti sunt dij tui Israel, qui duxe-
runt te de terra Aegypti: Iesum quoque filium Dei,
qui eorum liberator extiterat, venientem ad se, sacri
legis mentibus respuerunt, Vnde sanctus Euange-
Io. 1. lista Ioannes non sine querela commemorat: in pro
Beneficia collata Iudæis. pria venit, & sui eum non receperunt: id est, ad eos E
venit, quos de seruitute Aegypti liberarat, quos per
mare rubrum vestigio sicco transduxerat, in quorū
conspectu Pharaonem & Aegyptios resolutis aqua-
rum circumstantium muris obruerat, quos manna
cœlesti satiauerat in deserto, quibus de rupe arida
fontes duxerat, quibus eloquia legis crediderat, qui
bus aduentum suum secundum carnē vaticinio præ
nunciauerat Prophetarum, ad quos præcipue vene-
rat dicens. Non sum missus nisi ad oues perditas
domus Israel. Isti eum non modò suscipere nolue-
Matth. 15 runt, sed & crucis supplicio trucidarunt: qui tamen
idcirco susceptum corpus mori sustinuit, vt & suæ

Maiestatis omnipotentiam propria virtute resur-
A gendo monstraret, & vt in lata ac deuicta morte vi-
tam credentibus redderet, & plenam crucifigentium
nequitiam condemnaret. Quapropter resurgens ter
tio die, transtulit sę ad Gentes, sicut dudum fuerat *Matth. 12.*
comminatus. Auferetur à vobis regnum, & dabitur *Matth. 8.*
genti facienti fructus suos. Ergo quoniam nobis qui *Luc. 12.*
fideliter Christum sequimur, datum est cognoscere
mysteria regni Dei: videamus quid idem noster Do-
minus & Magister de hoc fermento intelligendum *1. Cor. 5.*
docuerit. Attendite, inquit, vobis, & cauete à fermē
to Pharisæorum & Saducæorum. Quod cum clari⁹
iterasset, intellexerunt Apostoli, non à fermento pa
nis esse cauendum, sed à corrumpentis doctrinæ ne-
B quitia. Vnde idoneus Euangelij prædicator Aposto-
lus Paulus nobis clamat: Expurgate vetus fermen-
tum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi. Nam
& Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque
diem festum celebremus: inquit, non in fermento
veteri, neque in fermento maliciæ & nequitiæ, sed
in azymis sinceritatis & veritatis. Caueamus ergo à
fermento malitiæ, Vbi enim paruerit fermentum ne
quitiæ confectum à Diabolo, de conspersione pecca
torum & iniquitatum, ibi animæ illi appropinquat
interius. Cum ergo videris in anima tua intra se co
gitationes prauas machinantes, vt te à Dei cultu de-
torqueāt, aut vt facias aliquod peccatum, scito quod
C intrauit ibi ille qui fermentum mortis facere consue
uit propterea caue, ne inueniatur tale fermentum in
te, & disperdatur anima tua à Deo. Nescitis, inquit,
Apostolus, quia modicum fermentum, totam mas-
sam corrumpit. Videte itaque, ne vel in modica ma
la suadenti animo adquiescere velitis, aut errori Gē
tilium, aut iniquitati Iudæorum, aut Hæreticorum
nequitię, qui fermento Diaboli totam fidei massam
perfidiæ rancore corrumpunt. Quod autem dixit, *Azyma*
Azyma cū amaritudine mādacādū: docuit, neminē *cum ama-*
posse sine tristitia carnis, sinceram vitam ducere. A- *ritudine*
maritudo videtur ieiunium, & omnis abstinentia de- *quid.*
liciarum carnalium: sed Pascha Domini non aliter
D celebratur, sed sinceritatis azyma aliter non editur.
Cum verò exieris de Aygypto huius mundi, tactu
vel corpore, mannæ pabulum manducabis, panem
cœli accipies, & in illa sanctorum terram repromis-
sionis inductus, amœnitate simul Paradisi & æterna
suauitate ipsius Domini perfrueris. Dulcis amaritu-
do est, quam sequitur tantæ retributio suauitatis. A
prima igitur die vel regenerationis nostræ, vel con-
uersationis, eiciamus fermentum nequitiæ de pro-
priis domiciliis terrenæ huius habitationis, & per se
ptem dies totius vitæ nostræ, quia iidem reuolun-
tur in sæcula, sinceritatis puritatisque azyma come
damus, vt cœlestium promissionum munera conse-
E qui mereamur: quæ nobis largiri dignetur Deus
pater omnipotens, per coæternum Filium suum vi-
uentem secum regnantemque cum Spiritu sancto,
ante omnia, & nunc & semper, & in cuncta sęcula,
Amen.

INCIPIT DE LECTIONE EVANGELII TRACTATVS PRIMVS, qui est in ordine octauus.

POst illius finem Tractatus, quem dilectio
ni vestræ intulimus, vsque ad hesternum
diem, de Exodi libro, vbi lex celebrandæ
paschæ describitur: nunc aliquid de Euā-
gelij

gelij lectione, quę psulo antè decuȝſa eſt,adiuuante Domino diſſetamus,vt euodem Deum tam Veteris *Idē Deum Veteris et noui teſtamenti.* eſſe inſtrumenti auctorem, quàm Noui,rebus ipſis teſtantibus comptobemus. Audiuimus enim,quod Saluator bumani generis Ieſus iecat inuitatus ad nuptias, ibique aquam in vini ſaporem naturamque *Io. 2.* conuertit.Habet planè & ipſa biſtoria otdinem ve- *Gen. 2.* ritatis.Nam & nuptias idem, qui ab initio inſtituerat,benedixit:&creaturam quam fecerat,in id quod voluit ſua poteſtate conuertit. Ac de virtute quidem Dei oomnipotentis nulla in facto dubietas poterit animæ fideli ſubrepere:tamen illum ad feſtiuitatem nuptiarum,id eſt,in domo epulationis quiſpiā noſtrum non ſine ratione mitabitur. Enimuero,cbariſſimi,pene omnis Euangeliorum textus Domioū *Luc. 11.* Chriſtum inter bomioes conuerſantem, deſperatis *Matth. 12* ebus opem contuliſſe inſiouat, & quam maximè *Luc. 8.* mœroribus adfuiſſe, dum Blaſphemantes Iudæos in *& 7.* crepat:dum ſcribas,& Pbariſæos fallatiæ ,doli,aoaritiæ reos,vanitatiſque coarguit: dum ciuitatibus exprobrat incredulis, ac minatur:dū ſpiritus torqnet immundos,vt imagini ſuæ captiuatæ ſubueniaot,& expulſis Dæmooiis ſalubritati reſtituat mentes obſeſſas:dum leproſos ſupplicantes emundat:dum paralyticos linguæ ſolius,qua precarentur, viuentes officio,reformat potius quam curat:dum tempeſta- *Io 9.* te maris periclitantibus ipſe ſuper aquas ambulans, ſecurus tranquillator aduentat: dum vel cæcatis o- *Luc. 7.* culis donum lucis amiſſæ redintegrat, vel à natiuitate cæcis nouum lumen infundit: dum inter mœſtas *Io. 11.* ægrorantium tutbas medendi peritus adſiſtit:dum luctus varios obſecrantium parentum dimouet, vel *Matth. 9.* morientes eorum charos ſaninati reſtituēs,vel mortuos vitæ. Ad has enim Filius Dei, ſine initio Deus, io fine ſęculi initium carnis ſumpſit ex Virgine, & inter homines conuerſari dignatus eſt, vt buic mundo ſuc curerer pereunti: quoniam, vt ipſe ait: non erat opus ſanis medico, ſed male habentibus. Medicus enim mœſtitudinis domum potius, quam lætitiæ ingredi conſueuit. Aut enim vulnerum dolore afflictis neceſſarius eſt, aut ægritudinis morbo laborantibus,aut longa viſcerum tabe deſertis. Quia medici officium proſperitas non reqoirit.

Quid eſt ergo,quod iſta Euangelij lectio,quę hodie tecitata eſt,feſtiuitati nuptials intetfuiſſe Dominom perhibet inuitatum: niſi quod ibi vinum,id eſt virtus defecerat lætitiæ ſpiritualis,& languebant ſi- *Pſal. 103* tientium conuiuarum ora vini lætificantis inopia: quoniam vinum lætificat cor hominis, vt ait Propheta.Sed priuſquam Spiritualium ſcieotiam euelamus,rationem facti hiſtorialitet expouamus. Ideò *Gen. 2.* nuptiarum celebritatem non aſpernatur Chriſtus,vt euodem ſe eſſe reſtetur Deum, qui de limo terræ figurauerit ab initio virum& fœminam, iiſdemque licentiam tribuerit coniugalem, dicens: Creſcite & multiplicamioi,& implete terram.

Quod Manichæis perditis adeò diſplicet conſtitutum:quibus ego ob immundiciam ſuam puto non vtique rem nuptialem diſplicere, ſed legem quæ non multas fœminas vni viro, neque vnam fœminam multis viris,ſed etiam vnam fœminam vni viro, coniungit. Nolunt enim viuere ipſi execrabiles *Manichæi arguuntur.* Manichæi iuxta Apoſtoli Pauli doctrinam, vt vnus quiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquaque ſuum virum. Benedixit ergo,quod conſtituerat à primoe

dio, legitimum Chriſtus coniugium, dum pergere A ad nuptias oon renuit inuitatus.Et tamen Virginitatem docuit eſſe meliorem, dum magis per eam *Virginitas præſtantior Matrimonio.* naſci dignatur. Probauit ſanctam Virginem ſuum eſſe domicilium Deus, vbi lumen pudoris perpetuū ſeruet ingreſſus, dum ſine detrimento integritatis maternæ naſcitur,ſine corruptela conceptus. Ideóque vas electionis Apoſtolus,ad iſtud bonum quod conſecutus fuerat,cæteros inuitabat,dicens innuptis:Bonum eſt illis ſi ſic permāſerint,ſicut ego. Exemplo fœlicitatis hortatur, non legis poteſtate compellit.

De virginibus,inquiens, præceptum Domini non habeo: Conſilium autem do, quaſi miſericor- B diam conſecutus à Domino,vt ſim fidelis: quia expedit bomini ſic eſſe. Et poſt lougam monitiooem, qua caſtimonię beatitudinem coodition prętulit nuptiarum,ſententia poſtrema concluſit: Igitur & qui dat virginem ſuam nuptui,bene facit:&qui non dat,melius facit. Quod ergo arbitror non parentibus virginum fuiſſe à beato Apoſtolo dictum,quos conſtat alienę voluntatis arbitrio dominari non poſſe:ſed vnicuique homini, tam viro quàm fœminæ optionem fuiſſe ab eodem ſancto propoſitam, vt virginem ſuam,hoc eſt carnem ſuam virgioem natam,aut integritati conſeruet, meliorem partem liberamque eligens:aut agnita conditione, nuptui eā C ſi ſe non continet,tradat. Parentęs autem, vel conſanguinei quique Virginum, tam puerotum quam etiam puellarum, nolo ſibi de ſupra dicta libertate arbitrij blandiantur,quod alienis mentibus eos domioari non poſſe tractauimus. Imperare quidem *Parentum officia.* perpetuam continentiam non poſſunt, quia res eſſe noſcitur voluntatis: Voluntate tunc in melius nutrire poſſunt,& debitores ſunt vt moneant, vt hortentur,vt faueant vt pignora ſua Deo magis geſtiāt obligare, quam ſæculo: vt de propinquis ſeminia ſui,vel in Cleri ordine dignos Altari Diuino miniſtros exbibeant,vel in ſanctarum numero fœminarum puellas caſtimonię dicatas enutriant: vt Eccle- D ſiam Dei talibus nutrimentis ornantes, beatitudioem debitam conſequantur. Scriptum eſt enim: Beatus qui babet ſemen in Syon, & domeſticos in Hieruſalem. Ineſt autem pręclaro huic eloquio Propheta li & ſublimior intellectus, ſuo in loco plena diſputatione pandendus. Sed quia in hunc tractatum ſalubriter ſumus pertracti,ſtudio caſtitatis,dum rationem pandimus, cuius intuitu perrexerit Saluator ad nuptias: breuiter interim Neophytis noſtris, ſalutare conſilium ſuggeramus, ſpiritualem ſcientiam lectionis buios figutaliter explanandam, dictis ſubſequentibus oſtenſuri.

Regeneratos vos eſſe per Baptiſmum, & tena- E tos, ouncupatione ipſa, qua infantes vocamini, poteſtis aduertere.

Si qui igitur veſtrum coniugio alligati, ſeruare virgines ſuas, magis quàm nuptui dare deſiderant, ſic habeant coniuges,quaſi non habentes, & erit illis retributio magna apud Deum Domioum noſtrum, quod talem ſuam carnem ſeruauerint, qua- *Continentia ſeruanda modus* lis baptiſmi ſacramento renata eſt.Hęc ad vtilitatem veſtram dico,non vt laqueum vobis iniiciam. Nam &ſi coniugio ſeruieris legitimo,poſt lauacrū, nō peccaſti:Caue ſolum, vt aliter non delinquas idem, vt à fornicationibus fugias iam fidelis effectus.

Hoc autem custodire ita demum poteritis: si ebrietatem deuitetis, & conuiuia inhonesta, vbi turpium fœminarum colubrini gestus concupiscentiam mouent illicitam: vbi lyra sonat & tibia, vbi omnia postremò genera musicorum, inter cymbala saltantiũ concrepant. Infœlices illæ domus sunt, quę nihil discrepant à Theatris. Auferantur quæso vniuersa ista de medio. Sit domus Christiani ac Baptizati hominis immunis à Choro Diaboli, sit planè humana, sit hospitalis, orationibus sanctificetur assiduis, Psalmis, hymnis, canticisque spiritualibus frequenter: sit sermo Dei, & signum Christi in corde, in ore, in fronte, inter cibos, in lauacris, in cubilibus, & in ingressu, in egressu, in lætitia, in mœrore, vt iuxta beatissimi Pauli doctrinam siue manducatis, siue bibitis, siue aliquid facitis, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui vos vocauit ad gratiam, faciatis. Ipse enim & pręteritis peccatis indulgentiam tribuit, & emendatæ vitæ præmia pollicetur. Sed his pro communi ædificatione moraliter expositis, iam venio ad promissas allegorias ipsius Euangelicæ lectionis. Et licet ad explanationem mysteriorũ Christi, idoneum me esse non arbitrer, qui necdum merear Beatissimi Pauli authoritatem præsumere dicentis. Quo niam loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes: desidero tamen ex ea Diuini Euangelij lectione cœlestem vobis atque arcanam, prout Dominus largiri dignabitur, intelligentiam reuelare. Paulò antè enim dum propositi sermonis principium differui causam pandens, propter quam Salua tor ierit inuitatus ad nuptias: transcendi ad prædicabilem Virginitatis conseruendæ tractatum, ibique aliquantulum videor immoratus. Nunc autem replicabo ipsam narrationem beati Euangelistæ, vt intellectũ spiritualem oppotunius requiramus in verbis. Et die tertia, inquit, Nuptiæ fiebant in Cana Galilææ, & ibi erat Mater Iesu. Vocatus est autem, & Iesus, & discipuli eius, ad nuptias: & vinum non habebant. Quomodo? consumptum erat vinum nuptiarum. Verùm rei gestę historiam, vt oportuit cognoscentes, iam quis iste sit dies tertius, in quo factæ nuptiæ memorantur, spiritualiter exponamus. Dies lucis est, fratres charissimi: & ideò præceptis Domini, qui verum lumen est, æquissimè comparatur, testante Propheta: præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Et alibi iterum: Quomodo lux, inquit, mandata tua super terram. Vnde bene Saluator Dominus admonebat, in luce esse ambulandum, dicens: Quod si quis ambulat in die, non offendit, quia lucem mundi huius videt. Verè enim. Si quis ambulauerit in luce præceptorum Dei, offendere nequaquã potest. Dies itaque fuit in mandato primus, ab Adã vsque ad Moysen: secundus dies, fuit sub lege Moysi: tertius dies, est sub gratia Saluatoris: In quo hodie sponsus ipse cœlestis, amator animarum credentium Dominus Iesus sponsam sibi ex Gentibus coniunxit Ecclesiam, cui annulum signaculi sui, & inaures fidei tribueret preciosas. Nam fides ex auditu: auditus autem per verbum Dei, videlicet filium: quia in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, cuius sponsus idem Dei Filius, Deus Verbum. Autea quoque donaret dextralia: probabilium quippe operum, dextrorumque factorum. Nec non etiam cætera sigillatim, pręciosa monilia largiretur, quę spiritualium sunt ornamenta virtutum. Et vt agnosceres tertia hac die spirituales istas à Christo nuptias in plebe Gentium celebrari, non in Iudęa fiunt, sed in Cana Galilęæ, quod pręter Testimonium sancti Esaiæ, qui Galilęam gentium memorauit, ex interpretatione ipsorum nominum clarius ostendetur, Cana enim possessio dicitur: & Galilęa vel volubilis, vel rota nuncupatur, ex Hebręo interpretata sermone. Constat autem, vel populum gentium errore idololatriæ, vbi fuerat olim deuolutus, nunc ad Christianæ veritatis cultum celeritate rotæ cuiusdam pręparare currentis, vnde etiam figuraliter cecinit Propheta Dauid, locutus ad Deum: vox tonitrui tui in rota. Intonuit enim è cœlo Deus, & altissimus dedit vocem suam dicẽs: Hic est filius meus dilectus, in quo bene placui, hunc audite. Cuius tonitrui vox hęret in cordibus plebis huius, quę ex gentili superstitione ad fidem Domini Iesu, tanquam rota currens velociter, properauit.

Quam ob causam etiam beatos Apostolos dignè arbitramur à Christo filios tonitrui nuncupatos, Boanerges. Nam legimus alio in loco Euangelij, quosdam ex gentibus desiderantes appropinquare Christo, aditum quęsisse per Apostolum Philippum, qui erat à Bethsaida galileæ ciuitate: vt opinor, familiaritate confisos: Domine, inquiunt, volumus Iesum videre. Venit Philippus, & dicit Andreę. Andreas & Philippus vadunt, & dicunt ad Iesum, &c. His cohærentia, quę suo in loco, vt meminit dilectio vestra, minutatim differui. Vbi confestim Dominus legatos gentium gratulanter amplectens, & in paucis credentibus fidem pręuidens innumerabilium populorum, dixit Apostolis: Venit hora vt glorificetur filius hominis. Et post pauca, vocem conuertens ad Patrẽ, inquit, Pater glorifica nomen tuum, statimque vox de cœlo veniẽs ait: Et glorificaui, & iterum glorificabo. Quam vocem Dei Patris circumstantium Iudæorum turba audiens, de excelsis cœlorum sedibus resultantem, tonitruum putat, qui verba non assequitur, populus enim, secundum Prophetiam Sancti Esaiæ, aure audiens, & non audiens horum tantummodo diuinæ vocis audierat, sine intellectu sermonium.

Ideòque Dominus in Euangelio ad omnes & in Apocal. post doctrinam cœlestem clamat: Qui habet aures audiendi, audiat. Nouerat quippe, vniuersis inesse aures: sed non omnibus audiendi, neque enim computabitur audisse, qui cordis habitudine obtusus, quid audiuit ignorat. Apostoli autem, & per Apostolos ad fidem Christi currentes, qui audiendi habebant aures, meruerunt intelligere diuina eloquia, pro magnitudine sui, sicut in Apocalypsi legimus, tonitruis comparata: quandoquidem digni habiti sunt, ad salutarem noticiam veritatis Paterno Testimonio cœlitus erudiri. Cana autem parua ciuitas est in galilęa gentium, in cuius galilęæ partibus sita est, & ciuitas Capharnaũ, vbi beatus Euangelista Matthæus Christum testatur habitasse: dicens: Cum audisset & Iesus, quia Ioannes traditus est, secessit in galilęam: & relicta ciuitate Nazareth, alterius scilicet galilęæ, venit (inquit) & habitauit Capharnaum, maritimum oppidum, in finibus Zabulon & Nephtalim, vt adimpleretur, quod per Esaiam Prophetam dictum erat.

Terra

Marginalia: 1.Cor.2 — Io.2. — Io.11. — Quis sponsus & quæ sponsa mystice. — Psal. 76. — Matt. 17. — Mar. 3. — Io. 12. — Io. 12. — Psal. 6. — Luc. 8. — Apoc. 2 3 — Apoc. 4. 6. 8. 10. — Matth. 4.

Terra Zabulon,& terra Nephthalim, via maris
A trans Iordanem, Galileæ Gentium: populus qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam: & qui sedebat in regione & vmbra mortis, lux orta est illis. Ioannes quoque Euãgelista beatissimus memorat, quod Dominus Iesus reliquerit terram Iudæam, & abierit iterum in Galilæam.
Io.4. Oportebat autem transire (inquit) illum per Samariam, vbi cum causa mulieris Samaritanæ aliquantisper in ipso transitu remoratum describens, consequenter adiecit: Post biduũ autem exiit inde, & abiit in Galilæam. Ipse enim Iesus Testimonium perhibuit, inquit, quia Propheta in sua patria honorem non habet. Cum autem venisset in Galilæam (inquit) susceperunt eũ Galilæi, visis omnibus signis quæ fecit Hierosolymis, in die
B festo: & ipsi enim venerant in diem festum. Venit ergo, inquit, iterum in Cana Galilææ, vbi fecit de aqua vinum. Erat autem quidam regulus, cuius filius, infirmabatur in Capharnaum, Hic cum audisset, quia Iesus aduenit à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabatur vt descenderet, & sanaret filium eius, incipientem mori. Quem statim virtute sermonis sui, tanquam medicus cœlestis, cum sanasset absentem, taliter Sanctus Euangelista conclusit. Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cum venisset à Iudæa in Galilæam. Ergo vt ad interpretationem nominum, rationemque figuralem tendam: in Cana Galilææ, id est in possessione gentium. Spiritua-
C les sub Christi præsentia nuptiæ celebrantur, prophetia & eius persona loquente ad Ecclesiam, in Canticis Canticorum: Veni à libano sponsa, veni à libano: id est, à thurificatione illa Gentili. Nam libanum thus interpretamur, ex Græco quod Magi illi ex Gentilitate venientes, Christo potius offerendũ esse crediderunt. Libanus denique & mons esse arduus apud Phœnices cernitur, superbo imperio gentium comparatus, vnde vel maximè sponsa hæc euocator Ecclesia, audiens vocem Christi dicentis: Veni à libano sponsa, veni à libano: venies & transibis
Cant.4. ab initio fidei, capite Sanir & Hermon, à cubili leo-
Mar.2. num, à montibus Leopardorum: scilicet vt horren-
D tis idololatriæ syluas deserens, & stabula immanium ferarum: Dæmonum quippe cubilia derelinquens, ad omnipotentis Dei cultum properet, eiusque complectatur fidem, qui eum diuini amoris gratia sponsam vocare dignatur. Sed dicat aliquis: si Deus, iux-
1.Tim.1. ta Apostoli doctrinam, omnes homines vult saluos fieri, & ad notitiam veritatis venire: cur apud Gentes potissimum in consummatione sæculi istæ salutares nuptiæ celebrantur, & superioris æui plebes diuino non sunt copulatæ coniugio? Ostendam tibi dilectissime, & ipsum protoplastum Adam, diuinæ familiaritati fuisse coniunctum, perceptis ab ipso
E sponso imaginis diuinæ insignibus, sapientiæ & intellectus virtùque perpetuæ ornamentis. Sed postquam lenocinante Diabolo fides est adulterata mandati, immortalitas pariter cum libertate diuini amoris ablata est: fuit tamen vsque ad diluuium, & vsque ad ipsam legem, iustorum quorundam rediuiuus amor erga Deum, & Dei erga paucos sanctos reformata coniunctio. Verùm quia præter raros quosque vt prædixit, sanctos fornicabatur omnis terra à Domino, & vesana libidine innumeros sibi idolorum Deos, generatio humana coniunxerat, elegit conti-
Exod.20 nuò Deus stirpem iusti seminis Abrahæ. & legitimas coniunctionis tabulas digito suo præscriptas, inter se & illam plebem Moysi ministro firmauit. Exinde illa plebs diuina præcepta concipiens, & secuta prole sanctorum, cœpit Deo, cuius populum Deo meruerat esse charissima. Sed processu temporis nimium sibi de Dei amore præsumens, per delicias ad luxuriam declinauit, & per luxuriam ad contemptum rebellationemque prorupit, itaque verberata est, & frequenter & variè, quod adulteriis succubuerit idolorum. Nam sæpe gladio, sæpe captiuitati est tradita: sed, sicut scriptum est, noluit recipere disciplinã, propter quod ad eam Deus loquitur, per Prophetam: Non vocaberis vltra mollis, & delicata, sed sede (inquit) in terra, & accipe molam, & mole.
Isa.4. Et quid post hæc omnia? Apparebunt, ait, opprobria tua. Et iterum conqueritur de ea Dominus apud
Isa.57. Prophetam, vidisti, inquit, quæ fecit mihi habitatio domus Israel? abiit super omnem montem excelsum
Hier.2. & subtus omne lignum nemorosum, & fornicata es
Ezech.6. illic in idolis: & machinabatur (inquit) lignum & lapidem Et dixi, postquam hæc omnia fornicata est, Reuertere ad me, & non est conuersa, & dimisi eam, & dedi ei libellum repudij. Fugiamus obsecro ab Idolis, ne repudiati similiter mereamur audiri. Quẽ
Matt.23. tamen acceperit Iudæa plebs libellum repudij, audiamus. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Pro-
Act.14. phetas, & lapidas eos, qui ad te mittuntur, quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas: & noluisti, Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, &c. Post passionem quo-
Os.2. que Domini, plenior libellus repudij ab Apostolis datur synagogæ Iudæorum, cum dicitur: Vobis oportebat primum annunciari verbum Dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æterna vita, ecce conuertimur ad Gentes, sicut mandatũ est nobis. Deserta igitur ac repudiata Iudæorum plebe, nostra ex Gentibus sumitur in coniugium plebs. Vocabo enim non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: prædixerat Dominus Prophetiam sanè, quoniam primo die sub mandato, & secundo sub lege celebratæ, vt exposui nuptiæ fuerant. Ideo sanctus Euangelista non absolutè aut die tertia Nuptiæ fiebant, sed coniunctione præposita loquitur: Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vbi? vtique apud Gentes.

Nam Beatam Mariam constat de gente Moabitarum ex Matre traxisse originem. Booz enim genuit Obed, ex Ruth, vtique illa muliere Moabithide. Obed autem genuit Iesse, Iesse genuit Dauid Regem, de cuius semine nascitur Ioseph, cui desponsata virgo Maria, eiusdem quippe tribus (quia aliter non licebat) genuit Iesum, qui dicitur Christus. Ibi ergo e-
Psal.145 rat mater Iesu: vocatus est autem, & Iesus, & Disci-
Psal.79. puli eius, ad nuptias, Magnum mysterium pietatis. Ipse qui sponsus est, inuitatur, inuitatur autem vocibus Prophetarum, ita precantium: Domine inclina cœlos tuos, & descende. Et iterum: Excita potentiam tuam & veni, vt saluos facias nos.

Et his multæ sunt orationes consimiles, suppliciter inuitantium Prophetarum. Inuitantur etiam sancti vnà cum Christo discipuli, velut amici fideles eiusdem sponsi cœlestis, cum dicitur per Prophe-
Psal.18. tam: Non sunt loquelæ neque sermones, quorum
Act.1. non audiantur voces eorum. Nam Spiritu sancto repleti, linguis erant variarum Gentium locuturi. Vnde spiritus Prophetalis, ea quæ indubitanter futura erant, quasi iam facta pronuncians, ad-

didit. In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Et vt ostenderet clarius qui essent isti, cuius essent præcones, adiecit: In Sole posuit Tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. *Psal. 18.* *Io. 2.*

Deinde sequitur Euangelistę narratio: Et vinum nõ habebant, quia consummatum erat vinum nuptiarum. Quod vinum sancti Spiritus non haberent Gentes, euidenter expressit. Quod autem dicit: Quia consummatum erat vinum nuptiarum, id est defecerat vinum nuptiarum, non absolutè, &c. Non absolutè dixit: vt tu credas his forsitan defecisse qui bus adhuc datum non fuerat. Nec enim dixit, defecerat eis vinum nuptiarum, sed defecisse tantummodo ait vinum nuptiarum, tanquam si diceret nuptiale. Quapropter defecisse intelligitur vinum, non istarum, sed præcedentium nuptiarum. Defecerat enim nuptiale vinum Spiritus sancti, cessantibus Prophetis, qui ministrauerant in populo Iudæorũ. Omnes enim Prophetæ, & lex vsque ad Ioannem Prophetauerunt. Nec erat quisquam qui spirituali vino Gentes potare sufficeret sitientes: sed expectabatur Dominus Iesus, qui nouo vino vtres per Baptismum nouos impleret. Nam veteres, inquit, transierunt: ecce facta sunt omnia noua, sic tamen facta sunt omnia noua, vt origo maneret ex veteri: cum non ex nihilo vinum, sed ex antiquo aquæ gignitur elemento. Nec legem literæ existimes esse temnendam, vnde spiritus sanctus, Iesu operante, per fideles ministros hauritur, & idcirco in diluuio antiquo homines perierunt, & nunc in Baptismo renascuntur: quia litera occidit, Spiritus autẽ viuificat. Sola quippe interficit litera: Spiritu sancto temperata regenerat. Perisse autem constat in illo diluuio omnes ipsius temporis homines, præter eos qui intra arcam, quæ typum gerebat Ecclesiæ, reperire meruerint. Nam similiter etiam nunc omnino salui esse non poterunt, qui ab Apostolica fide, & ab Ecclesia Catholica fuerint alieni. Elaboret ergo omni studio vnusquisque nostrum permanere in domo Domini, exercens opera perceptæ gratiæ congrua. Oportet enim in nouum renatos hominem, à peccatis pristinis iam cauere, Seruate quæso vtres nouos Neophytę, ne vitam veterem repetentes vinum nouum, disrupti perdatis, rumpit enim vinum nouum vtres veteres, & vinum effunditur, & vtres pereunt. Custodite igitur regenerati homines integram nouitatem & cœleste vinum in vestris vitibus conseruate, vt vos ipsos fideles custodite, & conseruate per Saluatorem generis humani Christum Iesum Dominum nostrum, regnantem cum Patre, & cum Spiritu sancto, ante omnia, & nunc & semper, & in cuncta secula.

Math. 11 *Math. 9.* *Mar. 2.* *Luc. 5.* *2.Cor. 5.* *2.Cor. 3.* *Gen. 7.* *Extra Ecclesiam nullus servatur.*

TRACTATVS SECVNDVS DE LECTIONE EVANGELII, QVI est in Ordine nonus.

Explanauimus hesterno die charitati vestræ ex lectione Euangelica, quæ Saluatorem nostrum perhibet, de aqua vinum fecisse in nuptiis, primum iuxta historiam gesti, quam ob causam ire dignatus sit. Deinde secundum Spiritalem cœlestis mysterij intellectum, quid esset primus dies, qui secundus, quis tertius, quæ nuptiarum ratio, qui sponsus ille esset, quęve illa sponsa, quis locus, vbi fiebant

A istæ nuptiæ, & quid non primæ illæ nuptiæ factæ sint, & quamobrem ibi fuisse dicta sit Mater Domini Iesu, deinde cur ipse sponsus inuitetur ad nuptias, vel à quibus, quomodo etiam Discipuli pariter inuitentur, deinde quid esset illud vinum, quod non habebant, & quæ fuerit vini nuptialis defectio, & quemadmodum repudiata, ob idololatrię adulteriũ, plebs Iudaica, Ecclesia Gentium diuino fuerit amori coniuncta, vnde cauendum nobis est, omni genere charissimi, ne aliquo rursus idololatriæ contagio violemur, & non solum repudiari, sed & damnari in perpetuum mereamur. Quoniam si quis Templum Dei violauerit, disperdat illum Deus. Tem-

B plum enim Dei sanctum est, ait Apostolus, quod estis vos Cauete attentius ne sicut serpens decepit Euam astutia sua, corrumpantur sensus vestri à castitate, quæ est in Christo Iesu, sicut admonet idem beatissimus Paulus, & repellamur ab eo, qui nos dilexit & dedit pignus sancti Spiritus in cordibus nostris. Teneamus ergo gratiam Spiritus sancti largo munere sponsi cœlestis infusam, ne ad inopiam pristinam redeamus. De qua inopia, tũc in enigmate ait Mater Domini ad eum: Vinum non habent. Sed iam quid Dominus ei responderit attonitis mentibus audiamus, ait illi Iesus. Quid mihi & tibi est mulier? Nondum venit hora mea. Iuxta intellectus simplicis *2.Cor. II* *Io. 2.*

C rationem probare sufficiemur: Beatam Mariam virginem sexus causa mulierem nuncupatam, sicut in Genesi de Eua scribitur, & iniecit Dominus soporem in Adam & obdormiuit, & sumpsit vnam de costis eius, & suppleuit carnem in loco eius & ædificauit Dominus Deus costam, quam sumpsit ab Adam, in mulierem, & vtique virginem figurauit illam, & adduxit eam ad Adam, & dixit Adam: Hoc nunc os, de ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur virago quia de viro suo sumpta est: Sed dicat fortasse aliquis, paruę fidei ac parum prudens: Virginem quidem Mariam nõ ex viro concepisse Christum, sed Spiritu sancto vt in euangelio ad eam lo- *Luc. 1.*

D quitur Archangelus Gabriel. Non tamen Christo virginem dici, vltra non posse, quam constet, edidisse partum & ideo non dixisse Christum: Quid mihi & tibi est virgo: sed quid mihi & tibi est mulier. Audi ergo diuinam rationem spei communis ac vitæ, Nascitur Christus non sibi, sed nobis Nascitur enim qui semper erat, nascitur qui in principio erat & filius Dei, & Verbum Dei & Deus. Hic ideo prope finem sęculi ex Virgine natus est, vt Verbum caro factum habitaret in nobis, permanens tamẽ Deus esse, quod semper. Nascitur autem filius Dei in homine, vt vel ita conditorem suum intueri caperet Mundus, & nascitur de Spiritu sancto ex Virgine, vt homi- *Io. 1.*

E nem, quem de limo terræ plasmauerat sancto spiritu, ex massa eadem reformaret. Si credimus conceptum Virginis, credere debemus & partum, vtrunque impossibile videtur homini: sed est omnipotentiæ diuinæ partum. Quid enim Deo magnũ, vt omittam sublimiora eius opera, qui ex nihilo fecit terrã, & de terrę limo carnem, & de carne viri fœminam, ita vt neque pars reliquę terrę aliud esset quam fuerat, neque Adam minus haberet, quod Deus abstulerat, neque fœmina hoc esset tantum, quod ex viri sumptum fuerat, integer Adam ossa sua & carnem recognoscit in fœmina, dicens: Hoc nunc os de ossibus meis & caro de carne mea & tu non vis, vt eum

vt eum, qui hæc operatur, vt integra virgo filium ſe-
A cognoſcat. Qui ſine corruptela Matris conceptus
creditur, cur non etiam ſine corruptela æditus præ-
ſumatur? Incorrupta Virgo peperit, quod intacta
Virgo concepit. Integritatem naſcendo violare nó
potuit, qui venerit redintegrare naturã. Cuius fa-
cti fidem ſi quis adhuc terrena cogitatione depreſ-
ſus, ſenſuque carneo præpeditus tardiore gradu ſe-
quitur, ac de Dei omnipotentia infideli corde cun-
ctatur, diſcat ex Euangelio Ioannis, eundem Deum
poſt reſurrectionem ſuam, bis ad Apoſtolos vbi e-
rant in domo congregati, propter metum Iudæorũ,
clauſis vtique ianuis introiſſe, & certo introgreſſus.
Io. 21. Ne autem non in carne vera eſſe: ſed in phantaſma-
B *Luc. 24.* te putaretur, manus ſuas, cęteraque membra Tho-
mæ Apoſt. attrectanda ingerit dubitanti, ſimiliter
& in Euangelio beati Lucæ, ſimul diſcipulis omni-
bus cóteſtatur, ingreſſus. palpate me, & videte, quo-
niam ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me vi-
detis habere. O miranda fides, reſeratæ non ſunt
ianuæ, & ipſę intrinſecus cum vero corpore, Apo-
ſtolicis nó ſolum videtur oculis, ſed & manibus per
Ianuis clauſis Chriſtus intrauit ad Diſcipulos. tractatur. Veritas mirabilis facti, cuius rationem
non niſi ſola fides aſſequitur, omnipotentiam cla-
mat auctoris, nec ideò negabitur factum, quia ma-
gnitudinem diuini operis puſillitas mentis humanæ
non timuerit. Eadem ergo Diuinitatis virtute per in
C uiolabilem fœminam Mundi huius intrauit hoſpi-
tium, clauſtrum Virginei pudoris, etiam naſcendo
conſeruans, qui poſt reſurrectionem ianuis obſera-
tis domum potuit corporeus introire. Illud etiam
quæſtioni huic ſoluendę, quã maximè cógruit, quod
Apoſtolus Chriſtum memorat: editum de muliere,
factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redime-
ret vtique vt ſic illa, cum Virgo ſit, mulier appelle-
tur, veritate ſexus, non detrimento integritatis, quo
modo Deus Dei filius, ob diſpenſationem ſalutis no
ſtrę, ſub lege factus eſſe prædicetur, cum dator ipſe
Gal. 4. ſit legis: Hoc totum pro beatitudine Mariæ dixerim
cum illam Chriſtus mulierem nuncupauerit, quæ di
D uino partu ſic cœpit eſſe Mater, vt Virgo ſacratior
permaneret. Quod verò ait: Quid mihi & tibi eſt,
nondum venit hora mea, non mihi videtur illa reſ-
ponſio ad iſtam ſuggeſtionem Mariæ ſenſibiliter có
uenire, niſi in Myſterio locutus eſſe ſpiritualiter Do
minus dicatur, vt quoniam vinum Spiritus ſancti an
te paſſionem Chriſti, ac reſurrectionem Gentibus
dati non poterat, Euangeliſta teſtante, nondum erat
Spiritus datus, quia Ieſus necdum fuerat glorifica-
tus, meritò tunc inter initia ſignorũ matri reſponde
rit. Quid mihi & tibi eſt mulier: nondum venit ho-
ra mea. Tanquam ſi diceret: Quid tam prępropera
Io. 7. es, ô mulier, ſuggeſtio, cum hora paſſionis meę non
E dum aduenerit, qua perfectis omnibus, vel doctrinę
vel operationum diuinarum virtutibus, pro vita cre
dentium mori diſpoſui? Poſt paſſionem reſurrectio-
nemque meam, cum ad Patrem rediero tunc eis do-
nabitur vinum Spiritus S. Quapropter & ipſa Bea-
tiſſima, agnito reſponſionis huius profundo myſte-
ſterio, intellexit non ſuggeſtionem ſuam præſentem
aſpernanter acceptam, ſed ſecundum illam ſpiritua-
lem rationem in myſterio tunc dilatam. Cæterum
nunquam mandaret miniſtris: Quodcunque dixe-
rit vobis facite, niſi Spiritu ſancto poſt partum di-
uinum plena, non ſolum reſpóſionis Chriſti, virtu-

tem cognouiſſet: Verum etiam futuri ab eo, tunc ex
A aqua vini vniuerſum ordinem præuidiſſet. Quid e-
nim lateret ſapientiæ Matrem capacem Dei, ædem
digniſſimam tantæ virtutis, veritate facti hiſtoriali-
ter approbata? Figuras nunc ſpiritualiter propoſitas
perſequamur, ſicut enim intellexiſti ſponſum, & ſpó-
ſam, dié, & dies, nuptias & locũ, indigentiã vini, &
cuius vini: ita etiam Matrem Domini figuraliter, ac-
cipe ſanctorum Patriarcharum & Prophetarum iu-
ſtorumque omnium plebem: Vnde originem carnis
noſtrę idem Dominus traxiſſe in Euangelio perhi-
betur. Liber enim generationis Ieſu Chriſti ſcribi-
tur, filij Abraham & ſequentium reliquorum. Hæc *Mater Ieſu myſtice.*
ergo mater Domini generatio Patriarcharum & Pro
B phetarum interceſſit pro nobis Gentibus apud ęter
num filium Dei, & ſecundum carnem natum, vt do- *Matth. 1.*
naret nobis indigentibus, cœleſtis vini lętitiam, ſunt
autem ſimilia illis dictis, quę Apoſtoli ſuggerentes
pro Chananea gentili quippe muliere, audierunt:
Non eſt bonum tollere panem filiorum, & dare ca- *Mat. 5.*
nibus. Id eſt, Gentilibus: qui priuſm ſuperſtitione po
ſiti canum more conſueuerant immundum ſangui-
nem idolothitarum lambere victimarum, contra
Dominum Deum, non agnitum ore rabido oblatran
tes. Nam canes eramus nos quondam Gentes, & filij
erant aliquando Iudęi, & idcirco nolebat Dominus *Io. 5.*
tollere panem filiorum, & dare canibus: ſed poſt- *Io. 19.*
C quam panis ipſe cœleſtis in ſua venit, & ſui eum non
receperunt, poſtquam cognoſcitur idem Dominus
noſter, ab Gentibus, quondam canibus, & blaſphe-
mo ore contra eum latratur, à filiis, poſtquam Pila-
to reſiſtenti, ne Chriſtum, qui Rex eorum credere-
tur crucifigendum pronunciaret, pariter clamaue-
runt, nos non habemus Regem niſi Cæſarem, cauſa-
tur, de illis iterum. Sicut per Prophetam Deus, Filios *Iſa 1.*
genui, & exaltaui, ipſi autem me ſpreuerunt, ſed con
uertentur ad veſperum, quomodo Propheta ait, &
famem patientur, vt canes conuertentur quippe & ip *Pſal. 58.*
ſi Iudęi ſero tandem ad veſperum, ſcilicet mundi: Nã
ſcriptum eſt, ſi fuerit numerus filiorum Iſrael ſicut
D arena maris, reſidui ſaluabuntur, & Apoſtolus Pau-
lus cæcitate percuſſum fatetur populum Iudęo-
rum, donec introeat Gentium plenitudo, conuer-
tentur autem in conſummatione ſęculi, & famem
verbi Dei patientur, vt illi canes, qui cupiebant ſatu-
rari de micis cadentibus de menſa dominorum ſuo-
rum. Adoptantur igitur Gentes prius canes in fi- *Matt. 5.*
lios, & filij canibus comparantur. Beluę, quippe
ſunt omnes increduli, non natura, ſed moribus. Et
quoque homo in honore conſtitutus nó intellexit, *Pſal. 48.*
comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis fa- *Matt. 15.*
ctus eſt illis. licet ergo Iudei maiore cum ſcelere ſa-
crilegis olim Gentibus ſimilia perpetraſſent: Chri-
E ſtus tamen eos. quos non iam ſuo, ſed Patrum iuſto
rum merito diligebat, quo ſcilicet iam indignos, ad
huc tamen conuerteret, filios appellabat, paterna
pietate miſericors, nolebat relinquere. Nolebat
ſe panem, cœleſtem vitę principem, ab ipſis cito ſub
trahere, & gentibus commodare, donec pertinax fi-
des Gentiliũ illorũ perfidiã cófutaret, & donec ipſe in
carne adueniens doceret eos inſtruere, verberaret
curationum beneficiis: qui ingrati exiſterent, iuua-
ret diuinis virtutibus, qui flecti ad fidem neglige-
rent, condemnaret.
Et ita demũ conſũmata in paſſione ſua eorũ nequitia

post resurrectionem propriam migraret ad gentes,
Io. 2. quibus se ipsum panem vitę tribueret,&per aquam
Baptismatis poculum Sancti spiritus propinaret. Iã
vero quibus ministris dicat mater ista Domini Iesu:
Quodcunque dixerit vobis,facite, & quid imperatum,quidue
factum sit,videamus. Illuminante oculos carnis,ipso
Domino Saluatore,qui lumen est ęterni luminis coęternum,
prætet beatam Mariam: proprie matrem cognouimus sanctorum
Patriarcharum & Propheratum , plebem , originis Christi
causa esse Matrem,quæ legatione apud eum functa sit,pro
nostra inopia Nũc aduertamus ,quibus ministris loquatur:
Quodcunque dixerit vobis facite: Ministros autem non
illos secundum rei gestum, soloa accipio,qui tunc in illo
nuptiarum conuiuio mi
B nistrabant,sed iuata spiritalis rei cõmutationem pri
Ministri nuptiarũ mysticè, qui sint. mo ministros noui Testamenti intelligo esse Apostolos,deinde
Apostolicos Sacerdotes, quibus &lex & omnis sauctorũ
Prophetarum doctrina insinuat, vt quidquid pręceperit eis
Dominus Iesus obsequio prompto perficiant.Iam quid ab illo
iubeatur ministris sequens loquitur sermo. Interim quid
Euangelista interloquatur,ausculta.Erant inquit, ibi
lapideæ hidrię sex positæ,secundum purificationem
Iudæorum,capientes singulæ metretas binas vel ternas.
Nuptiæ istæ quamuis in Galilæa Gentium gererentur,& haberent
figuram, quam diximus, tamen
C Iudæis tunc agebantur,& erant ibi verè hydriæ sex
positæ secundum purificationem Iudæorum,capientes
singulæ metretas binas aut ternas. Nam Iudæi id moris
habebant,vt priusquam Synagogam ingrederentur de
publico regressi domum priusquam pranderent,cutem
corporis sui aqua abluerent . Erat autem mensura aquæ
ad abluendum corpus sufficiens vel duæ, metretæ vel tres,
id est amphoræ duæ vel tres,pro quãtitate scilicet
magnitudinis corporum. Non possum tacere transiens
purificationi Iudæorum immundæ,lauant polluta corpora ,
abluta statim polluunt:semper lauant,semper impuri sunt,
& (vt dici solet) laterem lauant.Illum laterem, quem
D *Exod. 2.* parauerunt in Aegypto Pharaoni, Diabolo ebibentes se
Iudæi ipsos arma iniquitatis peccato, ad constructionem
porcis comparantur. hostilium ciuitatum.Terrei enim sunt & igneo
Spiritus sancti calore nequaquam solidati. Quapro
Matth. 8. pter vsquequo deliquescant in mortem,laterem suũ
non desinunt lauare polluendum? Quinimo porcorum more
de aqua in cœnum redeunt . Isti sunt porci,quos iratus
Dominus legioni Dæmonum tradidit,vt præcipitarentur in
lacum,morte necadi perpetua.Fugite immundiciæ exemplum
Neophyti,ne pœnæ participes existatis: Vnum baptisma
nobis Apostoli iuxta diuinam sententiam decreuerunt.Ait
enim,qui biberit ex ista aqua,non sitiet in æternum.
E Abluti semel estis Baptismo salutari,nolite de fonte
Io. 4. in cœnum regredi,seruate donatam munditiem: Nõ
potest iterari,quod semel est amissum . Sed iam videamus,quæ
sint apud Gentes per Allegoriam sex
Sex Hydriarũ mystica explicatio. illæ hydrię lapideę , capientes singulæ metretas binas&ternas:
In vno quoque hominum sex quædam inesse numerantur,visus
oculorum,auditus aurium, odorat⁹ narium,loquela oris,
adtrectatio manuum, incessus pedum.Hæc omnia cum essemus
gentes,la
Psal. 113. pidea erant in nobis, & mortua , sicut sanctus Propheta
Dauid execrando testatur,simulacra gentium argentum , &
aurum , studio tacuit cæteras viliores materias
metallorum , vt in pretiosis multo magis
A damnaret,& vilia.Simulacra ergo Gentium, vt quo sensu
vituperata sunt,edicamus , quando satis opulento
fabricatores habuerunt:Erunt inquit, insensibilia
metalla,argentum & aurum , opera manuum hominum:Os
habent,& non loquentur:Oculos habent,& non videbunt,aures
habent, & non audiẽt, nares habent,& non odorabunt,
manus habent ,& non palpabunt,pedes habent&non ambulabunt,&
quid? similes illis fiant,qui faciunt ea , & omnes,qui
confidunt in eis: Ergo vnumconsideremus in idolis, erant
in nobis isti sensus sex,iuxta sententiã Prophetę emortui,atque
lapidei ,sine officio ,sine motu congruo,sine officio
cõpetenti: sed mox , vbi in Deũ viuum à simulacris mortuis
conuersi credidimus, viui
B ficati sumus audientes ab ipso,quia ego viuo :& vos
viuetis.Et iterum. Ego sum resurrectio & vita,qui *Io. 11.*
credit in me , & si mortuus fuerit,viuet, & omnis,
qui viuit, id est qũod iam credit , si vsque in finem
crediderit,non morietur in ęternum . Conuersi igitur
ad fidem,& viuificati per Baptismum oculos leuamus ad
Dominum,odorem notitię eius insatiabili spiritu trahim⁹
,tacitóque testamur affectu: Quomodo vnguentorum
tuorumsuper omnia aromata: lectiones diuinas aure
percipimus : ore Dominum confitemur,Laudamus,benedicimus ,
obsecramus, manus supplices ad cœlum tendimus, pedibus ad
C Ecclesiam currimus, & vnam Trinitatis Deitatem *Trinitatis*
flexis ad terram genibus adoramus .Vocatis ergo Ie *adoratio.*
sus ministris, Apostolis videlicet,& eorum successoribus
qui sunt per singulas Ecclesias Sacerdotes ; di- *Matt. 28.*
cit eis:Implete hydrias istas aqua.Hoc est, baptizate
omnes gentes,in nomine Patris , & filij, & spiritus
sancti,docentes eos seruare omnia,quę ego mandaui vobis.Et
plane,quia audierant idem ministri dicentem,venerabilem
Mariã:quodcunque dixerit vobis,facite,impleuerunt eas
vsque ad summum , plenitudine quippe doctrinę infusum
Baptisma cumu- *Rom 1.*
lantes:Bene autem dixit, vocatis ministris.Nam Pau *Matth. 4.*
lus vocatus Apostolus , segregatus in Euangelium *Rom. 8.*
D Dei,est,similiter & omnes Apostoli,vocati sunt: Venite
post me, & faciam vos piscatores hominum. Quos enim
prędestinauit,hos& vocauit,& quos vocauit,hos&
iustificauit.Quos autem iustificauit,hos glorificauit.
Vocatis igitur Iesus ministris , iniunxit opus celebrandi
Baptismatis . Nec illud in postrema parte huius sermonis
prętereo, quod istę hydrię nostrę capientes esse dicuntur
singulę metretas binas vel ternas. Super hoc aliqui
nostrorum dixerunt metretas duas: vel tres Patrem, &
filium,& spiritum sanctum,& quosdam quidem ex Gentibus
Baptizandis Patris, & filij, tantum scientiam posse capere,
quosdam verò capaciores,etiam spiritus sancti . Sed ego
E arbitror, quod qui spiritum sanctum, non capit:Ne *Baptisandum esse*
que Filium capiat,neque Patrem:Neque enim Bap- *in Trinitatẽ.*
tizari quis potest, nisi in integram, atque inseparabilem trinitatem.

Quoniam nemo confitetur proprietate naturę *Io. 6.*
esse,vt oportet : Dominum Iesum Christum, nisi in
Spiritu sancto.Et nemo vadit ad Patrem, nisi per filium,vt
ipse testatur: Et nemo venit ad filium , nisi Pater eum
pertraxerit . Igitur qui vnam Trinitatis adorandę personam
irrenuerit, denegabit integram Trinitatem: Ergo quum non
est plus,&minus in cõfessione fidei,quę traditur perChristi
ministros in Sa

cramen-

cramento Baptismatis. Videamus hydriæ nostræ, quas metretas singulæ capiant vel binas vel trinas. Sanctus Apostolus Paulus scribens ad Corinthios inter cætera spiritualium genera virtutum, quæ aboleri profectu meritorum necesse sit mensura in æternum, tria hæc perhibet. Spem, fidem & charitatem. Manent, inquit, spes, fides & charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas. Fides est, qua Trinitatem vnius substantiæ confitemur, Spes est, qua Resurrectionem carnis & præmia pro meritis futura speramus. Charitas est, qua ita Christú diligimus, vt pro eius nomine interfici, æquo animo patiamur. Sed quia omnes in fide Apostolica Baptizati, credunt quidem in Trinitatem, & sperant futura, non tamen omnes cum sancto Apostolo ex affectu dicere possunt. Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames? an nuditas? an periculum, an gladius? Idcirco quædam hydriæ nostræ binas metretas capiunt, quædam vero etiam ternas. Largiatur autem Dominus Iesus diues in omnes & super omnes, qui inuocant eum, vt ternas metretas perfecti in charitate eius etiam sine aperto persequutionis prælio capiamus, vt in dilectione Dei paratis mentibus ad omnem præsentium pœnarú tolerantiam constantes possimus ex occulti certaminis triumpho illostrem coronam victricis conscientiæ promereri. Ergo postquam beatissimi Apostoli fidelium ministrorum functi officio, repleuerunt hydrias credentium populorum aqua venerandi Baptismatis, & Dominus Iesus inuisibili virtute hanc aquam conuertit in vinum, ita vt Baptizati ab illis confestim diuini saporem in se Spiritus operátis repentina linguarú gratia testarétur, ex quibus prior Stephan' martyr, plen' gratia & veritate faciebat signa & prodigia magna in populo in nomine Domini nostri Iesu Christi. Tunc ait ipse Dominus Iesus iisdem ministris: haurite nunc & ferte Architriclino, & tulerunt. Vt autem gustauit Architriclinus, inquit, ex aqua vinum factum, & nesciebat vnde esset, ministri autem sciebant qui hauserant aquam. Vocat sponsum Architriclinos, & dicit ei. Omnis homo prius vinum bonum ponit, & cum inebriati fuerint, id quod deterius est, tu seruasti bonum vinú vsq; modo. Explanemus primú facti ipsius historiá & ita ad ad propositam rationem spiritualis intelligentię redeamus. Nuptiæ apud Iudæos cum fierent, vnus (quantum traditione comperimus) dabatur de Sacerdotali ordine, qui morem disciplinæ legitimè gubernaret, pudorisque curam gereret coniugalis, simul etiam conuiuiorum apparatui ministros atque ordinem dispensaret, & pro hoc officio Architriclinus, id est, triclinij præpositus dicebatur. Huic ergo gustum vini ex aqua facti, iubentur conuiuiorum ministri portare, gustat Architriclinus nesciens vnde esset, & vocato Sponso, laudat ei saporem vini vsque in illud temporis reseruati. His omnibus gestis probatur, virtus Saluatoris in hoc etiam signo non phantasma fuisse, sed veritas: quando præpositus conuiuij non modò vinum, sed & bonum viná testatur esse, quod ei gustandum ministri Domino iubente portauerunt. Iam nunc ad spirituales literas recurrentes, quia iste sit Architriclinus aduertamus. Architriclinum puto esse beatissimum Moysen, virum de tribu Leui, fidelem Dei dispensatorem in tota domo eius, qui non solum in illis antiquis nuptiis illius plebis Israël, quę repudiari postea meruit, præpositus fuit, sed etiam in istis, quæ celebrantur in Gentibus: Quis enim nostrum sine Architriclino Moyse discere potuit, quoniam Dominus Deus noster, Deus vnus est, & non Dij, & ne absolutum putes esse, quod dicitur minus ocitatis ab ipso, ibi Trinitas prædicatur; siquidem Dominú dicit Deum & Dominum, non enim simpliciter dixit: Audi Israël Deus tuus vnus est, sed quid? Audi Israël Dominus Deus tuus, Dominus vnus est, hoc est dixisse, vnus est in Trinitate Deus, vna est Diuinitas, ac Dominatio Trinitatis, manente vera distinctione subsistentium personarum. Sicut etiam duæ alæ Seraphini imaginem gerentes, tam legis & Prophetarum, quàm veteris & noui Testamenti, hymnum referút adorandę Trinitati, iugiter clamant, Sanctus, Sáctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Dominus, nó Domini. Neque recipit pluralem numerum Patris & Filij & Spiritus sancti vna eadémque diuinitas. Deinde, quis nostrum, vt dixi, sine Architriclino Moyse cógnoscere valuit? quod in principio fecerit Deus cœlum & terram, & mare & omnia quæ sunt in eis, & vnde homo figuratus sit vir, vnde etiam fœmina, ex quibus vniuersi generis humani propago multiplicata noscatur? Deinde quæ fuerit prima indulti beatitudo Paradysi, quod exordium culpæ hominis Deum prouocantis offensa. Denique quæná generationes fuerint iustorum, quæúe iniquorum, & cur vel quando diluuium, & cætera quæ in lege scripta sunt Moysi acciderint, & vt breuiter dicam, cuius nostrum anima diuino amori & sponso cœlesti Christo coniungi promeruit, sine huius Architriclini apparatu? Ipse enim Moyses, qui prænunciauerat aduentum Christi populo Israël dicens: Prophetam suscitabit Dominus Deus noster de fratribus vestris sicut me, illum audite per omnia, quæcunque locutus fuerit ad vos. Erit autem, omnis anima quęcunque non audierit Prophetam illum, disperiet de plebe. At vbi vidit illos contra Christum, qué prædicauerat, repugnare, contulit se ad Gentes, & vna cum sanctis Apostolis exprobrat populo Iudęorum, Vobis oportebat prius annunciari verbum Dei: sed quoniam respuistis illud & indignos vos iudicastis æterna vita: Ecce conuertimur ad Gentes, sic enim mandauit nobis Dominus: Posui te in lucem Gentium, vt sis ad salutem vsque ad vltimum terræ. Ergo posteaquam de aqua vinum fecit in nobis Dominus Iesus, vt ostenderet, sicut ait Apostolus, diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ & baptizatos quoque Sancti spiritus sapore condiuit, aquam legalis literæ per corda credentium conuertens in sapiétiam spiritualem. Tunc ait ministris, haurite nunc, & ferte Architriclino. Hauriunt Apostoli de hydriis baptizatorum Gentilium Euangelici vigoris spiritalem saporem in fide, gratiam caloris in opere, vnum sentitur alterum cernitur, & portant ad Moysen. Quis enim sacerdotum ministrantem Christo omnem noui Testamenti sapientiam cum lege conferat Moysi, quod ipsum Dominum & mandasse audiat & fecisse perspiciat? Nam cum leprosum virtutis suæ attactu mundasset, illico eum transmisit ad legem, dicens. Vade ostende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua munus, quod præcepit Moyses, in testimonium illis. Gustauit Architriclinus occultum Christi à sæculis sacramentum, quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis eius Apostolis & Prophetis in spiritu, esse

Marginalia (left column): *Tres metretę quid significant.* — *1. Cor. 13* — *Præmia pro meritis speramus.* — *Rom. 8.* — *Act. 5. & 7.* — *Io. 2.* — *Sacerdos Aaronicus, semper nuptiarum celebritati præerat, ideóque Architriclinus dicebatur.* — *Moyses mysticus Architriclinus.*

Marginalia (right column): *Num. 12* — *Deut. 6.* — *Exod. 25.* — *Alæ Seraphin legem, & Euangeliũ significant.* — *Isa. 6.* — *Gen. 1. 2. & 3.* — *Gen. 7.* — *Deut. 18.* — *Act. 13.* — *Isa. 42.* — *Rom. 9.* — *Mat. 8.*

Ephe.c. Gentes cohæredes & concorporales & partici-
pes promissionis eius in Christo Iesu, per Euan-
gelium, cuius factus sum ego (inquit Paulus)
minister. Participes igitur factæ sunt Gentes per v-
numquemque Apostolum Euangelicum ministrũ,
promissionis Dei in Christo: illius nempe promis-
sionis, quam priores consecuti sunt ipsi Apostoli,
qui postea cæteri ministrarent. Nam cum conuersa-
retur cum illis Christus post Resurrectionem suam
per dies quadraginta, sicut in principiis actuum Apo
Act. 1. stolorum Lucas Euangelista testatur, præcepit eis,
ne ab Hierosolymis discederẽt, sed expectarent pro-
missum Patris, quod à me audistis inquit. Quia Ioã-
nes quidem baptizauit aqua, vos autem Spiritu san-
cto baptizabimini non post multos hus dies. In Euã
gelij quoque sui fine ita eũdem Dominum loqui ad
ipsus Apostolus memorat. Ecce ego, inquit, mitto
Luc. 24. promissionem Patris mei in vos. Vos autem sedete
in ciuitate, quoadusque induamini virtute ab alto.
quanquam ergo nesciat Architriclinus Moyses ex
Baptismatis dono tantam gratiam fuisse collatam,
quam non ignorabant Apostoli, qui fuerunt mini-
stri sermonis: Admirati autem saporem Spiritus san-
cti hydriis inesse gentilium, laudat sponsi munificẽ-
tiam, qui tale vinum seruauerit Gentibus, Quod vi-
num anterioribus nuptiis Iudæi bibẽres, non ad sa-
lubritatem suam biberunt, sed inebriati sunt, & per-
niciosa grauedine sauciati, imbecilliores quippe mẽ-
tibus virtutem diuini spiritus non ferentes. Qui au-
Psal. 22. tem robustus in fide est, repletus Spiritu sancto non
inebriatur. Ideo enim præclarum est poculum Dei
inebrians, quoniam sobrias efficit bibentium men-
Ephe.5. tes diuini potus ebrietas, vnde Apostolus ait: Noli-
te inebriari vino: sed replemini Spiritu sancto. Nam
Act.7. & Stephanus sancto Spiritu plenus, non ebrius, Vi-
dit cœlos apertos & Iesum ad dexteram Dei Pro-
Act. 2. pterea & beatissimus Petrus ebrietatem detestatus
est dicens: Non enim, sicut vos putatis, inquit, hi e-
brij sunt, cum sit hora diei tertia: sed hoc est quod
dictum est per Ioel Prophetam, & erit in nouissimis
Ioel. 2. diebus dicit Dominus, effundam de spiritu meo su-
per omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, &
filiæ vestræ, iuuenes vestri visiones videbunt, & se-
niores vestri somnia somniabunt. Hoc fecit initium
Io. 2. signorum Iesus in Cana Galileæ, id est, in possessio-
ne Gentium, & manifestauit gloriam suam, & cre-
diderunt in eum Discipuli eius. Nec hoc otiosum
est, quod Discipuli, ait, non Apostoli. Nam vt multi-
credentes omnes, Discipuli sunt, sed non Apostoli. tudinem credentium declaret discipulorum nomen
posuit, non Apostolorum. Sunt enim omneis, qui
credunt, eius discipuli, sed, vt ait beatus Paulus, nũ-
quid omnes Apostoli? Studeamus nũc & precemur
charissimi, vt post hoc initium signorum, quod fecit
Ephe.4. Dominus Iesus dando Spiritum sanctum in cordi-
1.Cor.12 bus nostris, cætera quoque in nobis perficiat: signa
virtutum, alij datur enim sermo sapientiæ, alij ver-
bum scientiæ secundum eundem Spiritum, alij fides
in eodem Spiritu, alij sanitatum in vno Spiritu, alij
operatio virtutis, alij discretio Spirituum, alij Pro-
phetia, alij genera linguarum, alij interpretatio ser-
monum. Hæc autem omnia operatur vnus & idem
2. Cor. 7. Spiritus diuidens vnicuique prout vult. Has igitur
habentes promissiones charissimi, mũdemus nos ab
omni inquinamento carnis, perficientes sanctifica-
tionem spiritus in timore Dei secundum spiritum.
Idcirco ex propriæ authoritatis arbitrio distribuere
munera, cœlestium gratiarum prædicauit Apostolus
A diceus: Hæc omnia operatur vnus atque idem Spi- *Nihil in Trinitate subiectũ, imbecillũ, aut contrarium est.*
ritus, diuidens vnicuique prout vult, & non, prout
iubetur, ne quis inimica persuasione deceptus, su-
spicari audeat in illa Trinitatis adorandæ substantia,
aliquid esse subiectum, vel minus potens, vel sibi-
met ipsi contrarium, cum sit Patris & Filij & Spiri-
tus sancti vna in omnibus & voluntas pariter & po
testas per omnia sæcula, Amen.

INCIPIT ITERVM DE EXODI LECTIONE OCTAVVS, QVI est in ordine decimus.

B EXPLICITIS his quæ proposuerã dis-
serenda, tam de Exodi quam de Euan-
gelij lectione, congruens aliquid diei
Dominico reseruaui, quod Deus in po-
strema parte illius lectionis, vbi primum legem Pa
scæ adnunciat, scribitur præcepisse. Nam post inter- *Exod.13.*
minationem, quam dixerat: Omnis qui manducaue-
rit fermentatum à primo die vsque in septimum *Deut.16*
diem, disperiet anima illa ex Israël, & adiecit dicens,
Et primus dies vocabitur sanctus, & septimus dies
vocatus sanctus erit vobis. Omne opus seruile non
facietis, præterquam quod faciendum erit omni a- *Dominicus dies, primus est dierũ sæculi.*
nimæ. Primum diem sæculi esse dominicum diem,
C dies Sabbathi septimus probat, in quo requieuisse
perhibetur Deus dicente scriptura. Et benedixit
Deus diem septimum, & sanctificauit eum, quia in
ea requieuit ab omnibus operibus suis, quæ cœpe- *Gen. 2.*
rat Deus facere. Cautè loquitur Scriptura diuina, nõ
absolutè dicens requieuisse Deum ab operibus suis:
sed ab operibus, quæ cœperat Deus facere. Non om-
nipotentem & imperio sermonis cuncta facientem,
laborasse existimes, cum requieuisse & cessasse des-
cribitur, cum & alia voluntatis suæ placita operari
non desinat, sicut testatur in Euangelio Dominus
Iesus dicens: pater meus vsque modo operatur, &
ego operor. Requies igitur Dei non laboris reme- *Io.5.*
D dium, sed cœptorum finis est operũ. Siquidem post- *Requies Dei qualis sit.*
quam perfecit mundum opus suum regere non de-
sistit, Ipsius enim nutu omnium rerum natura cur-
sum suum, vel iussa peragit, vel prohibita subtrahit.
Nam in diebus sancti Noe ipsius prouidentia pol-
lutum variis iniquitatibus mundum, vel cataclys- *Prouidentia Dei mundus regitur.*
mo deleuit, vel post diluuium reparauit. Ipse super
quatuor vrbes Sodomorum, vbi masculi in mascu-
los turpitudines exercebant, sulphur, & ignem de
cœlo contra morem pluit, vt quos ardor illicitus ad *Gen. 8. & 9.*
expugnandum ipsius naturæ morem succenderat,
igneus imber extingueret. Ipse genus Patriarcharũ *Gen.18. & 19.*
cum delegit ex Gẽtibus populum, scilicet Hebræo-
rum, pro cuius libertate Aegypti regnum nouem
plagis afflictum, decima interemit, ipse diuisit rubrũ *Exod.12 13. 14. & 15.*
mare, quando in murorum firmitatem, liquen-
tis elementi nuda diriguit, gelauerunt enim, tanquã
murus aquæ, gelauerunt fluctus in medio maris, si-
cut testatur in Exodo fides illius cãtici triumphalis.
Ipse ergo, inquam, diuisit mare rubrum, quod à græ
cis nuncupatur Erythreum, vt & plebi suæ transitũ,
& persequentibus foueam præpararet. Egressis nã-
que Israëlitis per fundamentum maris, sicco vesti-
gio, & Ægyptiis omnibus eodem meatu post illos
properanter ingressis, confestim proprium liquo-
rem stupentibus aquis Deus, qui abstulerat, reddidit.

& armatas

& armatâ acies equitum, ipsúmque Pharaonem pariter cum quadrigis curruum, totóque eius exercitu vndis obruentibus euocauit. Aquarum muri, qui credentem populum tuiti fuerat, hostilem manum
Exod. 16 propria ruina prosternunt. Ipse pluit Manna cibum cultoribus in eterno, qui ignem pluerat nefando sacrilegio crimininosis, ipse pluit Manna placidus, qui flammam pluerat indignatus. Sed quoniam singula per ordinem replicare propositus primi ac septimi dierum tractatus non cœpit, necessaria breuitate
Exod. 17 tate prætteriens pauca perstringam. Ipse disrupit pe-
Psal. 77. tram & fluxerunt aquæ, tot milibus hominum sitientibus in deserto: prostrauit infinitos aduersatiorum populos, plurima inimicarum gentium regna deleuit, Iordanem quoque siccauit fluuium, vt credentem populum in terram repromissionis induce-
Iosue 3. & 4. ret. Ipse Iordanem siccauit fluuium, qui arentem petram fluminis verterat in liquorem, à facie enim domini mota est terra, à facie Dei Iacob, qui conuertit
Psal. 112. solidam petram in stagnum aquæ & rupem in fontes aquarum. Deinde legem quam dederat in Syna, constituit in Syon, auxit in Hierusalem, & post offensam dilecti populi eandem porrexit ad gentes.
Io. 1. Nam postquam veniens in hominem eci filius, per quem hæc omnia facta sunt, & sine quo factum est
Isa. 1. nihil, ab ipsis suis quondam filiis, quos protexerat & exaltauerat, non solum repulsus est, verum etiam crucifixus clamat vtique per Prophetam, Filios genui & exaltaui, ipsi autem me spreuerunt. Agnouit bos possessorem suum & Asinus præsepe domini sui, Israël vero me non cognouit, & populus me non intellexit: tanquam si diceret, quoniam non cognouerunt olim bruta animalia Gentilium populorum regnatorem Cœli, suúmque possessorem, ac dominum humanorum peccaminum pannis indu-
Luc. 2. tum, & in angusto Iudeæ præsepio collocatum: Israeliticus verò populus liberatorem suum non voluit agnoscere, auferam, sicut prædictum est, ab Iu-
Isa. 1. dæa & ab Hierusalem validum & validam. Verbum vtique incarnatum, virtutem panis, & virtutem aquæ, virtutem cibi cœlestis, & virtutem aquæ regenerantis, & prudentem quinquagenarium, iubilæū scilicet remissionis annum, & sapientem architectū, Spiritum videlicet sanctum per quem mihi ædificé Ecclesiam nouā ex Gentibus. Abstulit enim oñs cūcta salutariū munerū dona, vel q̄ tribuerat vel quæ promiserat Iudæis ingratis: & contulit ad fidem suā prompto seruitio ex omni natione conuersis. Quādo ergo requieuit Dominus, qui semper est operatus, quem ex paucis operibus eius, quæ trāsiens memoraui, semper certissimè certi sumus operatum & quotidie operari perspicimus. Nam quod elementa, tam cœlestia, quàm terrena humano generi, seruiūt, ipsius opus est. Quomodo enim non contemnerent exiguum terrenúmque hominem, nisi Creatoris sui imperio obedirent? Nos ipsi etiam, quod renascimur, quod hæc ipsa opera domini ex parte nouimus, quod viuendo vitā quærimus, quod futurorum spem gerentes piè conuersamur, & loquimur, Dei inquam, Dei sunt opera. Cuius pietatis & hoc ingens opus est, quòd etiam malos atque incredulos patienter sustineat, clementer expectet, etsi pœnituerint: sicut misericors Pater amplectatur. Requieuit planè tunc etiam Dei filius ab omnibus operibus suis, quæ cœperat Deus facere quādo consummatis mirabilibus vniuersis, & impleto sexto die omni o-

Opera Dei in elementis & hominibus.

Pietatis diuinæ opus.

pere Passionis, die septima .i. die Sabbathi requieuit
A sepultus. Sed quoniam Dei operosa quies est, ipsa requies otiosa esse non potuit. Nam corpore in sepulchro seposito diuinitas cum anima hominis ad Inferna descendens, vocauit de locis suis animas sanctorum, quorum corpora surrexisse Matt. Euangelista testatur dicens: Et multa corpora Sanctorū dormientium surrexerunt, & exeuntes, inquit, de monumentis post Resurrectionem ipsius, intrauerunt in sanctam ciuitatem & multis apparuerunt. Descendisse autem Saluatoris animam ad Inferos visitādos, non solum Beati Petri Epistola: verumetiam Beati Dauidis Prophetia testatur, cum dicit. Quoniam nō derelinques animam meam in Inferno, nec dabis
B sanctum tuū videre corruptionē. Filius eñi nō idcirco cū suscepti hominis aīa ad Inferos descēdit vt eā in infernoreliqueret, sed vt plurimas resurrecturis sanctorū corporibus aīas reuocaret. Ob hoc naque is, qui in forma dei semper erat, formam serui suscipiens, suscepit & Crucem, vt die tertia resurgendo, exceptam triumpharet mortem, quam perpeti omnino vitæ Dominum non liceret. Ergo quoniam post Passionem suam Dominus Iesus illucescente Dominica, à mortuis erat resurrecturus, & primam sanctitatem primo Resurrectionis suæ die collaturus: Ideo lex antiqua prænunciat, & primus dies, inquit, vocabitur sanctus, & dies septimus vocatus san-
C ctus erit vobis. Primum diem Resurrectionis vocādum perhibet sanctum, septimum iam vocatum futurum dicit sanctum, septimum millesimum scilicet annū, de quo ait Propheta ad Dominum. Quoniam mille anni ante oculos tuos sicut dies vnus. Ita igitur in primum diem Resurrectionis Christo miserat transferenda festiuitas, & septimi diei expectāda nobis esset, & requies simul & sanctitas. Cū dicitur primus dies vocabitur sanctus, statimq; adiicitur, & dies septimus vocatus, sanctus erit vobis, Omne opus seruile non facietis, præterquam quod erit faciendum omni animæ. Quod enim primum diem Dominicum diem nuncupamus sanctū, credentes eum
D sanctificatum Resurrectione Domini Iesu, expectamus etiam illum verè sanctum diem septimi millesimi anni diem, qui adueniet & post istos sex dies sex milium, videlicet annorum seculi, quibus completis requies erit veræ sanctitatis, & fidelibus credentibus in Resurrectione Christi. Nam nulla erit ibi pugna contra diabolum, qui tunc vtique detinebitur suppliciis religatus. Nullum certamen contra vitia corporis, quod iam concupiscentiis obnoxium est, erit: nam spirituale resurget corpus, vt Apostolus ait: Quod seminatur in corruptione, surget in incorruptione, quod seminatur in cōtumelia, surget in gloria, quod seminatur in infirmitate, surget
E in virtute, quod seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Et iterum post pauca, idem Beatissimus Paulus: oportet, inquit, corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem, tūc fiet, inquit, sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria, vbi est mors victoria tua? Vbi mors aculeus tuus? Et quis iste sit mortis aculeus, ipsius Beati Apostoli cohærens aperit sermo. Aculeus autem mortis peccatum, virtus autem peccati lex est. Aculeus quidem mortis peccatum, charissimi, quia per peccatum mors, virtus vero peccati lex, quoniam sine lege peccatum mortuum est. Nam
Peccatum enim nō imputatur, cum lex non est. Nam

Descensus Christi ad inferiora. Mat. 7.

1. Pet. 3.

Psal. 15.

Dies Resurrectionis sanctus.

Psal. 89.

Opinatur Mundi cōsummationem in sexto millenario futurā quod multis annis quæ vera sunt non est.

1. Cor. 15

Ibidem.

Rom. 7.

Rom. 5.

neque Adam fuisset mortuus, quod de fructu il-
Lex natura quæ sit. lius arboris manducauit, nisi contra vetitum man- A
ducasset, legem mandati contemnens. Neque hodie
aliquis reatum peccati incurrit, si eum non astrin-
Ro. 2. gat, aut naturalis lex aut mandati lex, aut literæ lex.
Naturalis lex est illa, quam Gentes legem literæ non
habentes, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, quia
rationabilis animæ humanæ natura, vt creatorem
suum sentiat, vt proximum non lædat, vt non faciat
quod pati non vult, naturali quadam lege intelligit:
vnde inexcusabilis est omnis homo, qui vel authoré
suum negat, vel facit malum, quod per legem natu-
ræ non ignorat esse malum. Iterum lex mandati est,
ab omni fructu ligni, quod est in Paradiso, ad escam,
edes, ab isto autem non edas, & quæcunque ante B
Gen. 2. Moysen verbo tantum Dominus præcepisse cogno-
scitur. Lex literæ est: Non Occides, Non mœchabe-
Exod. 20 ris, Non falsum testimonium dices, &c. quæ transa-
cto iam dimidio numero annorum sæculi, ideò per
legem literæ prohibentur, vt negligenti homini vel
naturalem legem, vel mandati legem, scriptum le-
gis commonitorium traderetur, & haberet obliuio
pædagogum, dissimulatio compulsorem, dicente A-
postolo: Quoniam lex pædagogus noster fuit in
Gal. 3. Christo, lex autem siue naturæ, siue mandati, siue
literæ, tunc dominatur homini, quando ætas eius ca
pax esse cœperit legis. Et hinc est illud, quod Apo-
Rom. 7. stolus Paulus ex Iudæis parentibus natus, Hebræus C
quippe ex Hebræis ait. Ego autem viuebam sine le-
ge aliquando, vt ostenderet solere infantis ætatem
sine lege viuere, quæ nódum capiat legem, sed mox
vbi venit lex, inquit, peccatum reuixit: ego autem
mortuus sum, hoc est dixisse, peccatum quod erat
ignoranti mortuum, viuere intelligenti cœpit, & e-
go qui viuebam prius sine lege, factus sum morti
obnoxius, nisi declinauero peccatum, quod iam mi-
hi intelligenti mortem generat, & incipit mandatũ,
quod mihi ad vitam datum est, hoc esse ad mortem.
Ille ergo septimusmillesimus annus, vt ad propositũ
caput redeam, ipse erit verè beatissimus dies, quan-
do agonis huius, quem nunc patimur desinente cõ- D
flictu, optatam victores requiem capiant, ac fœlici
otio perfruentur: nullum seruile opus ibi, & nullũ
Io. 8. peccati opus facientes. Quia qui facit peccatum, est
seruus peccati, vt ait Saluator, sed hoc planè solum
facient, quod faciendum erit omni animæ sanctæ,
scilicet vt copulari agminibus Angelorum, perpe-
tuos hymnos, & gratiarum actiones nomino nostro
referant in æternum. Sanè iuxta historiæ rationem,
præceptum Iudæis fuerat, vt diebus Sabbati ab om
ni opere peccati quiescerent, & ea solùm quæ ani-
mæ congruebant, exercerent. sed quoniam hac salu-
tari obseruatione neglecta, omnem Sabbati legem
ad otium luxuriámque contulerint, palam est, vnde E
odisse se Deus iam non sua, sed illorum Sabbata cõ-
Isa. 1. testatur. In Euangelicis lectionibus fraternitati ve-
stræ frequenter exposui, vbi Saluatorem sabba-
tum violasse Iudæi vecordes incusant, quem
nos impleuisse magis legem Sabbati ipsorum ope-
rum, quæ Sabbatis celebrauit, euidenti probatione
docuimus, non aliunde instructi, nisi ex ipsa lege,
quam pariter legimus cum Iudæis, Scriptum est e-
Exod. 13. nim, Vna lex erit indigenæ & aduenæ. Indigenæ
proculdubio Iudæi erant, Patriarcharum ciues &
Prophetarum: aduenæ autem, qui Græco sermone
Ephe. 2. appellantur προσήλυτοι. Nos vtique eramus Gentes,
vt ait Apostolus, peregrini atque hospites Testamẽ- *Ibidem.*
A torum & promissionis eorum, spem non habentes,
& sine Deo in hoc mundo. Sed postquam credidi-
mus, dicit nobis idem Beatus Paulus: Iam non estis
hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & do
mestici Dei. Vna ergo nobis cum Iudæis est lex, sed
illi eam carnali sensu excipiunt, nihil ibi spiritualis
intelligentiæ requirentes: Nos verò in ea Christum
reperimus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ &
scientiæ cœlestis absconditi. Denique In hac etiam *Col. 2.*
lectione Exodi, quæ ordinem celebrandæ Paschæ
disponit, vnum Dei agnum cum omnibus mysteriis
vitæ nostræ inuenimus, ipsum cognoscentes Domi-
num verum & hominem, Dominum gregis & oué
B pastorem simul & pascua. Misericors enim & mise- *Psal. 110.*
rator Dominus semetipsum dedit escam timẽtibus.
Nam totius obseruantiæ veteris legem, per gratiam
filij Dei, in veritate noui Testamenti cognouimus
esse completam, probantes, quomodo Paschæ lex,
quæ per Moysem fuerat data, Gratia & veritas per
Iesum Christum facta, cui omnis honos, virtus & *Io. 1.*
gloria, cum Patre & cum Spiritu sancto per omnia
sæcula, Amen.

INCIPIVNT EXCEPTI TRACTATVS DE DIVERSIS CAPITVLIS, quorum primus est de paralytico, & ordine vndecimus.

MEMINI me superiore tractatu san-
ctæ dilectioni vestræ pollicitum, *Io. 7.*
quod adiuuante Domino pleniùs
explanaturus essem, quam ob cau-
sam vnum se opus fecisse Dominus
testaretur. Vnde plebs ignauissima
Iudæorum, scrupulum passa, & iniquissimo furore
succensa, benedictionis datorem, maledictis blasphe
mis pulsauisset, dicens: Dæmonium habes. Quis te
quærit interficere? & insuper, viræ Dominum necis
tradere supplicio, cogitaret. Probauimus quidem
D istius Euangelistæ testimonio, non vnum, sed multa
& innumerabilia à Christo fuisse opera celebrata. *Io. 21.*
Sic enim in fine libri conscribit: Sunt autem & alia
multa, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula,
arbitror nec ipsum mundum capere eos libros, qui
scriberentur, posse. Sed fortasse dicit studiosus audi-
tor. In primis partibus Euangelij loquitur Dominus:
Vnum opus feci, & omnes miramini: In subsequen-
tibus ille virtutum cumulus celebratur: & idcirco
nihil quæstionis super hoc videlicet esse relictum.
Verùm, ego ab isto sermone superiora libri huius di
cta recensens, inuenio plurima vsque in hunc locũ
Euangelij Christum Deum nostrum miranda opera
E cõfecisse. Iam Nathanaelem viderat priusquam sub
ficulnea constitutus à Philippo vocaretur: iam li- *Io. 1. 2. &*
quorem simplicissimum perlucentis aquæ in colo- *3. 4. 5.*
rem saporémque vini, sua potestate conuerterat: iam *& 6.*
Reguli filium morientem cœlestis medicus, prius-
quam visitaret, dum rogaretur verbo sanauerat. Iam
Samaritanæ illius mulieris vitia occulta prodiderat,
& confessam spirituali fonte mundauerat: iam para-
lytici membra per triginta & octo annos emortua
vnius vocis præcepto curauerat, vel potius refor-
mauerat. Iam quinque millium hominum famem
quinque panibus hordeaceis, & duobus piscibus sa-
tiauerat, maiore miraculo conuiuium soluens. Am-

plior

plior enim cibi appositi quantitate reliquiarum cũmulus inuenitur tot populorum famelicis cohortibus satiatis. *Mar.6.* *Mat. 14.* Iam mare pedibus ambulauerat, ita vt plantas gradientis tumens vnda non tangeret: sed in catalogo isto virtutum, adhuc vnum fecerat opus quod frementi contra se imperito populo Iudæorũ, quasi verisimilem sæuiendi aditum dedisse videbatur, quòd scilicet paralyticum curasset in Sabbato, cum lex otium Sabbati imperasset. Itaque Christus, qui legem veterem non soluere venerat, sed implere, *Io. 5.* *Mat. 5.* tanquam violati Sabbati reus insectationem perpetitur Iudæorum. Cogor hoc loco, fratres charissimi, omissa præsentis serie lectionis, rationem Sabbati explanare, ne iusta credatur fuisse contra iustum persequutio iniquorum. Nam Paralyticus ille, qui die Sabbati à Christo curatus esse memoratur, ideo calumniam patitur à Iudæis, quod ipsa die, qua sanatus fuerat, lectum suum portare videretur, Sabbatũ est, inquiunt, & non licet tibi portare grabatum tuũ. Respondit curatus, qui fecit me sanum, ille mihi dixit: tolle grabatum tuum & ambula. Et in subsequentibus, *Io. 5.* Iesus est, inquit, qui fecit me sanum. Rudis adhuc ex infirmitate Iudaica, sed iam gratus de salubritate recepta, quoniam non præualet calumniantibus facti præstare rationem, *Iesus quid significet.* præcepti atque operis demonstrat authorem, Qui fecit me sanum, ille mihi dixit, tolle grabatum tuum & ambula & adiecit, Iesus est inquit, qui fecit me sanum, vel filius Dauid est, qui fecit me sanum, vel filius Ioseph, qui fecit me sanum. Hæc enim omnia vsitata erant in populo tunc temporis de Christo Domino Saluatore. Sed quid Iesus est, ait, qui fecit me sanum? sciebat enim, sciebat, vtpote Hebræus, nomen Iesus ex virtute descendere sanitatis. Saluator siquidem dicitur Iesus, *Mat. 1.* sicut declarat Angelus, cum per somnium de Christo loquitur ad Ioseph: Vocabis, inquit, nomen eius Iesum, ipse enim saluũ faciet populum suum à peccatis eorum. Ille ergo, inquit, me fecit sanum, cuius & nomen salus est. Et quomodo poterit Salus per præscriptam legẽ prohiberi ne saluet? Videamus tamen, fratres charissimi, si vel ipsa lex ocio Sabbati salutis opus exclusit. *Exod. 20* Sex, inquit, diebus facies opera tua, septimo autem die Sabbatũ est domini tui. Non facies in eo vllũ opus, nisi, quod fit pro omni aĩa. Procliuum est ex voluntate humanũ genus, & maximè Iudæorũ ad carnalia opera, potius quam diuina, & idcirco constitutus est vnus, in hebdomade Sabbati dies, in qua à carnalibus cessare cogerẽtur, & vacare solum diuinis. *Sabbati ratio, & obseruatio.* Nam neque cibum coquere, neque iter facere in Sabbato concedebatur, ne quis sub prętextu necessitatis humanæ, præponeret terrena Diuinis. Verum posteaquam Iudæi neglectis spiritualibus negotiis, quæ pro animæ salute Dominus agenda præceperat, omnia legitima Sabbati ad ocium luxuriámque contulerant, *Isa. 1.* clamat ad eos continuò dominus per Prophetã: Neomenias vestras, & Sabbata vestra, & diem magnum non sustineo: ieiunium & ferias vestras & dies festos vestros odit anima mea. Sabbata inquit, vestra, nõ mea, non enim sunt mea quæ geritis: meũ ieiunium, & mea Sabbata quæ ego seruanda præcepi, ieiunare iubent à vitiis, cessare ab operibus malis, & bonis actionibus inhærere, At è contrario vestra Sabbata, vestráque ieiunia, & litibus inquieta sunt, & illecebris & luxuriis plena. Ipse ergo legis dator in homine veniens, cũ operaretur pro omni anima

opera salutis, (in Sabbato enim docebat) quod prouida ratione præceperat, A nec destruebat legem, sed potius adimplebat legem. Scriptum est enim: Non facies vllum opus tuum in Sabbato, tuum inquit opus id est, humanũ. Et adiicitur, nisi quod fit pro omni anima, sine omni animæ & ad saluandam animã. Ideóque legimus priores iustos in lege, pro salute animarum Sabbatis operatos. Septem diebus Iesus *Iosue 6.* filius Naue iubente Domino, circuiuit ciuitatem Iericho, cum Leuitis & Sacerdotibus arcam portantibus Testamenti, & cadunt hostiles muri motu diuino, vt animæ Iudæorũ de belli discrimine liberentur. In septem vero diebus etiam Sabbatum numerari, à quolibet die computare incipiens deprehendes. B Itaque, cũ dicitur: Iesus est, qui fecit me sanum, admonentur Iudæi ex nominis communione, opera non cõdemnare similia. Ideóque Christus dominus cum aut aridam manum, aut hydropem, aut paralysim curaret in Sabbatis, *Mat. 12.* tanquàm verè Dominus sabbati, rem suam legis suæ testimoniis tuebatur, dicẽs ad Iudæos. Licet sabbatis benefacere animalt, animã saluam facere, aut perdere? In hunc sensum legis, *Christus Sabbato cur operabatur.* vt arbitror, quem supra exposuimus, eos introducere volens, simúlque exprobrans, quod non intelligerent, quid esset opus suũ, & nisi quod fit pro omni anima. Operatur ergo pro salute animæ Christus in sabbato, & operatur in sabbato, & implet legem, dũ C conditionem interpretatur legis: dum operum differentias illuminat: dum facit quæ lex de sabbati feriis exhibet: dum ipsum sabbati diem benedictione sua sanctificatum, beneficiis suis efficit sanctiorem. *Io. 5.* Nam diuina in eo præsidia omni animæ credenti largitus, opera debita sabbato reddidit: Vt autem ostẽderet Iudæis eundem se semper operatũ fuisse, cum Patre, qui tunc etiam operaretur in carne, ait illis: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Et propterea iniquè magis persequebantur Iudęi eũ, quia non solum soluebat sabbatum, sed quia, & Patrem suum dicebat dominũ, æqualem se faciẽs deo. Euidenter docuit B. Euangelista, æqualem Deo patri D esse eum, qui verus Filius eius sit, proprietate naturæ. Licet ergo veterum documenta præcessérunt, nihil tamen huiusmodi affectionis Dominus gestinit, opponere: ne quoniam rara sunt, & antiqua, vel incerta apud quosdam, vel fortuita crederentur, sed quotidianis, & vsitatis exemplis eos repercutere magis voluit. Vnde se iustissimè vel refutatos, vel etiam confutatos negare omnino nõ possent. Vnum opus *Io. 7.* feci, inquit, & omnes miramini. Quod illud opus? Quia Paralyticum curaui in sabbato, & adiecit: Propterea Moyses dedit vobis Circumcisionem, non quia ex Moyse (inquit) Circumcisio, sed ex Patribus, *Gen. 17.* id est, ex Abraham, qui primus circuncisus est, & ex E cæteris Patriarchis: Et in sabbato, inquit, circumciditis hominem. Si Circumcisionem, inquit, accipit homo die sabbati, vt non soluatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbato: Nolite iudicare secundum faciem, sed iustũ iudicium iudicate. Tanquam si diceret. Præcepit lex hoc solum, quod pro anima est opus faciendum in sabbato. Et de Circuncisione eadem lege præcipitur, quod quicunque nõ circumciderit octauo die natiuitatis omne masculum, eradicabitur anima illa de populo suo. Ergo pro anima est, quod sabbatis circunciditis hominem pro anima est itidem, quod *Christi patientia.* & ego hominem totum sanaui in sabbato: licet er-

Io.7. go pro anima opus fieri in ſabbato bonum. Quod
si me in isto opere violaſſe ſabbatum iudicatis, voſ- A
metipſos indeſinenter violatis. Sabbati reos eſſe de-
cernitis. Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iu-
ſtum iudicium iudicate. Tam rationabili patientia
vincit inimicos Dominus noſter Ieſus, qui vtique
in hunc Mundum, vt patiendo vinceret, à Patre de-
ſcenderat. Sed conſideremus breuiter poſtremi hu-
ius dicti virtutem: Nolite, ait, ſecundum faciem iu-
dicare, ſed iuſtum iudicium iudicate. Generalis, vt o-
pinor, illa ſententia eſt retinendæ æquitatis magiſtra,
omnibus poſita, multis nota, paucis dilecta. Præcipi-
tur enim ne huius ſæculi diuitum perſonis adulan-
tes, iniquiſſimo iudicio faueamus incredulis, & im-
pios, incredulos, rapaces, luxurioſos, inhoneſtos, nó B
ſolum timido ſilentio nutriamus, verum etiam om-
ni repræhenſione dignos iniuſtis laudibus prædice-
mus: vel quòd eſt omni fœditate deformius, turpia
lucra captantes alienæ pecuniæ notabiliter ſeruia-
mus Chriſtianæ libertatis obliti: néue carnalis co-
iuſquàm formæ pulchritudine illecti, à regione ve-
ritatis rectæque ſententiæ ſiniſtro iudicio moueа-
mur, cum de contemnendis opibus ſcriptum ſit, di-
uitiæ ſi affluát, nolite cor adponere. Et de negl. .,. r-
Pſal. 62. do carnis decore deus ad Samuelem ſacerdotem lo
1. Reg. 16 quatur: electurum Regem de filiis Ieſſe, ne admira-
tus fueris, inquit, proceritatem ſtaturæ, vel pulchri-
tudinem vultus eorum, quoniam homo videt in fa- C
ciem: Deus autem videt in cor. Et idcirco Beatus Da
uid minimus atque contemptus, oleo ſanctificato
ſublimatur in regnum, & ſe ea humilitate per Dei
gratiam, ad ſummum creuiſſe faſtigium dignitatis,
peculiari carmine gloriatur dicens: Puſillus erã in-
ter fratres meos, &c. Vtiliter ergo per omnia Chri-
ſtus ait: Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iu-
Io.7. ſtum iudicium iudicate. Et quis noſtrum, cha-
riſſimi, ad ſingula, quæ prædixi ſeruanda idoneus in-
uenitur. Beati, qui cuſtodiunt iudiciũ, & faciũt iuſti-
tiam in omni tempore. Igitur cũ generalis (vt ſuprà
Pſal. 105 dixi) ſit iſta ſententia ſpecialiter tamen dirigitur, ad
Iudęos, qui Chriſtum mirabilia facienté hominem D
ſolummodo ex facie iudicabant: Deum vero in vir-
tutibus non videntes Hæreticos etiam Dei filiũ bla-
ſphemantes, non mediocriter ſententia iſta contun-
dit, quòd humilitatem ſuſceptæ carnis intuiti, immé
ſæ diuinitatis conentur metiri ſubſtantiam. Nos au-
tem, fratres, Gratia eius ſaluati per fidem, iuſtum
Ephe. 2. iudicium iudicemus, æquitatem ſeruantes, in omni
actione, conuerſationis noſtræ. Eſt enim rationabi-
lis animæ iuſtum iudicium, vt eligat Deo magis ſer-
uire, quàm ſæculo, vt ſtatuat mandatis Chriſti obſe-
qui, non Diaboli conſiliis deprauari: vt ſpiritualibus
inhærere decernat ſtudiis, non carnalibus vitiis im-
plicari: & vt æternam beatitudinem futurorum bre- E
uiſſimis mundi voluptatibus, iudicet præponendã.
Recti itaque cordis æquo iudicio gradiamur, in om
nibus præceptis & iuſtificationibus Domini, vt poſ-
ſimus vitæ æternæ conſortium promereri, ab ipſo
Dei filio ſempiterno, cuius omnipotentia, cũ Patre,
& cum Spiritu ſancto permanet in omnia ſæcula:
Amen.

DE EO, QVOD AIT DOMI- NVS IESVS: NVNC IVDICIVM EST huius mundi. Tractatus ord. 12.

A POſt illam Dei Patris vocem, qua glorifi
catum filium rurſus glorificandum dixe-
rat, vbi Saluator locutus eſt ad circumſtá-
tes turbas, quod proxime diſſeruimus hu
ius teſtimonium vocis, non ſui cauſa honoris, ſed
noſtræ fidei inſtruendæ gratia fuiſſe delatum. Quid
ſtatim ſubſequens idem Dominus adiecerit, textus
huius, quæ modo decurſa eſt, indicat Euangelicæ le-
ctionis. Nunc inquit iudicium eſt huius mundi. Cõ- Io. 12.
ſiderandum puto, fratres chariſſimi, cuiuſmodi di-
xerit, tunc imminere iudicium. Si de futuro iudicio,
quo per ignem iudicabitur hic mundus ſentiri vo-
luiſſet, non dixiſſet, nunc eſt, ſed dixiſſet, nunc erit:
verum quia de præſenti loquebatur iudicio, intueri
B conuenit quod fuerit illud præſens mundi iudiciũ.
Nunquid in primo aduentu ſuo Chriſtus mundum
iudicaſſe exiſtimabitur, quem potius ſaluaſſe cogno
ſcitur, ſicut ipſe teſtatus eſt, dicens: Non enim miſit
Deus filium ſuum, vt iudicet mundum, ſed vt ſalua-
retur mundus per ipſum? Et in Euangelio B. Lucæ Io. 3.
legitur, cum quidam vicus Samariæ noluiſſet ſuſci-
pere Saluatorem, indignè ferentes Apoſtoli Iaco-
bus, & Ioannes dixerunt ad eum: Domine vis, dica-
mus, vt ignis deſcendat de cœlo ſuper eos, & conſu-
mat eos, ſicut Helias fecit? At ille indignatus prohi-
buit. O ira miſericors. Quid eſt ergo quod ait, nunc Luc. 9.
iudicium eſt huius mundi? Iudicium fratres duplici
C ratione poteſt intelligi Nam & decernentis ſenten- Iudicium
tia iudicium dicitur, & ſupplicium patientis dicitur Dei du-
pœna: iudicium alterum agentis eſt, alterum patien- plex eſt.
tis, Iudex facit iudicium, reus ſubit, id eſt, patitur iu-
dicium. Mundum vero cum dicit ſcriptura, aut face-
re, aut pati iudicium: Non elementorum irrationa-
bilium naturas indicat, ſed accolas mundi ſignificat:
ſicuti domus Iſraël dicitur, & non parietes, vel tecta,
ſed homines Iſraëlitæ monſtrantur. Ergo domina-
tor omnium Chriſtus poſt inuſitatum ſacræ Vir-
ginis partum, poſt adorata munifico Magorum cul-
tu cunabula, poſt multiplicem doctrinam cœleſtis e-
loquij, poſt variarum curationum medelas imperio
D verbi potentis effectas, poſt iſtud præſens teſtimo-
nium Patris, cum eſſet iam proximus paſſioni, ſic
ait: Nunc iudicium eſt huius mundi, tanquàm ſi di- Io. 12.
ceret: Nunc, nunc, eſt huius mundi iudicium, verum
credere eligat poſt paſſionem voluntariam virtute
propria reſurgẽti, vt ex fide ſaluetur? an cum Iudęis,
negandum iudicet eum iudicem, qui negaturus erit
proprios negatores, dicens ad illos: Neſcio vos, Luc. 13.
diſcedite à me in ignem æternum, operarij iniquita-
tis. Siue magis, & ita ſentiendum authoritate cohe-
rentis eloquij vtilius approbamus. Nunc iudicium
eſt huius mundi: id eſt, appropinquauit hora, vt mũ-
di Creatorem ac iudicem, mundus iudicet iudican-
E dus. Similiter namque in Euangelio Lucę loquitur Luc. 23.
ad Pontifices, & Presbyteros, & ſtrategos magiſtra-
tus templi, qui ad eum cõprehendendum venerant,
quaſi ad latronem exiſtis cum gladiis, & fuſtibus
cum quotidie vobiſcum fuerim in templo, & non
extendiſtis manus ſuper me. Sed hæc eſt (inquit) ve-
ſtra hora, & poteſtas tenebrarum. Poteſtas tene-
brarum, poteſtas quippe huius mundi eſt, vel ho-
minum mundanorum, qui in tenebris perfidiæ cõ-
ſtituti, lumen nolunt aſpicere veritatis, & quia Deus
hominibus agendi quodcunque velint liberum Liberum
permiſit arbitrium, exercent in Chriſtum ſacrile- Arbitriũ.
gam poteſtatem. Vnde Pilato dicenti, poteſtatem Io. 19.
habeo

habeo crucifigendi te, & potestatem habeo dimittendi te, Dominus ita respondit. Non haberes potestatem, nisi data tibi esset desuper. Denique vt ostenderet Dominus istud quod dixerat, mundi iudicium passionem suam esse, ita copulauit dicens, núc iudicium est huius mundi, nunc huius mundi Princeps mittetur deorsum, siue expelletur foras, vt in Græcis exemplaribus legimus. Erat enim Passio Christi, expugnatio futura diaboli. Vnde sanctus

Psal. 50. Propheta Dauid ad eius personam loquitur. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris, licet hic versus, & alio sensu possit intelligi: huic tamen satis congruit. Nam Dominus Iesus in passione sua iudicatur & vincit, moritur & triumphat. Diabolus autem cur princeps huius mundi dicatur aduertite. Diabolus huius mũdi princeps vsurpatione dicitur, non natura. Etenim seducens humanum genus, vt derelicto Deo ipsum Satanam per simulacra, colerent manufacta, principatum violenter tenuit, & exercuit tyrannidem in tantum, vt aduenientem verum principem suum nó recognosceret mundus, ipsius quippe Diaboli præstigijs obcæcatus. Nam in

Diabolus est princeps mundi, vsurpatione, nõ natura.

Io. 1. hoc mundo erat Christus, vt Euangelista testatur, & mundus per ipsum factus est, & mundus eũ non cognouit. In propria venit, & sui non receperunt eũ. Passus est ergo Dominus se huius mundi iudicio iudicari, ad hunc hosté generis humani præcipitandũ siue expellendum, quia vtrunque vnum esse dinoscitur, & qua ratione vnum percipite. Non in planis atque humilibus habitabat Diabolus, vbi pulsus ad alium locum credatur absque casu suo transire potuisse, sed cum de sublimitate cœlesti expellitur, vtique deorsum præcipitatur. Significáter planè in Græco positũ est, ἐκβληθήσεται ἔξω, id est, eijcietur siue expelletur foras, vt etiam de animis credentiũ iam cœlestibus, tanquam de cœlis nosceretur esse pellẽdus, vt scilicet expulso eo, Christus Dominus regnaret in nobis. Quapropter adiecit: Et ego, si exaltatus

Io. 12. fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Et exaltãdum se à terra indubitanter Crucis patibulo indicabat, sic interloquentis Euangelistæ sermo declarat. Hoc autẽ dicebat, significans, qua morte esset moriturus. Ego cum exaltatus fuero à terra, inquit, omnia trahã ad me ipsum, videlicet, quod eleuatus in Crucem omne seculum ad suam fidem vocaturus esset. Sed quod ait, omnia traham ad meipsum, & nõ omnes, illud significari existimo, quod omnia creaturarum genera, quæ idolis vel immolabãtur, vel dedicabantur, Christus ad suam benedictionẽ reuocanda promiserit, suóque nomini consecranda: Necesse est enim iuxta sententiã Pauli Apostoli, vt ipsi cõfi-

Philip. 2. teatur omnis lingua, & subditus fiat omnis mundus Deo, Deo nẽpe huic, qui ascendit super cœlum cœlorum, ad orientem, vt Psalmista ait. Huic Deo, qui

Psal. 67. ascendit in altum, captiuam duxit captiuitatem. Cauendum planè nobis, fratres charissimi, ne victoriã Christi, qua Diabolum triumphauit, de captiuitate eius nos redimens suo sanguine pretioso, & auferẽs ei humani generis principatum, vestro vitio irritam faciamus: Illius tyrannidi, per illecebras carnis eius crudeli iterum regno nos subijcientes in contumeliam redemptoris. Vnde merito conqueratur incre-

Psal. 29. pans, & exprobrans. Quæ vtilitas in sanguine meo? sine causa meus pro vobis sanguis effusus est, si ita vos geritis. Itaque conuertemini, ne auctor cupiditatum malarum Diabolus, iterum principetur in vobis, spolia se tanti detraxisse victori, prędo superbus

A insultans. Nam dixit inimicus: persequens cõprehen- *Exod. 15.*
dam, partibor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea. Hac *Rom. 6.*
de causa nos adhortatur Beatissimus Paulus Apostolus dicens: Non ergo regnet peccatum in carne vestra mortali: neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viuentes: Et alibi iterum: Idcirco enim Christus, & vixit & mortuus est, & resurrexit, vt &
viuorum, & mortuorũ dominetur vtique, vt qui vi- *Rom. 14.*
uunt iam, nó sibi viuant, sed illi, qui pro eis mortuus est, sed & resurrexit. Talibus ergo, fratres, instrumẽtis edocti, omnẽ nostram vitam Christi seruitio mã-
B cipemus, cuius regnum cum Patre, & cum Spiritu sancto permanet in omnia secula: Amen.

DE NATALI DOMINI CONTRA AVARITIAM IVDÆ, ET PRO PAVPERIBUS, Tractatus 13.

PER omnes diuini eloquij libros filius Dei non solùm Deus, sed & homo, ac filius hominis prædicatur: In veteri quidem Testamento prænũciatur atque promittitur, In nouo autẽ demonstratur, & creditur, quoniam vetus lex, vt ait Apostolus, vmbra erat fu-
C turorum bonorũ, illorum quippe bonorum, quę cõ- *Heb. 10.*
pleri noscuntur in Christo, quibus homo humani generis hodie per beatissimam Virginem natus, redintegrauit imaginẽ, venenato serpentis morsu corruptam: vt cæcus opifex, à mundi principio fuerat, esset vsque in cõsummatione sæculi, reparator. Quis hanc pietatem dignè mirari sufficiat? quis tantæ bonitatis idoneus prædicator existat? quis protestari sufficiat immensum, inæstimabilem Deũ ob nostram vitam fieri voluisse, quod homo est, & vniuersarum virtutum cœlestium conditorẽ, ad huius terrenæ carnis humilia descendisse? Sic tamen homo pro nobis factus est, vt non desineret esse, quod Deus est. Nam
D licet Verbum caro factũ sit (vt Euangelista testatur) *Io. 1.*
tamen quia permanet esse, quod ante hominẽ fuerat, addit statim: Et habitauit in nobis. Quo dicto, & habitator ostenditur, & habitaculũ pariter demõstratur. Sic ergo cœpit esse quod prius nõ erat, vt nõ desisteret esse, quod erat. Hanc omnipotentiam Filij Dei, & hominis etiã mater Virgo testatur, quæ de Spiritu sancto cõcipiens, ita Deum, & hominem, quẽ pudico vtero gestauerat, edidit, vt apud incorruptã tanti hominis matrẽ, prius diuinum partũ gloriosior integritas permaneret. Diuinũ rectè diximus partũ quia Deus est iste, qui per Virginem natus in carne est, dicente Gabriele Archangelo ad eandem:
E Quod nascetur ex te sanctũ, vocabitur Filius Dei, ex
quo enim carnem nostræ fragilitatis assumpsit, idẽ *Luc. 1.*
Filius est hominis, qui & Dei, quia non alius ex Maria natus est, quã qui per maternas illapsus aures vterũ
virginis oppleuit, Sancto videlicet spiritu ipse for- *Prou. 9.*
mans hominẽ suum. Siquidem sapientia ædificauit sibi domum, habitaculũ quippe corporis nostri. Iã suum, quo habitaculo indutus est, sine vllo dãno integritatis maternæ egreditur. Nam beatissima Maria Incorruptibilem pariẽs, & mater, & virgo est. Hæc ad demonstrandũ incarnationis Filij Dei mysterium breuiter dixerim. Nũc ad partẽ venio illius lectionis Euãgelicæ explanandã, quæ iamdudũ fuerat aliis in-

Sine vllo damno integritatis Christus ex vtero Virginis egressus est.

Io. 13. cumbentibus prætermiſſa. Nam diſſeruimus, vt
Mat. 26. meminiſtis omnem textum lectionis eius, quæ cœnantem
Mar. 14. deſcribit in Bethania Dominum explanantes
diſcubitum Lazari, rationem loci & temporis,
Martæ miniſterium, ſororis eius obſequium, vnguenti
virtutem, rationémque crinium, quibus Maria
precioſo myrrho vnctos Chriſti terſit pedes, & quemadmodum
Iudas pio debitóq; aduerſarius obſequio
dum patronus pauperũ vult videri, furti reus arguitur,
ſed illud omiſimus, vel potius reſeruauim⁹, quid
inter hoc locutus fuerit Dominus Ieſus. Sine inquit
eã, ſiue ſinite, vtrũque enim & in Græcis, & Latinis
exemplariis inuenitur, ſed magis congruere videtur
ſenſui cum legitur ſinite, &c. propter illa, quæ pluraliter
ſubſequuntur, pauperes enim ſemper habetis
vobiſcum. Quærendũ ergo dilectiſſimi, quamobrẽ
ad Iudæ ſolius verba pluraliter reſponderit Dominus,
ſinite eam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.
Pauperes enim ſemper habetis vobiſcũ, me autem
non ſemper. Admirabilis vero ac nimium pro-
Chriſti patientia. uidens Chriſti patientia. In commune omnibus diſcipulis
loquitur, vt aduerſantis Iudæ contumeliam
temperet. Neque acriter, vt in fraudatorẽ inuehitur,
ſed diſſimulato eius crimine, quem & Euangeliſta
furẽ nouerat, leni monitu vniuerſos pariter inſtruit,
docens illud interim, quod Maria fecerat, neceſſariò
erga ſe celebratum fuiſſe ſepulturæ myſterio Cæterum
pauperibus largiẽdi omni tempore, ſi quid vellent,
eſſe poſſe copiam, quia ſemper nobiſcum ſint:
ſibi vero in carne non diu à quoquam miniſtrandũ,
quia poſt imminentem paſſionem reſurgens, continuò
ſuſceptum corpus ducturus eſſe ad cœlum. Idcirco
autem ſupradicta lenitate ac promiſcuo monitu,
Iudæ ſermones Chriſtus euacuat, ne aut ipſi Iudæ
occaſionem excuſandi furoris tribueret, aut alicui apoſtolorum
quicquam ſcrupuli daret, piam fortaſſe
ſuſpicanti Iudæ ſuggeſtionem: vel certe, ne cuiquã
poſtea lecturo, aliquod offendiculum reſeruaret. Iudas
enim, licet ſtudio fraudis, & odio Saluatoris, ſub
prætextu pietatis tamen illa ipſa fallaciæ verba deprompſerat.
Quare hoc vnguentum venũdatum nõ
eſt, inquit, denariis trecẽtis, & datum eſt pauperibus?
Irreligioſus nimium, & ſatis importunus diſpoſitor,
auari fraudatoris affectum, crimen videlicet propriũ,
ſub ſpecie religionis, dum tegere conatur, expreſſit.
Irreligioſus planè atque importunus, quia, quod ad
honorem Chriſti factum fuerat, non modo ſuperfluum
computauit, verum etiã ſermone improbiſſimo
reprehendit. Fraudator etiam quia loculum tenens
exportabat ea, quæ mittebantur ad vſus indigentiũ,
ſicut Euangeliſta conqueritur: Auarus quo-
Iudæ auaritia. que, quoniam nõ ſatiabatur ſtipendia pauperũ quotidie
ſubtrahendo: ſed & ſepulturæ Chriſti pretium
in propria ardebat lucra conuertere: conuertit autem
non in momentanea ſuæ cupiditatis lucra,
ſed ſalutis detrimenta perpetua. Siquidem non
multo poſt vniuerſa, quæ vel impius fur collegerat,
ex fraudibus perpetratis, vel quæ ſacrilegus Chriſti
traditor pro mercede iniquitatis acceperat, cũ vita
Mat. 27. pariter amiſit. Nam prædictorũ facinorũ cõſcientia
Act. 1. ſtrangulatus, mortẽ debitam laqueo ſibimet intulit
præparato, cõfeſtim rapiendus ad inferni ſupplicia.
Quod autem vnguentum illud ad obſequium pro-
Mat. 26. fecerit dominicæ ſepulturę, idem Saluator in Euangelio
Matthæi, apertius declarauit. Mittens, inquit,
hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum
me fecit. Quãuis ergo Dominus Ieſus, conſciẽ- *Quare*
A tiæ iudex eſſet, noluit tamen Iudam, de occultis eius *Chriſtus*
acrius increpare, ne quoniam veriſimili ratione vide- *non acrius*
batur locutus, putaretur forſitan iniuſtè correptus, *increpa-*
atque hinc iracundia eius tantam cõcepiſſe cauſam, *uit Iudã.*
vt inimicis necandum traderet, quem ſine vllo peccamine
habuiſſet infenſum: Nihil acerbum Chriſtus
voluit pro merito ſceleratæ mentis illius loqui, ne
Iudas eum tradere videretur iratus. Vult enim Do- *Liberum*
minus verè iuſtus Iudex, vt meriti proprij ſibi cauſa *Arbitriũ.*
quiſquam, vult & iuſtum pro ſola iuſtitia pati, vult
& iniquum, ſi in malitia perdurauerit, reum mortis
proprio arbitrio iudicari: Figurauit enim Deus ho- *Eccl. 15.*
minem, vt Scriptura teſtatur, & ad imaginem ſimi-
B litudinis ſuæ fecit illum, & dimiſit eũ in manu conſilij
ſui, poſuit ante eum aquam & dicens: Ad quod
volueris, extende manum tuam. Poſuit, inquit, ante
hominem Deus aquã, & ignem, id eſt, refrigeriũ, &
pœnam, remiſſionem & ſupplicium, vitam & mortem.
Quis oro, non refugiat ſuppliciũ, pœnã & mortem,
& eligat refrigerium, remiſſionem ac vitã? Sed
ille fugit mortem, qui per itinera graditur vitalium
mandatorũ: ille donum percipit vitæ, qui per laborẽ
Spiritus, alium ſtudiorũ mortales actus euitat. Ideóque
dictum eſt, ecce aqua & ignis, ad quod volueris
extende manum tuam, hoc eſt opus tuum. In manu
quippe opera demonſtrantur, quia nec tormentis
C ſubiici ſine crimine poſſumus, nec præmiũ ſine certamine
promereri, dicente Apoſtolo: Nunquid iniuſtus
Deus, qui infert iram? & iterũ, quoniam non
coronatur quis in Agone contendens, niſi legitimè
certauerit. Certamen noſtrum cõtra vitia carnis eſt,
contra cupiditatem pecuniæ, contra animi iracundiam,
quæ ſunt arma diaboli, quibus reſiſtendum eſt
vtique galea fidei, lorica continentiæ, miſericordiæ
clypeo, in quo poſſimus (vt ait Apoſtolus) omnia iacula
nequiſſimi candentia extinguere: Etenim ſicut *Ephe. 6.*
aqua extinguit ignem, ita eleemoſina reſiſtit pecca- *Eleemoſina*
to, id eſt, ſicut aqua Baptiſmi ſalutaris extinguit flã- *peccatorum*
mam Gehennæ per gratiam, ita eleemoſinarum flu- *remedium.*
D uio, omnis ille coacernatus poſt acceptã fidem, pec- *Ephe. 3.*
catorũ ignis, extinguitur, ſi tamen poſt conuerſionẽ,
non iterũ renouatis criminibus inardeſcat. Is enim
qui eleemoſinis remedium peccatorum pœnitens
quærit, debet iam non agere pœnitenda, ne quod vno
latere extinguitur, alio ſuccendatur. Fluuium diximus
eleemoſinarum, vt largitatem donandi ſentires,
ſed rarus quis eſt, qui vel rurẽ ſpargat eleemoſinæ
ſuo refrigeriu pro futuro? Egreditur de Eccleſia
Chriſtianus, & ſurdis auribus precantem pauperem
præterit. Ita nos Deus exaudiet obſecrantes, ita inter
pericula imminentium barbarorum auxilio protegi
diuino merebimur. Scriptũ eſt enim, Bonũ eſſe
E ieiunium, cũ eleemoſinã, vtrũmque fieri oportebat *Thob. 3.*
ad indignationem Domini mitigandam: ſed ieiuna- *12. & 13.*
re forſitan non potes, & non potes, quia non vis:
vel certè eſurientibus alimenta largire. Qui tribus
horis, præter ſolitum ieiunus eſſe non potes, poteris
profecto intelligere quid patiatur ille, qui per
inopiam ieiunat inuitus, quem ieiunare tua crudelitas
facit, qui largis dapibus ſaginatus, nec exiguo
cibo famẽ ſolari cogitas indigẽtis. Sterilitatẽ cauſaris,
neceſſitates prætẽdis, tẽporis anguſtias quereris,
turpius illo indigẽte mendicas, quin potius Deo ingrat⁹
exiſtis, dum falſo quereris. Sed eſto, ſi ſterilitas
fuerit. Hãc tu ſol⁹ ſentis quæſo, pauper ille nõ ſentit?
Qui

Qui quod argentum nonum quotidie lucrari molliris? Domos marmoribus extruis? Vestes fericas cōparas? Monilia auro gemmiſque precioſa mercaris? Pudet dicere, pœnitet recordari, quantus numerus ruſticorum de poſſeſſionibus prædicta pompa viuētium, vel fame ſit mortuus, vel eleemoſyna Eccleſiæ ſuſtentatus. Proh dirum nefas, mortui ſunt homines in quibus omnis cenſus eſt poſſidentis, ita nec præſentis temporis vtilitatibus conſulunt, dum nimia cupiditate cæcati ſunt. A noſtris ergo incipientes, chariſſimi benefaciamus egētis, ac miſeris, victū, potū, veſtitum indigentibus miniſtremus, quia operū talium iuſtus retributor eſt dn̄s, qui cum venerit in maieſtate ſua, regnum cœlorum largietur de parte dextra pro merito conſtitutis nutritoribus inopum.

B At è cōtrario inhumanos, atque impios æternis decernet ignibus concremari, ſeipſum dicens in pauperibus vel pietate fotum, vel crudelitate neglectū. *[Merito bonorum operū, De⁹ retributor eſt.]* Tātus erga pauperes ſuos noſtri Saluatoris affectus eſt. Studeamus ergo diligere, & in pauperibus Chriſtū, qui nos dilexit per omnia, qui tanquā bonus paſtor animam ſuā poſuit pro ouibus ſuis. *[Mat. 25. Io. 10.]* Sed ſi explanare cœpero, quibus officiis delectationem tuā circa Dn̄m probes, neſcio vtrum meipſum loquentem diligas, neſcio vtrū me libenter audias, niſi ſi forte ita religioſus es, vt ſicut lætabaris paulò ante in diuinis beneficiis, ſic etiam in præceptis eius parere deſideres, & amplectaris diſcere, quæ ſint exercēda C erga Deū dilectionis officia. Ipſe dn̄s loquitur, qualis amor eſſe in eum debeat vniuſcuiuſque credētis. *[Io. 14.]* Qui habet præcepta mea, inquit, & ſeruat ea, ille eſt, qui diligit me. Perfectè em̄ ille diligit Deū, qui præcepta ei⁹, vel habet in ore, vel cuſtodit in opere. Nā qui perfunctoria cōfeſſione, ore tantū refert diuina mādata, & ex nec mēte retinet, nec factis ſeruat, nequaquā poteſt hic dicere. *[Pſal. 110.]* Confitebor tibi domine in toto corde meo, in conſilio iuſtorum & congregatione, ſed neceſſe eſt, vt cum Synagoga populi cōtemptoris increpantem Deum audiat per Prophetam. Populus hic me labiis diligit, cor vero eorum longè eſt à me. Nolite errare, Deus non irridetur. An D exiſtimatis, quod Deum diligat tepidus, ac negligēs Chriſtianus, qui idola in poſſeſſionib⁹ ſuis coli permittit, qui fanum dæmonis, & aram diaboli ſtare, in contumeliam Dei patitur, qui adulteria, & ſtupra exercere non deſinit, qui aliena quotidie rapit, quotidie concupiſcit necare proximum quibuſcunque modis geſtiens, quo vel voluptatem, vel cupiditatē ſuam licētius impleat, licet explere non poſſit. *[Oſee 7.]* Nam ſtupri aſſiduitate, luxuriam carnis non cohibet, ſed accendit, dicente propheta. Omnes fornicantes, velut ardēs clibanus corda eorū. Prædatoris quoque rapacitas, non comprimit auaritiam, ſed irritat. Scriptum eſt enim, Qui amat pecuniam, non ſatiabitur pecuniis. *[Mat. 25.]* Nec ille Deum diligit qui non miſeretur pauperum, in quibus Chriſtus, ſe vel foueri conteſtatur, vel negligi. Quod enim non feciſtis inquit, vni ex minimis his, nec mihi feciſtis. Et Ioannes Apoſtolus in epiſtola ſua loquitur, qui viderit fratrem ſuum, in neceſſitate conſtitutū, & clauſerit viſcera ſua ad eum, non eſt charitas Dei in illo. *[Io. 3.]* Mentitur ergo ſe amare Chriſtum, qui eum in egeno non diligit, qui dilectionem, quam promittit verbis, negat operibus: Studeat igitur vnuſquiſque factis miſericordiæ approbare, quod Deum diligat, vt dilectio Dei mundet eum ab omni peccato,

Vis autem noſſe, quantum ſubleuent eleemoſynæ A onera peccatorum: Audi conſilium, quod peccatori diuiti ingerit Propheta Daniel. *[Dan. 4.]* Nunc inquit, Rex conſilium meum placeat tibi. Iniquitates tuas eleemoſinis redime, & peccata tua miſerationibus pauperum. Sed fortè vel tibi, vel filiis tuis, ſeruatum æſtimas, quod pauperibus negas. Nolo, ſis tam periculosè ſolicitus. *[Eccl. 8.]* Neſcis enim, quid pariat ſubſequēs dies. Deus noſter potens eſt, & illis dare, ſicut & tibi: quinimo quicquid largitus pauperibus fueris, & tibi, & tuis liberis contuliſti, deeſſe nihil poterit eis, quibus Chriſtum participem feceris. Nouit retribuere, qui ſe in pauperibus teſtatur accipere, ſecurus dona. *[Eccl. 29.]* Eſt enim repenſor idoneus, qui cœlorum regna B promittit. Loquitur ſcriptura diuina. Cōclude eleemoſynam in corde pauperis, & ipſa pro te exorabit ad Deum, hoc eſt dixiſſe, vende patrimonium, & eme patrocinium, cuius interuentu certus de impetrata venia, venturum iudicem, liber mereatis ſuſpicere. In Euangelio autem Si vis perfectus eſſe, ait: vēde omnia tua, & da pauperibus, & habebis theſaurū in cœlo, & veni ſequere me. *[Mat. 19.]* Si omnia erogare præcipimur, aduertamus, quis reatus exſpectet eos, atq; eas, quibus ſericæ, & purpureæ, & auratæ veſtes in vſu ſunt, ſi nudos qualicunque indumēto non texerint. Quædam fœminæ onerant auro, & margaritis, vel ſua, vel filiarum mēbra, & aridis manibus prætereunt inopum precantium turbas. C Brutis quoque animalibus, equis ac mulis ex argēto, & auro ſubtilia ornamenta cōponunt: & homini ad imaginem Dei facto, viliſsima vel veſtimenta, vel alimenta non tribuunt, & exiſtimant ſe aliquam requiem in die iudicij inuenire: niſi vel de cętero opera pietatis accipiāt. Obſecro vos miſericordes ſimus in pauperes, vt & ipſi iuxta Domini eloquium, miſericordiam conſequamur, & diuites, & mediocres, certatim debent eleemoſynas dare pro viribus. *[Mat. 5. 1. Tim. 6. Iob. 2.]* Nihil enim intulimus in hunc mundum, ſed nec auferre aliquid poſſumus. Nudus exiui, ait S. Iob, de vtero matris meæ, nudus iterū reuertar in terrā. Hoc ſecū quiſque portat ex D facultatibus, quas accepit, quod in opus religionis impenderit, quod pro dilectione Dei fecerit, præceptis eius obtemperans, dicetur enim in die iudicij Ecce homo & opera eius. Non dicetur, ecce homo & potētia eius, & hæredes eius. Operū, qui præcepta cōmiſit, miſericordiæ repenſor eſt, qui docuit pietatem, qui dilectionē ſui in præceptorū probari cuſtodia præfiniuit. Nam ſibi præſtitum reputat, quicquid egeno præſtiteris. Vnde alibi legimus, Qui miſeretur pauperib⁹, deo fœneratur: *[Prou. 19.]* Recipiet enim magna pro modicis, & cœleſtia pro terrenis, ab ipſo Dei filio ſempiterno, cuius regnum cum patre & cū Spiritu ſancto permanet in omnia ſecula.

E DE PROMISSIONE PARACLETI

Tractatus ordine 14.

INeffabilis prouidētia vnigeniti filij Dei, veritatem fidei ſalutaris, quā pariter excipere humana corda nō capiunt, paulatim dignatur ſuis aperire diſcipulis. Nam de vnitate Diuinitatis ſuæ, cum patre plurima in ſuperioribus dictis docuerat, ſicut proximo tractatu expoſui, oſtendens in tantū nihil diuiſionis eſſe inter patrem & Filium, vt etiā ſermonem ſuum, quem loqueretur ſuum diceret non eſſe, niſi patris eſſet. *[Ioh. 8. & 15.]* Dixerat enim, & ſermo meus quē audietis meus non eſt, ſed eius qui miſit me patris. Quo dicto ſatis cla-

tuit, Patris contemptores esse vniuersos doctrinam filij vnigeniti contemnentes. Quoniam quem suum sermonem dicit filius, hunc suum negat esse, nisi sit Patris. Tunc enim Filij sermo est, si Patris sermo est: Quia oĩa pater, quæcunque habet, mea sunt, inquit. Et alio in loco ad patrem dicit: Quoniam tua omnia mea sunt, & mea tua sunt, per vnitatem videlicet diuinæ substantiæ, quæ nescit aliquid habere suum, quod naturæ suæ non sit. Nunc autem subsequens adiungit, statim eandem quoque sancti Spiritus vnitatem credi oportere, dum plenitudinem doctrinæ suæ per ipsum Paracletum prædicit consummandum, dicens: Hæc locutus sum vobis, apud vos manens. Paracletus autem ille Spiritus sanctus, quem mittet Pater meus in nomine meo, ille vos docebit omnia & admonebit vos omnia, quæ ego dixi vobis. Prænũciate quidem beatis Apostolis eloquio isto dignatus est, & suum, & post incumbentem passionem, ad cœlos regressum, & sancti Spiritus super eos de cœlis aduentum, cum dicit: Hæc locutus sum vobis apud vos manens. Paracletus autem ille Spiritus sanctus, quem mittet pater meus. Sed neque Spiritus sanctus in Cœlo erat solum, & in terra non erat, neque Filius ita Cœlos ascensurus erat, vt terras relinqueret: neque Pater tantum cœlestem thronum possidet, vbi remeare Filius, & vnde Sanctus venire Spiritus perhibetur. Nam Propheta beatissimus huiusmodi cõfessionem refert ad Patrem: Quo ibo inquit à Spiritu tuo, & à facie tua quo vadam? Si ascendero in cœlũ, tu illic es: Si descendero in Infernum, ades, si sumpsero pennas meas in directum, & habitauero in postremo maris. Si sumpsero inquit pennas meas, &c. Bene quod pẽnas suas habet, quibus adsumptis quocunque desiderat: penetrat. Cæterum qualiter Propheta in corpore constitutus, vel in Cœlum ascensurus erat, vel in Infernum descensurus, vel trans vltima maria perrecturus? Quas tandem, quas habet pennas? Alas fidei, meos credentis assumit, vt sublimiora terrenis, vt totus in spiritu cõstitutus possit comprehẽdere, cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, & latitudo, & altitudo, & profundum scientiæ dei: Istas fidei alas hæretici non habentes de Deo disputant, & per terrena voluuntur, & à sublimitate diuini intellectus, ad caduca atque carnalia deducuntur, cogitationum terrestrium põdere grauati. Nec ad notitiam possunt illius immensæ Diuinitatis accedere, vbi non habet, nisi sola mẽs fidelis accessum, quæ adorandæ Trinitatis vnitatem sentit, credit, confitetur ac prædicat & quoniam dignè exprimere non potest, in eo vel maximè gloriatur: Quo ergo ibo, inquit à Spiritu tuo, & à facie tua, quo vadam? Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero in Infernum, ades, si sumpsero pennas meas in directum, & habitabo in postremo maris, etenim illic manus tua tenebit me, & deducet me dextera tua. Indiuulsam Trinitatis naturam, confessio ista signauit, quo ibo, inquit, à Spiritu tuo (ipso nẽpe Paracleto) cuius plenitudinem sumentes Apostoli promissionem dei fatentur impletam, Petro re testantis. Hoc est, quod dictum est per Ioel Prophetam. In nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo super omnem carnem. Et à facie tua, quo vadam? A filio scilicet, qui facies Patris est, quoniam Pater videtur in filio, iuxta ipsius Domini sententiam Saluatoris, qui obsecrãti philippo: Domine, ostende nobis Patrem & sufficit nobis, ita

Spirit' sancti Diuinitas. — Io. 14. — Psal. 138. — Ephes. 3. — Fides alas hæretici non habent. — Psal. 138 — Act. 2. — Ioel. 2.

respondit: Tanto tempore sum vobiscum, & non agnouistis me? Philippe, qui vidit me, videt & patrẽ meum. Quomodo tu dicis Ostende nobis patrem? Non credis, quia ego in patre, & pater in me est? Ne verò diuisus putaretur, vel Spiritus sanctus à patre, cuius Spiritus est, vel Filius ab eo crederetur seiunctus, cuius & facies, & dextera, & sapientia, & virtus est. Non ait, si ascendero in cœlum, Spiritus tuus illic est, vel facies tua, & spiritus tuus illic sunt, sed tu, inquit, illic es. Cũ Filio vtique & cũ Spiritu sancto. Quoniam Trinitatis adorandæ vna eadémque diuinitas semper vbique est, sed, vt Patris & Filij & Spiritussancti, vna traderetur credẽtibus fides & distincta confessio, propterea pater & Filiũ mittere, & Spiritũ scribitur sanctũ. Cũ neque, qui mittit, neque qui mittatur, De' credi possit: si in quodã loco est, & in quodã loco nõ, id est, ipsi filio credam' loquẽti, qui veritas est. Nõ sum solus (inquit) quia pater mecũ est, & iterũ de Spiritu sancto. Si ergo (inquit) in Spiritu Dei eiicio dæmonia. Et Euangelista Lucas: Iesus autẽ plenus Spiritu sancto, regressus est ab Iordane: Cum igitur nusquã desit diuinitas Trinitatis, dispẽsatio salutis nostræ est, quod mittens prædicatur & missus. Aliter enim credere mens humana nõ caperet, Patrem patrem esse, & Filium Filium, & Spiritũ sanctum Spiritũ sanctum, nisi distinctionem disceret ex nuncupatione mittentis ac missi. Et rursus vnam diuinitatem non agnosceret patris, & Filij, & Spiritus sancti, nisi missum legeret à mittente nullatenus separari. Nam nec pater, vt prædictũ est, missum deseruit Filiũ, nec Spiritus sanctus, qui dirigendus erat Apostolis, vnquã patri ac filio defuisse mõstratur: ita tamen, vt Filius dei tantum fuerit incarnatus. Nam Verbum caro factũ est, vt legimus, non pater, non Spiritus: Quomodo autẽ istud incarnationis mysteriũ Filius Dei salua vnitate Trinitatis impleuerit, illa omnipotentia testis est, quia idem dei Filius, sic cũ corpore suscepti hominis ascendit ad cœlos, vt vsque ad finem seculi cum suis discipulis permaneret. Ecce enim inquit: Ego vobiscum sum, omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Vsque ad cõsummationem seculi (inquit) vobiscum sum. Nõ solum cum Apostolis, sed cum Discipulis vtique credentibus vniuersis. Credere itaque nos oportet, nõ aliter esse deum, quam seipse propitio sermone reuelauit esse credendũ: Facta quoque eius non debemus rebelli spiritu discutere, sed fideli studio admirari, quoniã rectus est sermo dñi, & oĩa opera eius in fide. Si oĩa opera in fide, quanto magis istud opus sacratissimę incorporationis eius. Desinam' ergo fide neglecta, cõtumeliosis quæstionibus diuinũ pulsare mysterium. Nam scrupulositas hæsitanti intelligentiam factorum Dei superflua curiositate non inuenit, sed fidem perdit, quam constat esse ducem salutis ac vitæ. Quod autem nimia scrupulositas fidem perdat, facilè potest ex vna specie diuinæ operationis intelligi: Dixit deus: Fiat lux, & facta est lux, & cum non assequar, qualiter eam Creator eius ex nihilo fecerit, nisi credidero, tamen & confessus fuero eam factam, mendacem Deo sacrilega cunctatione pronuncio. Vniuersa itaque opera eius, & præcipuum diuinum opus incarnationis filij Dei sicut Scripturæ sanctæ prædicãt, fideli affectu mens debet vniuscuiusque credentis excipere, & quod stabili corde crediderit, fido oris obsequio confiteri, corde enim creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio

Io. 14. — Io. 8. — Luc. 11. — Luc. 4. — Io. 1. — Mat. 28. — Psal. 33. — Gen. 1.

Ro. 10. confessio ad salutem. Quod verò plenitudinem doctrinæ suæ per sanctũ pollicetur Spiritũ tribuendã, *Spiritus sancti Deitas.* æqualem sua omnipotentia eum, credi voluit. Non est enim in Trinitate Dominus & seruus, Deus & Angelus, creator & creatura: sed est aliud idem, aliud persona. Id enim natura ac perinde nõ nij, sed deus. Quia diuisionem non capit vnitas Deitatis: Ait denique: ibi Christus de Spiritu sancto, quem mittit pater in nomine meo, id est, in Dei nomine, Deum *Io. 14.* scilicet sicut filium profitendum, & ideo filius Dei de se quidem dicit: Ego veni in nomine patris mei, *Io. 15.* quod & Propheta de illo prædixerat, & pueri in Euangelio laudantes probauerant, dum clamarent: Benedictus qui venit in nomine Domini. Rectè in *Mat. 21.* nomine Domini, non in nomine serui, quia Deus, non in suo, quia filius. Nomen enim patris in filio. De se ergo inquam, dicit filius: Ego veni in nomine patris. De sancto autem Spiritu dicit, quem mittit pater meus in nomine meo. Et cum baptismi opus in Trinitate decerneret celebrandum, non ait in no- *Mat. 28.* minibus, sed in nomine. Pater enim Deus est, & filius Deus est, & Spiritus sanctus Deus est. Sicut sanctarum Scripturarum testimoniis dilectioni vestræ sæpius approbaui, ac propterea vnum Trinitatis est nomen, cuius vna virtus atque diuinitas permanet in omnia secula, Amen.

TRACTATVS EIVSDEM DE MACHABEIS MARTYRIBVS ET die natali eorum.

SI quis vestrum fratres dilectissimi fortasse miratur, Iudæos viros supplicia pro legis præcepto perpessos, nunc à Christiana plebe inter sanctos Martyres ho- *Machabeos inter Martyres honorari, Maiores constituerunt.* norari: Is profectò, si omnem sanctę religionis causam rationémque cognouerit, intelliget probabili ac summo iudicio id fuisse à nostris maioribus constitutum. Iudæi erant isti ante aduentum Domini Saluatoris sub lege tantum veteri conuersantes quique cognomentum Machabeorum trahant ex genere, sicut hodie Anciorum progenies, vel si qua sunt huiuscemodi nuncupationum vocabula quæ stirpem nobilitatis vsurpent ex diuitiarum terrestriũ cumulo descendentem, cum vera nobilitas, nõ subsistit ex diuitiis sed cognoscatur in moribus. Quanto enim nobiliores isti septẽ pueri Rege Antiocho, *2. Mac. 7* quinimo quam clara in istis nobilitas Dei, & quam ignobilis in illo ac pœnalis nota perfidiæ? Isti Deum patrem colunt, iste diabolum: isti venerantur legem patriam, ille contra Deum rebellans, filium se fatetur esse Diaboli. Cogebat enim contra præceptum diuinæ legis, vt suillas carnes comederent, non dubium, quod sacrificio profano pollutas. Coinquina- *Tit. 1.* tis enim & infidelibus nihil mundum: sed esto (vt quidam volunt) sacrificatæ diabolo carnes illæ non fuerint, quia hoc ipsa scribentis historia manifestius non deprompsit: Attamen grauissimi erat extremíque delicti, præceptum Diuinum, vel blandientibus præmiis, vel suppliciis cruciantibus temerare. Præceperat Iudæis Deus, ne porcum, cæteráque illi si- *Leuit. 11.* milia manducarent, & erat hoc duplici de causa, fra- *Deut. 14.* tres charissimi, siue vt luxuriosus populus flammam carnalium vitiorum calidis carnibus non nutriret: Perhibentur enim calorem nimium pręstare corporibus, siue vt porcorum more non viuerent. Nã sues

semper immondi sunt, & de fonte, vel de fluuio ex- *Porcum edere Iudæis vetitũ fuit, duplici ex causa.* A euntes, iterum voluuntur in cœnum, nec vnquam intuentur cœlum, sed prono semper ad terram capite ventri deseruiunt. Et idcirco Dominus legionem Dæmonum in gregem permisit ire porcorũ, idem, in eorum gregem, qui tantum ventris sunt animalia, qui nunquam cœlestia intuentur, sed immunditiis *Mat. 8.* semper dediti & cœno sunt obliti vitiorum. Salubriter ergo Deus vel abstinentiam gulę, vel continentiam immundarum actionum imperauit. Lex enim sancta & mandatum sanctum, & iustum & bonum. Salutaria vidẽtur, mandata diuina sunt. Nam qui fecerit ea homo, viuet in illis: Sed finge nihil no- *Rom. 7.* xietatis inesse suillis carnibus, nec vllum fomentũ B illecebris augere corporeis, quoniam sunt hodie om- *Deut. 4.* nia munda mundis, sanctificata per verbum Dei *Tit. 1.* & orationem: præcipientis tamen Dei erat potestas & authoritas cogitanda, qui istud iusserat, tunc temporis obseruari. Nemo enim imperãtem Dominum, aut sine pœna sui sacrilegij discutit, aut impunè contemnit: Nam neque in illa arbore inesse malũ *Gen. 3.* potuit, quam inter cæteras arbores paradisi bonus Creator plantauerat, cuius fructu ita erat speciosus ac dulcis, vt concupiscentiam præstaret oculis, gulæ conciliaret illecebram. Scriptum est enim: & vidit mulier fructũ ligni, quia gratus est ad aspectũ, & dulcis ad escam, & accepit & manducauit & dedit viro C suo. Sed si fortè dixeris. Non omne quod gratum videtur & dulce, bonum quoque esse, quia sint aliqua etiam mala, quæ grata videantur & dulcia: Cedo, acquiesco, consentio. Mel enim distillat (vt ait Scri- *Prou. 16.* ptura) à labiis mulieris meretricis, quæ ad tempus impinguat fauces tuas, nouissimum autem amarius felle inuenies, & acutius gladio, vtraque parte acuto. Et certè malum nihil est, vel in specie, vel in sexu mulieris, sed est vtique malum in voluntate peccantis, & per intemperantiam concupiscentiæ transgredientis, à legitimo iure coniugij. Nam & vini natura, cùm bona sit, rectè tamen damnatur ebrietas. Audi modò generalem de creatis omnibus diuinæ D scripturæ sententiam. Et vidit Deus omnia, quæ fecit, & ecce bona valde: Tamen quia veritatis ratio postulabat & seruilis humana conditio legem Dei dominatoris acceperat proprij arbitrij libertati permissa, vnam Deus elegit arborem de omnibus lignis paradisi, non vtique malã, sed in qua esse sciẽtia boni & mali videtur, in qua seruorum suorum obedientiam pertentaret, vt libertas arbitrij vel immortalis præmium possideret obediens, vel contemnẽs exciperet mortis interminatæ sententiam: Manducauit homo, quia voluit, mandatum non custodiuit, *Homo peccauit quia voluit.* quia noluit, morte mulctatur, quia mãdatum seruare potuit & non studuit. Arbor quidem bona & fru- E ctus quidem bonus, sed præuaricatio mandati mala, & contemptus Dei malus, atque ita malum non in fœtu arboris est, sed in voluntate hominis transgressoris. Igitur si vnius arbusculæ fructus cõtra Dei mandatum temerè à Protoplastis degustatus, mortem generi acquisiuit humano: potuit & Machabeis tunc sub lege positis interitum parare mandati Diuini transgressio, quibus nunc honorẽ & gloriam præcepti eius custodia comparauit, fidem Dei in ipso viriliter constãtérque seruantibus. Nam fidẽ Dei seruat, qui mandati eius iura non violat, quoniam non idcirco illi manducare illicita, quòd horrorem paterẽtur in specie, sed contumeliã facere prohibẽ-

Luc. 16. ꝗ Deo iustiſſimè formidarunt. Qui in modico fide-
lis eſt, ait Dominus, & in magno fidelis eſt. A
In magno fuerunt iſti fideles, idolothyta in-
ter ſupplicia teſpuerunt: in paruo fuerunt fideles, ſi
carnes ſolum prohibitas, non comederent, ſuas po-
tius deuotandas ſuppliciis tradiderunt. Inſignios fi-
des eſt, quæ nec in modicis violatns. Formam tole-
tantiæ præbuerunt iſti beatiſſimi fratres futuris poſt
Paſſionem Chriſti martyribns, vt intelligant quan-
ta animi magnitudine & conſtantia pro Redempto-
ris nomine dimicare debeant, pro coins mandato
sam pertinacites certaſſent. Nemini abſurdum vi-
deatut, quod eos paulo antè Aniciis comparaui. A-
2. Mac. 7 nicij quippe ex Græco ſermone à nobis nuncupan-
tur inuicti. Exercuit enim varia ſuppliciorum gene- B
ta in eorum corporibus crudeliſſimi tyranni fetitas,
& cum non valuiſſet, conſtantiam fidei in ſea fratri-
bus attocitate ſupplicij ſuperare callidus perſecu-
tor, in ſeptimo, quia eſſet iunior, ad blandimentorū
ſeſe tusmenta conuertit, diuitiarum præmiis & ho-
nurum promiſſionibus puerum torquens. quem ta-
men detorquere nō potuit. Erat enim ftatrum ſuo-
rum frater, & illius filius matris, quæ eum ſingulos
filios pso Dei nomine pnniri lata, & aſpieit & bot-
tatur, tut martytia pertulit, quot pignora conſecra-
uit, ſepties in propriis paſſa viſceribus, octaua & ip-
Mater Ma- ſa acceſſit nomero ad octauum Chriſti Reſurrectio-
chabæorū nis diem, cum charis pignoribus occurſura. Vnde C
ſeptem non immeritò præſumitur iſta mater beatiſſima ec-
Martyr. cleſiæ ſanctæ imaginem præmonſtraſſe quæ ſpiri-
tuales Dco filios parere conſucuit, nihil de carne &
ſanguine cogitantes. Iam verò ſi quis à me ſuperio-
ſis diſputationis reliquias exigat inquirens, cur illi
cibi qui fuerant cauſſa continentiæ in lege prohibi-
ti, non etiam nunc eiuſdem tei gratia arceantut, bre
uiter vt ſentio, reſpondebo. Sic ablatas fuiſſe de me-
dio legalium præceptorum multiplices obſeruatio-
nes reor, vt generalia præcepta in ſtatu priſtino per-
durarent: Diximns pudicitiæ ſeruandæ cauſa, Iudai-
co populo abſtinentiam vel porcinæ carnis, vel ſi-
milium quadrupedum, nec non & quorundam vo- D
latilium atque piſcium fuiſſe interdictam, adhæten-
tibus licet typis rationabilium figurarum, quas Do-
ctor ſpiritualis, propriis quibúſque locis ſingillatim
debet exponere, ſed qnoniam terrenorum mentes
perplexitate multiplicium mandatorum onerari,
potios quam inſtrui videbantur, indefeſſa, & in hac
parte erga humanum genus diuina prouidentia per
Propbetam promittitur Eſaiam: Quoniam verbum
Iſa. 10. abbreuiatum faciet, inquit, Dominus, ſuper terram.
Rom. 9. Et idcirco beatus Iacobus cum cæteris Apoſtolis
Act. 15. decretum tale conſtituit in Eccleſiis obſeruandum,
vt abſtineatis vos, inquit, ab immolatis, & à ſangui-
ne id eſt, à ſuffocatis. Præter miſerum homicidium, E
adulterium, veneficia, quoniam nec nominari ea in
Eccleſiis oporteret, quæ legibus etiam Gentilium
punirentur. Prætermiſerunt quoque illas omnes
minutias obſeruationum legalium, & ſola hæc, quæ
prædiximus cuſtodienda ſanxerunt, ne vel ſacrifica-
tis diabolo cibis prophanemur immundis, vel ne e-
mortui per viſcera ſuffocatorum animalium ſangui-
ne polluamur, vel ne immunditiis fornicationum
corpora noſtra, quæ templa Dei ſunt, violemus.
Sic ergo permiſerunt omnia manducari, vt forni-
cationem præciperent fugiendam. Noſtri iam de-
bet eſſe moderaminis, tantum laxare habenas licen-
tiæ, ne præcipites feramur in luxum, ſed vt pudici-
A tia tuta eſſe poſſit, quam beatus Paulus ſine Circū-
ciſione gulæ ſciens cuſtodiri non poſſe, ſic ait: Om-
nia quidem munda ſunt & nihil abiiciendum, *Tit. 1.*
quod cum gratiarum actione percipitur, ſed malum
eſt homini, qui per offenſionem manducat, id eſt,
qui offenſionem patitur, cum manducat, & ſubiecit
ſtatim ſalutare conſilium: Bonum eſt (inquit) non
manducare carnem, neque bibere vinum, neque in *Rom. 14.*
quo frater tuus offenditus, aut ſcandalizatus, aut in-
firmatur. Quis ille coniunctior frater, quam homo
noſter exterior? Cui ne noſtra licentia vel offendicu
lum, vel infirmitatem, vel ſcandalum pariat,
vtendum eſt ciborum licentia, non abutèn-
B dum, vt ſciamus nos non edendi cauſa eſſe na-
tos. ſed eſſe viuendi, Quapropter imperio Animæ
carnis conditio obſecundet, ne effrenata licentia, vt
ait Salomon, ſeruus regnet, & ſtultus ſaturetur, & *Non eden-*
ancilla eiiciat dominam ſuam, cum Lex præcipiat: *di, ſed vi-*
eiice ancillam & filium eius, non enim hæres erit fi- *uendi cau-*
lius ancillæ cum filio meo Iſaac. Eiiciamus ergo an *ſa nati ſu-*
cillam concupiſcentiam, & filium eius peccatum, *mus.*
vt efficiamur hæredes Dei, cohæredes autem Chri- *Prou. 30.*
ſti, qui lignū Crucis ſuæ propriis portando humeris *Gal. 4.*
imaginem Paſſionis, quam ſub vmbra legis in ſan-
cto Iſaac præmonſtrauerat, in veritate hominis ſu-
ſcepti compleuit, precioſo ſanguine ſuo vitam no-
C ſtram redimens, ab æternæ mortis exitio: Ipſe eſt e-
nim noſtra Redemptio, cui omnis honos, virtus, &
gloria, cum Patre, & cum Spiritu ſancto per omnia
ſecula, Amen.

EIVSDEM TRACTATVS, QVEM PRIMA DIE ORDINATIONIS EPSIVS, quorundam ciuium noſtri exceperunt.

IMpetitiæ meæ cōſcius & ætatis ipſius im-
maturæ ad Sacerdotij dignitatem pudo-
re deterritus, meritò ſilēdi licētiam à ſum
mis Sacerdotibus poſtulabā. Metuo enim
D primùm, ne via verborum cœleſtiū exiguitatis meæ
ſermone tenuetur: Deinde erubeſco, quod tantæ ex-
pectationi optatum doctrinæ fructū præſtare nō va
leo. Vnde imparē veſtro per omnia deſiderio ſen-
tiens onus iſtud totis viribus conatus ſum declinare.
Sed B. pater Ambroſius cæteriq; venerādi antiſtites
ſacramēto, quo temerè vos ipſos obligaſtis aſtricti ta
les ad me epiſtolas, cū veſtra legatione miſerūt, vt ſi-
ne dāno animæ meæ vltra iā reſiſtere nnn valerē, cui
ab Orientalibus quoq; epiſcopis, niſi meū ad vos re
ditū pollicerer, ſalutaris cōmunio negaretur. Tali
igitur concluſus articulo, & authoritate Sanctorū
præſentiū ſubiugatus, ſuſcepi hoc ſummi Sacerdotij
E munus, nec merito dignus, nec ætate aptabilis, nec
doctrina maturus. Intuemini ergo quid patiar, qui
cū loqui neſciā, tacere nō poſſum. Cogor enim ſenio
rū præcepto obſequi vltra vires meas, nec poteſtatē
ſilendi habēs, nec fiduciā proloquendi. Sed ſpiritua-
lium patrū ſalutaria eſſe præcepta diuinæ legis au-
thoritate perſpiciens, adeo in verba prorumpere,
ac tenuem veſtris auribus inferre ſermonē. Quem
idcirco forſitan patienter accipitis, Quoniā populo
Chriſti vtile videatur obedientiā, quæ & ſacrificio
diuino præponitur, & mādatis dei omnibus antefer-
tur, exēplo diſcere prædicātis: Nā cū popul⁹ Hebræo *Reg. 15.*
rū, poſt Ægyptia illa portēta, ad vnius dei notitiā vo *Mat. 9.*
caretur,

caretur,primam didicit obedientiam, tanquam du-
Deut. 6. cem seruandorum cœlestium mandatorum. Sic e- A
nim Scriptura testatur: Audi Israel, Dominus Deus
tuus,Dominus vnus est.Et iterum: Audi Israel præ-
cepta vitę. Hoc, quod dicitur Audi:non audien-
tiam,vt opinor simplicem sonat,sed obseruandæ le-
Isa. 1. gis obedientiā prędicat, testantur rursum Domino
ac dicente:Si volueritis & audieritis me, quæ bona
Rom. 2. sunt terræ manducabitis. Quod si secundum beati
Apostoli Pauli sententiam,non auditores,sed facto-
res legis iustificabuntur apud Deum, non iam vide-
bitur perfunctoria ista auditio,quę bonorum terræ
præmiis honoratur, & non cuiuslibet terræ, sed il-
lius olim promissę,illius fluentis lac & mel.
Promissionis enim terra Christi caro est, ex massa B
humani generis de terra formati suscepta, ac dulci-
bus diuinæ gratiæ succis exuberans,cuius purissimo
doctrinę lacte alimur & nutrimur,cuius cœlestium
charismatum suauitate reficimur,cuius vbertate cre
dentium corda,pinguescunt, cuius bonis obedien-
tium mentes animæque fidelium,& in hoc & in fu-
turo sęculo saginantur. Quoniam ergo hæc spectat
tractatio?Nempe vt vestra dilectio euidenter intel-
ligat.Quanta vis, meam compulerit paruitatem ar-
duis obsecundare præceptis,atque aperire os meum
sub tātorum pręsentia Sacerdotum, & maximè post
illam venerandę memorię patris mei Philastrij eru-
ditissimam voce,qua per gratiam Spiritus sancti lar C
Philastri Brixiensis Episc. ge effluens,hunc Ecclesiam in fide Trinitatis ado-
randæ fundauit,in vera spe& charitate perfecta cō-
stituit,ad virtutes erexit,in pace reliquit. Hæc ad
excusationem illius quę in me reprehendi potuisset
audacię breuiter dixisse sufficiat. Nunc verò sancta-
Io. 4. rum lectionum puteus altus est,& ego hauritorium
verbi non habens,aquam viuam sitientibus vobis in
terim ministrare non possum Obsecro communem
patrem Ambrosium,vt post exiguum rorem sermo-
nis mei,ipse irriget corda vestra diuinarum myste-
riis literarum. Loquetur enim Spirito sancto, quo
plenus est,& flumina de ventre eius fluent aquę vi-
uę,& tanquam Petri successor Apostoli, ipse erit os D
vniuersorum circumstantium Sacerdotum. Nam
Matt. 16 cum Dominus Iesus interrogaret Apostolos. Vos
autē, quē me esse dicitis,solus Petrus omniū creden
tium ore respondit:Tu es Christus filius Dei viui.
Quid statim muneris accepit ista confessio,beatitu-
dinem scilicet,regnique cœlestis gloriosissimam po
testatem. Solus ergo cum loquitur Petrus, nequa-
quam reliquorum credentium fides excluditur.
Sed congruus ordo seruatus dum principi Aposto-
Petrus princeps Apostolorum. lorum primus loquenti locus iure defertur, ne tu-
multus quidam magis,quam responsio videretur, si
tunc vniuersi certatim ac pariter respondissent. Di-
cat fortè aliquis sicut illos tres in camino fideles pue E
ros,ita in hoc examine omnes Apostolos consona
voce,debuisse eadem profiteri.Sed considerandum,
Dan. 3. quia Iudas ille Ischariotes,quod corde non credide-
rat,ore confiteri non poterat, & neque beatitudi-
nem merebatur incredulus,neque ante diri facino-
ris perpetrationem iusti iudicis poterat sententiis
prædamnari, post eademque pro commisso scele-
re iam Iuda damnato, omnes Apostoli Christo in-
Io. 21. surgente,Petro claues accipiunt,quinimò cum Pet-
Matt. 28. rō cœlestis regni ab ipso Domino claues accipiunt;
Quando ait illis: accipite Spiritum sanctum, quo-
rum peccata dimiseritis, dimissa erunt, & iterum:

Euntes,inquit,docete omnes gentes, & baptizate
A eas in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Ianua
quippe regni cœlorum non nisi hac sacramentorum
spiritualium claue reseratur. Præcētur modo hi om Psal. 112.
nes Apostoli sacerdotes misericordiam Dei Pa-
tris,qui suscitauit de terra inopem & de stercore e-
rexit pauperem,vt faceret eum sedere cum principi
bus populi sui,vt etiam Sancti spiritus virtutem ad
Ecclesiæ suæ gubernaculum tenendum, mihi mini-
mo omnium largiri dignetur,per vnigenitum Filiū
suum redemptorem nostrum, cum quo viuit & re-
gnat semper Deus in vnitate Spiritus sanctus antę
omnia,& nunc semper, & in cuncta sęcula sęculo-
rum,Amen.
B

TRACTATVS EIVSDEM EX-
CEPTVS DIE DEDICATIONIS
Basilicæ Concilij sanctorum.

Diuinis muneribus & cœlestibus beneficiis
condignas referre gratias, pusillitas nostra
non præualet fratres charissimi. Nam vt
venerandas sanctorum reliquias habere-
mus, Deus noster tribuit. Deinde,vt hanc honori eo
rum fundare basilicam valeremus, ipse largitus est
& hodie,vt adepti summorum Sacerdotum præsen
tiam, dedicationem celebrare mereamur, ipse con-
C cessit, conuenerunt enim sancti antistites & apo-
stolici viri, ad persoluendum beatissimis patribus
& præceptoribus suis debitę deuotionis obse-
quium, vt vbertate plenissima benedictionum
spiritualium ditaremur, licet importunitas Bar-
barorum maximam partem celebritatis diei hodier
no subtraxerit,ne cęteri sancti antistites,quos inter-
futuros credidimus, aduenirent. Iam qui sunt isti,
quorum beatis reliquiis illustramur, hinc incipiam
numerare. Primo in loco Ioannes Baptista est,vlti-
mus quidem,sed maximus Prophetarum: nouissimo
tempore, quia omnis lex & Prophetæ vsque ad Ioan Io. 1.
nem:sed merito prior & dignitate præstantior,quia Matth. 11
D ita de illo Christus loquitur ad Iudæos. Quid existis Reliquiæ
in deserto videre? Prophetam? dico vobis, & plus- B. B. Io. ba
quam Prophetam.Hic est enim,de quo scriptum est: ptistæ, An
Ecce mitto Angelum meum,qui pręparabit viā tuā. dreæ, Tho
Vno testimonio Saluatoris,beatissimus Ioānes Bap- mæ, &
tista, & Angelus, & Apostolus,& Propheta, pręci- Lucæ.
puus declaratur. Verus enim Dei est Angelus,qui Io. 1.
pręcursor & nuncius Christi est: verè Apostolus est,
qui missus à Deo est, destinatus enim nuncupatur A
postolus.Fuit,inquit,homo missus à Deo,cui nomē
erat Ioannes. Idcirco autem sanctus ipse, Propheta
dicitur,& plusquam Propheta, qui Christum & sua
& omnium Prophetarum voce prædictum digito
E meruit demonstrare dicens,Ecce agnus Dei, Ecce
qui tollit peccata mundi. Post hunc habemus An-
dream Beatissimum,primum Ioannis ipsius discipu-
lum,deinde Saluatoris, quem priorem Christus A-
postolum scribitur elegisse.Erat inquit Andreas fra-
ter Symonis Petri,vnus ex duobus,qui audierant ab
Ioanne:Ecce agnus Dei,& secuti erant eum. Inuenit Io. 1.
hic primum fratrem suum Symonem,& dixit ei,In- Thomas
uenimus Messiam,quod est interpretatum Christus. manibus
Et adduxit eum ad Iesum. Tertius beatus Thomas, contrectat
qui post resurrectionem Christi solus desiderauit,so membra
lusque obtinuit,vt membra Christi curiosis quidem Christi.
sed vtique dignis manibus contrectaret: Ardentis

nenatas perniciosi hortatoris blanditiis, non solum constantibus animis respuerunt, verum etiam responsione acerrima confutarunt. Quid tu, aiūt, omnium nequissime, contra Deum rebellare ausus famulos eius verbis fallacibus supplantare conaris? Quid nos à cultu Dei veri & viui ad mortua Dæmonum simulachra inclinatori contẽdis? Quid honorum terrestrium, caducis promissionibus & inanium rerum præstigiis animos nostros è vigore fidei cœlestis deprauare pertentas? Execramur munera, quæ detrimentum salutis important. Repudiamus honores, quæ auferunt illam gloriam sempiternam. Reprobamus amicitias regis, quæ nos à charitate Dei separare desiderant. Respuimus & hanc temporalẽ nostri corporis vitam, quæ cum periculo fidei seruata, animæ adquirit interitum. Postremo nec suppliciis præsentibus deterremur. Tradimus carnem pœnis quascunque irrogare volueritis, ne abnegantes Christum Deum ad tormenta perpetua demergamur, quæ Diabolo & vobis ministris eius sunt ab initio præparata. Tunc ille Iudex iniquitatis huiusmodi dictis accensus, furorem suum, quem paulo antè subtilius explere voluerat, excogitata supplicij nouitate geminabat. Perspiciens enim regionis naturam nimiis rigentem frigoribus, tempus etiam quo maxima hyemis asperitas Aquilone flante violentius incumbebat, montes niuibus, pruinis arua tegebantur, liquores agnoscere suam naturam solis ignibus cogebantur, stupebant ingenti glacie torrentiũ fluminum cursus. Stagnum quoque vrbi in qua ista gerebantur subiacens longè latéque diffusum validissimo gelu durante iter solidum plaustris gementibus commodabat. Hac ergo vi loci vel temporis immanitate perspecta, sacrilegij gentilis exactor istud supplicij genus sanctis adhibere imperat, vt nudatis corporibus religati in aperti aeris pruinosa duritie pernoctarent, balneis longè sub conspecto eorum fumantibus, vbi velox remedium victis, callidus persecutor animas eorum magis interficere gestiens promittebat. Sed beatissimi Martyres spiritu sancto feruentes, vestibus suis procul abiectis festini ad stadium properant, coronã tanto certamini propositam cœlitus intuentes, deinde hortantibus mutuis patientiæ vires accendunt, gloriam regni cœlestis pœnis præsentibus præferunt. & hoc inter cætera replicantes. quod qui pro salute regis terreni hostiles gladios formidare cõtempsimus, cur non pro fide Dei, ac Domini nostri Iesu Christi Regis æterni, omnes irrogatos nostro corpori cruciatus, æquo animo patiamur, ocyus ad æternę lucis beatitudinem vitamque perpetuam gloriosæ mortis compendio transituri? Inter pruinas ardebat fides, & cœlestes animi desiderio Christi feruebant, vrebat acritudo nimij frigoris lucentes rigentium corporum cutes. At occupatæ erga Dei amorem religiosæ mentes amœnitatem Paradisi cogitabant. Terebrabantur penetralia viscerum gelu, ita vt medullas ossium grauissimis cruciatibus internus quidam glacialis torror vrgeret, & animorum virtus immobilis cursus sui metas aspiciens, de proxima consummatione gaudebat fideli tolerantia promissum Dei munus expectans. Sed vnus ex eorum numero breuissimi adhuc & etiam supremi doloris impatiens, rogare miser cœpit, vt ad balnea duceretur. Mdes interea cui solicitudo iniuncta fuerat, vt illud mortis lauacrum victis quibusque reseraret, dum curiosis oculis de loco sublimi agonem virorum spectat insignium, rei exitum captans, videt ducem cœlestis malitiæ descendentem cum multitudine Angelorum & fortissimis bellatoribus claras vestes atque opima singillatim præmia erogantem, quæ solus ille miserabilis, cuius fidem Diabolus fregerat, non accepit. Ducitur infelix ad balneum, ibique confestim caloris afflatu, quo se animandum crediderat, exanimatus & vitam perdidit & coronam: luctuosum facinus gratulatio inopinata subsequitur. Repente rius locum supradictæ visionis admirator inuadit, nudat membra optato supplicio, se esse Christianum clamore ingenti congeminat, quem spectaculi illius admirabilis virtus subito ex Gentili verum fecerat Christianum, Tenetur continuo professionis suæ reus, ligatur volens, & secãtibus vinculis crudeliter innodatur, perseuerat adstrictus, gloriatur in pœna, spe diuinæ remunerationis affertur. Crescit inter supplicia fides Christi, augetur inter tormenta dilectio. Nam sensu Apostolico testabatur: Me nulla suppliciorum vis, nulla immanitas tormentorum poterit separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. In mediis cruciatibus nouus Martyr instruente Spiritu sancto eruditur & proficit, moritur & triumphat, Trinitas adoranda testem suum inter pœnas fideliter permanentem Martyrio ipso ad vicem Baptismi gloriosius & abluit & emendat, & ad cœlorũ regna perducit. Commoritur denique quadragesimus sanctus, cum sanctis, vt sacer numerus, quem Saluator ieiuniis honorauerat, compleretur: sicut ipsi beati Martyres orasse memorantur. Post hæc iussit carnifices defunctorum corpora longius transportata ignibus concremare. Relinquebant vnum, qui adhuc viuere putabatur, si forte mutaret in peius ipsa solitudine voluntatem. Ibi eius venerabilis mater, quæ talem filium bono sapientiæ cœlestis lacte nutriuerat, cucurrit ad cadauer spirantis filij, & propriis eum manibus vehiculo, quo corpora aliorum congesta ad pyram trahebantur, imposuit. Vade, inquit, nate istam bonam viam, saluus cum coætaneis tuis, & gloriosus ad Dominum. O admirabilis & verè digna mater Martyris, qui immo & ipsa iã Martyr propriis visceribus non pepercit, dum sua membra pro Christi nomine puniri lætatur in filio. Iam verò nec illud in postrema parte reticemus: Quod cũ cineres exustorum corporum mandato persecutoris in fluuium iacerentur, non defuerunt religiosæ manus quæ partem cineris vel furto eriperent, vel prætio compararent. Hinc & Ecclesia Cæsariensis exultat, & nostra fraternitas non immeritò gloriatur, reseruatum sibi prouidentia Dei salutare munus intelligens. Portionem reliquiarum sumpsimus, & nihil nos minus possidere confidimus, dum totos quadraginta in suis fauillis honorantes amplectimur: sicut illa in Euangelio fidelis mulier, quę per fimbriam Christi saluata est. Oram tenuit vestimenti, & virtutem diuinitatis exegit: attactu fimbriæ medelam credenti fides traxit, & salutem quam præsumpserat, acquisiuit. Itaque pars ipsa quam meruimus, plenitudo est, diuidi enim quadraginta isti martyres ab inuicẽ nullo modo possunt, quorum sunt inseparabiles & indiscretæ reliquiæ. Nam sicut animas eorum igneus ille Spiritus Dei salutaris fidei vnitate coniunxit, (Erat enim omnium credentium, cor vnum, & anima vna) ita etiam membra eorum concremans ignis in vnum fauillæ corpus redegit. Habemus ergo & hos quadra-

Martyrũ constantissima voces. — *Feruor Martyrũ* — *Visio.* — *Rom. 8.* — *Baptismꝰ sanguinis* — *Matris eximia pietas.* — *Cineres Martyrũ colliguntur.* — *Matth. 9. Luc. 8.*

ginta,& prædictos decem sanctos, ex diuersis terra-
A rum partibus congregatos,vnde hanc ipsam Basili-
cam eorum meritis dedicatam: consilium sanctorũ
noncupari oportere decernimus. Dignum est enim
vt ad tantorum Martyrum venerãdas reliquias pro-
cessuri,ad consilium sanctorum nos procedere fa-
teamur.

Tot igitur iustorum patrocinio adiuuandi tota fi-
Sanctorũ inuocatio. de,omnique desiderio supplices secundum eorum
vestigia curramus vt ipsis intercedentibus vniuersa,
quæ poscimus, adipisci mereamur. Magnificantes
Christum Dominum tanti muneris largitorem, cui
omnis honor,virtus & gloria cum Patre & cum spi
ritu sancto, ante omnia & nunc & semper & in sę-
B cula sæculorum,Amen.

RESPONSIO EIVSDEM AD GERMINIVM DE VILLICO iniquitatis.

Seruo Christi Germinio Gaudentius Episcopus.

SApientem virum semper conuenit dicta sa
pientiæ cogitare, hisque intelligendis om-
ne acumen ingenij,omnem vigorem men
tis intendere,Et idcirco tu qui & munda-
næ sapientiæ literis eruditus es, & veram Dei sapien
tiam per sacras literas didicisti: operam nauare non
C desinis ad perquirendos interiores sensus verborum
1.Cor. 1. Christi,quem Dei esse virtutem, Deique sapientiam
docente apostolo, non ignoras. Nam inter cętera
Luc. 16. Diuinę legis eloquia,quorum dispersionem frequē-
ter exigis,hoc etiam specialiter postulasti,vt parabo
lam de villico iniquitatis valde difficilem, cuius ne-
mo nostrum tibi idoneus videtur interpres, ego scri
ptis propius explanarem , Explanationem verò ip-
sam literis tradi,ideo forsitan vis , vt Chyrographõ
teneas responsionis meę. de capitulo, vt ipse fateris
obscurissimo: sed non formidabo vel eloqui interro
gatos,vel etiam scribere pro pusillitate sensus mei,
salua fidei ratione,quid sentiam. Ac primùm charissi
D mi,ipsius lectionis verba ponenda sunt.Ita demum
ratio est aperienda dictorum. Refert in Euangelij sui
Luc.19. libro beatus Lucas.Dicebat,inquit , Dominus Iesus
ad discipulos suos parabolam: Homo quidam erat
diues,qui habebat villicũ,&hic delatus est,quasi dis
siparet facultates eius. Et vocato eo,ait illi. Quid
hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ,
iam enim non poteris villicare: Ait autem villicus
intra se. Quid faciam? quia Dominus meus aufert à
me villicationem,fodere non valeo,mendicare eru-
besco,scio quid faciam,vt cum amotus fuero de vil
licatione recipiant me in domos suas.Et conuocans
vnumquemque debitorem Domini sui,dicebat pri
E mo,quantum debes Domino meo? At ille dixit cen-
tum batos olei. Et ait illi : Accipe literas tuas,& se-
dens citò scribe quinquaginta Deinde alij dixit: Tu
verò quantum debes? At ille ait.Centum coros triti-
ci,Et ait illi: Accipe literas tuas,& scribe octoginta.
Et laudauit Dominus villicum iniquitatis,quia pru-
denter fecit: quoniam filij huius sęculi prudentio-
res quam filij lucis in regeneratione sua sunt.Et ego
vobis dico, facite vobis amicos de Mammona ini-
quitatis,vt cum defeceritis recipiant vos in æterna
tabernacula. Qui fidelis est in minimo , & in multo
fidelis est,& qui in minimo iniquus,est,& in multo
iniquus est. Si ergo in iniquo Mammona fideles nõ
fuistis,quod vestrum est,quis credet vobis? Et si in
A alieno fideles non fuistis,quod vestrum est,quis da-
bit vobis? Nemo potest seruus duobus Dominis ser
uire,aut enim vnum oderit,& alterum patietur, aut
alterum contemnet. Non potestis Deo seruire &
Mãmonæ. Perfecti doctoris est ad erudiendos disci-
pulos similitudines earum rerum proponere , quæ
in conuersatione humani generis frequentantur, vt
auditor idoneus ad operandi studium compara-
tionis magisterio informetur,nec dubitet hoc opus
aggredi,quod possibile ac necessarium esse parabo-
læ imago monstrauerit . Et idcirco Dominus Iesus Christus ad eleemosinas exercendas suos inuitat.
salutarium mandatorum verus magister discipulos
suos,vel tunc Apostolos,vel nunc vniuersos creden
B tes inuitare volens ad eleemosynas fideliter exercen
das,similitudinem proposuit villici: vt exemplo hu
ius personæ nihil nostrum in sæculo isto signaret,sed
dispensationem nobis creditam facultatem Domini
nostri,vel ad vtendum ex eis sufficienter, cum gra-
tiarum actione,vel ad distribuendũ conseruis,prout
cuique opus est,nec licere nobis passim facultatibus
abuti commissis , aut expensas vsurpare superfluas,
cum sit erogationis ratio Domino venienti redden-
da. Denique post finem parabolæ, sic adiecit Et ego
dico vobis. Facite vobis amicos de Mammona ini-
quitatis,vt cum defeceritis,recipiãt vos in æterna ta-
bernacula,id est,amicos vobis pauperes facite de ter
C renis facultatibus, quas iniquitas humanæ auaritiæ,
sibi vendicat,ne hominibus Dei & eius rebus quic-
quam impertiat. Mammona enim sermone Syro, pe
cuniæ siue diuitiæ nuncupantur . Facite ergo vobis,
inquit,amicos pauperes de Mammona iniquitatis,
vt cum defeceritis , eadem substantia in pauperum
necessitates erogata atque consumpta,recipiant vos
in æterna tabernacula,iidem videlicet pauperes ami
ci,conciliandæ salutis,in quibus Christus remunera
tor æternus se huius humanitatis fatebitur officia
percepisse. Recipient ergo vos,non ipsi omnino pau
peres per semetipsos , sed per eum qui in illis obe-
dientiæ ac fidei nostræ fructu reficitur , suscepturus
D ministros pietatis huius in æternoa tabernacula re-
gni cœlestis. Dicit enim: Venite benedicti patris
mei,possidete regnum , quod vobis paratum est ab Matt.25.
origine mundi.esuriui enim & dedistis mihi mandu
care,sitiui & dedistis mihi bibere , peregrinus eram,
& collegistis me,nudus & cooperuistis me,infirmus
& visitastis me,in carcere eram, & venistis ad me.
Quib. verecũdè ac reuerēter excusantibus,Domine
quando te vidimus in his necessitatibus & ministra-
uimus tibi,respondebit dicens: Amen dico vobis, cũ
fecistis vni ex minimis istis,mihi fecistis. Nulli ita-
que absurdum videatur,quod illi nos dicantur susci
pere quorum causa suscipimur , cum & ipse suscep-
E tor noster Dominus Iesus, qui necessitatibus huma-
nis non subiacet,se in illis esurisse & sitisse , & pere-
grinum, & nudum , & infirmum, & incarceratum
fuisse perhibeat. Facite ergo vobis ait, amicos de
Mammona iniquitatis,vt,cum defeceritis, recipiant
vos in ęterna tabernacula. Et post pauca, si in iniquo
Mammona fideles nõ fuistis, quod vestrum est quis
credet vobis? Enimuerò, dilectissime, quis ei qui
terrenas facultates iniquitatis plerunque materiam
suggerentes, dispensare fideliter nesciat,committen
das putet esse veras cœlestium rerum diuitias , qui-
bus fidelis distributor ac iustus ritè meritóque per- Psal.111.
fruitur? Nam gloria & diuitiæ in domo eius,& iustitia
eius

eius manet in sæculum sæculi. Statim denique ser-
Luc. 16. mo ille Dominicus ita coniungitur. Et si in alieno
fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vo-
bis? Profectò enim quicquid in hoc sæculo est, alie-
num nobis est, qui retributionem futuram sperãtes,
velut hospites & peregrini in hoc mundo conuersa-
ri iubemur, vt vnusquisque nostrum securus Domi-
Psal. 38. no audeat confiteri: Aduena ego sum & peregrinus,
sicut omnes patres mei. Propria verò credentibus &
ęterna possessio est illa cœlestis vbi esse cor & the-
Matth. 6. saurum nostrum nouimus: Vbi iam toto affectu mẽ
Philip. 3. tis per fidem nobis habitare præsumimus. Quoniã
iuxta Beati Pauli doctrinam conuersatio nostra
in cœlis est. Nostrum est igitur cœlorum regnum, si
Matth. 5. polliceuti Domino in humilitate cordis & spiritus
mansuetudine, seruiamus Beati enim pauperes spiri
tu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Quod
vtique regnum non potest adipisci omnis, qui in a-
lieno huius sæculi patrimonio temporariè sibi cre-
dito, idoneus ac fidelis dispensator non fuerit. vn-
de alio in loco dicebat Dominus. Quam difficilè,
qui pecunias habent, intrabunt in regnum Dei. Et
Matth. 19 in fine lectionis huius ait: Non potestis Deo & Mã-
monæ seruire: Dei enim Christi seruos atque disci-
pulos imperare oportet pecuniæ, non seruire: ne
dum cupiditati eius obedimus, à charitate seruitoris
eius, dominante pecunia separemur. Dispergendæ
sunt, ergo pecuniæ indigentibus secundum præcep-
tum Creatoris omnium Dei; quoniam neque nostrę
sunt, neque illas sine iniquitate ac sui periculo aua-
rus quisquam detinet Nam iuxta sententiam Salua-
toris aditum regni cœlorum suis retẽtatoribus, inter
cludunt, & facilius est camelum per foramen acus
Matt. 19. transire, quam diuitem intrare in regnum Dei: illum
nempe diuitem, qui fit ob horrorem turpis auaritiæ
camelo infirmior. Grauis pecuniarũ sarcina est, quæ
tenacium sui mentes auaritiæ pondere ad terram
deprimit, nec emergere ad superna, cœlumque sus-
picere, vbi vita nostra est, omnino permittit, cũ do-
ceat Beatus Apostolus: Si consurrexistis cum Chri-
sto, quę sursum sunt, quærite, vbi Christus est in dex-
tera Dei sedẽs, quę sursum sunt sapite, nón quę super
Coll. 3. terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita
est cum Christo in Deo. Cum Christus apparuerit
vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in glo-
ria. Quoniam verò arcta & angusta via est, quæ du-
Matth. 7. cit ad vitam, oneratos diuitiarum terrestrium, fasci-
bus ingredi per illam non capit. Expeditos quærit ac
tenues omnique cõtinentia castigatos (& vt ita dixe
rim) filo gracili similes, qui etiam per foramen illius
mysticæ acus, facile transeant, spiritales effecti: Hæc
est & ratio & vtilitas parabolæ huius, cui primùm,
1. Cor. 4. iuxta quod iubetur, parendum est. Et ita intellectua
Rom. 2. secretior, si reperiri valeat, inquirenda est. Quia nõ
in sermone est regnum Dei, sed in virtute: Et non au
ditores tantum, sed factores legis iustificabuntur a-
pud Deum: nec aliquis liquido comprehendere in-
teriorem scientiam diuini eloquij Apostolo prote-
stante: O altitudo diuitiarum & sapientiæ & scien-
tiæ Dei, quam imperscrutabilia sunt iudicia eius, in-
uestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum
Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Et alio in lo-
co, cum de Adam & Eua sacramentum Diuini ser-
monis nimirum grande sentiret, & loqui illud digne
Rom. 11. non posset, ait: Mysterium hoc grande est: Ego au-
tem dico in Christo & in Ecclesia. Vis autem nos-
se quod ad æternam vitam non per notitiam secre-
A torum, sed per operum bonorum efficientiam, per-
tenitur. Dominus in Euangelio interroganti cuidã
diuiti, sic respondit. Si vis ad vitam venire, serua mã-
data. Quæ cum se ille omnia custodisse iactaret, ex-
torqueri tamen ab eo ad præsens vnum mandatum
non potuit, vt misericors esset in pauperes, & the-
saurum suum transferret ad cœlum. Nam statim au-
dito hoc sermone, abscessit tristis. Nec immeritò tri-
stis, quia gaudium cœlestis thesauri malo auaritiæ
possessus, possidere non poterat. Profectò radix om 1. Tim. 6.
nium malorum est amor pecuniæ, vt ingemiscit A-
postolus, quam quidam appetentes errauerunt a fi-
de, & inseruerunt se doloribus multis Nam precio-
B sæ fidei errorem paritur & inserit se doloribus mul-
tis, qui amore terrestrium, sicut adolescens iste disce
dit à Christo: dum mandatum eius subterfugit, dum
à conspectu Domini tristis ac lugens ad pœnas aua-
tis & contemptoribus pręparatas, sponte sua cæcita
te deducitur. In sinistra enim parte infructuositatis
merito constituris dicetur: Discedite à me in ignem Matt. 25
æternum, quem parauit pater meus Diabolo & An
gelis eius. Quia cum non fecistis misericordiam in- Luc. 16
digentibus, nec mihi fecistis. Venio nunc ad illud, Villicus
quod tantopere à me exegisti, & quid super eo sen- iniquita-
tiam, qua potero breuitate narrabo: nulli præiudi- tis Diabo-
caturus, qualiter interpretari voluerit, modo vt ex- lus.
C planatio eius traditionem fidei Apostolicæ non in-
fringat. Iniquitatis villicum Diabolum puto esse,
qui idcirco ob correptionem generis humani sęculo Rom. 10.
isto dimissus est, vt immanitatem crudelissimi huius Faculta-
villici fugientes, ad pietatem Dei suppliciter con- tes Domi-
curramus cuius misericordia atque virtute contra ni, genus
omnes infestinationes eius defensi esse possimus. humanũ.
Quandoquidem & ipse villicus sub potestate consti Psal. 2.
tutus est Domini Dei illius verè diuitis, qui sicut do- Psal. 131.
cet Apostolus, diues est in omnes, & super omnes,
qui inuocant eum. Omnis enim, qui inuocauerit no
men Domini saluus erit. Dissipat autem Diabolus fa
cultatem Domini sui, quando in perniciem generis
D humani grassatur, id est, in nostram necem, qui pos-
sessio Dei sumus, sicut ipse Dei filius, Patris sui dicta
per Prophetam referendo testatur. Postula à me,
& dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessio
nem tuam terminos terræ. Et iterum. Quoniam ele-
git sibi Dominus, Iacob & Israel in possessionem si-
bi: Videns ergo Deus in tãtum Dæmonis audaciam
prorupisse, vt quos correctionis causa tentare solum
permissus fuerat, vsurpauerit & necare commina-
tur: illi expulsionem, vt immanitas eius metu vltio-
nis interminata frangatur. At ille nequissimus, ho-
minum mortem quæstum suum computans, æstuat
anxius, quod Dominus ei & potestatem dominandi
E ablaturus esset & quoniam nec operari bonum vult
& petere misericordiam pœnitens erubescit, argu-
mentatur, quomodo præualeat debitores Domini
sui, id est peccatorum debitis inuolutos, nõ tantum
aperto prælio persequi, sed etiam sub prætextu falla
cis beneuolentiæ blanda fraude decipere, quo ma-
gis eum in domos suas falsa benignitate seducti re-
cipiant, cum ipso in perpetuum iudicandi: Magnum
siquidem suppliciis suis Diabolus putat hoc esse re-
medium, si pœnarum socios multos acquirat. Nam
callidus hostis adueniente & comminante Christo
turbatus, excogitauit venenato consilio, qualiter hi
etiam, qui illum persequentem fugiebant, cedentẽ

ſequatur: Feſtinat enim nouis artibus, variiſque ten-
tationum generis ſupplantare homines, à quorum
dominatu in fine ſeculi ſubmouendum ſe penitus
eſſe cognoſcit. Nam poſt aduentum Chriſti duplica
to contra hominum genus furore ſuccenditur, ſciēs
quia modicum tempus habet, ſicut ſcriptum de illo
eſt. Debita conſeruorum ſuorum, quæ in poteſtate
Apoc. 12 Domini ſunt, relaxare ſe falſo promittit, dum va-
nam vel in fide, vel in opere peccantibus indulgen-
tiam pollicetur, dum perſuadet non imputari ad pec
catum ea ſcelera, quæ ipſi etiam, qui committunt,
grauia eſſe crimina non ignorant. Nam confitentur
ſui debiti quantitatem, cum ex integro obnoxios ſe
eſſe Deo, & pro fide contempta, & pro opere ne-
glecto, negare nō poſſunt. Qui autem reddunt, quæ B
Dei ſunt, Deo iam debitores non ſunt. Nec mireris,
ſi debitorum remiſſionem taliter mentiatur homi-
nibus, quos hac parte ſubtilius conatur occidere, qui
Chriſto rerum omnium conditori auſus eſt regna
mundi promittere, ſua illa eſſe impudenter aſſeren-
do, Hæc omnia mea ſunt, inquit, & cui volo,
do illa tu itaque ſi procidens adoraueris me, erunt
tua oīa O inenarrabilis Chriſti patiētia, quæ idcirco
tantatorem loqui permittit, vt ſuſcepto homini ar-
tem præliandi atque vincendi, in ſemetipſo demon
ſtraret. O effrena Diaboli mendacis audacia, Deum
ſentit & tentat, Dominum nouit vniuerſæ creaturæ
cui ſua eſſe mundi regna mentitur, & ei ſe largitu- C
rum poſſeſſionem creabilium pollicetur, per quem
creata eſſe omnia non ignorat. Ab initio enim, ſicut
Io. 8. ſcriptum eſt, homicida fuit Diabolus, & in veritate
non ſtetit, quia veritas non eſt in eo. Sed iam ad ip-
Io. 6. ſas, de quibus quæritur, ſpecies veniamus. Triticum,
ſicut, ſuprà tetigimus, fides Chriſti eſt vitæ humanæ
principium. Hic enim eſt panis viuus, qui de cœlo
Io. 11. deſcendit, & vitam dat huic mundo Et iterum dicit
ipſe: Qui credit in me etiam ſi mortuus fuerit, viuet.
Oleum verò bona ſunt opera, quę non habentes illi
virgines fatuæ extinctis animarum ſuarum lampadi
bus, in tenebris remanſerunt, à thalamo regni cœle
ſtis excluſæ. Animas enim noſtras non ſolum virgi- D
nes eſſe in fide oportet, atque integras: verum etiam
totius boni operis oleum portare ſecum ſemper in
vaſis ſuis, ne ipſæ in nobis fidei lampades defectu
operum extinguantur. Nam ſicut caro ſine anima:
Iacob. 2. ita fides ſine operibus mortua eſt, ſecundum Iacobi
ſancti ſententiam. Lumen quippe fidei tunc erit iu-
ge atque perpetuum, ſi affatim bonorum operum
Matth. 5. pinguedine illuminetur. Circumuenit ergo Diabol⁹
hominum genus pollicitationibus falſis, vt debitum
Luc. 12. fidei & operum non cognoſcant, donec ſententia
Domini iudicis in inferni carcerem retrudantur, vſ-
que ad nouiſſimum quadrantem per ſupplicia exi-
gendi Quod autem centum vaſa olei, id eſt, operis E
perſuadet in quinquaginta tranſcribi, & centum cho
ros tritici, id eſt, fidei, cogit in octoginta transferri,
occultior iſta fraus eſt multumque ſubtilis circum-
uentio inimici, dū retractos ab idololatria homines
variis pernicioſorum dogmatum inuoluit erroribus
ſummam ſalutaris fidei minuendo, & ab iniquis ar-
tibus remotos, boniſque operibus inſiſtere cupien-
tes, peſtifero iactantiæ amore ſupplantat. Nam cona
tur fidem noſtram, & opera noſtra, à centenario nu
mero perfectò ſcilicet, & in dextera conſtituto, ad
ſiniſtræ partis doloſa compendia deprauare, Apoſto
licam fidem ſiniſtro hæreticæ perſuaſionis ſenſu per

uertens, & merita bonorum operum, dextrorum
A que factorum, ad ſiniſtros mores plerunque dedu-
cens. Quantos enim diabolus à dexteræ partis vigo
re, ſiniſtris monitis in vitia voluptatum carnalium
relaxauit? Quantos debita ſpiritualia religioſis ope-
ribus perſoluere geſtientes, à mercede cœleſti illec-
tos gloria humanæ cupiditatis priuauit? Vt dexte-
ræ partis præmia promiſſa non capiant, dum in ipſis
bonis operibus non Deo, ſed hominibus placere fe- Matth. 5.
ſtinant. Vnde filius Dei Chriſtus Dominus Diſcipu- Matth. 6.
los ſuos monens, vt iuſtitiam & eleemoſynas, & ieiu
nia, & precationes ſuas non ſtuderent coram homi-
nibus celebrare, ne per vitium iactantiæ, quod ſini-
ſtræ parti deputatur, mercedem dexteræ partis amit
B terēt ait. Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.
Clarè patet ergo quàm venenata prudentia ille ini-
quitatis villicus debita religionis officia de dextera
parte in ſiniſtram commutet. Nec illud otioſum eſt
quod maior numerus deperit Domino, cui debito-
res ſumus ex operibus oleo figuratis, quam ex tritti-
co ad vitalis fidei ſpecimen comparato Minus enim
turpis eſt, qui à fide recta, quam qui ab operibus con
gruis Diaboli fraude ſubtrahitur Saluatore teſtan-
te. Quid mihi dicitis. Domine Domine & non faci- Luc. 4.
tis, quæ dico vobis? Laudat verò Dominus, non bo-
nitatem, non pietatem, non æquitatem, ſed aſtutam
& callidam prudentiam villici iniquitatis, quod do-
C lum ſuum ſubtili nequitia concinnaſſet. Laudat au-
tem minaciter ſimul & prudēter. Minaciter quidem,
dum ipſo iniquitatis vocabulo peſſimā Diaboli pru-
dentiam damnat: prudenter autem dum contra ar-
gumentorum eius conſilia diſcipulos audientes in-
format, vt omni cautela atque prudentia, tam calli-
do, tam nequiter prudenti inimico repugnent. Ipſe
enim ſerpens erat in Paradiſo prudentior omnibus
beſtiis, qui protoplaſtos homines venenato morſu ſe
ductionis occidit. Cuius ſerpentis tortuoſa ingenia
beatus Apoſtolus deprehendens ait: Non enim aſtu
tias eius ignoramus. Vnde & Saluator, Eſtote, inquit,
prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices vt columbę, Gen. 2.
D quod aliis verbis Apoſtolus Paulus ediſſerit, cum di
cit: Malitia paruuli eſtote, vt ſenſibus perfecti ſitis. 2. Cor. 11.
Prudentes nos eſſe Chriſtus præcepit, non venena- Matt. 10.
tos: ſapientes nō noxios: ſed qui veterem peccati tu-
nicam, vt coluber deponentes, in nouum hominem
reformemur, caput noſtrum, qui eſt Chriſtus, omni 1. Cor. 14.
diligentia conſeruantes, & pro eo membra omnia Serpentū
perſequutoribus laceranda tradentes, vt fides Dei, prudentia
quæ caput ſalutis, ac vitæ noſtræ eſt, ſana & inuolne-
rata permaneat. Quapropter, dilectiſſimi, imitemur
prudentiam Villici huius nō perfidiam: æmulemur
aſtutiam eius, non ſectemur nequitiam: quantum il
le in opere iniquitatis ſuæ nocendi peritus eſt, tantū
E nos ſtudiis ſalutaribus eruditi & omni prudentia in
ſtructi atque armati eſſe debemus: induentes nos ip-
ſos loricam fidei, & galeam ſalutis, & gladium ſpiri-
tus, & ſcutum inexpugnabile æquitatis, in quo poſ-
ſimus, (vt hortatur Apoſtolus) omnia iacula nequiſ-
ſimi ardentia extinguere: ne nos incautos ſuggeſtio-
num ſuarum ſpiculis, vbicunque configat, ne iner-
mes opprimat, ne interficiat dormientes, ne & vigi-
lantes & armatos, ſi vſum belligerandi neſciamus,
interimat. Prudentes enim reperiuntur interdum Ephe. 6.
Spiritus immundi, quos filios ſeculi, id eſt, tenebra-
rum filios Dominus nuncupat, quàm filij lucis, quos
Deus, qui lux eſt, in adoptionem filiorum vocari di-
gnatur

gnatur, per lauacri cœlestis sacramenta renatos. Vale in Christo, charissime fili.

RESPONSIO EIVSDEM AD PAVLVM DIACONVM, DE EO, QVOD Dominus Iesus dixit Apostolis: Quia Pater maior me est.

Ante istū sacri Euangelij locū, cuius à me intelligētiā fideli studio per literas exigis, Paule frater, carnis ac spiritus germanitate charissimi: plurima Christus filius Dei viui de diuinitatis suę *Io.14.* vna & perfecta cum Patre substantia, locutus esse cognoscitur, cū diceret Iudęis: Ego & Pater vnū sum, cū S. Philip. respōderet: Qui me videt, videt & patrē, B cū beatis Apostolis cōmuniter loqueretur: Credite mihi, quia ego in patre & pater in me est. Posthęc ergo & istiusmodi multa quib. ὁμοούσιον, se esse cū patre eiusdē probauit essentiæ, nunc aliquid illaturus, quod robustis in fide mētibus plenitudinē scientiæ, cumularet, scrupulū dubiis, perfidis formentū blasphemię ministraret, quoniā sermo Dei positus est in *Luc.2.* ruinam, & in resurrectionē multorum, pręmonuit vndecim beatos Apostolos simulque fidei eorum vestigia secuturos, ne ad auditionem proferendi sermonis scandalum mens alicuius pateretur: Ne turbetur inquit, cor vestrū, neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis: Vado & venio ad vos, si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrē, quia pater maior me est. Hāc habēt hæretici Arriani formosissimā quę*Arrianos exagitat.* stionem, qua filium Dei ore sacrilego minorem Patre suo esse contendant ipsius testimonium proferentes, quoniam ait: Quia pater maior me est. Excæca*Sap.2.* uit eos nequitia cordis eorum, ne ex aute latis sermo*Io.1.* nibus rationem dicti huius agnoscerent: vel potius, ne veritatem cognitam sequerentur. *Duplex substantia in Christo* Duplex est in Christo substantia, vna propria, alia nostra, id est sua, id est vna Dei, alia hominis. Filius enim Dei, ex quo cū illibata Virgo peperit de Spiritu sancto conceptum atque hoc genere nascendi Verbū caro factum est, & habitauit in nobis: idem cœpit esse etiam filius hominis, qui in principio erat apud patrē filius Dei, vtri*Luc.2.* que Deus, Verbum. Exinde per incrementa ætatis Creator temporum proficit in virum perfectum, testante Euangelista: Puer autem crescebat & con*Ephe.4.* fortabatur, & implebatur sapientia, & gratia Dei erat in illo. Quem profectum nostro profectui profecisse intelligens Apostolus Paulus aiebat, Donec perueniamus inquit, omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: quanquam perfecta diuinitas quę, quod erat semper, & erit sine fine, nullo eguerit incremento. Omnia ergo quęcunque in hac duplici substantia constitutus, vel locutus est, vel fecit, vel pertulit Christus nunc omni- E potentem Dei naturam, nunc infirmam suscepti hominis demonstrabat. Natiuitas carnis hominem monstrat, Deum probat inusitatus Virginis partus, angustum præsepis cunabulum, & obuolutio consueta pannorum humanam signat infantiam. Sed Angelorum voces Deum pastoribus annunciat esse qui natus est. Nam cum diceret Angelus: Nolite timere: Ecce enim. Euangelizo vobis gaudium ma*Luc.2.* gnum, quod erit omni plebi: Quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signum, inuenietis infantem pannis obuolutum, & positum in præsepi. Et subito

facta est cum Angelo multitudo exercitus cœlestis, A laudantium Deum & dicētiū Gloria in excelsis Deo *Matt.2.* & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Deinde Herodes persequitur paruulum, sed stellę obsequentis fulgor magnū declarat Deum, quem legati, vniuersorum gentium Magi suppliciter adorantes cœlesti regi honorificentiam debitam oblatione mysticorum munerum deferebant. Annorum duodecim puer Iesus in templo à parentibus anxius reperitur, *Luc.2.* sed in verbis eum sapientiam Dei doctorum circum *Isa.53.* sedentium, turbę mirantur. Et qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, ad Baptismum Ioannis quasi homo peccator accedit, nostra in sua corpore crimina, abluturus. Sed & ibi statim naturæ B diuinæ proprietatem vox patris eius è cœlo intonat dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo bene cōplacui, hunc audite. Vt ad hominem diabolus tentator accedit, sed triumphato Diabolo, statim succedūt Christo tanquam Deo seruientiū ministeria An *Io.8.* gelorū. Seditiones furentium Iudęorū declinat frequenter vt homo, sed legiones dæmonū, quasi seruus Deus verbi sui fugat imperio, supra puteum se*Io.4.* det fatigatus ex itinere quasi homo: Sed Samaritanę mulieris occulta reserat, quasi Deus humanarū mentium perscrutator: & non solum reserat, sed etiam la*Psal.18.* uacro aquæ in æternam vitam salientis emundat. Emundat autem fideliter supplicantem. Ab occultis C meis, munda me Domine. Nā dicit ad eū mulier: Domine da mihi hanc, aquam, vt non sitiam amplius ardore videlicet extincta peccaminum. Esurire, sitire, fatigari, dormire, hominis est. Sed quinque panibus quinque milia hominum satiare Dei est: Et largiri a*Io.5.* quam viuam, cuius vnus haustus bibenti pręstet, ne vltra iam sitiat, sed fit in eo fons aquæ salientis in vitam ęternam, non nisi Dei est. Et qui labore terreni itineris conficitur, velut homo, rursus idem super aquas ambulat quasi Deus. Nam cum Dominus dis*Matt.14.* cipulos suos iussisset nauigare transfretum, donec ipse dimitteret turbas abscedentibus turbis ascendit & orauit in monte. Vespere autem, cum iam nauicu*Io.5.* D la in medio mari fluctibus iactaretur contrario vento commotis, ipse Maiestatis suæ virtute subuectus *Matth.6.* ambulabat super terga ęquoris, nec plantas gradientis tumens vnda tangebat. Periclitantes Apostoli quarta vigilia noctis, venientem Christum procul aspiciunt. Petrus rogat: Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas. At ipse, ne quid fideli negaret desiderio, ait: Veni, & descendens, inquit, Petrus de *Matt.14.* nauicula ambulabat super aquas, vt perueniret ad Iesum. Videns verò ventum validū, timuit, & cum cœpisset mergi, clamauit dicens: Domine saluū me fac, & continuò Iesus extendit manum, & apprehendit eum, dicens illi: Modicę fidei, quare dubitasti? Dum E per terram gradiens, fatigationem sentit, homo est, sed idē dū secura potestate per fluctus ambulans Petrū mergentē subleuat, Deus est. Simulque hoc in loco & illud Arriani considerent, quod dubiis in fide Christi exitialis quędā sit parata submersio: nisi per confessionem veram supplices ad eius omnipotentiam conuertantur. Alibi quoque dormisse nauigās Christus Dn̄s à sancto Euangelista describitur: Cum discipuli in extremo tēpestatis discrimine constituti suscitauerūt eū dicētes: Domine libera nos, perimus. *Matth.4.* Quando surgēs imperauit vento & mari, & facta est trāquillitas magna. Dormit, vt homo, & exurgēs elementis imperat quasi Deus. Nam tumentes fluctus,

verbo conpescuit, statimque siluit increpata tempe-
A stas, & ad Creatoris sui vocem plana confestim ia-
cuit inflati gurgitis moles. Sed ne huiusmodi singu
la recensendo longius à proposito sermone videar
euagari, pauca adhuc ex verbis Domini nostri Iesu
Christi aduciam, ex quibus in ipso & humanæ natu-
ræ côditioné & diuiná perspicias potestaté. Iudæis di
Io. 7. cit: Quid me vultis occidere hominé? Et alibi côfité
té Petrú: Tu es Christus filius Dei viui, Beatú pronú-
Matt 16. ciat, quòd dignus fuerit, cui hanc fidem Deus Pater
Io. 10. infunderet. Verùm quippe filiú Dei se esse hac elo-
quutione confirmans. Et qui dixerit potestatem ha-
beo ponédi animá meá, & potestaté habeo iterú su-
mendi eam. Rursus ait, Tristis est anima mea vsque
B ad morté: Et idé qui ait, Soluite hoc téplú, & ego in
triduú suscitabo illud: iterú dicit: Pater si possibile est
trásfer calicé húc à me. Ea igitur ratione ipse, qui ex
persona Dei dixerat: Ego & Pater vnú sumus, ea per
sona suscepti hois dicit: Quia pater maior me est: Iá
verò intelligenti, quæ dicta sunt, sequés explanatio
apertius declarabit, qua ex causa dicatur istud quod
scribitur, quidnã sit, quod ait: Quia pater maior me
est, quáuis euidéter liqueat testimoniis supra dictis
filiú Dei sine vllo initio à patre genitú, postq̃ nasci
ex Maria beata dignatus est, & Deú esse & hominem,
& núc humilia quęque secúdú carné delegisse, vel lo
cutú fuisse, vel passu. Nunc imésá sublimitaté natu-
Arriani C rę Dei, tá verbis docuisse, quá factis mirabilib appro
Iudaici baſſe. Tamen distinctionis huius regulá non sequun
caupones. tur nequissimi Arriani, sed cauponum dolo Iudaico
Isa. 1. rú miscét aquę vinú, id est, humana diuinis, & ita illá
merá, atque Apostolicá fidem adultera permiatione
confundút, Deo ascribentes ignorantiam, infirmita
tem, metú, impossibilitaté, dubitationé, dolorem esu
rié, sití, lassitudiné, cęterasque hois passiones, quas fi
lius Dei absque detriméto Diuinitatis suę ná cú ho-
mine suscepit atque portauit, vt proprias quidé cô-
tumelias, quas patiebatur in carne: Diuinitas tamé
eius vẽ naturę suę retinés, impassibilis permaneret.
Vnde S. Apostolus saluo statu incorruptibilitatis di
1. Cor. 2. D uinę Dominú Maiestatis memorat crucifixú Enimuero
rò ipsius passio non in diuinitaté, quę est impassibi-
Isa. 53. lis, sed in eius hominem celebrata, pereunti mundo
subuenit. Huius námque vulnere nos salui facti sum⁹.
Nó quod diuinitas eius vulnerari potuerit, sed quia
ipse infirmitates nostras susceperit & peccata nostra
portauerit, ac pro nobis doluerit, secundum Prophe
tæ doctrinam. Neque enim ipse infirmatus est, vel
peccauit, vel ipse dolores crudelium vulnerum sen-
sit. Nam quomodo fieri poterat, vt qui multipli-
ces ægritudinum morbos præcepti sui potestate cu-
rauerat, & mortuis iteratam vitam imperio suo tri-
buerat, ipse secundum naturam diuinam fuerit pas-
E sionibus in carne subiectus? Sustinebat ergo vt ho-
mo contumelias passionis, & operabatur vt Deus
propria authoritate virtutes. Vnde Apostolus ait:
Crucifix⁹ est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei.
Et hinc est illud, quod cum ad passionem deducitur,
tactu dexteræ suæ nouam format aurem Malcho,
contra patientiæ suæ propositum Petri vlciscentis
2. Cor. 13 gladio amputatam: & quod pendens in Cruce La-
troni confitenti Paradisum donat, & quod in Sepul
chro positus corpora sanctorum resuscitat: & quod
Io. 18. resurgens in ea videtur, qua passus fuerat composi-
tione membrorum ad Apostolos, intra vnum domi-
Luc. 13. cilium congregatos ianuis clausis ingreditur: &

quod cœlos ascendens discipulos fideles non dese-
A rit, cum ipsis se permansurum vsque ad consumma-
tionem sęculi pollicendo. Hanc distinctionem si se-
querentur hæretici Arriani, nunquam Mysterium
vitæ nostræ in contumeliam filij Dei conuerterent,
minorem illum Deo patre blasphemis vocibus asse-
rentes, quem vas electionis æqualem patri esse testa
tur, aperiens illam omnem rationem, pro qua Dei
filius, qui & homo, dixerit: Quia pater maior me est,
Hoc inquit, sentite in vobis, quod in Christo Iesu,
qui in forma Dei constitutus, rapinam non arbitra-
tus est, quod esset æqualis Deo. Æqualem testatur
Apostolus, minorem conatur asserere Arrius. Arbi-
trio committitur audientium, cuinam credendum
B censeat: vtrum Paulo Apostolo, qui electus à Chri-
sto magister gentium, velut sapiens architectus fun-
damentum fidei posuit, quique vsque ad tertium cœ 1. Cor. 3.
lum raptus audiuit arcana cœlestia. An execrabili Ar
rio, qui principis Constantini temporibus, cum ve-
nenato corde confessionem Catholicæ fidei simula
ret, ambiens in amicitiam regi: & in gradum Pres-
byterij, vnde merito pulsus fuerat, reuocari, ad simi-
litudinem Iudę traditoris crepuit medius, & effusa
sunt omnia viscera eius. Ne sub indumento ouis, lu- Arij vi-
pus ad deuorandum gregem Domini introiret: Hu- ta, &
ius improbi assertionem sequentes Arriani, exem- mors.
plum pariter sequentur & mortis: Nos autem, qui Act. 1.
C Apostolicá disciplinã côsequimus, ad explanationé
supradictã beatissimi Pauli aures nostrarú mentiú fi-
deli cômodemus affectu. Sequitur enim, sed sese exi-
naniuit voluntaria scilicet bonitate humiliando se-
metipsum. Et adiicitur, formam serui suscipiens, nó
vtique seruus effectus, in similitudine, inquit homi-
nis factus. Quod enim factum est, in illo vita est. Né
pe illud quod in eo secundum carnem factum est,
vita nostra est, ipso testante. Ego veni, vt vitam ha-
beant & abundantius habeant. Deinde adiecit. Et
specie inuentus, vt homo. Nam Dei speciem, quan-
ta sit, id est, ipsum propriè Deum, nemo vidit vnquá.
Deinde humiliauit seipsum factus, inquit, obediens
D vsque ad mortem, mortem autem crucis, spontanea
quippe humilitate cú Patris volútate volés crucé per
tulit, vt mors ei⁹ fieret vita credétiú? Propter q̃ in-
quit, exaltauit illú De⁹. Qué illú? Eú scilicet q̃ supliciú
crucis ac mortis excepit. Nó singulariter Deú, qui sé
per excelsus est per naturá. Et donauit illi nomé, qđ
est super omne nomé. Nomé super omne nomé De⁹
est, & non vtiq; donat̃, vt De⁹ sit. Ná in principio a- Io. 1.
pud Patré fili⁹ Deus erat Verbú, sed homo à filio as-
sumptus, promouetur in Deú, vt fili⁹ Dei, qui séper
fuerat, Deus esset pariter & cú ea substátia quá sum-
psit ex Virgine, totus iterú Deus, vt in nomine Iesu
Dei, quippe & hois omne genu flectat̃, cœlestiú, ter Philip. 2.
E restriú & infernorú, & omnis lingua côfiteatur, quo
niá Dñs Ies⁹ est in gloria Dei patris, id est, vt post paſ
sionis mysteriú & ascẽsionis triúphú iá tot⁹ Dei fili⁹
cú id, quod pro nobis dignatus est, in gloria Dei pa-
tris in diuinitate scilicet naturę suę manés, ab vniuer
sis cœlestiú, terrestriú & infernorú virtutib. adoretur:
Pri⁹ ergo, quá pateret̃, priusquã triúphata morte cœ
los victor ascéderet, priusq̃ diuinitatis paternę cú to
ta q̃ ex virgine nat⁹ fuerat substátia, remearet, priusq̃
ab oĩ creatura rationabili cœlestiú terrestriú & infer
norú agnosceret̃ atq; adoraret̃, domin⁹ Iesus in glo-
ria Dei patris, merito discipulis dicebat. Si diligeretis
me, gauderetis vtiq;, quod vado ad patré, quia pater Io. 14.
maior

215

maior me est. Erat enim minor adhuc in carne na-
Io.17. tus filius Dei, donec in antiquam gloriam suam sus-
cepti hominis naturam. Et ideo alibi ex persona eius
dicit ad patrem: Pater glorifica me ea gloria, quam
habui apud te, priusquam hic mundus esset. Vtique
vt gloriam Diuinitatis, quam Deus apud Deum Pa
trem Filius ante mundi constitutionem semper ha-
buerat, cum tota natiuitatis corporea substantia
possideret. Propter hoc ita & post resurrectionē suā
loquitur quibusdā de hac dispensatione hæsitantib.
Luc. 24. O insensati, inquit, & tardi corde ad credēdū in om
nibus, quæ locuti sunt Prophetę, Nonne hęc opor-
tuit Christū pati, & ita introire in gloriam suā? Non
immeritò minorem se esse testatus est, sed in eo loco
vbi [illegible]tionem passionis & resurrectionis & ascensio-
nis suę propria insinuabat Apostolis. Ne tum, Arria
ne sententias eius, quas de perfecta Diuinitatis sub-
stantia ante passionem locutus est euacuari posse exi
stimes, incredulitatis vernaculæ argumento, quo a-
nimæ tuæ salutem perniciosa calliditate interimis,
sermo Christi vel cum de diuinitate sua docet, vel cū
de incarnatione loquitur, tota claritate distinctus
est. Nā & per Prophetas aliter sublimitatē Deitatis
suę adnunciat, cū dicit, Audi popule meus & loquar,
Israel & testificabor tibi, quod Dominus Deus tuus
ego sum. Aliter futuræ incorporationis suæ humili-
tatē designat, cum dicit Ego autē sum vermis & non
homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Et
post multa vt ipsius esse omnem textū Prophetiæ
non dubites, diuiserunt, inquit, sibi vestimenta mea,
Matt.27. & super vestē meā dimiserunt sortē. Quod à crucifi-
Io. 19. gentibus factū de vestimentis Christi Euangelistæ te
stantur Nemo itaque fideliū conturbetur, quod mi-
norē se in hoc mundo secundū carnē positus, Patre
suo dixerit filius, qui etiā vermi seipsū iam tum per
Prophetiam comparare dignatus est: & hoc quidē
non sine ingentis ratione mysterij. Constat enim si-
ne coitu generantis futuræ apis vermen nasci. Cu-
ius labores reges & mediocres ad sanitatem afferūt,
sicut scriptum est: Labores enim passionis Christi,
quem velut apem virginē permansurū, Virgo dedit
mater, tam reges à regendo, summi videlicet Sacer-
dotes, quam mediocres quique se sequentium vel
ordinis Leuitici, vel fidelium plebis in figura corpo-
ris eius ac sanguinis, pro salubritate vitę communis
afferimus, & agnitam dulcedinem mysteriorum cō-
scio ore testamur: Gustate & videte, quoniā suauis est
Dñs Sed vę hęreticis, qui id, quod dulce est amarū
conantur asserere. Ibi æqualitatē subtrahere de filio
gestiētes, vbi tot' in gloria Dei patris manere cognos
citur, consūmato mysterio passionis. Nā sic ait ad bea
Io.14. tos Apostolos, ascēsionis eius gloriā Maiestatis desi-
derio mentis audientes. Si diligeretis me, gauderetis
vtique, quia vado ad patrē, quia pater maior me est.
Declarans quippe ideo se in vtraque substantia Dei,
& hominis, post passionem, resurrectionēque suam
cœlos ascensurū, vt is, qui ob incarnationis humilita
tē minor se, & idcirco Patre suo minor videretur in
Io.2. terris, calcato mortis aculeo, cœlos victor ascendēs,
æqualis patri, sicut sēper fuerat, permaneret, & idē
qui semper Deus, nunc & homo, iā Deus in æterna
Patris gloria constitutus sine fine regnaret. Nā qui
prius in imagine de aqua vinum fecit, cū diceret bea
tissimæ Marię: Quid mihi & tibi est mulier? Nondū
venit hora mea. Ipse post horam passionis suæ veri-
tatem præmissi ænigmatis catenus consummauit, vt
sanè incarnationis aqua vinum fieret Deitatis, quod
A hæretici adulterantes verbū Dei, adhuc velut aquā
vino permiscēt. Cū tot' Dñs Iesus, & quod ex Deo pa Io.1.
tre est, & quod ex Virgine Matre est, Deus sit vnige-
nitus in gloria Dei patris. Quoniā quidem Deus di-
minutus non est in homine, sed homo profecit in
Deū Vt sicut verbum caro factum est, & habitauit in Io.14.
nobis: Ita caro Deus fieret, & habitaret in cœlis. Vn-
de consequēter addidit. Et nūc inquit, dixi vobis an-
tequā fiat, vt cū factū fuerit, credatis, id est, ideo dixi.
Si diligeretis me, lætari vos oporteret, quod ad patrē
pergerem, quia Pater maior me est, vt cū factū fue-
rit, credatis æqualem. Cū factū fuerit. Quid? Illud v-
tique cum post passionē meā, cœlos ascendero in il-
B la gloria, quā cū Patre, & apud Patrem semper ha-
bui permansurus. Ideò postquam resurrexit à mor-
tuis quidā dubitantes increpantur ab ipso, & audiūt
oportuisse hęc omnia pati Christū. & ita introire in
gloriā suā, quā se ante cōstitutionē mundi sēper pos
sedisse testatus est. Quapropter Apost. & si cognoui
mus, inquit, secūdū carnē Christū, sed iā nunc nō no Luc.24.
uim'. Est em̄ Deus & homo, vtrūque iā Deus in Dei
Patris dextera constitutus, quoniā calix in manu Do
mini vini meri plenus est mixti. Et inclinauit ex hoc Io.17.
in illud: Verūtamē fex eius nō est exinanita, Et quan- Psal. 74.
quā sciā, charissimè, Psalmi huius textū alio sensu, &
quidem rationabili, fuisse à prioribus explanatū. Ego
C tamen pro libertate fidei, opportunitatē dictorū se-
cutus traxi ad incarnationis Dominicæ Sacramentū.
Nam sic vel inclinatus vel humiliatus est Deus in ho
mine, vt permanens Deus, esset quod fuerat, homi-
nēque propter quē se humiliauerat, exaltaret: Quia
ita Verbum caro factū est, vt habitaret in nobis: &
ita rursus homo in Deum conuersus est, vt in Deum Io.1.
quidē promotā, naturæ tamen suæ substātiā retine-
ret, atque ideo Propheta ait. Quoniā calix in manu
Dñi vini meri plenus est mixti, & inclinauit ex hoc
in illud. Verūtamē fex eius non est exinanita, vini, in-
quit, meri plenus est mixti. Et mixtū perhibet vinū,
& illud ipsū merū testatur esse, vt eundē credamus
D Deū, quē pro nobis & hominē confitemur: Nā quē
inclinatum nunciat, pariter dicit & plenū, vt is qui
sese exinaniuit, formā serui accipiēs, plenus Deus es-
se non desinat. Habitauit enim in Christo omnis ple
nitudo diuinitatis corporaliter, & de plenitudine
eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia. Hunc Coll.2.
verò calicem bibent, inquit, & peccatores terrę Re- Io. 3.
ctè iuxta hunc intellectum bibent, ait, & peccato-
res terrę. Quia peccatores cœli ex Angelis dæmones
facti salutis poculum bibere non merentur. Terræ
autem peccatores contra venena dæmonum, mor-
busque vitiorum calicem salutis accipient, & nomē
Domini inuocabunt. Omnis em̄, quicūque inuoca- Psal.115.
E uerit nomen Domini, saluus erit. Ideò verò calix iste Matth.9.
peccatoribus bibendus tribuitur, quia non est opus
sanis medico, sed malè habētibus. Non veni, inquit,
vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Tales
enim sapientia Dei ad istū cratera salutiferæ mixtio-
nis inuitat. Cū sublimi voce hortatur ac dicit: quis-
quis est insipiēs diuertat ad me, & egētibus sensu ait. Prou.9.
Venite edite de meis panib. & bibite vinum, quod
miscui vobis. Ob hoc autem inuitatur insipiens à
sapientia Dei, vt fiat sapiens, & peccator vt conuer-
tatur ac viuat. Ad istud poculum diuinę misericor-
dię vniuersi generaliter conuocamur. Omnes enim
peccauerunt, vt ait Apostolus, & egent gloria Dei: Rom. 5.

Qood si omnes peccaoerunt & egent gloria Dei,
Maiestatis quippe eius medela, quos tandem dici-
Sācti omnes medicina Christi egverunt. mus sanos, quibus medici officiom oecessarium noo
sit? Nisi fortè illi, qui ab ipso iam cucati medicina vl-
tra non indigent: Ceterum nemo sanctorum me-
dicina Christi non indiguit cum, sanctos eos, non
nisi fides eius effecerit, sicut Scriptura testatur in E-
1. Tim. 1. pistola Pauli beatissimi ad Hebræos. Et idcitco gra-
Chrismatis donum tias referens idem prædicabat Apostolos, fidelis, io-
quit, sermo & omni acceptatione dignos quod Chri
stus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos
facete, quorum ego som primos. Nec sibi aliquis
de salute ptopria sine Dei Christi mooere blandia-
tur: qnando vas electionis priorem se fatetùr esse
omniom peccatorum. Quotquot igitor ex pecca-
toribus congregati bibere fidem Christi meruimus
participes altaris effecti & donum charismatis con-
secuti, cum voce exultationis & confessioois Dei mu
neta prædicemus, dicétes: Parasti in conspectu meo
mensam, aduersus eos, qui tribulant me. Impingua-
sti oleo caput meum, & poculum tuum inebrians,
quàm præclarum est, vt possimus materia Domi sub
sequente habitationē, domos eius perpetuā prome-
reri, ab ipso Dei filio sempiterno, cuius regni non e-
rit finis, quia vicit mortem & perpetuo regnat in sę
cula sęculorùm. Amen.

B. CAESARII VITA EX SCRIPTIS ILLIVS, ET TRITHEMIO COLLECTA.

Circa annum Domini 670. in Lirinensi cœnobio Monachum, & postea Abbatem sub regula B. Benedicti egit, vt patet ex eius Ho. 20. & Sermone. 3. de pugna Monachi contra vitia. Inde assumptus est in Episcopum Arelatensem ob præclaras suas virtutes, & singularem Doctrinam. In sacris siquidem literis egregiè eruditus erat, ingenio placidus, eloquio Dulcis & ornatus, miraque sententiarum breuitate decorus: versatus est quoque in lectione priscorum patrum, nam Augustini, Gregorij, & Isidori dicta allegat, Ho. 40. Scripta etiā eius multoties citauit Venerabilis Beda in suis Scintillis, seu locis communibus. Tomo. 7.

HOMILIA PRIMA BEATI CAESARII ARELATENSIS EPISCOPI AD POPVLVM IN QVADRAGESIMA.

Leuit. 16. AIt quodā loco Setmo diui-
Ieiunia nus: In diebus solennitatū ve-
corpora strarū affligite animas vestras.
macerant Quare hoc dixit? Quia ieiu-
corda purificant. nia ac vigiliæ & sanctæ affli-
ctiones humiliata corpora
macerāt: sed immaculata cor
da purificāt. Mēbris subtra-
hūt fortitudinē, sed coosciē-
tiis addunt nitorē. Nihilominos de contritione ani-
mi redimātur crimina voluptatū. Perdurę crucis
exercitia, deceptę dudū carnis gaudia puniuntot: ac
sic mortificatione pręsenti, futura mortis sententia
præuenitur. & dum culpæ auctor humiliatut, culpa
coosumitut: dumque exteriot afflictio voluntariæ
districtionis infertur, tremendi iudicij offensa seda-
tut, & ingentia debita labot soluit exiguus, quæ vix
consumpturus erat ardor æterous. Tractantes ergo
causam salutis nostræ, faciamus inter oos quod circa
nos medici facete solent. Si læsura aliqoa vel quere-
la in prima corporis cure sēritor, curatio medicamē
ti blādioris appooitur. Si verò in ossibus vulnus abs-
conditum, aut io viscerū profuoda dimersū est, auste
riorē ac violētiorē poscit vis occulta medicinā, vt vl
ceris magnitudo aut sectiooe aut exustione supet cu
retur, & dolor dolore pellatur. Similis ratio in ægri-
tudine ioterioris hominis adhibēda est. Si leuia sunt
fortaisse delicta: verbi gratia. Si homo vel in sermo-
ne, vel in aliqua reprehensibili voluntate: si oculo
peccauit, aut corde, verbotum & cogitationum ma-
culæ, cottidiaoa oratione curandæ, & priuata com-
punctione terendæ suot. Si verò quisque coosciem-
tiam suam intertogans, facinus aliquod capitale cō-
misit, aut si fidem suam falso testimonio expugnauit
ac prodidit, aut sacrum veritatis nomen periurij te-
meritate violauit. Si veram baptismi tunicam, & spe
ciosam virginitatis olosericam cœno commaculati
podoris infecit. Si in semetipso nouum hominem
oece hominis occidit. Si per aogures & diuinos at-
que incantatores captiuū se Diabolo tradidit, hæc
& huiosmodi commissa expiari penitus cōmuni &
mediocri, licet secreta satisfactiooe non possunt: sed
graues causę, grauiores & acriores & publicas curas
requirunt: vt qui cum plurimorū afflictione se perdi
dit, simili modo cum plurimorū ædificatione se redi-
mat. Homo enim ipse se decipit, si cū in medollis fer
uere sibi sentiat morbū, per superficiē corporis mol
le deducat vngoentū. Hęc itaque principalia mala in
gēti rugitu & gemitu & fonte iodigēt lachrymarū: at
que per lacbrymas clamādū est cū ꝓpheta: Rugiebā
à gemitu cordis mei. Et, lauabo per singulas noctes *Psal. 37.*
lectum meū. Et iterū. Ego autem cinerem sicut paoē *Psal. 6.*
mādocabā, & porū meū cū fletu miscebā. Nemo des *Psal. 101.*
piciat hāc humilitatē. Summus Rex erat qui ista facie
bat & dicebat. Oportet itaque sicut super mortuum
cooclamatū, ita magnos super extinctam animā da-
re planctus. Et quomodo solet mater orbata super
amissione vnici filij sui fracto pectore lamentari: ita
conuenit super voicā suā, sed cum spe reparationis *Psal. 21.*
affligi. De qua vnica? Sermo Propheticus dicit: Erue à
framea animam meam & de mano canis vnicam
meam. Quare vnicam dixit? siue qnia tanqnam v-
nica diligenda est, siue quia ipsa sola & singulis ante
tribunal cœleste rationem remotis omnibus solatiis
redditura est. Ita ioqnam necesse super hanc vnicam
criminum mucrone confossam, totum pondus do-
loris effundi. Si fortè possit lachrymarum viuificata
fontibus calore fidei suscitari.
Accendenda est compunctio, corrobtandæ sont pre
ces futuri recordatione iudicij, atque misericotdia-
rum operibus adiuuanda. Audienda est prophetæ
sētentia, sed audienda obedientiæ aure dicentis: Ac- *Dan. 4.*
cipe, inquit ô rex cōsiliū meū, & peccata tua eleemo-
synis redime. Exemplum etiam illius Euangelici vi-
ri ita est audiendū, quasi verè pro nostra redēptiooe *Luc. 19.*
conscriptum: Ecce dimidium bonorum meorum,

Domi

Domine do pauperibus: de quibus audiuimus in Euangelio Dominum ineffabili dignatione & charitate dicentem: *Matt. 25.* Qui fecit vni ex minimis istis, mihi fecit. Quę verba eleemosynarum nobis effectus cœlesti auctoritate commendant. Sed fortè quando de eleemosynis loquimur, expauescit eaangusta paupertas. *Pauperes ad quid voluit esse.* Non ita est charissimi. Meminerit potius æra minuta, diuitum thesauris fuisse prælata: quia Dominus non solum copia largitatis, sed beneuolentia pascitur largientis. Ego autem puto charissimi, quia ita Deus noster pauperes in hoc mundo esse permiserit, vt in pauperibus diuitum fidem probaret: vel in pauperum misericordia, diuitibus misereretur, vt abundantibus boni operis ac redemptionis suæ occasio non deesset, vt beniuolum locupletem etiam inopia aliena ditaret, & opulentior quisque iogentia de egente lucra reciperet, & mirifico summóque commercio, dum inopi misericordia temporali largitare confertur, inde æternus thesaurus compenseтur. Dirigamus ergo actus nostros, & quicquid possumus, & quicquid habemus, in exercitia bonæ voluntatis, in studia iustitiæ ac misericordiæ conferamus. *Iacob. 12.* Curramus dum lucem habemus priusquam nos tenebræ comprehendant: quia iam in illo seculo emendationi ac redemptioni prospicere non licebit, sicut dicit sermo diuious: *Psal. 6.* Quooiam non est in morte qui memor sit tui. Sicut ergo ibi nulla timebitur meritorum amissio, ita oulla tribuetur remissio peccatorum. Nulla ibi iam exercendi boni operis licentia concedetur. Nunquid illic pascere aliquis esurientem poterit, vbi edendi necessitas non erit: vbi cibo & potu nec impius inter flammas, nec pius inter Paradisi delitias indigebit? Nūnqoid ibi algentem vestire cootinget, vbi omnino tegendi corporis cura cessabit, vbi sub illo frigore de quo Propheta dicit: ante faciem frigoris eius quis subsistit? In perpetuum uudus erit qui hic indumentum nuptiale perdiderit, vbi malus maculosę conscientiæ tenebris, bonus verò pallio immortalitatis & beatitudinis vestietur, vbi indumenta merita erunt. Sic Dominus dicit: Iusti fulgebuot sicut sol. Et Propheta: Sacerdotes tui induantur iustitiā: vel illud: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato. *Sap. 3. Psal. 131. Psal. 44.* Ibi ergo pro sāctorū corporū tunica lua fulgebit æterna. Ibi vestitus nullis vnquam sęculis eauendus conuertetur in corpus. Ibi indumentum transibit io præmium. Ibi Angelica illa stola non iam erit amictus, non iam erit habitus, sed natura. Nunquid ibi iam auarus, aut tenax de abunria sua bene facere alteri poterit, vbi nec sibi vnam in medio stagni æstuās voluntas inueniet? Nihil enim secum de his quæ Propheta habere se credit, portaturus est, sicut dixit Propbeta: *Psal. 48.* Non enim cum morietur, accipiet omnia, neque simul descendet cum eo gloria domus eius, auditurus inter indefessa supplicia: Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Sitiui uon dedistis mihi bibere. Intelligamus quid damnationis erit spoliasse pauperem, quem summum crimen est nonpauisse.

Hinc ergo qui tenuem atque egenum sine vlla futuri iudicij consideratione nunc opprimit: huc, inquam, sicut quidam dixit, adueniet temp᷑ magnum cum optauerit impletum, intactum pauperem & cum spolia diémque illa oderit. Intolerabilis dolor erit, si idem quisque causas mortis incurrat, vnde vitæ gaudia comparare potuisset. Noli ergo despicere inopem, qui cum sibi pauper sit, facere te di-

uitem potest. Rapiamus ergo de præsenti seculo feruenti deuotione quod possumus. Cito transeunt dies oostri, vtinam benè transeant. Rapiamus ergo quod possumus de hoc sęculo, gratias agētes illi qui itadispensauit vtrāque vitā, vt laborū & agonū tempora cito fioirentur: honorum verò & præmiorum gaudia sine fine durarent.

EIVSDEM HOMILIA PRIMA DE PASCHA.

EXulta cœlum & lætare terra. Deus iste ampliusex sepulchro radiauit, quàm de Sole refulsit. Dolet infern᷑, quia resolutus est, gaudeat quia visitatus est. Refulget quia ignotam lucempost sęcula longa vidit & in profūdænoctis caligine respirauit. Opulchra luaquæ de candido cœli fastigio promicasti, & inter fluenta sulplurea, sedentes in tenebris & vmbra mortis subita claritate vestisti. *Christi ad inferna descensus.* Confestim igitur æterna noa inferorum Christo descendente resplenduit. Siluit stridor lugentium ille, soluta sunt oneta cathenarum, dirupta ceciderunt vincula damnatorum. Attonitæ mentis obstupuere tortores. Omnis simul impia officina contremuit, cùm Christum repente in suis sedibus vidit. Moa igitur ferruginei ianitores descendente Christo, talia inter vmbrosa silentia cæci, metu incubante, submormurant: Quisnam, inquiunt, est iste terribilis, & oiueo splendore chorus? Nunquid noster talem excepit tartarus, nunquid in nostram cauernam talem euomuit mundus? Inuasor est iste, non debitor, exfractor est, uon peccator: iudicem videmus, non supplicem: venit iubere, non succumbere: erūpere: non manere. Vbinam putatis ianitores nostri dormierunt, cum iste bellator claustra nostra vexabat? Hic si reus esset, superbus vel audax non esset. Si eum aliqua delicta fuscarent, nunquam fulgore suo nostras tenebras dissiparet. Sed si Deus est quid in Sepulchro facit? Si homo, quid præsumpsit? Si Deus vt quid venit. Si homo, quare captiuos soluit? Nunquidnam iste cum auctore nostro composuit: aut forte ipsum aggressus vicit, & sic ad nostra regna transiuit? Certè mortuus erat, certè victus erat. Illusus est præliator noster in mundo, oesciuit quam hic stragem procuraret inferno, Crua illa fallens gaudia nostra, parturieos damna nostra. Per lignum ditati sumus, per lignum euertimur. Perit potestas illa semper populis formidata Nulius huc viuus intrauit, oemo carnifices terruit. Nunquam hoc in loco fuligine & nigra semper caligine cęcato, in iucundū lumē apparuit. An fortè Sol de muodo migrauit? Sed nec cœlum nobis astráque parent, & tamen infernus lucet. Quid agimus? Quomodo vertimur? Deffendere cōtra istum oon valemus cruentas domus, & obtinere nostri auerni custodiam nou valemus Malè intrati sumus. Lumen obteoebrare nequiuimus, insuper & de nostro ioteritu formidamus.

HOMILIA SECVNDA DE PASCHA.

MAgnū & admirabile pascha & baptismi Sacrementum iamdudū etiam in veteri testamento, vel lege nouimus consecratum. Celebre à seculis est, cū beatus Moyses populū Domini de Aegypto & de iugo indignę seruitutis educeret: celebre est ad plebi transitū maris rubri profundum natura rerum obstupescente potuisse. *Exod. 15* Hic primo loco diligentius inspiciamus, quid talis seruitus, vel quid talis transitus ædifica-

tionis possit afferre: quia & beatus Apostolus dicens: hæc omnia in figura facta sunt illis, cælesti au toritate confirmat illius temporis signa atque miracula, ad futuræ redemptionis pertinuisse mysteria. Sic enim ait: Patres nostri, Omnes sub nube fuerunt & omnes mare transierunt, & omnes in Moysen baptizati sunt in nube & in mari. Nostris ego iam tunc sub illius populi ducatu, nostris commodis militabat diuina virtus, prædiues in beneficiis, sed semper in promissis. Dux quidem erat eis beatus Moyses, sed eos in columna lucis & nubis filius & spiritus sanctus præcedebat. Hoc loco agnoscamus in primis, quod plebs qua præpositos suos studet audire, Deum sequetur, & per Deum hominem peruenit ad salutem. Ergo filij Israel ad libertatis & quietis & regni sedem per difficiles itineris vias Ducis Moysi & Sacerdotis sui non reluctantur imperio, Dei meruere comitatum. Nec immeritò eos hostis non attigit. Lux processit, fluctus expauit. Sic Propheta testatur. Et increpauit, inquit, mari rubro, & recessit. Et iterum: Mare vidit & fugit. Quid vidit? Hoc itaque quod in Baptismo credi debet. Sine dubio illud terribile profundum atque secretum, assistentis inhorruit maiestatem, & ad præsentiam sui cessit auctoris. Et ideo filij Israel securi vel inter vndas transeunt, vel sub vndis, cum super eos præruptę vastorum gurgitum moles, pendentibus dextra læuáque fluctibus imminerent, cum creatura insensibilis elementi factorem suum sentiens, transmeátibus circunflua pręberet viam, & in persequentes pararet refusa vindictam. Secundum hęc, si & nos vitia & crimina quasi Ægyptum reliquimus, & carrat vnusquisque nostrum intèro corde post Christum, auctorem peccati Diabolum Christian[9] idem Hebræus Ægyptum non timebit. Talis est enim natura & infirmitas inimici. Te recedente cedit, & per dorsum tuum si legem Domini tanquam Moysen sequaris ingreditur. Ecce hostem, quem fugisse, vicisse est. Iam primùm durissima illa Aegypti tyrannica seruitus, quid aliud pręferebat, quàm Diabolum super humanum genus peccatorum exercere dominatum. Quid, inquam, aliud erant illa vilia & horrenda in luto & paleis Pharaonis imperia, nisi fœda atque terrena Diabolicæ voluptatis officia, & victorum detestanda contagia? Siquidem infructuosa & inania vitæ huius opera, paleæ sunt. Paleæ inquam, nimium flammis amica Materia.

Sola plebs Deum sequitur quæ præpositos suos studet audire

Psal 105

Psal. 113

Iacobi. 4.

Quid Aegypti Durissima

Inania vitæ opera paleæ.

Sed & hoc ipsum quòd Pharao paruulos Hebręorum pueros iubet interfici, & fœminas reseruari, Diaboli vtique speciem præ se ferens, inimicus spiritui, & amicus carni, inuidens virtuti, consentiens voluptati: fortitudinem præfocabat, concupiscentias nutriebat. Hæc itaque seruitus, quod peius est, non illius tantum temporis fuit: sed etiam nunc animas negligérium & infidelium multo periculosius nexibus blanda captiuitatis inuoluit. A quo enim quis vincitur, sicut & Apostolus testatur, eius & seruus est. Iste obtemperat iniustitiæ, ille iræ. Iste superbiæ, ille seuitiæ. Iste malitiæ, ille iracundiæ. Iste auaritiæ, ille Luxuriæ. Nescio quomodo se inter hęc ingenuum dicere audeat, quem tot Domini in partes suas distrahunt. Quid prodest quod liber est in natura, qui seruus est in conscientia? Videmus nos extrinsecus generis claritate sublimes, intrinsecus mentis infirmitate degeneres. Innocentum Dominos, & criminum seruos. Iam melior est vernaculorum ratio, quos originis videtur inclinasse conditio. Habetis boni famuli vestram consolationem, pro libertate complectimini honestam seruitutem. Intolerabile iugum & fœda dominatio, & erubescenda subiectio. Aut quid spei relinquitur seruienti, vbi æterna mors, iuncta est seruituti. Sine causa est à foris vel genere vel honore conspicuus, qui non est intus ingenuus. Graui damnatione iterantur crimina, postquā Christi sanguine sunt redempta. Inexcusabile malum est post mortem redemptoris nostri Domini seruum maculari peccatis. Si fortè charissimi hominis cuiuscunque seruus duris Domini sui vrgeatur imperiis, quocunque fugiendo aut latitando euadere & declinare iniquum Dominum potest. Seruus peccati quo fugiet? Quo se trahet? Quocunque fugiat, non fugit seipsum. Non est quò eat mala conscientia. Sequitur se, immò non recedit à se. Vix aliquod desoris potest esse remedium, quando intus est vulnus inclusum. Quid prodest quod homo sonantem fugit arcum, qui iaculum secum portat infixum? Serpens ille & si reuocauit morsum, reliquit venenum. Fecit quisque peccatum, vt aliquam caperet voluptatem. Romanet quod damnat, præterit quod delectat. Consummata iniquitas permanet, voluptas fugitiua pertransit. De hac ergo seruitute & de his hostibus vsque ad baptismi littora Dei populum persequentibus innumera captiuorum milia per sacri fontis irriguum liberat Christo, & confringit super aquas caput draconis magni. Ac sic ille sęuissimus draco proprium venenum in necem sui refusum sensit exitij: ac dum nocere se credit, dum cōtra Dominum suum cęcus impetum facit, dumque pondus tormenti sui illidit in solida, ictu suo repercussus, fortem fuisse se doluit, & omnem nocendi potentiam se amisisse cognouit: quia noxios virulentorum dentium morsus sacro in corpore dereliquit. Et ideo nunc infelices quosque, quos sibi assensum facilem accommodare pręuiderit, ad fauces suas solicitationum carminibus trahit, & voluntariam pręedam inermis expectat. Ac proinde prostratus Domino humanum genus nō quasi fortior impugnat, sed iniqua consilia quasi debilitatus insibilat. Cuius vos carmina vt possitis euadere, de eloquiis Dei vocem sacrę incantationis libenter audite. Hunc Christus non in sua diuinitate, sed in nostra carne superauit, vt etiam à nobis eum superari posse monstraret. Hunc inquam, per sanctos suos Christus interfecit. Et fortè hic est ille serpens, quem beati Moysi virga in serpentem versa, consumpsit. Quo genere iam tunc euidenter ostendit, per virgam idē per Christi Domini regiam potestatem, conterendum esse mortis auctorem. Moyse itaque contra maleficos de certante, modo cōuertebatur virga in serpentē, modo serpens reuertebatur in virgam. Quid est hoc? In serpente personā hominis maledicti qui crucifigendus maledicebatur, agnosce. In virga sceptrum regię dignitatis intellige. Quid virga in serpētem? Idem Deus in hominem mutatus.

Quę verà Nobilitas

Christianis peccātibus quā infidelib[9] maior pœna infligitur.

Voluptas fugitiua.

Voluntaria dæmonis præda peccatoris hominis libera voluntas.

Exod. 4

Quid serpens in virga? Is homo in Deum receptus. Ac sic in homine est exinanita diuinitas, vt in Deo glorificaretur humanitas. Habemus adhuc ineptarieo. Sub simplici & pari signo sacrę redemptionis insignia. Cum in deserto filij Israel absque vlla misericordia venenatis serpētū morsib[9] sternerētur, legitur beat[9] Moyses diuino cōmonit[9] instinctu, *Num. 2.* ser-

serpentē æreum præfixum ligoo inter medias morientium erexisse turbas, & mandasse pereuntibus; A yt post exceptos virulentos ictus ad præsentiam Serpentis pro recipienda sanitate concurrerent. Quo confugientibus, tam prompta aderat salubritas medicandi, quam velox inerat fœlicitas intuendi. Sequebatur certum sub momentanea contemplatione remedium, quia latebat in Serpente mysterium. Si dixerimus hoc in loco quia domini typū species refugienda prætulerit, non ad ipsum contremiscat auditum? Sed quis vel cogitare istud auderet, nisi ipse mysterij exposuisset figuram, qui figuræ ipsius suscepit iniuriam? Qui proprio per Euangelium testatur oraculo. *Ioh. 3.* Sicut, inquit, Moyses exaltauit Serpentem in deserto, ita exaltari oportet hominis filium. B Videamus autem quid sibi velit contra Serpentinum virus Serpentis aspectus. Serpens ab initio maledictus erat. Et qui suspendendus fuisset in ligno sicut *Deut. 21* & Saluator, maledictionibus replabatur. Iterum enim dicit: Maledictus omnis qui pendet in ligoo. Videmus quid Serpens contra Serpentem. Idem dānatus contra damnatum, maledictus cōtra maledictum, sapientia conta calliditatem, bonitas contra malitiam, acetum & fel contra venenum, mors contra mortem consumens deuorantem, & interficiens occidentem. Sic & ipse dominus loquitur per prophetā: *Osee 13.* O mors ero mors tua, morsus tuus ero inferne. C Sed etiā modo, medela, si volumus, nobis contra morsum Serpentis, viso Serpente confertur. Quod tunc euidenter impletur, quando peccatum ipsius peccati cognitione curatur, & crimen criminis cōfessione aboletur. *Psal. 50.* Ac si homo quando dixit cū Propheta, quoniā iniquitates meas ego agnosco, & delictum meum contra me est semper, quando bene respicit peccatum suum, sanat morsum Serpētis per Serpentis aspectum. Serpens itaque contra Serpentem, hoc est Christus persequens peccatum sub habitu peccatoris. & ideo dixit Apostolos *Rom. 8.* Et de peccato damnauit peccatum in carne. Idem peccatum *Peccatum originale.* originale deleuit per carnem similem peccatricem, & de peccato peccatum, id est mortem de morte con- D triuit. *Peccatum pro effectu.* Rectè peccati nomine mortem appellauit; quia eandem de peccato constat esse generatam. Secundum hæc, nihil est aliud procedens de Serpente sanitas, quàm latens quasi sub peccati carne diuinitas. Quæ cum ita sint charissimi, introspicientes nosmetipsos, si aliquid vulneris senserimus, statim refugientes peccatum, confugiamus ad Christum. Ad illum spei nostræ eleuemus obtuitum: ad illum mentis oculos cōferamus. Cuiusmodi autem sit iste morsus, debemus agnoscere. Qui alienum malum respicit, qui in alienam rem anxia cupiditate suspirat, qui alienam mulierem importunis oculis & mortem ad se trahentibus conspicit, qui in alieno cor- E pore sacrificat diabolo, animam suam toxicato spiculo in corde percussus est: hic quam debili morsu, tam exitiabili sauciatus est. Qui malitiam vel inuidiam tanquam vulnus inclusum in visceribus retinet, amarissimo atque mortifero dente laniatus est. Qui fide vacuus, & odio plenus, totus Draconis illius deuoratus morsibus. Sed & si ita sit, nullum cōuenit desperare. Legimus in Iona Propheta, quomodo bestia etiam deuoratum cogatur euomere. Ergo inter diuersos morsus, respiciamus ad Christū, vt ille ad nos respiciat. Hic respiciamus ad sanatorē nostrum, iam illic à peccatoribus nisi fortè in iudicio non videndum. Aut quomodo quis videre po- A terit auctorem gloriæ, dicturus vale vltimum rerū naturæ? Et ideo qui illum hic agnoscere voluerit adquisitus, iam eum illic nō poterit videre damnatus. Nunc ergo eum fide & operibus ante conspectum nostrum constituamus, & ad cœlum oculos spe ducente iaculemur. Demonstrauit in veteri Testamento Moyses remedium, postquam Serpens momordisset. Christus etiam istud ostendit, quomodo si resistas, mordere non possit. Videte nomen dei vestri quārū prodesse possit in gratia, quod tantū profuit in figura. Referūtur ad Serpentē cum remedio aspexisse redimendi. Quantum salubrius erit, si ad Christum respiciant iam redempti? B

HOMILIA TERTIA
DE PASCHA.

HODIERNA dici sacrosancta solennitas; Hebraicè phase, græcè pascha, latinè transitus interpretatur. Hoc celebrauerunt Iudæi post longum captiuitatis iugum ex Aegypto recedentes. Ecce etiam nunc populum dei liberatum: ecce iterum phase agitur, iterum transitus celebratur? Quomodo iterum transitus celebratur? Idem de seruitute ad libertatem, de iniquitate ad iustitiam, de culpa ad gratiam, de mor- C te ad vitam, per salutifera fluenta transitur. Potes iterum excelsi brachij antiqua rubri maris exercere miracula. Ingreditur anima vitales vndas, velut rubras Christi sanguine consecratas. Ingreditur mortiferis plena debitis, paulo post felicibus peccatorum ditanda naufragiis. In vno eodémque vndæ salutaris elemento, tanquam Aegyptius peccator perit, tanquam Hebræus iustitia tota permansit. Reus diluitur, reatus abolетur. Mira Domini clemētia, quæ irreuocabile scelus, & infectas criminum maculas, ad infectum reuocat, & peccatorem peccato morientе viuificat. Ecce homo fonte demergitur, & sola secreto munere hominis colpa damnatur. Crimino- *Psal. 105.* D sus tingitur, & solum crimen extinguitur. Quo genere Propheticū illud impletur oraculum: Ecoperuit, inquit, aqua tribulantes eos, & vnus ex eis non remansit. *Originale peccatum baptismo deletur* Vnus ex illis id vnicum ac primum illud originale debitum sacri fontis vnda vacuauit. Illud singulare delictum primi parentis interemit. Ostendit hoc in loco magnificentia tanti muneris beata præsētiā Trinitatis. Ecce mala innumera antiquis ac recētis impressa vulneribus, perpetuis gehennæ vix expianda suppliciis, terna submersione purgantur. Vno momento operante velociter Deo, inter aquarum sinus, flammarum pabula consumuntur. Et ideo beatus Apostolus dicit: Consepulti sumus cum E Christo per Baptismum in mortem. Demerguntur animæ sacro gurgite, veniunt confinia mortis & vitæ. Et quæ perditioni obnoxiæ fuerant, illo primæ natiuitatis exortu, salutifero renascuntur occasu. Exuuntur fœditate inuisibilis senectutis, & peccatorum deformitate contractæ induuntur pulchritudine cœlestis infantiæ. Stupemus interdum ad magnitudinem nouitatis. Si quando audimus aut legimus dominum Iesum Christum ex sola fœmina cessante virilis consortij societate progenitum. Ecce nunc peregrinantibus naturæ legibus, innumeræ per omnem terram multitudines, de solo sinu fontis tanquam partu virginis procreantur. Gaudeat

Christi ecclesia, quæ ad similitudinem beatæ Mariæ
A sancto Spiritu operante ditatur, & mater diuinæ prolis efficitur. Cesset ergo infidelium cæcus error asserere, quod fœmina quæ sine viro filium potuit parere, virgo non potuit permanere. Ecce qoantos & quaotorum fratres sub vna nocte nobis edidit fœcunda de sino integritatis Ecclesia mater & sponsa. Mirabaris paulo antè de incorruptione nascentem hominem: mirare nunc quod nó minus nouum est, quod non minus oouum, etiam renascentem. Conferamus si placet has duas matres, & vtriusque generatio fidem nostram in alterutra corroborabit. Mariam secreto impleuit à lapsu sancti Spiritus obúbratio, & Ecclesiam in fonte benedictos sancti Spi-
B ritus maritauit infusio. Maria filium siue peccato genoit, & Ecclesia in his quos generauit peccara cóium psit. Per Mariā natum est qood in priocipio etat, per Ecclesiam renatum qood in principio perierat. Illa plurimis generauit, hæc populos. Illa vt nouimus virgo permanens semel peperit filium, hæc semper parit per virginem sponsum. Qood ergo putabas à seculis siogulare miraculum, iam munus annuom recognosce, Si resurrecturum esse te dubitas, mirare in te prolem, quem paulo ante noueras mortis hæredem. Vbi sont qui dicunt esse genesim vel fatum, per quod in peccatum transire pars hominom violeota necessitate cogatur? Vbi sunt qui dicuot esse a-
C nimas, quæ cum damnatione natæ ad mortem cogéte malæ naturæ præfinitione rapiantur? Iam primú si ita est, quare malos & humana lex & diuina condemnat, nisi quia vitium voluntaris in culpa est? Iustitia enim nó punit, quod natura cópellit. Sed esto. Aliquis deputarus fuerit perditioni, præiudicata sorte oascendi. Ecce descenditur in fontem tanquam in sepulchrum. Etiam si maculata fuisset natura, vtique euanuisset in nihilum. Accepisset deterior origo terminum, quia sumebat melior vita principium. Hic iam videmus quomodo nos Deus noster de manu redimit inimici. Totus homo diluitur, absoluitur, innouatur. Cùm venerit diabolus iam non agno-
D scit suum, quem exinanita & exposita natora in adoptionem Christi emancipauit, & in gremium Patris de mali persuasoris iore transfúdit. Abstulit sine dubio renascentis gratia libertatis. Nec iam obnoxij esse possunt primæ origini, secunda natiuitate nati. Quid mihi nunc quicunque es ille ingeris naturale. Adæ vinculum, cùm me in Christo agnoscas renatum? Quid mihi inquam peccatum opponis alienum, vbi mihi remitti profiteris & propriú? Quid opponis mihi veteris chirographi debitú, cú illud videas noua cautione vacuatum? Caotionem enim & pactum cum Christo in baptismo fecimus, vt homo illi seruaret innocentiam, & ille homini
E redderet gloriam: famulus seruitium offerret, & Dominus regnum pararet. Quid agat inter hæc familiæ persuasor alienæ? Videt seruos quódam suos iniqué à se occupatos per agnitionè Christi ingenuitati traditos, & se causæ præiudicio cecidisse, & se plus perendi incurrisse discrimen. Quomodo plus petédi. Si quidem cum ei homo per peccati obedientiá deberetur, ille neum specie hominis deceptus appetiit, & in ipsum cœli dominatorem parricidales manus inferre præsumpsit. Et subito per tantum nefas etiam crimen maiestatis incurrit: ac sic hominem quem violentus tenebat, proscriptus amisit. Proscriptus inquam. Nam statim in ipso homine quem

Nullum fatum nulla necessitas.

redéptio in eius originé reuocauit, titulos suos Christus affixit. Hæc est illa Crux quá in postibus regiis signatam in fróte gestamos, quam iustissimè in possessione receptam dominus Cardinalis & Imperator legitimus impressit, vt nos verè dici domus Diuina possimus. Ad hominé enim per Apostolum suú Deus loqoitur. Vos estis templum Dei, & spiritus Dei habitat in vobis: his de causis præpotens & superbus proscribi meruit: quia iá seculo reus vt dictú est maiestatis apparuit. Nam in excelsis factori suo carus, tunc diuinitatis consortiú factoris immemor concupiuit, nunc iam in auctorem rerum cruentas manus consuetudine impietatis extédit. Ac sic prædonis iusta damnatio, gratuita captiui facta est manumissio. Et ideo nunc genuit, inuidet, circuit, si fortè vel furto à nobis possit auferre instrumentum ipsius manumissionis, & adquisitæ tabulæ libertatis. Totis itaque viribus studet, si quomodo valeat hominem iodulto nudare priuilegio, & operante peccato velut ingrato præiudicare liberto. Tabolæ autem nostræ, charissimi, fides nostra est, in paginis cordis inscripta. Libertas oostra, Dei gratia & conuersatio nostra est. Libertas inquam, nostra est, cultus religionis, iustitia operis, puritas castitatis. Hanc omni meotis vigilantia cótra Diabolum vindicemus: quia tanto infestior est ad expugnandum animæ thesaurum, quanto magis cum nouit esse preciosum. Et ideo quia meminit exul cœli quid agatur in cœlo, quanta homini trementi sermones Dei præparetur remuneratio, zeli indicat magnitudo. Prodit gloriá, dom exercet inuidiam. Et inimicus est beneficiis illius, qui de terra assumptum hominem secú regnaturum esse promittit in cœlo, vt fidelium beatitudo mortalium in confusionem rebellium transeat Angelorum.

Exod. 12.

1. Cor. 3

HOMILIA QVARTA
DE PASCHA.

OPPORTVNE & congruè sub die insignis solennitatis hodiernæ in vocem exultationis assurgimus, & cum Apostolo dicimus: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce ounc dies salutis. Hodie interfectis Aegyptiis, de luto ac paleis Dei populus: id est de vilissimis & inanissimis operibus liberatur. Hodie agnus ille qui tollit peccata mundi in redemptionem humanæ salutis offertur, quando postes domorum sanguine illius iubentur inscribi: id est Crucis titulo frons nostra depingi, ne locum Angelus exterminator inueniat. Sub hoc tempore excutitur Pharao cum exercitu eius in mari rubro. Pereuntibus sacro in fonte peccatis, tanquam in rubras Aegyptij demerguntur vndas. Rubras id est Christi sanguine consecratas. Sub hoc tempore pro reditu filij iunioris qui perierat, & inuentus est pro salute gentilium, saginatus ille vitulus, immolatus est. Iunior autem filius nos sumos, qui seniore fratre, id est Iudæis tardantibus, & intrare nolentibus, ad creatorem nostrum reuertimur sub pœnitudine peccatorum. Euerteramus enim & prodideramus à Deo patre substantiam. Videamus quam substantiam: id est vniuersæ naturæ bona. Dei enim est substantia, omne quod viuimus, sapimus, cogitamus, intellectus & ratio ad discretioné boni & mali. Dei substantia est, etiá libertas arbitrij quam acceperamus, vel ad declinanda blandimenta

2. Cor. 6.

Exod. 12.

Luc. 15.

Dei substantia est arbitrij libertas.

menta peccati, vel ad incitandum liberæ voluntatis
A affectum in auctoris obsequium, vel ad custodiendā
imaginem & similitudinem Dei. Has ergo datas nobis & intus insertas à creatore diuinias, in priuatos
transtulimus vsus, & consumpseramus in exercitia
vitiorum derelicto fonte virtutum, peregrè & nimis
longè à patre profecti, non locis ab eo & regionibus, sed cordibus & operibus discedētes. Qui enim
sequitur proprias voluptates, & per passiones suas
rapitur exul à Deo efficitur. Ad quem suscepta peccatorum agnitione redeūtibus nobis, & quidem redeuntibus non gressu corporis, sed mentis affectu,
cum immensa misericordia, cum ineffabili lætitia &
consolatione obuiam venit inter festa conuiuij, ordinat choros atque symphonias: id est exultationes
B cœlestium gaudiorum, quibus Angeli lætantur in
cœlis vno peccatore pœnitentiam agēte. Redeuntibus itaque nobis ad emendationem, hoc conuiuiū
quotidie celebratur. Quotidie pater filium recipit.
Leuit. 9. Sēper Christus credentibus immolatur. Hic est erNum. 29 go ille vitulus saginatus, quem in veteri Testamento docemur offerre. Vitulus ex bubus, id est ex Patriarcharum, ex Prophetarum, ex Abrahæ generatione descendens, masculus immaculatus. Masculus, id est contra omne peccatum robustus ac validus. Masculini enim & virilis est animi illecebram
repudiasse peccati. Sicut fœmineæ fragilitatis ignauia est initij suscepisse lasciuiam. Vnde & ille typum
C
Exod. 1. gerens diaboli Pharao, premens populum Dei, inimicus spiritui, amicus carni, fortitudines præfocabat,
concupiscentias inuertebat. Mortuus est ergo Christus propter iniquitates nostras, & sic ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se
sine voce, sic non aperuit os suum. Hic est ille agnus
Exod. 12. quem in vna domo comedere ex lege præcipimur,
succinctis lumbis nostris. Comedere autem caput
cum pedibus? Quid est in vna domo? id est in vnitate Ecclesiæ iubemur carnes eius assumere. Arriani
ergo & diuersæ hæreticorum peruersitates, non in
vna illum comedunt domo. Quod ideo sicut in diluuio non saluatus est, nisi qui inter arcam Noe fuit
D
Agnus non nisi in Ecclesia comeditur — innentus: ita diuersæ fidei homines extra ecclesiæ
domum non habētes agnum qui Christus, salui esse
non possunt. Quod vero huius agni caput cum pedibus comedere nos debere scriptura cōmemorat,
hoc est vt Deum & hominem pari confessione venеremur. Caput accipiamus de eo quod dicit bea-
Ioan. 1. tus Ioannes, In principio erat verbum. Pedes verò
Philip. 2. de eo quod Apostolus scribit: Semetipsum exinaniGal. 4. uit formam serui accipiens, in similitudinem hominis factus, & habitu inuentus vt homo. Et factus ex
muliere, factus sub lege, oportet ergo vt huius nostri agni carnibus succinctis lumbis, id est mortificatis carnalibus passionibus, cum summa cordis & cor
E
poris puritate vescamur. Caput cum pedibus, id est
& ex Deo genitum credamus, & ex homine procreatum. Quod autem dixi & ex Deo genitum, fortè sint aliqui de minus eruditis qui dicant in corde
suo: Quomodo Deus filium genuit? Nihil hîc corporeum cogitemus. Quid est enim Deus Deum genuit,
nisi de igne ignis apparuit, lux de luce processit? Ergo propter aliquos qui tardi sunt ad intelligendum,
aliquam iam speciem vel comparationem de terrenis ac visibilibus assumamus. Verbi gratia, Si lampas
accendatur ex lampade, si vna illuminatur ex alia,
non tibi videtur flamma quodammodo flammam
parturiens, splendorem de splendore genuisse? Non
A tibi videtur inestimabili ratione natum fuisse lumē
ex lumine? Quod cum de lampade ad lampadem
transferatur, licet duæ lampades adeant, tamen ille ignis ipse est vtrique in secunda, qui splendebat in
prima. Nunquid de nihilo, aut de aliquo nouo initio factus est ille ignis? Sed magis de natura sui splēdoris effusus est. Ergo illa illuminatio quæ de prima
lampade videtur accensa, non quasi ex nihilo in secunda esse cœpit, sed de cognato splendore processit, qui in primi luminis origine iam manebat: & licet in vtraque lampade genuina & duplex micare
videatur flamma, vtraque tamen vna substantia est,
Ita & vnigenito Dei filio, Si species personæ propria
B est, generis tamen natura communis est, non de patre incipiens, sed ex patre cum patre subsistens. Omnia de nihilo creata sunt, ille solus de Deo Deus. hic
ergo cum in forma Dei esset, formā serui pro salute
seruorum suscepit & in ligno Crucis cum vitę esset
lignū appensus est, quasi seipsum pēsaret in pretium
perditorum. Alapis cæsus est, spinis coronatus est.
Quod verò coccinea indutus est chlamyde, indu- *Indumē-*
menta Christi merita sanctorum sunt, Iam tunc ita- *ta Christi*
que martyrum sanguine in illo cocci colore perfun- *merita*
ditur. Quod autem Iudei purpurea chlamyde indu- *sanctorū*
tum flexo adorant genu, vellent, nollent, Regem il- *sunt.*
lum & dominum confitentur. Quod autem in cru-
C ce dixit sitio, fidem in suis requirebat. Sed quia in *Ioan. 19.*
propria venit, & sui eum recipere noluerunt, pro sua *Ioan. 1.*
uitate fidei ei perfidiæ propinauerunt. Porrigitur
acetum malitia quia vinum sapientiæ quod à Christo acceperant, peccandi perdiderāt. Potatur acerbi- *Acetum*
tate malorum nostrorum, daturus Dulcedinem bo- *Christo*
norum suorum. Sed & nunc quotidie quando pec- *porrigere,*
catis contristatur, exacerbatur, aceti quodammo- *est pecca-*
do illi potus, & cibus fellis ingeritur. Velum templi *tis exacer*
scinditur. Velum ornamentum tabernaculi est. Co- *bare.*
ruscante igitur gratia, ecclesia ædificatur, Synagoga *Mat. 27.*
destruitur. Veli templum honore nudatur, remoto *Mar. 15.*
per aduentum Christi velamine litteræ, vt cum Pau- *2. Cor. 3.*
D lo reuelata facie legis interiora pandantur. Resurgūt
laxata sede tartarea cum Christo sancti, & quem superi nō recipiunt, inferi Deum esse cognoscūt. Vnde nos agnoscētes erga nos diuinorū beneficiorū alta mysteria, respōdeam⁹ in quo possumus misericordiæ redemptoris. Demus illi compunctionem Dei
peccatorū emēdatione pro spinis suis. Offeramus illi
cor suo timore confixum pro clauis suis. Reddam⁹ illi palmam perseuerantiæ pro alapis suis.

HOMILIA QVINTA DE PASCHA.

E MAGNITVDO cœlestium beneficiorum angustias humanæ mentis excedit. Et propterea ita ordinauit diuina prouidentia, vt quod capere in nobis ratio rerum mole victa non poterat, fides deuota conciperet, & intellectum credulitas robusta nutriret. Cum ergo per primam transgressionem Adæ origini & morti obnoxij teneremur, perspiciēs ex alto Deus in quo essemus genere debitores vitæ, qualiter nos captiuitatis reparauit munus redemptionis: id est vt pro debita morte offerret indebitam. Et quia nec nos habebamus vnde viueremus, nec ille vnde mo-

reretur, materiam de nostra mortalitate suscepit vt sua immortalitate collocata, mori posset vita pro mortuis. Et ideo qui corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris, & syderibus illaturus, necessarium erat vt nobis in hac die sacramentum corporis & sanguinis cõsecraret, vt coleretur iugiter per mysterium quod semel offerebatur in pretium, vt quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute redemptio: perpetua etiam esset redemptionis oblatio, & perennis victima viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia, verè vnica & perfecta hostia, fide æstimanda non specie, nec exteriori censenda visu, sed interiori aspectu. Vnde merito cœlestis confirmat auctoritas, quia caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum: quãdoquidem qui auctor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam inuisibilis Sacerdos, visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbi sui secreta potestate conuertit, ita dicens: Accipite & edite: hoc est corpus meum. & sanctificatione repetita: Accipite & bibite. Hic est sanguis meus. Ergo ad nutum præcipientis Domini, repente ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuũ, vasta terrarum. Pari potẽtia in spiritualibus sacramentis verbi præcipit virtus, & rei seruit effectus. Quanta itaque celebranda beneficia vis diuina benedictionis operetur. quomodo tibi nouum & impossibile esse non debeat, quod in Christi substantiam terrena & mortalia commutantur, teipsum qui iam in Christo es regeneratus, interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via intrinsecus exulabas. Subito initiatus Christi legibus & salutaribus mysteriis innouatus, In corpus ecclesiæ nõ videndo, sed credendo transisti, & de filio perditionis adoptiuus Dei fieri occulta puritate meruisti. In mẽsura visibili permanens, maior factus es teipso, inuisibiliter sine quantitatis augmento. Cum ipse atque idem esses, multo aliter fidei processibus extitisti. In exteriore nihil additum est, & totum in interiore mutatum est. Ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu, prætenta vilitate deposita, subito nouam indutus es dignitatem, & sicut hoc quod in te Deus læsa curauit, infecta diluit, maculata detersit, non oculis sed sensibus tuis sunt credita, & ita cũ reuerendũ altare cibis satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honore mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maximè haustu interiori assume. Quod si illud legis manna, de quo legitur, pluit illis manna, vt ederent, hoc vnicuique sapiebat quod desiderium concupisset: aliud erat quod sumebatur, quod videbatur, inuisibiliter sapor ille in singulorũ sensibus formabatur. At vero illud legis mãna cœlitus illapsum, per multimodas suauitates, naturæ meritum & generis sui excedebat intuitũ. Et cum creaturam suam dispensatio largitoris multiplici diuersitate condiret, præbebat gustus, quod ignorabat aspectus. Iuxta percipientis desiderium, escæ illius nouitas & dignitas nascebatur. Vnumquemque variis & alienis saporibus reficiebat mellifluum pluuiæ illius donũ, & multiplex sicci imbris obsequium. Quæ cum ita sint quod illic auiditas faciebat, hic fides faciat. Quod si in corpore cibus sapiat, in pectore Deus credulitate proficiat, sicut legimus, Accedat homo

Quare Christus corporis & sanguinis sacramentũ ecclesiis reliquit.

Panis & vini in corpus & sanguinẽ Christi cõuersio.

Non nouũ Eucharistiæ sacramentum, nec Deo impossibile.

In altari christum summmu.

Deut. 8.

Psal. 77.

A ad cor altum, & exaltabitur Deus. Ideo quod ibi delectatio obtinebat in faucibus, hic benedictio operetur in sensibus. Ad cognoscendum & percipiendum sacrificium veri corporis, ipse te roboret. & potentia consecrantis inuitet. Qui tunc latuit præfiguratus in manna, sit tibi nunc manifestatus in gratia. Ipsum autem fuisse in mãnæ illius specie præsignatum, etiam Propheta euidenter ostendit, dicens: Panem cœli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo. Et quis panis Angelorum est nisi Christus, qui eos cibo suæ charitatis & lumine suæ claritatis exsatiat: hic panis dicente Propheta, Sexta die duplũ colliges, Sabbato autem non colliges: dum à primo id est à Dominico in lege tribuitur: & in solo Sab-

B bato denegatur, iam tunc Christus ab Ecclesia, cui dominicum corpus resurrectio consecrauit, recipiẽdus ostenditur, & Synagogæ, ad quam cultus Sabbati pertinebat negandus esse prædicatur, dum dies iste, id est, dies septimus cœlestis pane fraude mutilatur. De quo pane vetus narrat historia, nec qui plus collegerat, habuit amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus: eo quòd Eucharistiæ sacra perceptio non in quantitate, sed in virtute consistat. Quod corpus Sacerdote dispensante tantum est in exiguo, quantum esse constat in toto. Quod cũ Ecclesia fidelium sumit, sicut plenum in vniuersis: ita integrum esse probatur in singulis. De quo sensu A-

C postolica sententia docet, dicens, Qui multũ habet, nõ abundabit: & qui modicum, non minorabit. Si fortè esum panis esurientibus apponeremus, non ex toto perueniret ad singulos, quia particulatim & minutatim portionem suam vnusquisque præsumeret. De hoc vero pane cum assumitur, nihil minus habẽt singuli quàm vniuersi. Totum vnus, totum duo, totum plures sine diminutione percipiunt: quia benedictio huius sacramẽti scit distribui: nescit distributione consumi. Sacramẽti itaq; huius formã, etiam in Iudæorum paginis inuenimus expressam. Nam de Melchisedech in Genesi legimus, & Melchise-

D dech Rex Salem protulit panem & vinum, & benedixit Abrahæ. Melchisedech autem fuit Sacerdos Dei summi. Dum à præputio, id est, à Gentili, Circũcisio futura benedicitur, Ecclesiæ gloria prædicatur, & Synagogæ infideli plebs ex gentibus adquisita præponitur. Hic ergo in Melchisedech, cuius genealogia vel origo notitiam illius temporis latuit, oblatione panis & vini hoc Christi sacrificiũ præsignauit. De quo Propheta pronunciat, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Nam & beatus Moyses de eo mysterio loquens, vinum & sanguinem sub vna appellatione significat in benedictionem Patriarchæ, Dominicam passionem multo antè demonstrans, ita inquiens, lauabit in vi-

E no stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum. Aduerte quàm euidenter constat vini creaturam Christi sanguine nuncupatam. Quid adhuc de hac duplici specie inquirere debeas, ipso Domino attestante cognosce. Nisi inquit, manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitã in vobis. Quod testimoniũ contra Pelagij blasphemias euidentissimum atque validissimũ est, qui asserere arrepta impietate præsumit, non propter vitam, sed propter regnum cœlorum baptismũ paruulis conferendum. Sub his enim Domini verbis, quibus Euangelista pronuntiat, non habebitis vitam in vobis, apertè intelligenda est omnis anima munere

Psal. 63.

Eucharistia sacrificium veri corporis christi.

Psal. 67.

Exod. 16.

2. Cor. 8.

Gen. 14.

Psal. 109

Gen. 49.

Ioh. 6.

Baptismi necessitas. ocre baptismi vacua, non solum gloria carere, sed vi-
ta. Hoc itaque dominici sanguinis vinum, aqua esse
miscendum non solum traditione Dominus, sed etiá
ipso genere passionis ostendit, ex cuius sacro latere
sanguis & aqua lanceæ illisione profluxit: sicut &
Propheta multo ante præcinit, dicens: Percussit pe-
Psal. 77. tram, & fluxerunt aquæ. Et Apostolus, bibebant de
spiritali consequenti eos petra: petra autem erat
1. Cor. 10. Christus. Bibebant autem, inquit, de consequēti eos
petra. Vides quòd qui de Christi gratia biberit, se-
Prou. 9. quitur eum Christi misericordia. Sed in Salomone
de ipso Domino prædictū legimus: Sapiētia inquit,
ædificauit sibi domum: id est corpus hominis assum-
psit: in quo habitauit plenitudo diuinitatis. Et sub-
didit columnas septem. Quia illum benedictio Spi-
ritussancti gratiæ septiformis impleuit. Mactauit
hostias suas, miscuit in cratera vinum suum, & para-
uit mensam suam. Et in sequenti, Venite & edite de
meis panibus, & bibite vinum quod miscui vobis.
Admixtum ergo aqua vinum legimus, nunc causam
quare vtrumque Dominus misceri voluerit, inqui-
Ioh. 2. ramus. Quando in Iudæorum conuiuio nuptiale vi-
num, id est fides in eis deficiebat: vinum inquit, defi-
ciebat, quia vinea fructum negabat. De qua dicitur:
Esaia 5. Expectaui vt faceret vuas, fecit autem spinas. Vnde
& tertum spineum capiti redemptoris imposuit,
quando Dominus nuptiali tempore, id est, quando
sponsus ecclesiæ suæ Paschali exultatione inugēdua
aquas in vina conuertit: manifestè præfigurabat
multitudines gentium de sanguinis sui gratia esse
venturas. Per aquas enim populos significari sacris
Apoc. 17. aperitur eloquiis, sicut legimus, Aquas istas quas vi-
disti, populi sunt, & gens & linguæ. Aduertimus in
aquas figuram gentium demonstrari, in vino autem
sanguinem dominicæ passionis ostendi: ac sic dum
in sacramentis vino aqua miscetur, Christo fidelis
populus incorporatur & iungitur, & quadam ei co-
pula perfectæ charitatis vnitur, vt possit dicere cum
Apostolo, Quis nos separabit à charitate Christi? Tri-
Rom. 8. bulatio, an angustia, an fames, an persecutio? & reli-
qua. Deus autem homini suscepta sanctificatione
miscetur, quando fides in ipso pectore affectu iusti-
tiæ, misericordiæ, pietatis infunditur. Etiam in hoc
ipso quod innumerosis tritici generis* confici no-
** fortasse granis.* uimus, vnitatem constat assignari populorum. Sic
enim frumentum sublata purgantis solicitudine præ-
paratum in cādidam speciem molarum labore per-
ficitur, ac per aquam & ignem in vnius panis sub-
stantiam congregatur. Sic variæ gentes, diuersæque
nationes in vnam fidem conuenientes, vnum de se
Christi corpus efficiūt, & Christianus populus, qua-
si tritici innumerabilia grana à sacrilegis nationibus
fide purgante atque cribrante discernitur, & in vnū
quasi infidelium lolio pertranseunte colligitur, &
duorum testamentorum instructionem velut vesti-
mentum gemino molarum opere tersum nitescit;
& illam primæ originis dignitatem natiuo candore
muratur, ac per aquam baptismi, vel per ignē Spiri-
tus sancti æterni illius panis corpus efficitur. Sicut
** grana.* ergo genera* separari ab illius confecti panis adu-
natione non possunt, & sicut aqua ad propriam re-
dire substantiam in vino permixta non potest: sic &
fideles quique atque sapientes, qui redemptos se
Christi sanguine & Passione cognoscunt, ita debēt
quasi inseparabili membra capiti suo conseruatione
& ardentissima religione, sociari, vt ab eo non vo-
A luntate, non necessitate seiungi, non vlla terrenæ
rei ambitione, non denique ipsa possit morte diui-
di. Nec dubitet quisquam primarias creaturas nutu *Transmutare naturā Deus potest.*
potentiæ, præsentia maiestatis, in Dominici corpo-
ris transire posse naturam, cum ipsum hominem vi-
deat artificio cœlestis misericordiæ Christi corpus
effectum. Sicut autem quicunque ad fidem veniens
ante verba Baptismi adhuc in vinculo est veteris de-
biti: his vero commemoratis mox exuitur omni fe-
ce peccati, ita quando benedicendæ verbis cœlesti-
bus creaturæ sacris altaribus imponuntur, antequā
inuocatione sancti numinis consecrentur, substan-
tia illic est panis & vini: post verba autem Christi
corpus & sanguis Christi. Quid autem mirum est, si
B ea quæ verbo potuit creare, possit verbo creata cō-
uertere: immo iam minoris videtur esse miraculi, si
id quod ex nihilo agnoscitur condidisse, iam condi-
tum in melius mutare valeat. Require quid ei possit
esse difficile, cui facile fuit visibilia & inuisibilia vo-
luntatis imperio suscitare, cui facile fuit hominem
de limi materia figuratum, imagine suæ diuinitatis
induere: cui promptum est, eum rursum reuocare de
inferis, restituere de perditione, reparare de pulue-
re, de terra in cœlum leuare, de homine Angelum
facere, corpus humanum conforme corpori clarita-
tis suæ reddere, & figmentum suum in regni sui cō-
sortio sublimare, vt qui corpus nostræ fragilitatis
C assumpserit, nos in corpus suæ immortalitatis assu-
mat. Ad quam gloriosam Resurrectionem piis nos
operibus parare dignetur, Qui regnat in secula secu-
lorum, Amen.

EIVSDEM HOMILIA, EX HIS APOSTOLI VERBIS: CVIVS OPVS manserit, mercedem accipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur.

1. Cor. 3.

IN lectione Apostolica, quæ nobis
paulò antè recitata est, Fratres cha-
D rissimi, audiuimus Apostolum dicē-
tem: Quia fundamentum aliud ne-
mo ponere potest, præter hoc quod
positum est, quod est Christus Iesus.
Si quis autem superædificat super fundamentū hoc,
aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum,
stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies
enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur,
& vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si
cuius opus manserit, quod superædificauit, merce-
dem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum pa-
tietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per
ignem. Multi sunt qui lectionē istam malè intelligē-
E tes, falsa securitate decipiuntur, dum credunt quod
supra fundamentum Christi crimina capitalia æ-
dificent, peccata ipsa per ignem transitorium pos-
sint purgari, & ipsi postea ad vitam perpetuam per-
uenire. Intellectus iste, fratres charissimi, corrigen- *Purgatorium.*
dus est, quia ipsi se seducunt, qui sibi blandiuntur.
Illo enim transitorio igne de quo dixit Apostolus: *Venialia peccata.*
ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem:
non capitalia, sed minuta peccata purgantur. Et
quamuis, quod peius est, nō solùm maiora, sed etiam
& minuta, si nimium plura sint, mergunt. De ipsis
tamen maioribus siue minoribus peccatis, & si non
omnia, vel aliqua cōmemoranda sunt, ne se aliquis

excusare conetur & dicat: nescire se quæ sint minu-
ta peccata, quæ aũt criminalia capitalia. Et quamuis
Apostolus capitalia plura cõmemorauerit: nos tamẽ
ne disparationem facere videamur, breuiter dice-
mus quæ illa sint: sacrilegium, homicidium, adulte-
rium, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia,
inuidia, auaritia, & si longo tempore teneatur iracũ-
dia: ebrietas, si assidua sit: & detractio, in eorum nu-
mero computatur. Quicunque enim aliqua de istis
peccatis in se dominari cognouerit, nisi dignè (si ha-
buerit spacium) longo tempore pœnitentiam ege-
rit, & largas eleemosynas erogauerit, & à peccatis
ipsis abstinuerit, illo transitorio igne, de quo dixit
Apostolus, purgari non poterit, sed æterna illa flam-
ma sine vllo remedio cruciabitur. Quæ autem sint
minuta peccata, licet omnibus nota sint, tamen quia
longum est, vt omnia replicentur, opus est, vt ex eis vel
aliqua nominemus. Quotiẽs aliquis aut in cibo aut
in potu plus accepit quã necesse est, ad minuta pec-
cata nouerit pertinere. quotiẽs plus loquitur quàm
oportet, aut plus tacet quàm expedit. Quoties pau-
perem importunè petentem exasperatur. Quotiens
cùm sit corpore sanus, aliis ieiunantibus prandere
voluerit, & somno deditus tardius ad Ecclesiam sur-
git. Quotiens excepto desiderio filiorum, vxorem
suam agnouerit. Quotiens in carcere positos tar-
dius requisierit infirmos tardius visitauerit. Si
discordes ad concordiam reuocare neglexerit. Si
plus aut proximum, aut vxorem, aut filium, aut
seruum exasperauerit quàm oportet: vel si am-
plius fuerit blanditus quàm expedit. Si cuiquam
maiori personæ aut ex voluntate, aut ex necessitate
adulari voluerit. Si pauperibus esurientibus nimiũ
deliciosa, vel sumptuosa sibi conuiuia præparauerit.
Si se aut in Ecclesia aut extra Ecclesiam tabulis otio-
sis (de quibus in die iudicij ratio reddenda est) occu-
pauerit. Si, dum incautè iuramus, & cum hoc per a-
1. Cor. 6. liquam necessitatem implere nõ poterimus, vtique
periuramus, & cum omni facilitate vel temeritate
malè dicimus: cùm scriptum sit: Neque maledici re-
gnum Dei possidebunt. Et cùm temerè aliquid su-
spicamur, quod tamen plerunque non ita (vt credi-
Nullus à mus) comprobatur, sine vlla dubitatione delinqui-
peccatis mus. Hæc enim & his similia ad minuta peccata per-
venialib' tinere nõ dubium est, quæ (sicut iam dixi) enumerari
immunis. vix possint, & à quibus non solùm populus Chri-
stianus, sed etiam nullus sanctorum immunis esse po
tuit aliquando, aut poterit. Quibus peccatis, licet
occidi animam non credamus: tamen ita eam velut
quibusdam pustulis & quasi horrenda scabie replen
tem, deformem faciunt, vt eam ad amplexus illius
cœlestis sponsi, aut vix, aut cum grandi confusione
Ephe. 5. venire permittant. De quo scriptum est: Aptauit si-
bi Ecclesiam non habentem maculam aut rugam. Et
ideo continuis orationibus, & frequentibus ieiu-
niis, & largioribus eleemosynis, & per indulgentiã
eorum qui in nobis peccant, assiduè redimantur, ne
fortè simul collecta, cumulum faciant & demergãt.
Quicquid enim de istis peccatis à nobis redemptum
non fuerit, illo igne purgandum est, de quo Apo-
stolus dixit: Quia in igne reuelabitur, & cuius
opus arserit, detrimentum patietur. Aut enim dum
in hoc sæculo viuimus, ipsi nos per pœnitentiam fa-
tigamur, aut certè volente, aut permittente Deo,
multis tribulationibus pro istis peccatis affligimur:
& si Deo gratias agimus, liberamur. Quod ita fit, si

quotiens maritus aut vxor aut filius moritur, vel
A substantia nobis quam plusquàm oportet, amamus,
aufertur: licet plus Christum quàm ipsam substan-
tiam diligamus, & si necessitas fuerit, malumus
ipsam substantiam perdere, quàm Christum ne-
gare: tamen quia (sicut iam dixi) si plus eam quàm
debemus, diligimus, amittere eam, aut dum viui-
mus, aut dum morimur, sine grandi dolore nõ pos-
sumus, & tamen si Deo, qui illa auferre, velut pius
pater permittit, tanquam boni filij gratias agimus,
& minus nos pati quàm meremur, cum vera humi-
litate perferimus: ita peccata ipsa in hoc sæculo pur-
gantur, vt in futuro ignis ille purgatorius, aut non
inueniat, aut parum inueniat quod exurat. Si autem
B nec in tribulationibus Deo gratias agimus, nec bo-
nis operibus ipsa peccata redemimus: tamdiu in il-
lo purgatorio moras habebimus, quandiu supradi-
cta minuta peccata, tanquam ligna & fœnum & sti-
pula consumantur. Sed dicit aliquis, nõ ad me per-
tinet quandiu moras habeam, tantum vt ad vitam
æternam perexeam. Nemo hoc dicat, fratres charis- Purgato-
simi, quia ille ipse purgatorius ignis durior erit, rij pœna
quàm quid potest pœnarum in hoc sæculo aut vide- qualis.
ri, aut cogitari, aut sentiri. Et cùm de die iudicij scri-
ptum sit, quod erit dies vnus: vnde scit vnusquisque
vtrum diebus an mensibus, aut fortè etiam & annis
per illum ignem sit transiturus? Et qui modò vnum
C digitum suum in ignem mittere timet, quare non
timeat, ne necesse sit tunc non paruo tempore cum
anima & corpore cruciari? Et ideo totis viribus v-
nusquisque laboret, vt & capitalia crimina possit
euadere, & minuta peccata ita operibus bonis redi-
mere, vt aut parum ex ipsis, aut nihil videatur rema-
nere, quod ignis ille possit assumere. Illi enim qui ca
pitalia peccata committunt, si ea (dum viuunt) emẽ-
dare pœnitentiæ lamento & medicamento nolue-
rint, ad illum ignem, de quo dicit Apostolus: Ipse
autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem, sicut
iam dictum est, venire non poterunt, sed magnam
illam, duram & irreuocabilem sententiam audituri
D sunt: Discedite me maledicti in ignem æternum. Et Mat. 25.
ideo qui & ab ista perpetua pœna, & ab illa purga-
toria desiderant liberari, capitalia crimina non ad-
mittant: aut si iam commiserunt, fructuosam pœni-
tentiam agant, & illa parua vel quotidiana peccata
bonis operibus redimere non desistant. Quibus ta-
men operibus minuta peccata redimantur, plenius
vobis insinuare desidero. Quotiens infirmos visita-
mus, in carcerem positos requirimus, discordes ad
concordiam reuocamus, indicto in ecclesia ieiunio
ieiunamus, hospitibus pedes abluimus, ad vigilias
frequentius conuenimus, eleemosynam ante o-
stium prætereuntibus pauperibus damus: inimicis
E nostris quotiens petierint indulgemus: istis enim o-
peribus, & his similibus minuta peccata quotidie
redimuntur. Pro capitalibus verò criminibus non
hoc solùm sufficit, sed addendæ sunt lachrymæ, &
rugitus & gemitus, continuata & longo tempore
protracta ieiunia, largiores eleemosynæ, etiam plus-
quam nos ipsi valere possumus erogandæ, vltro nos
ipsos à communione Ecclesiæ remouentes, in luctu
& tristitia multo tempore permanentes, & pœni-
tentiam etiam publicè agentes: quia iustum est, vt
qui cum multorum destructione se perdidit, cum
multorum ædificatione se redimat. Ad extremum
non est impossibile vel graue quod suggero, vel sic
lugeamus

lugeamus extinctam animam nostram, quomodo
alienam carnem mortuam plangimus, si aut vxor
aut filius aut maritus mortui fuerint, in terra se col-
lidunt homines, capillos trahendo, & tundendo pe-
ctora, in luctu, in abstinentia, in lachrymis non par-
uo tempore perseuerant. Rogo vos fratres, exhibea-
mus animæ, quod illi exhibent alienæ carni. Et hoc
videte fratres, quàm malum, vt quæramus quæ pos-
sumus, carnem quam non possumus suscitare, plan-
gimus, quam possumus ad statum pristinum reuo-
care. Sed quod nobis peius est, corpus mortuũ plan-
gimus quod amamus: animam verò mortuã quam
non amamus, nec dolemus nec plangimus. Et ideo
mutua vice incipiamus plus Dñm amare quàm ser-
B uum, id est, plus factorem corporis quàm corpus:
plus dominam quàm ancillam, id est, plus animam
ad imaginem Dei factam, quàm carnem de limo
terræ formatam: vt cùm die vltimo caro nostra pu-
trescere cœperit in sepulchro, anima nostra in Abra-
hæ gremio, Angelorum manibus eleuetur: & in die
iudicij, recepto corpore, per Resurrectionem audi-
Mat. 25. re mereamur: Euge serue bone, intra in gaudium Do
mini tui. Et vt hæc quæ suprà diximus, cordibus ve-
stris tenacius valeant inhærere, & ipsa Apostolica
lectio plenius possit intelligi, breuiter charitati ve-
stræ volo repetere. Omnes sancti qui Deo fideliter
seruiunt, lectioni & orationi vacare, & in bonis o-
C peribus perseuerare contendunt, ne capitalia crimi-
na nec minuta peccata admittant, id est, ligna, fœnũ
& stipulam supra fundamentum Christi: sed bona
opera, hoc est aurum, argentum, lapides preciosos
superædificantes, per ignem illum, de quo Aposto-
lus dixit, quia in igne reuelabitur, absq; vlla violẽtia
transibunt. Illi verò qui quamuis capitalia crimina
non admittant, & ad perpetranda minuta peccata
sunt faciles, ad vitã æternã pro eo quod in Christũ
crediderunt, & capitalia crimina non admiserunt,
vẽturi sunt: sed prius aut in sæculo per Dei iustitiam
vel misericordiã (sicut iam dictũ est) amarissimis tri-
bulationibus excoquendis: aut illi ipsi per multas
D eleemosynas, & dum inimicis clementer indulgent,
per Dei misericordiã liberandi: aut certè illo igne, de
quo dixit Apostolus, longo tempore cruciandi sunt,
vt ad vitam æternam sine macula & ruga perueniãt.
Illi verò qui aut homicidium, aut sacrilegium, aut
adulterium, vel reliqua his similia commiserunt, si-
cut iam dictum est: si eis digna pœnitentia non sub-
uenerit, non per purgatorium ignem transire mere-
buntur ad vitam, sed æterno incendio præcipitan-
tur ad mortem. Et ideò quotiens in lectione Apo-
stolica audieritis. Si quis supra fundamentũ Christi
superædificat aurũ, argentũ, lapides pretiosos: de san
E ctis hoc & perfectis Christianis accipite, qui velut
aurũ purgatũ merebũtur ad æterna præmia perueni
re. Illi verò qui superædificant ligna, fœnum, & sti-
pulam, de bonis Christianis, sed tamen ad minuta
peccata purganda negligentibus (vt sæpe dictũ est)
intelligite. Quæ peccata, si nec diuina iustitia multis
tribulationibus purgauerit, nec vnusquisque elee-
mosynarum largitate redemerit, non sine grãdi do-
lore erit in illis, quod dixit Apostolus: Si cuius opus
arserit, detrimẽtum patietur: ipse autem saluus erit,
sic tamen quasi per ignem. Nemo tamen (sicut iam
suprà dictum est) seipsum circumueniat, vt hoc e-
tiam pro capitalibus criminibus, si incurata reman-

serint, posse fieri, credat. Et ideo, sicut iam sæpe dixi,
A quantum possimus, cum Dei adiutorio laboremus,
vt & maiora peccata possimus euadere, & minuta,
sine quibus esse non possumus, iugiter, amore ini-
micorum, eleemosynarum largitate redimere præ-
stante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre
& Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorũ,
Amen.

DE ELEEMOSYNA,

HOMILIA II.

PIus & misericors Dominus, Fratres cha-
rissimi, multis modis occasiones vel op-
portunitates prouidere dignatur, quibus
B possumus sine grandi labore ac difficulta-
te, peccata nostra redimere. Nam quos videt pro
peccatis suis, ad ieiunandum virtutem non habere,
& à carne vel à vino abstinere non posse, vendere e-
tiam substantiam suam & pauperibus erogare, pau-
perum inopia prouidet, & abundantiores fructus
tribuit: vt dum superflua sua pauperibus largiũtur,
peccatorum indulgẽtiam consequantur: Quid tam
pium ac delegatum? quid tam facilè & in promptu
positum potest esse, fratres charissimi, quàm de hoc,
quod amplius quàm opus est, tibi Deus dignatus
fuerit dare, elemosynam dando studeas peccata tua
redimere? Non hoc iubet Deus, vt ea quæ tibi, vel
C tuis necessaria sunt, debeas erogare. De quibus etiã *1. Cor. 8.*
Apostolus dicit: Non vt aliis sit refrigerium, vobis *Pauperes*
autem tribulatio superflua. Non ille sibi indiget ex- *voluit es-*
pendere, sed tibi vult in æterna beatitudine conser- *se Deus,*
uare. Nam & pauperes ideo esse voluit, vt diuites ha *vt diuitũ*
berent quomodo peccata sua redimerent. Potuit *peccata*
enim Deus omnipotens homines diuites facere: *expiẽtur.*
sed diuitibus voluit locum misericordiæ prouidere.
Non enim pro suo merito pauci diuites plus colli-
gunt quàm illis opus est: & multi pauperes non col-
ligunt nec quod illis necessarium est. Hoc enim, sicut
iam dixi, Diuinæ misericordiæ artificium est, vt dum
pauperes patienter egestatem tolerant, indulgen-
D tiam peccatorum accipiant. Similiter & diuites dũ
superflua misericorditer erogant, & à peccatis se re-
dimant, & ad præmia æterna perueniant. Conside-
rate fratres charissimi, & videte, quia nulla excusa-
tio nobis potest remanere, per quam dicamus pec-
cata nostra non potuisse redimere. Potes forsitan di-
cere, quod carnem tuam ieiuniis ac vigiliis non pos-
sis affligere, à vino vel à carnibus non valeas absti-
nere. Nunquid potes dicere, quòd ea quæ tibi, am- *Qui ieiu-*
plius quàm opus erat, Deus dedit, non possis pro *nare non*
peccatis tuis pauperibus erogare? Sed tu fortè re- *potest, det*
spondes & dicis: Ex eo quòd mihi Deus amplius *eleemosy-*
dederit quàm opus est: volo filiis vel filiabus meis *nam.*
E argentum emere, ornamenta pretiosissima compa-
rare. Cui ego respondeo: Ornamenta quidem e-
mis, sed peccata non redimis. Et quia non solùm *Decimæ*
decimæ non sunt nostræ, sed Ecclesiæ deputatæ: *non sunt*
verùm quicquid amplius, quàm nobis opus est, à *nostræ, sed*
Deo accipimus, pauperibus erogare debemus. Si *Ecclesiæ.*
quid eis deputatum est, nostris cupiditatibus vel
vanitatibus reseruamus. Quòd si pauperes in lo-
cis vbi nos sumus, fame vel nuditate mortui fue-
rint, nouerimus nos rationem de animabus il-
lorum in die iudicij reddituros. Est adhuc a-
liud genus eleemosynarum, de quo possumus si-

ne vllo labore peccata redimere nostra. Si enim ita
sit pauper, vt nec aurum habeat, nec frumẽtum, nec
vinum, vel oleum, vnde corporalem eleemosynam
faciat: non potest fieri, vt ab aliquibus hominibus
non patiatur iniuriam, toto corde omnibus inimicis
indulgeat, & nullum peccatum remaneat, quod eius
conscientiam mordeat, & securus in oratione Do-
minica dicat: Dimitte nobis debita nostra sicut &
nos dimittimus debitoribus nostris. Et implebitur
Mat.6. in eo illud, quod Christus in Euangelio promittere
dignatus est, dicens: Si dimiseritis hominibus pecca-
ta eorum, dimittet vobis Pater vester cœlestis pec-
cata vestra. Et illud: Date & dabitur vobis, dimittite
& dimittetur vobis. Videte fratres charissimi, quia
sicut & illa alia, de qua prius diximus, ita & in hac e-
leemosyna nullus potest inuenire, vnde se valeat ex-
cusare, nec aliquam rationem dare poterit, quod eã
implere non possit. Ista enim eleemosyna per quam
in nobis peccatoribus veniam damus, non de cella-
rio, non de horreo, vel de sacello, sed de cordis the-
sauro profertur, de quo ipse Dominus dixit: Bonus
Mat. 12 homo, de bono thesauro cordis profert bona. De il-
lis ergo quæ suprà diximus, id est auro, argento, fru-
mento, vino, & oleo, multi se possunt pauperes ex-
cusare. Illa verò eleemosyna quæ de corde profer-
tur, qua frõte, aut qua conscientia vllus homo se di-
ctur⁹ est habere nõ posse? Et ideò quia nõ habemus
vnde nos excusare possimus, cui Deus ampli⁹ dederit
quàm illi op⁹ est, de superfluis redimere peccata sua
festinet. Ille verò qui captiuos redimere, & pauperes
pascere vel vestire non præualet, contra nullum ho-
minem odium in corde reseruet, & inimicis suis nõ
solum malum pro malo non reddat, sed etiam dili
gat, & pro eis orare non desinat, certus de promis-
sione, vel de misericordia Domini sui. Libera con-
scientia ante tribunal Christi dicere poterit: Da Do-
mine quia dedi, dimitte quia dimisi. Ea tamen con-
ditione, vt posteaquam talibus eleemosynis cœperit
peccata sua redimere, quia nunquam illi deerunt
minuta peccata quæ quotidie redimat: crimina ca-
pitalia non admittat, propter illud quod scriptum
Eccl. 34. est: Qui baptizatur à mortuo, & iterum contigit
Prou. 26. mortuum, quid proficit lauatio eius? Et illud: Sicut
odibilis fit canis quando reuertitur ad vomitum
suum, ita peccator quando ad peccatum suum.
Sed dum ista duo genera eleemosynarum insinuare
videmur, fortè dicet aliquis Ecce ego nec terrenam
substantiam habeo, quam pauperibus possim eroga-
re: nec ab aliquo iniuriam patior, cui indulgentiam
dando possim peccata mea redimere. Quid facturus
sum, qui nec ista habeo, nec ieiunare a vino, vel à
carnibus valeo abstinere. Qui enim ista dicit, poterã
ei respondere, falsum esse quod conatur asserere:
quia nullus homo in hoc mundo inuenitur, qui nũ-
quã ab aliis iniuriam patiatur: tamẽ acquiescamus,
ista esse vt asserit: sic tamen acquiescamus, vt ei de-
monstremus esse adhuc tertium eleemosynarum ge
nus, quod ita omnes excusationes possit excludere,
vt nullus vnquam inueniat quod ei possit oppone-
re. Ecce, dixisti te nec abundanter frumenta collige-
re, vnde victum aut vestitum possis pauperibus da-
re, nec iniuriam sustinere, quas inimicis debeas in-
dulgere: & ideò dubitas quòd non habeas vnde
possis peccata tua redimere. Accipe ergo, & fideliter
tene præclarum ac præcipuum tertium genus elee-
mosynarum. Sit vitæ bona voluntas: omnes ho-
A mines dilige sicut teipsum: pro omnibus ora: & *Tertium*
hoc illis desidera quod & tibi: & clamatur tibi ab *Eleemo-*
Angelis: Pax hominibus bonæ voluntatis. Et quia *syna ge-*
bona voluntas, ipsa est charitas: si illam habere vo- *nus bona*
lueris, impletur in te quod scriptum est: Charitas o- *voluntas.*
perit multitudinem peccatorum. Agnosce ergo, *1. Pet. 4.*
quia sublata est omnis excusatio siue, contradictio
tua. Non enim poteris dicere, quòd bonam volun-
tatem habere non possis, quia potest fieri quòd non
velis: nunquam tamen probare poteris, quod non
possis. Et ideo beneficia & tam præclara medica-
menta Domini & Saluatoris nostri non negligẽter,
sed fideliter accipere, & custodire cum ipsius adiu-
torio laboremus: vt non solùm indulgentiam pec-
B catorum accipere, sed etiam ad æterna mereamur
præmia peruenire. De illis duabus eleemosynis quæ
secundò vel tertiò positæ sunt, est vnum, vt in nobis
peccantibus dimittamus, vt pro inimicis nostris o-
remus, vt eos toto corde diligamus, & vt per bonã
voluntatem & veram charitatem quæ operit mul-
titudinem peccatorum, in nobis Deo propitio fieri
laboremus. Ita aperta est ipsa admonitio, vt exposi-
tore omnino non egeat. Illam verò eleemosynam
quã primo loco posuimus, per quam ex eo quod no
bis Deus amplius dat quàm opus est, & peccata re-
dimere & præmia æterna nobis possumus inspiran-
te Domino præparare. Consilium meum si vultis
C audire, cum gaudio illam & cum lætitia, poteritis
Deo auxiliante perficere. Quotiens aut messes aut
vindemias colligitis, & vestras & omnium qui ad
vos pertinent computate expensas: simul enim &
illud quod in fisco daturi estis, & id quod vobis su-
peresse cognoscetis: quia non vobis propriè datum
est, sed (sicut iam dictum est) dispensandum per vos
pauperibus transmissum est: aut totum, aut quantũ
Deus cordi vestro inspirauerit, sequestrate: & sic fit
apud vos, quomodo si hoc iam in manu Dei obru-
leritis. Hoc si (secundum quod credimus) fideliter
facere volueritis, venientibus captiuis & pauperi-
bus non solùm non exasperatur aut contristatur a-
D nimus vester, sed etiam lætificatur & gaudet: dum
ea quæ pro amore Dei, necessitatibus pauperum *2. Cor. 9.*
deputastis, cum summo desiderio expendere festi- *Eccl. 3.*
natis, & impletur in nobis illud quod scriptum est, *Luc. 11.*
Hilarem datorem diligit Deus. Et illud: Qui dat pau
peribus, nunquam egebit. Et illud: Sicut aqua extin-
guit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Et
quod in Euangelio ipse Dominus dixit, Verumta-
men date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt
vobis. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre
& Spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula se-
culorum, Amen.

E EIVSDEM ADMONITIO PER QVAM DOCEMVR, VT COGITATIO-
nes turpes debeamus fugere, & quæ san-
cta sunt Dei adiutorio in corde
seruare. Homilia III.

IN scripturis sanctis, fratres charissimi, le-
gim⁹, quia eos qui de animæ suę salute solicit
sunt, cogitatio sancta custodiet. Sic enim
ait sermo diuinus. Cogitatio sancta custo
diat te. Si cogitatio sancta custodit: illa quæ non est
sancta nõ solum non custodit, sed etiã perdit. Sed di-
cet fortè aliquis: Et quis est q̃ possit sẽper de Deo &
æterna

æterna beatitudine cogitare, cùm omoibus hominibus oecesse sit de victu & vestitu & domus suæ, ordioationis suæ solicitudinem gerere? Nec Deus hoc iubet, vt solicitudo de præsenti vita esse nō debeat,

1. Cor. 4. præcipiens per Apostolum suum: Qui non operatur, ooo manducet. Et illud quod de seipso idem Apostolus dicit: Nocte & die operantes, ne quem vestrûm grauaremus. Isti enim cogitatiooi per quam de victu & vestitu rationabiliter cogitatur, quia hoc specialiter Deus præcepit: si auaritia, cupiditas, quæ luxuriæ seruire solent, vinctæ oon fuerint, quicquid agitur, quicquid cogitatur, sanctum esse creditur. Tantum est, vt oon fiot ita nimiæ ipsæ occupationes, vt oot Deo vacare noo sinant, propter illud quod scriptum est: Impedimenta mundi fecerunt eos miseros. Et quia oecessitas corporis paruis rebus expletur, & cupiditas oullis vnquam, etiam si totum mondum adquirat, satiatur: respuamus cogitationes impias, quæ de venenosa cupiditatis radice nascuntur, & illas tantummodo diligamus, quibus ad æternum præmium peruenitur: vt impleatur in nobis illud quod prius dictum est: Cogitatio sancta custodiet te. Et quia duo geoera cogitatiooū bonarum & malarum cordibus oostris se iugiter conantur ioserere, cum Dei adiutorio toto corde & toto animo, illas quæ sanctæ sunt, festinemos recipere, vt libidinosas aut improbas possimus excludere. Sed fortè dicet aliquis, ita fecêre malæ consuetudines & turpes cogitationes in corde meo, vt eas à me nulla possim ratione repellere. Omoibus enim

Amor amore vincitur. ootū est, quia amor amore vincitur. Incipiamus bonas cogitationes diligere, & statim nos ab illis, quæ malæ sunt, Dominus dignabitur liberare. Locum quem in corde libidioosa & sordida cogitatio tenebat, castitas occupet: quem auaritia vastabat, misericordia reparet: quem superbia destruebat, humilitas reædificet: quem malitia vel inuidia tanquam vipereo veneoo percusserat, charitatis vel benignitatis dulcedo compooat. Quod autem luxuriosas cogitationes non debeamus in corde suscipere, euidentibus exemplis possumus approbare. Attende, quæso te, quomodo si aliquis io vestimentis vestris flegmata vel sputa proiiciat, ita nobis horrorem faciuot, vt nec oculis aspicere, nec summis saltem digitis velimus attingere. Et si nobis sputa, quæ sine peccato proiiciuotur, horrorem faciunt io vestibos oostris: putas, cogitationes libidinosæ, quas diabolus ingerit, qualem horrorem faciunt Deo in animabus oostris? Et sputa vel flegmata sic perhorrescimus, quæ vtique inoiti excipimus: quanto magis cogitationes sordidas, qoas cum oostra volūtate in corde oostro motas habere permittimus, opus est, vt cum Dei adiutorio celerius respuamus? Et hoc considera, quòd si io templo Dei de lignis & lapidibus, quisque porcos vel canes introducat, aot lutum mittat, aut stercora spargat, ita offeoditur animus ooster, vt illum, per quem oegligentia ipsa facta est, flagellari velimus. Et cùm hæc ita sint, quid de nobis cogitamus, si in animabus nostris, vbi sunt templa Dei viuentia, multum peiores quam stercora sunt, cogitationes luxuriosas vel malignas suscipientes, Deo qui in nobis habitare dignatur, iniurias irrogemus. Et ideo moltum licet plus oporteat, tamen vel sic ab immūditia peccatorum studeamus animas nostras custodire: quomodo nec templum Dei, nec vestes nostras volumus aliquibus inquinari. Et illud: Dic mihi quæso, si te in conuentu populi, aliqua famosa meretrix

A expassis manibus amplecti aut osculari conetur, vtrum hoc patienter aut libenter excipias? nònoe magis eam & manibus repellis, & in faciem conspuis, timens ne fortè quicuoque viderint, ex cōsuetudine hoc eam fecisse diiudicent? Certum est enim, quòd non solùm qui hooesti vel casti sunt, hoc erga se fieri non permittunt, sed etiam & illi qui in secretis luxuriæ seruiūt, meretricum amplexus in cōuentu hominum perhorrescuut, plus timentes opprobria hominoum in publico, quàm Dei præsentiam in occulto. Si ergo propter iudicia hominum nullus est qui velit publicè à meretricibus osculari, quare in secreto conscientiæ oostræ, immondissimas meretrices,

B id est, cogitationes luxuriosas & impias, oon solùm frequeoter suscipere, sed etiam nō paruas moras habere permittimus? Est & alia similitudo, quam prudeoter cōsiderare debemos. Et hoc attēdite fratres, quia si aliquis carbonem viuom, quamuis grandem, apprehendat in mano sua, & eū statim proiiciat, nec combusturam habere poterit, nec dolorem, si verò eum vel vnius horæ momēto tenuerit, sioe vulnere iactare non poterit. Hoc ergo quod de carbonibus viuis obseruamus in corpore, quare de cogitationibus malis ooo timemus in corde? Est & aliud, vnde hoc quod diximos, probare possumus. Dic mihi (quæso te) ouoquid est vllus homo, qui super secessum vel cloacam vermibus plenam velit diutius stare, & eorum putredinem veotilare? Corpora nunc

C fœtorem cloacæ noo sostinent, & corda cōtagioni luxuriosæ cōseotiunt. Et vide quæ pars possit exhalare maiorem putorem. Si bene & iustè iodicas, incompatabiliter grauiorem putorem reddunt cogitatiooes luxuriosæ, qoàm cloacæ. Quia illi fœtores animarū sunt, isti corporum. Et sine dubio, quantum melior est anima quàm corpus, tantum maiorē fœtorem reddūt sordidæ cogitationes in anima, quàm in carne secessus aut cloacæ. Quomodo ergo in loco fœtoribus pleno dio stare oolumus corpora nostra, sic cogitatiooes luxuriosas & sordidas ne ad mo-

D mētum quidem moras habere permittamus io animabus, vel in sensibus oostris. Et quia ioter reliquas cogitatiooes, maximè iracuodia, cupiditas, & luxuria cordibus nostris iugiter conātur obrepere: si eas volomus Christo auxiliante, repellere, sanctis cogitatiooibus studeamus animum nostrum occupare. Habemos enim multa in Scripturis sanctis, per quæ nobis Dominus noster, & saoctorum præmia pollicetur, & peccatorum supplicia commioatur: misericorditer admonens, vt & iusti perseoerent in bonis, & impij reuocētur à malis. Quæ si frequētius aot ipsi legere, aot aliis legētibus voluerim⁹ libēter audire, nūquàm nobis poterūt cogitationes malæ subripere.

E Quæ cū ita sint, fratres charissimi, nō sine grandi verecūdia & possumus & debemus nos ipsos reprehēdere: qui cùm in arca, vbi sūt vestimēta uostra, qoalēcūq; scintillā ignis nolum⁹ intrare, per iniquas tamē cogitationes iotus in arca cōscientiæ nostræ flāmas iracūdiæ, nō solùm intrare permittimus, sed etiā falsis suspiciooibus ad maius incēdiū prooocamus, atq; succēdimus. Et quā excusationem apud Dñm habere poterimus, qui plus amamus vestē nostrā, quam animā nostrā? Nec graue, nec durū, nec impossibile est quod à nobis requiritur, fratres charissimi. Nā licet incōparabiliter amplius debeam⁹ custodire aīas nostras, quàm nostras vestes tamen oon paruū pro-

fectum habet, qui vel sic custodit animam suam, vt in ea malis, vel turpibus cogitationibus non sordidetur, quomodo custodit vestem suam, ne à tineis aut muribus corrumpatur. Rogo vos fratres, quid à nobis tantum mali meruit anima nostra ad Dei imaginem facta, vt vel tantam custodiam ei nolumus impendere, quantum videmur de nostris vestibus cogitare? Et cùm corpora nostra videant oculi hominum, & animas nostras aspiciant oculi Angelorũ, nescio qua conscientia ornamus & componimus pretiosis rebus carnem nostram, quæ post paucos dies aut annos, vermibus deuorãda est in sepulchro: & animam nostram non ornamus bonis operibus, quæ Deo & Angelis præsentenda erit in cœlo? Et ideo mutata in melius vice corporibus nostris mediocrem ac sufficientem victum & vestitum prouideamus, vt totum quod superest, quò melius iuuare possumus animam nostram in æternam beatitudinem, per eleemosynam pauperum reponamus: ne fortè si plus de carne quàm de anima cogitamus, cùm ad illud nuptiale conuiuium non bonis operibus ornati, sed magis vitiorum pannis sordentibus inuoluti venerimus, dicatur nobis: Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? Auer-
Mat. 22. tat Deus à nobis illud quod sequitur: Ligate (inquit) illi manus & pedes, & proiicite in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium. Ecce qualem sententiam audire merebitur, qui per vanitatem & luxuriam ornat carnem suam, & propter vitã æternam bonis operibus dissimulat ornare animã suam. Sed credimus de Dei misericordia, quod ita nobis inspirare dignabitur, vt cor nostrum à malis cogitationibus, ipso auxiliante, custodiamus illæsum & corpus nostrum, in omni castitate & sobrietate nitidum conseruemus. Vt cùm ante tribunal æterni iudicis venire meruerimus, non pro malis actibus pœnam mereamur excipere, sed pro bonis operibus ad æterna præmia peruenire, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

DE DILIGENDIS INIMICIS, HOMILIA XIII.

IN diuinis voluminibus, fratres charissimi, ita dispensauit Spiritus sanctus, vt & sanis medicamenta deesse non possint. Quam rem ego, Domino donante, cognoscens vnicum ac singulare animæ remedium, tanquam spiritale antidotum vobis studui prouidere. Primum ac principale medicamentum est animæ ægrotanti, ita charitatis dulcedinem retinere, vt non solùm amicos, sed etiam inimicos velit toto corde
E diligere, propter illud quod scriptum est: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pa-
Mat. 6. ter vester cœlestis peccata vestra. Vt ergo tam præclaram dilectionem & memoriter tenere & operibus possitis Deo auxiliante perficere, pauca capitula de Scripturis sanctis excerpsimus, quæ vnusquisque, si non discutiendo, sed credendo susceperit, & peccatorum indulgentiam suscipiet, & ad æternæ vitæ beatitudinem Deo auxiliante perueniet. In primis consideranda est, & totis viribus imitanda, benigna etiam erga inimicos antiquorum Sanctorum charitas. Nam beatus Ioseph pro parricidij crimine im-
piis & inimicis fratribus suis, non odij amaritudinẽ,
A sed charitatis dulcedinem recompensauit. Osculabatur enim singulos, & per singulos flebat. Gen. 45.
Quibus non solùm nihil mali rependens, sed etiam omnia bona retribuens, tam viuo quàm mortuo patre, germano semper amore eos dilexit. Beatum quoque Mosem cùm frequenter populus rebellis non solùm contemnere, sed etiam lapidare voluisset: diuinæ charitatis memor, ità pro illis Domino supplicabat, vt clamaret: Si non dimiseris peccatum populi tui, dele me de libro quem scripsisti. Exod. 32.
In ipso enim veteri Testamento legimus scriptum: Itinera eorum qui iniuriam retinent malefacti, in mortem. Ne memor (inquit) sis iniuriæ proximi tui.
B Et iterum: Si videris asinum inimici tui in luto iacentem, non præteribis nisi prius alleues eum. Exod. 23.
Quo locò diligenter vnusquisque consideret, quòd si asinum inimici non licet in luto dimitti, quantò magis homo ad imaginem Dei factus, non debet odio haberi, nec negligi. Beatus quoque Iob ita veram & perfectam charitatem etiam cum inimicis fideliter retinebat, vt gaudens, & libera conscientia ad Dominum diceret: Si gauisus sum ad ruinam inimici mei, & exultaui, eo quòd inuenisset eum malum, Iob. 31.
vel si in corde meo dixi bene. Beatus verò Dauid licet multis virtutibus fuerit exornatus, nulla tamen eum actio familiarius Deo coniunxit, quàm dilectio
C inimicorum suorum: cui cùm inimicus suus in facie malediceret, maluit tamen parcere, & Dei iudicio reseruare, quàm suæ iracundiæ satisfacere. Et in tan- 2. Reg. 18
tum non fuit simulata, nec falsa sua dilectio, vt ipsos etiam suos aduersarios fleret, & illos qui eos occidere præsumpserant, vindicaret. Ideo securus dicebat in Psalmis illud, quod omnes homines satis Psal. 7.
attento & trementi animo dicere debent: Si reddidi (inquit) retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis: persequatur inimicus animã meam, & comprehendat eam, & conculcet eam, & gloriam meam in puluerem deducat. Ecce quasi maledicto seipsum condemnat, qui de inimicis dili-
D gendis Dei præcepta contemnens, odium in corde seruare non metuit. Vnde considerandum est, qua fronte vel qua conscientia versiculum istum ex ore suo proferre poterit, qui inimicis suis mala pro malis retribuit. Per Salomonem quoque Spiritus sanctus clamat & dicit: Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, ne fortè videat Deus, & displiceat illi, & Prou. 24.
auertat iram suã ab eo: & vtique cùm ab illo auerterit, ad illum dirigat, qui de inimici ruina gaudebat: secundum illud: Qui in ruina lætatur alterius, non Prou. 17.
erit impunitus. Item inibi: Homo homini seruat iram, & à Deo quærit medelam: & qui in hominem Prou. 27
similem sibi non habet misericordiam, ipse cùm
E caro sit, reseruat iram, & propitiationem quærit à Deo: Quis exorabit pro peccatis illius? Dicit quidem in veteri Testamento: Diliges proximum tuũ, & odio habebis inimicum tuum. Sed qui sano intellectu Scripturæ diuinæ sensum agnoscere cupit, sententiam istam hoc modo intelligit: vt diligat omnem hominem proximum suum, quod etiam in vno homine malo impleri potest. In ipso enim vno qui malus est, & proximum habes & inimicum. Nam quòd homo est, proximus tuus est: quòd malus est, non solùm tuus, sed etiam suus inimicus est. Dilige ergo in eum carnem & animam, hoc est proximum tuũ, quem Deus fecit: & odio habe malitiam,

Vnum & eundem diligere possumus, & odisse.

be malitiam, quam ipso consentiente diabolus in-
Prou. 25. tromisit. Quod cùm sancto & pio animo feceris, vi-
ces cœlestis medici agis: odio habens morbum, &
diligens ægrotum. Item per Salomonem loquitur
Spiritus sanctus: Si esurierit inimicus tuus, ciba illũ.
Si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones
ignis congeres super caput eius. Hoc loco cum grã-
di diligentia obseruandum est, ne fortè dum eum
bene non intelligimus, de medicamentis nobis vul-
nera faciamus. Solent enim nonnulli hoc præceptũ
facere, quasi ad satiandum furorem suum. Dicunt e-
nim apud se: Ecce cibo inimicum meũ, vt ardeat in
æternum. Auertat Deus huiusmodi intelligentiam
ab animis nostris. Qualiter ergo accipi debet locus
iste, sancti & antiqui Patres, reuelante Spiritu sancto,
definierunt: Si esurierit (inquit) inimicus tuus, ciba
illum, &c. Hoc enim (inquit) faciens, carbones ignis
congeres super caput eius. Caput in homine, sensus
rationalis intelligitur. Qui sensus, cum à feruore
charitatis recedens factus fuerit frigidus, vnde scri-
ptum est: Quia abundauit iniquitas, refrigescet cha-
ritas multorum: necesse est, vt quod est saluti cõtra-
rium, sapiat: & cui deberet esse amicus, inimicus exi-
stat. Ad sanandum ergo talem freneticum, homines
sanctos & charitatis igne accensos hortatur Spiritus
sanctus, dicens: Carbones ignis congeres super ca-
Rom. 12. put eius. Cùm enim inimico tuo pio animo frequẽ-
tius benefeceris, quamlibet sit impius & crudelis,
barbarus & cruentus, tamen tandem aliquando e-
rubescit & dolet, & pœnitere incipit quod admisit.
Iam cùm pœnitentiam cœperit agere sensus ratio-
nabilis, hoc est cùm caput ipsius incœperit charitatis
igne succendi, & qui prius quasi frigidus & freneti-
cus contra te consueuerat iracundiam retinere, cùm
spiritali calore tua bonitate fuerit succensus, incipit
te toto corde diligere. Ecce quomodo sancti Patres
hunc scripturæ locum intelligendum esse dixerunt.
Nam absit à sensu Catholico, vt eo animo quisque
boni aliquid inimico suo conetur impẽdere, vt cùm
pro hoc beneficio velit æterno incendio cõcremari.
Vnde cum grandi cautela fidei considerandum est,
& timendum, ne sequamur literam occidẽtem, sed
magis viuificantem spiritum diligamus. Et illud fra-
tres charissimi, cum grandi timore considerare de-
bemus, quod in Psalmo terribiliter Spiritus sanctus
dixit: Cùm enim illam cœlestem Hierusalem, id est,
Psal. 147. congregationem omnium Sanctorum, quæ cum
Christo est regnatura, ad laudandum Dominũ pro-
uocaret, cùm dixisset, Lauda Hierusalem Dominũ:
addidit, qui posuit fines tuos pacem. Ergo vt ipsi
videtis, Hierusalem illa cœlestis, muros de pace cõ-
structos habet. Qui enim talem pacem & talem cha
ritatem habet, vt omnes diligat, & pro bonis orat vt
meliores fiant: pro malis supplicat, vt citò se corri-
gant: de qua parte voluerit intrare illius cœlestis
Hierusalem portas, apertas merebitur inuenire. Qui
autem non vult habere talem charitatem, qualem
Mat. 25. Christus præcepit, & Apostolus docuit, ex omni
parte Hierusalem portas clausas inueniet. Et quia o-
leum charitatis habere noluit, clausis ianuis sponsi
cum illis fatuis virginibus illam audiet vocem: Amẽ
amen dico vobis, nescio vos vnde sitis. Quomodo
enim illis quinque virginibus, quæ charitatis oleũ
habuerunt, illa cœlestis Hierusalem aperiet ianuas
suas, vt intrent in gaudium Domini sui: sic illis è cõ-
trario, qui sine charitate veniunt, claudet, & æterna
à se separatione repellet. Et implebitur in eo quod
A in ipso Psalmo scriptũ est de illa Hierusalem. Quo-
niam (inquit) confortauit seras portarum tuarum.
Clausis portis & confirmatis seris, nunquam exiet
amicus. Quia quomodo iustus nunquam erit exi-
tutus à gloria, ita & peccator nunquam poterit li-
berari à pœna. Et ideo si volumus vt ab istis malis
nos dignetur diuina pietas liberare, in illam cœle-
stem Hierusalem vt mereamur intrare, totis viribus
laboremus, sicut scriptum est: Et quis nos separabit
à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an perse- Rom. 8.
cutio, an fames, an periculum, an gladius? Et illud:
Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, ne-
que Angeli, neque principatus, neque potestates,
B neque altitudo, neque profundum, neque instantia,
neque futura, neque creatura alia poterit nos sepa-
rare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu domino
nostro. Ecce sicut audistis beatum Apostolum & A-
postolicos viros, tanta ac tam terribilia, à charitate
Dei separare non poterant. Vnde nimis dolendum
est, vt cùm illi à charitate nec tormentis potuerunt
separari, nos interdum ociosis fabulis separemur. Et
nonnunquã propter paruissimũ conuitium, & cuius-
cunque miseri hominis detractionẽ, ita derelinqui-
mus charitatẽ, vt cũ eo non solùm multis diebus, sed
etiam mensibus fortassis & annis, nec loquimur, nec
ad conuiuium venire velimus. Et non attendimus,
C quia dum nos inuicem odio habemus, ita muros
ciuitatis Hierusalem contra nos claudimus, vt no-
bis nullus aditus remaneat per quem intrare possi-
mus. Et quia ciuitas illa habitatorem Deum habet:
& (dicente Ioanne Euãgelista) Deus charitas est: qui
charitatem habere noluerit, qua fronte vel qua cõ-
scientia, ad Deum, qui est charitas, præsumit accede- 1. Ioh. 4.
re? Hæc omnia fratres charissimi, dum vobis pater-
na pietate frequenter insinuo, absoluo apud nomi-
num conscientiam meam. Et quia nullus vnquam
erit, qui se in veritate excusare valeat, quòd veram
pacem & veram charitatem tenere non possit, totis
viribus Dei misericordiam deprecemur, vt nobis il-
D lam charitatem, sine qua nullus vnquam Dominum
videbit, insinuare & donare dignetur, vt nullis tor-
mentis, nec damnis, nec persecutionibus, ab illius di-
lectione vel dulcedine separemur. Si iubetis, iam nõ
est opus, vt vos prolixiore sermone diutius fatige-
mus. Et ideo iam ista quæ ad præsens dicta sunt,
charitati vestræ sufficiant. Dum hæc Deo placita,
quæ accepistis, sanctis cogitationibus velut munda
animalia assiduè ruminate, & qualiter ea cum Dei
adiutorio possitis implere, in vestris animis definia-
tis ea quæ sequuntur de amore inimicorum, aut die
crastino, aut certe die Dominico, absque aliqua las-
situdine corporis, opportunius audietis. Præstante
E Domino nostro Iesu Christo: cui est honor & gloria
in sæcula sæculorum, Amen.

ADMONITIO PER QVAM SVADETVR, VT OMNIS POPVLVS, DONEC diuina mysteria celebrantur, in Ecclesia fideliter expectent, Homilia V.

ROgo vos, fratres charissimi, & pater- *Missam*
na pietate commoneo, vt quotiens aut in die *integram*
Dominico, aut aliis maioribus festiuitatibus Mis- *audiendã.*
sæ fiunt, nullus de Ecclesia discedat, donec

diuina mysteria compleātur. Et quamuis multi sint, de quorum fide & deuotioue gaudeamus, sunt tamen plures minus de salute suæ animæ cogitantes, qui lectis diuinis lectionibus statim de Ecclesia foris exeunt: cùm tamen etiam dum ipsæ lectiones leguntur, aliqui ex illis ita otiosis & sæcularibus fabulis occupentur, vt eas nec ipsi audiant, nec alios audire permittant. Isti tales minus à nobis culparentur, si ad Ecclesiam non venirent. Quia ibi probantur amplius Dominum lædere, vbi peccatorum potuerant indulgentiam promereri. Vnde rogo vos fratres, vt humilitatis nostræ suggestionem non solùm patienter, sed etiam libenter accipiatis. Si enim diligenter attenditis, cognoscetis, quia non tunc fiūt Missæ, quando diuinæ lectiones in Ecclesia recitantur, sed quando munera offerūtur, & corpus vel sanguis Domini consecratur. Nam lectiones siue Propheticas, siue Apostolicas, siue Euangelicas, etiam in domibus vestris aut ipsi legere, aut alios legētes audire potestis. Consecrationem verò corporis & sanguinis Christi, non alibi nisi in domo Dei audire vel videre poteritis. Ideo qui vult Missas ad integrum cum lucro suæ animæ celebrare, vsquequo oratio Dominica dicatur, & benedictio populo detur, humiliato corpore & cōpuncto corde se debet in Ecclesia continere. Cùm enī maxima pars populi, imò quod peius est, penè omnes recitatis lectionibus exeunt de Ecclesia, cui dicturos est Sacerdos: Sursum corda? Nunquid respondere possunt, quando deorsum in plateis & corpore simul & corde discedunt, vel qualiter cum tremore simul & gaudio clamabunt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, benedictus qui venit in nomine Domini? Aut quando oratio Dominica dicitur, quis est qui humiliter & veraciter clamet: Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Cùm enim etiam illi qui se in Ecclesia continent, si non dimiserint debita debitoribus, ad iudicium magis quàm ad remedium orationem Dominicam proferunt ex ore, quam implere nō probantur in opere: & sine causa dicūt, Libera nos à malo: quando ipsi non desinunt reddere malum pro malo. Si ergo etiam illi periclitantur qui intus sunt, si implere noluerint quod promittunt, quid de se cogitant illi quos aut insatiabilis cupiditas, aut amor seculi istius ita detinet implicatos, vt eos vnius horæ momento stare in Ecclesia non permittant. Quibus non sufficit, quòd per totam hebdomadam, aut pro necessitate, aut fortè (quòd verius est) pro cupiditate iugiter occupantur. Adhuc insuper post vnius aut duarum horarum spatium, quo videntur magis corpore quàm corde ad Ecclesiam conuenire, mittentes dorsa sacrificiis vel Sacerdotibus Dei, ad amplexandam voluptatem sæculi huius, sine mora aliqua reuertuntur, non agnoscentes quid expetant, quid relinquant. Sequuntur tenebras, & deserunt lucem: amplectuntur vmbram, & despiciunt veritatem: dimittūt dulcedinem Christi, & requirunt amaritudinem mundi, diligentes vanitatem & quærentes mendacium: verè ignorat quantū boni in celebrandis Missis agitur, qui de Ecclesia festinus egreditur. Cùm tamen istos tales si aut Rex, aut aliqua potens persona vocasset ad prādium, velim scire si præsumerēt discedere, nisi prius totum prandium compleretur, etiam si persona nō teneret, gula tenerentur. Quare de conuiuio hominis, nisi per expeditum fuerit, non discedimus: nisi

Missa vbi incipit.

Consecratio corporis & sanguinis Domini fit in ecclesia tantùm.

Bona consequitur innumera qui frequenter missas audit.

quia & ventrem fortè plus quàm expedit, implere A volumus, & hominem lædere formidamus. Quare de spiritali & diuino conuiuio citò discedimus, timeo dicere, ne fortè aliqui irascantur, sed tamen tā propter meum quàm propter vestrum periculum dicturus sum. Hoc ideo facimus, quia nec de cibo animæ curamus, nec Dominum timemus, nec hominē reueremur. Et quia Deo propitio, non sunt toti in hac parte culpabiles, sed multi inueniuntur vsquequo benedictio super populum detur, de Ecclesia non discedunt, & humiliter orare non solùm pro se, sed & pro aliis non desistunt. Illis quibus tantam compunctionem Deus dedit, vt in Ecclesia perseuerent, retribuet mercedem: eos verò qui negligentes B sunt, iusto iudicio damnabit. Et ideo fratres, monere eos qui nec orationem Dominicam dicere, nec benedictionem accipere volunt, & non desinite castigare, dicentes eis & infinitissimè comminantes, quia nihil eis prodest quod lectiones diuinas audiunt, si antequam diuina mysteria compleātur, abscedunt. Illis tamen qui in publicis necessitatibus occupantur, & eis qui aliqua infirmitate prohibente expectare non possunt, imputare non possumus, nec debemus. Ipsi tamen videant in conscientia sua vtrum eos necessitas retrahat an voluntas. Vnde iterum atque iterum rogo, pariter & contestor, vt omni die Dominico, & præcipuè in maioribus festiuitatibus, C donec diuina mysteria compleantur, nullus de Ecclesia abscedat: nisi fortè (de quibus suprà diximus) quos aut grauis infirmitas, aut publica necessitas stare diutius non permittit. Verè dico fratres, satis durum & propè nimis impium est, vt Christiani nō habeant reuerentiam diei Dominico, quam Iudæi obseruare videntur in Sabbato. Cùm enim ipsi infœlices ita Sabbatum obseruent, vt in eo nihil terreni operis exercere præsumant, quantò magis illi qui non argento nec auro, sed pretioso sanguine Christi redempti sunt, debent attendere pretium suum, & Resurrectionis die Deo vacare, & de salute animę suæ attentius cogitare? Ad extremum si toto die Dominico D lectioni insistere, & Deo supplicare negligimus, non leuiter in Deū peccamus: quantum mali est, si vel vnius vel duarum horarum spatio, cùm diuina mysteria celebrantur, in Ecclesia standi patientiā non habeamus? Sed quod peius est, ita nos amor sæculi huius inebriat, vt nos vmbra volaticæ falsitatis, ad vana & falsa gaudia, quę veros dolores pariūt, hoc est voluptas mundi atque cupiditas, iugiter trahat. Vnde iterum atque iterū rogo, vt nullus ex vobis de Ecclesia discedat, nisi cùm diuina mysteria ad integrum fuerint celebrata. Et ita vos in Ecclesia continete, vt nullus ex vobis otiosis, aut terrenis se fabulis studeat occupare. Ego quod & mihi expe- E dit dicere, & vobis audire, humiliter admoneo pariter & contestor. Qui contemnit præconem, sentiet iudicem. Ille autem qui me libenter audierit, & quod supplicaui, implere contenderit, credo de Dei misericordia, quòd illi & in hoc sæculo & in futuro repensabuntur præmia gloriosa. Ille verò qui contemnere voluerit, non se poterit ante tribunal Christi excusare, dicēdo, se nec à malis prohibitum, nec ad ea quæ sunt sancta, & Deo placita, admonitione assidua prouocatū. Sed credimus de Dei misericordia, quod non de contemptu incursuri estis iudicium, sed magis pro benigna obedientia peruenietis ad regnum. Præstet qui cum Patre & Spiritu

Soli publicis necessitatibus occupati & infirmi excusantur à peccato, si exierint à Missa.

Dies dominica honor qualis esse debeat.

rita sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

ADMONITIO VT PRO CAPITALIBVS CRIMINIBVS SINE ALIQVA dissimulatione ad medicamentum pœnitentiæ recurratur, Homilia sexta.

Nec præsumendũ est de Dei misericordia, nec desperandum ob eius iustitiam.

QVoriens euenerit, fratres charissimi, vt in quocunque graoi peccato, aut etiam crimine aliquis (vt se habet humana fragilitas) cadat: nec quis Deus iustus est despetare: nec quia misericors est, debet nimia securitate confidere, sed sic timeat iustitiam, vt quęrat misericordiam, sic de misericordia coofidat, vt tamen iustitiam contremiscat. Quia quanto nos Deus diuti* expectat vt corrigamur, tanto grauius vindicat, si de conuersione tardius cogitemus. Optimè enim malagma vel fibula calidis adhuc vulneribus apponitor, & citò vulnus ad sanitatem reducitur, quod putescere diuturna abustione non sinitur Sed dicit aliquis: Cum ad senectam venero, tunc ad pœnitentię medicamenta confugiam. Quare hoc de se fragilitas humana præsumat, cum vnum diem vitæ suæ in potestate non habeat? Qoàm multi se credebant loogo tempore victoros, & ita illos mors repentina subtraxit, vt nec ad illam momentaneam possint pœnitentiam peruenire? Erubescimus modò paruo tempore pœnitentiam agere, & oon timemus sine vllo termino æterna supplicia sostinere. O infœlix homo, de ipso vulnere non erubescis, & de ligatura vulneris erubescis. Peccatum enim vulnus est, pœnitentia ligatura vulneris est. Tu qui pœnitentiā noo vis agere, sine dubio dissimulas medicamenta tuis volneribos adhibere. Et non agnoscis quia plus factum est, & maiorem horrorem generat vulnus deopertum, quàm si esset medicamentis appositis inuolurum. Et hoc considerate fratres, qui etiam si vobis capitalia crimina non subriperent: ipsa minuta peccata quę (quod peius est) aut non attendimus, aut certè pro nihilo cōputamus Si sitoul omnia congregentur, nescio qoæ bonorum operum abundantia illis præponderare sufficiat. Cogitemus ea quo sapere cœpimus, quid pro iuramentis, quid pro periuriis quid pro maledictis & detractionib. quid pro otiosis sermonib. qoid pro odio, quid pro ira, quid pro inuidia quid pro cōcopiscētia mala, quid pro gula, quid pro somnolentia, qoid pro sordidis cogitationibus, quid pro concupiscētia oculorum, quid pro voluptuosa delectatione aurium, quid oro exasperatione pauperum: quod aut tarde, aut difficile Christum in carcere visitauimos, quod peregrinos negligeoter excepimus, qood secundum promissionem nostram in baptismo pedes lauare neglexim us, quòd infirmos tardius qnàm oportuit visitauimus, quod discordes ad concordiam non toto & integro animo reoocauimus, quòd Ecclesia ieiunante prandere voluimus, quòd in ipsa Ecclesia stātes dū sanctæ lectiones legerētur, ociosis fabulis occupati fuimus: quod aut psallendo aut orando aliquotiens, quę sunt luxuriosa locuti sumus. Hæc ergo, & his simillima, quæ vix vel numerari possunt: si eo ex tempore quo sapere cœpimus, in vnum cumulum colligātur, etiam si capitalia non addantur, quantis & qualibus bonorum operom copiis redimi poterunt, nisi præponderante diuina misericordia, per humilem & compunctam pœnitentiam, additis secundum vires nostras largioribus eleemosynis, Dei seueritas vel iustitia fuerit mitigata? Cùm ergo & ista quę dixi, sine quibus oullus hominū potest esse: nos nimium premant, & fortè etiam capitalia nobis crimioa & peccata subripiant, nescio qua conscientia periculosam nobis securitatem inducimus, & remedium pœnitentiæ quærere, mortifera dissimulatione neglex imus. Et cùm in pelago mundi innumerabilibus fluctibus fatigemur, ad expetendum portum pœnitentiæ, post looga nos temporum spatia reseruamus.

Desperatio nascitur ex multitudine peccatorum.

Non intelligentes quod de multitudine peccatorum desperatio nascitur, ex desperatione verò absque vlla reuereotia peccatorum frena laxantur, & B impletur illud quod scriptum est: Impius cum venerit in profundum malorum, contemnet. Sed dicit aliquis: Cùm ad senectam venero, & aliqua nimia infirmitate fuero desperatus, tunc pœnitentiam petam. Non quidem dicimus pœnitentiam prodesse non posse. Certum est quia prodest, si cum grandi eleemosyna illam vnusquisque accipiat, & omnibus inimicis indulgentiam, & quibuscunque fecit iniuriam veniam petat: & ita toto corde deliberet, vt si euaserit, quamdiu vixerit, totis viribus illam cum rugitu & gemitu & cum moltis eleemosynis humiliter ac fideliter agat. Et tamen tu homo sapiens inter ista omnia cōsidera, si iustum est, vt per totam vitam C tuam vitiis & peccatis seruias, & ad acquirendam vitam iam semiuiuous assurgas. Nunquid tibi hoc fieri vis à seruo tuo, vt quandiu fortis ac iuoenis fuerit, inimicis tuis seruiat: & cùm ad senectam venerit, tūc ad tuum seruitium redire velit? Quod ergo non vis pati à seruo tuo, oon est iustum vt facias Domino tuo. Cùm tamen multos nouerimus dum sani essent frequenter dixisse pœnitentiam se toto corde desiderare, sed tamē quia illam statim agere ooluerunt, sine ipsius remedio de hoc sæculo recesserunt. Percutitur enim etiam hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui viuens oblitus est Dei. Nam qui remedium animæ suæ, quando potuit D noluit quęrere, postea etiamsi velit, dubium est vtrū mereatur accipere. Et ideo fratres charissimi, tempus iudicij & diem reddendæ rationis sapienter & vtiliter cogitemus. & crimina vel peccata maiora cū gemitibus & suspiriis quamdiu viuimus, lugeamus, & illa minuta delicta, vel quæ antè fecimus, vel quę indesinenter admittimus, assiduis orationibus & largioribus eleemosynis redimamus. Et quomodo noo desunt quotidiana peccatorum vulnera, sic nūquam desint eleemosynarum vel orationum remedia. Si enim nosmetipsos propria seueritate distringimus, sententiam futuri iudicis pręuenimos. Qui enim pro peccatis sibi ipse non parcit, Deus citò illi E indulgentiam tribuit. Et qui seipsum modò à communione pro suo reatu suspendit, ab illo altari quod est io cœlo remoueri non poterit, secundum illud quod scriptum est: Dic tu prior iniquitates tuas vt iustificeris. Iniquitatem tuam si tu cognoscis, Deus ignoscit. Nemo ergo desperet, sed nemo malè speret. Malè desperat, qui credit quod etiam si pœnitentiam agat pro peccatis suis, diuina misericordia oon indulgeat. Malè autem sperat, qui se post multa tempora ad pœnitentiæ medicamenta reseruat. Quomodo enim malè desperantibus dicitur, Peccator in quacunque die conuersus fuerit, omnes iniquitates illius obliuioni tradentur: sic malè sperantibus

Prou. 18.

Nec desperandum, nec malè sperandū est.

Ezech. 18

Eccl. 5.

dicitur: Nolite tardare conuerti ad Dominum. Hæc ergo fratres charissimi, tam viri quàm fœminę, tam religiosi quàm laici, tam senes quàm iuuenes, tam pueri quàm puellę attentius cogitemus, & sine vlla dissimulatione securitatem mortiferam respuentes, quotidianis diebus peccatis nostris pœnitentiæ medicamenta apponere studeamus: timétes illud quod dictum est, Memento quoniam mors non tardat. Si enim hæc fideliter agimus, ante tribunal æterni iudicis, non damnationis sententiam suscepturi, sed æternis præmiis munerandi gaudio & exultatione fœliciter veniemus.

ADMONITIO DE EADEM RE, HOMILIA VII.

Rogo vos, fratres charissimi, vt si fortè aliquis ex vobis, vt se habet humana fragilitas, calliditate Diaboli fuerit superatus, & capitalibus criminibus inuolutus, (1.Cor. 6.) secundum quod ait Apostolus: Si quis templum Dei in se violando destruxerit, de Dei misericordia non desperet: sed citò de malo iniquitatis suę consurgat, ne consuetudine peccandi in ipsis se ruinis suis sepeliat. (Ezech. 18) Nó enim qui peccauerit, sed qui in peccatis perseuerauerit, odibilis & abominabilis Deo erit. Nam vt de indulgentia Diuina nemo diffidat, dominus nos per Prophetam, velut piissimus pater consolatur, (C) dicens: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Et illud: Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Sed licet sit ista tam magna misericordia, tamen tunc nobis prodest, si non tardamus conuerti ad Dominum, nec crimina criminibus superaddamus. Denique etiam in ipsis vulneribus vel fracturis corporum, infirmitates cognoscere possumus & animarũ. Si enim alicui pes frangatur, aut manus, cum labore solet ad pristinum officium reuocari. Si verò secundò & tertiò freqüentius in eodem loco membra ipsa frangantur, potest intelligere charitas vestra, cum quantis doloribus vulnera ipsa curanda sunt. Et ta(D)men post longas & multas curas si vixerit homo, ad pristinum statum membra ipsa vix valeat reuocare. Similiter in animarum fracturis seu vulneribus credenda est. Si semel aliquis vel secundò peccauerit, & sine aliqua dissimulatione ad pœnitentiæ medicaméta confugerit, pristinam incolumitatem sine aliqua mora recipiet. Si verò peccata peccatis cœperit addere, & animarum vulnera tegendo vel defendendo putrescere, quæ confitendo & pœnitentiam agendo curare noluit: timendũ est, ne in illo impleatur illud quod Apostolus dixit: An ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? (Rom. 2.) Tu autem secundum duritiam cordis tui, & cor impœnitens thesau(E)rizas tibi iram in die iræ, & retributionem iusti iudicij Dei. Sed fortè cogitat aliquis, tam grauia se admisisse peccata, vt Dei misericordiam promereri non possit. Absit hoc à sensibus omnium peccatorum. O homo quicunque ille es, peccatorum tuorum multitudinem attendis, & omnipotentiam cœlestis medici non attendis? Cùm enim Deus velit misereri, quia bonus est, & possit quia omnipotens est, ipse contra se diuinę misericordiæ ianuam claudit, quia Dominum sibi misereri, aut non velle, aut non posse credit, & eum aut bonum aut omnipotentem esse diffidit. Nemo ergo nec post centum peccata, nec post mille crimina, de Dei misericordia desperet. (A) Sic tamen non desperet, vt sine vlla mora Dominũ sibi propitiare festinet, ne fortè si consuetudinem peccandi fecerit, etiamsi velit, iam se à Diaboli laqueis liberare non possit. Dauid enim qui rex & propheta diuino munere fieri meruit, post tantam gratiam ita præuẽtus est, vt nõ solu adulterium committeret, sed etiam homicidium perpetraret. Nec tamẽ se ad hoc reseruauit, vt in senectute sua ad pœnitentiæ medicamenta confugeret: sed statim cilicio prostratus & conspersus cinere cum ingenti rugitu & gemitu pœnitentiam agens, impleuit illud quod ipse in Psalmis dixerat: Lauabò per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis statum meum rigabo: (B) Et iterum: Cinerem sicut panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam. (Psal. 6. et 101.) Et quia pœnitentiam agere mortifera securitate non distulit, citò in se Dei misericordiam prouocauit, vt non solum non admitteret, sed etiam gratiam spiritus sancti recipere mereretur. Achab quoque Rex sacrilegus, de quo Scriptura dicit, quod nõ fuerit alius talis qui venundatus sit, vt faceret malum contra Dominum, (3.Reg. 21) posteaquam deprauatus de vxore Iezabel, & abominabilis factus est, interfecto & lapidato Naboch Iezrahelite, cùm vineam eius vellet inuadere, castigatus à sancto Helia, scissis vestibus cilicio indutus est, & inclinato capite pœnitentiam egit, pro qua re (C) statim sermo ei ad Heliam factus est dicens.

Vidisti humiliatum Achab? quia (inquit) humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Considerate fratres, quia & ipse quamlibet esset sacrilegus, non seruauit, vt post longa tempora pœnitentiam ageret, sed statim sacrificium & contriti & humiliati cordis Deo offerre nõ distulit: qui vtique si postea in illa humilitate, quam cœperat, perdurasset, nunquam ab illo misericordia discessisset. (4.Reg. 21 2.Paral.) Manasses quoque Rex, vt in scripturis legimus, tam sacrilegus & impius fuit, vt de illo scriptum sit, quod totam Hierusalem omni iniquitate repleuerit: & tamen post hæc in captiuitaté ductus, & in car(D)cerem missus, cum grandi humilitate pœnitentiam agens, ita gratiá Dei obtinuit, vt mereretur inter a(Luc. 7.)micos Dei postmodum numerari. Meretrix quoque illa quę pedes Domini lachrymis lauit & capillis extersit, at vbi cœlestem medicum venisse cognouit, vltro se ingessit in domum vbi rogata non fuerat, & quæ prius frontosa fuerat ad perditionem, postea frontosior facta est ad salutem. Et ideo audire meruit quod ei omnia peccata fuerint dimissa. Nec ipsa se ad hoc reseruauit, vt in fine vitę suę pœnitentiam ageret, sed dum adhuc poterat peccare, sic voluit peccata deserere, vt illã de adulteriis suis non impossibilitas subtraheret, sed voluntas. Multos adhuc in diui(E)nis scripturis poteramus inuenire, qui post infinita crimina pœnitentiam agentes, Dei in se misericordiam prouocarint. Et non solùm ad priorem, sed etiam ad meliorem statum redierint. Sed quia longũ est, me omnes recitare, isti quatuor quos nouimus, satis abondéque sufficiunt, vt agnoscamus quod Dominus noster qui & Dauid post tam graue peccatum indulsit, & Achab sacrilego Regi pepercit, & Manassæ indulsit, qui illis tantis ac talibus peccatoribus veniam dedit, & post innumerabilia peccata pœnitentiam agentes inter amicos suos reputauit. Et meretrici quæ lachrymis pedes lauerat & capillis extersérat totum indulsit. Qui istis tantis ac talibus peccatori-

catoribus veniam dedit, paratus est etiam nobis, si in veritate conuertimur, non solum peccata dimittere, sed etiam æternam beatitudinem dare. Hæc ergo cogitantes, fratres charissimi, quantum possumus cum Dei adiutorio laboremus, ne nobis aliqua crimina, vel capitalia peccata subripiant. Si verò in hoc malum, fuerit aliquis diabolica calliditate prostratus, priusquàm crimina ipsa per consuetudinem conualescant, remedium sibi in die necessitatis acquirat, & ingenti rugitu & gemitu Dominum sibi reconciliare contendat. Nec erubescat pœnitentiam agere: qui non erubuit pœnitenda cōmittere: sed citò in se bonis operibus contendat Dei imaginem reparare, vt inter filios mereatur agnosci à patre: ne ab illa æterna beatitudine exclusus, & conuiuio nuptiali proiectus, ligatis manibus & pedibus proiciatur in tenebras exteriores, vbi est fletus & stridor dē-
Matt. 22. tium: sed magis medicamentis pœnitentiæ humili-
Matth. 5. tatis vel compunctionis ad sanitatem pristinam re-
Matt. 25. uocatus, & bonorum operum Margaritis ornatus, audire mereatur: Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui, Amen.

ADMONITIO VT PRO SALVTE ANIMÆ ASPERA PRÆDICATIO non solùm non respuatur, sed etiam ardenti desiderio requiratur, Homilia Octaua.

Quotiescunque fratres charissimi, tam pro vestra quàm pro mea salute, mihi necesse est aliqua dura vel aspera prędicare, considerantes periculum meum, debetis hoc æquanimiter ac patienter accipere: quia prædicatio aspera, ægrotis medicamenta prouidet, sanis ornamenta componit. Non enim est leue, quod per Prophetam Spiritus sanctus sacerdotibus Domini comminatur. Si (inquit) non annunciaueris iniquo iniqui-
Ezech. 13. tatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram.
Isa. 58. Et iterum: Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo peccata eorum. Et illud quod negligenti sacerdoti nimium terribiliter de Euangelio dicitur: Serue male, quare non dedisti pecuniam meam nummulariis, & ego veniens, cum vsuris exegissem illam? Et post hæc, Inutilē (inquit) seruum proiicite in tenebras exteriores, vbi est fletus & stridor dentium. Ecce qualem sententiam sacerdos negligens sustinebit, qui verbum Dei assiduè prædicare noluerit. Et ideo fratres charissimi, quoties vobis aliqua pro salute animę vestrę humiliter
1. Reg. 2. suggero, absoluo apud Dominum conscientiā meā.
& 4. Timeo enim & nimium expauesco Heli sacerdotis exemplum, qui pro eo quod audiens filios suos adulteria committere, dissimulauit eos aut cędere aut à communione suspendere, sed tantummodo leniter admonuit dicens: Filij non est bonum quod de vobis audio. Si homo in hominem peccauerit, rogabit pro eo sacerdos. Si autem ipse sacerdos deliquerit, quis orabit pro eo? Et tamen licet hoc dixerit, quia eos non cum grandi feritate distrinxerit, & ipse retrò cadens de sella, fractis ceruicibus mortuus est: & nomen eius de libro vitę deletum est, & vna die triginta millia de populo interfecti sunt, & duo filij eius occisi sunt, & arca Testamenti ab inimicis capta est. Ecce quam graue malum factum est, per negligentiam sacerdotis, qui noluit timere illud quod supra

dictum est: Si non annunciaueris iniquo iniquitatē Ezech. 13.
A suam, sanguinem eius de manu tua requiram. Ista enim adeò terribilis sententia: mihi intolerabilem metum facit. Et ideo me vobis importunum existere & frequentius clamare compellit. Et quia negligens sacerdos quàm graui fuerit plaga percussus audistis. Phinees sacerdos qui sanctam veritatem tenuit, videte quid à Domino audire meruit. Cùm enim duos adulteros simul vno ictu percutiens occidisset, Domino dicente audire promeruit, Phinees sacerdos zelo meo commotus reuocauit iram meam, ne disperderem populum. Et ideo de ipso in Psalmo scriptum est: Stetit Phinees & exorauit, & cessauit quassatio, & reputatum est illi ad iustitiam, à generatio-
B ne in generationem vsque in sempiternum. Sed quādo peccatores pro suis criminibus castigantur, quod peius est, non toti humiliter & obedienter accipiunt, sed plures sunt qui impudentissima fronte respondere non erubescunt dicentes: Nunquid ego hoc solus feci? Nunquid non illi aut similia aut peiora fecerunt? Nunquid non talia clerici, & etiam maioris Infœlix
ordinis faciunt? Infœlix, solatium tibi est turba mi- solatiū est
serorum. Nunquid ideo vnusquisque peccator mi- turba mi-
nus poterit torqueri, si cum ipso infinitę peccatorū serorum.
multitudines æterno supplicio cœperint cruciari? Quanto melius erat vnicuique, vt peccatorum suorum mala fugiens, humili confessione clamaret: Ego
C dixi, Domine miserere mei, sana animam meā, quia Psal. 50.
peccaui tibi. Et illud: Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Et magis exempla illorum, qui post multa peccata bene conuersi sunt, pro remedio animæ sequeretur, & nō sibi illos proponeret imitandos, quibus post breue gaudium succedit sine fine supplicium. Solent etiam & hoc profana temeritate desperantes de Dei iustitia criminosi vel negligentes dicere, quod multi talia aut fortè peiora crimina committentes, nihil mali in hoc sæculo patiuntur, sed sani & diuites in prosperitate permaneant. ô infœlix & nimium lugenda præsumptio. Ergo capitalia crimina committentes a
D superbi & impij, ideo tibi videntur esse beati, quia nihil mali in hoc sæculo patiuntur. Audi de talibus Scripturam dicentem: In laboribus hominum non Desperan-
sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideò tium pro-
tenuit eos superbia eorum: operti sunt iniquitate & posita.
impietate sua. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eo- Psal. 72.
rum. Ideo enim in hoc sæculo minimè flagellabuntur, quia pro nimietate scelerum suorum, æterno supplicio reseruātur. Nam Dominus ac Deus noster, qui istos pro sua iustitia castigare dissimulat, filios suos diuersis tribulationibus exercere non cessat, se- Heb. 12.
cundum illud quod scriptum est: Flagellat Deus omnem filium quem recipit. Et illud: Ego quos amo, ar- Apoc. 3.
E guo & castigo. Si omnem filium flagellat quem recipit, ergo quem non flagellat, non recipit. Et si omnem quem amat, castigat: ergo quem non amat, non castigat. Et hoc vt ita fiat, non Dei potentia operatur, sed illorum nequitia sustinere meretos, secundū illud quod scriptum est. Vt sordid⁹ sordescat adhuc, & iustus iustificetur adhuc. Hæc ergo diligentius & attentius cogitet, qui se in comparatione peiorum minus peccare putat, & dum adhuc anima ista peccatrix in isto fragili corpusculo continetur, remedia sibi ęterna prouideat: ne fortè si eum delectat breui tempore purpura indutum & byssο, inter opes & delicias voluptati vel luxuriæ infœliciter deseruire,

cesse illi sit postmodum in inferni flammas sine vllo
Luc. 16. iam remedio guttam refrigerij postulare. Sed quan-
do hoc luxuriosi audiunt, vel vt frenetici amisso sa-
nitatis sensu, irridere solent, & subsannare illos à qui
bus iis cum grandi dolore talia prædicantur. Rideant
quantum volunt, habent pro nobis Dominum res-
Luc. 6. pondentem. Beati qui lugent, quoniam ipsi consola
buntur. Habent & ipsum Dominum dicentem: Væ
vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ
qui saturati estis, quia esurietis. Irrideant ergo nos
superbi: nos tamen pro eorum salute, licet minus di
gni, die noctuque cum rugitu & gemitu, Dei miseri-
cordiam supplicemus, confidentes de illius ineffabi-
li pietate, quod eos citò inter filios suos ita digna-
bitur castigare, vt per ipsam castigationem ab om- B
nium peccatorum præcipitio reuocentur, & dignam
pœnitentiam agentes cum sanctis mereantur præ-
mia æterna percipere. Quod tamen tunc in veritate
fieri poterit, quando sine aliqua mora peccator ad
pœnitentiæ medicamenta confugerit. Vos ergo fra-
tres charissimi, agnoscentes quam grauis sarcina cer
uicibus immineat sacerdotum, à quibus omnium
animæ requirendæ sunt, sicut iam sæpius suggessimus,
Simili- videntes quæ mala in ipsius Heli sacerdos incurrerit
tud. & quâ gloriâ Phinees qui zelo Dei cōmotus est, Dño
remunerāte perceperit, secūdum vestram cōsuetudinē
ea quæ vobis prædicantur, etiamsi aliquotiens ama-
ra videantur & aspera, libenter excipite. Et vos enim C
bene noscitis, quod non semper medici dulces po-
tiones porrigunt ægrotantibus, sed frequenter ama-
ras & asperas. Nonnunquam etiam ferramentis ali-
qua membra secare & cauteriis caurere solent. Et to
tum, illi qui infirmi sunt, patienter excipiunt, dum
post breuem tribulationem longam sanitatem reci-
pere cupiunt. Et nos ergo, qui licet minus digni, ta-
men qualescunque medici spirituales esse videmur,
necesse nobis est non semper blanda & mollia, sed
aliquotiens aspera & dura illis qui anima ægrotare
videntur ingerere. Quomodo enim per amarissimā
potionem digeruntur humores mali, sic per aspe-
ram castigationem mores pessimi minuuntur. D
Nam illud quale est, fratres charissimi, quod medici
corporum, quando ad ægrotos venire dissimulant,
cum grandi humilitate rogantur, præmia & mune-
ra promittuntur: & tamen dubium est vtrum aliquid
illorum medicamenta proficiant. Nos verò qui de
medicamento spiritali in nullo penitus desperamus,
& nec terrenum præmium, nec aliqua temporalia
lucra requirimus: ideo fastidire debemus, quia nos
vltrò ingerimus, & nihil aliquid nisi patientiam &
correctionem inuenire desideramus. Carnalis e-
nim medicus verum releuare possit ægrotum, incer-
tum est. Spiritalis verò medicina, si libenter accipia-
tur, absque dubitatione, etiamsi mortua fit anima susc- E
citatur. Quare ergo tam graui expensa & cum mul-
tis doloribus requiritur sanitas corporum, & cùm
sine vlla expensa tribuatur, ab aliquibus non liben-
ter accipitur sanitas animarum? Quare fratres hoc,
nisi quia multi sunt qui maiorem curam habent in
carne sua, quàm in anima sua? Sed oportebat illos
erga animam, vbi imago Dei est, maiorem sollicitu-
dinem superimpendere, quia quando caro, quę mo
dò tantum diligitur, à vermibus deuorari cœperit in
sepulchro, anima Deo præsentabitur in cœlo. & ibi
si bona fuerit, coronabitur: & si mala, in tenebras ex
teriores proiicietur. De quibus tenebris attentius

supplicemus, vt nos Dei misericordia liberare di-
A gnetur. Amen.

ADMONITIO AD ILLOS QVI ELEEMOSYNAS FREQVENTIVS faciunt, vt tamen & rapinas exerceant, & adulteria quotidiana committant, Homilia Nona.

ROgo vos fratres, diligentius considerate,
quantum potestis, capauescite vel cauete,
ne nobis ille crudelis humani generis ini-
micus ita subripiat, quomodo solet incau Anima
tos & negligentes iniqua calliditate decipere. Nam in primis
aliquibus homicidis, raptoribus, & adulteris, vanā Deo offe-
B securitatem ingerit, vt cùm crimina quotidiana com renda.
mittunt, credant quod ea quotidianis eleemosynis
redimant, putantes quod Deus corruptorum more
iudicum, pecuniam accipiat, & peccata demittat.
Accipit planè pecuniam & eleemosynis delectatur,
ea tamen ratione, vt vnusquisque peccator quando
offert Deo pecuniam suam, simul offerat & animam
suam. Nam rogo vos fratres, quæ iustitia est, vt ali-
quis criminosus pecuniam suam per eleemosynam
Deo offerat, & animam suam Diabolo per luxuriam
tradat. In pecunia, imaginem imperatoris offert Deo,
& in seipso imaginem Dei tradit Diabolo. Non ita
Dominus præcipit in Euangelio. Cùm enim dicit: Matt. 22.
C Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei,
Deo, quid aliud dicere videtur, nisi vt quomodo in
solido imaginē cęsaris Cęsari, sic in vobis ipsis reddite
imaginem Deo Dei? Nam quamlibet largas eleemo
synas aliquis tribuet, si capitalia crimina non decli-
nat, timeo valde, timeo ne fortè falsa securitate se
decipiat, & pecuniam perdat & peccatum non redi-
mat. Nemo ergo putet, quod quotidiana adulteria,
eleemosynæ quotidianæ consumant. Aliud est enim
mutare vitam, aliud colorare vitam. Mutare vitam,
est à capitalibus criminibus abstinere. Vitam colo-
rare est, minuta peccata, sine quibus esse non possu-
mus, eleemosyna quotidiana redimere. Tunc enim
D (sicut iam suprà dixi) largior eleemosyna animam
liberat, si criminosus mortifera peccata iam deserat.
Si verò, sicut iam suprà dictum est, substantiam suā
tribuat Deo, & animam suam offerat inimico, imple
tur in eo quod scriptum est: Qui baptizatur à mor- Eccl. 34.
tuo, & iterum contingit mortuum, quid proficit la
uatio eius? Et illud quod Petrus Apostolus clamat
dicens: Si enim effugientes coinquinationes mundi, 2. Pet. 2.
his rursum impleti superantur, facta sunt eorum po
steriora deteriora prioribus, cōsiderate fratres, quia
beatus Petrus Apostolus hoc peccatoribus conte-
statur, quod si postea quam redimere peccata cœpe-
runt, iterum ad criminum volutabra redierint, effi-
E ciuntur eorum posteriora peiora prioribus. Et con-
tingit eis illud quod idem Apostolus Petrus adiun-
git & dicit: Canis reuersus ad vomitum suum & sus
lota in volutabro luti. quam rem terribilius & aper-
tius etiam Salomon admonet dicens: Sicut canis o-
dibilis est quando reuertitur ad vomitum suum, sic
peccator quando reuertitur ad peccatum suum.
Quod ipse Dominus in Euangelio confirmat: Ecce
(inquit) sanus factus es, noli peccare, ne quid tibi de-
terius contingat. Quod denuò Salomon contesta-
tur & clamat: Fili peccasti, non adiicias iterum, sed Io. 5.
& de pristinis deprecare vt tibi remittantur. Quam Eccl. 21.
tem non de minutis peccatis sine quibus esse non
possu-

possumus, sed de capitalibus criminibus dixisse ma-
nifestum est. Inde etiam in Euangelio scriptum est: A
Luc.11. Cùm exierit immundus spiritus ab homine, vadit
Matth.9. per loca arida, & quærit requiem, & non inuenit.
Posthæc reuertitur & inuenit domum suam vnde
exierat, mundatam, & ducit secum septem spiritus
nequiores se, & erunt nouissima hominis illius peio
ra prioribus. Hoc enim illis contingit, qui per elee-
mosynam crimina capitalia redimere conātur. Quo
modo enim eleemosyna mundat, sic luxuria sordi-
dat. Nam si aliquis frequenter stolam suam abluat &
iterum atque iterum in lutum dimergat, nescio qua
fronte illam induere in aliqua festiuitate possit. Apta
uit sibi Ecclesiam non habentem maculam & rugā.
Si cum macula & ruga intrare in vitam æternam ne B
mo poterit, qua conscientia capitalibus criminibus
oppressus aliquis intraturum se esse in eam confidit,
nisi se emendando & eleemosynas dando munda-
uerit? Et hoc quod suggero, fratres charissimi dili-
gēter attendite, ne fortè aliquis malè intelligens cre
Eph.5. dat me dicere, quod eleemosyna nō possit prodesse
peccatis. Absit à nobis hoc fratres, non solum pro-
desse credimus, sed & multum prodesse fatemur: ea
tamen conditione, vt qui eleemosynas pro peccatis
suis erogat, crimina capitalia exercere iam desinat,
& sic eleemosynam faciat, iubente Domino, vt de-
Eleemosy dignetur seruire peccato. De qua te aliquam simili-
næ quate- tudinem charitati vestræ insinuare volo. Rogo vos C
nus pro- fratres, nunquid aliquis nostrum vult vt seruus suus
sunt. sic illi pro opere suo mercedem reddat, vt tamen ini
micis suis iugiter seruiat, & nunquam de illorum so
cietate discedat. Certum est, quòd hoc nescio, si vl-
lus homo sustinere præualeat. Quod ergo non vis
pati à seruo tuo, non est iustum vt facias Domino
Mat.6. tuo? Et ideo sicut sæpe iam diximus, quando paupe-
Sacerdos ribus erogamus pecuniam, Deo offeramus animam
canit, Sur nostram, vbi est & cor nostrum. Propterea Deus nos
sū corda. hortatur, vt per eleemosynam pauperum thesaurize
1.Cor.7. mus in cœlo, vt ibi sequatur cor nostrum, quo præ-
mittimus thesaurum nostrum. Et sacerdote dicente:
Sursum corda: cum secura conscientia respondea- D
mus: nos habere ad Dominum. Sed dicit aliquis, iu-
uenis sum, & ideo voluptatem vincere & libidinem
superare non possum. Si te non potes continere, au-
di Apostolum dicentem: Melius est nubere quàm v-
ri. Cum enim vxorem ducere liceat, & concubinas
habere vel adulterium perpetrare non liceat: quare
vis exercere quod non licet, & non vis habere quod
licet? Nullus magis illicita vitare debet, quàm qui
respuit quod licebat. Verè dico fratres, quia hoc se-
cundum Dominum non licuit aliquando, nec licet,
nec vnquam licebit. Sed quasi peius est, ita peccata
ista in consuetudinem missa sunt, & tanti sunt qui il
la faciunt, vt iam quasi ex licito fieri credantur. Si e- E
nim nullus vir est, qui sponsam suam vellet ante nu-
ptias adulterinum habere concubitum, sed omnes
homines virgines vxores accipere volunt: qua fron-
te, qua conscientia ante nuptias concubinas habere
non erubescunt? Qua fronte vxorem integram vult
inuenire, cum ipse sit corruptus.
Si enim secundum Scripturam diuinam, anima quæ
peccauerit ipsa morietur quomodo aliquis viuam
coniugem vult accipere, cùm ipse sit mortuus? Sed
Ezech.18 sicut iam dixi, mala & pessima ista consuetudo, ita à
pluribus sine aliquo Dei timore committitur, vt hoc
nec peccatum esse credatur. Sed forsitan aliquis pu-

tat licere hoc viris, & fœminis non licere: vt enim vi
A ris liceat, sicut iam dixi, peccantium obtinuit multi-
tudo. Nam in populo Christiano, quicquid fœminis
non licet, nec viris vnquā licuit aut licebit. Vnde qui
cunque hoc se fecisse cognoscunt, rogo vt non mi-
hi, sed sibi potius irascantur: & magis de sua corre-
ctione, quam de nostra oblocutione vel persecutio-
ne studeant cogitare. Et cùm dies Iudicij venerit, &
si coronam non merentur accipere, vel peccatorum
indulgentiam consequantur, Amen,

ADMONITIO EXCEPTA DE LI-
BRIS SANCTORVM ANTIQVORVM

*Patrum, vt qui se crimina, capitalia fecisse
cognoscat, ad pœnitentiæ medicamen
ta, sine aliqua dissimulatione con-
fugiat, Homilia Decima.*

VNde vos frequenter admonui fratres cha
rissimi, iterum atque iterum admoneo &
contestor, vt qui se cognoscit de littore
continentię tempestate libidinis in pela-
go luxuriæ fuisse iactatū, & castitatis incurrisse nau-
fragium, peccatorum confessionem, velut tabulam
fractæ nauis, velociter apprehendat, vt per ipsam de
abysso, ac profūdo luxuriæ possit euadere, & ad por
tum pœnitentiæ peruenire, vbi iam tutiori loco spei
C anchoram figere, & salutem perditam valeat repa-
rare. Oportet enim vnicuique super seipsum, quasi
super mortuum conclamare, & magnos super extin-
ctam animam dare planctus: & quomodo solet ma-
ter super mortuum vnicum filium lamentari, sic o-
portet super vnicam animam nostram criminis gla-
dio interfectam, totum pondus doloris effundi, si
fortè possit lachrymarum fomentis calore [illegible] sus-
citari. Ante omnia, sicut frequenter admonui, caueat
& obseruet vnusquisque peccator, ne pro suis crimi
nibus eleemosynam tribuat, vt ipsa crimina non re-
linquat, timens illud quod Apostolus dixit: Si distri- 1.Cor.13.
buero in cibos pauperum omnes facultates meas,
D charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.
Sed dicit aliquis: Quomodo in aliis charitatē custo-
dit qui seipsū interficit, qui animę suæ crudelis existit?
Cui ego respondeo: Quomodo charitatem non ha
bere iudicabitur, qui pauperibus tanta largitur? Nō
enim mentitur Spiritus sanctus qui dicit: Anima quę
peccauerit, ipsa morietur, Si enim quoties aut adulte
ria, aut homicidia committimus, animas nostras oc-
cidimus, quid nobis prodest, quod in aliis benigni
sumus, & in nobis ipsi impij esse cognoscimur? Elee
mosynas dando alienam carnem pascimus, & crimi-
na committendo nostram animam iugulamus. Et
ideo sicut frequenter admonui, sic pro maioribus
E peccatis eleemosynas demus, vt nunquam ad ipsa
crimina redeamus. Non sanitati credendum est, non
ætati. In remedia salutis suæ semper tardus est, qui
vitę suę incertus est. O si tempus pœnitentiæ sic dis-
poneretur, quando est in potestate positum, quomo
do desideratur amissum. Nos ergo quibus adhuc &
si sub incerta breuitate conceditur curare maculas,
lauare culpas, subuenire præteritis, consulere futu-
ris, & facere infecta de factis, totis viribus laborere-
mus, vt quod viuimus, ad vitam possit apponi: vt
qui viuimus, non morti proficiat, sed saluti. Sint ta-
men efficaces gemitus qui peccata in ossibus scrutan
tur, qui in medullis persequantur. Nihil intactum

fletus,nihil incuratum medicabilia pœnitentiæ do-
lor relinquat,qnod contra oos in die discussionis as
surgat, qui post vetera sæcula repentè nooum io rea
tum malæ conscientiæ mentia appareat.Festinemus
emeudatam vitam Domino antequàm auferatur,
afferre.Hic extinguamus mortem moriendo pecca-
tis. Hic vitam,vitæ meritis acquiramus ,nec nos
in tempote senectotis ad pœnitentiæ remedia reser-
uemus. Qui enim dixit peccarori:In qnacunque die
conuersus ingemuerit,omoes ioiquitates illius obli
uiooi tradeotur:Ipse etiam dixit,Nolite tardare coo
uerti ad Dominum.Si te faciebat promissio illa se-
curum, faciat te cootestatio ista solicitum: & audi
Scripturam dicentem,Memento filj qnia mors non
tardat.Et illud : Ne diaeris quia miseratio Dei ma-
gna est,multitudini peccatorum meorum iguoscit.
Misetieordia & ira apud ipsum sunt:& in peccato-
res, id est in peccatit perseuerantes, respicit ira eius.
Eccl. 14. Si enim hęc fideliter & diligenter attendimus,& ad
pœnitentiæ medicamenta sine aliqua dilatione con
fugimus,& pœnam perpetuam euadere, & ad præ-
mia æterna possumus fœliciter peruenire,ipso adio-
uante , qui viuit & regnat in sæcula sæculorum, A-
men.

SANCTI CÆSARII EXHORTATORIA AD FRATRES. HOMILIA *Vndecima.*

DOminis sanctis,& in Christo desiderã
nbus fratribus in Monasterio constitu
tis Cæsarios,Episcopus, Sanctus,ac ve
nerabilis pater vester , religiosa quidẽ
homilitate , sed propè indiscreta sug-
gestione postulat, vt ad sanctam chari-
tatem vestram exbortatorium debeam proferre ser
monem,& dum vobis quod iam propè non iodige
tis,desiderat prouidere , nobis verecundiam videa-
tur iogerere.Quid enim dicturi sumus verbo,qnod
vos iam glorioso non impleatis exemplo? Nunquid
debemua vobis dicere: Nolite mundum diligere:
quos euodem cognoscimus cum omnibos deside-
riis suis,tota fidei deuotione contemnere? Dicturi
vobis sumus,despicere sæculi ornamenta , quæ iam
Deo propicio velot porgamenta ac stercora respui-
stis.Nunquid dicere possumus,vt de substantia ve-
stra eleemosynas tribnatis,qoi non solum facultates
sed etiam vos ipsosDomino fideliter obtulistis?Nũ-
qnid admonendi estis gulę vel ebrietaoi minimè de-
seruire,cùm vos videamus ieioniis & vigiliis indesi-
neoter insistere? Nunequid prædicare possumos , vt
lites & scandala debeatis fugere , quos videmus de
periculoso & nimiis fluctibus ioquietóque sæculi
E huios pelago,ad portum monasterij fideliter ac fœ-
liciter conuolasse?Et licet de bis omnibus,quę in vo
bis Deus contulit,gaudeamus,& quia illa Deo pro-
pitiante fideliter exercetis , admonere vos minimè
præsumimus:est tamen quod non io filios rapiam.
vnusquisque quod possumos de bono intestati pa-
rentis, hic de hæreditate eius assumat fidei holose-
ricam,gestorumque varietatem preciosam.Hic man
suetudinis ac simplicitatis occupet talentum,ille de
eus pectoris , beneuolentiæ ac sapientiæ monile si-
bi vendicet.Hic Margaritam componctionis:& the
saurum castitatis inuadat.Licet enim ille locopletis-
simusDei amicus quicquidhabuit integrum,secum
tulerit,&nobis tamen, si volomos , totùm reliquit.
A Ita ergo agamus bona illins sectantes, vt qui in æter
na gloria suscitandns,sub fine sęculorum redimr.
Nunc Ecclesiæ per se de vestro in filiis meritò iam Matt. 10. & 24.
resurgat.Est quod noo incongruè debeamus vestræ
charitati suggerere : vt quod Den inspirante fideli-
ter cœpistis,ipso adiuuante vsqne ad finem glorio-
sum viriliter compleatis.Non enim qui cœperit,sed
qui perseuerauerit vsqoe in finem,hic salnus erit. Et
qui spiritalem fabricam ædificare, Christo adiuuan-
te, cœpistis,fundamentum verę religionis supra pe-
tram humiliatis collocare debetis . Quælibet enim
fabrica quamuis sublimis & ampla sit,si firmum nõ Humilitatis commendatio.
habuerit fundamentum, citò delabitur in ruinam.
B Sic est fratres dilectissimi & constructio spiritalis.
Quælibet bona quis habeat.si verę bumilitatis fon-
damentum babere noluerit,firmiter stare non pote- 1.Cor. 3.
rit.Fundamentum enim aliud nemo potest ponere
(sicut disit Apostolus)præter id quod positum est,
quod est Christus Dominos . Duo enim ædificia &
duæ cinitates à mundi initio construuntur:voam ę-
dificat Christus,alteramDiabolus: vnam ędificat bo
milis,aliam superbus:vna humiliatur vt firmiter sur
gat,alia erigitur vt infeliciter cadat. In fabrica Cbri-
sti qui ędificantur de imis,leuantur ad summa ,In fa-
brica verò Diaboli,de summis ad ima præcipitantur.
Attendat vnusquisque fratres dilectissimi con-
C scientiam suam,& si in se viderit dominari sopetbiã,
in ciuitate Diaboli se infœliciter ædificare, immò &
præcipitari oon dubitet.Si verò in illo vera humi-
litas regnat, Cbristo se coædificare, & fœliciter ad-
hærere congaudeat.Noo enim discernontur filij Dei
& filij Diaboli,nisi humilitate atque superbia.Quẽ-
cunque superbum videris , Diaboli filinm esse non
dubitès. Quemcunque bumilem conspexeris, Dei
esse filium confidenter credere debes.Vt in hoc ve-
rum esse cognoscas. Audi Scripturam dicentem:Ini
tium apostatare à Deo,omnis superbia.Et omnis qui Eccl. 10
se exaltat bumiliabitur,& qui se humiliat exaltabi-
tur.Nam quod Diabolus per superbiã deiicit,Chri-
D stus per bumiliatem erexit :quia ad vulnus superbiæ
medicamentum bumilitatis exhibuit. Si ergo volu-
mus venenum supeibię fugere, antidotum humilita
tis iugiter debemus haurire, audiamus Dominum di
centem : Discite à me,quia mitis sum & humilis
corde. Noo enim dixit:Discite à me mundum fa-
bricare,mortuos suscitate,& virtures reliquas face- Matt. 11
re,sed quia(inqoit)mitis sum & humilis corde. Ho-
militatem ergo fratres dilectissimi,ante omnia tenea
mus:non illam qnæ aliquoties foris tantum osten-
ditur,sed illam quę in conscientia retinetur. Sont e-
nim qui quando aliqua tranquillitas fuerit, bumili-
tatẽ & in ore & in corde solẽt ostẽdere, & si aliqua,vt
E assoler, tribulationis vel scandali procella surrexerit,
effrenato ore & erecta ceruice,supetbia(quæ io cor-
de tegebatur) ex ore profertur. Quare hoc factum
est fratres,quia fundamentum verę homilitatis non
habuit,quia humilitatem quam prius promittebat
io corde, postmodom non adimpleuit opere.Ex a-
bundantia enim cordis os loquitur.Sine causa quæ-
ris attingere,quod cùm potuisti,noluisti recondere.
Pectora nostra dilectissimi fratres,sic sunt,quomo-
do vasa quæ vacua esse nullateous possunt. Nam aot Matt. 12.
de booo,aut de malo quisque pleous esse cognos- Luc. 6.
citur. Et qoomodo vas aliqnod cùm ventilatur,
tuoc quale sit qood est intus,ostenditur: sic & vnus-
qoisque

quisque homo cùm aut per castigationem, aut per aliquam districtionem, vt solet fieri, fuerit ventilatus, statim ostendit vnde sit plenus, quia (sicut dixi) ex abundantia cordis os loquitur. Nam humilitas quam prius promittebat, in ore tantum erat, in conscientia non erat. Cùm autem propter iustitiam castigatus fuerit, tyrannico forore amarissima verba respondit. Superbia illa non tunc nascitur sed nũc in veritate monstratur. quia non illum disciplina vel castigatio sancta superbum fecit, sed qualis diu esset ostendit. Sicut econtrario anima humilis & sancta, etiam si aliquotiès (vt fieri solet) aliquas iniustas, aut iustas increpationes audiat, amplius se Christo inspirante humiliat, & minus se audire, quàm meretur, Spiritu sancto proclamante subclamat. Sic & ille qui superbiam regit in corde, cùm ventilatus fuerit, fœtorem teterrimum emittit: & ille qui est humilis & mitis, odorem suauissimum reddit. Humiles ergo simus fratres dilectissimi. non solùm senioribus, sed etiam coæqualibus & iunioribus nostris, ne Deus superbis resistat, ne se exaltantes humiliet, ne inflati per viam angustam transire non possint.

Quicquid vobis à senioribus fuerit imperatum, sic accipite tanquam de cœlo sit ore Dei prolatum. Nihil reprehẽdas, nihil discutias, in nullo penitus murmurare præsumas, quia in Monasterio seruire venisti, non imperare, obedire, potius quàm iubere: totũ sanctum, totum iustum, totum vtile iudica quicquid aut tibi, aut aliis videris imperari. Et non solùm tuã linguam studeas à murmuratione mortifera prohibere, sed etiam murmurantem alium non libenter audire, sed magis, quantum potes, contende tuo sancto, & salubri consilio furorem illius mitigare. Sunt enim quod peius est, adiutores diaboli, qui statim vbi viderint aliquos nimia iracundia cõmoueri, venenoso consilio, vnde amplius irascantur, conantur ingerere. Isti de parte sinistra sunt, & in illa ruinosa ciuitate diaboli construuntur. Sunt verò & alij Christo propiciante, de quibus Apostolus ait, Christi sumus adiutores. Sunt ergo adiutores Dei, qui statim vbi viderint in corde cuiusque fratris venenum superbiæ serpere, omni celeritate illud medicamento verę humilitatis conantur extinguere. Et sicut illi alij incentores malorum pro sua perditione multiplicem pœnam merentur, ita isti humiles & benigni duplicem gloriam consequuntur. Illi enim per mala consilia sua non solùm in suis, sed etiam in aliorum cordibus Christum occidere conantur, sancti verò, & humiles in se, & in aliis Diabolum persequuntur. Et ideo fratres sicut iam suprà suggessi, de reuera & non falsa humilitate debemus præsumere, & omnibus nos velut medicamentum & lumen splendidum debemus ostendere, vt impleatur in nobis illud quod Dominus dixit; Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant vestra opera bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.

Luc. 6.

Nam si charitas & humilitas vera non fuerit, de solo habitu religionis præsumere vel confidere non debemus, ne simus velut Sepulchra dealbata. Nemo se circumueniat fratres, quia nemo sibi soli viuit, & nemo sibi soli moritur.

Quantis enim exemplum verę humilitatis & perfectę charitatis ostenderis, cùm tantis & pro tantis æterna præmia possidebis. Si verò (quod absit) superbiæ, iracundiæ, murmurationis vel inobedientiæ formam ad imitandum te aliis dederis, non solùm pro te, sed etiam pro illis quos destruxeris, gehennæ supplicium sustinebis sed dicis fortasse, nimis dura sunt & inepta quæ nobis à nostris senioribus imperantur.

Non legisti: Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras? Non legisti, quia arcta & angusta via est quæ ducit ad vitam? Non audisti Apostolum dicentem, Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum? Et non audisti Prophetam dicentem. Virga & flagello castigaberis filia Sion, vt non discedat zelus meus à te. Et illud: Quos amo, arguo & castigo. Et alibi. Flagellat Deus omnem filium quem recipit. Et si ea quæ vel præcipiuntur, dura sunt, nunquid murmurando illa facere poteris meliora? Cum humilitate præbe obedientiam. Si verò non præuales, impossibilitati tuæ cum humilitate postula veniam. Dura tibi videntur præcepta senioris: quantum tibi duriora erunt consilia deceptoris? Aspera tibi videntur, quæ tibi à senioribus imperantur: quantum duriora sunt, quę auaritia imperat cultoribus suis: quam laboriosa & quàm periculosa itinera illos sustinere compellit. Et cùm illud totum patienter excipiant, propter pecuniam temporalem, tu quare non æquanimiter pertuleris propter vitam ęternam? Non legisti: Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis? Et illud: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit, oleum autem peccatoris, id est, adulatio assentatoris, non impinguet caput meum: Senior enim castigat, vt corrigat: Diabolus autem blanditur, vt perdat. Consilium autem Diaboli (sicut Propheta dicit) ad tempus impinguat fauces, postea felle amarior inuenitur. Ipse enim breuissimo tempore per viam latam, & spatiosam superbientes vel luxuriantes, ducit ad mortem: sicut è contrario Christus Dominus noster per arctam, & angustam viam humiles & obedientes perducit ad vitam. Ambæ istæ viæ, & latum & angustum finem habent, & breuissimæ sunt. Nec in angusta via diu laboratur, nec in illa diu quis gaudet: ac si quibus lata via & luxuriosa delectat, post breuę gaudium habebunt sine fine supplicium. Et è contra, illi qui Christum per viam arctam sequuntur, post breues angustias ad æterna merebuntur præmia peruenire.

Act. 14.
Apoc. 3.
Heb. 12.

Nam si laicus homo, & in sæculo constitutus superbiam habeat, peccatũ est: Monachus verò si habuerit, sacrilegium est. Taliter vos exhibere debetis fratres, tam sanctè & tam iustè, tam piè, vt merita vestra non solùm vobis sufficere, sed etiam peccantibus aliis in hoc sęculo possint veniam impetrare. Nam si linguam non refrenamus, non est vera, sed falsa religio nostra. Et melius fuerat non vouere, quam post votum promissa non reddere. Et hæc fratres non ideo suggero, quod vos tales esse cognouerim, sed timentis magis animo quam reprehendentis loqui sumo, propter quod Apostolus dicit: Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Non ideo dixi, quia illud facitis: nos enim talem fiduciam de vobis habemus, vt magis nos credamus vestris orationibus adiuuari, vt inter procellas vel tempestates sæculi huius possimus ad portum venire fœlicitatis, supplicantibus vobis.

Iacob. 1.
Merita si-
bi & aliis
prosunt.
Eccl. 5.
Phili. 2.

Adiuuante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum: Amen.

ITEM HOMILIA EIVSDEM Cæsarij, de eo quod scriptum est in Euangelio: Regnum Dei intra vos est, & inter animam & carnem iusto iudicio iudicetur, & vt nunquam contra Dominum murmurantes, pacem cum ipso habere possimus, & qualiter iustitiam & pacem vel gaudium habere possimus, Homilia XII.

AVdiuimus cùm Enangelium legeretur, dicente Domino: Regnnm Dei intra vos est. Et quia sciebat quod non omnes poterant intelligere quod dicebat, cùm dixisset, Regnum Dei in- *Luc. 17.* tra vos est: quasi ab aliquo interrogaretur, subdidit B & addidit dicens: Regnum Dei non est esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium. *Rom. 14.* Rogo vos fratres charissimi, consideremus conscientias nostras: videamus, si regnum Dei intra arcellas animæ nostræ repositum habemus. Si est ibi iustitia, si pax, si gaudium, securi sumus quia regnum Dei intra nos esse cognoscimus. Sed quæ est ista iustitia, quæ pax, quod gaudium, diligenter attendite. Iustitia ergo vera & perfecta, ipsa est quæ non facit alijs quod sibi non vult. Sed dicit aliquis: Quis potest omnibus hominibus benefacere? *Iustitia perfecta.* Potest tamen omnibus hominibus bene velle. Quod cùm feceris dicit tibi Euangelista: *Luc. 2.* Gloria in excelsis Deo & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Potest dicere aliquis, Facultatem non C habeo: nuoquid potest dicere, Bonam voluotatem habere non possum. Ipsa est ergo vera iustitia, quæ omnibus hominib⁹ quod sibi velit optat. hoc quod sibi vult, illis venire desiderat. Ipsa est vera iustitia quæ pro amore Dei non solùm amicos sed etiam ipsos diligit amicos. Sed istam veram iustitiam fratres tunc alijs bene impendimus, si & nos habere desideramus. Nã quomodo quisquam alijs largitur, quod in ipso babere non cognoscitur? Sed fortè aliquis interrogat, quomodo in nobis iustitiam seruare debemus? Attendite fratres, iustitia videtur mihi quod inde nomen accepit, quia intra duas partes, aduersas & contrarias sibi iustè iudicare consueuit. *Duo sibi aduersantia sunt in nobis.* Eia fra- D tres, agnoscamus & in nobis duo quædam esse contraria. Nam caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem. *Gal. 5.* Habemus ergo & interiorem hominem, & exteriorem. Habemus carnem & animam: hoc est, habemus dominam & ancillam. Si ergo vis vt tibi credam, quod possis iustè causam alterius iudicare, in te ipso volo primum agnoscere. Esto iustus iudex in te ipso: tribue animæ quod dignum est: reserua carni quod opus est. Tribue dominę, quod illi sufficiat in æternum, & hoc tantum reserua ancillæ, vnde viuere possit in mundo. Nam si domina bumiliatur, & ancilla erigitur, si dominæ aut parum aut oihil reponitur in cœlo, & E eorum ancillæ reseruator in mundo: ecce iam in nobismetipsis iusti non esse cognoscimur. Et quomodo causa alterius directo ordine à nobis auditur, quando in nobis & in oostra causa nihil iustitiæ reseruatur? Hoc solùm scio fratres, quod nunqoam alterius causam iustè iudicare poterit, qui inter animá & carnem suam iustitiam tenere noluerit. In anima enim & in mente ad imaginem Dei facti sumus, secundum carnem verò de limo terrę formati sumus. *Imago Dei in anima.* Qui ergo plus amat carnem quàm animam suam, imagioem Dei vult deponere deorsum, & terram erigere sursum: & qui in se ipso tam iniustus est, si A causam alterius audierit, sine dubio iustitiam non tenebit. Et ideo qui iustitiam teoere desiderat, à se ipso incipat, & in se prius iustitiam teneat, & inter carnem & animam suam iustus iudex esse consuescat. Carni victum & vestimentum simplicem & mediocrem, seruet in mundo: & quod est melius, aoimam per eleemosynas ponat in cœlo. Nam si aliter fecerit, & se non emendauerit, si in boc perseuerare voluerit, quomodo iudicat io boc sæculo, sic iudicandus est in futuro. Et boc quidem de vestra iustitia breuiter dictum sit. Pax enim quæ sit vera, debetis agnoscere. Noo est enim illa vera pax, quam sibi inuicem videntur præstare raptores & ebriosi, male *Pax vera.* B dici & superbi. Ista nec pax dicenda est, quia oon de radice charitatis coosurgit. Qui ergo pacem veram desiderat, primùm cum Deo pacem habere cootendat. Sed dicat aliquis. Quis est qui pacem cum Deo habere non velit? Ille vtique qui non sic viuit, quomodo Deus præcepit esse viuendum: Quis est qui pacem cum Deo non habet? cui displicet Deus. Sed dicit aliquis: Et quis ita insanus est, vt illi displiceat Deus? Si te ipsom discutio, fortè te ipsum inuenio cui displicet Deus. Dic mihi rogo te, nunquam murmurasti contra abundantiam pluuiarum? nonquam ariditatem quęstus es siccitatum? nuoquam murmurasti cootra fœlicitatem malorum bominum? nun- C quam iratus es cootra violentiam ventorum? Et vt quod est amplius dicam, nunquam blasphemasti quãdo vinearũ fructus ampli⁹ nõ collegisti? Et si in istis omnibus rebus te contra Dominũ agnoscis, & intelligis non murmurasse, sciro te pacem veram cum Deo habere in omnibus quæ tibi acciderint: Clama quod ille beatissimus Iob cum conscientia secura clamabat: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit oomen Domini benedictum. Nam si quando tibi bene est, laudas Dominum: & quando tibi male est, murmuras *Io. 1.* contra Dominum: non babes pacem cum Deo, nec potes dicere cum Psalmista: Benedicam Dominum D in omni tempore. quem oou fœlicitas corrumpit, nec aduersitas terret: prima ergo & vera pax est, vt cum Deo pacifici simus. Cùm hoc factum foerit, *Psal. 33.* etiam in oobis ipsis pacem habere poterimus. Nam qui cum Deo pacem habere noluerit, in se ipso pacem habere non poterit. Sit ergo pacifica cum Deo anima nostra, vt animæ nostræ sit subdita caro nostra, Nam si te non regit superior, cruciat te & affligit inferior, incliner sub iugo Dei ceruicem suam anima tua, vt & sub iugo animæ tuæ collum suum subiiciat caro tua. Tunc erit pax vera atque perfecta, quando non solùm cum alijs, sed etiam oobiscum pacifici sumus. Sed quia adhuc io prælio sumus, E & contra Diabolum pugnamus, nec de victoria desperemus, si cum Deo pacifici sumus. Et si Deo coniuncti sumus, quomodo potest fieri vt Diabolum timeamus? Talem imperatorem tecum habes, & diabolum times? Sub tali rege militas, & de victoria dubitas? Aduersatur qoidẽ quotidie diabolus, sed præstò est Christus: ille vult premere, ille leuare: ille vult occidere, ille viuificare. Sed securi estote fratres, plus valet ad erigendum Christus, quàm ad deprimendum Diabolns. Si ergo sicut suprà diximus, iustitiam & pacem toto corde seruemus, tunc etiam verum gaudium habere poterimus.

quod

Quod est verum gaudium fratres, nisi regnum cœlorum? Quod regnum cœlorum, oisi Christus Dominus noster? Sic enim Angeli suo Testimonio firmauerunt: cum enim dixissent: Euangelizamus vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: statim subiecerũt. Quia natus est nobis hodie Saluator, *Luc.2.* qui est Christus Dominus. Scio fratres, quod verùm gaudiũ omnes homines habere volũt, sed ipse se circumuenit, qui vult agrum colere, & vult de fructu gaudere: ipse se decipit, qui non vult arborem plan- *Verum gaudium.* tare, & vult poma colligere. Verum gaudium non possidetur, nisi pax, & iustitia teneatur. Prima est enim & quasi radix iustitia, secunda pax, tertia gaudiũ. de iustitia nascitur pax, de pace gaudiũ generatur. Iustitia & pax quasi bona opera esse videntur, gaudiũ verò fructus esse bonorum operum intelligitur. Nunc ergo faciendo iustitiam, & pacem tenendo, quasi in bono opere paruo tempore laboramus, sed postea de fructu bonorum operum sine fine gaudebimus. *Eph.2.* Audi Apostolum de Christo dicentem. Ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum. Gaudiũ verò ipse sit Christus, iam antea diximus. Et Dominus Iesus Christus in Euangelio cum suis discipulis loqueretur, ita eos exhortatus est, dicẽs: Iterum (inquit) videbo vos, *Io.16.* & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Quid est, gaudium vestrum nemo tollet à vobis, nisi meipsum Dominum vestrum nemo tollet à vobis? Atẽdite cõsciẽtias vestras fratres charissimi, si est in vobis iustitia: id est, si omnibus hominibus hoc vultis & desideratis, & optatis quod vobis ipsis, si est in vobis pax quę nõ solum ad amicos sed etiam vsq; ad ipsos perueniat inimicos, scitote quia regnum cœlorum (hoc est Christus Dominus) manet in vobis. qui verò ad conscientiam suam recurrens non ibi inuenerit iustitiam sed auaritiam, non pacem sed discordiam, non gaudium de spe vitæ ęternæ, sed carnalem lætitiam amore luxuriæ: agnoscat & intelligat quia nõ in illo regnet rex legis Christus, sed crudelis tyrannus. Modò fratres donec adhuc viuimus in hoc corpore, possumus nos cum Dei adiutorio emendare atque corrigere. Si verò nos multis criminibus inuolutos vltimus dies inuenerit, corrigendi tempus non erit. Erit enim tunc sicut omnib. sãctis æternũ gaudium, ita peccatoribus sine fine supplicium: sed illis hoc erit qui se per pœnitentiam emendare noluerunt. Tunc dicturus est Christus ad sinistram positis, Discedite à me maledicti in *Matt.25.* ignem æternum. Ad dexterã verò positis: Venite benedicti, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Ad quàm beatitudinem vos Dominus sub sua protectione perducat, cui est honor & gloria & imperium cum patre & sancto spiritu in sęcula sęculorum, Amen.

ITEM EIVSDEM HOMILIA DECIMATERTIA.

Admonitio populi, vt lectiones diuinas audire studeant, & qui potest legere legat, qui verò non potest, legentem libenter audiat: quia hoc erit animæ pro cibo & potu in æternum, quod hic de diuina lectione conceperit, & de similitudine cultura terræ: vt vel sic excolere studeamus animam, quemadmodum vineam vel olineta. Et de similitudine cultura & de purgandis vitibus vel olиuetis, & de agro mundando spinis atque lapidibus, vbi tricenos, & sexagenos, & centenos A *fructus proficiat: & de tribus professionibus, virginum, viduarum & coniugatorum. et licet ex his iam in alio sermone aliqua contineantur, tamen & hic apta sunt, & conueniunt.*

GRatias Deo agimus fratres charissimi, quia nos & si inter multas occupationes sanctę charitati vestrę repręsentare dignatus est: nouit enim diuina clemẽtia, quia etiam si secundo, aut tertiò per singulos annos vobis possimus occurrere, nec sic quidem poteramus nostra desideria satiare. Quis enim pater est, qui filios suos, & præcipuè fideles & bonos non frequenter videre desiderat? Concedat Deus vobis omnibus vt & in nobis quos tanta charitate sus- B cepistis, aliquid boni inuenire possitis: & nos hoc sẽper in vobis videamus, vnde plenius gaudere possimus. Quia ergo quantum dignũ est, de charitatis vestræ præsentia gratulamur, de salute communi quantum Dominus dederit, colloquamur. Quando aliquid de vtilitate animæ proferimus fratres charissimi, nemo se excusare conetur, vt dicat: Non mihi vacat legere, & ideo non possum Dei præcepta vel agnoscere vel implere, nec dicat aliquis vestrum: Nõ noui litteras, ideo mihi non imputabitur quicquid minus de Dei præceptis impleuero. Inanis est & inutilis excusatio ista fratres charissimi. Primũ est, quod lectionem diuinam, etiam si aliquis nesciens litteras C non potest legere, potest tamen legentem libenter audire. Qui verò litteras nouit, nunquid potest fieri quod non inueniat libros, quibus possit scripturam diuinam relegere? Tollamus à nobis fabulas vanas, mordaces iocos, sermones ociosos ac luxuriosos, quantum possumus respuamus, & videamus si nobis non remanet tempus in quo lectioni diuinæ vacare possimus. Fugiamus prandia luxuriosa quæ nos occupant vsque ad vesperam, contemnamus cœnas quæ nos aliquoties etiam inuitos vsque ad noctem mediam trahunt, in quibus & caro nostra per ebrietatẽ debilitatur, & anima per turpiloquia, & scurrilitates vulneratur, fortè aut etiam moritur. Istas ma- D las occupationes quæ & animam & corpus debilitant fugiamus, & videbimus quod nobis remanet tempus, in quo aliquid de salute animæ cogitemus. Quando noctes longiores sunt, quis erit qui tãtum possit dormire, vt lectionem diuinam vel tribus horis non possit aut ipse legere, aut alios legentes audire? Illi enim lectionem diuinam legere non possunt, qui se, sicut iam dictum est, vsque ad mediam noctem inebriare contendunt. Nos verò si Deo volumus placere, & de salute animę attẽtius cogitare, sobrietatem debemus diligere, & ebrietatem quasi foueam inferni longè refugere. Attendite rogo vos fratres, si hoc dico quod non ignoratis. Nouimus enim E aliquos negociatores, qui cum literas non nouerint, requirunt sibi mercenarios literatos: & cum ipsi literas nesciant, aliis scribẽtibus ratione sua ingẽtia lucra conquirunt.

Et si illi qui literas nesciunt, conducunt sibi mercenarios literatos vt acquirant terrenam pecuniam, tu quicunque es qui literas non nosti, quare etiam non cum precio & mercede rogas, qui tibi debeat scripturas, diuinas relegere, vt ex illis possis præmia æterna conquirere? Pro certò fratres, qui hoc studiose requirit, credit quod ille in æternum prodesse possit. qui verò lectionem nec ipse

Sacris literis, & harum lectioni incumbendum est.

vult legere, nec legentem libenter audire, omnino non credit, quod aliquid boni possit acquirere. Vos ergo fratres rogo & admoneo, vt quicunque literas scitis, scripturam diuinam frequentius relegatis qui verò non scitis, quando alij legunt, intentis auribus audiatis. Lumen enim animæ, & cibus æternus, non est aliud, nisi verbum Dei, sine quo anima non viuere potest, nec videre: quia quomodo caro nostra moritur, si non capiat cibum, ita & anima nostra extinguitur, si non accipit diuinum verbum. Sed dicit aliquis: Ego homo rusticus sum, & terrenis operibus iugiter occupatus sum: lectionem diuinam nec audire possum, nec legere. Quàm multi rustici, & quã multę mulieres rusticanæ, & tamen cantica Diabolica, amatoria & turpia, ore decantant? Ista possunt tenere atque parare quæ Diabolus docet, & non possunt tenere quod Christus ostendit. Quando celerius & melius quicunque rusticus, vel quæcũque mulier rusticana, poterat vtilius & Symbolum dicere, & orationem Dominicam, & aliquas antiphonas & Psalmos quinquagesimum vel nonagesimum, & parare & tenere & frequentius dicere, vnde animam suam & Deo coniũgere, & Diabolo liberare posset? Nam quomodo cantica turpia, in tenebras Diaboli mittunt: sic cantica sancta, Christi lumẽ ostendunt. Nemo ergo dicat: non possum aliquid de hoc quod in Ecclesia legitur, retinere. Sine dubio enim, si velis, poteris. Incipe velle, & statim intelliges. Et vt de operibus bonis nullus homo se valeat excusare, donante Deo, volo vobis qualemcunque rationem suggerere. Animæ nostræ cura (fratres charissimi) maximè terrenę culturæ similis est. Sicut enim in terra quæ colitur, alia extirpantur, alia radicitus euelluntur: vt quę bona sunt, seminentur: ita etiam animæ nostræ fieri debent. Eradicentur mala, & bona plantẽtur. Extirpentur noxia, & inserantur innoxia. Superbia euellatur, & humilitas plantetur. Proiiciatur auaritia, & misericordia teneatur. Contemnatur luxuria & castitas diligatur. Nam quomodo in terra tua, nisi mala proieceris, bona plantare non poteris: sic & de anima tua, nisi spinas & tribulos vitiorum eradicaueris, virtutum germina sancta plantare non poteris. Dic mihi, rogo te, quicunque es ille, qui iam paulò ante dicebas, quòd pro eoquòd nõ nosses legere, ideo nõ possis Dei præcepta complere. Dic mihi:

Anima cura terrenæ culturæ similis est.

Quis tibi monstrauit, quomodo putares vineam tuam? Quo tempore plantares nouellam, quis tibi hoc ostendit? Quod nisi aut vidisti, aut interrogasti cultores optimos, qualiter scires colere villam tuã? Quomodo ergo solicitus es de villa tua, & de tua anima non es solicitus? Attendite (rogo vos fratres) duo genera agrorum sunt. Vnus ager, est Dei: alter est hominis. Habes tu villam tuam: habet & Deus suam. Villa tua, est terra tua: villa Dei, est anima tua. Nunquid iustum est, vt villam tuam colas: & villam Dei, desertam dimittas? Si colis terram tuam, cole & animam tuam. Villam tuam vis componere, & Dei villam desertam dimittere? Et nunquid hoc iustum est, fratres? nunquid à nobis hoc meretur Deus, vt animam nostram quam satis ille diligit, negligamus? Quomodo attendis villam tuam cultam, & gaudes? cur non attendis animam tuam desertam, & plangis? De agro villæ nostræ paucis diebus victuri sumus in mundo: ibi ergo, hoc est in anima nostra, maius studium debemus semper impendere.

Animam nostram quasi villam suam nobis dignatus est committere Deus, vt illam omni studio debeamus excolere. Totis ergo viribus cũ Dei adiutorio laboremus, vt cum Deus ad agrum suum, hoc est ad animam nostram venire voluerit, totum cultum, totum compositum, totum ordinatum inueniat, non spinas: vinum inueniat, non acetum: triticum magis quàm lolium. Si omnia quæ placeant oculis suis inuenerit, æterna nobis præmia recompensabit. Si verò totum desertum & spinis repletum aspexerit, cum ipsis spinis operum nostrorum æterno nos incendio deputabit. Inde est fratres, quòd frequenter tribulationes & angustias sustinemus: quia nobis Deus vicem quodammodò reddit. Nolumus nos amare animam nostram, quam ille amat: & ille villã quam nos amamus, dimittit vt pereat. Nam vt deserta remaneret ab hostibus terra nostra longo tempore, multis vitijs & criminibus deserta remanserat anima nostra. Quia ergo animam nostram quam Deus diligit non amauimus, totum quod in hoc mundo amabamus perdidimus. Et ideo fratres charissimi, vel sic discamus plus animam amare quàm carnem, æterna potius eligere quàm caduca. Quidquid enim pro carne laboramus, totum peribit: hoc solùm perire non poterit, quod vnusquisque pro salute animæ suæ in cœlo reposuit. Nemo se excuset & dicat litteras non scire, ideo non posse Dei præcepta complere. Non est grande quòd à nobis requirit Deus, non durum, non asperum. Clamat tibi in conscientia tua æterna iustitia, quomodo gubernas agrũ tuũ, guberna & cor tuũ. quomodo colis villã tuã cole & animã tuam. Quomodo superfluos palmites tollis de vite tua, sic malos affectus tolle de anima tua. Præcidis de vite tua quod malum est, incide de anima tua quod iniquum est. Quomodo qui vitem suam vno anno putare noluerit, ipso anno abundantius exhibet, & postea sine fructu sterilis remanebit: sic & qui malas cogitationes & mala desideria non tollit de anima sua, videtur afferre fructum de rapinis & fraudibus in anno vitæ suæ quo viuit in hoc mundo: sed postea remanebit sterilis in æternum. Et quia fructus legitimè non exhibuit, quasi sarmenta luxuriosa & infructuosa, æterna illud flãma sine misericordia cruciabit: sicut ipse Dominus dixit: Paleas autem comburet ignis inextinguibilis.

Quomodo in vite tua totos oculos superfluos amputas & duos aut tres qui sunt legitimi derelinquis: sic & anima tua, omnia desideria quæ res alienas malè respiciunt & pessimè concupiscunt, spiritus sancti gladio & crucis falce debes incidere: & hoc tantum vnde iustitia vel misericordia cernitur reseruare. Nam terra quando colitur fratres dilectissimi, nescitis q̃ consuetudo seruetur: Primũ euelluntur spinę, lapides proiiciuntur, postea terra ipsa proscinditur, combinatur, retertiatur: deinde quarto aut quinto sulco, ordine legitimo seminatur. Hoc ergo fiat fratres charissimi, in anima nostra. Primùm eradicentur spinę: id est cogitationes malę. Postea lapides auferantur, hoc est, omnis malicia vel duricia expurgetur. Deinde cor nostrũ Euãgelico aratro & crucis vomere proscindatur & aretur, & cõfringatur per pœnitentiã, molliatur per eleemosynam, per charitatem sementi Dominicę præparetur: & vt tunc purgata & bene culta, cordis nostri terra, cum gaudio semen verbi Dei possit excipere, & non solùm, trige-

Matth. 3.

trigesimum,sed etiam sexagesimum,&centesimum. A Tres enim professiones sunt in sancta Ecclesia Catholica,Sunt virgines,sunt viduę, sunt etiam coniugatę.Virgines exhibent centesimum , viduæ sexagẽsimum,coniugatę verò trigesimum. Alius quidem habet amplius,alius minus:sed omnes incœlesti horreo reconduntur, & ęterna beatitudine fœliter perfruuntur? Virgines ergo cogitantes Mariam : viduæ considerantes Annam,maritatæ verò Susannam:Imitentur illarum castitatem in hoc sęculo , vt illi coniungi vel sociari mereantur in æternum.Bonę enim virgines quæ non solum corpore,sed etiam corde & lingua virgines esse voluerint , sanctæ Mariæ cum reliquo exercitu virginum socientur. Bonę viduę, B non deliciosę,non linguosę, non inuidiosę , non superbæ,quæ ieiuniis , eleemosynis & orationibus sicut beata Anna faciebat,seruiunt Deo,cum ipsa Anna sancta sociantur & multis milib,viduarum. Coniugatæ verò quæ sibi inuicem fidem seruauerint,& extra se nihil agnouerint, se ipsas tantum non nisi pro desiderio filiorum agnouerint , assiduę eleemosynas fecerint, & in quãtũ possunt Dei præcepta seruauerint, sancto Iob,sanctęSarę vel sanctæ Susannę, cum Patriarchis & Prophetis merebuntur fœliciter sociari. Rogo vos fratres charissimi,semper recolite, semper retinete quod vobis pro animæ vestræ salute suggerimus:nolite hoc transitoriè accipere. Debet enĩ sermo noster in corde vestro radices figere,vt C in tẽpore retributionis possit æternæ vitæ fruct⁹ fœliciter exhibere. Qui potest totum retinere quod dicimus, Deo gratias agat: & aliis quod retinet , semper ostendat, Qui totum non potest retinere,vel partem aliquam recordetur.Et si totum non potest,singuli ternas vel quaternas sententias retinete. Et dum vnus alteri insinuat quod audiuit,totum vobis inuicem referendo non solùm memoriter retinere , sed etiam in operibus Christo adiuuante poteritis implere. Dicat vnus alteri:Ego audiui Episcopum meũ de castitate dicentem. Alius dicat: Ego in mente habeo illum & de eleemosynis prædicasse. Alius dicat: D Remansit in memoria mea quod dixit , Vt sic colamus animam nostram quomodo colimus terram nostram. Alius referat:Ego retineo dixisse Episcopũ meum,vt qui nouit litteras,scripturam diuinam studeat legere: qui verò non nouit,quærat sibi & roget qui illi debeat pręcepta relegere,vt quod legerit possit Deo adiuuante complere. Dicat etiam alius : Ego audiui Episcopum meum dicentem , quod quomodo negociatores qui non nouerunt litteras , conducunt sibi mercenarios literatos,vt acquirant pecuniam:sic Christiani debent sibi requirere & rogare, &(si necesse est)etiam mercedem dare,vt illi acquirant vitam ęternam. Hæc si agitis , si vos inuicem admonetis,& in hoc sęculo fideliter potestis viuere,& E postea ad æternæ vitæ beatitudinem peruenire. Nã si statim vbi de Ecclesia discesseris , totum quod ab Episcopo audisti oblitus fueris, sine fructu venisti ad Ecclesiam,sine fructu inanis redit ad domum tuã. Sed absit hoc à vobis fratres:magis impleatur illud quod scriptum est: Beati qui custodiunt iudicium & faciunt iustitiam in omni tempore. Et illud : Misericordia autem Domini à sæculo & vsque in sæculum super timentes eum, & iustitia eius super filios filiorum custodientibus mandata eius , & memoria retinentibus vt faciant ea. Ad quam vos misericordiam Dominus pro sua pietate perducat , qui viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Quæ audierint in concione populi, postea repetant.

Psal. 105

Psal. 102.

EIVSDEM DE DILECTIONE PArentum,& de decimis, Homilia XIIII.

REgimus fratres dilectissimi, monente nos Domino per Prophetam parentibus nostris & honorem semper & amorem impẽdere. Et si fortè euenerit, vt aliqua paupertate laborent, necessitates eorum secũdum quod possumus subleuare. Sic enim ait: Si videris (inquit) nudum,cooperi eum , & domesticos seminis tui ne despexeris Hoc loco domesticos seminis, parentes nostros intelligi voluit. Sed dicit aliquis. quis est qui parentes suos odio habet? vt hoc pro magno Domi- B nus admonuerit per Prophetam. Sine dubio fratres sciuit Spiritus sanctus nonnullos homines,qui cùm ad aliquos honores aut diuitias vndecunque acquisitas peruenerint,ita parentes suos pauperes despiciunt,vt eos nec videre dignentur. Quod qui fecerint,non solum peccatum , sed etiam graue crimen se admisisse non dubitent. Et fortè euenit: vt ille per diuitias&superbiam crimina grandia vel peccata cõmittat, & parentes sui pro ipsa paupertate & humilitate & simplicitate iustitiam teneant. Et qua fronte infœlix dedignatur attendere parentes suos innocentes & iustos,cùm ipse sit peccator & impius? Si quis ergo idoneus est,si aliquos parentes habuerit C pauperes, ipsis prius necessaria tribuat , & sic indigentibus extraneis eleemosynam faciat : quia reliquis pauperibus si tu non dederis,dabit alius: parentibus verò tuis pauperibus si tu nil largitus fueris, difficile est alius largiatur, ipse est eleemosynarum ordo iustus atque legitimus, vt prius tibi & tuis victum & vestitum sufficientem & mediocrem , non pomposum,nec deliciosum prouideas:deinde , sicut dixi, si qui sunt pauperes de parentibus tuis , quantũ præuales largiaris. Deinde seruos & ancillas tuas, nec esurire,neque algere permittas. Et posthæc quicquid tibi Deus(sicut dixi) excepto victu & vestitu dederit,non in terreno vbi fures effodiunt & furan- D tur,sed in cœlesti thesauro recondas , vt vbi fuerit thesaurus tuus,ibi sit & cor tuum . Et cùm sacerdos clamauerit,Sursum corda,securi , & in veritate respondeamus: Habemus ad Dominum . Quæcunque enim Deus excepto mediocri & rationabili victu & vestitu,siue de quacunque militia,siue de agricultura contulerit,nõ tibi specialiter dedit,sed per te pauperibus eroganda transmisit. Si noluens dare,nouetis te res alienas auferre, quia (sicut dixi) hoc solum est nostrum quod nobis vel nostris rationabiliter sufficit. Quicquid superfuerit. Deus noster (sicut dixi) pauperibus erogando transmisit. Ac si non solùm decimas dare debemus , sed etiam de nouem parti- E bus quicquid solutis vel expletis sumptibus nostris remanserit, quasi alius transmissum fideliter erogare debemus.

Matt 6.

Sursum corda, clamat Sacerdos.

Quod tamen si fecerimus, verè nostra sunt, quæ donamus. Si verò non facimus,nec illa nostra sunt quę seruamus, nec nos ipsi nostri sumus qui seruare videmur. Et tamen fratres,non video qua fronte illi non offerimus decimum à quo accepimus totum. Si velit Deus facere rationem nobiscum & dicere, terram quã colis,ego feci: animalia quę te ad colendum adiuuant,ego condidi: calorem Solis ego tribuo: pluuiam temporibus suis,ego dispenso: ipsam sementẽ quam spargis,ego concedo: sed ad iustam rationem

tibi decimas reſeruare, & mihi nouem partes, non
A
quæro, Miſericors eſſe volo: exemplum tibi præbeo, vt quomodo miſertus ſum tui, ſic miſerearis pauperis. Si ergo fratres, iuſtam rationem nobiſcum voluerit facere Deus, nunquid eſt quod reſpondere poſſimus? Et licet in multis ſanctarum ſcripturarum locis, nos de his rebus admoneat Deus, tamen per Apoſtolum
1.Tim. 6.
ſpecialiter clamat & admonet dicens: Habentes victum & veſtitum, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem diaboli & deſideria multa & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem: quia radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes naufragauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu verò homo Dei hæc fuge, ſectare iu
B
ſtitiam, pietatem, & fidem, &c: Rogo vos fratres vt de Scripturis reliquis taceamus: ſententia iſta Apoſtolica, vnicuique Chriſtiano ſufficit: Verè dico fratres, quod qui ſub tali tonitruo de auaritiæ ſomno non ſurgit, non dormiens, ſed mortuus eſſe credendus eſt.
Tonitruū contra auaritiam.
Et ideo fratres, quia pro iſta fragilitate carnali multis peccatis tanquam circumuolantibus muſcis aſſiduè inquietamur atque compungimur, ad portum miſericordiæ Dei inter procellas & tempeſtates mundi iſtius feſtinemus.
Matth. 5. Luc. 11.
Fortè aliquis interrogat, quomodo ad hunc portum valeat peruenire? Audiat Chriſtum dicentem: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Et iterum:
C
Date eleemoſynas, & ecce omnia munda ſunt vobis. Ergò iſtam Apoſtoli ſententiam, ſi euadere de pelago mundi huius volumus, ante oculos ſemper habere debemus. Sufficiat nobis habere victum & veſtitū rationabilē, nō pōpoſū, nō delicioſū: & quicquid āplius Deus dederit, non negetur vſibus pauperum: quia per nos, ipſis probatur eſſe tranſmiſſum. Et ſi id quod nobis ſuperfluum eſt, non dederimus, res alienas inuaſimus. Et quanti pauperes cum noſtra ſcientia, fame mortui fuerint, cauſas nobiſcum ante tribunal Chriſti dicturi ſunt? Et quia duo ſunt eleemoſynarum genera, vnum quod pauperibus erogamus, aliud vicinis vel fratribus noſtris: quotieſcunque in nobis peccauerint, indulgemus. Vtrumque Deo auxiliante faciamus: quia vnum ſine alio nihil prodeſt.
D
Duo ſunt eleemoſynarū genera.

Si pauperi porrigis eleemoſynam, & inte peccanti non tribuis veniā, nihil tibi prodeſt. Sicut è cōtrario, ſi peccantibus tibi indulſeris, & eſurientibus quantum prægualex dare nolueris, ſicut dixi, vna virtus ſine alia tibi prodeſſe non poteſt. Nos verò fratres, iſta duo eleemoſynarum genera nobis quaſi ſpiritalium alarum remedia præparemus, vt ad principalem patriam & illam cœleſtem Hieruſalem omnibus terrenarum cupiditatum ſpretis hiſque expeditis ac liberis, virtutum pennis fulti, ac tanquam
E
ſpiritales columbæ volare fœliciter ac venire poſſimus: ſecundum illud quod Pſalmiſta deſiderat, & ſupplicat dicens: Quis dabit mihi pennas vt columbæ, & volabo & requieſcam?
Pſal. 54.
Certum eſt, fratres, quod niſi quiſque peccatorum glutino & nimiis impedimentis ac laqueis mundi huius animæ ſuæ pennas contenderit expedire, ad veram requiem nunquam poterit peruenire. Nos verò fratres adiuuante Deo, impedimenta mundi huius, ſi à nobis adintegrū ſubtrahere non poſſumus, vel ita ea quantum vires ſuppetunt temperare, vel aliquid ab eis reſcindere ſtudeamus, vt nobis remaneant aliqua horarū ſpatia, in quibus lectioni vel orationi vacare poſſi
A
mus. Nam ſi totum nobis occupatio terrena ſubtraxerit, timendum eſt ne nobis veniat illud quod ſcriptum eſt: Impedimenta huius mundi fecerunt eos miſeros. Magis ergo adiuuante Domino laboremus, vt & in nobis, vel ex parte aliqua, impleatur illud quod de beato viro ſcriptum eſt: In lege Domini meditabitur die ac nocte. Quam rem Dominus ſanctę charitati veſtrę pro ſua miſericordia pręſtare dignetur, cui eſt honor & imperium, cum Patre & Spiritu ſancto in ſęcula ſęculorum, Amen.
Pſal. 1.

IDEM EIVSDEM DE MISERICORdia diuina & humana, Quod ideo Deus pauperes in hoc mundo eſſe permiſerit, vt diuites haberent quomodo peccata ſua redimerent, Homilia decimaquinta.

MOdo cùm Euangelium legeretur audiuim' dicentem Dominum, & Saluatorem noſtrum: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.
Matt. 5.
Dulce eſt nomen miſericordiæ, fratres chariſſimi: & ſi nomen, quãtò magis res ipſa? Et cùm eam omnes homines habere velint, quod per' eſt, non toti ſic agunt, vt omnes miſericordiam velint accipere: pauci ſunt qui velint miſericordiam dare. O homo, qua fron
C
te vis petere, quod diſſimulas dare? Debet ergo in hoc mundo miſericordiam dare, qui illam optat in cœlo recipere. Et ideo fratres chariſſimi, quia omnes homines miſericordiam volumus, faciamus nobis illam patronam in hoc ſæculo, vt nos ipſa liberet in futuro. Eſt enim in cœlo miſericordia, ad quã per terrenas miſericordias peruenitur. Sic enim ſcriptura dicit: Domine in cœlo miſericordia tua.
Pſal. 5.
Eſt ergo & terrena & cœleſtis miſericordia, humana ſcilicet & diuina. Qualis eſt miſericordia humana? Ipſa vtique, vt reſpicias miſerias pauperum. Qualis verò eſt miſericordia diuina? Illa ſine dubio, quæ tribuit indulgentiam peccatorum? Quicquid enim
D
miſericordia humana largitur in via, miſericordia diuina reddit in patria. Deus enim in hoc mundo in omnibus pauperib' & alitur & eſurit, ſicut ipſe dixit:
Matt. 25.
Quãdiu feciſtis vni ex minimis iſtis, mihi feciſtis. Omnis ergo qui de cœlo dignatur dare, vult in terra recipere. Quales ſumus nos, qui quãdo donat Deus, volumus accipere: quando petit, nolumus dare? Quando enim pauper eſurit, Chriſtus indiget: ſicut ipſe dixit, Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. Noli ergo deſpicere miſeriam pauperum, ſi vis ſecurus ſperare indulgētiam peccatorum. Eſurit modò Chriſtus fratres, in omnibus pauperibus: ipſe eſurire & ſitire dignatur, & quod in terra accipit, in cœlo red
E
dit. Rogo vos fratres, quid vultis, aut quid quæritis, quando ad Eccleſiam venitis? quid vtique niſi miſericordiam? Date ergo terrenam, & accipietis cœleſtem. Petit à te pauper, & tu petis à Deo. Ille buccellam, tu vitam æternam. Amen dico, quod accipere mereris à Chriſto. Audi ipſum dicentem: Date & dabitur vobis.
Luc. 6.
Neſcio qua fronte velis accipere, quod non vis dare. Et ideo quando ad Eccleſiam venitis, ſecundum vires veſtras qualeſcunque, eleemoſynas pauperibus exhibete. Qui poteſt, afferat argentum: qui non poteſt, exhibeat vinum. Si nec hoc habuerit, exhibeat eſurienti buccellam: ſi nō habet integram, vel quãcunque particulam, vt impleat illud, quod

Isa.58. quod Dominus admonuit per Prophetam : Frange
esurienti panem tuum. Non dixit: Da totum, ne for-
tè pauper sis, & amplius habere non possis. Etsi di-
ligenter attendimus fratres, hoc ipsum quod Chri-
stus in pauperibus esurit, nobis proficit. Ideo enim
in hoc mundo Deus pauperes esse permisit, vt om-
nis homo haberet quomodo sua peccata redime-
Pauperes ret. Si enim pauper nullus esset, eleemosynam ne-
cur Deus mo daret, indulgentiam nemo reciperet. Po-
esse per- tuit enim Deus totos homines diuites facere,
misit. sed nobis per pauperum miseriam voluit subuenire,
vt & pauper per patientiam, & diues per eleemosy-
nam possint Dei gratiam promereri: nobis enim mi-
litat inopia pauperum. Denique sapienter intelligis,
& statera cordis tui diligenter attendis, incompara-
biliter plus est quod pro paupere recipis, q̃ id quod
pauperi largiris. Attende & vide nummum, aut quid
simile frater. Das pauperi nummum, & à Christo re-
cipis regnum. Das buccellam, & à Christo reci-
pis vitam æternam. Das vestimentum, & à Christo
recipis remissionem peccatorum. Non ergo despi-
ciamus pauperes fratres, sed magis eos desideremus,
Luc.11. & vltrò nos eis ingerere festinemus, quia miseria
& 12. pauperum, medicamentū est diuitum. Sic & ipse Do
minus dixit: Veruntamen date eleemosynas, & ecce
Eccl. 3. omnia munda sunt vobis. Et iterum : Vendite quæ
& 29. possidetis, & date eleemosynam. Et per Prophetam
clamat Spiritus sanctus: Sicut aqua extinguit ignem,
sic eleemosyna extinguit peccatum. Et iterum : Cō-
clude eleemosynam in corde pauperis, & hæc exo-
rabit pro te ab omni malo. Faciamus ergo miseri-
Mat.5. cordiam fratres, & Christo adiuuante cautionis suæ
vinculū teneamus. Illam vtique quā suprà memora-
ui, vbi ait. Date & dabitur vobis. & iterum: Beati mi-
sericordes, quoniam ipsi misericordiam consequen-
tur. Vnusquisque secundum vires studeat, ne ad ec-
clesiam vacuus veniat. Debet enim aliquid exhibere,
qui optat accipere. Qui potest, nouo vestimento te-
gat pauperem. Qui non potest, vel veterem porri-
gat. Qui verò ad ista se non sentit idoneum, porri-
gat buccellā, suscipiat peregrinum, lectulum faciat,
Mat. 25. pedes abluat : vt audire mereatur à Christo : Venite
Mat. 10. benedicti, percipite regnum, quia esuriui, & dedi-
stis mihi māducare: hospes fui, & suscepistis me. Ne-
mo se, fratres charissimi, de dandis eleemosynis excu
sare poterit, quando pro calice aquæ frigidæ merce-
dem se Christus redditurum esse promisit. Et quia
(sicut frequenter admonui) duo sunt eleemosynarū
genera, vnum bonum, aliud melius. Vnum, vt pau-
peribus buccellam porrigas, alterum, vt peccanti in
te fratri, citò indulgeas. Ambo eleemosynarum ge-
nera implere, auxiliante Domino festinemus, vt ad
Mat.6. æternam indulgentiam, & ad Christi veram miseri-
cordiam peruenire possimus. Sic enim ipse dixit : Si
dimiseritis, dimittet & vobis Pater vester peccata ve
stra. si non dimiseritis, nec Pater vester dimittet vo-
Eccl. 28. bis peccata vestra. Et alibi clamat Spiritus sanctus:
1.Io.3. Homo homini seruat iram & à Deo quærit mede-
lam. In hominem similem sibi non habet misericor-
diam, & petit à Deo? Dicit etiā beatus Ioannes: Qui
fratrem suum odit, homicida est. Et iterum, Qui o-
dit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris am-
bulat, & nescit quo vadat, quoniam tenebræ obcæ-
cauerunt oculos eius. Et ideo fratres charissimi, vt
æterna mala possimus euadere, & ad bona perpe-
tua peruenire, duo quæ supra dixi eleemosynarum

genera, quantum possumus, & quandiu viuimus, &
A ipsi habere & aliis impendere festinemus, vt securi
possimus in die iudicij dicere: Da Domine, quia de-
dimus. Nos fecimus quod iussisti : tu imple quod
promisisti. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Pa
tre & Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæcu-
lorum, Amen.

EIVSDEM DE EREPTO *Energumeno, Homilia decimasexta.*

SVPERIORE Dominica, fratres charis- Missarū ce
simi, dum Missæ celebrarentur, non paruū lebratio.
metum omni populo insaniens ille ener-
B gumenus generauit. Certum est fratres,
quia vix inuenietur homo, qui cùm infœlicem per-
sonam taliter vexari à diabolo viderit, nō expauescat
& metuat. Ratio tamen religionis & perfectæ cha-
ritatis hoc habeat, vt minus timere, & pro illo am-
plius orare deberemus. Et tamē fratres charissimi, si
vultis (Deo auxiliāte) possumus vobis ostendere, vt
possitis energumenū nō timere. Nūquā timebis dæ-
monē qui est in carne aliena, si eū nō habueris in aia
tua. Deniq; sancti & perfecti viri, non solùm dæmo-
niacos non timent, sed etiam à dæmoniacis, imò ab
ipsis dæmonibus cum grandi tremore timentur. Sed
si in alieno corpore dæmonem sic timemus, quan-
C tum timere debemus, ne per malos actus eum in no
stris cordibus nutriamus? Omnis homo, charissimi
fratres, in conuiuio cordis sui, aut Christum, aut Dia-
bolum pascit. Si iustitiam, si pacem, si castitatem, si
misericordiam & charitatem sectari voluerit, Chri- Aut Chri
stum in se sine dubio pascit & reficit, secundum il stus, aut
lud quod scriptum est: Ecce sto ad ostium & pulso, Diabolus,
si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum & cœnabo hominum
cum illo. Ecce prolatum vobis est, quomodo aut corda in-
quali cibo anima sancta Christum pascit & reficit. habitat.
Econtrario autem qui superbiam, maliciam, inui- Apoc. 3.
diam, luxuriam, & his similia amare voluerit, Diabo-
lum se reficere, & desiderabiles illi talibus malis de-
D licias non dubitet præparare. De suis actibus potest
vnusquisque cognoscere quale conuiuium merea-
tur in suo corde recipere. Certum est, quòd quale
conuiuium paraueris, tales & conuiuas habere me-
reberis. Multi enim dæmonem in corpore alieno
formidant, in suo corde dissimulant. Omnis enim
qui superbiam diligit, Diabolo plenus est. Et si cum
superbia etiam inuidiam habere voluerit, duobus
dæmonibus subditus erit. Et si cum inuidia, etiam a-
dulterium fecerit, à tribus dæmonibus possidetur.
Et si cum his malis mendacium amare voluerit, ab Quot vi-
integra quadriga dæmonum subiugatur & premi- tia, tot dæ-
tur. Nam quot vicia habuerit homo, tot habet dæ- mones ha-
E mones. Denique & in Euangelio, ille à quo immun- bet homo.
dus spiritus exierat, cum per gratiam Dei ab uno Luc. 11.
idololatriæ dæmone meruit liberari, pro eo quòd Io.8.
in loco vitiorum virtutes noluit intromittere, re-
uersus ille immūdus spiritus adduxit secum septem
alios spiritus nequiores se : & impletum est in eo il-
lud quod scriptum est: A quo enim quis superatur,
huius & seruus est, Et iterum : Qui facit peccatum,
seruus est peccati. Sed forsitan dicit aliquis : Quo-
modo potest fieri, vt qui per luxuriam peccauerit in
carne sua, Diabolum habeat in anima sua? Nos fra-
tres dilectissimi, quod diximus de sanctarum Scri-
pturarum testimoniis approbamus. Nam quisquis

superbus est, dæmone plenus est. Audi scripturam dicentem: Immundus est ante Dominum omnis A qui exaltat cor suum. Et iterũ: Apostatare à Deo omnis superbia. Quid est apostatare, nisi à Deo discedere? Et vtique qui à Deo disiungitur, diabolo sociatur. Quod autem qui inuidus est, sine dæmone esse non potest, sicut Scriptura dicit: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autem illum qui sunt ex parte ipsius. Nam quod & ille qui fornicatur, à diabolo possidetur, canonica nihilominus Scriptura testatur. Sicut enim dicit Propheta, Spiritu fornicationis decepti estis. Quod verò & omnis mendax sine maligno spiritu esse non possit, Scriptura testis est: Perdes (inquit) omnes qui loquũtur mendacium. Et iterum: Os quod mentitur, occidit animam. Et in libro Regnorum legimus, spiritum malignum dixisse Domino, Ego (inquit) decipiam Achab: Cui dixit Dominus: In quo decipies? Et ille respondi: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore Prophetarum eius. Dixit autem Dominus: Decipies, & præualebis. Similiter & de cæteris capitalibus peccatis atque criminibus credere eos oportet: quia nemo illa, nisi diabolo instigante committit. Quid ergo fratres? cùm nos multis peccatis & criminibus sentiamus obnoxios, nunquid desperandum est? Absit hoc à populo Christiano. Non quidem desperandum est, sed nec in ipsis peccatis inimica securitate perseuerandum. Qui enim C dixit, Cum conuersus ingemueris, saluus eris, ipse dixit: Nolite tardare conuerti ad Dominum, nec differatis de die in diem. Optimè enim malagma vel fibula calidis adhuc vulneribus adhibetur, & citò vulnus sanatur quod diu putrescere non permittitur. Et ideò si aliquis ex nobis cuiuslibet peccati vulnus acceperit antequàm longa cõsuetudine putrescat, & fœteat, omni celeritate ad pœnitentiæ medicamenta confugiat. Peccatum si diu dominari permittitur, omnibus sanctis & Dominum timentibus putorem teterrimum exalare cognoscitur. Et ideo cum Dei adiutorio laborandum est, vt expurgatis vel mortificatis omnibus peccatis, in possessionem D vitiorum virtutes introeant. Locum quem tenebat superbia, humilitas occupet, quem vastabat auaritia, obtineat eleemosyna, quem luxuria sordidabat, castitas mundet atque recipiat, quem tenebat inuidia, possideat beneuolentia. Vbi mendacium esse videbatur, veritas dominetur. Hæc enim fratres, si Christo auxiliante agere studeamus, non solùm in aliorũ corporibus dæmones nõ timemus, sed etiam de nostris cordibus per Dei gratiam effugamus, & longè repellimus. Præstante Domino, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Eccl. 10. Sap. 2. Osee 4. Psal. 5. Sap. 1. 3. Reg. 12. 2. Par. 18. Ezec. 18. Eccl. 5.

EIVSDEM DE SIMILITVDINE E

Vlmeæ arboris, & de vite, Homilia decimaseptima.

Legimus in quodam libro fratres dilectissimi, de vlmo & vite propositam nobis similitudinem, quam qui diligenter attendit, non paruam animæ suæ ædificationem inueniet. Nam arbor vlmea & vitis, satis sibi conuenientes esse videntur. Arbor enim vlmea, licet sit amœna & in sublime porrecta, nullum tamen fructum habere probatur. Vitis verò quãuis sit parua & humilis, fructibus plena esse cognoscitur. Qui fructus nisi qualicunque ligno leuentur in altum, in terra putrescunt atque depereunt. Si verò vlmus extendat ramos suos, & erigat vitem, & se ornat, & illam de putredine liberat: & quare ista similitudo sit posita, diligenter attendamus. Arbor vlmea significat hominem diuitem in hoc mundo. Sicut enim arbor illa sublimis est, & amœna, & humida, & tamen fructibus vacua: ita & quicunque diues sæculi huius, quamuis sublimetur honoribus, in multis facultatibus amœnus & iucundus esse videatur: tamen si ad vitem, id est ad pauperẽ Christi eleemosynarũ suarũ brachia quasi ramos piissimos humiliter non expandit, à fructibus æternæ vitæ vacuus remanebit. Vitis autem significat seruos Dei, abbates, B monachos, vel clericos spirituales Deo vacantes, & doctrinæ iugiter insistentes: & si qui sunt alij similes horum, qui contempto mundo, Deo die noctúque deseruiunt: quo seruitio in æterna beatitudine vberes fructus habere creduntur. Ac sic diuites mũdi huius abundant in hoc sæculo, & pauperes Christi in cœlo. Quid ergo futurum est, vt nec arbor vlmea sine fructu remaneat, nec vitis in terra putrescat. Hoc enim expedit fieri, vt quomodo arbor vlmea extendit ramos suos & erigit vel sustinet vitẽ, sic diues sæculi huius porrigat ramos suos, id est manus plenas fructibus agri sui, & sustentet pauperes Christi. Quod si fecerit in hoc muudo, sine dubio ab ipsis pauperibus Christi multipliciter illi repensabitur in futuro. Nec dedignetur diues, aut iniuriã sibi æstimet factam, quod arbori comparatus est, si audiat Dominum dicentem: Arbor bona, bonos fructus facit: mala autem arbor, malos fructus facit. Sed magis timeat illud quod sequitur: Omnis (inquit) arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Extendat ergo manus suas ad eleemosynas, vt possit euadere æternas flammas: omnes ergo diuites timeant exemplum illius arboris infructuosæ & sterilis: id est illius qui purpura & bysso induebatur. Arbor enim amœna & sublimis erat in mundo, sed quia ramos misericordiæ nõ expãdit ad Lazarũ, flãmas recipere meruit in infernũ, & ab illo petebat guttã, cui negauerat micam. Hæc ergo cogitent diuites, qui se de rebus suis, dum suæ sunt, redimere nolunt, vt non faciant talia, ne talia patiantur. Diues fuit de quo loquimur. Sunt & aliqui diuites ad quos nunc loquimur. Vnius sunt nominis, caueant ne sint vnius conditionis. Cùm hæc ita sint, si illi qui diuites sunt, aridas & cõtractas manus habuerint ad eleemosynas faciendas, & quibuscunque seruis Dei vigiliis, lectionibus vel orationibus insistentibus quæ sunt corpori necessaria dare noluerint, efficiũtur velut vlmus sterilis, quæ vitem sustinere dissimulat. Et cùm diues pauperibus Christi nihil dederit, necessitate in opere terreno plusquã solebant, exerceãtur. Et dum mundanis actibus occupentur, orationi, lectioni, ieiuniis & vigiliis minus insistunt, necesse est vt fructus illorum quomodo vitis in terra iaceant, & ex parte aliqua minuantur, ac sibi tantùm sufficiant & nihil diuitibus largiantur. Beatus enim Apostolus Paulus dum diuites mundi huius pro sustentandis Christi pauperibus admoneret, quasi de vite loquebatur ad arborem: id est, pro Christi paupere loquebatur ad diuitem: Vestra (inquit) abundantia, illorũ inopiam suppleat: vt & illorum abundantia, vestræ inopiæ sit supplementum.

Diues vlmo comparatur, pauper verò, viti. Mat. 7. Luc. 16.

mentum. Quam rem vt omnes intelligant, apertius insinuare debemus. [A] Diuites mundi abundant in hoc mundo pecunia, pauperes Christi in cœlo vita æterna. Erogent ergo diuites in mundo pecuniam, vt recipiant in cœlo vitam æternam. Diuites mundi, frumentum, vinum & oleum in horrea vel in cellario copiosè reponunt: pauperes Christi, orando, vigilando, ieiunando, spiritualea thesauros in cœlo recondunt. Faciant ergo sibi quoscunque seruos Dei diuites huius mundi de terrena facultate participes, vt illi eos sibi in cœlesti thesauro faciant cohæredes. Diuites mundi huius, dum aliquoties nimium se terreni actibus obligant, quantú illos oportet vigilare, legere & orare vel ieiunare nó possunt. Vnde timédum est, ne fortè aut pro peccatis minus offerát, aut [B] non tantum quantum expedit in thesauro cœlesti reponant. Pauperes Christi his fructibus Deo ingiter vacando eauberant. Non ergo sint pigri diuites ad erogáda terrena, si cupiunt habere cœlestia. Christus enim qui omnibus hominibus munera sua largitur, in suis pauperibus egere & esurire & algere dignatur. Nemo ergo dubitet dare pauperibus quia manus pauperis Gazophilaciú est Christi. Quod in terra accipit, in cœlo reponit. Sic & ipse Dominus dixit: Quando fecistis vni ex minimis istis, mihi fecistis. Audiuimus Apostolum dicentem: Qui parcè seminat, parcè & metet. Et post pauca: Operamini quod bonum est ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. [C] Qui sunt domestici fidei fratres, nisi clerici, boni monachi, & quicunque alij serui Dei impedimenta huius mundi fugientes, Deo vacantes, lectionibus & orationibus insistentes. Omnibus quidem petentibus, secundum quod possumus, dádum est: seruis autem Dei, qui petere à nobis erubescunt, etiam si non petierint ingerendum est. Ita ergo agere studeamus fratres dilectissimi, vt ab auditu malo securi esse possimus. Quod erit auditum malum? Discedite à me maledicti in ignem æternú, qui præparatus est diabolo & Angelis eius, quia esuriui, & non dedistis mihi manducare. Rogo vos fratres, nolite hoc ociosè & negligenter audire, sed [D] totis viribus Deo auxiliante condire, vt nec aliena rapiatis, & de propriis Christi pauperibus abundantius erogeris, corde compuncto ingiter cogitantes & vobis ipsi inuicem colloquétes. Si in ignem mittitur qui non dedit sua: vbi mittendus est, qui tulit aliena? vt non ad nos propter auaritiam illa vox tremenda & terribilis dirigatur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, sed magis propter eleemosynam, illam desiderabilem vocé audire mereamur: Venite benedicti, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Quia esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere. Necnon & illa magis mittentis Domini vox, ad nos fœ- [E] liciter dirigatur. Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

[Margin: *Manus pauperis, Gazophilacium Christi.* — *Mat. 25.* — *1. Cor.* — *Galat. 6.* — *Mat. 25.*]

ITEM EIVSDEM SERMO DE EO QVOD dicitur, frange esurienti panem tuum, & quod melior est eleemosyna quam ieiunium, & vt peregrini vel in vno angulo domus excipiantur, & de vestimentis comestis, Homilia decimaoctaua.

ROGO vos fratres charissimi, vt in isto legitimo ac sacratissimo quadragesimæ tépore exceptis dominicis diebus, nullus prandere præsumat, nisi forte ille quem ieiunare infirmitas non permittit: quia aliis diebus ieiunare, aut remedium aut præmium est: in quadragesima nó ieiunare, peccatum est. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiam: in his diebus qui potest & non ieiunat, sentiet pœnam. Et ipse tamen qui ieiunare non præualet, secretius sibi soli, aut si est alius infirmus cú ipso, sibi in domo præparet quod accipiat: & illos qui ieiunare præualent, ad prandium, non inuitet: quia si fecerit, non solum Deus, sed etiam homines possunt intelligere illum [B] non pro infirmitate non posse ieiunare, sed quod pro gula se abstinere non præualet: Et magis cum gemitu & suspirio & animi dolore manducet, pro eo quod aliis ieiunantibus, ille abstinere nó potuit. Quid prodest vnicuique infirmo aliquem sanum rogare ad prandium, vt sibi augeat de alterius gula peccatum? Pro eo tamen quod non potest ieiunare, amplius debet erogare pauperibus, vt peccata quæ non potest ieiunando curare, possit eleemosynas dádo redimere. Bonum est ieiunare fratres, sed melius est eleemosynam dare. Si aliquis vtrumque potest, duo sunt bona. Si verò nó potest, melius est eleemosynam dare. Si possibilitas nó fuerit ieiunandi, elee- [C] mosyna sufficit sibi sine ieiunio. ieiunium sine eleemosyna omnino non sufficit. Ergo si aliquis non potest ieiunare, eleemosyna sine ieiunio bonum est. Si verò præualet ieiunium cum eleemosyna, duplex bonum est. Ieiunium sine eleemosyna, nullum bonum est: nisi forte si ita sit aliquis pauper, vt non habeat omnino quod tribuat. Ille ergo qui non habuerit quod tribuat, sufficit voluntas bona: secundum illud quod scriptum est. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sed quis erit qui se possit excusare, cum pro calice aquæ frigidæ mercedem se Dominus redditurum promiserit? Et quare frigidam dixit, ne forte possit aliquis pauper [D] de lignorum penuria excusare, aut certe dicere se vasculum vbi aquam calefaceret, non habere. Denique & per beatum Prophetam fratres charissimi, Dominus ita hortatur & admonet eleemosynam fieri, vt propterea nullus pauper sit qui se valeat excusare. Sic enim ait. Hoc est ieiunium quod elegi, dicit Dominus, Frange esurienti panem tuum. Non dixit, vt integrum daret, cum fortè pauper ille alium non haberet: sed frange, inquit: hoc est dicere, etiam si tanta tibi paupertas est, vt non habeas nisi vnum panem, ex ipso tamen frange, & pauperi tribue, & egenum (inquit) ac sine tecto, induc in domum tuam. Si aliquis ita pauper est, vt non habeat vnde tribuat cibú, [E] vel in vno angulo domus suæ peregrino præparet lectulum. Quid nos ad hæc dicturi sumus fratres? quam excusationem prætendere poterimus, qui amplas & spatiosas domos habentes, vix aliquando dignamur excipere peregrinum? Ignoratis, immo non creditis, quòd in omnibus peregrinis Christus excipiatur. Sicut ipse dixit: Hospes fui, & suscepistis me. Et quandiu fecistis vni ex minimis istis, mihi fecistis. Laboriosum & fastidiosum nobis est, in pauperibus recipere Christum in patria nostra? timeo ne nobis ille vicem reddat in cœlo, & nó nos recipiat in beatitudinem suam: contemnimus illum in mundo? timeo, ne nos iterum contemnat in cœlo, secundum

[Margin: *Quadragesima ieiunium.* — *Eleemosyna melior est ieiunio.* — *Luc. 2.* — *Mat. 10.* — *Isa. 58.* — *Mat. 25.*]

illud quod ipse dixit: Esuriui, & non dedistis mihi manducare: hospes fui, & non suscepistis me. Et quã-A diu non fecistis vni ex minimis istis, nec mihi fecistis. Et quid post hæc sequitur fratres? auertat Deus à nobis. Hoc enim postea addidit dicens: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est Diabolo & Angelis eius. Hæc ergo fratres charissimi, nõ transitoriè, nec solis corporis auribus audiamus: sed fideliter attendentes, etiam vt alij teneant, & impleant, verbo pariter & exemplo doceamus. Quid

Isa. 58. ergo post hæc, dixit Dominus per Prophetam: Si videris (inquit) nudum, operi eum. Ego in hoc neminem iudico: vnusquisque attendat conscientiam suam, me tamen arguo & reprehẽdo, quia fortè aliquoties euenit, vt per negligentiam, vestimenticula B mea quæ debuerunt accipere pauperes, deuorarentur à tineis: & timeo, ne mihi ipsi panni ad testimonium proferantur in die iudicij, secũdum illud quod

Iacob. 5. Iacobus Apostolus terribiliter increpat dicens: Agite nunc diuites, plorate, vlulate in miseriis quæ aduenient vobis: diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt: aurum & argentum vestrum eruginauit, & erugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis super terram, & in deliciis enutristis corda vestra in die occisionis. Hæc omnia fratres charissimi, quæ per Apostolum comminatus est Christus, licet nos nimium terreat, non C tamen de Dei misericordia desperandum est. Adhuc enim ego & similes mei negligentes, cum Dei adiutorio possumus nos emendare, si volumus, vt eleemosynas quas huc vsque parcius fecimus, largius erogemus: pro peccatis præteritis cum dolore & gemitu, & cum spe reparationis Dei misericordiam deprecemur. Ergo sicut suprà suggessimus, fratres charissimi, ieiunia nostra eleemosynarũ pinguedo commendet: quia tale est ieiunium sine eleemosyna, qualis sine oleo lucerna. Nam sicut lucerna quæ sine oleo accenditur, fumigare potest, lucem habere non potest: ita ieiunium sine eleemosyna, carnem quidem cruciat, sed claritatis lumine animam non illustrat. Interim vel quod præsens agitur fratres, sic ieiunemus, vt prandia nostra pauperibus erogemus, vt quod pransuri eramus, non in nostris sacculis, sed in visceribus pauperũ reponamus: quia manus pauperis gazophilacium Christi est: quicquid accipit, ne in terra pereat, in cœlo reponit. Quia quiuis cibus quem pauper accipit, licet consumatur: merces tamen boni operis, in cœlo reconditur. Nam si prandia nostra exquisitis saporibus & multiplicatis ferculis expendere studeamus ad cœnam, si corpori nostro deliciæ non solum subtrahũtur, sed etiam duplicantur. Ac sic quomodo corpori nihil minuitur, sic animæ nihil augetur. Hæc fra- E tres, timens magis, quàm de vobis aliquid sinistrum credens admoneo. Scio enim plures ex vobis Deo propitio & peregrinos assiduè accipere, & pauperibus frequenter eleemosynas dare. Et ideo quod suggero ad hoc proficiat, vt qui faciebat, amplius faciat: qui verò non faciebat, aut fortè tardius faciebat, tã sanctam sibi & Deo placitam operationem in consuetudinem mittat. Et licet credam quòd Deo inspirante semper superuenientibus festiuitatibus castitatem ante plures dies etiam cum propriis vxoribus custodiat charitas vestra, tamen licet ex superfluo, etiam quod vos facere credo, charitatis contẽ-

Ieiuniũ si ne eleemosyna, est lucerna sine oleo.

platione commoneo vt per totam quadragesimam & vsque ad finem Paschæ castitatem (Deo auxiliante) seruantes, in illa sacrosancta solennitate Paschæ, castitatis luce vestiti, eleemosynis dealbati, orationibus, vigiliis & ieiuniis, velut quibusdam cœlestibus & spiritalibus margaritis ornati, non solùm cum amicis sed etiam cum inimicis pacifici, libera & secura conscientia ad altare Domini accedentes, corpus & sanguinem eius non ad iudicium, sed ad remediũ possitis accipere. Sed cũ de eleemosynis loquimur, non conturbetur angusta paupertas. Omnia enim compleuit, qui quod potuit, fecit: quia volũtas perfecta faciendi, reputatur pro opere facti. Sed hoc ille implere poterit, qui omnem pauperem quasi seipsum considerare voluerit: & sic pauperi tribuit, quomodo si ipse in tali necessitate esset, sibi fieri cupiebat. Hæc qui fecerit, & noui & veteris Testamenti mandata compleuit. Implens illud quod in Euãgelio Dominus dicit: Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter: *Mat. 7.*
hæc enim lex est & Prophetæ. Ad quã veræ & perfectæ charitatis legem, pius vos Dominus sub sua protectione perducat, cui est honor & imperium in sæcula sæculorum, Amen. *Luc. 6.*

PRO HIS QVI IN COENOBIIS SVNT. *doctrina Abbatis Macarij, Homilia decimanona.*

IN primis quidem si cœperit homo semetipsum agnoscere cur creatus sit, & quæsierit factorem suum Dominum, tũc incipiet pœniteri super his quæ commisit in tẽpore negligentiæ suæ. Et se demũ benignus Deus dat illi tristitiam pro peccatis, & post hæc iterum pro sua benignitate donat illi afflictionem corporis, ieiunia & vigilias & orationum instantiam, & contemptum mundi, vt libens illatas iniurias sufferat, & in odiũ habeat omne refrigerium corporale, & diligat planctum magis quam risum. Post hæc, D tribuit illi desiderium planctus & fletus, atque humilitatem cordis, vt trabem oculi sui consideret, nõ alterius festucam nitatur eruere: & dicat semper: Quoniam iniquitatem meam ego agnosco, & peccatũ meum contra me est semper. Et vt diei exitus *Psal. 50.*
sui memor sit, & quomodo in conspectu Dei occursurus sit, sed & iudicia & pœnas describat in conspectu mentis suæ, nec non etiam meritos honores qui dantur sanctis. Si autem viderit, quia hæc illi suauia sunt, tẽtet eum si abrenunciat voluntatibus suis, & resistit aduersus impugnationes huius mũdi principis, qui vinxerat eum prius esca variæ delectationis quæ mollire facit cor, vt rursus propemodum vincere queat. Sed & lassitudinem corporis & desiderij longinquitatem dicentibus illi cogitationibus suis, quanto temporis spatio hunc laborem sufferre poteris? Et quamdiu laboris sit, vt mereatur quis habitatorem Dominum habere, præsertim tu qui multa peccasti: & quanta tibi possunt à Deo remitti peccata? Si autem cognouerit, quia cor illius firmum est in timore Dei, & non dimittit locum suum, sed fortiter resistit cogitationibus, tunc veniunt illi sub occasione iustitiæ cogitationes, dicentes: Peccasti quidem, sed pœnitentiam egisti, iam sanctus es, & faciunt illum recordari quorundam hominum peccata qui non egerunt pœnitentiam superseminantes illi

tes illi in corde vanam gloriam. Non solùm verò
hoc,sed etiam faciunt quosdam homines laudare eū A
subdolè, & prouocare ad opera quæ ferre non po-
test,immittentes illi cogitationes in animam nō ve-
scendi & non bibendi,nec nō & vigiliarum,&mul-
ta alia quæ dicere longum est. Et facilitatem ei ad
hæc perficienda tribuit,si quomodo eum ad hæc al-
Deut.5. liceant, præcauente Scriptura & dicente, Ne decli-
& 17. naueris ad dextram nec ad sinistram,sed rectum iter
ingredere.Si autem benignus Deus perspexerit,quia
Psal.16. nulli horum acquieuit cor ipsius, dicente Dauid &
de huiuscemodi tentationibus significante: Pro-
basti cor meum,& visitasti nocte,igne me examina-
sti,& non est inuenta in me iniquitas. Et hoc perspi-
ciendum cur in nocte dixerit & non in die, videli- B
cet quia circumuentiones inimici nox sunt. Sicut
1.Thes.5. beatus Paulus dicit,non esse nos filios tenebrarum,
sed lucis,quia filius Dei dies est,diabolus verò nocti
assimilatur. Si verò hæc omnia bella supergressa fue
rit anima,tunc incipiunt se illi immittere aduersæ co
gitationes, fornicationes, desiderium, & nefandum
stuprum puerorum.In his igitur omnibus infirma-
tur anima & cor tabescit, vt impossibilē sibi credat
esse custodiam castitatis, subiungentes illi (vt dixi)
tēporis prolixitatem, virtutem laboris. Et quia grāde
sit onus ipsarum & importabile, subiungentes illi
infirmitatem corporis & fragilitatem naturæ.Si au-
tem ad has impugnationes nō lassauerit, tunc beni- C
gnus & misericors Deus immittit illi virtutem san-
ctam, & confirmat cor ipsius, & dat illi lætitiam &
refrigerium & possibilitatem, vt fortior inimicis in-
ueniatur, vt illorum aduersus eum impugnatio non
præualeat, timentes eam quæ inhabitat in eo virtu-
tem.Sicut sanctus Apostolus dicit,contendite,& ac-
cipietis virtutem.Hæc quippe est virtus de qua bea-
tus Petrus ait:Hæreditatem incorruptam,& immar
1.Pet.1. cessibilem, conseruatam in cœlis, qui in virtute Dei
custodimini per fidem. Tunc benignus & clemens
Deus,si viderit quia cor ipsius corroboratum est so-
per inimicos suos,paulatim subtrahit virtutem quæ
illi opitulabatur,& concedit inimicis impugnare eū D
variis concupiscentiis carnis, nec non vanæ gloriæ
cupiditatem,& superbiam,& cæteras quæ ad perdi-
tionem pertrahūt, vt propemodum assimiletur na-
ui quæ sine gubernaculo in scopulis huc illùcque of
fendit. Cum autem cor illius emarcuerit in his, vt
ita dicam,& defecerit ad singula tentamenta inimi-
ci,tunc Deus amator hominum, curam habēs crea-
turæ suæ,immittit illi sanctam virtutem,& cōfirmat
eum, subiiciens cor & animam & corpus ipsius, &
omnia viscera eius sub iugo Paracleti, ipso Dño ita
Mat.11. dicente:Tollite iugum meum super vos: & discite à
me,quia mitis sum,& humilis corde. Et sic demum
benignus ille Deus incipit adaperire oculos cordis E
ipsius,vt intelligat quoniam ipse est qui confirmat
eum: & tunc verè incipiet homo nosse honorem
dare Deo,cum omni humilitate & gratiarum actio-
Psal.50. ne,sicut Dauid dicit:Sacrificium Deo, spiritus con-
tribulatus: & mansuetudo efficitur cordium. Cùm
igitur in his omnibus fuerit probatus, tunc incipiet
illi Spiritus sanctus reuelare cœlestia: hoc est, quæ
sanctis iure meritóque debentur, & in his qui spe-
rant super misericordia eius. Et tunc reputat homo
Rom.8. secundum illud Apostolicum dicens: Quia nō sunt
condignæ passiones huius temporis, ad futurā glo-
riam quæ reuelabitur in nobis. Et illud Dauid: Quid
enim mihi restat in cœlo,& à te quid volui super ter Psal.72.
A ram? hoc est: ô Domine quanta mihi parraueras in
cœlo,& ego quid à te quærebam in vita mortali? Et
sic etiam illi reuelat tormenta,quæ passuri sunt pec-
catores: & multa alia quæ me tacēte, vir sanctus in-
telligit. Post hæc verò omnia, incipiet paracletus ini-
re pactum cum puritate cordis ipsius, & animæ fir-
mitate, & sanctitate corporis, & cum spiritu eius
humilitate facit eū supergredi omnem creaturam,
& vt non loquatur os eius opera hominum,& vt re
cta oculis suis videat,& ori suam custodiam ponat,
& iter rectum faciat gressibus suis,& vt iustitiam ha
beat manuum suarum, hoc est operum & orationis
instantiam, nec non afflictionem corporis, & vigi-
B liarum frequentiam. Et hæc disponit cum eo in mē-
suram & discretionem,& non in turbulentiam, sed
in quiete.Si verò mens ipsius dispositionem Spiritus
sancti contempserit, tunc virtus quæ in eo collata
fuerat discedit,&siquidem pugnæ efficiuntur in cor
de eius,& conturbationes, & conturbant eum pas-
siones corporis per momenta singula expurgatione
inimici.Si autem conuersum fuerit cor eius, & ob-
tinuerit præcepta Spiritus sancti protectio Domini
fiet super eum,& tunc homo agnoscit: quia indesi-
nenter adhærere Deo bonum est,& quoniam in ip-
so est vita eius,dicente Dauid: Clamaui ad te, & sa-
nasti me.Et iterum: Quia apud te est fons vitæ. Igi-
C tur secundum meum consilium,nisi homo grandem Psal.35.
possederit humilitatem,quæ omnium virtutum cul-
men est, & custodiam posuerit ori suo & cordi ti-
morem Dei,& in eo quòd se probat extollere,cæte-
ris non se præferat,tanquam aliquid boni fecerit,&
iniurias sibi illatas sufferat,& præbeat percutienti se
aliam maxillam,&vt ad omne opus bonum violen-
ter erumpat,& vt animā suam in manu portet,qua-
si quotidie moriturus, & vt vana ducat omnia quæ
sub hoc sole cernuntur, & dicat: Cupio dissolui, & Philip.1.
esse cum Christo.Et:Mihi viuere Christus est,&mo Gal.6.
ri lucrum: non poterit præcepta seruare Spiritus
sancti.

D

CAESARII EPISCOPI AD MOnachos, Homilia vigesima.

MIROR fratres dilectissimi, Domi-
num meum Patrem vestrum tanta
se humilitate deiicere, vt à me im-
peritissimo sanctis & eruditis auri-
bus vestris exhortationis velit pro-
ferre sermonem. Per hāc enim ad-
mirabilem charitatem à me quasi ab arente riuulo
viui roris guttulas desiderat ministrare. Quid ergo
nunc faciam pauper dolens, vbi potero inuenire,
E quòd vobis esurientibus iustitiam possim apponere?
vbi,inquam, requiro,quod in mea facultate nō ha-
beo? Beata prorsus tā sancti Patris vestri, quàm ve-
stra humilitas, quæ cùm iam penè virtutum meritis
altius sublimari non possit, hac humilitate quo ad-
huc crescere possit,inuenit. Benedicimus Dominum
nostrum qui sanctam institutionem,&admirabilem
consuetudinem loci huius, iugiter crescere,& in ma
iori dignatur gloriæ cumulo sublimare. ô fœlix &
beata habitatio insulæ huius,vbi tam sanctis quoti-
die,&tam spiritalibus lucris gloria Domini augetur,
& tantis damnis diaboli nequitia minoratur. Beata
inquam, & fœlix insula Lirinensis, quæ cum paruu-

Insula Lirinensis eximios habebat monachos: & præstantissimos Sacerdotes provinciis erogabat.

la & plana esse videatur, innumerabiles tamen mõtes ad cœlum misisse cognoscitur. Hæc est quæ eximios nutrit monachos & præstantissimos, per omnes prouincias erogat sacerdotes. Ac sic quos accipit filios, reddit patres: & quos nutrit paruulos, reddit magnos: quos velut tyrãnos excipit, Reges facit. Nam omnes quoscunque fœlix & beata habitatio ista susceperit, charitatis pennis ad excelsa virtutum culmina, Christo sublimare consueuit. Quæ res cùm pene in cunctis habitatoribus loci istius fuerit fœliciter cõsummata, tamen resistentibus meritis meis, in me nõ probatur impleta. Cùm enim paruitatem meam, hæc sancta insula, velut præclara mater, & vnica singularis bonorum omnium nutrix, brachium quondam pietatis exceperit, & non paruo spatio educare, vel nutrire contenderit: licet reliquos ad virtutum culmina euexerit, à me tamen quia cordis mei duritia contradicit, omnes neglgentias auferre non potuit, Et ideo cum omni humilitate supplico, & tota cordis contritione deposco, vt quod negatur meritis meis, vestris orationibus suppleatur. Et ego peculiaris alumnus vester, sic precum vestrarum suffragiis adiuuari merear, vt hoc ipsum quod in isto sancto loco nutritus sum, nõ mihi iudicium pariat, sed profectum. Ego tamen charissimi fratres, dum precibus sancti patris vestri contradicere non præsumo, non paruam temeritatem excipio. Cúmque considero quis quibus loqui audeat, vel quales quãtósque docere præsumat, sub grandi pudoris põdere humilitatis meæ conscientia contremiscit. Quid ergo dicturus sum sanctis, cùm sim ipse multis negligentiis occupatus? splendidis quid loquar obscurus? feruentibus tepidus? In portu fœlicissimo constitutis quid doceam in medio pelago mundi huius, nimiis fluctibus fatigatus, præcipuè Christi iugiter deliciis saginatis? ego famelicus, vbi inueniam quod digne offerre præualeam? Attamen sanctis orationibus vestris adiutus, credo iam me inuenisse, quid facere debeam. Quid enim nisi sacrificium contriti & humiliati cordis exhibeam, vt quod in me implere non potest bonorum facultas, ipsa saltem obtinere possit humilitas. Ecce præparo exceptorium cordis mei influenti per vos aquæ diuinæ. Vos enim in ve-

Io. 7. ritate cognosco, de quibus Dominum dixisse, legitur: Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Quia ergo de vobis, tanquàm de spiritualibus fontibus aquas viuas manare & gaudemus & credimus, irrigate aridum & satiate famelicum, reficite lassum, abluite multis negligẽtiis inquinatũ, & quasi boni ac spirituales illius cœlestis medici, discipuli orationum suffragia ministrate, sublimium meritorum medicamenta porrigite. Et quia quod nos verbis tantummodo prædicamus, vos operibus implere gaudemus: obtinete, vt quia sumus vestri peculiares amatores, operum vestrorum, vel ex aliquo mereamur esse participes. Et quia de vestra cõuersatione non solum homines in mundo, sed etiã Angeli gratulantur in cœlo, sanctis precibus laborare contendite, vt cum vobis ante æternum iudicem meritorum vestrorum gloria tribuetur, nobis vel peccatorum venia concedatur. Et vt sancti Patris vestri precibus non ad integrum videar contradictor existere, cum grandi humilitate, & reuerentia etiam quæ vestra sunt insinuare præsumo. Supplici enim & humili charitate commoneo, vt Domino meo patri vestro, verum amorem semper impendere, & per-

A fectam charitatis obedientiam sanctitas vestra iugiter studeat exhibere, vt sicut vos gaudetis in Domino de sancti Patris vestri meritis, ita & ille gratuletur semper de profectibus vestris. Et quia pro sancta obedientia, & immaculata opera vestra vniuersus mundus admiratur vos, & diligit, & totius generis humani vos debitores esse cognoscitis, oportet vt honorem & amorem quem ab omnibus excipitis, assiduis orationibus & immaculatis actibus repræsentetis. Ab Oriente enim vsque ad Occidentem, & ab omnibus penè locis in quibus Christiana religio colitur, religiosissima vestra conuersatio ad Christi gloriam prædicatur. Iure à vobis exigitur, vt quod à vobis creditur, hoc probetur. Agite ergo Deo auxi-

B liante quod semper egistis, & ita charitatem, mansuetudinem, vel obedientiam custodite, vt quod in vniuerso mũdo de vobis creditur immaculatis semper conuersationis operibus augeatur: vt quicunque vos videre meruerit, illam sententiam possit ex ore proferre quam protulit Regina illa, quæ in typum Ecclesiæ Salomonem desiderauit expetere: vt cùm vos vnusquisque quasi Christi templa, viuentia bonorum operum margaritis ornata, orationum holocaustis impleta, virtutum aromatibus odorifera, me- *Regina Saba typus Ecclesiæ.*
ruerit contemplari, continuò in exultationis voce prorumpens, cùm Regina illa clamet & dicat: Verùs est sermo quem in terra mea audiui de congrega-

C tione insulæ huius. Ecce nunc in veritate probaui, quia mihi vix media pars fuerat nunciata: quia maiora oculis videre merui, quàm auribus prius audiui. Cùm ergo vos vnusquisque velut Angelos in terra positos expetere ac videre meruerit, & alia gaudens ex ore suo verba protulerit, & per totum mundum fœliciter nunciauerit: considerate, & videte, quanta & vobis gloria augetur, & per vniuersum mũdum, quam desiderabilis & sancta vniuersis Ecclesiis lætitia teneatur. Ante omnia fratres, corde vigilantissimo semper metuite, ne animis vestris cognatio illa subripiat, vt credamus, quòd vobis ad beatam vitam sola laus humana sufficiat: & non consideremus,

D quales ipsi sumus, sed quales aliis esse videamur: ne fortè neglectis virtutum meritis, de sola opinione curemus, sed magis illam sententiam sæcularẽ quidem, sed valde vtilem cogitemus: vt vera laus ornat, ita falsa castigat. Et illud quod quidam de sapientibus, dixit: Si verè sunt laudes tuæ, præconia sunt: si falsa, conuicia. Sed vt hæc transeam, & tam præclara perfectio impleri possit, non paruo animi labore constabit. Quis enim sine labore posit à detractionibus amoueri, murmurationibus vel ociosis sermonibus finem imponere, cogitationum immunditias vigilantissimo corde repellere, à maledicto vel iuramento quasi à veneno mortifero abstinere, vanitati

E resistere, iracũdiam refrenare? Quis est qui sine grãdi compunctione cordis, ambitum honoris, vel desiderium clericatus, veræ humilitatis amore repudiauit, ac respuit? Quis vnquam sine labore potuit sanctæ obedientiæ pia colla submittere? nunquam senioris arbitrium reprehendere? contra nullum hominem odium in corde seruare? non solùm fratres, sed omnes homines etiã, & persecutores, pro Christi amore diligere? pro bonis orare, vt semper sanctis operibus augeantur? pro malis supplicare, vt corrigi celerius mereantur? Quis autem sine labore poterit orationibus insistere? lectioni vacare? Quis (inquã) hæc omnia, sine gratia Dei & grandi intentione cordis

dis impleuit: Sed hæc omnia (fratres) donec in con-
suetudine mittantur, laboriosa esse videntur. Et (vt
verius dicam) tamdiu impossibilia iudicantur, quã-
diu humanis viribus impleri posse putantur. Cùm
verò à Deo obtineri, & per Dei gratiam impleri
posse credontur, nec dura, nec laboriosa, sed leuia &
suauia comprobantur: secundum illud quod dñs
dixit: Iugum meũ suaue est, & onus meũ leue. Qood
iugum, quia iam à vobis feliciter portatur, & suaui-
ter sustinetur, orate, vt eum etiam paruitas vestra su-
scipere, & vsque ad finem mereatur humiliter baiu-
lare: vt cùm in illa æterna beatitudine vobis datur
gloria, nobis vel peccatorum venia concedatur.
Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est ho-
nor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

SERMO SANCTI AVGVSTINI.
Homilia. XXI.

FREQVENTER diximus, Christiani per-
secutionem patiuntur. Mundus iste in ma
ligno positus est. Aduersarius noster dia-
Io. 5. bolus regnat in mundum, & nos puta-
mus quòd non patiamur persecutionem. Quæ enim
res non persequitur Christianum? Miramur, si nos
persequuntur alij, si Christo seruire voluerimus, qui
est omnium vita: & parentes nostri nos persequun-
tur. Quicunque dissimilis est nostri, persequitur nos
& odio nos habet: & miramur si alij nos persequũ-
tur, cùm ipsum corpus nostrum nos persequitur. Si
comedero paululum, & corpusculum robustum fue
rit, sanitas corporis mei persequitur animam. Qua-
cunque me vertero, persecutio mihi est. Si videro
mulierem, oculus meus me persequitur: Cupit
interficere caro animam meam. Si videro di-
uitias, si aurum, si argentum, si possessiones: quæ-
cunque videro & desideravero, hoc persequitur a-
nimam meam. Non putemus effusionem sanguinis
Semper martyrii pius præsto est. tãtùm esse martyrium. Semper ergo martyrium est.
Adolescentem libido carnis persequitur: vult occi-
dere, & effundere sanguinem animæ. Sed quando
periclitatur anima tua, & in grandi periculo est cõ-
stituta: tunc oportet ieiuniis & orationibus in Do-
minum nostrum Iesum Christum animum firmiter
stare, & non consentiamus morti. Si ergo sunt mar-
tyria in pacis tempore, sunt & negationes. Nemo
ergo dicat, non esse martyrium: & martyrium est, &
negatio est. Ego hodie, qui videor esse monachus, si
rupero propositum meum, Christum negaui. Et si
in pace Christum nego, in persecutione quid facerẽ?
Si dum non torqueor, nec exuror, denego: si tor-
querer & exurerer, quid facerem? Quæ enim plaga
est, quæ debeat ab amore Christi separare? Quid e-
nim dicitur tibi, hoc est, incendio ardebas, in eculeo
pendebas, propter me torquebaris: & dicis, non po-
tui sustinere tormenta? Quomodo sustinuit Petrus?
Quomodo Paulus? Quomodo martyres cæteri su-
stinuerunt, & habuerunt corpora sicut tu habes? ô
monache, qui ieiunium fugis, putas te ignem fuge-
re? qui ebrietati consentis, credis te euadere æreum
serpentem? Hoc ego vobis dico, fratres: quoniam
sunt omni tempore martyria, sunt & præuaricatio-
nes. Denique & Apostolus quid loquitur de viduis,
quæ secundos duxerunt maritos? Quid dicit? Ha-
bentes damnationem, quia primam fidem irritam
1. Tim. 6. fecerunt. Viduæ quid dicit? ô vidua, antequam mi-
hi promitteres quòd esses vidua, in tua eras potesta-

te vt nuberes: ex quo tempore confessa es, quòd mi-
A hi permaneres, ex eo tempore mea esse cœpisti: si vo-
lueris secundum maritum ducere, me contempsisti.
Sic & tu monache, antequàm mihi promitteres, in
tua erat voluntate facere quod velles: vox tua liga-
uit te mihi. Nunquid te compuli? nunquid ex neces-
sitate fecisti? nónne liber eras? in tua fuit potestate
promittere. Promisisti, & meus esse cœpisti: meum,
nolo dimittas, non tibi licet, ea licentia dimit-
tere, quia mecum habes causam. Promittere,
tuum fuit: dimitere, non est tuum. Si dimiseris, nõ te
habeo in illo gradu, in quo te prius habui. Primùm
liber eras, eras quidem de familia mea: non eras an-
te oculos meos, non eras de ministris meis, tamen e-
B ras de familia mea, non eras mecum, sed tamen crea-
tura mea eras. Ex quo militare cœpisti, si recesseris,
non te habeo de familia, sed certè fugitiuum & præ-
uaricatorem. Non enim inuenies, vbi me possis fu-
gere. Ideo hoc totum dico, quia in nostra est pote-
state Deo promittere: non est in nostra potestate
dimittere. Promisisti, præmium habebis: nega-
sti, pœnam habebis: vtrumque propter confusio-
nem est. Diximus iterum, atque iterum dicimus: Ec- Eccl. 15.
ce ante oculos tuos via mortis, & via vitę: elige quod
volueris. Hoc totum dico (fratres charissimi) ne quis
de vobis putet, se habere liberam potestatem dis-
cedere & perdescendere cum diabolo in infernum.
C Ergo ego, qui sum monachus, qui desij esse secula- Cæsarius
ris, & factus sum monachus: aut monachus saluor, monachus
aut aliter non saluor. Ipse sanctus Paulus quotidie
clamabat, in voce Spiritus sancti: Fratres, nolite er- Gal. 6.
rare: Deus non irridetur: quæ enim seminauerit ho-
mo, hæc & metet: quoniam qui seminat in carne
sua, de carne & metet corruptionem: qui autem se-
minat in Spiritu, de Spiritu & metet vitam æternã. Rom. 6.
Et iterum: An nescitis fratres, quia cui vos exhibui-
stis seruos ad obediendum, serui eius estis ei, cui o-
bedistis, siue peccati in mortem, siue obeditionis ad
iustitiam. Ergo suggerit diabolus, vt caro nostra ad-
huc obligamenta seculi blandiatur, vt peccemus, &
D discedamus. Cogitemus ergo dies antiquos, & an- Psal. 76.
nos æternos ante oculos nostros ponamus: & in
pœnitentia inuocemus saluatorem nostrum Domi- Eccl. 18.
num Iesum Christum, & ploremus, dicentes: Domi-
ne Deus, qui non vis mortem peccatorum, sed ma-
gis vt conuertantur & viuant, respice Domine secũ-
dum misericordiam tuam, super nos: & rumpantur
funes inimicorum nostrorum, vt nõ pereamus. Re-
spice Domine, de sede sancta tua, & de consistorio
maiestatis tuæ: & tenebras cordis nostri, radio tuæ
lucis expelle. Protege nos Domine, scuto veritatis
ac fidei tuæ, vt Diaboli iacula ignita non penetrent:
vt quicquid illud est, quod iniquitas nostra de te pe-
E tere non sapit, id tu Domine pro virtute causæ tri-
bue, quò animas nostras saluet à morte. Hæc cla-
memus, & de eius misericordia nõ desperemus: quia
desperatio, certa mors est. Si ergo monachus pecca-
sti, ergo miser monachus es, tamen monachus es.
Nullatenus nobis licet mutare propositum, sed in
pœnitentię locũ reuerti. Nã in monasterio quicquid
sunt seruorũ eius, quicquid fecerint, si nõ propter v-
sus necessarios, sed propter ornatus, causa vel deco-
ris alicuius, extra iussionẽ senioris, corripiãtur: quia
& in hoc vitiũ animos ægrotare cernimus, qui indu
mentis aut calciamentis, nõ vlui, sed decoris causa,
volũt hominibus placere. Deus aũt hæc manifestissi-

mè declarauit: Omnis enim (inquit) arbor, de fructu
Mat. 7. suo agnoscitur. Et: Non omnes, qui dicunt mihi, Do
minie, intrabunt in regnum cœlorum, sed qui facit
voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit
in regnum cœlorum.

ITEM EIVSDEM CÆSARII EPISCOPI, vt sacerdotes prædicationi insistant, Homilia vigesima secunda.

INTER reliquas beatitudines, quas in Euan
gelio Dominus & Saluator noster enu-
Mat. 5. merare dignatus est, etiam hoc addidit,
dicens: Beati qui esuriunt & sitiunt iusti-
tiam, quoniam ipsi saturabuntur. Fœlices sunt qui- B
bus istam præclaram famem, & desiderabilem sitim,
Deus donare dignatur. Quomodo autem esuritur
iustitia, fratres? Iustitiam esuris, si verbum Dei pa-
tienter & libenter audire volueris, de tali enim cibo
Eccl. 24. dictum est: Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bi-
bunt me, adhuc sitient. Quamuis enim melius sit fa
cere, quàm nosse, prius tamen est nosse, quàm face-
re. Debet enim quisque discere, quod optat implere.
Denique audi Scripturam dicentem: Omnis qui nõ
didicerit iustitiam super terram, veritatem non fa-
Sap. 1. ciet. Et iterum: Zelus apprehendet populum ineru-
ditum, & ignis aduersarios consumit. Et hoc loco
ideò aduersarios ignis consumere dicitur, quia non C
de parte Christi, sed de parte diaboli, esse cognosci-
tur. Et iterum: Iustitiam discite, qui habitatis orbẽ.
Manifestum est ergo, quòd ipse esurit iustitiam, qui
discere optat iustitiam. Prius ergo debemus discere,
vt postea mereamur implere. Vt ergo ista beatitu-
do per Dei gratiam impleatur in vobis, si in veritate
(vt credimus) & esuritis & sititis iustitiam, quoties
vobis verbum Dei tardius fuerit prædicatum, noli-
te expectare vt vobis nos illud vltrò debeamus in-
gerere, sed etiam nos ipsi, quasi rem vobis ex iure
debitam fideliter à nobis ac sitienter exigite. Nam
si nos semper vltrò velimus offerre, & vos vel ali-
quoties tardius volueritis exigere, possumus ab illis D
qui periculum nostrum nesciunt, importuni forsi-
tan iudicari. Sed qui benè nouit, quàm grauè pódus
immineat ceruicibus sacerdotum, intelligit quòd
quamuis assiduè verbum Domini prædicemus, red-
dimus quod debemus. Testificatur enim sacerdoti-
bus Spiritus sanctus per Prophetam: Clama, ne ces-
Isa. 58. ses. Non dicit, Clama post multos dies: sed, Clama,
ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuã, & annuncia
Ezech. 13 populo meo peccata eorũ. Et iterum: Si non annun
ciaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius
de manu tua requiram. Et Apostolus: Memoriam
mei retinete, quia per triennium die ac nocte non
cessaui, cum lachrymis monens vnumquenque ve- E
Act. 20. strũm. Si Apostolus vt se apud Dominum exsolue-
ret, die noctúque verbum Domini prædicabat, quid
de vobis fiet, qui vix vel post paucos dies, commisso
nobis gregi, spiritualia pascua prouidemus? Et pro-
pterea contestatur idem Apostolus: Testificor corã
Deo, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & aduẽ-
2. Tim. 4. tum ipsius & regnum eius. Et quasi interrogares,
quare tam metuendam contentionem promitteret,
secutus adiúxit. Prædica verbũ, insta opportunè: im-
portunè argue, obsecra, increpa. quid est opportunè,
importunè, nisi opportunè volẽtibus, importunè no
lentibus? Volẽtibus audire verbũ Dei, offerendũ est:
fastidientibus, ingerendum: ne fortè contra nos an-
A te tribunal Christi stãtes, dicant, se à nobis non fuis-
se admonitos: & animarũ illorũ sanguis, de nostris
manibus requiratur. Vnde cum grandi timore & tre
more considerare debemus, ne ad nos etiam illa ter-
ribilis sentẽtia dirigatur, quam seruus ille audire me
ruit, qui acceptũ talentum duplicare noluit: Serue
(inquit) male & piger, quare non dedisti pecuniam Mat. 25.
meam nummulariis ad mensam, & ego veniens, cũ
vsuris exegissem illam? Et quod post hæc sequitur, a-
uertat hoc Deus à nobis: Inutilem (inquit) seruum
proiicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stri-
dor dentiũ. Quare (inquit) non dedisti pecuniam
meam. Pecunia, dilectissimi, non aliud intelligitur,
B nisi id quod in Ecclesia prædicatur. Nũmularij qui
pecuniam accipere debent, nõ alij, nisi populi Chri-
stiani. Sicut enim graue peccatum erit, ad mensam
cordis vestri non dedisse pecuniam Domini nostri:
ita è cõtrario, vnicuique uostrum nõ paruũ pericu-
lum imminet, si id quod verbis acceperit, bonis o-
peribus duplicare noluit. Quia ergo & nostrum &
vestrum periculum agnouistis, quoties euenerit vt
vobis verbum Dei tardius ministretur: si hoc mole-
stè accipitis, quomodo si corpori vestro cotidianus
eius victus substantiæ subtrahatur. Non enim apud
nos maior debet esse corporis fames, quàm animæ.
Nam quantum animam digniorem nouimus, tantũ
C de eius victu maiorem solicitudinem habere debe-
mus. Si n. caro in die bis reficitur, quàm molestũ &
ineptum iudicet aliquis, si vel post septem dies ani-
ma Dei verbo pascatur? Quomodo enim caro refi- Similitu-
citur cibo isto terreno, sic & anima pascitur Dei ver- do ex vac-
bo. Et ideò quoties vobis oblatum nõ fuerit, per san cis & vi-
ctam opportunitatem vestram excitate pigritiã no tulis acce-
stram & quod vobis ex iure debetur, exigite. Sacer- pta.
dotes enim in Ecclesia, similitudinem habẽt vacca-
rum: Christiani verò populi, typum præferunt vitu-
lorum. Quomodo enim vaccæ per campos & prata
discurrunt, vineta & oliueta circumeunt, vt depastis
herbis ac frondibus, cibum lactis præparent vitulis
D suis: ita sacerdotes, diuinis sanctarũ scripturarum mõ
tibus assiduè legendo, verbi Dei debẽt flores decer-
pere, ex quibus spiritualis lactis filiis suis valeant ci-
bum ministrare: vt possint partẽ habere cũ Aposto-
lo Paulo, qui dicit: Lac vobis potum dedi, nõ escã.
Non incõgruè (fratres charissimi) sacerdotes, vacca-
rũ similitudinem habere videntur. Sicut enim vac- 1. Cor. 3.
ca duo vbera habet, ex quibus nutriat vitulũ suũ, ita
& sacerdotes duobus vberibus, veteris scilicet & no
ui Testamenti, debent pascere populum Christianũ.
Considerate tamen fratres, videte quia carnales vac
cæ non solùm ipsæ ad suos vitulos veniũt, sed etiam
vituli sui eis obuiã currunt: & ita vbera matrum sua-
E rum capite suo frequenter percutiunt, vt aliquoties
(si maiores vituli sunt) ipsarum matrum corpora de
terra subleuare videantur: attamẽ iniuriam ipsæ vac
cæ libenter excipiunt, dum vitulorum suorum cu-
piunt videre profectum. Hoc etiã boni Sacerdotes
debẽt fideliter desiderare vel cupere, vt filij pro salu
te aïæ suæ assiduis eos interrogationibus inquietẽt,
vt dum filiis pulsantibus gratia diuina tribuitur, etiã
Sacerdotib⁹ sanctarũ scripturarũ secreta reuelãtibus
æternũ premiũ præparatetur. Hoc ideo dico, vt in no
bis, & in vobis, ista similitudo seruetur. Cupimus enĩ
à vobis istã desiderabilẽ inquietudinẽ assiduè susti-
nere, dũmodo aïas vestras videre mereamur in christi
more

more proficere. Vnde, sicut nobis expedit, collectis
scripturarum floribus spiritualem cibom conficere:
ita & vos oporter cum grandi auiditate requirere.
Nam quomodo solent vituli, matrum vbera grandi
impetu inquietare, vt de interioribus earum, necessarium
sibi possint extrahere cibum: ita & populi
Christiani sacerdotes suos, velut sanctæ Ecclesiæ vbera,
assiduè debent interrogatione piissima prouocare,
vt sibi possint cibũ salutis acquirere, & victum
animæ suæ necessarium prouidere, ne fortè si & sacerdotes
tardius voluerint offerre, & populi nimiis
impedimentis mundi istius occupati non dignentur
inquirere, impleatur illud quod scriptum est: Mittá
(inquit) famem in terra, non famé panis, neque sitim
Amos 8. aquæ, sed audiendi verbum nei. Credimus tamen de
Dei misericordia, quòd ita & nobis studium legendi
vel prædicandi, & vobis desiderium præstare dignabitur
audiendi, vt ante tribunal æterni iudicis,
& nos de prædicationibus nostris bonam possimus
rationem reddere, & vobiscum, pro benigna obedientia
& bonorum operum perseuerantia, ad æterna
præmia mereamur peruenire. Præstante Domino
nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in secula seculorum,
Amen.

EIVSDEM HOMILIA XXIII.

SIcut à nobis Dominus, pro suscepti officicij necessitate,
loquendi deposcit officium: ita à nobis,
charissimi, audiendi requirit affectum. Ita (inquam)
charitati vestræ expedit, hisque pro salute vestra dicimus
obedire, sicut nobis imminet nó tacere. Nam
si nos offensam meruimus de silentio, quanto magis
vos tamen debetis expauescere de cótemptu? Si (inquam)
nobis grande periculum est, aliena peccata
non arguere, quantum periculosius, propria nolle
1. Cor. 1. corrigere? Ait quodam loco beatus Apostolus: Videte
vocationem vestram, fratres. Non enim satis
prodest, quod istum locum experiuimos, si tales fumus,
quales in sæculo esse potuimus. Si enim bene
perspicimus, non solùm ista solicitudo ad perfectionis
necessitatem, sed etiam ipsa congregationis
multitudo coustringit. Nam sicut pretiosum atque
præcipuum est, in medio multorũ benè agere,
& plurimos ad profectum boni operis incitare: ita
periculosum atque perniciosum est, negligentius agendo
multorum fidem frangere, multorúmque animas
deprauare. Sicut (inquam) fructuosum est in
medio multorum positum, probabiliter viuere: ita
periculosum est, aliquid destructionis egisse. Hoc autem
quare dico? quia quod peius est, facilius inuenimus:
& ea quæ sunt deteriora, quàm qui meliora, sectentur.
Prona enim est ad imitationem mali, humana
fragilitas. Quapropter non nobis sufficere credimus,
quod nos in hanc insulam cernimus congregatos,
Humana fragilitas prona est ad imitationẽ mali. quia vehementius in nobis negligétias nostras professa
perfectio, quàm nec assumpta cṓdemnat. Quia
secundum Scripturæ fidem, quibus multum committitur,
multum necesse est repetatur ab eis. O quã
tis proderit, & quantis è contrario oberit, loci huius
opportunitas, & congruæ habitationis occasio.
Non enim in hoc loco benè dixisse laudandum est,
sed in hoc loco bene fecisse. Rursum aspice, nũquid
nobis habitationis huius secretum aliquid prodest,
quando tyrannico dominatu malitia in nobis regnat?
quando ira superequitat? quãdo maiorem no-

bis metum homanus oculos quàm diuinus inducit?
A quando laudabilis vitæ extra mundum nos esse
credimus, & per diuersarum passionum vitia mundum
intra nos inclusum tenemus? Ita vt qui putabamus
nos precibus nostris seculo ipsi succurrere, penè
necesse sit, vt videamus nos magis sæculi intercessionibus
indigere. Dubiom quippe oon est, quòd illa
anima quæ concupiscentia secularium voluptatum,
possessio efficitur mundanæ cóuersationis, non possit
effici regnum diuinitatis. Ideo fratres, videte vocationem
vestram. Venire quidem ad eremom, summa
perfectio est, sed non perfectè in eremo viuere,
summa damnatio est. Quid prodest, si locus quietus
tantùm corporaliter teneatur, & inquietudo in cor-
B de seruetur? Quid (inquam) prodest, si in habitatione
silentium sit, & in habitatoribus vitiorum sit tumultus
& colluctatio passionũ? Si exteriora nostra,
serenitas tenet: & interiora, tempestas? Non enim
ideò ad istum locum conuenimus, vt nobis mundus
famularetur, vt rebus omnibus abundanter
omni quiete frueremur. Non vtique ad requiem,
nec ad securitatem, sed ad pugnam huc venimus,
ad agonem processimus, ad exercenda cum
vitiis bella properauimus, vt linguæ gladios retundamus,
vt non solùm inuicem nó inferamus iniurias,
sed nec sentiamus illatas. Peculiarius autẽ istud ad
professionem nostram pertinet, nihil in hac vita cõ-
C solationis requirere, nihilque quietis nec recipere,
vel bona in vita sua, sed honores fugere, subiectione
atque abiectione gaudere, paupertatis studium quęrere,
& non solùm facultates, sed etiam ipsas cupiditates
de cordibus eradicare. Nihil enim interdum
rei necessitatis est, nihil per auaritiam cupere virtutis.
Et ideo hunc sibi specialiter modum, religiosus
ponere debet, vt tantùm habeat, quãtum necessitas
poscit. Habendi enim amor, nisi ad integrum resecetur,
ardentior est in paruis, & plus torquetur in minimis.
Et nisi ex toto corde & affectu pauper sis, paupertas
ipsa non virtus, sed miseria iudicanda est. Noueritis
itaque fratres, nihil prodest si carnem nostrã
D ieiuniis ac vigiliis affligimus, & mentem nostram nó
emendemus: aut quæ interiora sunt, non curemus.
Quid enim prodest afflictio corporalis, si linguam
nequitiis & obtrectationibus polluamus? Nónne omnes
labores nostri, ad nihilum rediguntur? Nónne
omne opus nostrum, velut fumus atque vmbra euanescit,
& velut stupæ fauilla in nihilum redigetur?
O quanti, & quàm diuturni labores nostri subitò
pereunt: & quanta bona frequenter, iam acquisita
ac reposita, de manu rapiuntur: dum id quod quærere
studuimus, aut augere aut custodire negligimus.
Quapropter, gratis nobis de corporis Cruce & pectoris
afflictione blãdimur, si exterior homo noster
E sanctis laboribus exercetur, & passionibus non curatur
interior. Sic est, quomodo si aliquis statuam faciat
à foris auream, vel quomodo si domus magnifica
arte cõstructa, à foris pulcherrimis coloribus depicta
videatur, & ab intus Serpentibus & Scorpionibus
plena sit. Quid prodest quod affligis corpus
tuum, quãdo nihil proficit cor tuum? Valde dura &
nimis dolenda conditio est, omni intẽtione studium
laboris impendere, & fructum non recipere post laborem.
Ieiunare, & vigilare, & mores non corrigere,
sic est quomodo si aliquis extra vineam aut circa vineam
extirpet aut colat, & vineã ipsam desertam &
incultã dimittat, vt spinas ac tribulos germinet, quę

insistente cultore iocūdissimos ex se fructus potuisset proferre. Agnoscite itaque charissimi, quod ad salutem perpetuam conquirendam abstinentia corporalis sola non sufficit, nisi & animæ quoque ieiunium per abstinentiam vitiorum fuerit sociatum. Quid enim iuuat, si sit quispiam corpore castus, mēte & pollutus, quem malitia deprauat, quem furor iracundiæ facibus exagitat quem superbia omni gratia nei expoliat, quem mendaciis vel maledictis lingua commaculat? Nónne ipse se fallit? Nónne ipse se irridet ac decipit, si credat se sine reliquis virtutibus, suis ieiuniis ac vigiliis sanctificandum? Et idcirco dilectissimi, ita corpus exerceamus ieiuniis, vt mētem purgemus à vitiis. Cogitemus illius iudicis incessanter aduentum, qui vtinam sic nos paratos inueniat, quomodo nemo potest dubitare quod veniat. Quòd si requiras quomodo veniet? In illo vtique corpore quod pro nostra salute suscepit, pro nostra absolutione natum, & pro nostrorum vulnerum medicina lancea clauisque confixum est. Prima enim erit in reos intolerãda sententia, renerendarum præsentia cicatricum. Quid igitur illo tempore facturi sumus, quando contra illius crucifixi Domini liuores, notæ peccatorum nostrorum & maculæ libidinum proferentur? Aut quo putas vultu, respiciet redemptio nostra perditionem nostram? Tantum grauiora erunt humana delicta, quantum maiora se ostenderint diuina beneficia. Verendum est autem, ne illam vocem Resurrectionis precinsæ Crucis vestigia protestantem, etiam in iudicio suo ad vasa iniquitatis prolaturus sit: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & agnosce quòd pro te impio pietas diuina perpessa sit. Illa vtique clauorum signa, bonis salutaria, malis terribilia, quæ vsque ad diem iudicij nō delentur. Et post hæc quid sequitur, nisi illud interpositum inter viuos ac mortuos expauescendum chaos vastúmque discrimen, exclusæ a natura viuētium tenebræ exteriores, dura separatio à dulci intuitu sanctorum & à societate fœlicium: & è cōtrario, ire inter lachrymabiles gemitus planctúsque lugentium, & collegium triste miserorum, & ante beatam patriam æternum subire teterrimæ mortis exilium: quàm lugubre erit homini, Dominum videre & perdere, ante creatoris sui perire conspectum. Et ideo fratres charissimi, ista dum tēpus est cogitantes & redemptoris nostri beneficia recolentes, ita cū nei adiutorio indefesso studio laboremus, vt quod nobis obtulit iudicatus, integrum in nobis inueniat iudicaturus Iesus Christus Dominus noster qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Abstinētia corporalis sola, ad salutē nō sufficit.

Christus in proprio corpore ad iudicium venturus est.

Io. 21. cicatrices vulneru christi vsque ad diē iudicij reseruātur.

HOMILIA XXIIII.

AD locum hunc (charissimi) properātes, non ad quietē, non ad securitatē, sed ad pugnam certaménque conuenimus. Ad agonem huc processimus, & ad exercenda cū vitiis bella conuenimus. Vitia enim nostra, hostes nostri sunt, de quibus Scriptura pronuntiat, dicens: Caue, ne vnquam habeas cū eis fœdus. Necessaria nobis est (fratres) peruigil cura, indefessáque custodia, quia cōflictus iste sine fine, hostis iste sine pace, vinci potest, & recipi in amicitiam non potest. Et ideò prælīū istud

Deut. 7.

quod suscepimus, satis durū, satísque periculosum A quia intra hominē geritur, & nisi cum ipso homine non finitur. Ideo ergo nos adhæc tranquilla secreta & spiritualia castra cōtulimus, vt quotidie contra passiones nostras infatigabili congressione certemus, vt quotidie sensibus nostris voluntates nostras quasi famulas subiiciamus, vt cordis nequitias circumcidamus, vel linguæ gladios recōdamus: vt non solùm in inuicē non inferamus iniurias, sed nec ab aliis sentiamus illatas. Peculiariter enim ista ad professionem nostram pertinēt, nihil honoris cupere, præsentium rerum solatia fugere, ad prōmissa æternæ remunerationis animum præparare, subiectione aut abiectione gaudere, paupertatis studium B quærere, & non solùm facultates, sed etiam ipsas habendi voluntates de cordibus eradicare. Nihil enim habere, interdū, rei necessitatis est: nihil autem cupere, virtutis. Illud etiam scire debetis, quòd qui inter vos vitam agere constituerunt, aut cum grandi fructu, aut cum grandi periculo, vel diligentes vel etiā negligentes sunt. Vnde fœlix est illa anima, quæ cùm bene in congregatione versatur, multorum gaudiū est: & plurimi ex ea vel ædificantur vel illuminātur. Bona enim eius, dum multis cōmunicantur, adduntur. Ad quod etiam sapientissimi illius sententia respicit, quæ dicit: Fili, si sapiens fueris, tibi & proximis tuis. Itaque si quis in congregatione positus, ad hu- C militatē sese patienter præbuerit, quantúm que ea se bonum proximis cōmudet, tantum in se lucra aliorū conuertit. Si verò è contrario, per inobedientiā, vel superbiā, quæres (quod peius est) facilius inueniri solet, ad malum exēplum suæ iniquitatis alios traxerit, quātos destruxerit, de tantis periculis dānationis incurrit. Quantis detrimentum fuit, de tantis damna contrahit: & peccatū quod ab illa semel recessit, ad eum multipliciter redūdabit. Quamobrem sicut ille valde admirandus atque laudandus est, cuius cursus bonus multorū, profectus est: ita ille meritò lugendus est, cuius vita mala multorū ruina est. Ideò quod (fratres charissimi) quæ ad ædificationem pertinent, D ea in medio positi agere studeamus: ne vita nostra, aliorum virtutibus noceat: ne aliorū feruorem, tepor noster debilitet: & ne aliorū patientiam nostra iracūdia violet, ne aliorum humilitatem, superbia nostra deprauet: ne aliorū sanitatem, infirmitas nostra corrūpat: ne aliorū pulchritudinē, fœditas nostra cōtaminet: ne aliorū ardentes extinguamus lampadas, si nostras illuminare non possumus. Et quidem stultæ illæ virgines, quālibet stultæ essent, non tam alienas extinguere, quā suas illuminare cupiebant. Et ideo ad istarū similitudinem, si cuiquā nostrum deest pinguissima gratia humilitatis, si fidei ignis, si flāma feruoris, si oleū charitatis, si lumē discretionis, veniat ad E eos quos magis abūdare perspexerit: & gratiā in se proximi nō auferendo, sed imitādo, transfundat: & bona possessionis alienæ, non solum sine dāno, sed etiam cū lucro possessoris inuadat. Nunquā tibi deficit, quicquid alter de te proficit. Nunquā enī sentit damnū luminis sui plurimus ignis accensus, nec minuit solis lucē considerantium multitudo. Quātis ad eū perspexerint, tātis munera sua cōmodat, & ipse tamē integer perseuerat. Benedicta à Deo illa aīa, cuius humilitas alterius confundit superbiā, cuius patiētia proximi extinguit iracundiam, cuius obedientia pigritiā alterius tacitè increpat, cui⁹ feruor inertiā alieni teporis exsuscitat. Qui proximi sui turbatū præ ira

Monasticæ professioni propria.

Mat. 25.

ocnlum cordis, gratia consolationis atque ædifica-
tionis illnminat, melius huic quàm illi, qui fratri pau
lulum ab aliquo coutristatum, non tam solatio suo
porrectam anu sableuat sed titubātē, sicut parietē in-
clinatū, malıloquiorū impulsu adiuuat in ruinam: &
salubriter pro discipllnæ ratione correptū, per sini-
stra cōsilia sic incitat, vt allidat: sic armat, vt perimat,
Itaque fratres, cui mala propria nō sufficiunt, ille sic
agat, vt iudiciū etiā alienæ perditionis non incurrat.
Certi sumns (charissimi) quòd nisi caueamus, nisi no
stras quotidie resecemus & circumcidamus posses-
siones, deteriores multum nos effici, quàm sumus,
dum in sæculo viuerēmus: ita vt fiant extrema no-
Luc. 15. stra, peiora prioribus. Et quidem charissimi, quādiu
vt ad mundum pertinendo illic actibus, & negociis B
militabamus, in quibos nunc erubescimus, tunc no-
bis aduersarius non obstabat, imò etiam consentie-
bat: quia circa miserabilem ac perditam vitam no-
stram, nō inueniebat in quo exerceret inuidiā suam.
Delectabant illum opera nostra, sufficiebant illi
per sinistra crimina & peccata. Quis enim suscipiet
bellum contra militem suum? Quis velit impugna-
re subiectum suum? Sed & supra omnem infelicita-
tem erat vita illius, cui nocere non dignabatur ini-
micus. At verò nunc postquàm voluntatibus illius
renūciauimus, videt cultores suos ad auctoris sui pri
stinum redusse famulatū: videt quodammodo ido-
la sua in Dei templa mutari, frendens & tanquam C
leo rugiens, omnes nocendi aditus peruigil insidia-
tor explorat. De quo leone Apostolus protestatur.
1. Pet. 5. Vigilate itaque, quia aduersarius vester diabolus, vt
leo rugiens circuit, quærens quem deuoret Beati igi
tur, quos hic oleo inquirendos iudicat: & sequendos
Bonos præ- vtique virtutum vestigiis & odore meritorum. Non
cipuè Sa- enim ab illo inquiruntur non boni, quia se vltrò in-
tanas per- gerunt mali. Post illos violenter currit, istos etiam
sequitur. negligenter incurrit. Beati igitur quos hic leo inui-
dia cogitur quærere, & malitia non permittitur in-
uenire. Terribiliter quidem sonat in auribus nostris,
dum audimus: Tanquam leo rugiens. Sed quia di-
ctum est: Esca eius electi sunt, quod quærit, electio- D
nis est, quod rugit, desperationis. Sicut alio loco le-
Psal. 111. gimus: Dētibus suis fremet, & tabescet: ita hoc lo-
quitur sermo diuinus, vt terrori coniuncta sit con-
solatio. Cruciari quidem est, quod frendit: sed victi
est, quòd tabescit. Et inter hæc, quanta sint illa quæ
à Deo præparata sunt homini, etiam liuor prodit
inimici. Hæc itaque charissimi, cogitantes in hoc a-
gone, desudantes, & gloriosi ac præclari patris no-
stri, nos & discipulos meminerimus esse & filios.
Rapiamus vnusquisque quod possumus de bonis in-
te stati parentis: hic de hæreditate eius assumat fidei
holosericam, gestorum varietatem pretiosam. Hic
mansuetudinis ac simplicitatis occupet talentum, E
ille decus pectoris beneuolentiæ ac sapientiæ mo-
nilibus sibi vindicet. Hic margaritam compunctio-
nis, & thesaurum castitatis inuadat. Licet enim ille
locuplerissimus Dei amicus, quicquid habuit inte-
grum secum tulerit: & nobis tamen si volumus, to-
tum reliquit. Ita ergo agamus bona illa illius sectan-
tes, vt qui æternam gloriam suscitandus, sub fine sæ-
culorum redditur: nunc Ecclesiam, per rediuiuam
in filiis iam resurgat. Adiuuante Domino nostro
Iesu Christo, qui viuit & regnat in sæcula sæculo-
rum, Amen.

HOMILIA XXV.

A SCIMVS quidem spirituali militiæ, cui
nos mancipauimus, magnam esse in fu-
turum repositam remunerationem: sed si
benè recipimus, in hoc ipso opere quod
gerimus quodammodo, etiam in præsenti sæ-
culo partem præmij possidemus. Et planè ma-
gnus vitæ fructus est, sæculum potuisse despicere,
& ideo seruire cœpisse: euasisse vitiorum infœlicis-
simum dominatum, & fugisse gulæ atque luxuriæ
fœdissimam seruitutem. Quid ergo, non iam ma-
gna pars præmij est, nihil commune habere cum
mundo, vanarum rerum cupiditatibus non exercita
ri, sceleribus non admisceri, & cum innocentia diē
B trāsigere, beatæ castitati operam dare, gloriosæ pau-
pertatis sufficientiam cum timore Domini posside-
re. De qua loquitur Sapientia: Melior est exigua por
tio cum timore Domini, quàm thesauri magni sine Prou. 15.
timore eius. Intelligamus itaque quantum nobis
Dominus pia vocatione contulerit. Numeremus (si
possumus) ex illo tempore ex quo hîc conuersari vi-
demur, quanta peccata lucri fecerimus, de quantis
fraudibus, de quantis adulteriis, rapinis, periuriis, sa-
crilegiis, nos Dominus liberauit: & tunc videbimus,
quantum etiam de præsentibus beneficiis Domino
debeamus. Si nunc in sæculo essemus, quid aliud a-
geremus quàm connolueremur in malis nostris, &
animas nostras quotidianis violaremus maculis,
C quotidianis confoderemus vulneribus, ita vt nec
sentire possemus. Habet enim hoc infœlix consue-
tudo peccandi, vt quantum amplius vnusquisque
peccauerit, tantùm minus peccata ipsa intelligat: &
tantùm cū plus peccare delectat, veniet illud quod
Propheta peccatoribus clamat. Non est Deus in cō- Psal. 13.
spectu eius, auferuntur iudicia tua à facie eius. Ete-
nim quādo subripit peccandi delectatio, statim futu
ri iudicij diem abscondit obliuio. Econtrariò autē,
quantum quisque solicitior circa se fuerit, tantum
plus metuit: sicut ait Scriptura: Sapiens timendo de- Timor
clinat à malo. Sapiēs ergo semper in cōpūctione, & Dei.
semper in metu est. & vt de præteritis suspirat malis,
D ita de futuris periculis peruigili solicitudine cōtre-
miscit. Qui de præteritis anxius est, & secū cogitat Satisfactio.
ac reuoluit, ne fortè parū defleuerit præterita, ne for
tè nondū satisfecerit pro innumerabilibus debitis
suis, ne fortè magis ad veteres iniquitates noua po-
suerit vulnera, super antiquas cōsciētiæ maculas, re-
cēria adhuc crimina impresserit, & cōuersationis no
mē adhuc assūpserit, vt grauius sub sacra pfessione
delinqueret. Aliquantum sufficere nobis putamus, Monachi
quòd secretū istud cōscendimus, quòd locum habi- vestē mu
tūmque mutauimus, quòd hîc aliquantum tēporis tabant.
duximus, spem omnem in annorum numerū collo-
cantes, ac si perniciosa nosmetipsos persuasione fal-
E lentes, putamus quod mala nostra spatio temporis
euanuerint. Et quia illa nos obliti sumus, credimus
quod de memoria diuinæ seueritatis lapsa sint: sed
nō ita est. Oīa apud illū reposita atque signata sunt.
Audiamus quid dicit ille, qui cū ipso diabolo manu
ad manū singulari certamine dimicat beatus Iob: Si-
gnasti quasi in sacculo peccata mea. Et Dominus ait,
Nónne hęc collecta sūt & signata in thesauris meis?
Non putemus tàm facilè remitti posse illa illata se- Iob. 14.
mel crimina, & profūdo vulnere in animæ impressa Deut. 32.
visceribus. Multū opus est fletus, multus gemitus,
multę cōtritiones corporis ad sanādos ipsos dolores
cordis. Tota incūbēdū est spirit' cōpūctione, vt vetu-

Contritione magna, & satisfactione opus est pœnitentibus.

sta mala tanquam sagittæ quædam de conscientiæ visceribus euellantur. Non sufficit summis labiis dicere: Peccaui, parce & remitte. Et Saul dicebat, Peccaui: sed non obtinuit illam veniam, quam Dauid vna pœnitentiæ voce promeruerit. Et hoc quare? Quia confessionem illam nudam magis, quàm veri gemitus exprimebat: quia non compensabuntur cũ magnitudine criminis leuis humiliatio supplicãtis.

1. Reg. 15

Non leui agendum est contritione, vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur: nec transitoria opus est satisfactione, pro malis illis propter quæ paratus est ignis æternus. Si volumus intelligere quàm graues apud se faciat iudex noster, hominum culpas, respiciamus ad pœnas. Quantum enim nunc patiens est Deus noster, in sustinẽdis delictis nostris: tam seuerus erit, in discutiẽdis actibus nostris. Et sicut inæstimabilem parauit improbis pœnam, ita inenarrabilem iustis collaturus est gloriã. Ergo suppliciorum acerbitatem è contrario de præmiorum magnitudine colligamus. Quia qui nouit remunerare merita, nouit punire delicta.

Merita.

Salubertima ergo est ac multum necessaria, futuri iudicij recordatio & præteritorum commemoratio, vel deploratio delictorũ.

Iudicij futuri recordatio, vtilis.

Quòd si quis est, qui sibi de præteritis inlæsæ vitæ meritis blandiatur, & adhuc innocẽtem à se transisse putet ad Domini seruitutem, & ideo credit se securum, iste talis respiciat quàm incerti & quàm lubrici sunt exitus vitæ. De qua dicitur: Ne laudaueris hominem in vita sua: & cùm perspexerit iam se de præterito non habere quod lugeat, habet de futuro quod timeat.

Eccl. 11.

Nemo ergo de præteritis securus sit, tanti laquei obiecti sunt ante pedes animæ nostræ, tam innumeri hostes obseruant & custodiũt iter nostrum, tantæ foueæ & tam præruptæ, tantæ rerum difficultates interiacent inter nos & finem nostrum.

Mat. 7.

Via ipsa quæ per se arcta & ardua est, tantis spiritualium latronũ insidiis obsessa est, tantos nos scopulos, tantósque fluctus transire necesse est, vt ignoremus qui deueniat antequam ancoram oblatio in littore collocemus. Et tamen nos de præteritis debere esse securos, & sine quotidiana cura, sine quotidiano timore & tremore, diem nostrum debere transire. Quid transiens super alicuius profundi fluminis per arctissimi pontis angustias, etiam si maiorem partẽ inoffenso transierit pede, iam periculũ euasisse se credat: cùm in vltimi pontis spacio, si paululũ titubauerit, casum quẽ in medio spatio vitarat, incurrit.

Similitudo.

Sic nos etiã, si magna pars vitæ istius videatur fuisse transacta, non ideo fiduciam præsumamus, cùm adhuc periculum pars extrema minetur. Quis in acie positus ante finem certaminis, aut ante victoriæ securitatem arma deponat? Nemo ergo securũ debere se esse iudicet, antequàm ad finem fœlici consummatione perueniat. Nec hoc nobis sufficere putemus ad plenam salutem, quod inter seruos Dei vel habitatione censemur. Clamat enim nos Dominus noster: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. Hoc quare? quia non auditores legis iusti sunt apud Dominum, sed factores legis iustificabuntur.

Mat. 7.
Rom. 2.

Vnde etiam & si benè viximus, cursum nostrum stabilem & perseuerantia cõmendare debemus, in locum vocationis persistendo & perficiendo. Verè dico etiam, si hîc viginti, aut triginta annos Domino impendissemus, cui vtique totum nos scimus debere esse quod viuimus: vt satis vnum annum ageremus in sæculo, inæstimabile esset quantum nobis de æternæ vitæ gaudiis fraudaremus, quia spes nostræ omnes in consummatione atque fine consistunt. Quid mihi prodest, si mihi sata viridantia in herbis spem messis ostendãt, & me sub ipso falcis tempore subita vel aëris intemperie, vel pluuiarum inũdatione decipiat? Quid mihi proderit, si vinea spem omnem in flore promittat, & vel ferarum incursio, vel vastitas grandinis spem omnem in consummationem subducat? Ideóque omnis prosperitas, omnísque laborum fœlicitas, in fine consistit.

Omnis fœlicitas in fine consistit.

Cùm autem etiam illis dolendum sit, qui hinc post multa laborum stipendia, post aliquantũ annorum profectum, aliquibus desideriis abstrahũtur: quid de illis erit, qui hic quatuor aut quinque annis longissimum tempus credunt, & omnem reliquæ vitæ tractum, in sæculi vanitate consumunt? Cùm etiam vnus annus sæculi, labores nostros in eremo acquisitos, ita possit absumere, quomodo si mare magnum paruissimum intrasse riuulum recipiat & absorbeat, atque ei nec nomen relinquat, nescio ad quæ lucra velimus in sæculo viuere? Nã cùm hic grande putetur damnum, non cotidie aliquid acquirere, illic grandis quæstus est putandus vel acquisita non perdere. Hic (inquam) graue detrimentum creditur, non quotidie proficere: ibi verò summa virtus est non perire. Ideóque si adhuc tenues ac pauperes sumus, hic aliquid consequi elaboremus. Si verò aliquid consequuti sumus hic, illud reseruare curemus. Hoc solùm impẽdium & gaudium erit, quòd hîc Domino viserimus, quia quandiu hic cõsistimus, in arbitrio est cùm velis ad seculum declinari. Cùm verò declinaueris, iam difficilè ac penè impossibile erit, ad locum iustum vel cogitatione respicere.

Liberum Arbitriũ

Quòd si aliquis ideo securum se putat, de hoc loco aliquando posse discedere, quòd hic benè cucurrerit, quòd hic multum laborauerit: hic talis agit, quomodo si aliquis oneratam mercibus nauẽ de portu soluat, & tempestatibus tradat, & ad scopulos atque saxa detorqueat. Quanto itaque laboramus amplius, tanto cautiores esse debemus. Proficientibus enim insidiatur inimicus: & vbi videt aliquam spem aut aliquam gratiam, ibi tanquam leo rugiens & circuiens ad inuadendam prædam totus incumbit. Et ideo quia positis nocere nõ præualet, vult aliquos minus cautos per cogitationes ac per diuersas tentationes ex hoc loco quodammodo, quasi extra castra producere, & quasi de eminentissima arce deponere: & cùm deposuerit, velut de loco superiori confligere, vt etiam si nauem mergere non potuerit, saltem ex detrimentis & damnis quæ abundant in sæculo, iocundissimam prædam referat. Mittit primùm intentiones diuersas, indignitates, animositates: vt dum homo quod semel destinarit, atque in futuro definierit, implere contendit: non cogitet damnum suum, non respiciat ad ruinam: & cum illum deposuerit, tunc ei in nihilum iam profutura pœnitudo succedit.

Tentationum Diabolicarum progressus

Hic sumus, aut enim cordis cogitationibus variis & improbis atque inhonestis agitamur, aut venenatis linguæ gladiis vulneramur, pro minimis & prauissimis rebus scandalizantes. Interdum etiam, quod monachum non decet, in lites & iurgia prorumpentes, interdum professionem nostram regulæ transgressione violamus, furtum inferre præpositis, imò animabus nostris, sub Dei oculis non timentes: cùm hoc quod agere sub præsentia præpositorũ veremur, sub

Dei

Dei oculis committere non debeamus: non contenti sumus necessariis, sed rursum per cordis tepo- A rem abundantiam quam in sæculo reliquimus, desideramus. Vnde non satis prodest, quod à nobis qualescunque facultates exclusimus, quando ipsæ in nobis resident cupiditates. Inde est quod interdum de rebus pravissimis excitamur, pro vilium rerum appetitu gravissimas contentiones movemus. Hoc quare? quia licet reliquerimus in rebus exteriora bona, adhuc tamen in cordibus mala interiora retinemus. Et inter hæc quomodo exultat adversarius noster, quando nos videt ad hoc maxima contempsisse, vt minimis deformius vinceremur? Ideoque ea quæ foris posita, intus in animæ visceribus adhæserunt, radicitus euellantur. Vnde & Apostolus non dixit: Aurum vel argentum, radix est malorum omnium: sed magis, cupiditas divitiarum. Et non solùm divites, sed, Qui volunt divites fieri, incidunt in laqueum ac tentationem. Rogat Apostolus, non solùm habentes sed & qui ipsam habendi consequitur voluntatem. Ideóque nihil proficit homo relinquendo quod extra se habet, qui vitia intra retinet. Itaque (vt dixi) fratres, hic sumus, & tuti non sumus. Et qui intra muros positi vix resistimus, in sæculum expositi quid faciemus? Qualiter stare poterit in fluctu atque in ipso colluctantium tempestatum impetu, qui tam graviter periclitatur in portu? Ideóque in quantum possumus, stabiles simus in hoc tranquillissimo sinu: C quia quamlibet tepidus in vacuum non currit, qui ad palmam consummationis perseverando pervenerit. Adiuvante Domino nostro Iesu Christo, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

1. Tim. 6.

HOMILIA XXVI.

FRatres charissimi, ad hoc in istum locum convenimus, vt Domino nostro vacare possimus: non his rebus, quibus noster delectatur inimicus. Certum est enim, quod quando ea quæ ad sæculum pertinent, loquimur, aut iniquis murmurationibus nos mordemus, D ille horas nostras Deo subtrahit, & sibi gaudet acquiri. Quid prodest quòd nos pretiosis vigiliis laboribúsque conficimus, & ea quę maximè Deus noster in nobis desiderat, non habemus? Hoc est, cor mundum & liberum ab istis minutis negligentiis. Quas qui non observat, paulatim defluit, & ad maiora prolabitur. Illud ergo in primis habere studeamus, quod in nobis Deus noster expectat: id est, suavem, benignumque sermonem, mentem ab omni maledicto, ab omni malitia liberam, & devitatis his quibus Spiritus sanct⁹ offenditur, humilitati & quieti operam det. Hæc sunt præcipua sacrificia, hæc pinguia holocausta, quæ in conspectu Domini in odo- E rem suavitatis ascendunt. Hoc etiam maximè studeamus, vt illa quæ in honorem Dei nostri agimus, cum hilari animo agamus, cum fidei gaudio & cum bonę ac devotę volũtatis affectu. Quicquid verò inuiti atque compulsi facimus, noverimus nos ex eo non solùm non habere profectum, sed maximum detrimentum. Faciamus alicui potenti viro obsequium solvere, quod vtique superioris personę à clientibus suis expectare consueverat, nonne si nos videret homo ille, debitum sibi officium inuito atque extorto animo, & etiam cum quodam fastidio exhibere, nonne magis sibi factam iniuriam iudicaret, & exhonorari se potius quàm excoli pronunciaret, & huiusmodi negligenti atque indevoto offensam potius crederet referendam quàm gratiam? Si ergo cultus hominis, devotionem, fidem, atque hilaritatem requirit, vbi interdum melior est ille qui colitur, vbi nullum fructum officiositas ipsa consequitur: sed hoc solùm profectus est, si mercatur susceptus vocari, quanto magis nos in honore Dei nostri observare debemus, ne ad obsequia eius indevoti atque compulsi, nec tristes, nec ingrati iniustique inveniamur, & non respecti. At Deus ad munera quę negligenti ac vili animo offeruntur, non respicit. Non enim homini, sed illius potius fides nostra servituram se esse vel ipsam impendisse animã, parum debet videre, cu B ius obsequiis atque beneficiis, etiam ipsi Angeli in Paradiso confitentur: cui postremò cùm totum debeatur, nil tamen gratis soluitur. Pro hac ergo misera vita, laboribus & doloribus plena, in qua vsus brevis est, & ipsa brevitas semper incerta contendimus, in obsequiis homini placere, & pro illa vbi iam nihil laboraturi sumus, non contendimus, modò Deo devotum servitium impendere, quam vtique vitam etiamsi auctori suo offerre dissimulet, devotio voluntatis, continuò à nobis est exacta lex mortis. & quod nõ datur ex voto, soluitur ex debito. Pro ista itaque vita, dabit illam vitam, quæ nec oculis potest cerni, nec tacita mentis cogitatione perstringi: C quam vtique consequi est facilius, quàm enarrare: cuius erit cursus sine termino, vsus sine fastidio, refectio sine cibo, adiutorium sine defectu, requies sine nocte, ociositas sine senio, indeficiens sub vultu Dei charitas, & sub antiquis perpetuisque gaudiis semper nova iocunditas, & sine vllo amittendi periculo fœlicitas. Huius ergo vitæ dulcedinem relinquentes, iam nunc de futuris sæculis quotidie cogitando, etiam in hoc corpore prægustare conemur. Et exclusa de sensibus nostris secularium desideriorum amaritudine, quendam beatitudinis illius dulcẽ saporẽ nostris cordib⁹ attraham⁹. Et discusso omni torpore omniq; pigritia, cuius mater est infidelitas, D illa iã hilaritate, illa alacritate Domino ac Deo nostro illoque gaudio serviamus, quo gaudio ad munera sua inuitante veniamus. Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in secula seculorum. Amen.

Deo nihil gratis solvitur.

Vita æterna.

HOMILIA XXVII.

VIdete vocationem vestram fratres charissimi, venire quidem ad eremum summa perfectio est: non perfectè in eremo vivere, summa damnatio est. Quid prodest, si in loco quies teneatur, & inquietudo in corde ver- E satur? Si in habitatione, silentium sit: & in habitatoribus, vitiorum sit tumultus: & colluctatio passionum? Si exteriora nostra, serenitas teneat: & interiora nostra, tempestas? Solemus annos nostros, & spatia temporum, quibus nunc vivimus, supputare: Non te fallat, quicunque ille es, numerus dierum, quos hic relicto corporaliter sæculo consumpsisti. Illum tantum diem vixisse te computa, in quo voluntates proprias abnegasti, quem sine vlla regulę transgressione duxisti. Illum diem vixisse computa, quem non malitia, non inuidia, non superbia contaminavit: quem non mendacij, non periurij culpa respersit. Illum diem vixisse te computa, qui putita-

Tunc vivimus, cum proprias voluntates abnegamus.

tis & ſanctæ meditationis habuit lucem, quem non
conuerſatio tenebroſa mutauit in noctem. Illum A
(inquam) diem applica ad vitam, cuius lucrum venit
ad animam tuam. Solemus etiam nobis de corpora-
lium vigiliarum aſſiduitate blandiri, qui poſt vigilias
ac forte de ipſis vigiliis, ad obtrectationes, ad verbo
ſitates, ad murmurationes egredimur. Nam qui ſe
de choro pſallentium ad comeſſationes inhoneſtas,
bibitiones furtiuas, non ſolùm damnabili tranſgreſ
ſione, ſed admirabili vtilitate ſubducit: multum eſt:
& leuius, ſi ſobrietate dominante dormiret. Et ille
qui ieiunans oneratum & prægranatum pectus ira-
cundiæ vel indignationis diſtrictione circunfert,
quia vino ſe abſtinet: & ſenſibus, virus amatum ama
tiſſimæ diſcordiæ ebrietate turbatur: qui (inquam) B
exteriori & ſalutifera poculorum parcitate ſe mace-
rat, & interiora eius mortiferum virus odiorum eru
ctuant: nonne in ſe Propheticas voces dirigi, iam
etiam in præſenti vita prædamnatus intelligat. Non
Iſa. 58. tale ieiunium elegi, dicit Dominus. Vel illud: Ex vi-
Deut. 32. nea enim Sodomorũ, vinum eorũ, & vitis eorũ, ex Go
morra: vua eorũ vua fellis, & botrus amaritudinis in
ipſis. Ita autem interdum Diabolus cùm aduertit ani
mam fide vacuam, & Dei timore undatam, ita diuer
ſis paſſionibus inebriat mentem, vt quando maledi-
cimus, aut iraſcimur, aut obtrectamus, quando hæc
agimus, aliis nos nocere, non nobis credimus. Sed
nõ ita eſt. Nam vniuſcuiuſque vitij malum, in ſuum C
Malum in ſuos ſemper recurrit auctores. recurrit auctorem, ſicut dicit ſermo diuinus: Fili, ſi
malus fueris, ſolus hauries mala tua. Suam linguam
maliloquus maculat, ſuum cor obtrectator exulce-
rat, ſuæ mentis lumen iracundus obcæcat, ſuam inui
dus animam velut tinea corrumpit. Et ſicut exulce-
ratis parentibus naſcuntur viperæ, ſicut (inquam)
naſci viperei fœtus diruptis matris viſceribus aſſe-
runtur, ita humana præcordia ipſis primitus quas
conceperint paſſionibus dilacerantur. Illa (inquam)
præcordia, de quibus vitiorum generatio ſerpentina
profertur, ipſa primitus monſtruoſa partus fœcun-
ditate violantur. De tali partu dicit ſermo diuinus:
Iſa. 7. Ecce parturit iniuſtitiam concepit dolorem, & pe- D
perit iniquitatem. Conuertetur dolor eius, in caput
Monaſtica exercitationes. eius: & in verticem ipſius, iniquitas eius deſcendet.
Elaborate ergo fratres chariſſimi, vt deinceps inter
vos contentione laudabili, ac meliori tandem æmu
latione certetis. Vnuſquiſque veſtrum in opere Dei
ſtudeat eſſe promptior, in oratione frequentior, in
lectione ſolicitior, in caſtigate ſit purior, in ſobrie-
tate ſit parcior, in lachrymarũ largitate profuſior, in
corpore honeſtior, in corde ſyncerior: in ira mitior,
in manſuetudine moderatior, in riſu rarior, in com-
punctione feruentior, in grauitate fundatior, in chari
tate iucundior. Et ideo noſmetipſos caſtigemus quo
tidie, ipſi nobiſcum rationem de quotidiana cõuer- E
ſatione faciamus. Alloquatur ſe in ſecreto cordis v-
naquæque anima, & dicat: Videam ſi hanc diem ſine
peccato, ſine inuidia, ſine obtrectatione ac murmu-
ratione peregi. Videam ſi hodie aliquid, quod ad pro
fectum meum, quod ad ædificationem aliorum per
tinet, operatus ſum. Proquod hodie illũ inſipienter
deſtruxi, hodie ſeniori meo inobediés fui, mentitus
periuraui, ira vel gula victus ſum. Plus hodie riſi, plus
cibo ac potu, plus otio ac ſomno quàm decebat in-
dulſi. Minus legi, minus oraui quàm debui. Quis mi
hi reddat hunc diem, quem inanibus fabulis perdi-
di? Ac ſic fratres, de omnibus negligentiis noſtris
compungamur in cubilibus: id eſt, in cordibus no-
A ſtris. Si ita egeritis, nos quidem de profectu veſtro
lætificabimur, ſed vos de acquiſita ſalute gaudebitis.
Nos vobis, pro ſalutis veſtræ acquiſitione ſubditis.
Donet autem illius pietas, vt ita de ſermone noſtro
proficiatis, vt nos viciſſim veſtris meritis adiuuetis,
nobiſque ſitis & in præſenti ſæculo ornamentum, &
in futuro præſidium. Adiuuante Domino noſtro Ie-
ſu Christo, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit &
regnat Deus per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.

HOMILIA XXVIII.

B QVod ſupplicante, & quodammodo cum
charitate, iubente ſancto patre veſtro, fra
ternitati veſtræ qualemcunque ſermonem
profero: facio hoc non ex aliqua præſum
pſione, ſed ex vera & integra charitate: Et licet tam
perfecti (Deo propitio) ſitis, vt monitione noſtra mi
nimè egeatis, tamen imperante charitate, quæ neſ-
cit timere, etiam quod optimè vos implere nouimus,
ſuggerere & admonere cum vera humilitate & per
fecta charitate præſumimus, non tamen ſine vere-
cundia. Cùm nos nec idoneos nouerimus eſſe diſci-
pulos, ad opus ſanctum videamur excitare magiſtros.
Cùm ſimus tepidi, cogimur admonere feruentes.
Cùm ſimus peccatores, arguimus iuſtos. Cùm ſimus
C impetiti, doctos inſtruimus. Cùm ſimus in pelago
huius mundi, nimiis fluctibus fatigati, ad eos qui ad
portum iam fœliciter peruenerunt, prædicationis
verba proferimus. Sed tamen fratres, quia ſolent na
ues ſuperatis & deuictis pelagi fluctibus, etiam in
portu tutiſſimo laborare, & niſi grandis cautela fue
rit, penè ſubmergi, cum ſumma humilitate, & ingen
ti reuerentia admonemus, vt quia vos Chriſtus de
omnibus capitalibus criminibus, tanquam de peri-
culoſis fluctibus liberauit, in portu quietæ beatitudi
nis conſtituti, paruas negligentias & minuta pecca-
ta, quæ ſic in animo confluunt, quomodo per minu
tiſſimas nauis rimulas inteſtinæ guttæ concurrunt,
D cum omni vigilantia (Chriſto adiuuante) exhaurire
iugiter feſtinetis. Nam quomodo nauis, poſtea quã
pelagi fluctus euaſerit, ſi in portu deſtinata non fue-
rit, de minutiſſimis guttis impletur, & mergitur: ſic
& Monachus, deuictis & ſuperatis ſæculi tempeſta-
tibus, & mundi huius criminibus, quaſi periculoſis
fluctibus, cùm ad portum Monaſterij venerit, ſi ſub
repentina & minuta & quotidiana peccata de ani-
mæ ſuæ ſentina exhaurire neglexerit, in ipſo portu
naufragij diſcrimen incurrit. Sed dicit aliquis, quo-
modo poteſt anima ſentinari. Vtique orando, ieiu-
nando, vigilando, veram charitatem, veram humili-
tatem, & veram obedientiam exhibendo. Attendite
E fratres (quæſo vos) quomodo nauis ſentinatur à ſitula,
ſic anima ab omnibus malis oratione Dominica li-
beratur, ſi dicat, & verum dicat: Dimitte nobis de-
bita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus no-
ſtris. Qui enim omnibus in ſe peccantibus clemen-
ter indulſerit, nullius peccati veſtigium, nullius ma-
cula remanebit. Attendite fratres, diligenter conſi-
derate quod dixi. Qui in ſe peccanti indulſerit: non
enim dixit, quod qui in Dominum peccauerit, ipſi
debeas indulgere: ſed qui in te peccauerit, illi de-
beas veniam dare. Quod peius eſt, aliquoties qui
in nobis peccauerit, aut tardè, aut difficilè veniam
damus. Qui in Dominum deliquerit, celeriter indul-
gemus.

gemus. Sed si volumus iustè agere, ille qui in Dominum peccauit, sine seuerissima districtione non debemus penitus indulgere. Nedum illi per indiscretã pietatem remittitur, exemplum perditionis aliis prębeatur. In sua ergo se vnusquisque ostendat esse clementem. Quia Dominus dixit: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis pater vester cœlestis peccata vestra. *Matth. 7. & 18.* Quando verò in Domino aliquis peccatum præsumit admittere, districtionem debet monasterialem sustinere. Et hoc bono & pio animo debet fieri, vt per spiritalem castigationem corrigatur in hoc sæculo, vt non pereat in futuro.

Quia omne peccatum quod in hoc mundo non corrigitur, in futuro sæculo punietur. Sic enim de filio, vel de seruo, scriptura Diuina commemorat: Tu (inquit) virga eum cędes, & animam illius de inferno liberabis. Et ideo (sicut suprà suggessi) non solùm capitalia crimina caueamus, sed etiam paruas negligentias quotidie, quasi venena Diaboli, respuamus. Sunt enim nonnulli, qui post religionis professioné, quia videntur exisse de sæculo, nimia securitate soluuntur: & implentur in illis illa sententia Domini, qua dicitur: Vtinam calidus esses, aut frigidus: nunc autem quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. *Apo. 3.* Quid est quod dixit, Vtinam calidus esses aut frigidus? hoc est dicere: Melius tibi fuerat aut in sæculo remansisse frigidum, aut in Monasterio esse feruentem. Nunc autem quia & de sæculo recessisti, & tamen feruorem spiritalem per negligentiam apprehendere noluisti, tepidus effectus ex ore Domini vix iterum recipiendus euomeris. Et ideo fratres charissimi, cum Dei adiutorio sententiam Diuinæ scripturæ diligenter attendite, qua dicitur: Omni custodia, serua cor tuum. *Prou. 4.* Sicut enim gaudendum est de illo qui ad Monasterium veniens, mansuetudiné, obedientiam & patientiam voluerit mitis & humilis exhibere: ita & è contrario, lugendum est de illo qui corpore tantum de sæculo exisse videtur, corde tamé in mũdo aut remansisse infideliter, aut infeliciter redisse cognoscitur, & pro humilitate profert superbiam, pro patientia iracundiam, contemptum pro obedientia, pro charitatis medicamento, malitiæ effundit venenum. Talibus conuenit illa beati Petri vera & multum timenda sententia: Melius (inquit) fuerat illis, non cognoscere viam iustitiæ, quam post cognitionem retrorsum conuerti. *1. Pet. 2.* Et iterum: Canis reuersus ad vomitum suum, & sus lota in volutabro luti. Sed nec de talibus desperandum est, fratres, quia potens est Dominus, orationibus vestris scintillam compunctionis accendere, & omnem sæculi voluptatem velut spinas & tribulos nequitiæ, salubri igne consumere, illo itaque igne, de quo Dominus dixit: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? *Luc. 12.* Orate ergo fratres dilectissimi, non solùm vt vobis Deus in bonis perseuerantiam dignetur tribuere, sed etiam illos qui negligentes sunt iubeatur de fouea subleuare, & de laqueis eruere. Si enim vobis orantibus & cum charitate consilium dantibus, quicunque sunt tepidi, & negligentes fuerint emendati, duplicatum vobis Dominus pręmiũ & de vestra salute & de illorum correctione recompensare dignabitur. Nam nec illi qui boni sunt, se debent quasi de suis meritis extollere: nec illi qui negligentes sunt, de Dei misericordia desperare: sed illi cum humilitate, Dei dona custodiant: & isti cum grãdi compunctione, celerius ad pœnitentiæ vel correctionis medicamenta confugiant, quia bonus est: A si superbire cœperit, citò humiliabitur. Et qui superbus est, si se humiliat, per Dei misericordiam subleuatur. Tantum est, vt non se permittat amplius durissimo Diaboli iugo premi: nec nimia & periculosa dissimulatione, in peccatis perseuerans diutius obdurare: sed & tam citò confugiat, vt in se peccati vestigium non relinquat. Optimè calidis adhuc vulneribus malagma vel fibula apponitur. quia si vehemens fuerit, ad cœlestem medicum intrusio resurgendi, vestigium nõ poterit remanere collapsi: quia sub manu omnipotentis medici, & citò perit morbus, & velociter sanatur ægrotus. Iterum atque iterum rogo & admoneo vos fratres, vt obedientiam, humilitatem B atque charitatem, non solùm senioribus & coæqualibus, sed etiam iunioribus exhibere iugiter studeatis: quia quęlibet bona seruus Dei habere contenderit, omnia infeliciter perdet, si in illo humilitas & charitas nõ fuerit. Nolite murmurare, quia scriptũ est, quod murmuráres à serpẽtibus perierũt. *1. Cor. 10.* Nolite detrahere fratrib⁹, quia scriptũ est: Qui detrahit, eradicabitur. *Humilitas et charitas potissimum requisita.* Nolite iracundiam in corde seruare, quia scriptum est: Ira viri, iustitiam Dei non operatur. Nolite vos inuicem odio habere, propter illud quod scriptum est: Qui odit fratrem suum, homicida est. *Prou. 13.* *Iaco. 1.* Sed opus non est, vt diutius sanctam charitatem vestram verbis doceamus, quæ vos ad Christi C gloriam operibus implere & cognoscimus, & gaudemus. Hoc solùm specialiter petimus, vt qui vos in quietis & tranquillitatis loco collocare dignatus est, pro nobis, quos sęculi istius tempestates & innumerabiles fluctus affligunt, abundantius à Domino supplicetis. vt si nobis, quia non meremur gloria, non detur, saltem vobis orantibus, peccatorum venia tribuatur. Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sęcula sęculorum. Amen.

ADMONITIO DE ORATIONE, VEL sermonibus otiosis, Homilia vigesimanona.

D Licet in multis rebus (fratres charissimi) nos, Deo propitio, vestra operatio lætificet, & de vestris profectibus frequentius gaudeamus: tamen sunt aliqua, de quibus vestra charitas debeat admoneri: & ideo rogo, vt suggestionem nostram, sicut consueuistis, libenter accipiatis. Gaudeo fratres dilectissimi, & Deo gratias ago, quia vos ad audiendas lectiones diuinas video ad Ecclesiam fideliter currere: sed si & profectum vestrum, & gaudium vestrum complere ad integrum vultis, maturius conuenire debetis. *Nocturnę vigiliæ.* Nam in tam prolixis noctibus, quem non infirmitas detinet non sine reatu animæ suæ, tardius ad Ecclesiam venit. E Rogo vos fratres, si institores, aurifices maturius vigilãt, vt possint corporis necessaria prouidere: nos non debemus ante lucem ad Ecclesiam surgere, vt peccatorum indulgentiam mereamur accipere? Si negociatores vigilare solent pro lucro pecuniæ, nos quare non vigilemus pro amore vitæ perpetuæ? Interdum aliqui ventis se tempestatibúsque committunt & nauigant ab Oriente vsque ad Occidentem, & ab Occidente vsque ad Orientem, sustinentes pericula multa, interdum etiam famem ac sitim amarissimè tolerantes: si hæc omnia illi patienter sufferunt, propter substantiam perituram: nos quare piget vigilare, propter vitam æternam? Et ideo rogo

vos, vt & maturius veniatis: & cùm veneritis, magis orare vel psallere, quàm ociosis vos vel secularibus A studeatis fabulis occupare. Qui enim ad Ecclesiam veniens verbosare voluerit, melius illi fuerat non venisse: quia dum se infructuosis fabulis occupat, nec ipse psallit, nec alios psallere, aut lectiones diuinas audire permittit. Qui talis est, si cum paruo peccato ad Ecclesiam venit, cum maiori ad domum propria redit: quia ibi se verbosando studuit vulnerare, vbi psallendo vel orando & sibi & aliis medicamenta potuit prouidere. Ante omnia fratres charissimi, quoties orationi incumbimus, cum silentio & quiete supplicare debemus: quia quicunque voluerit cũ alta voce orare, omnibus iuxta se stantibus orationis fructum videtur auferre. Rugitus tantum & suspiria vel gemitus audiatur. B Nam oratio nostra talia esse debet, qualis fuisse legitur sanctę Annæ matris beati Samuelis. Sic enim de illa scriptum est: Quia flens orabat, & labia eius tantummodo mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Audiant hæc omnes, & imitentur præcipuè illi, qui ita alta garrulitate, sine vlla verecundia, cum strepitu vocis orant, vt iuxta se alios orare non permittant. Oremus ergo (sicut dixi) cum suspirio & rugitu vel gemitu, secundum illud Propheticum: Rugiebam à gemitu cordis mei. Oremus (inquam) non voce sonante, sed cõscientia ad Dominum clamante. Orantes autem (fratres charissimi) quantum possumus, adiuuante Do- C mino, laboremus, vt nulla nobis extranea cogitatio subripere possit: ne fortè aliud habeamus in corde, & aliud proferamus ex ore: ne fortè dum lingua Dominum rogat, cogitatio in rebus variis occupata, ab orationis sensu discedat: & inde acquirat peccatum, vnde potuit habere remedium. Si enim apud aliquã personam potentem velles aliquam causam necessariam allegare, & subitò auersus ab illo, media interlocutione dirupta, aliquibus te velles scurrilitatibus occupare, qualem putas iniuriam illi personæ cum qua loquebaris, inferres? aut quomodo contra te, illius iracundiam commoueres? Si ergo cum homine loquentes, tota intentione animi laboramus, D ne aliud cogitantes, illi cum quo loquimur iniuriam facere videamur, cum Deo in oratione loquentes, & ante tãtam maiestatem, peccatorum nostrorum miserias allegantes, non nos pudet, & non erubescimus, captiuis sensibus huc illucque discurrere, & infœlicem mentem multis occupationibus à conspectu diuinæ maiestatis abstrahere? Et ideo vnusquisque antequàm in oratione procumbat, omnes cogitationes superfluas ab animi sui intentione, Deo auxiliante, repellat: vt anima nostra sancti Spiritus feruore succensa, omne vitium compunctionis vel orationis igne consumat, & vagas ac volaticas cogitationes longè dispergat, vt solę virtutes tantùm, & san- E ctæ meditationes in cordibus nostris, locum semper inueniant. Considerate fratres charissimi, quęso vos, & videte quàm sit dura ista captiuitas, vt lingua quasi cum Deo loquatur, & tota animi intentio ad terram & parietes vel lapides dirigatur. Et si ista quæ licite alio tempore vel cogitare possumus, vel videre, nimis durum est si nobis in oratione subripiant: putas illa, quæ etiam alio tempore illicitè cogitantur, quãtũ mali erit, si ea in oratione positi cogitemus? Id est, si cupiditatem, si odium, si iracundiam, aut luxuriam, vel adulteria, & cætera his similia inclinati, ad orationem ante cordis nostri oculos pro- A ponamus. Vnde fratres charissimi, totis medullis conscientiæ Dominum deprecemur, vt nos ab ista ludificatione dæmonum liberare, & peccatorum nobis indulgentiam donare dignetur. Et ideo dilectissimi fratres, iterum atque iterum rogo, si fieri non potest, vt istas captiuitates animæ ad integrum possitis euadere, vel quantum possimus, auxiliante Domino laboremus, vt ei vel tardius occurrere non videamur, fortè per negligentiam, dum orantes aliud cogitamus, inde apud Dominum inueniamus offensam vnde poteramus acquirere gratiam. Oremus ergo fratres, non solùm pro nobis, sed etiam pro omnib. vbicunque sunt Christianis: nec solùm pro amicis, sed etiam pro inimicis Dei misericordiam deprece- B mur. Et quia beatus Apostolus dicit: Quid oremus, sicut oportet, nescimus. Hoc semper pro nobis, & pro omnibus aliis supplicemus, vt nobis Deus hoc dignetur concedere quod nouit nostræ animæ conuenire. Ante omnia fratres, orationem Dominicam in oratione dicamus: quia sine dubio libenter orationem exaudit, qui ipse pro ineffabili sua benignitate instituit. Hæc ergo (fratres charissimi) si Deo inspirante, sicut consueuistis libenter accipitis, & quantum Deus vires dat, implere contenditis: & nobis facitis gaudium, & vobis præparabitis regnum. Pręstante Domino nostro Iesu Christo, qui regnat cum Patre & cum Spiritu sancto in secula seculorum, C Amen.

Oratio qualis esse debeat. — *1. Reg. 1.* — *Psal. 37.* — *Rom. 8.*

DE GENIBVS FLECTENDIS IN ORAtione, vel de verbis ociosis, Homilia trigesima.

ROgo vos & admoneo fratres charissimi, vt quotiescunque iuxta altarium à clericis oratur, aut oratio Diacono clamante indicitur, non solùm corda, sed etiam corpora fideliter inclinetis. Nam dum frequenter, sicut oportet, & diligenter attendo Diacono clamante, Flectamus genua: maximam partem populi, velut columnas erectos stare conspicio: quod Christianis D dũ in Ecclesia oratur, omnino nec licet, nec expedit. Non enim propter nos, sed propter vos diaconus clamat. Et ideo quia ad vos specialiter vox illa, vel maximè ad negligentes dirigitur, iustum est vt à nobis fideliter impleatur. Sit ergo vox illa, obedientibus in remedium: quia inobedientibus erit in testimonium, propter illud quod scriptum est: Maledict⁹ qui facit opus Dei negligenter. Sed & illud timẽdum est fratres, quod Apostolus dixit, & omnimodis obseruandum: Instate orationi, vigilantes in ea. Et iterum: Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Et Dominus: Vigilate, inquit, & orate, ne intretis in tentationem. Et iterum. Oportet semper E orare, & non deficere. Et ideo, qui pro aliqua infirmitate non potest genua flectere, vel dorsum curuare, caput non pigeat inclinare, considerans per hanc humilitatẽ, publicanum illum Dei misericordiam consecutum, qui ad cœlum leuare oculos non audebat, sed inclinato in terra capite, pectus tundebat: & peccata intus inclusa, quasi iudex seuerissimus, verberabat. Et ideo meruit, vt de eo Dominus dicere dignaretur: Descendit hic publicanus iustificatus magis quàm ille Pharisæus: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Exemplũ etiam ipsius Pharisæi considerandum est, & timendum, ne per eũ qui stans orauerit, ideo non meruerit exau-

Clamor Diaconi, flectamus genua. — *Col. 4.* — *Matt. 26.* — *Luc. 18.* — *1. Tim. 6.*

exaudiri. Sed fortè sunt aliqui, qui ideo genua nolunt flectere, quia se credunt peccata grauia non habere. Auertat hoc Deus à scolibus Christianis. Ipse periculosius peccat, qui se grauiter peccare non putat. Et nunc maximam expugnationem sustinet, quādo se impugnari non sentit. Sed dicit aliquis: Quis est qui se peccatorem non credat? Sine dubio, ille se peccatum graue habere non credit, qui prostratus aut incuruatus, animæ suæ remedium non requirit. Sed fortè timet aliquis, ne pretiosis vestimentis suis iniuriam faciat. Qui timet, ne orando inquinet vestimenta sua: plus timeat, ne non orando sordida remaneat anima sua. Plus enim apud nos debet valere anima nostra, quàm tunica nostra. Et valde timendum est, ne dum vestis nitida custoditur, multis peccatis ac negligentiis anima foedidetur. Vellem tamē scire, qui nec genua flectunt, nec inclinare capita volunt, si aliquid sibi satis necessarium, aut à iudice, aut ab aliqua potenti persona, expeterent, vtrum stantes & tecto capite negligenter & tepidè supplicarent. Rem terrenam ab homine terreno quærimus, & propè vsque ad terram nos humiliter inclinamus: & à Deo remissionem peccatorum & æternam requiem inquirentes, nec capita nostra inclinare dignamur. Non ita legimus de Beatò Helia & Heliseo, vel cæteris sanctis, de quibus legitur, quod frequenter prostrati in terram, sed Dominum cum omni contritione orauerint. Et de ipso Domino nostro, in Euangelio scriptum est: Quod procidens in terram ita orauerit, vt ab eo guttæ sanguinis stillarent. Quid enim indigebat Christus, vt taliter supplicaret? Non ille quicquam indigebat, sed nobis exemplo suo, orationis remedia præparabat. Orat misericordia, & non orat miseria. Orat charitas, & non humiliatur iniquitas. Prostratus in terra orat medicus, & non inclinatur ægrotus. Orat innocentia, & non orat nequitia. Orat qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius: & non se prosternit, multis peccatis obnoxius. Orat iudex, & desiderat parcere: & non orat reus, vt indulgentiam mereatur accipere. Orat iudicaturus, & orare dissimulat iudicandus. Non ergo pigeat, si infirmitas non prohibet, vt se vnusquisque in terram prostratus humiliet. Ad Ecclesiam fratres, quasi ad fōtem viuum & ad spiritualem fluuium conuenire debemus, vt accipiamus aquam illam viuam, de qua Dominus dixit: Qui sitit, veniat & bibat: qui credit in me, flumina de vētre eius fluēt aquæ vitæ. Et iterum: Qui biberit aquam, quam ego dabo, non sitiet vnquam: sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Ad istum ergo fontem fœliciter currit, quicunque ad Ecclesiam fœliciter venit. Sed sicut de fonte terreno & corporali fluuio, non potest aliquis bibere, si se noluerit inclinare: ita & de viuo fonte Christo, & sancti Spiritus fluuio, nemo aquam viuam haurire potest, nisi se humiliter inclinare voluerit, propter illud quod scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et illud similiter admoneo, fratres charissimi, quoties diaconus clamauerit, vt vos ad benedictionem inclinare debeatis, & corpora & capita fideliter inclinetis: quia benedictio nobis licet per hominem, non tamen ab homine datur: nec attendatis, si fortè negligens est qui exhibet: sed Dominum respicite, qui transmittit. Benedictio enim quæ vobis datur, ros & pluuia cœlestis esse cognoscitur. Sic enim & Moses ait: Expectetur sicut pluuia eloquium meū & sicut ros verba mea. Et optimè nostis fratres, quia pluuia si mōtē nimis erectum inuenerit, citò in vallem decurrit. Et ideo, qui se ad accipiendam benedictionem humiliter inclinantes, quasi valles faciunt; ipsi pluuiam diuinæ benedictionis accipiunt, & impletur in eis illud quod scriptum est: Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Quid est, Omnis vallis implebitur, nisi, Omnis qui se humiliat, exaltabitur? Quid est, Mons & collis humiliabitur: nisi, qui se exaltauerit, deprimetur? Ipsi tamen in oratione genua flectere, vel capita sua benedictioni dissimulant inclinare, qui stantes in Ecclesia, magis eligunt verbosari quàm psallere. Vnde rogo vos fratres, admonitiones, immó preces nostras, libenter (sicut consueuistis) accipite: & venientes ad Ecclesiam, hoc solum quod in Ecclesia expedit fieri, agite: id est, aut orate, aut psallite: vt orando, peccatorum veniam accipere, & psallendo, ad spiritualem possitis lætitiam peruenire. Qui in Ecclesia ineptis & incongruis fabulis occupatur, quasi venenum & gladium reliquis hominibus ingerere vel præbere cognoscitur, dū verbū Dei nec ipse audit, nec alios audire permittit. Qui enim talis est, & pro sua & pro aliorum destructione, in die iudicij redditurus est rationem. Sicut enim fideliter psallentes, & humiliter supplicantes, & pro se & pro aliis, quibus exemplum vitæ præbuerint, accepturi sunt gloriam: ita illi qui è contrario, non ædificationis, sed destructionis exempla præbuerint, & pro se & pro aliis passuri sunt pœnam. Qui psallere dissimulat, vel taceat, & silentium præbeat, vt si se non ædificat, vel alios exemplo malo non destruat: quia timendum est illud, quod Dominus in Euangelio dicit: Omne verbum ociosum, quodcunque loquuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. Rogo vos fratres si extra Ecclesiam occupari ociosis sermonibus malum est, putatis in Ecclesia verbosari qualè peccatū est? Diabolus enim (fratres charissimi) tunc nos maximè impugnare consueuit, quando nos contra se spiritualibus armis præparatos esse cognouerit. Et quia nos non potest corporaliter de ecclesiæ conuentu repellere, in ipsa ecclesia infructuosis nos studet sermonibus occupare, vt nobis per inanes & vanas, aut fortè etiam mordaces collocutiones, ac sordidas cogitationes, Diuinæ lectionis fructum, vel orationis remedium possit auferre: vt corpore tantū videamur in Ecclesia stare, & corde vel cogitatione longè à conspectu diuinæ maiestatis abscedere. Et ideò quantum possumus, cùm Dei adiutorio contra illius insidias repugnemus: secundum illud quod ait beatus Apostolus Petrus: Aduersarius noster Diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: cui resistite, fortes in fide. Et illud quod scriptum est: Subditi estote Deo, resistite autem Diabolo, & fugiet à vobis. Quapropter (fratres charissimi) rogo vos, vt contra istas durissimas captiuitates animæ, auxiliante Domino, quantum possumus, repugnemus: & ociosas fabulas, quas etiam extra ecclesiam noxias esse nouimus, præcipuè intra ecclesiam, quasi venena Diaboli fugiamus. Et quotiescunque diaconus clamauerit, vt aut in oratione genua flectere, aut benedictioni inclinare capita debeatis, obedienter & fideliter cum vera humilitate faciatis: vt orando, pectora vestra à malis omnibus liberari, & benedictionem accipiendo bonis spiritualibus mereamur impleri. Præstante Domino nostro Iesu

[Marginal notes: Oratio sit cum inclinatione, aut genu flectione. — 4. Reg. 4. — Luc. 23. — Io. 7. — Io. 4. — Isa. 40. — Luc. 3. — Matt. 12. — Fructus orationis, & lectionis. — 1. Pet. 5. — Iacob. 4.]

Christo cum Patre & Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

ITEM HOMILIA XXXI.

SI diligenter attenditis (fratres dilectissimi, vel venerabiles filij) euidenter agnoscitis, quod nullus hominum sibi soli viuit, & nullus sibi soli moritur. Quod etiam Paulus Apostolus similibus verbis confirmat, dicens: Quia nemo sibi viuit, & nemo sibi moritur. Omnis enim homo quantiscunque exemplum sanctæ conuersationis præbuerit, cum tantis & pro tantis ad præmia æterna perueniet. Et contra, qui exemplum malæ vitæ & peruersæ actionis ostenderit, quantiscunque suis malis moribus ad iniqua opera prouocauerit, cùm tantis & pro tantis perpetua supplicia sustinebit. Nos verò non solùm exemplum malè viuendi cæteris non præbeamus, sed etiam sancta & salubri admonitione ad humilitatem & charitatem vel obedientiam iugiter prouocemus. Non simus de illis, qui irascentibus vel furentibus quibuscunque fratribus aut sororibus, malis consiliis solent pabulum superbiæ ministrare dicentes: quod non debeant tanto tempore abiecta se humilitate deijcere. Non simus de talibus, qui per amarissimas linguas, non solùm nolunt vulnerata curare, sed etiam quæ sana sunt, vulnerare contendunt: qui murmurando, detrahendo, per inobedientiam vel iracundiam non Christo seruire, sed consueuerunt Diabolo militare. Astutus enim & crudelis hostis Diabolus, calliditate veteris artificij ac multiformis ingenij, animas quas semel persuasione nequissima, desides ac tepidas vel negligentes effecerit, etiam malorum subuersione eas sibi seruire compellit, de quibus scriptum est: Vtinam calidus esses aut frigidus: nunc autem quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. *Apo. 2.* *Diabolus aucupes imitatur.* Tales enim animas ad inobedientiam vel superbiam præparatas, Diabolus omni lumine veritatis & charitatis excæcat, & quasi venator robustissimus, & auceps callidissimus, velut indices sibi ad capiendas (si potest) etiam sanctas animas, aptat ac præparat. Quomodo aucupes facere solent, qui columbas quas prius ceperint, excæcant & surdas faciunt: vt dum ad illas reliquæ columbæ conuenerint, præparatis retibus capiantur: ita etiam hostis antiquus de tepidis clericis & negligentibus Monachis, vel desidiosis virginibus exercere consueuit: vt cùm in eis oculos patientiæ clauserit, ignémque compunctionis vel flammam veræ charitatis extinxerit, & de solo habitu religionis persuaserit gloriari (sicut iam dixi) ad aliorum perditionem, velut indices eos in exemplum proponit ac præparat: Vt dum illos simplices, quique & minus soliciti imitantur, diuersis laqueis vel retibus capiantur. Isti tales non solùm pro se, sed etiam pro alijs, quos per exemplum malæ conuersationis de bono humilitatis & obedientiæ reuocauerint, rationem sunt in die iudicij reddituri. Antiquus enim hostis, qui bonis semper inuidere consueuit, primum seruos vel ancillas Dei, quos tepidos ac negligentes esse cognouerit, persuadet ociosis fabulis occupari, murmurando vel detrahendo ad contumaciam prouocare, & ad audiendã lectionẽ tardissimos reddere, vt cùm in eorum cordibus velut callum, & (vt ita dicimus) scoriam teporis induxerit, ad qualibet opera mala sibi eos faciat

A præparatos, & omnibus vitiis vel negligentiis infœliciter seruire compellat, secundum illud quod veritas dixit: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Et *Io. 5.* à quo quis superatur, eius & seruus efficitur. Sicut enim sanctæ & spirituales animæ feruore charitatis accensæ, Spiritu sancto aguntur. & ad omne opus bonum iugiter præparantur, secundum quod Apostolus ait: Quotquot in spiritu Dei aguntur, hi sunt filij *Rom. 8.* Dei: ita è contrario, negligentes ac tepidi ab illo *Luc 11.* contrario spiritu possidentur, de quo scriptum est: Cùm exierit spiritus immundus ab homine, vadit per loca arida quærens requiem, & non inuenit: postea reuertens inuenit domum suam vacuam & scopis mundatam, & adducit secum alios septem spiri-

B tus nequiores se: & erunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Hæc enim sine dubio patiuntur clerici, Monachi, virgines, superbi, inobedientes, tepidi. Cùm enim in primordiis conuersationis suæ relicta sæculi conuersatione, ad militiam sanctæ institutionis animo feruenti confugerint, per gratiã Dei euacuatur omnibus malis. Postea verò dum per negligentiam ac desidiam non apponunt studium, vt cum Dei adiutorio repleantur spiritualibus bonis: vitia quæ discesserant inuenientes eos vacuos, cum multiplici remeantes, compellunt eos redire ad vomitum suum. Sicut canis quando reuertitur ad vomitum suum, odibilis fit: ita & peccator, quando re-

C uertitur ad peccatum suum. De istis talibus terribiliter clamat Apostolus Petrus: *2. Pet. 2.* Si enim fugientes coinquinationes mundi, bis rursum implicati superantur, facta sunt eorum posteriora peiora prioribus. Melius (inquit) fuerat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post cognitionem retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est secundum mandatum. Contigit enim illis, illud veri prouerbij: Canis reuersus ad vomitum suum, & sus lota in volutabro luti. Hoc illis euenit, qui post abstinentiam ad gulam, post vigilias ad somnolentiam, post humilitatem ad superbiam, post obedientiam ad contumaciam, post patientiam ad iracundiam, velut canis

D ad vomitum, & velut sues reuertuntur ad luxuriæ volutabrum. Et ideo qui se talem esse cognoscit, dum corrigendi tempus est, cum fugitu & gemitu ad vulnus superbiæ, humilitatis medicamentum contendat apponere: contra murmurationis vel iracundiæ venenum, adiectum obedientiæ festinet accipere. Et antequam anima illius multis peccatis obnoxia de hac luce discedat, remedium sibi in die necessitatis acquirat, & lampadi suæ per superbiam extinctæ, humilitatis & charitatis oleum, dum colligendi & emendi tempus est, præparare contendat: vt inter sanctas virgines, accensa virginitatis lampada, in vasculo animæ suæ oleo charitatis exhibere: quia pe-

E nitus virginitas in corpore nihil proderit, si charitas vel humilitas à corde discesserit. Et hæc quidem obseruant animæ, & quæ illis similes esse volunt, facere non desistunt. Aliæ verò quæ non spiritualiter, sed carnaliter viuunt, non humilitati, sed superbiæ *Humilitas necessaria.* infœlicia colla submittunt: nec velut apes mella spiritualia colligunt, sed quasi vespæ crudelia venena diffundunt. Quando senioribus inobedientes existunt, quando flammis iracundiæ succenduntur, quã do odium in corde recondunt, quando murmurationibus suis & se & alias vento superbiæ de portu obedientiæ excussas, & de tranquillitate patientiæ perturbatas, faciũt naufragare. Et quæ in primordiis con-

conuersationis suæ, relictis sæculi fluctibus, ad quietem Monasterij confugerunt: nunc nimio furore superbiæ, in ipso portu procellis iracundiæ naufragare probantur. Istis talibus meliores sunt illi, qui sæculo seruire videntur: quia multo melior est humilis coniugalitas, quàm superba virginitas. Et plus laudabiles sunt, qui se in medio pelago (Deo auxiliante) custodiunt, quàm illi qui in portu nimia negligentia vel securitate merguntur. Fœlices ergo sunt illæ animæ, quæ ita cor suum diuersis virtutum aromatibus, Christo donante, replere contendunt, vt ex illorum ore, nunquam nisi charitas & humilitas, nunquam nisi castitas, vel mansuetudo atque obedientia proferatur: vnde & sibi æterna præmia, & aliis præbeant sanctæ conuersationis exempla. Sicut è contrario, infœlices sunt & miseræ & omni lachrymarum fonte lugendæ, quæ ita malis motibus corrumpuntur, vt ex illorum ore vel indigna cogitatione, non Christi medicamenta, sed Diaboli venena procedant: quæ cùm foris religioso habitu quasi pellibus ouium contegantur, velut lupi rapaces intrinsecus esse noscuntur, & serpentum vel viperarum more tandiu fictam humilitatem habitu corporis demonstrare videntur, quandiu nulla castigatione corripiuntur. At vbi vel leuis admonitio affuerit, tunc falsa humilitate remota apparebit celata superbia: & tunc in veritate cognoscitur, quia aliud proferebatur in ore, aliud abscondebatur in corde. Falsa humilitas fingebatur in corpore, & superbiæ virus tegebatur in mẽte. Hæc ergo omnia timentes potius quàm de vobis sinistrum aliquid sentientes, cũ omni humilitate & paterna solicitudine charitati vestræ suggessimus. Et ideo ante oculos vestros tepidorum negligentias proferre voluimus, vt de bonis quę in vobis munere diuino collata sunt, spiritualiter gaudentes, Deo gratias referatis: & pro me, ac meis similibus, qui adhuc multis negligentiis premimur, iugiter Dei misericordiam supplicetis: vt cùm ante tribunal Christi, vobis pro perseuerantia bonorum operum corona tribuetur: nobis per intercessionem vestram, vel peccatorum indulgentia concedatur. Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui regnat cum Patre & Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

Religiosus habitus.

HOMILIA XXXII.

SAnctos ac venerabilis Pater vester, dum se (vt cum venia sui dixerim) propè indiscreta humilitate submittit, mihi non paruam verecundiam facit. Nam pro admirabili charitate iniungere, immò extorquere contendit, vt ad sanctitatem vestram exhortatorium debeã proferre sermonem: sed ego considerans & meum meritum & propositum vestrum, simul attendens & sanctimoniam vestram & conscientiam meam, quid eligam nescio. Si enim tacuero, sanctæ charitati inobediens apparebo. Si verò aliquid loqui præsumpsero, notam temeritatis incurro. Sed rogo vos, fratres, quid ergo verbis suggeram, cùm vos omnia operibus implere congaudeam? Qua fronte sanis præsumat prædicare ægrotus? Quomodo sanctos admonere poterit, multis negligentiis obligatus? Quomodo vigilantes excitare poterit somnolẽtus? Qua conscientia castigabit ieiunantes, assidua ciborum abundantia crapulatus? Vnde esurientibus iustitiæ, panẽ verũ poterit ministrare mendicus? De quibus rebus admonere potero, fratres? Dicturus sum, vt debeatis mundum contemnere, quem tota animi virtute cum suis voluptatibus respuistis. Dicturus sum, vt impedimenta mundi debeatis abiicere: quos video omnes cupiditates eius ardentissima deuotione contemnere. Consilium vobis daturus sum, vt debeatis largas eleemosynas dare: quos noui pro Christi amore, omnem mũdi substantiam respuisse: quos video non solùm quæ sua sunt, sed etiam seipsos Domino obtulisse. Fortè prædicare vobis potero, vt vicinis & proximis humiles sitis, quos ipsos sub iugo Christi, non solùm fideliter, sed etiam feliciter inclinatos sciam. Fortè charitatem vobis commendare potero, cùm vos videam non tantùm amicos, sed etiam inimicos diligere. Aut admonendi estis ad obedientiam, qui nunquam vestram voluntatem, sed Dei & seniorum implere contenditis iussionem. Aut de cauendo iracundiæ morbo vos admonere potero, quos fundamentum patientiæ tenere congaudeo. Nunquid dicere audeo, vt otiosis fabulis nõ occupetur sanctitas vestra, quos lectioni & orationi insistere, & in lege Dei die noctuque meditari cognosco? Hoc ergo solùm restat, fratres charissimi, vt quia vos in sancto Monasterio, velut in portu quietis & repausationis, quasi in parte aliqua paraclesi Dominus colligere & collocare dignatus est, assidue studeatis orationibus obtinere, vt nos qui sæculi huius fluctibus indesinenter affligimur, & cum grandi periculo per huius mundi pelagus, multis tẽpestatibus fatigamur: deuictis omnibus vitiorum fluctibus, orationum vestrarum suffragio, ad portum beatę vitę (Christo duce) peruenire possimus. Vbi cùm ante æternum iudicem vobis corona gloriæ dabitur, vobis vel peccatorum venia concedatur. Tamen, ne vsquequaque sancto patri vestro inobediens videar apparere, cum grandi humilitate & patientia præsumo suggerere: vt in opere sancto, quod (Deo auxiliante) fideliter exercetis, vsque ad finem, fœlicem perseuerantiam teneatis. Quia non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque ad finem, hic saluus erit. Et ideo oportet, vt sanctis moribus compositi, multis etiam virtutum pennis præditi, quasi spiritales columbę, & bonorum operum margaritis ornati, dicere cum Propheta possetis: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Quam rem tunc animæ sanctæ implere possunt, si humilitatem & obedientiam stabili firmitate custodiant: quia quibuslibet reliquis bonis operibus quis fuerit præditus: si istas duas virtutum alas id est humilitatem vel obedientiam non habuerit, in altum euolare non poterit. Omnis ergo anima sancta, cùm volantes miluos & diabolicos accipitres, idem spiritales nequitias fugere vel vitare desiderat: istas duas, quas suprà diximus, virtutum alas, in se, Deo donante, custodiat. Quia nec virginitas, nec vigiliæ, nec ieiunia, nec ipsa oratio vel lectio, seruis Dei prodesse poterit: si in eis obedientia perfecta, & humilitas vera non fuerit. Nemini tamen videatur incongruum, quod humilitatem & obedientiam specialiter commendaui, & charitatem, hisce omnium matrem, non adiunxi. Non ita est (fratres charissimi) cum obedientia & humilitas, fructus charitatis esse probentur. Quomodo sine ipsa esse possunt, quæ nisi ex illa nasci omnino non possunt. Nunquam enim vera humilitas & vera obedientia sine charitate, aut fuerunt, aut esse pote-

Matt. 24

Psal. 54

Alæ spirituales duæ.

runt aliquando: quia sicut ignis sine calore vel splendore omnimodo non est: ita charitas sine humilitate vel obedientia esse non potest. Veram ergo charitatem & perfectam humilitatem vel obedientiam retinentes, nihil quasi de nostris meritis præsumamus. Nemo se de sua industria extollat, sed de gratia Diuina confidat. Nemo sibi virginitatem, lectionem, orationem, vigilias vel ieiunia, sine charitate vel obedientia prodesse credat. Quia quomodo caro sine anima, viuere non potest: sic reliquæ virtutes sine charitate, figuram habere possunt, veritatem habere non possunt. Talia enim sunt, sine charitate ieiunia, qualis sine oleo lucerna: fumigare potest, fœtorem vel putorem reddere potest, lucem verò habere non potest. Sed (sicut iam dixi) non opus est, vt nos præsumamus verbis diutius admonere, quod vos rebus ipsis & operibus, nouimus (Domino propitiante) perficere. Quod enim cogitare & dicere & facere debeatis, per assiduam lectionem cognoscetis insinuante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Charitas est anima virtutum

B

DE LETANIA, HOMILIA. XXXIII.

Ecce fratres dilectissimi, dies sancti ac spirituales aduenerunt, animæ nostræ medicinales. Et ideo quicunque vult sanare peccatorum suorum vulnera, non despiciat medicamenta salubria. Ipse enim in his diebus non requirat medicum, qui se non senserit ægrotum. Et quis est (fratres dilectissimi) qui sic se in arena mundi istius gaudeat repugnare, vt nullum possit Diaboli vulnus excipere? Quis enim contra milia dæmonum die noctuque ita stare potuit semper armatus, vt nunquam fuerit Diaboli calliditate percussus? Quis enim vel cogitare, non dicam: verum nec numerare præualeat dolos & insidias hostis antiqui, de quo scriptum est: Cui nomina mille, & mille nocendi artes. Et ideo fratres charissimi, quomodo ipse ex omni parte nos semper vulnerare conatur, ita vnusquisque nostrum cum Dei adiutorio, contra illius insidias totis viribus præparetur. Et quia non solùm per dura, sed etiam per blanda contendit allidere, & vulnera ab ipso inflicta, non solùm amara, sed (quod peius est) etiam dulcia frequenter excipimus, medicamenta spiritualia parata semper habere debemus. Audiamus ergo consilium beati Apostoli, & contra diaboli insidias armis nos spiritualibus muniamus: Sumite (inquit) scutum fidei, loricam iustitię & galeam salutis, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Quid enim mali à Diabolo sustinere poterit, qui se talibus armis instruxerit? Cum surrexerit ille cum infidelitate, tu consurge cum fide. Ille pugnat cum superbia, tu cum humilitate. Ille exhibet luxuriam, tu retine castitatem. Apprehendit ille nequitiam, tu iustitiam tuam. Ille ingerit iracundiam, tu sectare patientiam. Ille immittit auaritiam, tu exerce misericordiam. Ille gulam, tu abstinentiam. Similiter & in cæteris rebus semper contraria aduersus nequitias diaboli studeamus arma proponere, & nunquam nos poterunt illius machinamenta decipere. Vt ergo hæc possimus (Deo auxiliante) complere, & hostem callidissimum (opitulante gratia Diuina) reuincere, ieiuniorum, vigiliarum, vel orationum arma nobis debemus iugiter prouidere. Quæ licet omni tempore necessaria esse probentur, præcipuè in

C
D
Eph. 6.
E

A istis tribus diebus, quos regulariter in toto mundo celebrat Ecclesia, nullus se à sancto conuentu subducat: nullus Ecclesiam quasi cœlestis medici scholam occupatus terrenis actibus, derelinquat. nullus castra spiritualia deserat. Scientes enim (fratres charissimi) quia qui terreno regi militat, si se de acie pugnaturus timore compellente subtraxerit, non solùm gloriam vel præmia parata non accipiet, sed etiam præsentis vitæ periculum non euadit. Qualis ergò est ille qui terreni regis exercitum deserit, tunc dubio talis iudicandus est, & ille qui in istis tribus diebus Christi Ecclesiam derelinquit. Quicunque ergo sine aliqua infirmitate, aut certa occupatione, in istis diebus Dei populum deseruerit, in illo cœlesti regno
B non præmium, sed opprobrium, non gloriam sed ignominiam recepturum se esse nouerit. Et quidem talis quasi fugitiuus & desertor castrorum cœlestium, æternam confusionem & dignum meritis suis supplicium sustinebit. Sed absit (fratres charissimi) vt de vobis talia suspicemur: vnde timens hoc, potius quàm de vobis sinistrum aliquid credens, præsumo suggerere: Magis enim de vestra deuotione confidens credo, velut apes prudentissimas ad aluearium Christi fideliter festinare, vt dulcedinem spiritualis mellis ex diuinis lectionibus possitis accipere, & cum Propheta dicere: quàm dulcia faucib⁹ meis eloquia tua Domine, super mel & fauum ori meo. Et quia per
C totum annum (fratres charissimi) nobis peccatorum vulnera subrepunt, in istis tribus diebus fideliter ad Ecclesiam curramus, & contrito corde vel humiliato corpore, Dei misericordiam deprecemur: vt omnium peccatorum nostrorum, vulnera, isto triduano compunctionis medicamento ad sanitatem pristinam reuocemus. Nemo ergo sibi ex industria aliquas occupationes studeat prouidere, nemo se ociosis fabulis occupare, ne inde sibi vulnera faciat, vnde sibi parare medicamenta potuerat. Nemo in istis tribus diebus aut sanguinem tollat, aut potionem accipiat: nisi forte hoc infirmitas nimium periculosa compellat. Conuiuiola nobis etiam quadragesimali
D ordine præparemus, & magis legendo, psallendo, vel orando, animabus nostris spirituales epulas, quàm corporales delicias requiramus, vt ad integrum Deo vacantes, & misericordiam illius suppliciter exorantes, & à cunctis infirmitatibus sanari, & à peccatis omnibus erui, & de tam frequenti inundatione aquarum mereamur per Dei misericordiam liberari. Pro certo enim credere debemus (fratres charissimi) quia si peccata nostra cessarent, statim flagella nobis debita, diuina misericordia remoueret. Sic enim ipse per Prophetam permittere dignatus est, dicens: Conuertimini ad me, & conuertar ad vos: Et iterum: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Conuer-
E tamur ergo ad meliora, dum in nostra potestate remedia, & pium ac misericordem Dominum, quem peccando irritauimus, bonis operibus ad misericordiam prouocemus: vt ipse secundum suam consuetudinem, & aduersa repellere, & prospera nobis dignetur pro sua pietate concedere. Iterú atque iterum rogo, vt qui ad Ecclesię aluearium (sicut iam dixi) quasi ad dulcissimi Christi fauum plena deuotione concurrunt, velut apes prudentissimæ, de diuersis diuinarum scripturarum floribus intrare cellulas præparent, vbi sancta & cœlestia mella suscipiant. Qui verò & tardè veniunt, & citò discedunt, nec contenti sunt spectata, donec diuina Mysteria compleantur, non sunt

inter

Tres letaniarum dies, vniuersa celebrat Ecclesia.

Psal. 118.

Zac. 1.

Ezech. 18

interChristi examina reputandi: quia non benis moribus spiritualia mella conficiunt, sed per superbiam & contemptum & se impediunt & alios exemplo malæ conuersationis euertunt. Et ideo fratres charissimi, quicunque Dominum in veritate diligunt, & ad Ecclesiam citò veniunt, & tardè discedunt, perseuerent in opere bono, & ociosas vel seculares fabulas velut venenum mortiferum respuentes, magis psallere & orare conentur: & contemnentes amaritudinem mundi, in Ecclesia requirant, vnde accipiant dulcedinem Christi. Qui verò negligentes sunt, & ad Ecclesiam non solum tardè veniunt, sed etiam priusquam diuina mysteria compleantur, abscedũt, & in ipsa Ecclesia ociosis fabulis vacantes, nec ipsi psallunt, nec alios psallere vel orare permittunt: qui tales sunt, citò se corrigant: ne sibi in eo loco præparent mortem, vbi inuenire poterāt vitam. Ego quod meum est, admoneo, qui despicit præconem, timeat iudicem. Dura quidem sunt medici ferramenta, sed sanos faciunt. Dulcia videntur mundi huius oblectamenta, sed male decipiunt. Audite ergo me fratres rogantem, audite paterna pietate admonentem: vt vobis Deus & in hoc sęculo sanitatem corporum, vbertatem fructuum, & peccatorum indulgentiam tribuat: & in futuro, ad æterna præmia fœliciter peruenire concedat. Sic ergo diuina pietas moderetur actus nostros, & animas gubernare dignetur, vt cùm tēpus retributionis aduenerit, & ego qui vos cũ charitate admoneo, obtinere merear veniam, & charitas vestra pro benigna obedientia perueniat ad coronam, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

DE DVODECIM REMISSIONIBVS *peccatorum, Homilia. XXXIIII.*

PRima itaque remissio est peccatorum,
Io. 3. qua baptizamur in aqua, secundum illud
quod scriptum est: Nisi quis renatus fue-
Luc. 7. rit ex aqua & spiritu, non potest videre
regnũ Dei. Secunda remissio, est charitatis affectus,
Eccl. 3. vt est illud: Remittuntur ei peccata multa, quia dile-
xit multum. Tertia remissio, eleemosynarum fru-
ctus, secundum hoc: Sicut aqua extinguit ignem, ita
3. Reg. eleemosyna extinguit peccatum. Quarta remissio,
perfusio lachrymarum, Domino dicente: Quia fle-
uit in conspectu meo, & ambulauit coram me tri-
Psal. 31. stis, non inducam malum in diebus eius. Quinta re-
missio, criminum confessio, Psalmista attestante: Di-
xi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Do-
1. Cor. 5. mino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sexta
remissio, afflictio cordis & corporis, Apostolo con-
solante: Dedi huiusmodi hominem satanę, in inte-
ritum carnis, vt spiritus saluus fiat in die Domini no
stri Iesu Christi. Septima remissio, emendatio mo-
rum, hoc est abrenuntiatio vitiorum, Euangelista te
stante: Iam sanus factus es, noli vltra peccare: ne
quid tibi deterius accidat. Octaua remissio, intercel-
Io. 5. sio sanctorum, vt est illud: Si quis infirmatur, indu-
cat presbyteros Ecclesiæ, & orent pro eo. Et multum
Iaco. 5. valet apud Dominum, oratio iusti assidua. Nona re-
missio, misericordia, fidei meritum, secundum hoc,
Matth. 5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam cõ
sequentur. Decima remissio, conuersio, & salus alio-
Iaco. 5. rum, Iacobo Apostolo adfirmante. Qui conuerti fe

cerit peccatorem ab errore vitæ suæ, saluabit animã
A eius à morte, & cooperiet multitudinem peccatorũ. Luc. 6.
Vnde decima remissio, indulgentia & nostra remis-
sio, veritate permittente: Dimitte, & dimittetur vo- Luc. 23.
bis. Duodecima remissio, passio Martyrij, spe vnica
salutis & indulgentiæ, & latroni cruento, respondē
te Domino: Amen dico tibi, hodie mecum eris in
Paradiso.

DE DIE IVDICII, HOMILIA *trigesimaquinta.*

AVdiuimus fratres, cùm Euangelium lege-
retur, terribilem vocem, & metuendam Matt. 25.
pariter, & desiderandam Domini nostri
B sententiam. Terribilis est, pro eo quod di-
cit: Discedite à me maledicti, desiderabilis, pro eo
quod dicit: Venite benedicti Patris mei, percipite re
gnum. quis enim audita hac voce non contremiscat
simul & gaudeat? quia Christus seruis suis promittit
regnum, & peccatoribus ignem minatur æternum.
Rogo vos fratres charissimi, vt lectionem istam at-
tēto corde audiatis, & memoriter retineatis. Qui
enim istam lectionem diligenti mente attendit, etiã
si reliquas Scripturas minimè intelligat, ista sola le-
ctio sufficere potest ad omne opus bonum facien-
dũ: & ad omne opus malum fugiendum. Attendi-
te fratres, quòd Dominus illis qui ad dexteram futu
C ri sunt, promisit dicere: Venite benedicti, quia esuri-
ui & dedistis mihi manducare. Illis verò qui ad sini-
stram erunt, dicturus est: Discedite à me, maledicti,
quia esuriui, & non dedistis mihi manducare, & re-
liqua. Non dixit: Discedite à me, quia furtum & ho-
micidium fecistis, & alia mala: sed ait, quia de sub-
stantia vestra pauperibus non dedistis. Sicut illos
qui ad dexteram futuri sunt, sola misericordia libe-
rabit: ita eos qui ad sinistram sunt, sola auaritia con
demnabit. Non ideo audituri sunt: Venite benedicti
quia non peccastis, nec illis dicturus est: Discedite à
me maledicti, quia peccastis: sed quia peccata vestra
eleemosynis redimere noluistis. Nullus sine pecca-
D to esse potest, sed peccata sua omnis homo (Deo
auxiliante) eleemosynis redimere potest. Dñs enim *Eleemosynis peccata redimũtur.*
ait: Qui esurientē non pauerit, & nudũ nõ vestie-
rit, mittetur in ignem æternũ. Et si cũ diabolo con-
dēnatur, qui pauperi nõ dederit: vbi damnandus est,
qui tulerit alienum? Si in inferno damnatur, qui pe- *In raptores.*
regrinum non susceperit in domo sua, vbi damnan-
dus est, qui foras expellit: Si in ignē mittitur, qui nu
dũ non vestiuit: vbi damnandus est, qui expoliauit?
Tenete vos fratres, ad eleemosynam vel misericor-
diam, quia eleemosyna nõ patitur operarium suum
ire in tenebras. Sicut enim ait Daniel Propheta: Cõ
silium meum Rex, peccata tua eleemosynis redime: Dan. 4.
E & si neglexeris, sine causa ad cœlum pulsabis. O a-
nima, quæ intra carnales & fragiles parietes habi- Matt. 24.
tas, vigila, ora, pulsa, & quære. Vigila petendo, ora
quærendo, pulsa erogando. Vigilanti tibi & pe-
tenti dicit Dominus: ecce adsum: & si transieris
per ignem, tecum sum, & flamma te non comburet.
quem orando si quæsieris, inuenies. Cùm pulsaueris
erogando, Christus tibi aperit ianuas suas, vt posses-
sor Paradisi introeas. Et si adhuc putas de fine mũdi
restare, vel tuum considera finem. Paulatim enim
subtrahuntur omnia bona quæ erant, & accedunt Iob. 1.
mala quæ non erant. Scriptum est enim: Nudus exi
ui de vtero matris meæ, & nudus ibo sub terram.

Iv. 2. Ideo fac eleemosynam, dum precium in manibus
A habes. Dona tibi de too, quia labile est qnod tenes
& semper extraneum. Attende precium tuum, res-
pice Dominum tuum. Cōsiders qoale præcium pro
te dedit: sanguioem suum pro te fudit: charum te
habuit, quem tam charè redemit. Fuge exemplum
diuitis, cuius canes Lazarus suis vulneribus pauit, &
Luc. 16. noo viuit diues. Quoa vtique canes natos similes,
dissimiles fuerunt diuitiæ, tamen mortui sunt pares,
& apud inferos mutatæ sunt vices. Tunc ait diues:
Pater Abraham, miserere mei. Dixit Abraham: Fili,
recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus
similiter mala: hic verò consolatur, tu autem crucia-
ris. O bomo, audis iustam comparatioorem senten-
B tiæ, quia refrigerium non habet, qui pauperi non de
dit. Fratres mei, in manu Dei formati, su iite vocem
Domini, implete desiderium eius, vt accipiatis hęre-
ditatē integno Patris vestri. Ex seruo enim factus es
amicus. Cōtemne, quod damnatus es: respice, quod
renatus es. Fac tibi artificem contra terreoum pa-
trimonium, Deus offert cœlum. Tunc dicet tibi, Pa-
ter & Dominus & amicus, cùm fecisti cœleste com-
mercium. Amen dico tibi, quod fecisti ex his mini-
Matt. 25 mis, mihi fecisti. Quod ego accipio, nunc reddo cen
ties tantum, immò milies centuplum, & in futurum,
Luc. 21. vitam ęternam: sicut per Ioannem promisi, mille an
Hilariter norum conuiuium, & ad dexteram Patris regnum.
tribuendū Ideo rogo vos fratres, vt vnusquisque quantum va-
C let, peregrino porrigat cum bono animo. Audi Do-
minom in Euangelio dicentem, de vidua quæ duos
nummos obtulit: maius omnibus misit: quia reliqui
diuites erant: & ex eo quod illis abundauit, dede-
runt: illa verò totum quod habuit, obtulit: & ideo
meruit, quod eam Dominus proprio ore collauda-
ret. Ideo vnusquisque faciat quod præualet: excep-
to victu rationabili & vestitu, quicquid superfuerit,
lætus & hilaris pauperi tribuat. Quare lætus? quia
paruum dat, & accipit multum. Porrigit oummum,
& comparat regnum. Tribuit paruam pecuniam, &
accipiet vitam æternam: dat temporalia, vt merca-
D tur æterna. Porrigit caduca, & recipit sine fine man
sura. Et si tibi dixerit homo fidelis: Da mihi vnum
æreum nummum, & reddo tibi solidos aureos cen-
tum: nunquid cum gaudio dabis vnum, vt accipias
centum? quanto magis quia tibi dicit Dominus, qui
Prou. 19 pauperi tribuit, Deo fœnerat? Da ergo Deo in ter-
ra, vt accipias in vita æterna: vt cùm veneris in con-
spectu Angelorum ante tribunal æterni iudicis, se-
cura & libera conscientia dicere possis: Da Domine,
quia dedi, fac misericordiam, quia feci. Ego imple-
Matth. 25 ui quod iussisti, & tu redde quod promisisti. Et ibi
audire merearis: Venite benedicti Patris mei, possi-
dete regnuon, qood vobis paratum est ab origine
E mundi, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui
viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

DE ELEEMOSYNIS, HOMILIA XXXVI.

TObias ait: Omnibus diebus vitæ tuæ Do-
minum habe in mente, & noli ambulare
Tob. 4. in viam iniqoitatis. Ex substantia tua fac
eleemosynam, & noli auertere faciem ab
vllo paupere, ne à te auertatur facies Dei. Quomo-
do habueris, sic fac. Licet exiguum ex hoc ipso com-
munica, & ne timueris. Cùm facis eleemosynam,
præmium bonom reponis tibi in die necessitatis:
A quia eleemosyna à morte liberat, & operarium suū
non patitur ire in tenebras. Munus bonum est omni
bus, qui faciunt eam coram summo Deo. Salomon
ait: Qui miseretur pauperi, Deo fœnerat, & nunquā Prou. 19.
indigebit: qui autem auertit oculum suum à paupe-
re, in penuria viuet. Eleemosyna ex fide peccata pur
gantur. Sicut enim aqua extinguit ignem, ita eleemo
syna extinguit peccatum. Item Tobias: Fili, cùm ha-
bueris, benefac de eo & Deo dignas oblationes of-
fer, memorare qood mora non tardat, conclude elee
mosynam in sinu paoperum, & hæc pro te exorabit
ab omni malo. Item Psalmus. Beatus qui intelligit
super egenum & paoperem. Item: Dispersit, dedit Psal. 40.
B pauperibus, iustitia eius manet in æternum. Domi- Ose. 6.
nus per Prophetam ait: Misericordiam magis volo,
quàm sacrificium. Item in Euangelio: Thesaurizate Matth. 9.
vobis thesaurum in cœlo. Vbi fuerit thesaurus tuus,
ibi erit & cor tuum. Item: Qui dederit calicem aquę
frigidę in nomine meo, merces eius non peribit. Itē:
Qui fecit qood intus est, fecit & quod foris est. Ve-
runtamen date eleemosynam, & ecce omnia munda
sunt vobis. Paulus Apostolus ait. Vestra abondantia
illorum inopiam suppleat. Qui parcè seminat, parcè
& metet. Qui seminat in benedictione & de benedi-
ctione metet. Ioānes Euāgelista ait: qui habuerit sub
stātiā mūdi, & viderit fratrē suū desiderātē, & claudit 1. Io. 3.
C viscera sua, quomodo charitas Dei manet in eo? Itē:
Qnum facis prandium aut cœnam, noli vocare ami-
cos aut diuites, ne fortè inuitent te, & fiet tibi retri-
butio, sed voca mendicos, & beatus eris, quoniam
non habent vnde retribuere tibi, restituetur tibi in
retributiooe iustorum. Paulus Apostolus ait: Elee-
mosyma etiam si parua fuerit, ipsa voluntas sufficit
si prompta fuerit: secundum quod habuerit, acce- 2. Cor. 8.
ptum erit Domino.

DE DECIMIS HOMILIA XXXVII.

DOminus dicit in euangelio: Omnem
D decimationem vestram distribuite. Ip-
se per Prophetam loqoitur: Inferte
omnem decimam in horreum meum
vt sit cibus in domo mea, & probate
me in his, dicit Dominus. Paulus Apostolus dixit: De
filiis Leui sacerdotium accipientes, mandatum ha-
bent decimas sumere à populo secundom legem,
id est à fratribus suis. Hilarem enim datorem diligit
Deus. Salomon dixit, Alij diuidunt propria, & ditio
res fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate Prou. 11.
sunt. Iesus filius Sirach dixit: In omni dato, hilarem
fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica deci-
mas tuas.
E Da altissimo secundum datum ei, & in bono ocu
lo adinoentionem facito manuum tuarum, quo-
niam Dominus retribuens est, & septies tantum red
det tibi. Augustinus dixit: Decimę etenim tributa sūt
egentium animarum. Qnod si decimam dederis,
non solùm abundantiam fructuum recipies, sed etiā
sanitatem corporum consequeris. Non eget Domi-
nus Deus, non præmium postulat, sed honorem.
Deus enim noster, qui dignatus est totum dare, de-
cimā à nobis dignatur repetere, nō sibi, sed nobis, si-
ne dubio ꝓfuturū. Vnde per Prophetā dixit: Primi-
tias areę tuę & torcularis, nō tardabis offerre mihi. Si Exod. 22
tardiꝰ dederis, pecatū est, quāto magis est, nō dedisset
Da

De negotio, de artificio, de qualicunque operatione redde decimas. Cùm enim decimas dando, & terrena & cœlestia possis munera promereri, quare per auaritiam duplici benedictione defraudaris? Hoc enim est Domini iustissima consuetudo, vt si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti. Benefacere Deus semper paratus est, sed hominum malitia prohibetur. Decimę etenim ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuasit. Et quanti pauperes in locis vbi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint: tantorum homicidiorum reus ante tribunal æterni iudicis apparebit: quia rem à Domino pauperibus delegatam, suis vsibus reseruauit. Qui ergo sibi aut præmium comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, redditis decimis etiam & de nouem partibus studeat eleemosynam dare: ita vt de nouem partib⁹ quicquid excepto rationabili victu & vestitu superfuerit, non in luxuriam, nec in lucrum sæculare reseruetur, sed in thesauris cœlestibus per eleemosynam reponatur. Quicquid enim nobis Deus dederit plus quam opus est, in nobis specialiter dedit: sed per nos aliis erogandum transmisit. Hæc enim fratres, secundum cósuetudinem vestram libenter audite, & Christo auxiliante, implere contendite.

De artificio, negotio, & qualicunque operatione. Decima sunt persoluenda.

A

B

HOMILIA XXXVIII.

Fratres charissimi, ad memoriam reuocemus, quæ per sacras paginas in vestris cordibus audiuntur. Illud tamen scire & intelligere debemus, quod ante aduentum Domini saluatoris diabolus regnabat in mundo: & omnes populi, peccatores & iusti exeuntes de corpore, in infernum descendebát, propter originalia peccata quæ de Adam traximus: pro eo quod primus homo Adam, in Paradiso transgressus fuit mandatum Dei. Sed quia vidit Deus, quod totus mundus perierat, misertus humani generis, misit filium suum natum ex muliere, factum sub lege: vt eos qui sub lege erant, redimeret. Descendere dignatus est filius Dei de sede Patris, hoc est Verbum in vterum sanctę Mariæ semper virginis. In tanta humilitate venit, vt per humilitatem vinceret Diabolum, mortis auctorem, & liberaret humanum genus per crucem passionis suæ. In cœlo cum Patre fulgebat, in terra pannis inuolutus in præsepio iacebat. Ille in Aegypto fugatus, ille in corpore circumcisus, ille à Ioanne baptizatus, ille quadraginta diebus & noctibus ieiunauit: deinde venit ad passionem. Ille pro nobis opprobria sustinuit, ille irrisiones, ille sputa, ille flagella, ille alapas, ille spineam coronam: ille in cruce suspensus, ille aceto potatus, ille lancea transforatus, & inclinato capite tradidit spiritum, & emanauit de latere Christi sanguis & aqua. Quid per sanguinem, nisi redemptio nostra? Quid per aquam, nisi baptismi sacramentum significatur? Vnde Ioannes Apostolus dixit,: Tres sunt qui testimonium dant, sanguis & aqua & spiritus. Per sanguinem, redemptio peccatorum. Per aquam, baptismi sacramentum. Per spiritum, sanctificatio nostra. Videte fratres, quā charos nos Dominus habuit, non auro, non argento, non speciebus, sed de suo sancto sanguine nos redimit. Peccatores, vt cum carne descendant in infernum: iusti, vt cum carne percipiant regnum. Quia iustum

Io. 5.

Caro cum anima pręmiabitur.

iudicium Dei erit, vt illa caro quæ hic peccauit, & pœnitentiam non egit, ipsa cum anima in igne cruciętur. Similiter & illa caro, quæ hic propter Christum cruciatur, ipsa caro & anima, cum Christo & cum omnibus sanctis in Paradiso lætabitur. Et segregabit Dominus ad iudicium iustos, ad dexteram: peccatores ad sinistram, & dicturus est peccatorib⁹: Discedite à me maledicti in ignem ęternum, qui pręparatus est Diabolo & Angelis eius. O quàm terribilem & metuendam vocem. Postquàm audita istā vox fuerit, nullum remedium pœnitentiæ suæ curerit. Semper istam vocem pertimescite fratres, semper istam vocem ante oculos vestros ponite: Vnde Dominus in Euangelio dicit: Orate, ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Ac si apertè dicat: Videte ne tunc quæratis peccata fugere, quando iam non licet ambulare. Et alibi ipsa veritas dicit: Zizaniorum fasciculos alligate ad comburendum. Zizania, homines peccatores erunt. Peccatores homines habet incendere infernus. Peccatores homines erunt ligna inferni. Alligate fasciculos ad comburendum, hoc est homicidam cum homicidis adulterum cum adulteris, rapaces cum rapacibus, & qui hic similes fuerunt in culpa, ibi similiter alligati erunt in tormentis: & quanto maiora commiserunt tormenta, tanto feruentius sæuit in illos ignis ęternus. Nemo se circūueniat fratres: omnis homo, qui post baptismum mortalia crimina commiserit, hoc est homicidium, adulterium, furtum, falsum Testimonium, vel reliqua crimina perpetratus fuerit, vnde per legem mūdanam mori poterat, si pœnitentiam non egerit, eleemosynam iustam non fecerit, nunquam habet vitam ęternā, sed cum diabolo descendet in tormenta. Proinde Beatus Isidorus dicit: Nequaquam Deus delinquentibus parcet, quoniam peccatores ideo flagello temporali non castigat, vt in iudicium ęternū puniendos relinquat: ac proinde est quod Dominus delinquentibus non parcet. Et Beatus Augustinus dicit: Nulla peccata dimittit Deus inulta: hoc est, inuindicata. Aut certè nos vindicamus per pœnitentiam, aut certè vindicabit illa Deus per seueritatem iudicij, qua dicturus erit: Discedite à me maledicti in ignē æternum. Et illa certis sententiis credite fratres quòd omnis homo quamuis peccator, quamuis criminosus fuisset, quanta mala perpetrasset, si pœnitentiam egerit & eleemosynam iustam fecerit, nunquam descendet in infernum, sed ab Angelis eleuatur in cœlum. Vnde Dominus dicit: Non iudicatur homo bis in idipsum. Apostolus dicit: Quod si nos iudicamus, à Domino non iudicamur: hoc est, vt ille qui in præsenti vita semetipsū per pœnitentiā iudicat, ad iudiciū iterū non reiudicatur: quia hic in pręsenti vita terminatur. Fratres charissimi, semper finē nostrū attendere debemus & quicquid contra Dei præcepta gessimus, per fletū & lamenta reparemus. Vnde Dn̄s Adam post peccata vocauit, dicens, Adā, vbi es? Hic omnipotens Deus signum dat, vt nos omnes post peccatum ad pœnitentiam reuocet: & vnde est expulsus Pater per peccatum, reuocentur filij per pœnitentiam. Et Beatus Gregorius dixit: Quod si perfectā pœnitētiam agimus, non solū nostras culpas dimittit De⁹, sed post culpas pręmia ęterna promittit. Et Beatus Augustinus ait: Fratres charissimi, pensare debemus iam emēdare peccata nostra, quicquid contra Dei præcepta gessimus: hoc per pœnitentiā & lamēta reparemus: quia non requiret Deus

Matt. 25.

Matt. 24.

C

D

E

Augustinus.

Matt. 25.

1. Cor. 11

quales antea fuimus, sed quales circa finem mundi adstare debuerimus.

DE POENITENTIA AGENDA, HOMILIA XXXIX.

QVi egerit veram pœnitentiam, & solutus fuerit à ligamento quo erat constrictus, & à Christi corpore separatus, & bene post pœnitentiam vixerit: post reconciliationem cùm defunctus fuerit, ad Dominum vadit, ad requiem vadit, & regno Dei non priuabitur, & à consortio Diaboli separabitur. Agens pœnitentiam dum sanus est, & cùm reconciliatus fuerit, & bene vixerit, securus est. Et quid est post pœnitentiam bene viuere? Dico vobis: Abstinete, si vultis, ab ebrietate & à concupiscentia, à furto, à malo eloquio, ab immoderato risu, à verbo ocioso: vnde reddituri sunt homines rationẽ in die iudicij. Vis autem frater ab inferno liberari: & quid incertum est, euadere? Age pœnitentiam, dum sanus es. Si enim egeris veram pœnitentiam, & inuenerit te nouissimus dies, aut repentina mors, securus es. Concurrens omninò ad sacerdotem, vt reconcilieris. Si sic agis, securus es: eo quod accepisti pœnitentiam eodem tẽpore quando peccare potuisti. Si autem tunc vis agere pœnitentiam, quando peccare iam non potuisti, peccata te dimiserunt, nõ tu illa. O pœnitentia, quæ peccata (miserante Deo) remittis, & Paradiso reseruas. O pœnitentia, quid de te nobis referam? Omnia aduersa tu mitigas: omnia contrita, tu sanas. O pœnitentia, rutilior auro, splendidior sole, quam peccatum non vincit, nec defectio superat, nec desperatio delet. Pœnitentia respuit auaritiam, horrescit luxuriam, fugit furorem, firmat amorem, calcat superbiam, linguam conterit, componit mores, odit mala, excludit vitia, superioribus supplex est, inferioribus subiecta est. In corde eius, contritio est: in ore, confessio in opere, tota humilitas: Hoc est perfecta & fructifera pœnitentia. Sic pœnitenti præstò est Deus, esurienti nutritor est, sitienti potator. O pœnitentia, misericordiæ mater & magistra, vir†

Currendum ad sacerdotẽ reconciliationis gratia.

HOMILIA XL.

†teriam ex toto corde, sed si agat veram pœnitentiam vbi Deus vidit sicut cor Dauid, quando increpatus à Propheta grauiter, & post comminationes terribiles Dei, exclamauit dicens: Peccaui, & mox audiuit, Dominus abstulit peccatum tuum. Quantum valent tres syllabæ? Tres enim syllabæ sunt: Peccaui: sed in istis tribus syllabis flamma sacrificij cordis eius ad cœlum ascendit. Ergo qui egerit veraciter pœnitentiam, & solutus fuerit à ligamento quo erat constrictus, & à Christi corpore separatus, & bene post pœnitentiam vixerit: post reconciliationem

2. Reg. 12

cum defunctus fuerit, ad Dominum vadit, ad requiẽ vadit, regno Dei non priuabitur, & à Diaboli populo separabitur.
A Qui autem positus in vltima necessitate ægritudinis suæ acceperit pœnitẽtiam, & mox reconciliatus fuerit, & vadit, id est exit de corpore: fateor vobis, non illi negamus qui petit, sed nec præsumo, quia bene hinc exit: non præsumo, non polliceor, non dico, non vos fallo, non vos decipio, non vobis promitto. Fidelis bene viuens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam dum sanus & reconciliatus, & postea bene vixerit, securus est. Sed dicis quidem, si bene vixerit: vel hoc nos instrue sacerdos bene, vt hoc sciamus. Illud nescire ta dicis, qui acceptam pœnitentiam ad horam & transit, nescire te dicis, facinora sua si relaxentur in die iudicij. Hinc nullam securitatẽ nobis das.
B Quid est bene viuere post pœnitentiam, doce nos. Dico vobis, abstinere ab ebriositate, à concupiscentia, à furto, à malo eloquio, ab ipso immoderato risu, à verbo ocioso, vnde reddituri sunt homines rationem in die iudicij. Ecce quã leuia dixi, & omnia illa grauia & pestifera. Et illud dico, non solùm post pœnitentiam ab istis vitiis homo seruare se debet, sed & ante pœnitentiam, dum sanus est: quia nescit, si possit ipsam pœnitentiam accipere & confiteri Deo & sacerdoti peccata sua. Ecce quare dixi, & ante pœnitentiam melius. Agens verò pœnitentiam ad vltimum, & reconciliatus exierit, si securus hinc exeat, ego non sum securus. Pœnitentiam dare possum. Id dico, attendite: ego illud planius expono, ne aliquis me malè intelligat. Nũquid dico liberabitur? non: sed, liberatur, dico. Et quia mihi dicis
C sancte Episcope, quid tibi dicã, nescio. Dixi, non præsumo, non promitto, prorsus nescio de Dei voluntate. Vis te à dubio liberari? vis quod incertũ est, euadere? age pœnitentiam, dum sanus es. Si enim agis veram pœnitentiam dum sanus es, & inuenerit te nouissimus dies, curito vt reconcilieris. Si sic agis, securus es. Quare securus? Vis dicam tibi? Quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Ecce dixi, quare securus es. Si autem tunc agere vis ipsam pœnitentiam, quando peccare iam non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Sed vnde scis (inquit) si fortè Deus mihi misereatur, & dimittat mihi peccata mea. Verùm dicis frater, verum dicis, Vnde scio, & ideo tibi do pœnitentiam, quia nescio.

Pœnitentia agenda est dũ viuimus.

At ille inquit: Ergo dimitte causam meam Deo:
D quid tu me verbis affligis, & iudici me Deo dimittis? Illius iudicio te committo, cuius iudicio me commẽdo. Nam si scirem nihil tibi prodesse, non te admonerem, non te terrerem. Duæ res sunt, aut ignoscetur tibi, aut non tibi ignoscetur. Quid horum tibi futurum sit, nescio: sed do consilium, dimitte incertum, & tene certum. Et cùm viuis, age pœnitentiam veram: vt cùm veneris in iudicium Dei, non à Deo confundaris, sed vt ab eo in regnum inducaris. Amen.

D. VENANTII HONORATI CLEMENTIANI FORTVNATI PICTAVIENSIS EPISCOPI, HOMILIA DE ORATIONE DOMINICA.

TAnta pietatis profunda misericordia (Filij dilectissimi) circa genus humanum non patuit Saluatoris, qua nos ereptos de concatenatis mundi naufragiis ad portum perpetuæ detulit libertatis, vt nec verbis exequi, nec lingua patefieri, neque ipsa valeant cogitatione pulsari. Cui parum videbatur de limo quod condidit, quod cruore redemit, quod Baptismo renouauit, nisi

nisi ad salutis cumulum, mês nostra ne lapsum ignorátet incurreret, instrueret etiam, qualiter exoraret: Nisi nos docuisset, quemadmodum deberemus instas preces offerre, essemus aut certè temerarij, aut erroris nube confusi, & nesciendo quæ petere magis admitteremus peccatum potius, quàm purgare deberemus admissum. Et vnde spectabamus posse venire suffragium, videremur incurrere detrimentũ, cum de oratione incondita, fieret periculi plus causa quàm voti, inde retinentes & mysteria, & quàm multa sint in breuitate collata, propter ædificationem Ecclesiæ paucis docemur explicare. Quia tunc nobis melius placebunt auditu, cum patuerint intellectu, itaque ad ipsum veniam sanctæ Orationis sermonem.

Pater noster qui es in cœlis.

Ecce a vox Domini prædicantis, de quo Propheta dicit: Nubea pluant iustum. arcana scientiæ lumen effudit, & vt nostram ariditatem sermonis imbre reficeret, veluti fons aquæ salientis erupit. quis enim tãtum secretum mysterij cœlestis, hominibus reuelaret, aut hoc doceret, vel præsumeret vel sciret? Nunquid Abraham? Moyses, Propheta, vel Angelus, nisi vnigenitus, cui soli in maiestatis plenitudine, Pater est notus. nam reliqui tantum meruerunt de Deo in terra cognoscere, quantum ipse de cœlo voluit ministrare: Filius enim, in quo Pater est, totus vnitatis substantiæ, non confusione personæ, subiectum habebat, hoc nosse, non alterius munere sed potestate naturæ. Ergo dicendo Patrem nostrum esse in cœlis, peregrinationem nobis significat, dum sumus in terris, iuxta illud: Incola sum ego in terra. Vnde videtur instruere, vt ad excelsa iugiter animum eleuantes, ea Deo tribuente festinemus peragere, quæ nos in æternæ vitæ beatitudinẽ, placato Patre, Christo duce, faciant introire, & promissa præmia filij valeant obtinere. Vnde audito Deo Patre, nullus tam crudelis sit filius, vt non festinet ad veri genitoris amplexus. Item congruè Pater noster, quia homo renascendo, per baptismum effectus est Dei Filius, qui per præuaricationem factus fuerat inimicus & perditus: ergo cuius gratia fruitur, iam Patrẽ liberè confitetur. sed licet non simus de eo patre sic filij, quomodo persona Domini nostri Iesu Christi (quia ille de ipsius est natus sustantia, nos autem dignatus est creare de terra) attamen per gratiam vnigeniti, nos effici meruimus adoptiui. Et ideò qui in Ecclesia catholica ex aqua & Spiritu sancto nascitur, inter Dei filios computatur. Item Pater noster, qui es in cœlis. In hac confessione, & Deum venerãmur, & mandata sequimur, & fidem nostram exponimus, & eos qui Patrem in cœlis denegãt refutamus. Item dicendo Pater noster: habemus quod in ipso diligere agnoscendo Deum, habemus pariter, quod timere: timeamus ergo quod iustus est, amemus quod pius: ne quod ille solicitè cõtulit, nos velimus perdere negligenter, & diuina beneficia, nostra sint excessu calcata. Quisquis ergo patrem illum appellat, sicut decet filium, sic vitam suam immaculatè dispenset, quia ipse est Filius qui non contribulat genitorem, non exasperat cohæredem. Fratris charitatem non violat, testamentum conditoris non dissipat, sequitur monita, festinat implere mandata. quod si recalcitrauerit, proiectus contumaciter de posses- A sione discedit, nec aliqua iam fronte hæreditatem repetit, quem admissi culpa damnauit. Vnde, qui ad Deum Patrem venimus, Christi fratres dicimur, si in peccati crimine non versemur. nam amittit nomen filij, qui fuerit seruus peccati. Quod autem non singulariter Pater meus, sed Pater noster dicimus, ad hoc pertinere cognoscitur, vt nullus pro se tantum, sed generaliter pro omnibus misericordem Dominum deprecetur, quatenus ab hoste perfido, cuncti pariter liberentur. Omnes enim qui in Ecclesia cõueniunt, eodem se muro concludunt, quando & si multa membra sunt, tamen in vno Christi corpore continentur: & ideò qui simul iunguntur in templo, B separari non debent nec in voto. Nam sicut in mẽbris nostris respicimus, qualiter humerus humero, manus manui, pes pedi subueniunt, ita congruum creditur, vt monitis, orationibus, lachrymis, nobis ipsis, à nobis inuicem succurratur propter illud: Inuicem onera vestra portate. Denique frequẽter alter pro alterius crimine confidenter obtinet, qui pro se suggerere non cõfunditur ex pudore, quia in suo facinore verecundia nil præsumet. ergo vnusquisque supplicet pro omnibus in commune. Quãdo sicut in se diuisa domus non stabit, sic vnita ruinæ non subiacet, & bene Dominus auctor pacis sic docuit, vt quicquid vnus peteret, omnibus videre- C tur proficere. Item benè, Pater noster additur, quia nisi quis rectè credat in Christo, non potest habere Patrem in cœlo. Non est enim ipse pater Arriano, Iudæo, Fotino, Manichæo, Sabellio & reliquis pestibus, veneno praui cordis infectis, & pessimæ confessionis falce succisis. Qui de Filio quàm iniustè sentiunt, tàm à Deo Patre nostro recisi sunt, & ex patre suo diabolo fructum carnis recipiunt, & ideò nobis Pater in cœlis est, qui rectè Filium confitemur in terris.

Sanctificetur nomen tuum.

Vigilanter considerandum est quid in hoc vocabulo admonitio diuina significat dicendo, Sancti- D ficetur nomen tuum. Nunquid inuenitur superior? à quo Pater sanctificari valeat? quasi vt nos videamur aliquid illi orando præstare, cum magis ipse cuncta sanctificet. Sed sanctificetur, id est, benedicatur nomen tuum incessanter, omnibus linguis, vniuersis in locis, cuius donare hoc ipsum quòd respiramus & viuimus. Sanctificetur nomen. Deus cum sit omniũ elementorum concentu laudandus & sanctus, vt in nobis nomẽ eius sanctificetur, id est, firmiter teneatur. Optamus vt in ea qua nos abluit baptismi sanctitate viuamus: ergo in hoc tempore non nouam sanctificationem requirimus, sed quam incontaminatam percepimus, vt sine vitij macula conserue- E mus. Nam in homine fructus bonæ conuersationis sanctificatio Dei est, hoc quoque ordine nomen eius rectè sanctificari dicimus, vt si quis dono diuinitatis videat nobis esse sinceram, gratias largitori referat, & in nostris operibus sanctum nomen eius extollat, quando rectè omnis laus illi redditur à quo vota complentur. Item sanctificetur nomen tuum, quia ipsa oratione non continetur expressum in nobis, sanctificetur nomen tuum. videmus non tantum modò pro nobis optare sanctificetur nomẽ eius, sed & pro illis qui necdum ad baptismi mereere gratiam peruenire: nam in Christi plenissima charitate docemur etiam pro inimicis orare, quia & ip-

se non amicos & fideles sed aduersarios suos, & culpabiles de mortis carcere liberauit.

Adueniat regnum tuum.

Dubitari non licet Dominum Deum semper hic & vbique regnare, nec aliquando de regni sorte sanctam Trinitatem sumpsisse principium, nec haberi fine claudendũ. Reuera cum apud neũ stabilitate sua tempora non mutentur, cuius nec sol occidit, neque nox in luce. Sed cum dicimus, Adueniat regnũ tuum. non vt illi aliunde obueniat, id est vt ei regnũ præstetur à superiori persona, sed nobis scilicet vt illud adueniat, quod per mediatorem Christum poscimus repromissum. Vt cum illo regnemus liberi, & qui in mũdo seruiuimus sub lege peccati. Ipse enim postulauit à Patre dicens: Pater vbi ego sum & isti B sint mecum. Et alibi: Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Denique ob hoc euacuauit tartaros vt repleat cœlos. Ergo hac ratione precamur, vt regnum eius adueniat: Non vt ipse quod possidet hoc adquirat, sed quod est nobis pollicitus, vt persoluat. Potest & sic intelligi: Adueniat regnũ tuum, id est veniat in corde nostro regni tui sincerũ desiderium vt possimus diaboli vincere blandimentum. tunc enim in nobis serpentina falsitate subdolus hostis non præualet, quando nos constanter respexerit diuini regni desideria concepisse, id est regnante Christo non possit in nostris corporibus regnare peccatum. Item dum dicimus, Adueniat re- C gnum tuum: Admonemur vt nihil de terreni regni diuitiis exspectemus, qui omnem spem in futuri regni facultate plantamus. Item, Adueniat regnum tuum. Agnoscitur his verbis eas increpare personas, quæ sæculi istam vitam diutius volunt protrahere. Cum omnes iusti regnum illud vt festinanter veniat, videntur optare. Vel certè adueniat regnum tuum, hoc est Christus nobis adueniat, quem quotidie sanctorum chorus venerantèr expectat, in cuius promissione se confidunt iusti regnare. De huius aduentu Apostolus ait: Tunc rapiemur simul in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus. Sed videamus qui rapientur cum B. D Paulo in nubibus? Nunquid homicidæ, luxuriosi, fallaces, ebriosi, adulteri, rapaces, maledici? Tales enim nisi correpti fuerint, non solum quia non possunt in illo itinere participari cum S. Apostolo, cuius modò monita non sequuntur, aut occurrere Christo vel paterna vel prosumunt: immò magis si se à facie nei in fissuris petrarum valerent abscondere, super se cadere, tunc montes optarent. Ergo aduertamus quibus illud regnum promittitur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. In principio beatitudinem humilibus corde præposuit, sc per hoc exclusit superbos & timidos, vbi dicit pauperes spiritu regnaturos. Deinde, Beati mites, Beati qui lu- E gent, beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, beati misericordes, beati pacifici, beati mundo corde & reliqua. Ecce illi inuitantur ad æternam requiem, qui tali desudauerint temporaliter in labore. Verè hoc est indeficienter regnare, coronam beatitudinis istis ornatam floribus possidere. Deum sine confusione mereri conspicere, quo præsente inueniet anima quod amauit. Nam si in hoc sæculo dicit se ad præsens humana regnare fragilitas & paupertas, si quędam illi blandiatur de falsa prosperitate fugitiua fœlicitas, quanto magis illud regnum quærendum est, vbi semper liliorum rosarúmque blandior lux arri-

det, vbi pictura floris odoriferi non marcescit, vbi A loci fœcunditas neque nube premitur, neque sole siccatur, vbi non finitur cum possessore possessio, vbi quicquid desiderat animus dat aspectus, vbi iustus gemmas calcabit in plateis, quas modò Reges non habent in coronis: vbi mortalitas translata in immortalitatem, cum Angelis sorte simili gloriatur. Vbi hominibus & Deo fit vna possessio, ibi desideretur consortium, vbi tantæ fœlicitatis gratia possidetur.

Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra.

Quid est quod sic petitur, vt fiat voluntas Dei. Nunquid aliquis potuit eius resistere voluntati, vt non faceret aliquando quod voluit omnipotens? B ergo non, quia illi non potest aliquid impedire, sed vt in nobis impleatur eius voluntas operetur, quãdo aduersario resistente, nos voluntatem eius implere non possumus, nisi ipsius patrocinio muniamur. Si verò quæritur quæ sit Dei voluntas, habes decem præcepta quæ per Moysen Dei sunt voluntate vulgata. Habes Dei Filium, qui Patris voluntatem sciẽs, quæ erant abscondita reserauit, & quæ obumbrabantur, in lucem transfudit. Itaque voluntas Dei est agnita, excusatio non erit succursura: Nam qui de cælo descendit ad terras, quid aliud suæ voluntatis esse vult credi, nisi salua redemptione nos dederit charitatis & humilitatis ornamenta sectari, quan- C do & ipse hoc dignatus est facere ea charitate nimis, humilitate sincera. Deinde qui templum sibi elegit in virgine, quid docet, nisi dona pudicitiæ custodire? Qui iustitiam coluit, dolum in ore non habuit, misericordiam præbuit, culpas indulgenti laxauit, mundo corde semper incessit. quid aliud? nisi quod nos post sua vestigia verbis traheret & exemplis. Ideóque orandum est vt si perire nolumus, ipsius voluntas operetur in nobis, iuxta Apostolum dicentem: Qui in vobis operatur & velle & operari pro bona voluntate, sicut alibi Dominus noster locutus est: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Alioquin homo Christum † inuenit. Beatus Paulus † præuenit. D voluntatem habebat ad Christum, reuera cuius per Ecclesias populum deuastabat, sed quando redẽptor dignat' est in persecutore suo magis pius esse, quàm iustus vt ad meliora accederet, eum per cæcitatis amaritudinem castigauit, & corporale lumen obduxit, vt ei spiritales oculos aperiret. De quo dixit: Ego illi ostendam quãta eum pro me pati oporteat, vnde ipsam bonam voluntatem pietas Christi contulit, non fragilitas humana possedit. Audiamus ipsum Dominum Iesum Christum in infirmitate carnis positum quid dixerit: Pater si possibile est trãseat à me calix iste. Verum tamen non sicut ego volo, sed sicut tu, Filius Dei dicit: Verum non quod ego volo, E sed sicut tu Pater, & homo quare tam superbus sit vt voluntatem sibi ex se esse dicat ad bonum & non potius Dei munus esse testetur. Quod si bona volũtas ex homine est, sine Dei inspiratione dicat. Ergo Christianus in oratione: Fiat voluntas mea, quando bona est. sed absit, vt hoc aliquis confiteri præsumat, immò magis deprecetur vt fiat voluntas Dei in homine, non hominis voluntas quæ bonum velle non habet, nisi Dominus inspiret, iuxta illud: Deus meus misericordia eius præueniet me. Ergo non hominis voluntas præuenit Deum, sed Dei misericordia præuenit hominem, non voluntatem, quando sicut scriptum est: Deus est qui iustificat impium. Item spiritus vbi

tua vbi vult spirat. Igitur, quare non vnusquisque recognoscit tanebras suas, oc illuminatus tanquàm lampas quæ aliunde succeoditur, per ventositatem suæ superbiæ extinguatur, & subducto splẽdore maneat in cæcitatis caligine, dum si quis bonum velle habet, sui esse putet arbitrij, & non exinde gratias referat collatori, ne audiat quod dicitur: Qui autem non habet & quod habet auferetur ab eo, hoc est, per gratiam præuenitur, nisi Deo illud adscripserit, per superbiam hoc amittit, quando iusta Scripturã ipsa voluntas à Domioo præparatur. Audiamus in hac parte doctorem, vbi dixit: Qui loquitur mendacium, de suo loquitur. Quare non addidit: Et qui loquitur veritatem, de suo loquitur, nisi vt hoc exẽplo quando virtutẽ aliquis loquitur de Dei gratia non de suo habuisse hoc bonum specialiter cognoscatur, quando de oostro solum babemus mendacium. Nam cũ ipsa veritas Deus sit qui loquitur de Deo, vode in homine mendace causa veritatis sit, nisi ipsa veritas se ministret, hoc est oisi in hominem ipsam bonam voluntatem Deus veritatis inspiret, qui & velle tribuit & posse compleuit. Sed si quis obiiciat quod Apostolus ait: Velle adiacet mihi, cũ & rursus ipse dicit: Deus qui in vobis operatur & velle & operari pro bona volũtate. Ergo quis dicat quod ad ipsam voluntatem Deus non inspirat, quãtum ad hanc intelligentiam B. Apostolus discrepat sentiendo diuersa, sed absit, vt ille vir pacificus qui vno eodemque locutus est spiritu, in his dictis Ecclesiæ generasset scandalum, vnde doctor gentium velle sibi adiacere dicebat. Quando oon solum inspiratur, sed etiã vas electionis fulgebat, qui docuit dicens: Deus est qui in vobis operatur, & velle, deinde, quid babes quod nõ accepisti? Ac si diceret, quid boni est in te, nisi dei ille qui fecit terram, si bonam voluntatem Deus oon confert, sed ex te est quod tu habes, iste mentitus est: Quid est quod babea quod non acceperis, vnde tolle Dei voluntatem, mox agnosco, si tu per te ad booum babes aliquam voluntatem, cum nisi à Christo velut lucerna illumineris, quotidie nesciẽdo quid eligeret diuina potestas excedis. Dicamus humiliter quia nihil boni habemus, nisi singulis diebus Domino largiente sumamus, iuxta quod legitur: Omne datum bonum, & omne donum perfectum desursum est, vt Domini Pauli teneãt dicta, coocordiam, & nos omne bonum ad Dei referentes gratiam, fidelem consequimur doctrinam. Nam quicunque Apostolo Paulo, id est, oculo Ecclesiæ, & cum beato Augustino eius sequace consonat, in eo ignorãtiæ caligo noo regnat. Quod autem de duabus viis id est spatiosa & angusta dicitur, vt quis per quam elegerit gradiatur, per spatiosam quidem laxatis frenis liber incedis, cum et famulando peccas. In angusta autem consideremus Apostolum dicentem: vocatione qua vocati estis per Dominum nostrum Iesum Christum, & ideò non elegit aliquis, neque ad viam peruenit, nisi vocatus fuerit ab ipso qui via est & vita & veritas. Sed io hac via cum Apostoli verbis & præceptis Euangelicis excurramus, dicentes ad eos, qui iam ex Iudæis in Christo erant fide conuersi: Si vos Filius liberauerit, tunc liberi eritis, & quãdo fit istud attendite ipso Domino prædicante: Si manseritis in verbo meo, verè discipuli mei estis & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos, ac per hoc hortatur vt sequendo illud quod dedit per gratiam nos ad veram liberationem perducat. Vnde tunc homo in bonum per- A fectè liberum possidebit arbitrium, quando omnino non poterit seruire peccato. Item fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, id est sicut in cœlis Angeli, ita homines venerentur in terris, & quemadmodum illi concordia, inculpabili charitate deuoti, in laude Dei videntur iugiter inhærere, ita nos in suo timore & amore iubeat sine labe purgari. Item fiat volũtas tua, id est sicut spiritus qui de cœlis, & cœlestia cogitat: Ita caro quæ de terra est, terrena non cupiat, sed quæ suot spiritus hæc intendat, & quasi facta concordia pariter ad cœlos ascendat, ergo sicut in cœlo, id est in spiritu, ita io terra, id est, in carne. Fiat Dei voluntas, vt iam post aduentum Christi nõ B caro, quæ mater est criminis spiritum festinet, sicut Eua, decipere, Sed Adam qui est in typo spiritus, carnem babeat famulantem, nec Dominus ancillæ, sed ancilla seruiat dominanti. Sicut in cœlo & in terra, homo ante baptismum carnalis esse describitur, post baptismum spiritalis efficitur. Ideóque pro illis qui adhuc sine lauacro sunt à nobis oratur, vt sicut nos videmur facti esse cœlestes per baptismum, & illi qui adhuc ab Ecclesia peregrini sunt, tãto beneficio non fraudentur. Sed per munificentiam Domini nobiscum dona similia consequantur. quia & cum illi consortes facti fuerint, nos facultatem non amittimus, sed augemus. quare autẽ noo sit inuidia, vt ho- C mo non oret pro homioe, cùm Christus, vt oos adquireret, suo sanguini non pepercit. Item fiat voluntas tua, voluntas Patris erat quod Filius prædicauit, quod operatus est, quod passus, & mortuus est & resurrexit, Sicut ait: Non veni voluntatem meam facere, sed voluntatem eius qui misit me Patris. Ergo orandum est, vt nos similiter mereamur ducere, agere, sustinere, & in ipso resurgere, vt possimus cum ipso regnare. Item fiat voluntas tua, Deus incommutabiliter bonus, quid aliud, nisi semper vult bonũ, quamuis nos moles impediat peccatorum. Ergo bene videmur optare, vt nobis ea cõtingant, quæ Deus vult, cum sciamus illum bonæ voluntatis haberi.

D *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

Considerandum est, quàm mirabiliter orationis huius ornatus sit textus, vt nominatis æternis temporalia peterentur, nam tria ista quæ poscimus, id est, Sanctificetur nomen tuum, Adueniat regnum tuum, Fiat voluntas tua, propter æterna consequẽda hic sunt necessaria & hic incipiunt, sed perfecta in futura vita possideri credenda sunt, & perpetua permanebont. Ergo panem oostrum da nobis, quãtus animæ & carni est necessarius spiritaliter vel corporaliter.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera E *nos à malo.*

Ad præsens vitæ opportunitates pertineri videntur, denique nominis eius sanctificatio & regni eius, in spiritu & corpore nostro post Resurrectionem perfectè manebunt. Item panem oostrum, quisquis ad veram salutem peruenire meruit, Christum esse panem vitæ perpetuæ non ignoret, quia dixit: Ego sum panis viuus qui cœlo descendi. Vnde iste panis noo est communis cum reliquo, quia ille corpora protegit, iste nouit animas enutrire, & qui illum manducat, esurit: qui autem isto fruitur, nulla fame torquetur, & ideò tanto magis iste cibus quærendus est, quanto plus reficit epulatus. Quod verò

quotidianum panē petimus, hoc insinuare videtur, vt communionem eius corporis, si est possibile omnibus diebus reuerenter sumamus, quia cùm ipse A vita nostra sit, nutrimento nostro peregrinos nos facimus, si ad Eucharistiam tardi accedamus. Item dū dicimus Panem nostrum da nobis hodie, Cognoscimus non nobis sufficere, quod præterito die Deū rogauimus, nisi & eo qui in præsenti, orationi vacemus, propter illud sine intermissione orantes: siue sic aduertendum est, quod postquàm ad Christum peruenimus, mundum cum pompis suis reiecimus, non nobis necesse sit ad escam amplius quàm quotidianus vsus exigit, vt quæramus reuera cum aduentum Domini iugiter exspectemus. Nam impedimēta mundi faciunt homines miseros, & sciamus panem illi sufficere, cui Deus non deficit. Quod Helis habitanti in eremo ministrauit. & Dimitte nobis B debita. Benè post escam quæsitam postulatur venia peccatorum, vt qui Dei cibo pascitur, Deo viuat, si ei dimittantur peccata, & congruè, ne se humana extollat superbia, petendo veniam videtur confiteri delicta, cum tamen si purgari desiderat, sæpius ad orationem recurrat: Conuenienter autem debita peccata dicuntur, quę & debentur & requirenda sunt: Nam sicut debitor à creditore requiritur, ita peccatum à Deo in die iudicij necesse est, exigatur. Nisi hic dum viuimus per pietatem eius indulgentiæ, ista nobis exactio condonetur, & meritò hæc remitti cuncta rogamus, vbi delicta committimus, quando in futuro, sicut peccare non licet: ita non vacat pœnitere, sed addendo, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, qui pium se ostendit & legem imposuit, vt nisi qui in peccantem culpas indulserit, sibi indulgeri à Domino non speret, propter illud. In qua mensura mensurati fueritis, remetietur vobis. Item misericordiam & iudicium cantabo tibi, quando qui in nobis pius est, vult nos esse aliis miserentes: vnde meritò de culpa vapulat, qui magistri verba declinat. Summa est eleemosyna alteri remittere, quod in te videatur peccasse: Dimitte nobis debitum: quid ergo de baptismi fonte surgentes, & corpore Christi communicantes, non nobis dimitti peccata, sed fragilitas nostra conseruare puritatem lauacri non valet. Quam de fonte percipit, nisi dignetur Dei gratia custodire, & bene, sicut nos dimittimus debitoribus nostris: vt ostenderetur, quia Deus pacis cum omnibus vult nos concordes. Ne nos inducas in tentationem? Nunquid Deus aliquem in laqueum tentationis inducit? aut ab inimico cupiat supplantari? qui moneat ne incidat.

EIVSDEM VENANTII HONORII CLEMENTIANI FORTVNATI IN EXEGESIN SYMBOLI APOSTOLICI, PRÆFATIO.

Fidei Catholicæ totius summā recensentes, in qua integritas credulitatis ostēditur: & vnius Dei omnipotētis, id est sanctæ Trinitatis æqualitas declaratur, & mysteriū incarnationis filij Dei, qui pro salute humani generis à Patre de cælo descendens, de Virgine nasci dignatus est, quo ordine, vel quādo protulerit, quomodo sepultus surrexerit, & in carne ipsa cælos ascendens, ad dexteram Patris consederit, indéxque venturus sit. Qualiter remissionem peccatorum sacro baptismate renatis contulerit, & resurrectionem humani generis in eadem carne in vitam æternam iuxta ea sit, quia multa in Symbolo paucis verbis complexa sunt, mediocriter nobis semper temperandus est: ne aut breuiter dicendo non aperiat intellectum, aut prolixitate verbi generetur fastidium. Itaque resurgente Christo, & ascendēte in cælum, iusso sancto Spiritu, collata Apostolis scientia linguarum adhuc in vno positis, hoc est, inter symbolum vnusquisque quod sensit dicendo condidere, vt discedentes ab inuicem, hanc regulam per omnes gentes æqualiter prædicarent. Denique symbolum Græcè collatio dicitur, quia hoc ipsi inter se per Spiritum sanctum salubriter condiderunt. dicitur & indicium quod per hoc, qui rectè crediderit, indicetur. Ergo cunctis credentibus, quæ continentur in symbolo, salus animarum & vita perpetua bonis actibus præparetur.

CREDO IN DEVM PATREM OMNIPOTENTEM.

PRÆCLARA in primordio C ponitur fidelis testimonij fundamentum, quia saluus esse poterit, qui rectè salutē crediderit Apostolo prędicante: Credere oportet accedentem ad Deū. Item: Corde creditur ad iustitiā. & credidi propter quod loquutus sum. vel illud: Iustus ex fide viuit. & Nisi credideritis, nō intelligetis. Ergo vel in rebus humanis nullum opus incipitur nisi labor omnis adesse eū venire credatur. Vnde credendum est in Deū, à quo tàm præsens vita, quàm futura tribuitur. Deus autem appellatio est substantiæ sempiternæ siue timoris diuini. Igitur Deus est sine principio, sine fine, simplex, incorporeus, incomprehensibilis. Patrem autem cum audis, agnosce quod habeat filium veraciter genitum. Quomodo possessor dicitur qui aliquid possidet, & Dominus qui alicui dominetur. Deus ergo Pater secreti sacramenti vocabulum est, cuius verè filius est verbum, & speculū, & character, & imago viuēs Patris viuētis, in omnibus Patri similis, eiusdem naturæ, & in diuinitate genitus genitori per omnia coæqualis, nec quæratur, quomodo genuit Filium, quod & Angeli nesciunt, Prophetis est incognitum. Vnde illud dictum est: Generationem eius quis enarrabit, quam secretam originem cum proprio Filio nouit, ipse solus qui genuit. Nec à nobis Deus discutiendus est, sed credendus est, qui in nobisipsis nescimus quod sapimus. Quomodo sapientia, ingeniū, aut intellectus, consilium, aut mens D nostra generat verbum. Sed vt breuiter dicamus, sufficit nos scire, quia lux genuit splendorem, Propheta testante: In splendoribus sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. & illud: Hic Deus noster, & non reputabitur alter ad eum, & pòst in terris visus est, & inter homines conuersatus est. Omnipotens verò dicitur, eo quòd omnia possit, & omnium obtinet potentatū, quia Pater omnia creauit per Filiū.

Et in

Et in Iesum Christum.

Iesus Hebraicè saluator dicitur: hoc nomen di-
gnè conuenit Principi, qui populo se sequenti pos-
set salutem tribuere. Cuius figuram Iesus Naue ge-
rens populum, de deserto in terram repromissionis
certum est induxisse, & iste de tenebris & terra igno
rantiæ se sequentes ad cœlos educit. Christus dici-
tur à chrismatis vnctione, & hoc nomen pontifica-
le est vel regale, quando Reges vngebãtur oleo cor-
ruptionis. Hic autem ab Spiritu sancto oleo exulta-
tionis diuinitus vnctus, Propheta dicente: Spiritus
sanctus super me, propter quod vnxit me. Iesus er-
go dicitur, eò quòd saluet populum. Christus, quòd
sit vnctus pontifex in æternum.

Vnicum Filium.

Ideò vt nihil hoc intelligas terrenum siue corpo-
reum, vbi de vno est vnus, de luce splendor, de coe-
de verbum, de mente sensus, de forte virtus, de sa-
pientia sapiens, de æterno natus est coæternus. Per
omnia, id est, quod Pater, hoc Filius, nam vnicus,
ideò, quia nec comparationem recipit cum reliquis
creaturis. Per similitudinem, quia omnium Rex sum
mus ipse creator est, homines cum filij Dei vocãtur,
per gratiam: Ille solus Filius genitus, per naturam.
hucusque de deitate Patris atque filij textus ordo
secutus est.

Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine.

Ille qui de Patre ante sæcula natus est, postea de
Spiritu sancto eius templum in virgine fabricatum
intelligendum est. Nam sicut in sanctificatione Spi-
ritus, nulla fragilitas extitit, Sic nec in partu eiusdẽ
causa corruptionis apparuit. Qui in cœlis vnus, in
terris vnicus, per portam Virginis ingredi mundum
dignatus est: hinc plurima Prophetæ de Virginis
conceptu & de partu locuti sunt, vnum tamen exẽ-
plum pro breuitate proponemus. De quo Ezechiel
dicit: Porta quæ respicit ad Orientem, clausa erit &
non aperietur, & nemo transit per eam, quoniam
Dominus Deus Israël ipse transibit per eam, & clau-
sa erit. Hoc tamen notandum est, quia dum Spiri-
tus sanctus est dominicæ carnis creator, Spiritus san
cti hinc maiestas ostenditur. Quod verò Deus ma-
iestatis de Maria in carne natus est, non est sordida-
tus nascendo de virgine, qui non fuit pollutus, ho-
minem condens de puluere. Denique sol aut ignis si
lutum inspiciat, quod tetigerit purgat, & se tamen
nõ inquinat: Nec fuit Deo iniuriæ causa misericor-
diæ, neque sit incredibile, quod est ipse natus de vir-
gine, qui Adam de puluere, & primam mulierem po
tuit de costa formare.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.

Hinc multa Prophetæ qualiter confixus in Cru-
E ce foratis pedibus, aceto vel felle, aut vino myrrha-
to: Spinis coronatus, lancea percussus, super veste e-
ius sorte missa, & in cõspectu populi maligni, mani-
bus extensis in die pependerit, prædixêre: diligẽs le-
ctor inueniet. Tamen vt breuiter dicatur: in Cruce
suspensus est, vt nos à damnatione ligni vetusti dis-
solueret. Felle verò potatur, vt amaritudinem præ-
uaricati pomi & nimis acidi amputaret. Spinis co-
ronatur, vt maledictæ terræ vetustum crimen eruc-
ret. Lancea percutitur, vt per plagam lateris aqua
fluente & sanguine, baptismum vel mysterium mar-
tyrij promulgaret. Et vt dicatur aliquid altius, in co-
sta Christus percutitur, vt vulnus nobis inflatum per
Euam quæ de costa viri formata fuerat, amputaret,
A Vt tamen adhuc intelligendum aliquantulum extru-
damus, sicut dicit scriptura: Cordis oculis apertis ad
intelligendum, quid sit altitudo, latitudo & profun-
dum, quæ est Crucis significatio, qua Dominus in
patibulo se pati elegerit quæritur, ratio tamen hæc
redditur. Crux species trophæi est, quod deuictis ho
stibus solet fieri triumphanti, & quia Dominus tria
regna sibi subiecit. Suspensus in aëra, victoriam de
cœlestibus & spiritalibus nequitiis est adeptus, ex-
pandens autem manus ad populos, palmam de ter-
renis. Quod verò sub terra Crux fixa est, ostendit eũ
& de tartaro triumphare, & quia de aliis breuitatis
causa prætериemus plurima: Non generemus fasti-
B dium, si pro honore sanctæ Crucis nobis hic sermo
distenditur, vt vobis ædificatio & illi crescat præ-
conium. Ergo quia nec ipsa sydera in conspectu Dei
pro humano crimine erant pura, & erat tota pollu-
ta, ideò suspensus est Christus in aëra, vt simul ter-
ras & astra purgaret. Aut quia ipse dixerat: Sicut
Moyses exaltauit serpẽtem, ideò Cruci suspenditur,
vt adimplerentur verba, quæ creator prædixerat:
Aut quia inter cœlum & terram grãdis erat discor- Io. 3.
dia, vt tolleret reconciliator se mediante scãdalum.
In aëra suspenditur, vt se in medio posito inter cœ-
lum & terram, & inter hominem & Deum pax re-
diret post odium. Aut ideò quia antè grauis latro in
C Cruce cõfigebatur. Ergo ad hoc elegit Christus prin
cipale supplicium, vt hominem absolueret, origina-
le peccatum, quod erat principale tormentum, Aut
ideò Dominus in Cruce suspenditur, vt pro captiui-
tate nostra precium sui corporis mercator in statera
pensaret. aut ideò crucifigitur, quia mortui erãmus
per pomum & arborem, vt denuò Crux & Christus,
id est arbor & pomum, per ipsam similitudinem nos
à morte liberaret, pomum dulce cum arbore.

Sub Pontio Pilato

Benè hoc est additum, vt iudice cum tempore de-
signato, non esse videretur incertum sub Herode
Rege, qui eo tempore Tetrarcha erat. Ad quem Pi-
D latus misit Dominum vinctum, & per hoc inter iu-
dices pax venit post odium, & ligatus Dominus ma-
gis legatarius pax inter partes extitit, & iudices à li-
uore dissoluit.

Descendit ad Infernum.

Hinc Prophetæ plura dixerunt, vnde est illud di-
ctũ: Vita mea in inferno adpropinquauit. Et factus sum Psal. 87.
inter mortuos liber. Et illud: Tu es qui venturus es, Mat. 11.
quod lector requirens inueniet. Sed descendens ad
Infernum, iniuriam non pertulit, quod fecit causa
clementiæ. Velut Rex intrans carcerem, non vt ipse
teneretur, sed vt noxij soluerentur.

Tertia die resurrexit.

E De Resurrectione eius iidem Prophetæ plura lo-
cuti sunt, quod & Ionas ipse triduo in ventre ceti Ione 2
permanens designauit. Mat. 12.

Ascendit in cœlum.

Hoc Psalmographus, Prophetæ, & Apostolus me-
minit. Vnde illud dictum est: Ascendens in altum, ca
ptiuam duxit captiuitatem. Ergo post passionem Do Ephe. 4.
minus cœlos ascendit, non vbi non erat Deus Ver-
bum, qui semper in cœlis est. Sed vbi adhuc Ver-
bum caro factum, non sederat. Vnde videntes An-
geli carnis naturam cœlos intrare, stupuerũt dicen-
tes: Quis est iste Rex gloriæ, nam & ipsum sedere, Psal. 23.
mysterium est carnis assumptæ, & pronectum sedis

Psal. 92. oon diuioa sed humana natura requirit, inde & boc
Psal. 110 dictũ est Parata sedes tua Domine, &: Dixit Domi-
ous Domino meo, sede à dexteis meis, & illud:

Iudicaturus viuos & mortuos.

A Aliqui dicunt viuos iustos, mortuos verò iniustos. Aut certè viuos, quos io corpore inuenerit aduentus Domioicus: Et mortuos iam sepultos. Nos tamẽ intelligamus viuos & mortuos, hoc est animas & corpora pariter iudicanda esse. Nam de aduentu
Mal. 3. Domioi & Malachias ait: Ecce venit Dominus om-
Dan. 7. nipotens, & Daniel: Ecce in oubibus cœli quasi fi-
Mat. 24. lius bominis, & illud: Sicut fulgur ab oriente, ita
erit aduentus filij hominis.

Credo in Spiritu sancto.

B In huiusmodi commemotatione mysterium Trinitatis impletur. Vnus Pater, vnus Filius, vnus Spiri-
Mat. 26. tus sanctus, vt fiat distinctio personarum, vocabula
secernuntur. A modo videbitis filium hominis, sedẽtem à dextris virtutis. Pater ex quo omnia, & qui noo habet Patrem, Filius ex Patre genitus, Spiritus sanctus de Dei ore procedens, & cuncta sanctificás: ergo vna diuinitas in Trinitate, quia dixit symbolũ: Credo in Dominum patrem: & in Iesum Christum: & in Spiritu sancto, ergo vbi, In, præpositio ponitur, ibi diuinitas approbatur, vt est: Credo in Patre, in Filio, in Spiritu sancto. Nec dicitur, In sancta Ecclesia: nec dicitur, In remissione peccatorũ: sed remis-
sionem peccatorũ credit sancta Ecclesia esse sancta,
Ephe. 4. quia vna est ecclesia sine ruga, sicut vna fides, vnum
baptisma, in qua vnus Deus, vnus Dñs, vnus Spiri-
Cant. 4. tus sanctus creditur, de qua in Canticis legitur: Vna est columba mea. Nam hæretici congregant Ecclesiam, vbi ruga & perfidiæ macula comprobantur.

Remissionem peccatorum.

A Nobis in hoc sermooe sola credulitas sufficit, nec ratio requiritur, vbi principalis indulgentia comprobatur. Ipse Rex terrenus à nullo discutitur, si quodcunque largitur. Nam ille qui potuit de luto hominem facere, idem potens est, & lutulentũ purgare, & valet inoocentiam perditam restimere, qui sepultos & membra perdita reuocat ad salutem.

Resurrectionem carnis.

Summa perfectionis concluditur, & caro ipsa quæ cadit, resurrectura erit, immortalis vt maneat,
licet resurrectio à paganis, & à quibusdam hæreticis Isa. 26.
B non credatur. Tamen Esaias dicit: Surgeot mortui
& suscitabuntur, & Daniel ait: Resurgent tunc qui Dan. 12.
sunt in terræ puluere, Cbristus dicit. Quod autem Mat. 22.
resurgent mortui oon legistis? & non est oeus moe- 1.Cor. 15
tuorum, sed viuentium. Item Apostolos dicit: To quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. & dicit scriptura: Post Resurrectiooem, erunt sicut Angeli Dei. Ergo nec boc credentibus impossibile iudicetur, quia qui potuit hominẽ de terra cóponere, poterit hunc ex homine in Angelum transformare, & post hanc vitam temporalem, vitam æternam tribuere. Ergo moritur bomo quasi granum in sulco, vt resurgat cum spico, & multiplicetur in fructu, adsimiletur & Angelo, quod ipse salutis auctor nobis tribuere dignetur, qui triumphato tartaro, cum Patre & sancto Spiritu glorioso, principatum intrans victor regnat in cœlo, Amen.

DIVI ANDREAE HIEROSOLYMITANI IN S. MARIÆ DEIPARÆ SALVTATIONEM, SERMO.

SIXTVS SENENSIS LIB. IIII. BIBLIOT.

Andreas, Hierosolymitanus Episcopus, scripsit græco sermone in Annunciationem Deiparæ Virginis, ac salutationem ex Luc. 1. luculentissimam orationem: quæ incipit, Adest hodie gaudium. Interprete Marco Hoppero. Canisius initio Catechismi, putat illum floruisse sub Iustino 2. Imp. 550.

ADEST bodie gaudium omnium, pristinã nobis noxam diluẽs: Adest, qui est vbique,
vt gaudio omoia impleat. D
Quomodo vero adest? Nullis certè stipatus satrapis: nõ Angelorum secum ducens exercitum, non suam iactás expeditionem, sed quietè ac submissè id agẽs, quò tenebrarum priocipem lateat: quò prudeoter illaqueato serpente, captóque Assyrio illo dracone, qui seruituti suæ humanã libertatẽ
Luc. 11. omoem subiecit, spolia auferret. Quoniã immensa
eius erga nos misericordia, tantũ condemnari opus,
hominem dico, non sustinuit, propter quem cœlos E
condidit, terram firmauit, aëra expandit, maria dilatauit, ac omnem deniqoe obtutui nostro fabricam obiectam effecit. Propterea Deus super terrã, Deus ex cœlo, Deus ioter homioes, Deus in vtero virginis gestatus, quem totum vniuersum non caperet. Hinc humana natura gaudij præludia percipit ac diuini initium consortij capit: Hinc à suo purgata peccato, cum immensarum diuitiarum sponso nuptias celebrat. Hinc prior oostra effigies nouam figuram consequitur, ac senio quasi confectus mundus, peccatorum senectam exuit: Ar cœlom lætetur desuper,
roréntque nubes iustitiã: Stillent montes dulcedi- Esa. 45.
nem, & colles lætitiam, quoniam misertus est Deus populi sui. Hodie eñ, quod ante omnia sæcula abscõditum fuit, mysterium reuelatur, & in Christo taoquam capite omnia repetuntur. Hodie summa vniuersi opifex potentia cooceptum apud se iamdudũ de rerum creatione coosilium ad finem perducit: quò quod de nobis iam ab initio omnis mali princeps instituit consilium irritum faceret. Ob id sanè repudiant Angeli, congratulantur sibi homines, ad quod vniuersus restitutus orbis cõcurrit. Quæ mẽs, aut quæ hæc concipiat lingua? Non equidem vllus sermo eloqui, vel auditus percipere possit. Meritò
ergo præsens boc festum magna nobis solennitate Festum
& lætitia hodie peragitur, quod plenissimam coio- Annun-
quinationis nostræ expiationem concelebrat, quæ- ciationis.
dam quasi existens vniuersæ quidem creaturæ læta festiuitas, bumano verò geoeri restitutio. Hæ igitur

gaudij

245

gaudij hodiernæ annunciationes, hæc Dei reconciliationis indicia, exoptatissimæque salutis lęta vaticinia, vndenam & à quo, vel ad quem pertingunt? Ex cœlo, à Deo & ad virginem viro desponsatam.
Luc. 1. Quę verò virgo? aut quisnam vir ille? quæve hisce nomina sunt? Illi quidem Mariæ, huic verò Ioseph: Ambo de stirpe Dauid. Quo rerum harum ministro & vnde venerat? Archangelo Gabriele ex altissimis in huius stupendę rei ministerium demisso. Decebat enim ministrum altissimi, ex altissimis super terram deorsum volantem, inauditum illud atque sui admiratione res admirandas cunctas longè superans mysterium secum adferre, quodnam illud? Domini ad nos descensionem, illius incredibilis dispensationis manifestationem: diuini consilij atque decreti ab æterno absconditi promulgationem confirmationemque. Vbi autem & quãdo cuiusque gratia contigit ista fieri?
Luc. 1. In Nazaret ciuitate Galilææ: mense VI. à Ioanne concepto: vt venturum in vtero existentem prædicaret. Nam Gabriel è sublimi per æthera ad terrestria loca demissus, Nazaret constitit, & ad virginem accedens inscrutabilis illius dispensationis indiciũ ei placidè pro suo officio fecit. Hoc illud est diuinæ cum humano genere reconciliationis mysterium. Huius hodie festum celebramus, Dei, inquam, cum hominibus coniunctionem, adoptionis nostræ dignitatem: imaginis nostrę reformationem: in melius emendationem, in cœlos exaltationem atque ascensionem. Quapropter magno hodie cuncta gaudio, ac vniuersi cœlestium potestatum ordines spirituales, ob Dei nobiscum reconciliationem, nobis quoque placantur.
Luc. 15. Iucundissima enim ipsis est nostra ad Deum reuersio, & ad statum meliorem ingressus atque reditus.
Heb. 1. Quoniam valde sunt nostri causa soliciti atque benigni: ad eorum quippe ministerium missi qui salutem sortientur. Lætentur itaque cuncta hodie: vniuersa exultet natura: Cœlum enim apertum est: Terra regem vniuersi clanculum excipit: Nazaret Eden hortum æmulata ipsius Eden conditorem sinu suo complectitur: Miserationum pater humanam deformitatem vnico suo atque vnigenito tibi Filio despondit: cuius Gabriel mysterij minister fit ac virgini acclamat: *Aue*, quo gaudiũ quod auia perdiderat, filia Adam ex Dauide orta, per se recuperaret.

Nazaret hortum Paradisi æmulata est.

Luc. 1. Hodie pater omnis gloriæ humani generis calamitatem misertus, corruptam in Adamo naturam propitiis oculis intuitus est. Hodie misericordię largitor, viscerum suorum optimorum abyssum nobis reuelat, ac naturam nostram misericordia sua instar marium perfundit, quæ mulra aqua teguntur. Decebat quippe eum, à quo & per quem & in quo facta sunt omnia, veteris nostræ noxæ condemnationem misericordia sua commutare, propriáque sua gloria gloriosam reddere corruptam in Adamo naturam, nec non veritate contundere fallax illud fallacis patris consilium, cuius opus fuit prima transgressio, protoplasti, inquam, delictum. Hinc nimirum magnus ille rex Dauid in Psalmis suis cecinit iam antea. Misericordia & veritas
Psal. 84. occurrere sibi mutuo: Iustitia & pax se mutuo exosculatæ sunt. Quid ob aliud hæc dicens? quàm filij secundum patris beneplacitum, misericordiam breui super nos venturam, qua misertus nostri misericordiæ largitor, nobis est similis factus, absque omni tamen peccato quò transgressionem nostram ipse tolleret, ac lapsos nos à casu erigeret, confractum

A que vas de nouo iam ab omni immune contritione fingeret. Veritatem autem dixit eius, quæ non esset iuxta phantasiam inter homines factam apparitionem. Non enim simulatam (quod videri alicui poterat) carnem à nobis assumpsit, sed in ipsa rei veritate singulari simul erga genus humanum studio, & secundum homines ex hominum substantia sibi asciuit, qui est altissimus, ac totam nostram in semetipso naturam sanctificauit: nec dispensationem eam sub specie quadam finxit. Hanc ille carnis, inquam, veritatem cognouit, illæsa eius Deitate manente, stupendę prorsus alterationis. Quoniam igitur misericordia & veritas, vt habent Prophetarum oracula, mutuò sibi occurrere, meritò sanè iustitia & pax mutuò quoque se exosculatæ sunt.

Veritatem assumpsit Verbũ

B Iustitia quidem, quæ est aduersus eum, qui primos parentes decepit, prolata sententia. Quando? & à quonam? Hodie, & à patre altissimo: iuxta quam, qui natura sua benignus est, iustissimè decreuit, vt filius eius proprius vnigenitus in nostræ simili comparẽs forma aduersarium illum condemnaret. Pacem verò dico, quam desuper subitò Angelorum chorus, in ipsa statim Irenarchæ filij, secundum carnem natiuitate vnanimiter concelebrauit dicens. Gloria in altissimis Deo, ac in terra pax, in hominibus bona voluntas. Luc. 2. Gloria, qua per Christum genus humanum est gloriosum factũ, Eph. 1. supra cœlorum orbes euectum, ac omnem supra
C principatum, & potestatem virtutemque elatum, vt habet magnus ille Apostolus. Pacem autem quam ipsemet, interponendo se, nobis restituit, coniunctis cum terrestribus arctè cœlestibus, ac nouam redeundi in cœlos semitam terrigenis gratuitò donauit. Bonam autem voluntatem, qua ipsimet beneplacuit Patri, filium suum dilectum ad condemnatos nos mittere, vt probatam & acceptã patri per ipsum salutem, quasi consentiens patri, in nobis expleret. Hoc illud est cuius hodie festum celebramus: hoc Gabriel quoque demandatum sibi officium exequitur, ac medius inter Deum & homines totius reconciliationis pignora, rem equidem lætissimam, virgi-
D ni primus annunciet. Nam miserationum Pater, nostri misertus generis transgressionis noxa iam deperditi, manuum suarum operum recordatus est. Nec nostrum penitus interitum videre substinens, primum quidem legem in tabulas lapideas scriptam per Mosis manus tradidit. Postquam verò nihil scripta lex proficeret, viros diuino spiritu præditos misit (Videntes & Prophetas appello) qui Dei vias omnes rectas docerent. Verùm, cum illi, ad quos missi hi erant, obstructis sensibus suis, nihil minus quàm antea proprios affectus sequerentur, nec sic tamen nos fictionem suam plastes ille despexit, sed ex benignissimo mitissimoque sinu suo suũ

Filius patri equalis

E eiusdem secum maiestatis, potentiæ & bonitatis filium ad indignos nos misit, ad quos fines sæculorum pertinxere: satius fore existimans, hostium suorum salutem perficere, quam tale ac tantum creationis suæ specimen, ac perfectionis velut exemplar despicere. Vni ergo ex præcipuis Angelorũ, quẽ huius ministerio mysterij pręfecisset, taliavt puto, verę maiestatis suæ nutu mandauit: heus inquiens, vade Gabriel Nazaret in ciuitatem Galileæ, in qua puella Virgo habitat, desponsa viro, cui nomen est Ioseph, virgini autem nomen est Mariæ. Vade, inquit, Nazaret. Curnam? Quo gratiosissimum virginitatis decus, veluti rosam suaue olentem ex loco

ſpinoſo ſibi omnipotens eligeret: tom etiam ob
propbetiã, Quoniam Nazaræus vocabitur. Quis- A
ná quẽ Narhanael poſtea,Dei filiũ & regẽ Iſrael prę
dicat. Cęterũ conſueuit Gabriel circa Dei miniſtran-
do verſari myſteria,quẽadmodũ ex Daniele id cogno
uim⁹. Abi igitur Nazaret in ciuitatẽ Galilęę,quò cũ ci
tò perueneris,illud primũ virgini nũcia, gaudij inq̃,
Euãgeliũ,quod iã antea Eua amiſerat. Nec animam
eius metu aliquo perturbes,nã gaudij non mœroris
hoc indicium eſt: voluptatis,nõ triſtitię ſalutatio eſt.
Quodnã vel fuit, vel contingat vnquã humano ge-
neri maius illo gaudiũ?dũ diuinã naturã participat,
& arcta cũ Deo cõiunctione vnũ cũ eo fit, ſecũdũ vni
tatis adeóque eſſentię ratioẽ. quid verò dignũ ma-
gis admiratione,q̃ Dei videre deſcenſum ad vterum B
vſque mulieris pertingentẽ?rẽ incredibilẽ: Deus in
Iſa.66. ter mẽbra mulieris,cuius cœlũ thron⁹ eſt,& terra ſca
bellũ pedũ eius. Deus in vtero,qui patri ſuo coæuus
cœlos inhabitat. Ecquid aliud præter exiſtimationẽ
magis,q̃ Deũ ſub hominis ſpecie apparere, vt tamẽ
de propria Deitate nihil ei decedat? Tu etiã vniuer-
ſam videre naturã humanã cũ Plaſte ſuo coniunctã,
vt totus diuinus reddat̃ homo,qui primus ſub pec-
catũ cecidit?quid igitur Gabriel? Auditis his & co-
gnito hoc mandato,diuina quidẽ voce ſibi denuncia
to,virib. autẽ eius longe ſuperiore exiſtẽte,inter me
tũ & gaudiũ cõſtitutus fuit. Nec.n. fiduciã inde ma-
nifeſtã habẽs,nec tutũ ſatis contradicere exiſtimans, C
diuinę obſecutus voci ad virginẽ ſe demiſit. Cũque
Gabrielis cogitationes Nazaret iam perueniſſet, ad domũ conſtitit: medi-
tabundo nimirũ ſimilis factus,ac ſecũ quaſi hæſitãs
variis proculdubio cogitationib. diſtrahebatur: talia
puto,apud ſe animo voluens: Vndenam Dei exequi
conſilium aggrediar? veloci ne curſu ad thalamum
contendam.

At animum virginis ſic terrebo: Tardius ergo acce-
dam? Verũ ceu animo furandi ingreſſus puellę iudi-
cabor. Pulſabone igitur fores? ſed quò? nec.n. illud
conſuetũ Angelis eſt: nec quod corpore vacat,agere
quicq̃ eorũ poteſt,q̃ vel apprehẽdunt vel apprehen
duntur. Portamne prius aperiam? ſed & clauſa ea,in D
gredi poſſum. Nomine eã vocabo? ſed territabo iu-
uenculã. Hoc ergo faciam: admittentis me conſiliũ,
impetũ moderabor. Intentio quippe eius eſt huma-
nũ ſeruare genus. quod ſuuẽ conſilium, & ſi pręter
expectationem omniũ quodãmodo ſit,miſericordię
tamẽ plenũ eſt,recõciliationis ſymbolũ. quõ aũt ad
virginẽ accedã?aut q̃ aduectus mei cauſã primã dicã?
nũ gaudij Euang. aut Dñi mei inhabitationẽ,ac Spũs
inuaſionem? vel altiſſimi obũbrationẽ? ſic etenim vir
Aue. ginẽ exhilarabo. Indicabo ei ſtatĩ rẽ illã admirandã,
accedã propius & ſalutabo eã, acclamãdo ſubmiſſẽ,
Aue. Cõmodus mihi liberioris ſermonis ingreſſus
fuerit ſalutatio: Ipſũ,inq̃, *Aue* ceu pignus quoddam E
inſtituendi cũ ea colloquij permittatur mihi. Nã vni
ca hęc vox, Salue,nullũ apud puellã metus locũ reli-
quet ac mentem eius prius demulcebit. Ab ipſo igitur
gaudio exordiũ ſumã,lętitię ſigna ſtatĩ ei annunciãs.
Decet.n. lętis ita pręconiis reginã ſalutari. Hic etiam
modus gaudiũ efficit: occaſio pręterea cõmoda eſt.
Hoc quoq; mandatũ aĩæ voluptatẽ inducit: Salutis
hoc conſiliũ eſt,& immẽſi gaudij procœmiũ. Hæc a-
pud ſe aĩo voluens Archangelus, ad domũ acceſſit:
Ac ad Thalamũ,in quo virgo erat,cum perueniſſet,
aperto clam oſtio ad eam ingreſſus eſt, & manſueta
admodum voce virginem compellauit dicens: *A-*

ue gratioſa, Dominus tecum: qui ante te, hodie vnà te-
A cum eſt,& ex te paulòpoſt naſcetur. Illud quidem ab
ęterno, hoc verò ad rẽpus. Papę, imenſã illã huma-
nitatẽ: Papę,illã bonitatẽ. Nõ fuit contentus gaudij
ſigna prodidiſſe,niſi lętitię quoque autorẽ in vtero
virginis deprędicaſſet. Hoc.n. q̃ ait: Dñs tecũ, ipſũ
adeſſe regẽ clare ſignificat: totũ,inquã,eũ in ipſa eſſe
in corpus coactũ,vt etiã nihil de propria eius gloria *Dominus*
ceſſerit. Aue gratioſa, Dñs tecũ. Salue lętitię organũ *tecum.*
per quod delicti noſtri condemnatio expiata eſt, ac
veri gaudij plena facta cõpenſatio eſt. Salue verè be
nedicta. Salue illuminata: Salue magnificum diuinæ
gloriæ templum: Salue conſecratum regis Palatium.
Salue Thalame,in quo Chriſto humanitas deſpon-
B ſata eſt: Salue electa Deo antequam nata fueris: Sal-
ue diuina cum hominibus reconciliatio: Salue The-
ſaure vitæ immarceſſibilis: Salue cœlum, ſolis glo-
riæ cœleſte tabernaculum: Salue Dei ager ampliſſi-
me,quem nullus alius locus,niſi tu ſola,comprehen
dere poteſt: Salue ſancta virginalis tellus,ex qua nouus
Adam ineffabili fictione formatus eſt, qui veterem
ſaluti reſtitueret. Salue ſanctum Dei fermentum,
quo tota generis humani maſſa conſperſa eſt, & ex
vnico Chriſti corpore ceu panis factus, in vnũ coiit
incredibilis concretio. Aue gratioſa,Dominus tecũ,
qui dicebat. fiat lux,fiat firmamentũ,ac reliqua dein
ceps magnificę creationis ei⁹ opera. Salua ſis immẽ- *Gen.1.*
C ſi gaudij genitrix: Salua ſis noua gloriæ arca, in qua
Dei Spũs delapſus quieuit? arca in qua nouæ ſanti-
ficatio gloriæ. qui ſuapte natura ſanctus,in vtero vir
ginali,ceu naturæ officina, quoad incarnationẽ mi- *Virginis*
mirabiliter ſeipſum concluſit: non quidem vt quod *Mariæ en*
eſſet,immutaret (mutari quippe non poteſt) ſed vt *comia.*
quod non erat,aſſumeret, humanitatis.n. ſtudioſus
eſt. Salue vrna aurea,quę eum fers, qui dulce Man-
na reddit,ac mel à petra ingrato Iſraeli elicuit: Salue
Seraphica myſtici anthracis fibula: Salue contem-
platiuę cognitionis intellectuale ſpeculũ, per quod
celebres ſpiritus Prophetæ incredibilem Dei ad nos
deſcenſionem myſticẽ adũbrauerunt: Salue dioptra
D perſpectiua,per quam qui in triſti peccatorum vm-
bra ſedebant,recipientes deſuper cum gloria veniẽ
tem ortũ iuſtitiæ ſolẽ,mirabiliter illuſtrati ſunt: Sal-
ue Prophetarum & Patriarcharũ omniũ ornamen-
tum, necnon inueſtigabilium Dei oraculorũ pręco-
niũ veriſſimum. *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus*
fructus ventris tui. Ac verè quidem benedicta,nã be-
nedixit te ſibiipſi Deus in tabernaculũ. qm̃ paterna
gloria ſuperabundantẽ hominẽ Chriſtũ Ieſum eun-
dẽ quoq; Deũ,perfectiſſimũ iis naturis ex quibus &
in quibus conſtitit,ineffabili quodam modo in vte-
ro tuo geſſiſti. Benedicta tu in mulierib. q̃ cœleſtem *Coll.2.*
theſaurum,in quo alij oẽs ſapientiæ & cognitionis
E theſauri ſunt reconditi,in tuto virginitatis tuæ ve-
lut promptuario libertimè complexa es. Verè tu be
nedicta,cuius vẽter,aceruus quidam areę,quoniam
fructum benedictionis,ſpicam immortalitatis,Chri
ſtum inquam, ſine ſeminantis ac coloni opera per-
fectiſſimè produxiſti, meſſem copioſam infinita mi
lia congratulantium ſibi de ſalutis noſtræ operario,
adduxiſti. Tu verè benedicta, quæ ſola præ matri-
bus omnibus digna es habita mater conditoris tui:
Ac ita quidẽ,vt quæ matrib. cõtingunt, ignota res,
quippe quod ex te per partũ prodiit,virginitatẽ tuã
haud corrupit,nã qui formauit,idẽ quoq; cõmuni-
uit caſtitatis tuę ſignacula. Reuera bñdicta tu,q̃ ſola
ſine

fine viru cōcēpisti&iu vtero eū gessisti, qui cœlos ex pādit, ac virginitatis tuę terram cœlestem reddidit. Bn̄dicta tu in mulierib. quæ sola benedictionē es sortita, q̄ Deus gentib. per Abrahamū promiserat. *Gen. 12.* Verè tu bn̄dicta, vt quę bn̄dicti pucri Iesu Christi seruatoris nostri mater es nūcupata. *Matth. 21* Propter q̄ Gētes acclamant: Bn̄dictus qui venit in nomine Dn̄i & benedictū nomē glorię eius sēpiternū. Et implebitur gloria eius vniuersa terra, fiat fiat. Bn̄dicta tu inter fœminas q̄ beatā oēs generationes p̄dicāt, reges glorificāt, q̄ Potētatus adorāt, cuius in conspectu ditissimi ex populo duna litāt, quā & à tergo sequētes & pereuntes virgines in regis tēplū comitāt. Benedicta tu in mulierib. Quā Esaias Propheticis oculis cōspicatus prophetissa & virginē nuncupauit: Laterē insuper & locū visionéq; & libri caput idque sigillo cōsignatum manifestè appellauit. verè bn̄dicta tu, q̄ Ezechiel propheta verū solis ortū proclamauit, nec portā occlusam à solo Deo reclusā ac rursus cōclusā. Sola tu verè benedicta es, q̄ montē magnū, vir ille desiderabilis Daniel vidit: Ac montē obūbrātē, Abacuc ille admirabilis: Montem pręterea Dei, & montē pinguē: mōtē quoque iucundū, montem, inq̄, quē Deo inhabitare placuit, quo propater tuus, & rex diuino afflatus spiritu cecinit. Bn̄dicta tu inter mulieres, q̄ Zacharias vir diuinissimus aureū ceu candelabrū septem vidit lichnis ornatū, nimirū septē illis sancti S. donis clarū & lucidū. Verè tu Bn̄dicta, sensu intellectuq; **C** prędita, viuidi salutis nostrę ligni Paradisus, quę ipsū horti Edē colonū, Christū, inq̄, Dn̄m intra te habes, figuris in te adumbratum: qui ineffabili quadā potētia fluminis instar viuiparū vterum tuum egressus, quatuor velut initiis per Euangelium suum orbis faciem irrigauit. *Zach. 4.* *Gen. 2.* benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui. Fructus, quo de comedens Adam protoplastus, euomuit veterem illam deuorationem, qua deceptionis escam sumpserat.

Fructus vnde ceu ex fonte defluit amarulentæ ligni degustationis quædam condulcoratio, humanam purgans naturam: qui fontes fluminum instar erranti in deserto Israëli è petra elicuit, & aquas amaras **D** *Exod. 15* in Mara dulces reddidit: panem insuper pluit, nouū alimenti genus & inaratum. *4. Reg. 2.* Benedictus fructus, qui steriles & amaras aquas per Elisæum potabiles & fœcundas salis inspersione effecit. Benedictus fructus ille qui ex incorrupto virginalis vteri surculo, veluti perfectus mirabiliter maturescens botrus enatus est. Benedictus fructus, ex quo fontea scaturiunt aquę in vitam salientis æternā. Fructus, ex quo vitalis ille panis corpus, inq̄, dominicū, p̄ducitur, & immortalitatis calix, salutaris potio exhibetur. Benedictus fructus, quē sanctū omnis lingua celebrat, cœlestiū, terrestriū & infernorū, in triplicitate sacrosanctę q̄ in trinitate est, Deitatis: Vnum & idē quod ad essen **E** tiā consitentes, proprietate verò eorū quę peculiariter sibi quisq; habet, in personas segregantes. Benedicta tu inter mulieres & bn̄dictus fructus vētris tui.

Hæc aūt, inquit, turbata est super oratione eius, & cogitabat apud se dicēs: qualis esset illa salutatio. Turbata est, inquit. Nū ex incredulitate aliqua mēte fuit perculsa? absit vt id dicamus, sed pietate magis & reuerentia, propter insuetū alloquiū: magni proculdubio faciens vaticiniū hoc quo ibi apparuisset. Nec quēadmodum Zacharias antea in interiore tēpli parte incredulus extitit, vnde à genitalib. ad formandę vocis organa pœna ei translata, cum fandi impotētia sterilitatem cōmutauit, sed velut omni vacans reprehensione, & **A** à qualicūque cum viro concubitu, vel etiā consuetudine libera, cœlestiū rerū diligenti contemplatione assuefacta, animóque intenta, hāc mentis suæ perturbationē ex salutatione sibi incussam sensit. Conueniebat quippe eā meticulosiorem (quod in muliere haud improbatur) existentē, subitò quidē animo hęrere, ad se autē, ratione progressa, reuersā, perpendētē ea quæ diceretur, nō leuiter, quo videri alicui posset, nec obiter aures loquenti prębere. *In muliere metus probatur.* Quare disertè valde Euāgelista adiecit dicēs. Hæc autē cogitabat: Ratiocinatrice nimirū purę mētis facultate probās & examinās id quod cogitaret, ne quod diceret sibi temere arriperet. Qualisnā illa, dicēs, esset salutatio. **B** Verisimile. n. est ipsā, & de clara stirpe natā, & Dauidis filiā, haud ignarā diuinorū quę in scripturis habētur oraculorū fuisse: *B. Virgo erudita.* vt cogitationes suas stati cōuerterit ad primę parētis lapsū, in aīo secū suo voluens deceptionis primę casū, ac reliqua huius generis à veterib. sanctis hominū memorię relicta. Nō ergo immeritò Euangelista meditabundā illā fuisse scripsit. Cęterū quo & ingeniū quod ei esset, declararet: nec nō cognitionis certitudinē firmitatéq; posuit etiam tāq̄ certū. Nondū. n. honesti iudicio ad rationis cōsiderationis ve metā probato, haud cōueniebat ceu ratā salutationē eā habere: Nisi quia animi illā perturbationē supprimere studebat, ver bū nullū fecerit, **C** sola autē quadā dispositione, aliquantulū meditabūda, mentis commotionē quandā significauit, morā decore pro sermone vsa. Qualisnā illa esset salutatio. Quasi diceret: Nū sola ego inter mulieres nouum *Virginis cogitata.* naturę modū inducā? Mene solā possibile est fœtum in vtero gestare cū nullo cōgressā viro? qualisnā hęc sit salutatio? Quis illa aut vnde ingressus, qui nūcium hoc mihi apportauit? Hominéne eū qui mihi loquit' putabo? sed corpore cen vacās apparet: Angelū ergo eū cēsebo? Verū hominis instar loquit'. Quid, quod video, sit ignoro, & ad ea q̄ mihi dicunt' hęsito. quid igitur Gabriel? Quāprimū puellę terrorē cognouisset, nihil prorsus huiusmodi cogitās, voce stati ad eā **D** emissa, inquit: *Ne time Maria, nacta es. n. gratiā apud deū.* Prius itaque metum eius ademit, postea sic ad fiduciā eā excitauit. Ne timeas inquiens, nacta es n. gratiā apud Deū, quam Eua perdiderat. Eo quod dicit, gratiā, soluit omnē sententiæ ambiguitatē, & id quod antea videbatur ambiguū. Quod. n. subiecit: Inuenisti gratiā apud Deū, cōmodè omnē excussit virginal metū: Ne timeas Maria. Nō fraudulentus hic modus est: haud fallēdi aīo ad te venio: nō impostor serpēs rursus tibi loquitur, non terrenus tibi nuncius adsū. Ex altissimis veni lætū tibi adportās nūciū: nec qualecūq; lętū nūciū, sed plenū gaudij lętū nūciū. Ne timeas Maria. Nō fraudis hęc salutatio est, nō tristitiæ **E** significatio. Dn̄s tecū, qui vn⁹ oīs gaudij largitor, & vniuersi mūdi cōseruator est. Tecū est, qui à sinu patris auelli non potest: In tuo aūt cōceptus vtero est. Gratiosā te appellaui, vt mysterij q̄ in te est gaudiū significarē: Gratiosā te dixi, quod oē in ventre tuo gaudiū receptū sit: & epistola tua vere sit gratiosa diuinorū donorū splēdore. Dn̄s tecū, acclamaui tibi, quo potētiā eius, q̄ in te est, manifestarē. Dn̄s. n. & Deus, pricceps, pacis ipse est & futuri sęculi Pater, & tu⁹, nēpe virginis fili⁹, ac vniuersū omniū Saluator. Dn̄s tecū. Gaudiū & veritas tecū. Dominus quidē legis, Gratię autē pater, ac veritatis fons. ne timeas Maria, Dominus tecū. *Isa. 9.* Oīs fati dominator: Patris luminū filius ab

æterno ex ipſogenitus:temporali verò natiuitate ex
carne tua progreſſus: qui totus supernè in ſinu pa-
tris eſt,infernè autẽ totius tecũ in vtero tuo eſt,ille
ipſe tecũ& ĩtra te eſt:ꝑueniẽdo nãq;te inſiliit,ac tuũ
ſuperingreſſus corpus eſt:In te adeò locũ inuenit, q
loco ſecũdum propriam naturam comprehẽdi nul-
lò poteſt. *Ne timeas Maria,nacta es n.gratiam apud Deum.*
Gratiã, quã non accepit Sara:quã non ſenſit Rebec-
ca:quã necRachel cognouit.Inueniſti gratiã qua nõ
digna eſt habita nobilis illa Anna,nec Phenẽna,hinc
è regione poſita:Quoniã hę quidẽ matres ex ſterili-
bˀ factę ſunt,amittentes vnà cũ virginitate orbitatẽ:
Tu aũt vt etiã mater ſis,virginitate tamẽ frueris quo
que illęſa.Quapropter ne metuas,inueniſti.n.gratiã
apudDeũ.Gratiã qualem nõ nactus eſt quiſq̃ ab ęter
no ſicut tu.Quę etẽ talis ſit gratiaDei,quę ſummũ
fauorem mereatur? Nacta es itaquegratiã apudDeũ.
*Et ecce concipies in vtero,et paries filiũ,ac vocabis nomẽ eius
Ieſum.* Papę,rẽ admiratione dignã. Primo quęſtionis
ei dubium ſoluit: Poſtea mente quæ cõtineret,ſer-
mone ſic aperuitvide quoq;quãta breui peragat,pel
lit timorem,gratiã indicat,interpretatur cõceptum,
partũ vaticinatur, nomẽ quo proles nata ſit appellã
da,ſubiicit.Non verò finem hic verborum facit,ſed
vtmagnitudo quoq;potẽtię declararetur infãtis,ſub
iecit ſtatĩ: *Is erit magnˀ et filius altiſsimi vocabitur. Et dabit
illi Dominus Deus ſedẽ Dauid patris ipſius, regnabitque ſu-
per domũ Iacob in ęternũ, & regni eius non erit finis.* Vides
qualiter virgini ademerit metum? Vides quãtopere
aĩum eius fiducia cõfirmet? Nã filiũ vocans altiſſimi
&patrẽ pueri Dauidẽ nominãs,erexit omnino men
tẽ eius ſubitò,quẽadmodũ quę ſequuntur, declarãt.
Vide quoquevirginis quantus intellectus ſit.Vt n.au
diuit hęc,& eminentiſſimę diuinę voluntatis poten
tię cognouit cõſtantiã,dixit ad Ang. Quõ erit mihi
iſtud,quandoquidẽvirũ non cognoſco? Rẽ mihi no-
uã(inquit)polliceris: Quæ ipſã ſuperant naturã mi-
hi nuncias: Nuptias ego nullas expertus ſũ,deſpon-
ſata eñ ac nupta cũ viro nondũ fui,ſponſum futurũ
ego ſolũ,at virũ Ioſephũ nondũ coguoſco. Cõtuber
nalis eſt tãtũ, μνήστωρ, nõ etiã idẽ cũ deſpouſa ingredi
tur cubile. Vterus meˀ genitali ſemine vacat,nec cul
tus eſt. Quõ erit iſtud, quãdoquidẽ virũ non cognoſ
co. Nũ.n.inquit,me ſolã natura matrẽ ſine nuptiis
declarabit: An ſola egoprętur naturã naturę incogni
tã generationẽ ꝓducã? Nõ ſũt peractæ nobis nuptię:
virũ nõ experta ſũ,nõ.n.cognoui Ioſephũ: Tutor meˀ
Virginis Tutor Ioſephus. non maritus mihi cognitus eſt. quõ ergo iſtud mihi
erit? Reſpondit illicò Gabriel,& interrogationis hu
ius craſſitiẽ ſublimitate contradictionis extenuauit,
dicẽs: Quid ô beatiſſima hæc dicis? Cur talia fundis
verba? Cœlitˀ ego adueni nouũ tibi cõceptionis mo-
dũ nũciãs:nõ terrenˀ tibi loquor. Dñm eſſe tecũ dixi,
&tu quõ hoc mihi cõtinget,ãbigis? hũc ego anteuer
tiſſe aduentum meũ&tuũ ſubiiſſe vterũ tibi nuncio,
& tu de viro mihi diſſeris, ac terreno quodã partu,
Num. 17. dicisque: *quõ iſtud mihi erit?* Quõ erit tibi? cogita quõ
virga floruit:quõ aquã petra ędiderit, vndenam ipſa
fuit grauida? Quõ rubi ignis arbuſta peruaſerit,vt ta
Exod. 3. mẽ nõ cremaret eũ:Si hiſce fidẽ habes,nec mihi dif-
fidere debes. Qui.n.tã hęc q̃ illa fecit,vnus&idẽ eſt,
nẽpe qui in vtero nunc tuo geſtatur. Nouo itaq; &
Luc. 1. pręternaturali modo eiˀ quo tu grauida es, pueri ma
Anna mater virg. Mariæ. ter eris.Nõ ſicut Elizabet,nec veluti Anna quę te pe
perit: Illæ.n.virili perfuſæ ſemine matres factæ ſunt.
Tu verò abſque viri opera filiũ paries ſine ſemine ti-

A bi cõceſſũ.Et ſi modũ quo id fieri poſſit,ambigis,hũc
quoq; tibi apertè dicam, *S. ſanctus ſuperueniet in te, &
virtus altiſsimi,obumbrabit tibi.* Nõ eñ ex viri volunta-
te,nec ex voluntate carnis,qui naſcetur,proueniet.
Nõ carnis interueniet voluptas matris dei partui: Na
turę q̃ppe terminos ſuperat. Et ſi naturali prorſus ra
tione deſtitutus eſt,eximiã igitur & naturali pręſtan
tiorẽ ortˀ ſui rationẽ habet. Nõ igitur paſſio vlla cir
ca partũ deorſum: qm̃ nec circa generationẽ ſurſum
ſubſecuta eſt. *S. ſanctus ſuperueniet in te,et virtus altiſsi-
mi obumbrabit tibi.* Vide qualiter Trinitatis manifeſte-
tur miſteriũ: ſpiritũ.n.ſanctũ,dicẽs nõ aliũ q̃Paracle
tũ inquit. Per virtutẽ verò altiſſimi, apertè filiũ in-
nuit. Nã voce hac,altiſſimi,Patris infertur perſona:
B hoc autẽ,obũbrabit tibi,illud dicere mihi videtur: q
vt puto Abacuc antea(ꝓpheticis oculis intuitus)mõ
tẽ obũbrantẽ virgini nuncupauit: Tãtũ non ſpiritus
potẽtiã ſubiungẽs,q̃ obũbrarit eã: vmbraculũ ineffa-
bile,per ſe efficax in ipſa,ꝓ incarnationis ratione,ſe-
cundũ q̃ inuiolabiliter corporis tẽplũ in libero à paſ
ſionib. virginis vtero, oĩ expurgata materiali mole-
ſtia & affectione, quẽadmodũ, ex his q̃ ſequuntur,
patet. Ait.n. quapropter & quod naſcetur ſanctũ,vo
cabitur filiˀ Dei. Nã qui ex S.ſpiritu per ſanctũ patrẽ
inſcrutabiliter,dũ ante ſęcula eſſet, formatus eſt in-
fãs,meritò ſãctˀ erit,& filius altiſſimi vocabit᷑, velu
ti altiſſimi prolatˀ ſermo coæuus. oſtẽſũ igit᷑ clarè eſt
C virgini quidnã &vnde, qualeve quod in ipſa cõcep-
tũ & ex ipſa proditurũ eſſe. Filius quippe Dei naſce-
tur. quoverò manifeſtius etiãnũ certiuſq; ei ſermo-
nis huius vĩ declararet, Elizabetæ quoq; cõceptionẽ
introducit. Ac ſi dicat: qm̃ qui matricẽ ꝑter omnem
ſpẽ prolificam in ſenectute reddere poteſt, nimirum
virginẽ quoque grauidã pręter rationem exhibebit
palã. Vnde quoque infert: *quia non erit impoſsibile apud
Deũ omne verbũ.* His ergo auditis, maximè verò ſpiri-
tus inhabitantis lumine mente illuſtrata, nec nõ ani
mi mox quadã delectatione ob nũciũ illud affecta, ro
ta eſt quieta reddita: Et quẽadmodũ ſcriptura Daui-
dẽ commemorat. Gratioſa anima, in pulchritudine
D oculorũ apparuit: Delectata quippe rẽ ob admiran-
dã fuit, ac ſalutationem illam libenter agnouit. Fuit
etẽ gaudij ineffabilis plenũ id quod ei dicebatur.
valde & adeo planè perſuaſit Gabriel, Virgini, vt re-
ciperet libenter admirabile illud nũciũ, eo quod ſub
iiceret. *Non erit impoſsibile apud Deũ omne verbũ.* Quid er
go inquit Euangeliſta? *Dixit autem Maria: Ecce ancilla
Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Vides intelle-
ctũ, vides amictus honeſti excellentiã? poſteaq̃ enim
cognouiſſet, edocta de cõceptu, prolis generationẽ,
quisnã & cuius futurus eſſet filius quove eſſet nomi
ne appellandus, & cui throno ſucceſſurus, quibusve
regnaturus ſit, ac deniq; regno eũ, qui naſciturus eſ-
E ſet, non fore, protinus lætitię nunciã vocem protu-
lit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbũ
tuum. Illud nimirũ palã dicens: Ecce prõpta me ex-
pono, nec quod prohibeat id quicquã eſt. Parata eſt
anima mea, & venter meus opportunus: nam inta-
ctus etiamnũ eſt, ſoli ſuo cuſtoditus conditori. Ecce
ancilla Domini. Ad obediendum facilis, ad ſeruien-
dum parata, ad ſuſcipiendum prõpta: Fiat mihi ſe-
cundum verbum tuum. Poſtquàm enim omnia(in-
quit)quomodo qualiterve ſint, opportunè annun-
ciaſti, vniuerſum illud perficiendum, gaudio & ſu-
prema gloria repletum eſt.
Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecũdũ verbũ tuũ. Eu-
ge admi-

ge, admirabilem dispensationem? Euge illius gratię? Vab liberæ illius & voluntatis & præsentiæ.

Verè spiritus sanctus cohabitauit virgini, & virtus altissimi obumbrauit ei, secundum præfinitum Dei cōsilium & præcognitionē. Ac discessit ab illa Angelus inquit. Quum commissum sibi executus esset sedulò ministerium, discessit ab ea Angelus. Verū Dominus non recessit ab ea. Ille enim comprehensibilis est, licet corpore vacet: hic verò comprehendi non potest, quantumuis in corpore & virginis vtero loco sit conclusus. Ille preterea venientem prænunciauit ob salutem hominum ex virgine natum, hic verò nostra assumpta substantia in semetipsum trans-A formauit, restituens. Naturæ secundum imaginem ac primam dignitatem, quam ob primorum parentum inobedientiam amiserat. Quæ sanè rursus inducta consedit in cœlestibus supra omnem principatū, potestatem & virtutem, nec non supra omne nominatum tàm in pręsenti quā futuro sæculo. ai sit gloria & imperium, & honor, & adoratio cum infinito Patre & sacrosancto viuificantéque Spiritu, nunc & semper & in sęcula sęculorum, Amen.

PANTOLEONTIS MAGNAE DEI ECCLESIAE DIACONI DE LVMINIBVS SANCTIS (ID EST, DE DOMINO CHRISTO ET SANCTO IOANNE eius pręcursore) sermo.

QVæ festi huius est gratia, nihil puto sermonis ea splendore indigere. Omni quippe orationis elegantia quæ in præsentiarū tractamus, pulchriora sūt nec sermo vllus tam venustus, atque nostra hęc per se est panegyris. Quid etem possit præsente nostra solennitate esse splendidius: ad quam & cœlestia ad celebrandum regna conueniūt: Ad quæ Regis desuper animus quoque accessit: In qua & terricolarum rex, abscondito diademate, cū populo cōuersatur: Immò qui Dn̄s est vniuersi, Christus ad captiuum ducendum Satanā delapsus, tecta per humanā speciē diuinitatis suæ maiestate, cum populo Iudaico cohabitat, & baptismi se vsui submittit, quum ipse sit baptizantis baptisma: Et fit, sicut foris apparet hominū vn⁹. Regum est secutus consuetudiné, qui dū prede insidiantur, deposita regia maiestate, militari se habitu amiciūt. Sic vniuersi quoque rex Christus ad venandū Satanā accedens, & ad conflictum ferā incitans, abscondita quę à congressu bestiā deterreret, diuinitate sua (haud.n.si quidé cognouisset, accessisset) infirmā ostendit humanitatis naturam, q̄ quasi cū imbecilio & captu facili congressura, in laqueū incideret. Sed hoc dissimulandi studiū haud Ioannem latuit, Spiritus ei gratis absconditā in carne diuinitatē monstrante. Vide igitur qualiter ad eū exclamet: Mihi, inquit, opus est, vt abs te baptizer, & tu venis ad me? Et si, inquit, hos lateas, mihi tamen factus es cognitus, noui tuam ô Domine, dissimulationē: cognosco qui intra te absconditus est, quoniam tuā cognoui maiestatē, dum in vtero adhuc matris gestarer. Magnū mihi foret soluere corrigiā calciamentorū tuorū, & tu mandas vt dexterā meā capiti tuo admoueā? Tui ego veni aduentus pręco, nō carnis tuę, quę sine labe & macula est, sanctificator. Nō ego ex iis sū qui tuā ignorant eminentiā: nā ex materno vtero qua parente esses nasciturus, conspicat⁹ exclamaui: *Vnde hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me?* Agnus tu accessisti, qui tollas noxā mūdi. Et ego vnà cū mundo tuum expectans donum, opus habeo vt abs te baptizer, tu verò ad me venis? Ad lutum aurum? ad lichnum sol? ad scintillam fax? Fons ad sitiētem? ad natum ex semine, qui ex virgine natus est? Satis est mihi, tuum me vocari pręcursorē, ob quod sanè ipsum adoro ministeriū. Quid igitur ad lauādum se quoque compellit iustitię Sol? Quid ergo Dominus Christus: *Omitte nunc inquit, sic.n.decet nos, vt compleamus omnem iustitiam.* Omitte nunc, mansuetudinis mihi nunc, non glorificationis tempus est, humanà viuendi more, non imperiali potestate. Adueni.n. propter vos ô Ioannes: natus ex vtero humano, la-B cte nutritus, pro corporis lege auct⁹, statutorum obseruantiam executus sum. Nulla mihi humanæ conditionis pretermissa ciuilitas est: Quare nunc quoque ceu homo baptisma suscipio. Perage ea mecum omnia, quę corporis naturæ conueniunt: Ne discat, per quæ dicat Diabolus absconditam meam diuinitatem, ne mysteriū metuens, congressum meū fugiat, atque auersam à se stragem lucretur. Omitte nunc, videbis meam paulo post ô Ioannes, gloriam: Videbis me demoniacæ phalangis victorem. Vide-C bis satanæ à me regnum expoliatum: Videbis me ab Angelica cœlesti turba laudibus celebrari: Videbis me terrestris orbis iudicem præsidentem: Videbis me ab omnibus coli gentibus: Videbis omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum ad adorandum me flecti. Omitte nunc, sic.n.nos decet, vt compleamus omnem iustitiam. Hæc Christo & Ioanne inter se colloquentibus, Iudæorum audiōtium astitit turba, qui attoniti de facto hoc admirabili dubitabāt: stupore videbatur dignū. Qui.n. Pharisæos baptizabat, ab hoc rogat baptizari: Qui Sadducæis erat formidabilis, ad illius nunc aspectum assurgit, flectens genua: Ieiunio clarus, ab eo qui non ieiunauit, benedictionem quærit: Qui veste ex pilis contexta erat tectus, ab eo qui eiusmodi nihil secum adfert, purgationem supplex petit: Qui apū in deserto laboribus & herbarum radicibus ac locustis à puero nutritus, huius nunc tanquam sanctiorem constitutionem formidat. Quod ergo excel-D lentię inter illos discrimen est? Quale de illo Deus fert suffragium? Interea dum omnes sic stupore sunt correpti, è cœlis ebuccinantis auditur vox. Inquirite, inquit, apud se quisque baptizati virtutem, discite potentiam eius, qui apud vos essentiam quæsiuit. Cognoscite quātū sit inter Ioannē & hunc discrimen. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Hinc quoque Ioannes non in Templo baptizat, nec in domo aliqua, quemadmodum aliorum vnusquisque cōsueuit: sed apud desertum, & dio expositum flumē, quo audientes omnes ex cœlesti illa per aërem audita voce pręsentē hunc discerent. Magnum videlicet magnę illius panegyris choragum, Dominum dominantium, & regem regum, ac humanitatis omnis fontem. Iugū.n. tuum suaue est, ô Rex humanissime, & onus tuum leue:

Luc. 1. — Christus quare baptizatur. — Luc. 1. — Matth. 3. Luc. 3. Mar. 3.

Vt deceat quoque hęc ad nos Domini verba exclamare: Tollite iugum meum super vos, iugum.n.meũ suaue est, & onus meum leue est: discite à me, quoniam mitis sum. Nec cõstitutionum onere nos grauat, non iugo opprimimur: non metu torquemur. Verum timuimus quidem, at liberi nunc à metu, nõ veluti sontes & damnati seruitutis iugum toleram᷒: sed voluptati magis quam oneri nobis est. Sis igitur nobis multiplicatos seruatus in annos: diuturnitatis longitudini tu superaddas: Fias senex: Tu populum quem sortitus es, dirigas. Dicat ad te quoque Deus: Regnum eorum qui ex te nascentur, propagando, augebo te vehementer nimis, & ponam te in Gentes, & reges ex te prodibunt. In Christo Iesu Domino nostro, cui sit omnis gloria, honor & veneratio, nunc & semper, & in sęcula sęculorum, Amen.

CHROMATII PONT. ROMANI DE OCTO BEATITVDINIBVS, CONCIONES. 2.

ADDITIO SECVNDA IN TRITHEMIVM.

Chromatius, Episcopus Romanus, vir raræ probitatis, at quod rarũ est, vt diuus testatur Hier. doctissimus Episcopus, in quintum & sextum Matthęi caput dissertationem composuit, atque in idem quintum declamationem elegantem. Ioannes Sichardus hoc scriptum commendans. Album testimonius γνήσιον esse prudenter collegit. Iacobus Grynæus putat illum vixisse circa annum Christi. 335. vel 370. Sixtus Senensis patria Romanum, sed Aquileiæ Episcopum eũ facit, & anno Domini 410, vult claruisse sub Theodosio.

Dat nobis fratres cõuentus hic populi & mercatus frequentia occasionem proponendi sermonis Euangelici, solent enim sæcularia esse spiritualibus exempla, & terrestria imaginem præbere cœlestibus. nã
Matth.13 & Dominus ac saluator noster frequenter admonet nos per terrestria de cœlestibus, cum dicit: Simile est regnum cœlorũ reti misso in mare. Vel certè: Simile est regnũ cœlorũ homini negotiatori, quærenti bonam margaritã. Si ergo mercatus hanc ipse continet rationem, vt vnusquisque pro vtilitate sua, aut vendat quæ sibi superflua sunt, aut emat quę desunt, non incondite & ego proponam mercem quam mihi commisit Dominus, prædicationem vtique cœlestem, siquidem me minimũ quoque & si indignum, tamen de seruis illis quibus Dominus talenta distribuit ad negociandum, lucrũ que faciendum elegit. Nec sanè desunt mercato-
*captare. res vbi per gratiã Dei tales ac tanti auditores. Magis autẽ necesse est lucrum cœleste, captari vbi terrestre commodum non negligitur. Cupio fratres charissimi proponere vobis illas beatitudinum margaritas ex sancto preciosas Euangelio, aperita itaque cordis vestri thesauros, emite, percipite auide, fœliciter possidete. Dominus ac Deus noster, vnigenitus summi patris, qui de Deo homo, de Domino magister dignatus est fieri, cum turbæ multæ ex diuersis confluerent regionibus, assumptis discipulis suis, id est, Apostolis suis ascendit montem, & aperto ore suo docebat eos dicens. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram, &c.*
Matth.5. Gradus quosdam firmissimos ex lapidibus preciosis sternit quodammodo Dominus saluator, per quos sanctæ animæ & fideles repere possint & ascendere ad summum illud bonum, id est, regnum cœlorum. Breuiter igitur, fratres charissimi, qualitates graduum cupio demonstrare, vestra modo mens tota & anima sit intenta, quia nõ sunt parua quæ Dei sunt. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Mirum principium fratres, doctrinæ cœlestis, non à terrore incipit, sed à beatitudine, non terrorem facies, sed potius desiderium. Vice enim agonothetæ vel munerarij, certatoribus in hoc stadio spiritali præmium grande præponit: vt dum aspiciunt præmium, nec labores timeant, nec pericula perhorrescant. Beati ergo pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Non simpliciter, neque confuse beatos pauperes dixit, sed addidit pauperes spiritu. Nec enim omnis paupertas fœlix est, quia fit sæpè ex necessitate, fit nonnunquã per pessimos mores, fit etiam ex indignatione diuina. Beata ergo paupertas est spiritalis, eorum scilicet hominum, qui spiritu & voluntate pauperes se faciunt propter Deum, renunciando sæculi bonis, substantiam suam vltrò erogando, quos meritò beatos appellat, quia pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, per voluntariam enim paupertatem cœlestis regni diuitias adsequuntur. *Deinde ait: Beati mites, quia ipsi possidebunt terram.* Mirè post primum gradum secundus ostenditur. Beati, inquit, mites, quia ipsi possidebunt terram. Sed sicut impossibile est extra ordinem secundo sistere gradui, nisi ascenderis primum, sic homo mitis esse non poterit, nisi prius pauper spiritu fuerit factus. Quomodo ergo inter diuitias positus animus, inter curas & solicitudines sęculares, ex quibus negotia, lites, prouocationes, irę, exacerbationes sine intermissione nascuntur, quomodo inquam, inter hæc animus poterit esse mitis & lenis, nisi prius à se omnes causas iracundiæ, occasionesque rixarum abrenuntiando præciderit? Non fit mare tranquillum, nisi cessauerint venti, non extinguitur ignis, nisi materiam incendij, spinarúmque sarmenta detraxeris. Sic nec animus erit mitis & quietus, nisi ea quæ exuscitant & inflammãt, fuerint abdicata. Bene ergo gradus iungitur gradui, quia pauperes spiritu ipsi incipiũt iã esse mites. *Accedit & tertius: Beati qui lugẽt, quoniam ipsi cõsolabũtur.*

Quis nobis iste luctus intelligendus est? Salutaris vtique, non ille qui ex rerum nascitur detrimentis, non qui ex amissione charorum, nec qui ex iactura sęcularium dignitatum, quæ vtique omnia iam pauper factus spiritu non dolebit. Hic est luctus salutaris, qui agitur pro peccatis, pro recordatione diuini iudicij. Nam qui prius inter innumeras sęculi occupationes, & asperitates animus constitutus, de seipso cogitare non poterat, iam securus & mitis effectus,

Nõ omnis paupertas est beata.

effectus, incipit seipsum propius intueri, examinare actus suos diurnos atque nocturnos, & sic præteritorum criminum vulnera incipiunt apparere, & tūc luctus ac lachrymæ subsequuntur salutares, & adeò salubres, vt mox cœlestis consolatrix occurrat, verus enim qui dixit: Beati qui lugent, quia ipsi consolabuntur. *Accedamus fratres ad quartum: Beati, inquit, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Verè enim post pœnitentiam, post luctus & lachrymas peccatorum, quæ alia nascitur esuries, & quæ sitis, nisi iustitiæ? Sicut enim qui caliginem noctis emensus est, iam gestit† proximam lucem, & qui choleram amaram digessit, escam concupiscit & potum: sic & mēs hominis Christiani, postquàm per luctus & lachrymas sua peccata digesserit, iam sola Dei iustitiam esurit atque sitit, & meritò eius quam desiderat, satietate gaudebit. *Occurrat & quintus gradus: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Nemo alteri præstare poterit, nisi prius ipse sibi præstiterit, Postquàm sibi ergo misericordiam impetrauit, satietatémque iustitiæ, incipit iam dolere de miseris, incipit iam pro aliis peccatoribus exorare, factus misericors in ipsos etiam inimicos, maiorem sibi cumulum misericordiæ huiusmodi pietatem in aduentum Domini præparabit, ideò dicitur: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. *Adest ecce gradus sextus: Beati, inquit, mundo corde, quia ipsi Deum videbunt.* Planè iam mundo sunt corde, planè iam Deum videre poterunt, qui pauperes spiritu, qui mites, qui lamentati peccata, qui iustitia refecti, qui misericordes, in aduersariis quoque tàm syncerum oculum cordis & lucidum gerunt, vt sine aliqua malitiæ lippitudine inaccessibilem Dei claritatem sine impedimento conspiciāt. Munditia enim cordis, & conscientiæ puritas, nullam nubem ad intuendum dominum patietur. *Sequitur fratres: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Magna dignitas pacis studentium, cum filiorum Dei appellatione censentur. Bona quidē & hæc pacificatio, quæ fit inter fratres, propter substantiam sæculi litigantes, aut propter vanam gloriam, aut simultates. Sed parua hæc merces, quia dixerat Dominus in exemplum nostri: Quis me constituit iudicem, aut diuisorem
Luc. 12. super vos? iam enim præmiserat, ablata tua ne repetas. Et alio loco: Quomodo potestis credere, gloriā ab inuicem accipientes? Potior ergo & sublimior pacificatio intelligenda est à nobis, illam dicam, qua homines gentiles, qui inimici sunt Dei, per instantiam doctrinæ adducuntur ad pacem, qua peccatores emendantur, & Deo per pœnitentiam reconciliantur, qua rebelles hæretici corriguntur, qua Ecclesiæ discordantes ad vnitatem pacemque formantur. Verè enim qui tales sunt pacifici, non solum beati sunt, sed digni meritò filij Dei vocabuntur: ipsum enim Dei filium Christum imitantes, qui pax nostra & reconciliatio ab Apostolo prædicatus est, societatem nominis eius sortientur. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnū cœlorum.* Non est dubium fratres, quia bono facto comes est semper inuidia. Nam salua persecutorum crudelitate, vbi cœperis rigidam tenere iustitiam, insolentiam repercutere, incredulos ad pacem Domini conuocare, vbi cœperis denique à mundanis hominibus & erroneis discrepare, statim persecutiones oriuntur. Necesse est surgant odia, æmolatio laceret. Sic denique ad illum summum gradum,

A ad ipsum caput atque fastigium suos Christus auditores adducit, non tantum vt sustineant patiendo, sed etiam vt moriendo congaudeant. *Beati, inquit, estis, cum vos persequuntur, & exprobrant, & dicunt omne malum aduersum vos, propter iustitiam, mentientes. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis: Sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos.* Perfecta virtus est, fratres, post tot iustitiæ ministrationes, propter veritatem opprobria ab hominibus sustinere, affligi cruciatibus, morte denique affici, nec terreri, proposito nobis exemplo Prophetarum, qui diuersis modis propter iustitiam lacerati, passionū Christi conformes & præmij esse meruerunt. Hic gradus celsior est, in quo Christum Paulus aspiciēs
B dicebat: Vnum autem quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea quæ in primo sunt me extendens, sector ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Et adhuc apertius ad Timotheum: Certamen, inquit, bonum certaui, cursum consummaui. Quasi qui omnes gradus ascenderat, addidit: Fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Verè enim vniuerso cursu completo hoc supererat, vt per tribulationes & passiones gaudens Paulus ad gradum sublimiorem martyrij perueniret. Dignè ergo dominicus sermo suadet: Gaudete, inquiens, & exultate, quia merces vestra copiosa est in cœlis. Crescere per incrementa persecutionum euidenter o-
C stendit.
Philip. 3.
2. Tim. 4.

Ostensi sunt, fratres, octo gradus Euangelici, extructi ex lapidibus, vt dixeram preciosis. Ostensa est illa scala Iacobi cuius cacumen de terra pertingebat ad cœlum, per quam qui ascendit, portam inuenit cœli, ac per eam ingressus sine fine in conspectu Domini lætus adstabit, laudaturus Dominum cum sanctis Angelis in æternum. Hic noster mercatus, hæc nundina spiritualis. Demus benedicti quæ habemus, offeramus spiritus paupertatem, vt accipiamus secundum promissionem regni cœlestis vbertatem. Offeramus mansuetudinem, vt terram possideamus, & paradisum. Defleamus peccata, & nostra & aliena,
D vt consolationem de domini bonitate mereamur. Esuriamus & sitiamus iustitiam, vt copiosius saginemur. Demus misericordiam vt veram misericordiam consequamur. Viuamus pacifici, vt filij Dei vocemur. Mundum cor, & castum corpus offeramus, vt lucido sensu Deum videre possimus. Persecutiones propter iustitiam minimè timeamus, vt cœlestis regni efficiamur hęredes. Opprobria, cruciatus, mortem denique, si eueniat, propter Dei veritatem gaudentes amplectamur & læti, vt merces nobis cum Prophetis & Apostolis copiosa præstetur in cœlo. Vt autem verbi finis cum præfatione concordet, si est gaudium mercatoribus propter lucra præsentis
E & caduca, magis gaudeamus omnes pariter & lætemur, quia tales domini hodie inuenim⁹ margaritas, quibus nulla possint bona sæculi comparari. Quas vt acquirere, obtinere, possidere mereamur, auxiliū nobis, & gratia cum virtute ab ipso domino postulanda est, cui sit gloria in sæcula seculorum. Amen.

CHROMATII EPISCOPI
in V. Caput Matthæi, & in Partem sexti Concio. 8. eruditione pariter ac pietate insignis.

VIDENS autem, inquit, turbas, Iesus a-
A scandit montem. Et sedente eo accesserũt
ad eum, discipuli eius, & aperiens os suũ,
Montem docebat eos, dicens: *Beati Pauperes spiritu,*
cur Chri- *quoniam ipsorum est regnum cælorum*, & cætera quæ se-
stus con- quuntur. De terrenis & humilibus ad alta & excelsa
scenderit. discipulos suos Dominus dicturus, montem conscé-
dit, & quidem oliueti. vt per ipsius vocabuli signifi-
† *diuinũ.* cationem, diuinæ † misericordiæ suæ munus osten-
deret. Ascendit igitur Dominus montem, vt disci-
pulis suis terrena iam relinquentibus, & superna pe-
tentibus, velut in alto iam positis, præcepta traderet
cœlestium mandatorũ, & promissas olim benedictio-
nes diuino munere largiretur, secundũ quod Dauid
Psal. 83. ante testatus fuerat, dicendo: Etenim benedictiones
B dabit qui legem dedit. Et vt apertius & gratiam A-
postolorum, & autorem tantæ huius benedictionis
ostenderet, addit dicens: Ambulabunt de virtute in
virtutem, videbitur Deus deorum in Sion: filius sci-
licet Dei, qui in Sion Apostolis benedictiones do-
nauit. Idem enim in hoc mõte benedictiones Apo-
stolis dedit, qui iamdudum in monte Sina Moysi le-
gem tradiderat, probans se esse vtriusque legis auto-
rem, secundum quod per Hieremiam ipse Dominus
Hier. 31. manifestat dicẽdo: Et dabo illis testamentum nouũ,
non tale, quale iamdudum dedi patribus eorum, cũ
educerem eos de terra Ægypti, sed hoc est testamen-
Exod. 20 tum quod dabo illis. Scribam leges meas in cordi-
C bus eorum, & in sensu eorum scribam illas. Et iam-
dudum quidem cum lex daretur, iuxta montem po-
pulus prohibebatur accedere, nunc Domino dicen-
te in monte, nemo prohibetur. Imò potius omnes
inuitantur vt audiant, quia in lege seueritas est, in e-
uangelio gratia, illic terror incredulis incutitur, hic
credentibus benedictionum manus infunditur. Si
vis ergo & tu benedictiones à Domino accipere, re-
linque terrenam conuersationem, pete vitam super-
nam. Ascende in altitudinem fidei, tanquam mõtem
vt benedici iure à domino merearis. Sed quæ iam
ipsa verba benedictionum sint, videamus. *Beati, in-*
D *quit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*
Plures quidem nouimus pauperes. Sed non quia tã-
tum pauperes, idcircò beatos, quia vnumquémque
nostrum non necessitas paupertatis facit esse beatũ,
sed fides deuotæ paupertatis. Nam multos scimus e-
gere quidem sæculi facultate, nihilominus tamen à
peccatis non desinere, atque à fide Dei esse alienos,
quos vtique manifestum est beatos dici non posse.
Et ideò debemus requirere qui isti beati sint, de qui-
bus ait Dominus: Beati pauperes spiritu, quoniam
ipsorum est regnum cœlorum. Hos vtique pauperes
significat esse beatos, qui contemptis mundi diui-
tiis, spretáque sæculi facultate vt † Deo fierent diui-
† *Domino* tes, mundo esse pauperes noluerunt. Hi tales paupe-
E res quidem sæculo videntur, sed Deo diuites sunt,
egentes sæculo, sed Christo locupletes. Cuius bea-
tæ paupertatis exemplum nobis primi in se Aposto-
li præbuerunt, qui contempta omni facultate, statim
sequuti Domini vocem, ipsius esse discipuli merue-
runt. Hos tales pauperes etiam Apostolorum tem-
poribus inuenimus, qui primi credentes, vniuersis
rebus suis possessionibúsque distractis, sub hac de-
uota paupertate Domini diuitias quæsierunt. Vn-
de & Apostolus in tali paupertate diuitias inesse cœ
2. Cor. 6. lestes ostendit, dicens: Tanquàm nihil habentes, &
omnia possidentes. Inde deniquè Petrus, cum ascen-
dens in templum à claudo eleemosynam peteretur,
A Argentum & aurum non est mihi, quod autem ha-
beo, hoc tibi do. In nomine Domini nostri Ie-
su Christi surge & ambula. O verè beata paupertas, *Act. 4.*
quæ cum nihil de mundi facultate habeat, tantum
de cœlo largitur. Non dat quidem argentum vel au-
rum, sed quod plus est diuitiis omnibus, reddit cor-
poris sanitatem. Imaginem Cæsaris in numo quam
daret non habuit, sed Christi imaginem in homine
reformauit. De huiusmodi pauperibus in præsenti
loco Dominus loquitur, de quibus & Dauid multis
locis testatur dicendo: Edent pauperes, & saturabũ-
tur, & viuet cor eorum in sæculum sæculi. Et iterũ:
Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pau
B perum. Iste pauper clamauit & Dominus exaudiuit
eum: Talium ergo pauperum Dominus docet esse *Psal. 33.*
regnum cœlorum, qui se causa religionis ac fidei, sæ-
culo † pauperauerunt, vt locupletem sanctum Spi-
ritum possiderent. Vel certe beatos pauperes dicit,
qui nulla superbia diaboli inflantur, nulla ambitio-
ne sæculi extolluntur, sed humilitatem spiritus cum
fidei deuotione custodiunt. Vnde dicitur à Dauid *Psal. 50.*
in Psalmo: Sacrificium Deo spiritus contribulatus,
cor contritum & humiliatum Deus non spernit.
Tales ergo pauperes spiritu, beati sunt apud Deum.
Deinde ait: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Si-
cut de pauperibus superius, ita & hic de lugentibus
C loquitur, non eos beatos appellans, qui aut dilecti
alicuius coniugis orbitatem, aut amissionem charo-
rum pignorum filiorúmque grauiter lugent, sed eos
potius beatos esse significat, qui aut propria cõmis-
sa peccata iugi lachrymarum fletu expiare conten-
dunt, aut qui pio legis affectu iniquitatem sæculi, ac
peccantium delicta lugere non desinunt. His ergo
tàm sanctè lugentibus, non immeritò à Domino cõ-
solatio exultationis æternæ promittitur. Eum deni-
que Dauid sanctus expectans, etiam stratum suum
iugi lachrymarum fletu rigauit, dicendo: Laua-
bo per singulas noctes lectum meum, lachrymis *Psal. 6.*
meis stratum meum rigabo. Et iterum. Fuerunt mi-
D hi lachrymæ meæ † panes die ac nocte, dum dicitur
mihi quotidie: vbi est Deus tuus? Et iterum: Quia
cinerem sicut panem manducabam & potum meũ
cum fletu temperabam. Et iterum: Cibabis nos pa-
ne lachrymarum, & potum dabis in lachrymis in
mensura. Vis autem scire pium luctum sanctorum?
Audi dictum de Samuele Propheta, quia vsque ad
diem mortis eius luxerit Regem Saülem. Hieremias
quoque cum populi peccata defleret, ita ait: Vt flu-
mina aquarum transierunt oculi mei, super contri-
tionem plebis meæ. Et iterũ: Quis dabit capiti meo
aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plo-
rabo hãc plebem die ac nocte? Daniel etiam graui
E luctu pro populi peccatis afficitur secundum quod
ipse testatur dicens: Et eram, inquit, lugens tribus
hebdomadis dierum, panem non manducans, & vi-
num non bibens. Sanctus quoque Apostolus quos-
dam Corinthiorum luctu simili deflet dicendo: Et
veniam ad vos, vt lugeam multos ex his qui ante
peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam in immũ-
ditia quam gesserunt, & fornicatione. Huiusmodi
ergo luctum Dominus perpetui gaudij consolatio-
ne compensat, secundum quod Esaias retulit: dicẽs:
Date his qui lugent Sion, gloriam pro cinere, vn-
ctionem lætitiæ lugentibus, pro spiritu mœstitiæ, a-
mictum gloriæ. Vnde & Dauid ait: Conuertisti plan-
ctum

ctum meũ in gaudium mihi, disrupisti saccum meũ,
& præcinxisti me lætitia. Deinde ait: *Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram.* Diuersæ sunt gratiæ promissionum diuinarũ, quia diuersi gradus meritorum. Ait ergo: Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram. Mites sunt homines mansueti, humiles & modesti, in fide simplices, & ad omnem iniuriam patientes, qui præceptis Euangelicis instituti, dominicæ mansuetudinis imitantur exemplum, qui ait in Euangelio: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Denique Moyses iamdudum idcircò maximam gratiam apud Deum habuit, quia mitis erat. Hoc enim de eo scriptum est: Et erat Moyses mansuetus, præ omnibus qui erant super terram. Vnde David in Psalmo ait: Memento Domine David, & omnis mansuetudinis eius. Huiusmodi ergo mites beatos ostendit, quibus non in præsenti vita: sed in futura possessionem terræ illius fœlicis repromisit, de qua dictum legimus in Psalmo: Mansueti au-
Psal. 36. tem possidebunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Et iterum: Qui expectant Dominum, ipsi hæreditate possidebunt terram. De qua & per Salomonem Spiritus sanctus testatur, dicens: Quoniam recti habitabunt in terra, & sancti habitabunt in ea. Hos ergo mites Dominus beatos ostendit, qui lenitatem mansuetudinis Dominicæ sequentes, beatæ illius terræ hæreditate perpetua possessione fruetur. Maximè tamen de terra nostri corporis loquitur, in qua sancti transfigurati in gloriam, secundum Apostolum, æterna fœlicitate regnabunt. *Deinde ait: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Non facili desiderio, nec leni cupiditatis ardore, expetendam à nobis esse iustitiam docuit. Siquidem hos beatos esse significat, qui ad eam consequendam esuriendi ac sitiendi modo interni desiderij cupiditatibus inardescunt. Quia si eam vnusquisque nostrum esuriens ac sitiens, desiderio concupiscat, non potest aliud semper, quàm iustitiam cogitare, iustitiam quærere, quia esuriens ac sitiens, necesse est, id quod sitit atque esurit, concupiscat. Meritò igitur his taliter esurientibus ac sitientibus, qui panis cœlestis ac fons aquæ viuæ est, satietatem refectionis illius perpetuæ repromittit dicendo: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Illam vtique iustitiam fidei, quæ Dei & Christi est, de qua & Apostolus retulit: Iustitia autẽ
Rom. 3. Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum. Vel certè ipsum Dominum ac
1. Cor. 1. Saluatorem nostrum, qui nobis secundum Apostolum, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio factus est, cuius desiderio, velut cibi ac potus, modò beati semper exæstuant, secundum quod ipse Dominus per Salomonem testatur: dicens ex persona sapientiæ: Qui me manducant adhuc esurient, & qui
Eccl. 24. me bibent, adhuc sitient. Hanc ergo iustitiam etiam nos semper esurire ac sitire debemus, vt saturari cibo refectionis perpetuæ mereamur. Bene autem cũ additamento dictũ est in loco præsenti: Beati qui esuriunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, quia qui non iustitiam, sed iniustitiam esuriũt, scilicet qui aurum & argentum desiderant, qui diuitias vel honores sæculi concupiscunt, & qui nunquam terrenis opibus, vel carnis desideriis satiantur, ij tales nõ beati: sed infœlices sunt, quia eis non spe promissæ gloriæ, sed damnationis pœna debetur. Deinde ait: *Beati misericordes, quoniam ipsis miserebitur Deus.* Plurimis quidem testimoniis tàm in veteri Testamento,
A quàm etiam in nouo, ad faciendam misericordiam à Domino prouocamur, sed ad compendium fidei arbitramur satis superque sufficere, id quod in præsenti loco ipse Dominus, propria voce depromit dicendo: Beati misericordes, quoniam ipsis miserebitur Deus. Dominus misericordiarum misericordes dicit esse beatos, ostendens vnumquemque misericordiam Dei promereri non posse, nisi & ipse misericors fuerit. Vnde & alio loco ait: Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester, qui est in cœlis, misericors est. Deinde ait: *Beati mundo corde, quoniam ipsi* Luc. 6.
Deum videbunt. Hos mundo corde esse significat qui deposita sorde peccati, ab omni se carnis inquina-
B mento purgauerint, & per opera fidei atque iustitiæ Deo placuerint, secundum quòd David in Psalmo testatur, dicens: Quis ascendet in montem Dñi, aut Psal. 15.
quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suã. Meritò & David sciens Deum non nisi mundo cor-
de posse videri, ita in Psalmo precatur, dicens: Cor Psal. 50.
mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Huiusmodi ergo mundo corde Dominus beatos esse ostendit, qui pura mente & integra conscientia sub fide Domini viuentes, Deum gloriæ in futuro cœlesti regno conspicere merebuntur, non iam per speculum & in ænigma-
C te, sed facie ad faciem, vt Apostolus retulit. Modò enim licet oculis fidei Deum contemplemur, chari- 1. Cor. 13.
tatem tamen eius præ infirmitate carnis videre non possumus. Tunc autem videbimus eum accepta immortalitate in cœlestem gloriam transformati, cùm immortalem Deum immortalibus oculis conspicere cœperimus. Et tunc verè implebitur in nobis illud quod scriptum est: Sicut audiuimus, ita & vidimus in ciuitate Domini virtutũ. Non immeritò idẽ David cum futuri temporis gloriam ostenderet, in qua sancti cum Deo habitabunt, ita retulit: Attamẽ Psal. 47.
iusti confitebuntur tibi, & habitabunt recti cum fa- Psal. 139
cie tua. *Deinde ait: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabun-*
D *tur.* Pacifici sunt, qui à dissentionis, & discordiæ scandalo separati, dilectionem charitatis fraternæ, & pacem Ecclesiæ sub catholicæ fidei vnitate custodiunt. Quam pacem tuendam discipulis suis Dominus in Euangelio peculiariter commendat, dicendo: Pacẽ
meam do vobis, pacem relinquo vobis. Quam pacẽ Io. 14.
Dominum Ecclesiæ suæ daturum David antè testa-
tus est, dicẽs: Audiam quid loquatur in me Dominus Psal. 84.
Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam: Et super sanctos suos, & in eos qui cõuertuntur ad ipsum. De qua pace custodiẽda & Apostolus cõmonet,
dicens: In omnibus seruantes vnitatem spiritus cum Ephe. 4.
vinculo pacis. Et iterum: Pax Dei quę superat omnẽ Philip. 4.
E intellectum, custodiat corda vestra & corpora à ma-
lo. Nihil enim tàm necessarium seruis Dei, tàm salu- Charitatis
tare Ecclesiæ, quàm charitatem seruare, quàm pacẽ necessitas.
diligere, sine qua Deum videri nõ posse ad Hebræos Apostolus docet, dicendo: Ante omnia diligite pacem, sine qua nullus nostrum Deum videre poterit.
Vnde omni studio ac deuotione pacem Ecclesiæ ser- Heb. 12.
uare nos conuenit, & eos qui à pace dissentiunt, ad Ecclesiæ charitatem, quantum in nobis est, pacis ac fidei studio reuocare, exemplo Prophetæ, qui ait:
Cum his qui oderant pacem, eram pacificus, cùm Psal. 119
loquebar illis impugnabant me gratis. Meritò & in Euangelio, in exultatione Angelorum natiuitatem

Luc. 2. Domini nunciantium, hæc vox sancta repetitur: Gloria in altissimis Deo, & pax in terra, hominibus bonæ voluntatis. *Psal. 118* De qua pace & Dauid retulit: Pax, inquit, multa est diligentibus te, & non est illis scandalum. Et Esaias similiter: Et ponã in multa pace filios tuos, & in æquitate ædificaberis. Si enim ad hoc filius Dei carnem suscipere, & pati dignatus est, vt pacificaret nos Deo per sanguinem Crucis suæ, vtique *Col. 1.* secundum quod Apostolus retulit, per omnia pacifici esse debemus, vt verè ipsum oeum pacis in nobis habere mereamur. *Psal. 75.* Hoc enim scriptũ est: Factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Et sic verè non solum filij Dei erimus, sed & hæredes Dei, *Rom. 8.* cohæredes autem Christi. Hoc enim Apostolus retulit: Si filij, inquit, Dei, & hæredes Dei, cohæredes autem Christi. *Deinde ait: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorũ.* Non immeritò esuriendam ac sitiendam iustitiam Dominus superius memorauit, cuius desiderio in tantum sitire nos decet, vt propter eam & persecutionem mundi, & pœnas corporis, & ipsam mortẽ contemnere debeamus. In qua significatione martyres maximè declarantur, qui propter † iustitiam, fidem & nomen Christi, persecutiones in sæculo sustinent quibus spes magna promittitur, id est, possessio regni cœlorum. Cuius beatitudinis Apostoli principes extiterunt, & omnes iusti, qui propter iustitiam legis diuersis persecutionibus afflicti merito fidei suæ ad regna cœlestia peruenerunt. *Deinde ait: Beati eritis cum vos persecuti fuerint homines, & exprobrabunt, & dicent omne malum contra vos. Gaudete in illa die, & exultate, dico enim vobis, quia merces vestra multa est in cælis. Sic enim faciebant & Prophetis patres eorum.* Omnia quæ tẽpore persecutionis propter nomen Christi aduersus iustos persecutorum excogitare potest infanda perfidia, vel diuersa opprobria ingerere, vel corpori pœnas inferre, non solum patienter ferre debemus, sed etiam cum gaudio *Mat. 5.* exultationis accipere, propter futuram gloriam. Hoc enim ait: Gaudete in illa die, & exultate, dico vobis, quia merces vestra multa est in cœlis. Quàm gloriosa est persecutionis huius tolerãtia, cuius mercedem Dominus repositam esse dicit in cœlis. Et idcircò propositæ gloriæ præmium considerantes, ad omnem tolerantiam passionis deuota fide parati esse debemus, vt consortes gloriæ Prophetarũ atque Apostolorum effici mereamur, per Christũ Dñm nostrum, qui est benedictus in secula. *Deinde ait: Vos estis sal terræ. Sed si sal terræ infatuatum fuerit, ad nihilum valet, nisi vt proiiciatur foras & conculcetur ab hominibus.* Dominus Apostolos suos sal terræ cognominat. Et videamus quid sub huius vocabuli comparatione, de Apostolis suis Dominus velit intelligi. Quod vt plenius possimus aduertere, primùm solicitè requirendum est, quid hoc sal sit, & cuius terræ: & in quã deinde rem vtilitatémque proficiat. † Iam etiam salis ipsius naturã, vsúmque tractare debemus, vt his cognitis, dominici dicti virtutem spiritali intelligẽtia facilius adsequamur. Natura igitur salis per aquã, per calorem solis, per flatum venti constat, & ex eo quod fuit, in aliam speciem generatur. Sic & Apostoli atque omnes credentes, per aquam baptismi, per fidem Christi, qui in comparatione sol iustitiæ dictus est, & per inspirationem sancti Spiritus Deo renati, ex terrena in cœlestem natiuitatem transierunt. Vnde non immeritò sancti Apostoli sal terræ à Domino nuncupantur. Et cuius terræ? Promptum A est noscere, id est terræ corporis nostri, quam dudum insipientem, ac sensu vanitatis insulsam, Euangelicæ prædicationis sapientia salierunt. Ipsi enim sal terræ nostræ facti sunt, quia per ipsos & verba sapientiæ accepimus, & per cœlestem natiuitatem, in spiritalem sumus demutati naturam. Sicut igitur sal hoc, id est, sal terræ indiscretè omnibus opus est, id est, Regibus ac potentibus, diuitibus & pauperibus, seruis ac dominis, sic & cœlestis sapientiæ verbum, quod per Apostolos prædicatum est, necessarium est cunctis ad vitam. Omnes enim, secundum Apostolum egent gratia Dei. Quia † sicut præsentem hanc vitam non sine salis vsu habemus, ita quoque B illam vitam æternam, sine dono sapientiæ diuinæ adipisci non possumus. *† sicut in præsenti, non sine salis vsu vitam habemus.* Sed quia de natura, vel gratia salis secundum intelligentiam spiritualem iam superius dictum est, nunc quoque de ipsa salis virtute tractemus. Vos ergo, inquit, estis sal terræ. Itaque sicuti sales cum operantur in carne qualiber, corruptelam non admittunt, fœtores auferunt, sordes expurgant, vermes non sinunt generari, ita & cœlestis gratia ac fides, quæ per Apostolos data est, simili exemplo in nobis operatur. Aufert enim carnalis concupiscentiæ corruptelam, peccatorum sordes expurgat, odorem malæ conuersationis excludit, vermes delictorum non sinit generari, id est, de corpore li- C bidinosas & mortiferas voluptates exurgere, conseruans corpora nostra etiam ab illo immortali verme, qui indefessa pœna peccatores excruciat, de quo scriptum est: Vermis eorum non morietur, & *Isa. 66.* ignis eorum non extinguetur. Et sicuti sales à foris quidem apponuntur, intrinsecus verò operantur per virtutem naturæ suæ, ita & cœlestia gratia exteriora hominis atque interiora penetrat, & totum hominem integrum à peccato incorruptúmque conseruat. Hos autem Deo dignos esse, qui sale cœlestis sapientiæ condiuntur, etiam dudum præcedente figura legis ostensum est, quia omne sacrificium offerendum Deo sale saliebatur. *Leuit. 2.* D Quod ipsum Euangelista commemorauit dicendo: Omne, inquit, sacrificium sale salietur. *Mar. 9.* Ostendens eum hominem dignum verè sacrificium Deo fieri, qui cœlestis sapientiæ virtute esset infusus. Vnde non immeritò cum per Ezechielem Prophetam *Ezech. 16* Dominus Ierusalem, imò potius synagogam increparet, inter cætera ait: Aqua non est lota, neque sale salita. Pronuntians quia neque gratiã baptismi salutaris ad abluenda peccata sua acceptura erat, neque fidem cœlestis sapientiæ susceptura. Si quis itaque hoc cœlesti sale vsus fuerit, condietur, qui autem noluerit, insatuabitur. Non immeritò & Apostolus, *Col. 4.* sermonem nostrum semper gratiæ sale conditum E esse debere commonuit. Adhuc huius salis gratiam ac virtutem, etiam in libris Regnorum inuenimus præostensam. Cum in Hierico essent aquæ malignæ, quæ steriles faciebant, petitus est sanctus Helisæus Propheta, vt iisdem aquis remedium salutare præberet. Tunc sanctus Helisæus cœlestis mysterij non ignarus, dixit afferre sibi vas fictile, & mitti in eo salem. *4. Reg. 2.* Et venit, & misit salem ad exitus aquarum, & sic sanata sterilis natura aquarum, in fœcunditatem mutata est. Quod in Sacramentum futuræ veritatis gestũ, manifesta ratione cognoscimus. Nã per aquas Gentes significari euidenter Apocalypsis retulit dicendo: Aquæ quas vidisti, populi, & Gentes, & turbæ,

250

Apoc. 17 bæ, & nationes sunt. Quæ aliter sanari, vel remediū
salutare accipere non poterant, nisi sal in vas fictile
mitteretur, id est, Dei sapientia humanū corpus ac-
ciperet. Quæ postquàm ad exitus aquarum, id est, ad
exitum mortis humanæ, salutis nostræ causa perue-
nit, tunc omnium credētium natura, quæ fructu se-
minis sterilis erat, in fidem iustitiæ ac fœcūditatem
mutata est. Vnde non immeritò Dominus Aposto-
los suos sal terræ appellat, quos diuina ex se & cœ-
lesti sapientia repleuit. Sic autem eos sal terræ esse
testatus est, sicut & lucem mundi. Nam cum ipse lu-
Io. 8. cem mundi sa esse professus sit, tamen etiam discipu-
los suos hoc nomine voluit nuncupare, non aufe-
rens sibi quod suum est lumen, sed largiens, quia lu-
men verum & æternum, quod suum est, sine aliquo
detrimento propriæ naturæ largitur. Scimus sanè &
nonnullos sales de terra generari, sed & hæc simili-
tudo cōgruit Apostolorum personæ. Quia quamuis
nati de terra humani corporis viderentur, aliud ta-
men per fidē Christi esse iam cœperant: vt nō iā ter-
ra, sed sal terræ haberentur, quia de carnalibus facti
sunt spirituales, idonei qui fide possent condire in-
sulsa corda credētiū. Vos ergo, inquit, estis sal terræ.
Si autem sal infatuatū fuerit, in quo cōdietur? Ad ni-
hilum valet, nisi vt proiiciatur foras, & conculcetur
ab hominibus. Infatuari autem eos ostendit, qui cū
semel per fidem & sapientiam cœlestem eruditi, fi-
deles ac stabiles debeant permanere, relicta fide &
sapientia diuina, aut in hæresim ruunt: aut ad stulti-
tiam Gentilium redeunt. Et idcircò ait: Si autem sal
infatuatum fuerit, in quo condietur? Quia infatuati
fraude diaboli huiusmodi homines, amissa fidei gra-
tia euanescunt. Qui cum potuissent etiam alios non
credentes, adhuc a fide alienos diuinæ prædicatio-
nis verbo condire, etiam sibi inutiles extiterunt. De-
nique Iudas Iscariothes de huiusmodi salibus fuerat,
sed posteaquàm diuinam sapientiam reprobauit, &
de Apostolo apostata factus est, non solum alus pro-
desse non potuit, sed & sibi miser & inutilis factus
est. Et ideò addidit Dominus dicens. Ad nihilum va-
let, nisi vt proiiciatur foras, & conculcetur ab homi-
nibus. Quia huiusmodi iam non fideles, ac domesti-
ci, sed proiecti ab Ecclesia, vt extranei, & fidei hostes
habendi sunt. Vnde & Iudas de domestico fidei ini-
micus factus est veritatis. Proiecti itaque huiusmo-
di extra Ecclesiam, necesse est vt diuersis vitiis carnis
& variis voluptatibus sæculi conculcentur. Et hoc
est quod ait: Ad nihilum valet, nisi vt proiiciatur fo-
Eccl. 9. ras, & conculcetur ab hominibus. Quid sit autem
conculcari ab hominibus, etiam Salomon in libro
suo retulit, cum de muliere meretrice loqueretur:
Mulier, inquit, fornicaria, quasi stercus in via ab ho-
minibus prætereuntibus conculcatur. Quia igitur
conditi iam sale Apostolico sumus, in tali ac tanto
condimento gratiæ spiritualis permanere debemus,
vt ipsi quoque sal terræ nuncupari à Christo Domi-
no nostro mereamur, qui est benedictus in sæcula,
Amen. *Deinde ait: Vos estis † lux mundi. Non potest ciuitas*
† Lumen. *abscondi supra montem posita, neque accēdunt lucernam, vt*
ponant eam sub modio, sed super cādelabrum, vt luceat om-
nibus qui in domo sunt. Sal terræ Dominus discipulos
suos appellauit, quia infatuata à diabolo corda hu-
mani generis, per cœlestem sapientiam condierunt.
Nunc quoque lumen mundi eos nuncupat, quia à
seipso, qui verum & æternum lumen est illuminati,
ipsi quoque lumen facti sunt tenebrarum: Nā quia

ipse sol iustitiæ est, non immeritò etiam discipulos *Apostoli*
A suos lumen mundi cognominat, quia per ipsos, qua- *lumen mū-*
si per quasdam micātes radios, vniuerso orbi cogni- *di.*
tionis suæ lumen infudit, fugauerunt enim à cordi-
bus hominum tenebras erroris, luce veritatis o-
stensa. Per ipsos namque illuminati etiam nos, ex te-
nebris lumen sumus effecti, dicente Apostolo: Era-
tis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Do- *Ephe. 5.*
mino, sicut filij lucis ambulate. Et iterum: Non estis
filij noctis, neque tenebrarum, sed estis filij luminis, *1. Thess. 5.*
& filij diei. Meritò & sanctus Ioannes in epistola sua
testatus est, dicēs: Deus lux est. Et qui manet in eo,
in lumine est, sicut & ipse est in lumine. Vnde quia *1. Ioan. 1.*
tenebris erroris liberatos nos esse gaudemus, sem-
B per quasi filij lucis in lumine ambulare debemus.
Et addidit: Non potest, inquit, ciuitas abscondi supra montem
posita. Ciuitatem hic Ecclesiam significat, de qua *Psal. 86.*
multis locis diuinæ scripturæ testantur, & de qua Da- *45. &*
uid maximè loquitur, dicens: Gloriosa dicta sunt de *47.*
te, ciuitas Dei. Et iterum: Flumen † impetus lætifi-
cant ciuitatem Dei. Et iterū: Sicut audiuimus, ita & *† τὰ ὁρμήματα*
vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate *εὐφραίνουσι.*
Dei nostri. Deus fundauit eam in æternum. Et vt ma-
nifeste se de hac ciuitate loqui Spiritus sanctus ostē-
deret, etiam montis ipsius fecit mentionem dicen-
do: In ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. De
qua per Esaiam Dominus loquitur dicens: Ecce ego *Isa. 54.*
C præparabo tibi carbūculum lapidem, & fundamēta
tua Sapphyrum, & propugnacula tua Iaspidem, &
portas tuas lapidem Crystallum & circuitum tuum
lapides electos, & omnes filios tuos docibiles Dei.
Et multa similia, quæ prætermisimus, ne tædium le-
gentibus faceremus, maximè cum hæc quæ dicta
sunt, ad probationem ciuitatis huius satis abundē-
que sufficiant. Ciuitatem ergo supra montem posi-
tam, Ecclesiam ostendit, supra fidem Domini ac Sal-
uatoris nostri, in cœlesti gloria constitutam, quæ a-
ctu spirituali omnem humiditatem terrenæ infir-
mitatis excedens, vniuerso mundo conspicua facta
est & gloriosa, quæ iam non per annuntiationem
D legis obumbratur, sed per Euangelicam doctrinam
aperta prædicatione conspicitur. *Et addidit: Neque e-*
nim accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed su-
pra candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Vi-
deamus itaque & huius dicti dominici rationem.
Scimus lucernam ad hoc accendi, vt non modio, aut
aliquo operimento tegatur, quod si fiat, vsus eius
nulli rei proderit: sed ideo accēditur in candelabro,
vt in edito loco posita, cecitatem obscuræ noctis
abiiciat, & lucis suæ vsus in domo constitutus im-
pertiat. Quod ideò Dominus commemorat, quò
sciremus & nos idcircò gratia fidei accensos, & luce
spiritus illuminatos, vt & ipsi per opera fidei atque
E iustitiæ velut lucerna spiritualiter luceremus, &
hos qui in tenebris erroris sunt positi, ignorantiæ
nocte depulsa, veritatis ipsius lumine illustraremus,
Vnde Apostolus ait: Inter quos lucetis sicut lumi- *Philip. 2.*
naria, in hoc mundo verba vitæ continentes. Quod
si nō faciamus, videbimur tàm necessarij luminis v-
tilitatem ad damnum tàm nostrum, quàm aliorum,
infidelitate nostra velut quodam velamine obtege-
re & obumbrare. Quapropter & illum qui talentū
ad lucrum cœlestis negociationis acceptum, abscō-
dere magis voluit, quàm ad mensam nummularis da-
re, debitam pœnam incurrisse scimus & legimus. Et
idcircò lucerna illa † spiritualis, quæ ad vsum salutis *† splendēs*

Psal.118 nostræ accensa est, semper lucere debet in nobis. Habemus enim lucernam cœlestis mandati, & gratiæ spiritalis, de qua Dauid retulit: Mandatum *Prouer. 6* tuum lucerna pedibus meis, & lux semitis meis. De qua & Salomon ait: Quoniam lucerna est præceptum legis. De qua per Sophoniam quoque Prophetam Dominus testatur: Et scrutabor *Soph. 3.* Hierusalem cum lucerna. In hac enim lucerna inextinguibile legis ac gratiæ suæ lumen ostendit, quod non aliquo cæcæ mentis velamine operiendum est, vel obscurandum, vt Iudæi, vel hæretici faciunt, qui perspicuam lucem prædicationis diuinæ prauis interpretationibus obtegere & occultare nituntur, pro fide perfidiam prædicando, & lumen veritatis † erroris tenebris obuelando. Vnde lucerna hæc legis ac fidei non occultanda nobis est, sed ad salutem multorum semper in Ecclesia, velut in candelabro constituenda, vt veritatis ipsius luce & nos fruamur, & omnes credentes illuminentur. Ad cuius luminis cótemplationem etiam per Esaiam nos sanctus Spiritus adhortatur, dicendo: Venite ambulemus in luce Domini, dimisit enim populum suum domus Israël. De qua luce & B. Petrus in Epistola sua testa- *1.Pet. 2.* tus est, dicens Qui eripuit nos de tenebris, & aduocauit nos in admirabilem lucem. Vnde & Zacharias *Zac. 4.* Propheta, vt spiritalis huius luminis, & cœlestis candelabri, quo in figura Ecclesiæ ostensum est, manifestaret mysteria, inter cætera quæ ei pro merito prophetiæ monstrata sunt, etiam candelabrum aureum cum lampadibus suis se vidisse testatus est. Nam & in tabernaculo testimonij, ad futuræ veritatis exemplum, candelabrum cum lucernis indefesso lumine populo lucebat. Cuius rei ratio Iudæis quidem occulta est, sicuti & omnia sacramenta legis, sed nobis *Exod.25 & 40.* iam manifesta. Scimus enim in candelabro illo typum veri & æterni luminis ostensum, id est, Spiritus sancti, qui per multiformem gratiam omne Ecclesiæ corpus semper illuminat. Vnde & Dominus in Euangelio inter cætera discipulos suos, vt lucernas in manibus ardentes habeant, adhortatur dicendo: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes. *Luc.12.* Quod vtique Dominum præcepisse non corporali sensu, sed ratione spiritali, intelligendum est. Nam quia in lucerna mandatum Dei, siue lumen legis si- *Prou. 4.* gnificatur, idcircò lucernam in manibus portare iubemur, vt illuminati gratia Spiritus sancti, operibus iustitiæ ac fidei luceamus, secundum quod Salomon *† dirigat.* retulit: Viæ, inquit, iustorum similiter vt lux fulgebunt, præcedunt enim & illuminant donec † corrigat dies: Meritò ergo cum in præsenti loco Dominus lucernæ mentionem fecisset, dicendo: Neque accendunt lucernam & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus quæ in domo sunt, addidit dicens: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & magnificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Magnificatur enim Deus *1. Cor.6.* in nobis apud incredulos & infideles si secundum præcepta diuina viuamus, si bonis operibus luceamus. Vnde & sanctus Apostolus ait: Magnificate & *1.Pet. 3.* portate Deum in corpore vestro. Et B. Petrus in epistola sua similiter commonet: vt cum detractauerint de vobis, opera iustitiæ magnificent Deum nostrũ. Potest autem & aliter intelligi, quia multiplex intelligentia spiritalis est, vt in lucerna ipsum Dominum significare noscamus, propter assumpti corporis humilitatem. Hic quidem non solum secundum gloriã diuinitatis sol iustitiæ nuncupatur, sed secundum as- A sumpti corporis sacramẽtum etiam lucerna ostenditur, quia cum Deus esset gloriæ & maiestatis æternæ, humilis in hoc mundo tanquàm lucerna apparuit. Et non sine causa tanquàm lucerna, quia lucerna per noctem lucere consueuit. *Lucerna Christum significat.* Idcirco itaque in hoc mundo humilis tanquàm lucerna apparuit, vt tenebras erroris de cordibus nostris, & ignorantiæ noctem depelleret, qui in hoc mundo velut in nocte positi degebamus. Huiusmodi ergo lucerna, id est, incarnatio Christi ostensa à lege ac Prophetis, iam non obscura prædicatione legis tanquã modio tegitur, nec infidelitate scribarum ac Pharisæorum, velut quodam vase perfidiæ operitur, sed B in Cruce velut in candelabro constituta, omnem ecclesiæ domum illuminat. Secundum mysterium itaque incarnationis lucerna est, secundum gloriam verò diuinitatis sol iustitiæ est. Denique in ipso Crucis candelabro, tanquàm sol resplenduit, cum per Apostolorum prædicationem, quasi per quosdam radios vniuerso orbi clarissimum suæ cognitionis lumen inuexit Dominus & Saluator noster, qui est benedictus in sæcula. Deinde ait: *Nolite putare, quia veni soluere legem aut Prophetas. Non veni soluere: sed adimplere.* Non ad dissoluendam legem, vel Prophetas filius Dei venit, qui autor est legis, & Prophetarum, quia ipse Moysen ad tradendam legem populo dedit, & C Prophetas ad prædicationem futurorum sancto Spiritu mundauit. Non ergo, inquit, veni soluere legem aut Prophetas, sed adimplere. Impleuit autem legẽ & prophetas hoc modo, dum ea quę scripta erant in lege & Prophetis ipse cõsummat. Vnde cum acetum in Cruce oblatum sibi bibisset, ait. Adimpletum est, *Io.19.* vt euidenter ostenderet, omnia quę de se in lege, ac Prophetis scripta erant, etiam vsque ad aceti potum esse cõpleta. Adimplet legem omni modo, dum mysterium paschæ vel agni olim in figura monstratum, *1. Cor.5.* passionis suæ sacramento compleuit. Vnde ait Apostolus: Nam & pascha nostra immolatus est Christus. Adimplet legem, dum sacrificia legis, omniáque D exempla in se præfigurata, accipiendo corpus veritatis ratione compleuit. Vel certè adimplet legem, dum præcepta legis quæ dederat, Euangelicę gratiæ suæ supplemento confirmat. Quam autem legem venit adimplere, in sequenti demonstrat dicendo: *Donec cælum & terra transeant, iota vnum, vel vnus apex à lege non cadunt, donec omnia fiant.* Quam vera igitur ac diuina sit prædicatio legis, ex hoc ipso cognoscimus, de qua ne iota quidem vel vnum apicem posse cadere Dominus manifestat. Quanquam in hoc iota vel apice legis, etiam sacramentum Crucis possit intelligi, quia iota & apex quãdam in se imaginẽ Crucis ostendunt, quæ à lege ac Prophetis prædicata, E nulla ratione poterat præteriri. *Deinde ait: Qui soluerit, inquiens, vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.* Cum mã- *Eccl.19.* data minima soluere impium sit, multo magis magna & maxima. Vnde per Salomonem idipsum Spiritus sanctus contestatur, dicens: Qui modica spernit, paulatim decidet. Et idcircò nihil est de præceptis diuinis soluendum, nihil mutilandum, sed totum fideli ac deuota mẽte seruandum atque docendum, ne cœlestis regni gloria amittatur. Quia quę iudicio infidelium, vel hominum sæculi minima putantur & parua, hæc apud Deum non sunt parua, sed necessaria. Qui autem docuerit & fecerit, hunc magnum futurum

futurum Dominus ostendit in regno cœlorum. Quapropter non solum verbis operandum est, sed & factis, nec vt doceas tantùm, sed vt quod docueris, facias. Et audiamus ipsum Dominum, huiusmodi doctores qui dicunt & non faciunt, in Euangelio increpantem: Væ, inquit, vobis Scribæ & Pharisæi (Mat. 23.) hypocritæ, quia oneratis homines oneribus, quæ portari non possunt, ipsi autem non tangitis digito (Rom. 2.) vestro sarcinas ipsas. Vnde & Apostolus ait, Non, inquit, auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabûtur. Si hoc etiam ab audientibus dicit, quid de doctoribus intelligendum est? Inde & (Eccl. 4.) Salomon ait. Noli esse citatus in lingua tua, & segnis, ac remissus in operibus tuis. Et ideò oportet eũ qui docet, exemplum ex se præbere puræ fidei, & honestatem conuersationis suæ, vt Apostolus Timo (1. Tim. 4.) theo scribit. Forma, inquit, esto fidelium. Et iterum: Exemplum teipsum præbens operum bonorum, in iustitia, in castitate, in sobrietate, per doctrinam sanam. Vnde & ipse Filius Dei, qui magister & Dominus legis est, ad exemplum nostrum, cuncta quæ docuit, voluit rebus ipsis implere. Et addidit. *Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Reprehenditur iustitia Scribarum & Pharisæorum, quia non fidem promissionis diuinæ, sed humanam laudem, & (Luc. 18.) seculi gloriam quærebant, sicuti habemus exemplũ de illo Pharisæo superbo & elato, qui vt sibi videbatur, iustitiæ suæ merita præferens, impudenter se elato animo, ac superbis vocibus in conspectu Dei iactabat. Retinebant ergo speciem iustitiæ Scribæ & Pharisæi, non vt Deo placerent, sed vt famam humanæ gloriæ quærerent, vt lucra terrena, & temporalia commoda mercarentur. Et ideò hortatur Dominus, vt hanc † famosam iustitiam laudis huma († fumosã) næ, operibus iustitiæ cœlestis ac fidei meritis præcedamus, per Christum Dominum nostrum. *Dehinc sequitur: Audistis quia dictum est antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis: Si quis irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Hoc est quod dixit Dominus: Non veni soluere legem, sed adimplere. Hoc est, quod minus erat addere, præcepta scilicet legis in melius reformare. Vnde & sanctus Apostolus ait: Legem ergo destruimus per fidem? Ab(Rom. 3.)sit, sed legem constituimus. Rudi & duro populo legis tradita sunt mandata iustitiæ, perfecto autem & fideli populo Euangelica traduntur præcepta cõsummatæ fidei, & cœlestis iustitiæ. Lex præcipit non occidendum, Euangelium verò nec irascendum, vt omnem radicem peccati † auferret de cordibus no(† auferat)stris, quia per iracundiam potest etiam vsque ad homicidium peruenire. Vnde non immeritò beatus (Iob. 5.) Iob in libro suo ita testatus est dicẽs: Stultum interficit iracundia, seductum autem occidit æmulatio. Dauid quoque ita ait: Irascimini, & nolite peccare, dicite in cordibus vestris & in cubilibus vestris cõ(Psal. 4.)pungimini. Quod testimonium sanctus Apostolus interpretatus est, dicens: Sol non occidat super iracundiam vestram, neque detis locum diabolo. Cum (Ephe. 4.) ergo irasci non liceat, multo minus homicidij crimen admittere. Et cum iracundia teneatur in futuro iudicio, quam putamus pœnam habiturũ ipsius sceleris factorem? *Qui autem dixerit, inquit, fratri suo, racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehẽnæ ignis.* Ita docet nos Dominus per omnia esse perfectos, vt ne leuibus quidem, vel vanis sermonibus

futuro iudicio rei teneamur. Vetat namque dici fra- A tri, racha, id est vacue & inanis: non enim debet dici vacuus & inanis, qui fide & Spiritu sancto plenus est. Neque enim debet frater fatuus appellari, qui credendo in Christo, diuinæ sapientiæ gratiam consecutus est. Vnde & cum per Salomonem Spiritus sanctus de viro Euangelico loqueretur, ita testatus est, dicens: Beatus qui non est lapsus verbo oris sui, & non est stimulatus tristitia delicti. Et idcircò alio (Eccl. 19.) loco idẽ Salomõ ait: Fac ori tuo seras, & linguæ tuę & verbis tuis fac stateram. Et iterum: Circuncide à te prauum os, & iniqua labia longè expelle à te. Et iterum: Indisciplinatæ loquelę non adsuescat os tuũ, est enim in illa tristitia delicti.* Vnde & Dauid ait: (* Inde.) B Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circũ(Psal. 140 & 38.)stantiæ labiis meis. Et iterum in alio Psalmo, dixit, Domine custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Quia vt Salomon ait: Labia imprudentum stulta narrabunt, & statera appenditur verbum prudentis. Et ideò Dominus in Euangelio, etiam, pro (Mat. 12.) ocioso sermone rationem nos reddituros esse testatus est. Hinc & Apostolus ita hortatur, dicens: Omnis sermo malus ex ore vestro non exeat, nisi qui bo(Ephe. 4.)nus est ad ædificationem fidei. Et iterum: Sermo vester sit semper in gratia sale conditus, vt sciatis quo(Col. 4.)modo oporteat vos vnicuique respondere. Ob quã rem in omnibus cautos nos esse conuenit, ne per fa- C miliaritatem inutilium verborum * damnum saluti acquiramus. (* damna.) *Dehinc ait: Si offers munus tuum ante altare, & ibi rememoratus fueris, quia habes aliquid frater tuus aduersum te, relinque illic munus tuum, & vade, prius reconciliare fratri tuo, & tunc offer munus tuum.* Quanti habeat Dominus fraternam dilectionem, ex hoc ipso cognoscimus, cum oblatum Deo munus ostẽdit acceptè non offerri, nisi prius oblator muneris fratri suo, iracundia * seposita, reconcilietur. Inuenimus (* deposita) denique offerentis Cain munera idcircò à Deo repudiata, quia charitatis iura non seruans, aduersus (Gen. 4.) fratrem iram animo retinebat. Vnde non immeritò Dominus in Euangelio multis locis charitatis fra(Io. 14. & 15.) D ternæ dilectionem præcipuè custodiendam esse insinuat, dicendo: Mandatum nouum do vobis, vt dilectionem habeatis ad alterutrum: Et iterum: In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si charitatem ad alterutrum habueritis. Non immeritò etiam per Zachariam Prophetam ita Dominus loquitur: Iudicium iustum & pacificum iudicate, & nolite retinere malitiam fratris vestri in cordibus vestris. Per Dauid quoque similiter testatur: Desine ab ira, & derelinque indignationem. Pari modo etiam (Psal. 36.) per Salomonem Spiritus sanctus loquitur, dicens: Homo homini reseruas iram, & à Deo quæris me(Eccl. 28.)delam? Ipse in hominem similem tibi non habes mi- E sericordiam, & Deum exoras pro peccatis? Et ipse cum sit caro retines iram, & propitiationem petis à Deo? Et quis orabit pro delictis tuis? Et superaddidit, dicens: Memento nouissima, & desine inimicari. Vnde & sanctus Dauid, euãgelici præcepti per Spiritũ sanctum non ignarus, de se ita testatus est, dicens: Si iniquitatem, inquit, conspexi in corde meo, non ex(Psal. 65.)audiat Dominus. Quid enim tàm gratum Deo, tàm necessariũ nostræ saluti, quàm quòd Dominus præcipit, iram nõ retinere, pacifico animo ac simplici cõsciẽtia Deo munus offerre, sicut obtulit primus Abel? Et ideò munera ipsius suscepta sunt à Deo, Cain reprobata, quia Abel pura ac simplici mẽte munera Do

mino offerebat, Cain verò iram aduersus frattem tenebat in corde. Quapropter si volumus † munera nostra Deo placere, excludere iracundiam de corde debemus, interficere maliniam cootra frattem susceptam, tenere verò pacem fraternam, seruare charitatem, diligete vnanimitaté, custodite concordiã, vt placare Dominum mereamut, qui est benedictus in sæcula. *Post hunc sequitur: Esto, inquit, cõsentiens aduersario tuo, dum es cum illo in via, ne forte aduersarius tradat te iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.* De hoc Domini dicto, quidam ita eaistimant intelligendum, asserentes huiusmodi aduersarium, qui culpa sua vel aliena inimicus extiterit, citò ad pacem & amicitias esse reuocandum, dum cum illo sumus in via, id est, in cursu vitæ præsentis, ne cũ de sæculo fuerit recessum, vnusquisque vt charitatis immemot, & inimicitiarum reus, incipiat Deo iudici offerri, & tradi à iudice ministro, id est, Præposito tormentorum, vt missus in carcerem gehennæ, debitas peccati pœnas exsoluat. Sed assertio ista non plenam videtur habere rationem. Quid enim si aliquis è frattibus ob causam fidei aduersarius existat? Nunquid perfidiæ ipsius cõsensus † commodandus est, ne cum tali religiosa discordia maneat? Habemus aduersarios & Gentiles, qui fidei nostræ aduersantur, qui oos interdum tempore persecutionis ad nefanda sacrificia cogunt. Nunquid & propter huiusmodi aduersarios hoc agendum est, quemadmodum voluntati ipsorum consensum sacrilegnm cõmodemus, ne ioimici permaneant? quorum sacrilegæ persuasiooi, noo modò consentiendum non est, verum etiam inuicta fide resisteodum. Quidam etiá apertè aduersarium hîc diabolum intelligendum existimant, quod qua ratione astruant, non * animaduerto. In quo enim debet consensus diabolo commodari? Cuius hoc opus est vt totum contra fidem, cõtra salutem, cõtra diuinam religionem suadeat, hortetur, extorqueat. Nisi forsitan hoc sensu intelligi debeat, vt si fortè persecutor aliquis inimicus existeos, vel diabolus, quia autor persecutionis est, voluerit causa nominis Christi, Christiano mortem inferre, libenter consensum accommodet, vt morti pro Christo tradatur, ne idem diabolus, qui accusator noster est, reos nos apud Deum constituat de fidei præuaricatione, & pœnæ obnoxios faciat: quia diabolus quamuis omnis criminis autor sit, ipse tamen & accusator est. Hoc enim dictum de eo in Apocalypsi legimus. Et præcipitatus est, inquit, draco, accusator fratrum nostrorum, qui † accusat eos in conspectu Dei die ac nocte. Ipse suasor, ipse accusator, suadet, vt decipiat, accusat, vt damnet. Alij verò, quorum assertio plenior mihi videtur, aduersariũ hic Spiritum sanctum existimant intelligendum, qui aduersatur vitiis & desideriis carnis, secundum quod Apostolus manifestat dicendo: Caro, inquit, concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt non quæcũque vultis illa faciatis: Spiritus enim cœlestia desiderat, caro terrena concupiscit. Spiritus donis spiritalibus gaudet, caro vitiis corporalibus oblectatur. Vnde & Apostolus ait: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Huic, credo, aduersario peccati & erroris humani, suadenti quæ iusta & sancta sont, in omnibus obedire nos Dominus præcepit, dum cum illo sumus in via, id est, in comitatu vitæ præsentis, vt æternam pacem, & perpetuam societatem cum eo habere, possimus. Verũ si quis voluntati Spiritus sancti dicto * oon audiens, & contrarius extiterit, non dubium est huiusmodi hominem post excessum vitæ, Dei filio, qui iudex viuorum ac mortuorum est, offerendum, à quo tradetur ministro, id est, Angelo tormentorum, mittendus in carcerem gehennæ. Vnde oon dimittetur, nisi etiam nouissimum quadrantem reddat, id est, omnem pœná debiti, etiam vsque ad nouissimum peccatum exoluat. De hoc igitur aduersario Dominus io præsenti loco loqui intelligitur, qui aduersans peccatis nostris, salutem nostram desiderat, qui nos idcircò cupit sibi esse consentaneos, vt & pœnas inferni euadere, & regna cœlestia consequi mereamur. De quo & Salomon in libro suo testari videtur, cum dicit: Est vnus, & non est secundus Et quidé nec filius, nec frater est ei, & non est finis omni labori suo. Et optimi sunt duo, quàm vnus, quibus est merces bona labor ipsorum. Quia si ceciderit vous, alter erigit socium suum. Væ illi vni cum ceciderit, quia noo habet qui erigat illum, ostendens quia caro quæ concordiá & societatem sancti Spiritus habere meruerit, cum in mortem ceciderit, ab eodem spiritu erigatur in vitam, & in gloriam sempiternam. Et ideò væ vni illi dixit, quia cum ceciderit, non habet, qui erigat eum, id est, quia caro, quæ consortium spiritus per infidelitatem suam nó meruerit habere, non in vitam æternam erigitur, sed in pœnam perpetuá suscitatur, ab eo qui iudex viuorum & mortuorũ est, cui est laus & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Deinde ait: Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis, Ego autem dico vobis: Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Non immeritò sanctus Dauid ait dicendo: Tu mandasti, mandata tua custodiri nimis. Adeò nimis, quia non solũ adulterium, sed etiá concupiscentia rea teneatur ad crimen. Lex adulterium damnat. Euangelium verò etiam concupiscentiam punit, quæ radix est adulterij. Vnde per Salomonem multis locis idipsum Spiritus sanctus contestatur dicendo: Post cõcupiscentias tuas non eas, & à voluptate tua vetare. Quia si dederis animæ tuæ concupiscentiam, tradet te in gaudium inimicis tuis, & inuidis tuis. Et iterũ: Ne des fornicariis animam tuam in vllo, ne perdas te & hæreditatem tuam. Noli circumspicere in vicia ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspexeris speciem alienam. Et postea addidit: Speciem alienæ mulieris multi admirantes reprobati sunt, colloquium enim illius quasi ignis ardescit. Benè dixit, quasi ignis ardescit, quia io huiusmodi mulieris colloquio, desiderium libidinis quasi ignis accenditur. Vnde vitare debes talem mulierem, ne te flamma cupiditatis exurat. Ideò & Salomon ait: Non te vincat formæ desiderium, oeque capiaris oculis tuis, neque rapiaris palpebris tuis. Et iterum ait: Aufer à me ventris concupiscentiam, & concubitus concupiscentiæ non apprehendat me, & animæ irreuerenti & infrunitæ ne tradideris me. Audiamus & beatum Iob, qui se in omnibus virum Euangelicum præbuit, & mandatum Domini, antequàm audiret, impleuit, idipsum de se contestari, cum dicit: Si deflexit pes meus de via, & sequutum est cor meum oculũ meũ. Si manibus meis tetigi munera, alij fructus

Marginalia: † munerib. nostris. — De aduersario variæ sunt sententiæ. Prima. — † accõmodandus. — Secunda. — * aduerto. — Apoc. 12 — † accusabat. — Tertia. — Gal. 5. — Ephe. 4. — * obaudiens. — Eccl. 4. — Psal. 118. — Eccl. 18. — Eccl. 9. — Iob. 31.

ctus meos cdant. Si secutum est cor meum vxorem alienam, aut si assiduus fui ad illam, placeat & vxor mea alteri. Ita enim furoris est & immundi spiritus, commaculare mulierem viri, ignis est ardens. Vnde, quia graue peccatum adulterium, ad extirpandam radicem peccati ipsius, ne conscientia nostra maculetur, etiam concupiscentiam interdixit, quæ est adulterij origo, secundum quod beatus Iacobus in epistola sua refert. Concupiscentia, inquit, parit peccatum, peccati autem concupiscentia adquirit mortem. Idcircò & per Dauid Spiritus sanctus de hoc ipso ita loquitur: Beat⁹, inquit, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Hunc beatum & verè Euangelicum virum ostendens, qui desideria & concupiscentias carnis per infirmitatem humanam nascentes, statim antequàm crescant, in ipso natiuitatis exordio per fidem Christi, qui petra dictus est, enecauerit. *Deinde ait: Quod si oculus tuus scandalizat te, erue eum & proiice abs te. Expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus eat in gehennam. Et si manus tua, inquit, scandalizat te, abscide eam, & proiice abs te. Expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.* Oculum mihi vel manum non corporis humani significat, sed oculum vel manum cordis, id est, sensum malæ concupiscentiæ carnalis desiderij abscidi de cordibus præcipit, vnde omnia mala procedere ipse Dominus in Euangelio manifestat, dicendo: De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidium, adulterium, blasphemiæ, falsa testimonia, & cætera quæ coinquinant hominem. Verum corpus deliberare nihil proficit ad malæ mentis emendationem, in qua totus gurges est vitiorum. Denique videmus multos orbatos oculis, vel corpore debilitatos, à vitiis tamen non cessare. Vnde hæc magis membra vitiorum, malæ mentis & prauæ cogitationis, excidere nos Dominus præcipit propter regnum cœlorũ, ne dominantibus vitiis, & corpus & anima, id est, totus homo reus efficiatur ignis æterni. Quidam autem hoc de filiis, vel proximis intelligendum esse existimant, qui nobis velut oculi capitis chari sunt ac dilecti, vt si forte aliqui de huiusmodi fidei ac spei nostræ contrarij existẽtes, scandalum generauerint, abiiciantur à nobis, & vt inimici salutis habeantur, ne cum eiusmodi hominibus perfidis ac blasphemis vnusquisque nostrum sociatus, pari pœna damnetur. Sed quia corporis mentio facta est, rectius id magis de corpore Ecclesiæ potest intelligi, in quo oculus velut preciosum membrum Episcopus significatus agnoscitur, qui lumine mandati diuini totum corpus illuminat. De hoc ergo dictum rectè intelligitur. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te. Expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam, vt si forte huiusmodi oculus, id est, Episcopus per prauam fidem & turpem conuersationem Ecclesiæ scandalum fuerit, eruendum eum esse, id est, abiiciendum à corpore Ecclesiæ præcipit, ne peccato ipsius reus populus teneatur. Scriptũ est enim, quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Et iterum: Auferte malum de vobis ipsis. In manu verò presbyter significatus intelligitur, qui si & ipse prauam fidem tenens, aut non rectè viuens, scandalum populo fecerit, abscidi eum Dominus iubet, id est abiici, ne peccato ipsius Ecclesia maculetur, cùm Ecclesia iuxta Apostolum sancta & immaculata esse debeat, per Christum Dominum nostrũ; A qui est benedictus in secula, Amen. *Dehinc sequitur: Audistis quia dictum est antiquis: Qui dimiserit vxorem suam, det illi libellum repudij. Ego autem dico vobis: Quicunque dimiserit vxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœchari.* In omnibus Dominus ac Saluator noster legis antiquæ iura reformat in melius. Iamdudum quidem populo Iudaico illicitè viuenti, ac suis voluptatibus seruienti, per Moysen repudij dandi quacunque de causa indulta videbatur licentia, non quòd ita legis ratio postularet, sed quia populi carnalis effrenata voluptas, secundum rigorem disciplinæ iustitiam legis tenere non posset. Idcircò hæc permissa facultas est, secundum quod alio in loco B ipse Dominus responso suo adhuc eis requirentibus manifestat. Nam cum dicerent: Cur Moyses permisisset dari librum repudij? Respõdit Dominus dicẽs: Ad duritiam cordis vestri scripsit hoc Moyses dari librum repudij: ab initio autem non fuit sic. Vnde nunc non immeritò Dominus ac Saluator noster sublata illa licentia, antiquæ constitutionis suæ præcepta restaurat. Iubet namque matrimonij castum coniugium indissolubili lege seruari, ostendens coniugij legem à se esse primitùs institutam. Ipse enim ait: Quod ergo Deus coniunxit in vnum, homo non separet. Quo dicto & † passiuam Iudæorum licentiam, & stultã ac miserabilem Manichæo- C rum præsumptionem, qui negant à Deo esse coniugia, huius sententiæ pronunciatione damnauit, dicens: Excepta causa fornicationis vxorem non licere dimitti. Apertè demonstrans, eum contra Dei agere voluntatem, qui matrimonium à Deo iunctũ, illicita diuortij separatione temerare præsumpserit. Vnde non ignorent, quàm graue apud Deum damnationis crimen incurrant, qui per effrenatam libidinis voluptatem, absque fornicationis causa, dimissis vxoribus, in alia volunt transire coniugia. Quod idcircò se credunt impunè committere, quia humanis & sæculi legibus id videtur permissum, nescientes in hoc se grauius magis delinquere, quia huma- D nas leges diuinis legibus præferant, vt quod illicitũ Deus esse constituit, ideò licitum credant, quia ab homine sit † libere permissum. Sed sicuti vxorem castè ac purè viuentem dimittere fas non est, ita quoque adulteram dimittere permissum est, quia ipsa se mariti consortio fecit indignam, quæ in corpus suũ peccando Dei templum ausa est violare. *Dehinc ait: Audistis quia dictum est antiquis: Non peierabis, reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque per cœlum, quia thronus est Dei, neque per terram, quia scabellum est pedum eius, neque per Hierosolymam, quia ciuitas est Regis magni. Neque per caput tuũ iurabis, quia non potes vnũ capillum album facere aut nigrũ. Sit* E *autem sermo vester, est, est, non, non. Quod aũt abundantius est, à malo est.* Per gratiã doctrinæ Euangelicæ, lex per Moysen data profectum accepit. In lege præceptum est, non esse peierandum, in Euangelio verò, nec iurandũ. Quod ipsum olim per Salomonẽ præcipere Spiritussanctus præmeditabatur, dicẽdo. Iurationi non adsuescat os tuum. Et iterũ: Sicut autẽ seruus flagellatus assiduè, à liuore nõ minuitur, sic omnis iurãs & negocians, à peccato nõ purgabitur. Vnde iurare nos prorsus nõ cõuenit. Quid enĩ vnicuique nostrûm iurare necesse est, cùm nobis mẽtiri omnino nõ liceat? Quorũ verba ita vera semper, ita debẽt esse fidelissima, vt pro iuramẽto habeãtur. Et idcircò Domi

Margin notes (left column): *Adulterium graue est peccatum.* — *Iacob. 1.* — *Psal. 19.* — *Mat. 18.* — *Mat. 15.* — *Ecclesia corpus est.* — *1. Cor. 5.* — *Ephe. 4.*

Margin notes (right column): *Mat. 19.* — † *forte prauam.* — † *licere.* — *Eccl. 23.*

nus non solum peierare,sed etiam iurare nos prohi-
bet:ne tunc tantum videamur verum dicere,cum
iuramus,ne quos veraces in omni sermone esse cō-
stituit,putaremus sine iuramento licitum esse men-
tiri. Iuramenti enim hæc causa est, quia omnis qui
iurat,ad hoc iurat, vt quod verum est,eloquatur. Et
ideò Dominus inter iuramentum & loquelam no-
stram nullam vult esse distantiam, quia sicut in iu-
ramento nullam cōuenit esse perfidiam, ita quoque
in verbis nostris nullum debet esse mēdacium, quia
vtrumque,& periurium & mendacium,diuini iudi-
cij pœna damnatur, dicente Scriptura: Os quod
Sap. 1. mentitur, occidit animam. Quisquis ergo verum
loquitur, iurat, quia scriptum est: testis fidelis non
mentitur. Vnde non immeritò Deum nostrum iu-
rare sæpe Scriptura diuina commemorat, quia à
Deo qui verax est, & mentiri nescit, quicquid dici-
tur, pro iuramento habetur, quia verum est omne
quod loquitur. Inuenimus quidem aliquoties neū
iurantem,sed propter iudaicæ infidelitatis perfidiā,
qui putant omne verum non nisi in fide iuramenti
Deus cur aliquādo iurauerit. consistere.Idcircò ergo etiam Deus iurare voluit,vt
qui loquenti Deo non credebant, crederent vel iu-
ranti. Ait ergo Dominus: Audistis quia dictum est
antiquis:Non peierabis.Ego autem dico vobis,non
iurare omnino,neque per cœlum, quia thronus est
Dei: neque per terram, quia scabellum est pedum
eius:neque per Hierosolymam, quia ciuitas est ma-
gni Regis. In his Domini dictis, quibus per hu-
iusmodi elementa iurare nos prohibet, duplex
intelligentia est. Primum enim voluit à nobis
& vsum iurationis, & consuetudinem huma-
ni erroris auferre, ne vnusquisque nostrûm per
hæc elementa iurando, aut creaturam in honore
diuinæ venarationis haberet, aut idcircò impunita-
tem periurij habere se crederet, si per mundi ele-
menta iuraret,cum scriptum sit: Nec iurauit proxi-
mo suo in dolum. In quo etiam errorem tàm Iu-
daicæ infidelitatis, quàm etiam generis humani
condemnat,qui relicto creatore creaturam sub diui
Rom. 1. na veneratione habuerunt,secundum quod Aposto-
lus retulit: Et coluerunt, & seruierunt creaturæ po-
tius,quàm creatori. Deinde etiam hoc modo potest
intelligi.Quia cum iuratur per cœlum & terram,iu-
Mat. 23. ratur per eum qui cœlum & terram constituit,secū-
dum quod ipse Dominus alio loco manifestauit,di-
cendo:Qui iurat in altari,iurat in eo & in omnibus
quæ super illud sunt. Et qui iurat in throno Dei,iu-
rat in eo & in omnibus quæ super illud sunt. Et qui
iurat in throno Dei,iurat in eo & in eo qui habitat
in ipso.Neque,inquit,per Hierosolymam,quia ciui-
tas est magni Regis. Id est typus corporis Christi,
quod est spiritalis illa & cœlestis Ecclesia. Neque,
inquit,per caput tuum iurabis,quia secundum Apo-
1. Cor. 11. stolū:Caput viri Christus est.Vnde qui per hęc iurat.
per eum qui omniū horum autor est,iurat. Sit ergo,
inquit,sermo vester,est,est: non,non. Quod autem
abundantius est,à malo est. Docens quod omnis ser
mo à nobis prolatus,nihil aliud q̃ quod verū est,de-
beat continere,cum omne mendacium, id est,quod
amplius est, ad authorem diabolum reuocetur, qui
semper ab initio mendax est,sicut & pater eius. Vn-
de semper quod verum est loqui & meditari debe-
mus,vt discipulos nos esse eius qui veritas est, ostē-
damus, qui est benedictus in sæcula, Dehinc sequi-
tur: *Audistis quia dictum est antiquis: Oculum pro oculo,*
dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo.
A *Sed si quis te percusserit in maxillam dexteram, præbe illi &*
sinistram: & ei qui vult tecum iudicio contendere, & tuni-
cam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Ad omne nos exē
plum patientiæ & humilitatis, Dominus per Euan-
gelica præcepta conformat. Iamdudum iussum fue-
rat in lege,vt si qui iracundiæ furore commotus,vel *Lex talionis cur olim permissa.*
oculum,vel dentem alterius eruisset,ipse quoque si-
mili pœnæ,atque eidem damno subiaceret. In quo
præcepto & iustitia legis ostensa est,& insolentis po
puli sub hoc terrore temeritas refrenata est, vt quia
metum futuri iudicij non habebāt,salutem vel præ-
sentis vindictæ pœna eos à scelere prohiberet. Hi ve
rò qui secundum fidem Euangelicam viuunt, retri-
B butionē vindictæ istius non requirūt,quibus oīs spes
retributionis & vindictæ in futuro seruatur. Et idcir-
cò Dominus in Euangelio non solū vicē nos iniuriæ
reddere non iubet, sed percussos in dexteram ma-
xillam,etiam aliam præcipit præbere, si hoc ira per-
cutientis exegerit. Hoc enim ait: *Qui te percutit in dex-* † *vera.*
teram maxillam, præbe ei & sinistram. Hoc est enim † ve- *Deut. 32.*
rè fide viuere,non præsentem vltionem, sed futurā
vindictam expectare ab eo qui ait: Mihi vindictam,
ego retribuam dicit Dominus. Hunc talem Euan-
gelicum virum, qui percussus in maxillam, libenter
alteram præbet,Hieremias euidenter ostendit, cum *Thren. 3.*
dicit: Bonum est viro,cum portauerit iugum graue
C in iuuentute sua. Sedebit singulariter,& tacebit,quia
portauit iugum graue. Dabit percutiendam maxillā
suam, & satiabitur in opprobrio. In quo manifeste
eum vtique ostendit beatum virum,qui sub hoc iu-
go Euangelicæ legis viuens,ab omni se persequentis
iniuria non auertit. Huiusmodi enim meditatio to-
lerantiæ, ducit ad passionem martyrij. Facile enim
etiā persecutionis tēpore pœnas corporis poterit su-
stinere, si in pace antè exercitatus, huiusmodi iniu-
rias æquanimiter ac libenter suscipiat. Nec sanè cō-
uenit Christiano vicem iniuriæ reddere, ne similis
ei cui vicem restituit iudicetur. Si enim malum est
iniuriam facere, non est alienus à culpa qui vicem
D malam rependit, ac per hoc non potest bonus ha-
beri qui malum imitatur. Non solum autem maxil-
lam præbendam percutienti Dominus præcipit,sed
& damna subiri. Hoc enim addidit: Et qui vult te-
cum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere,
remitte ei & pallium. Post corporalis enim iniuriæ
tolerentiam,vult nos Dominus etiam rerum sæcula-
rium habere contemptum, & vsque adeò ab omni
lite vel contentione iudicij esse summotos,vt si for-
tè calumniator vel tentator existens, ad proban-
dam fidem nostram litem moueat, volens auferre
quæ nostra sunt, non solum hæc quæ iniustè expe-
tit,sed etiam illa quæ non postulat sponte nos Do-
E minus iubet offerre. Quia si vnusquisque propter
calumniam litigantis hæc quæ sunt parua contem-
pserit, per eiusmodi exercitationem eruditus, faci-
lè poterit etiam in persecutione vniuersa quæ sunt
† huiusmodi contemnere, perfecta enim fides ista, † *huius mundi.*
& perfecta victoria est, contra iniuriam facientem,
si etiam ea quæ non postulat offerantur. *Deinde ait:*
Quicunque te angariauerit mille passus, vade cum illo ad-
huc alia duo. Ad omne deuotionis opus,impigros nos
esse præcipit Dominus ac paratos. Bonum enim
nostrum vult non tàm necessitatis esse, quàm
† propriæ voluntatis, vt dum amplius ex nobis fa- † *promptæ.*
cimus, quàm ab aliis postulamur, maioris merce-
dis

Liberum dis gloriam consequamur. Integræ enim charitatis
Arbitriũ. ac perfectæ deuotionis officium est, plus sponte prę-
stare quàm petieris. Hunc sensum quidam etiam spi
ritualiter intelligendum crediderunt, vt qui anga-
riatus fuerit mille passus, vadat cum eo adhuc alia
duo. Id est, vt quicunque infidelis, vel necdum co-
gnitionem veritatis consecutus, de vno Deo Patre
rerum omnium conditore, velut per iter legis in-
gressus fecerit mentionem, vadas cum illo adhuc a-
lia duo, id est, vt post Patris professionem, per viam
veritatis hunc eundem vsque ad cognitionem Filij,
& Spiritus sancti perducas, ostendens illi non solum
Patrem, sed & Filium, & Spiritum sanctum esse cre-
deodum. *Denique sequitur: Et qui petit à te, da ei.* Id est,
vt post cognitionem Trinitatis, dunum gratiæ cœ- B
lestis prompto animo tribuamus. Vel certe miseri-
cordiam postulantibus tribuamus secundum quod
possumus, vt ipsi quod à Deo † petimus, præceden-
te merito facilius impetrare possimus ab eo qui ait:
† petieri- Petite, & dabitur vobis. Verum si eos qui nos petũt
mus. despiciamus, qua fiducia neom nobis quod petimus
Mat. 7. præstare credimus? dicente Scriptura: Vide ne auer-
tas faciem tuam ab vllo paupere, ita fiet vt nec à te
Thob. 4. auertatur facies Dei. *Et omni, inquit, volenti mutuari à
te, ne auerteris à te.* Iubemur per omnia religionem
pietatis ac fidei custodire, vt necessitatem tribula-
tionis alterius quasi propriam cõputemus, nec plus
facultatem quàm fratrem faciamus. Et ideò vel pe- C
tentibus fratribus, vel mutuo in necessitate postu-
lantibus, religioso animo, & pio affectu communi-
care debemus, exspectantes mercedem retributio-
nis æternæ, secuodum quod Dauid ait: Iucundus vir,
Psal. 111. qui miseretur & cõmodat, dispuuet sermoues suos
in iudicio. Et iterũ: Sparsit, dedit pauperibos, iostitia
eius manet in seculum seculi. Vnde & sanctus Iob,
cuius exemplum sequi nos cunuenit, hæc ipsa Euan-
† sese. gelica præcepta implens † esse ita commemorat,
dicendo: Quod si missum feci inopem, exire ianuam
Iob. 31. meam nudo sinu. Quod si cautionem cuiusquam
habui, & non distupi. Et si credidi, nihil accepi à de-
bitore meo. Aut si mei causa vnquam terra gemuit, D
aut sulci eius plorauerunt simul, aut si fructus eius
manducaui solus sine precio, aut si animam do-
mini terræ decipiens contristaui. Quæ omnia Iob
idcircò fideliter impleuit, quia mercedem ab eo ex-
spectabat, qui retributor est æternorum bonorum,
cui laus & gloria in secula, Amẽ. *Dehinc sequitur: Au
distis, quia dictum est antiquis: Diliges proximum tuum,
& odies inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite ini-
micos vestros, benefacite iis qui vos oderunt, & orate pro calũ
niantibus & persequentibus vos, vt sitis filij Patris vestri,
qui solem suum oriri iubet supra bonos & malos, & pluit
super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos qui vos diligũt,
quam mercedem habebitis? Nónne & publicani hoc faciunt?* E
*Et si salutatis fratres vestros tantum, quid amplius facitis?
Nónne & Ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut
& Pater vester qui in cælis est, perfectus est.* Per omnia
vult nos Dominus in præceptis suis esse perfectos.
Iamdudũ quidem in lege præceptũ est: Diliges ami-
cos, & odies inimicos, sed populo terreno, & car-
nali secundum tempus data ista præcepta sunt, sicu-
ti & illud: Oculum pro oculo, dentem pro dente.
Exod. 21 Nunc autem Euangelico populo traduntur præce-
Leuit. 24 pta cœlestis ac perfectæ iustitiæ, vt inimicos diliga-
Deut. 19. mus, odientes amemus, pro calumniantibus ac per-
sequentibus nos oremus, vt verè filij Dei esse me-
reamur, qui pro misericordia sua indiscrete super
A bonos ac malos, iustos atque iniustos, vitæ præsen-
tia beneficia cœlestia ac dona largitur. Ad huius-
modi præcepta Euangelica custodienda, etiam per *Isa. 56.*
Esaiam hortatur nos Spiritus sanctus: Audite verbũ
Domini, qui timetis nomen eius. Dicite, fratres no-
stri estis, his qui vos oderunt, & abominantur. No-
men Domini magnificetur, & appareat illis in iucũ-
ditate eorum, & illi cõfundantur. Vnde non imme- *Psal. 7.*
ritò Dauid in Psalmo ita testatur, diceos: Domine
Deus meus, si feci hæc, si reddidi retribuentibus mi-
hi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.
Beatus quoque Iob idipsum ita commemorat, di- *Iob. 31.*
cens: Quod si gauisus sum in delicto inimici mei, si
B dixi in corde meo, benefactum est, audiat auris mea
maledictionem. Hæc autem Euangelicæ gratiæ prę-
cepta, quæ nunc ad salutem hominum data sunt, in-
uenimus per mandata legis in animalibus formata
cum dicitur: Si, inquit, videris boues inimici tibi sub
onere ruisse, non transies, sed eleuabis cum eo. Vt
iam nunc in lege Moysis vnusquisque in animalibus *Exod. 23*
disceret, quod quandoque secundum Euangelium
facturus esset in homine. Et meritò sequitur. *Si dili-
gitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nónne
& Publicani hoc faciunt? Et si salutatis fratres vestros tan-
tum, quid amplius faciatis? Nónne & Ethnici hoc faciunt?
Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester, qui in cælis*
C *est, perfectus est.* Ostẽdit Dominus meritum nos per-
fectæ dilectionis habere non posse, si eos tantum di-
ligamus, à quibus vicem nobis rependi dilectionis
mutuæ nouerimus, cum huiusmodi dilectionem e-
tiam gentibus ac peccatoribus sciamus esse com-
munem. Vnde vult nos Dominus communem le-
gem dilectionis humanæ, lege dilectionis Euange-
licæ superare, vt non solum circa eos, qui nos dili-
gunt, sed etiam circa inimicos & obedientes amoris
nostri ostendamus affectum, vt veræ pietatis ac bo-
nitatis paternæ in hoc imitemur exemplum. Et ad-
didit: *Attendite ne iustitiã vestrã coràm hominibus faciatis,
alioquin mercedem non habebitis à Patre vestro qui in cælis*
D *est.* Ab omni iactantia inanis gloriæ, atque humanæ
cupiditatis vult nos esse Dominus alienos, vt opua
iustitiæ oostræ oon hoc studio faciamus, † quo ho-
minibus placere velimus, sed soli Deo, à quo exspe-
ctamus meriti nostri mercedem. Amittit enim meri
tum iustitiæ apud Deum, qui idcircò iustè vult vi-
uere, vt gloriam humanæ laudis acquirat. Vnde A-
postolos ait: Si adhuc hominibus placerem, Christi *Gal. 4.*
seruus non essem. *Dehinc ait: Cum autem facis eleemosy-
nam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritę faciunt, qui amãt
stare in synagogis, & in plateis, vt honorificentur ab homini-
bus. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Te au-
tem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dex-*
E *tera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondo, & Pater tuus
qui videt in abscondo, reddet tibi.* In omnibus nos Do-
minus ad perfectæ fidei gloriam doctrina cœlesti
conformat. Superius docuit opus iustitiæ nõ pro-
pter homines, sed propter Deum esse faciendum:
Nunc quoque iubemur eleemosynam facientes,
tuba canere non debere, id est, non promulgare
quod facimus; quia non est deuotæ mentis idcir-
cò in Dei rebus aliquid operari, vt gloriam huma-
næ laudis expectet. Plerique enim ideò aliquid
in vsus pauperum largiuntur, vt inanem laudem
hominum, & famam seculi de facultate mercen-
tur. Quos operis sui mercedẽ in hoc seculo recepis-

se Dominus manifestat: quia dum hanc gloriam sæculi quærunt, mercedem futuræ promissionis amittunt, & ideò addidit Dominus: *Vt sit eleemosyna tua in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.* Volens opus misericordiæ non esse publicum, sed occultum, id est, vt non propter hominum laudem, sed propter Deum tantum operemur, à quo expectamus gloriam & futuræ benedictionis mercedem. Huius autem fidelis operis eleemosynam, sub religiosæ taciturnitatis silentio Salomon Ecclesiam col- *Cant.4.* laudans olim † protestatus est, dicens: Speciosæ sunt genæ tuæ, præter taciturnitatem tuam. Hanc scilicet taciturnitatem, de qua ait Dominus, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Sed non hic Dominus de humani corporis manibus loquitur, quibus nec videndi, nec loquendi vllus est sensus, sed in manu dextera vel sinistra, aut opus aut homines significantur. Denique scriptum legimus in libris regnorum, manu homines significari, cum dicitur. Nonne decem mihi manus sunt in Israël? Id est, decem tribus Israël. Vnde non dubium est in dextera manu iustos significari, in sinistra verò peccatores intelligi, secundum quod Salomon retulit: Partes dexteriores nouit Dominus: Peruersæ autem sunt, quæ sunt à sinistris. Huius autem dexteræ ac sinistræ intelligentiam, Dominus in Euangelio apertissimè manifestat, cum iustos à dexteris, peccatores verò à sinistris collocandos esse declarat. Hæc ergo dextera iustorum si quid secundum præceptum Domini operatur, iubetur sinistra nescire, id est, vt quod religiosè ac fideliter operamur, in conspectu peccatorum & infidelium hominum non iactemus. Verum si quid non humanæ laudis studio, etiam coram religiosis fratribus fideliter fecerimus, non potest opus deuotionis ac fidei à fratribus iactantia iudicari, ante Dominum ac Saluatorem nostrum, qui est benedictus in sæcula, Amen. *Deinde ait: Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant stare in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum, & Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.* Ad omnem nos iustitiæ cœlestis, ac fidei perfectionem Dominus † instruit. Vult enim nos sine hypocrisi, sine aliquo studio laudis humanæ omne opus diuinæ religionis *Meritum gratia.* implere. Prohibemur namque hypocritarum more orationes nostras omnibus iactanter ostendere, ne meritum gratiæ amittamus. Dominus enim non simulatam ac iactantem, sed simplicem ac fidelem orationem requirit. Et ideò clauso ostio, id est, intra cordis ac conscientiæ ipsius secretum à Domino iubemur orare, vt ab eo qui secretorum & occultorum est cognitor, recipiamus orationis occultæ mercedem. Religiosæ enim mentis est, Deum non clamore vel sono vocis, sed deuotione animi, ac fide cordis orare, secundum quod Dauid in Psalmo testatur di- *Psal.4.* cens: Dicite in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Inuenimus denique in libris Regnorum, Annam illam sanctissimam huius *1.Reg.2.* Euangelicæ doctrinæ præcepta complentem. Nam cum sine aliquo vocis sono in cordis sui secreto, in conspectu Domini fideliter orans, desiderij sui preces effunderet, statim exaudiri à Domino meruit. *Dan.2.* Sic & Daniel, cum tribus pueris occultè semper orantibus, interpretationes somnij & reuelationum secreta Dominus scire concessit. Cornelius quoque necdum præceptis Euangelicis eruditus, *Act.10.* dum in cubiculo suo secretè ac fideliter orat, meruit vocem Angeli sancti loquentis audire. Quid de Iona dicemus? Qui non modo cubiculo, sed vtero be- *Ion.3.* luæ clausus, in tantum orans meruit exaudiri, vt de profundo maris, & de ventre tàm immanis beluæ incolumis ac viuus euaderet. Exauditus autem à Deo est, non quia voce sed quia fide clamabat. Et ideò clamor vocis non est opus in oratione ad Deum, quem scimus secreta cordis intueri, sed clamor fidei, ac religiosæ mentis † deuotio. *† intentio.* Vnde non immeritò in sequentibus Dominus ait: *Orantes autem nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt, putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo similari eis. Scit enim Pater vester quid opus sit vobis, antequàm petatis ab eo.* Ethnici enim homines, putant multiloquentia verborum facilius se à Domino impetrare posse quod postulant, sed hoc à nobis Dominus non exspectat. Vult potius vt orationem nostram non verbositate sermonis, sed fide cordis ac iustitiæ meritis commendemus ei vtique, qui melius nouit omnia quæ nobis necessaria sunt: & vniuersa quæ postulaturi sumus antequàm loquamur agnoscit. Quantum denique distet inter multiloquacem, & humilem ac simplicem orationem, in Pharisæo illo & Publicano habemus exemplum. Nam Pharisæi iactantis se in multilo- *Luc.18.* quentia verborum, reprobatur oratio: Publicanus verò humilis ac submissus, pro peccatis suis veniam *Eccl.35.* postulans, iustificatior iactante se Pharisæo descendit. In quo completum inuenimus id quod scriptum est: Oratio humilis nubes penetrauit, perueniens ad Deum: qui orantis precem audire consueuit, qui est benedictus in sæcula, Amen. *Deinde ait: Sic ergo orabitis.* Dominus noster, qui orantes se exaudire consueuit, quibus verbis orare debeamus ostendit. O quàm fidelis hæc & beata nobis oratio est, cuius ordinem nobis doctor vitæ, ac magister cœlestis instituit. Quàm beati etiam nos esse possumus, si hæc orationis Dominicæ verba non tantum officio oris, sed fidelissimo conuersationis actu seruemus? Hanc itaque formam Dominus discipulis suis, ad spem salutis humanæ, orandi constituit dicendo: *Pater noster qui in cœlis es.* Quanta Domini circa nos dilectio. Quanta misericordia eius & pietas, quæ nobis tantæ gratiæ munus indulsit, vt licenter Dominum ac Deum no- *Deum Patrem nostrum vocare audemus.* strum serui Patrem dicere audeamus. Quo vocabulo, non iam tantum seruos, sed etiam filios nos Dei esse demonstrat. Et cum ad gratiam satis superque sufficeret, vt vel serui dici tantummodo mereremur, in tantum charitas Dei exabundauit, vt non solum serui, sed & filij Dei per adoptionem vocemur. Cuius nominis gratiam per fidem credentibus Christo donatam in Euangelio Ioannes ostendit, dicendo: Quotquot crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui cre- *Io.1.* dunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Vnde & Apostolus ait: Quoniam autem estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem, Abba, Pater: Quia igitur tanti muneris gratiam consecuti sumus, vt *Rom.8.* non solum serui, sed & filij efficeremur, quasi filij Dei agere & conuersari debemus, vt id nos esse quod dicimur spiritali actu probemus, secundum quod Ioannes in Epistola sua ait: Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia natiuitas Dei custo- *1.Io.1.* dit

dit illum,& Diabolus non tangit illum. Qui autem
Isa.63, peccatum facit,non ex Deo,sed à Diabolo est , quia
Diabolus ab initio peccat.Et idcirco sacramentum
cœlestis natiuitatis nostræ custodientes , ab omni
peccato alieni esse debemus, vt verè filij Dei dici vel
esse mereamur. Sciunt & sancti Prophetæ huius diui
næ misericordiæ gratiam , in qua nobis Deum, Pa-
trem nuncupare permissum est, dicente Esaia:Tu es
enimPater noster, quia Abraham non cognouit nos,
& Israel non cognouit nos.Sed tu Domine Pater no
ster, ab initio nomen tuum super nos est.Similiter&
Hieremias in libro suo testatur, dicens. Vnus est e-
nim Pater omnium nostrûm. Quanta Domini mi-
sericordia. Qui iamdudum nobis patrem Diabolũ
voluntate propria adsciueramus,nunc renati per a-
quam & spiritum sanctum , Patrem Deum habere
iam cœpimus. Ipse enim Deus Pater vnus est nobis,
qui regenerat Spiritu suo, quos facit ad æternam hæ
reditatem filios.Et ideò quasi filij Dei ambulare de-
bemus,ne aliter agentes quàm filios Dei conuenit,
rei sub vsurpatione tanti nominis teneamur. Ait er-
go. *Pater noster qui in cœlis es: sanctificetur nomen tuũ* Non
quòd ab aliquo nomen Dei sanctificari possit, cum
Leuit. 19 omnes ipse sanctificet, qui ait per Prophetam: San-
& 20. cti estote, sicut & ego sanctus sum , dicit Dominus.
Sed idcirco nomen ipsius sanctificari postulamus,
vt in nobis sanctificetur per opera iustitiæ , per fidei
meritum,per gratiam Spiritus sancti: Quam sancti-
ficationem, vt per huiusmodi dona accipere possi-
mus, misericordiæ ipsius auxilium necessarium est.
Verum non eget aliqua sanctificatione, ille qui fons
veniat. est sanctitatis æternæ. Deinde ait: *Adueniat regnum
tuum.* Similiter & hic non Deu optamus vt regnet,
qui rex est æternorum sæculorum, cuius regnum nec
initium habet, nec finem, sed vt illud regnum, id est,
cœleste quod nobis promisit, adueniat. Sed magnæ
fiduciæ & syncerę conscientiæ est, hoc Domini re-
aduenìat. gnum, vt adueniat, confidenter optare . Et idcircò,
quia vt regnum Dei veniat semper oramus, tales nos
in fide Domini & in mandatis eius exhibere debe-
mus, vt futuro regno digni esse possimus.

Dehinc ait: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra.

Par quoque & hic intelligentiæ ratio est . Non e-
nim quisquam est, qui obsistere & contradicere Deo
possit, ne quod velit faciat, cum voluntate eius & in
cœlo & in terra cuncta consistant , sed vt in nobis
voluntas eius fiat oramus. Voluntas autem Dei est,
1.Thes.4 vt toto corde ei credentes, hæc quæ fieri præcipit,
Io.5. impleamus. De qua voluntate Dei Apostolus testa-
tur, dicens: Voluntas Dei est sanctificatio vestra, vt
abstinestis vos à carnalibus concupiscentiis. De quo
& Dominus in Euangelio locutus est dicens: Hæc
autem voluntas Patris mei, qui misit me , vt omnis
qui videt filium & credit in eo, habet vitam æternã.
Cum ergo dicimus: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo
& in terra, hoc oramus, id est, vt sicuti Dei voluntas
ab Angelis fideliter custoditur in cœlis , ita quoque
à nobis religiosa ac fideli deuotione diuinę dignatio
nis auxilium postulandum est. Vel certè: Fiat volun-
tas tua sicut in cœlo & in terra : vt sicut in cœlo , id
est, in sanctis ac cœlestibus hominibus Dei volun-
tas impletur: ita quoque in terra, id est, in his qui nec
dum crediderunt, per credulitatem fidei, & veritatis
cognitionem, , vt Dei fiat voluntas, oramus.

Dehinc ait: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

Duplici modo hoc Domini dictum intelligimus,
Primum, vt non aliud quàm quotidianum victum
A postulemus. Non enim iubemur diuitias petere, aut
affluentiam sæcularium rerum, sed panem quotidia-
num, quod Christianis fide viuentibus , ad præsentẽ
vitam solummodo necessarium est, dicente Aposto 1.Tim. 6.
lo : Habentes victum & tegumentum, his contenti
simus. Idipsum quoque & Salomon euidenter ostẽ
dit: Vsus, inquit, hominis, panis, aqua & vestimentũ.
Sed cum dicimus hodie , docemur de præsenti tan-
tũ die, non de omni vitę tempore cogitare, ne mens
nostra sæculari solicitudine occupetur, secundum
quod ipse Dominus alio loco apertè demonstrat, di
cendo: Nolite cogitare de crastino , crastinus enim
dies solicitus erit sibi ipsi. Hoc autem spiritaliter no
B bis præceptum esse debemus aduertere , vt panem
quotidianum petamus, id est, panem illum cœlestẽ
& spiritalem , quem quotidie ad medelam animæ,
& spem æternæ salutis accipimus, de quo ait Domi-
nus in Euangelio: Panis cœlestis caro mea est, quam
ego dabo pro mundi huius vita. Et hunc ergo panẽ Io.6.
quotidie postulare iubemur, id est, vt præstante Do- 1.Cor. 11
mini misericordia, quotidie panem corporis accipe-
re Domini mereamur. Ait enim sanctus Apostolus:
Probet se homo & sic de pane Domini manducet,
& de calice bibat. Et iterum: Qui manducat panem
Domini indignus, & calicẽ bibit, reus erit corporis
& sanguinis Domini. Vnde nõ immeritò semper ora
C re debemus, vt hunc panem cœlestem quotidie me-
reamur accipere, ne aliquo interueniente peccato à
corpore Domini separemur. *Et remitte nobis debita no-* *dimitte*
stra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris . Iusta pla *Remitti-*
nè ac necessaria omnibus hæc vox est. Primum, vt *mus.*
peccatores nos esse cõfiteamur, dehinc, vt sic à Deo
nobis oremus dimitti peccata, quẽadmodũ peccanti
bus in nobis ipsis dimittimus. Quod si minimè fa-
ciamus, ipsi nos apud Deum reus verbis nostris effici
mus, dicente Scriptura. Laqueus fortis est viro, pro-
pria labia. Vnde non immeritò & Salomon domi-
nicæ huius orationis formam per spiritum sanctum
non ignorans, antè pręmonuit dicendo: Non men-
D tieris verbum in tua oratione. Quis enim audeat, aut
quomodo potest Deo in oratione mentiri? Nisi for
te is, qui secundum dominicam orationem à Deo
peccatorum veniam postulans, ipse in se peccantib⁹
non dimittit, non retinens dictum diuinum: Homo
homini reseruas iram, & à Deo quæris propitiatio-
nem? Et ipse in hominem similem tibi non habes mi
sericordiam, & Deum pro peccatis exuras? Hoc au-
tem alio in loco ipse Dominus apertissimè manife-
stat , proferens serui illius debitoris exemplum, cui
plurimum debenti, rogatus dominus debitum om-
ne concesserat, qui cum post indultum debitum cõ-
seruo suo debẽti sibi nollet ipse dimittere in carcerẽ
E traditus, & damnatus in pœna est. *Dehinc ait: Et ne in-
ducas nos in tentationem, sed libera nos à malo.* Tentationis *Tentatio-*
huius duplex ratio, & causa diuersa est, quia aliis per *nis ratio*
peccatum tentatio infertur ad emendationem , aliis *duplex.*
ad fidei probationẽ , aliis infertur ad gloriã, secundũ
quod beatus Iacobus in Epistola sua testatus est di- Iacob.1.
cens: Beatus qui substinuerit tentationem, quoniam Psal. 26.
beatus factus accipiet coronam vitæ, quam promit-
tit Deus iis qui eum diligunt . Non enim sic oramus
vt tentationem quam scimus esse vtilem penitus re
cusemus, dicente sancto Dauid : Proba me Domine,
& tenta me, vt e renes meos & cor meum. Cum e-
tiam sanctum Abraham sciamus per tentationem

perfectæ fidei gloriam cõsecutum, beatum quoque
1.Cor.12. Apostolum ad profectum fidei suæ traditum tentationibus legerimus. qui cum repelli à se tentationis autorem à Domino postularet, responsum est illi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Non ergo ne in toto tentemur oramus, sed ne suprà quàm virtus fidei patitur tentationi tradamur. Quod ipsum in alio libro Euangelij euidenter ostensum est, sic enim scriptum est: Et ne nos inferas in tentationem, quam sufferre non possumus.
Proœmiũ Apostolus quoque vt idipsum ostenderet, ita testatus est dicendo: Fidelis autem Deus, qui non patitur tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam transgressum, vt possitis tolerare. Et ideò non illam tentationem à nobis auferri, quæ esse potest vtilis deprecamur: sed illam, quæ ad fidei nostræ euersionem modum infirmitatis excedit. Et idcircò congruę, necessariè in fine orationis, etiam
Congruè ac necessariè. liberari nos postulamus à malo, qui fidem nostram diuersis tentationibus quotidie expugnare non desinit, à qua nos non immeritò quotidiana oratione
oppugnare deprecamur, ne immissionibus ipsius impediti, pręcepta diuina minimè possim⁹ implere. Vniuersa igi-
quo tur quæ fidei ac saluti nostræ sunt necessaria in hac breuitate orationis dominicæ continentur, dum professionem nominis paterni confitemur, dum significationem inesse in nobis ipsius nominis postu-
venire lamus, dum aduenire regnum Dei petimus, dum voluntatem ei⁹ in nobis fieri deprecamur, dum panem vel terrenum vel cœlestem, ad spem salutis nostrę quotidie exoramus, dum peccatorum veniam imploramus, dum grauem tentationem auferri à nobis oramus, postremò dum à malo nos liberari, qui est autor omnis peccati, indesinenter à Domino postulamus. Quod ipsum futurum olim per Esaiam spiritus sanctus prænunciauerat dicendo. Quoniam verbũ breuiatum faciet Dominus per vniuersum or
Rom.9. bem terræ. Vnde non immeritò sequitur. *Si dimiseritis omnibus peccata eorum, remittet vobis Pater vester qui est in cœlis delicta vestra. Si autem non remiseritis hominibus, nec Pater vester remittet vobis peccata vestra.* In hoc quod
Remitte. oramus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, sequitur Domini iusta sententia, qua ait: Si non remiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester remittet vobis, qui est in cœlis. Et idcircò vt de remittendis nobis peccatis Dominum confidenter orare possimus, ipsi prius in nobis peccantibus remittamus. Vnde & Salomon ait: Remitte proximo tuo peccata, & tunc tibi peccata soluentur. Quod si infideli animo ac perdurata mente, delinquentium in nos peccata teneamus, nos quoque peccatorum veniam accipere non mereri apertè Dominus manifestat, cui est honor, laus & gloria, vnà cum spiritu sancto ante omnia sæcula, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Deinde ait: *Cum ieiunatis, inquit, nolite fieri sicut Hypocrytæ tristes. Exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, perceperunt mercedem suã. Vos autem cum ieiunatis, vngite caput vestrum, & faciem vestram lauate, ne pareatis hominibus ieiunantes, sed Patri vestro qui est in abscõso, & Pater vester qui est in abscõso,*
Meritum *reddet vobis.* Sicuti in superioribus præceptis, ita quo
perfectæ fidei. que circa ieiunij obseruationem, ad perfectæ nos fidei meritum Dominus doctrinę suę mandatis instituit, vt non propter humanam gloriam, sicut hypocrytę faciunt, sed propter futuram spem soli Domino ieiunemus, à quo exspectamus humiliatis huius deuotę mercedem. Verùm qui ita ieiunant, vt magis hominibus quàm Deo placeant, habent quidem laborem de corporis afflictione, sed per inanem gloriam mercedem laboris apud Deum habere nõ possunt, quia cum solummodo, id est, causa religionis ac fidei agere debeant, humanæ potius laudis gloriam quærere malunt, & ideò ait Dominus: *Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam.* Et vnum quidem propositum videtur esse ieiunij, tàm eius qui Deo tantum deuota mente ieiunat, quàm etiam illius qui ieiunans hominibus placere desiderat, sed distãs gratia ieiunãtum. Quia quamuis vtriusque simile propositum videatur, atque ieiunij labor, non tamen idem fructus est, nec eadem retributio meritorum. Longe enim differt, ille, qui propter Deum ieiunat, ab eo qui propter homines ieiunare proponit, quia huic pro mercede laboris compensatio fit laudis humanæ, illi pro deuotione humilitatis meritum gloriæ in futuro seruatur. Sic quoque & orantium habitus, secundum propositum quidem non differre videtur, sed secundum animi fidem, & mentis affectum magna distantia meritorum est. Aliud est enĩ, vt superius dictum est, sub exspectatione humanæ laudis orare, aliud ad hoc tantum orare, vt orationis suæ à Deo retributore exspectet mercedem. Similis causa est, & circa omnem obseruantiam diuinæ religionis. Vnde non immeritò Dominus, omne studiũ laudis, atque humanæ iactantię, volens à nobis abesse, docet nos quemadmodum ipsi religioso animo ac deuota mente placeamus dicendo: Vos autem cũ ieiunatis, vngite caput vestrum, & faciem vestram lauate, ne pareatis hominibus ieiunantes, sed Patri vestro qui est in absconso, vt si fieri potest, opus ieiunij, & ipsius corporis atque animę afflictionem, vultus hilaritate velemus. Cuius rei exempla, etiam secundum historiam in sanctis pręterito tempore legimus pręostensa. Nam sanctissima Iudith, cum magno mœrore pro populo esset afflicta, post solennitatem triduani ieiunij, capite vncto & lota facie, ita in ęternę afflictionis tristitiam texit, vt simulato gaudio lętari hostibus videretur: ac sic Deum per lętitiam vultus ieiunium texit, ab hoste triumphum victorię reportauit. Similiter Hester sanctissima, dum lota facie, & capite vncto, post triduanum ieiunium Hester
intelligi à rege non potuit: Aman illum populi sui inimicum nequissimum interemit. Quid de Daniele ac tribus pueris dicemus? Qui in tanta abstinen- Dan.2.
tia, inter tot adolescentes qui cibis regalibus pascebantur, soli vultu cęteris gratiores inuenti sunt. Sed quia id secundum literam diximus, quid etiam secũdum spiritualem intelligentiam sentiendum sit debemus aduertere. In vnctione capitis misericordiam significari cognoscimus. Vnde vngere caput proximo, est misericordiam facere, quę misericordia in pauperem facta, refertur ad Dominum, qui caput viri secundum Apostolum intelligitur, ipso Domino dicente: Quamdiu vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis. In cuius misericordię vice, diuina retributione velut quodam oleo cœlesti perfundimur ab eo qui ait: Beati misericordes, quoniam ipsis miserebi- Matt.25.
tur Deus. Nouit hanc cœlestis olei in capite vnctionem etiam sanctus Dauid, cum dicit: Sicut vnguen- Psal.132
tum in capite, quod descẽdit in barbam. In facie verò lauanda, emundatio corporis, ac syncerę conscientię puritas significata cognoscitur. Vnde lauare faciem,

ciem, hoc est, ab omni sorde peccatorum, & squalo-
A re delicti & faciem cordis nostri, & ipsam conscien-
tiam mundam referre, vt verè lętitiam cœlestis gau-
dij, & hilaritatem sancti Spiritus in nobis habere
possimus. Ac sic fit, vt dum sub hac fidei deuotione
Deo potius quàm hominibus ieiunamus, à Deo, qui
occultorum est cognitor, accipiamus retributio-
nis mercedem. Hoc enim ait Dominus: Ne pareatis
hominibus ieiunãtes, sed Patri vestro, qui est in abs-
conso, & Pater vester qui est in absconso, reddet vo
bis. Si ergo vis caput semper vnctum gerere, & mun
dam faciem cordis habere, iuxta Domini dictum,
insiste fideliter operibus misericordiæ, insiste deuo-
Operibus tioni ieiunij, vt placere Domino merearis, cui est glo
bonis insi- ria in sæcula sæculorum, Amen.
B
stendum. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo &*
Deuotè ie *tinea exterminant, & vbi fures effodiunt, & inuolant.*
iunitis. *Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, vbi neque æru-*
go, neque tinea exterminant, & vbi fures non effodiunt nec
furantur. Vbi enim erit thesaurus tuus, illic erit & cor tuum.
Prohibet nos Dominus in terra thesaurizare, vbi om
nia infirma sunt & caduca. Contrarium est enim fi-
dei ac saluti, hos terrenos thesauros expetere, diui-
tias sæculi quęrere, facultates mundi sectari, quas
possunt & tineæ corrumpere, & ęrugo absumere,
& fures rapere. Quia quicunque magis in terra the
saurizare voluerint, quàm in cœlo, thesauros illos ę-
Matt.19. ternæ & cœlestis vitæ habere non possunt, dicente
C
1. Tim.6. ipso Domino. quoniam diues difficile intrabit in re
gnum cœlorum. Similiter & Apostolus: Nam qui
volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & mus-
Luc.12. cipulam diaboli. Recordemur illius diuitis, qui om-
Psal.38. nem gloriam suam in sæculi thesauris, atque in redi-
tuum suorum vbertate constituit. Qui cum propter
affluentiam frugum, de ampliandis horreis cogita-
ret, atque animæ suæ delitias opum, & securitatem
longę vitæ promitteret, non dicam subripiente fure
hæc quę congregauerat perdidit, sed ipsam animam
sub eadem nocte, cui thesaurizabat, amisit. Vnde nó
immeritò Dauid ipse testatus est, dicens: Thesaurizat
& ignorat cui congregabit ea. Cogitemus & illum
D
adolescentem, qui cum propè omnia pręcepta legis
impleſſet, quia thesauros magis terrenos habuit quã
cœlestes, vitæ æternæ thesauros obtinere nó potuit.
Psal.61. Et idcirco bene Dauid ait: Nolite sperare in iniquita-
te, & rapinas nolite concupiscere, diuitię si affluant,
nolite cor apponere. Quapropter vult nos Domi-
nus thesauros nostros non in terra, vbi perire pos-
sunt, sed in cœlo recondere, vbi nulla aduersa domi-
nantur, vbi fures non effodiunt, id est, Diabolus &
Angeli eius, nec ærugo exterminant, id est, peccata
dominantur. Quemadmodum autem hunc thesau-
rum in cœlo reponere debeamus, ipse Dominus in
Euangelio manifestat, dicendo ad illum adolescen-
E
Matt.19. tem: Vade, vende omnia quæ habes, da pauperibus
& habebis thesaurum in cœlo. Huiusmodi ergo the
sauros, qui ęterni sunt & incorrupti, qui perire non
possunt, per opera iustitiæ, per pietatis ac misericor-
diæ merita iubemur in cœlo recondere. In cœlo eñ
reconditur, quicquid secundum fidem Scripturæ in
Prou.19. vsum pauperum fideliter erogatur, dicente Scrip-
tura: qui dat pauperi, Deo fœnerat. Vnde & sub
Apostolis credentes memores, huius dominici prę-
cepti, thesaurizasse sibi inuenimus in cœlo, quia
venditis vniuersis rebus suis terrenos thesauros
ad regna cœlestia transtulerunt. Et ideo addi-
dit Dominus, dicens: *Vbi fuerit thesaurus tuus, ibi*
erit & cor tuum. Quia si in cœlo semper bonis operi-
bus thesaurizemus, vbi omnis spes & salus est no-
stra, vbi nobis vita ęterna reposita est, in terra licet
positi, cor tamen in cœlo semper habemus. Verum
non potest cor in cœlis habere, qui cupiditate sęcu-
li captus, thesaurizare sibi magis in terra maluerit.
Meritò & sanctus Apostolus etiam diuites sęculi, *1. Tim. 6.*
quemadmodum hunc thesaurum cœlestem conse-
qui possint, hortatur, dicens: Diuitibus huius sęculi
pręcipe, non superbè sapere, neque ponere in incer-
tum diuitiarum spem suam, sed in Deum viuum, qui
præstat nobis omnia abundanter ad fruendum. Be-
ne faciant, diuites sint in operibus bonis, facilè tri-
buant, communicent, thesaurizent sibi in futurum
vt apprehendant veram vitam, ab eo qui autor est
vitę, & immortalitatis ęternę, cui est laus & gloria
in sęcula sęculorum, Amẽ. Deinde ait: *Lucerna, inquit,*
corporis tui est oculus tuus. Si ocul⁹ tu⁹ simplex est, totum cor
pus tuũ lucidũ est. Si autẽ oculus tuus nequã est, totũ corpus *erit.*
tuum tenebrosum est. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ
sunt, tenebrę ipsæ quantæ sunt. Lucerna corporis sensus
mentis & fides cordis intelligitur. Quę si in nobis
pura & lucida fuerit, sine dubio omne corpus no-
strum illuminat. Idcirco autem lucerna in compara
tione fidei ponitur, quia sicut lucerna incedentiũ in *Lucerna*
nocte gressus illuminat, ne aut in foueas, aut in offẽdi *compara-*
cula quęque ambulantes incurrant, ita in hac sęculi *tur fides.*
nocte, splendor fidei omnes vitę nostrę gressus, prę-
eunte lumine veritatis illuminat, ne aut in foueas
peccatorum, aut in offendicula diaboli incidamus.
Hoc est ergo quod ait Dominus: Lucerna corporis
tui est oculus tuus. Si oculus tuus simplex est, totum
corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus ne-
quam est, totum corpus tuum tenebrosum est. O-
stendens, quia si hęc fides nostra, quę lucerna corpo
ris, vel oculus significatur, in nobis aut peccatorum
tenebris aut perfidię obscuritate cæcetur, sine du-
bio, omne corpus nostrum obscurum tenebrosum-
que redditur. Quod ipsum S. Ioannes ostendit, di-
cens: Deus lux est. Et qui charũ habet fratrẽ suũ, in lu *1. Io. 1.*
mine manet, ipse est in lumine. qui autẽ odit fratrẽ
suũ, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit v-
bi ambulat, quia tenebrę occęcauerũt oculos eius. Et
si hoc de eo qui fratrem suum odit, secundum dictũ
Ioannis intelligitur, in quibus tenebris hęreticus de
moretur, qui amiſſo lumine catholicę veritatis, per-
fidus ac blasphemus existit, debemus aduertere.
Et ideo ait Dominus: Si lumen, inquit, quod in te est, tenebræ
sunt, tenebrę ipsæ quantæ sunt? In eo scilicet, qui verita-
tem in mendacium, & fidem in perfidiam demuta-
uerit. Alio autem sensu, oculum corporis, quod est
membris omnibus pulchrius ac preciosius, Episco-
pum aduertimus significarum, qui clara fidei suę ac
doctrinę pręedicatione, velut oculus quidam, Eccle-
się corpus illuminat. qui si per simplicem fidem ac
sanctam conuersationem, Catholicus & fidelis do-
ctor extiterit, potest populus cui pręest, doctrinę ac
formę ipsius exemplo in lumine semper veritatis
manere. Verum si is qui lumen cęteris pręebere vide-
tur, per prauam fidem, aut per turpem conuersatio-
nem nequam & perfidus doctor extiterit, sine du-
bio, vitę ac perfidię suę exemplo totum corpus po-
test tenebrosum efficere. Vnde non immeritò de ta-
li oculo Dominus dicit: Si lumen quod in te est, te-
nebrę sunt, tenebrę ipsę quantę sunt? Hoc est, si lu-

iusmodi doctor, qui lumen fidei ex se prębere cęteris debet, per hęresim occæcatus tenebrosus extiterit, quantę in populo illo possint esse tenebrę peccatorum, debemus aduertere. Et addidit: *Nemo potest duobus dominis seruire. Aut enim vnum odiet, & alterum amabit, aut vnum patietur, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire & mammonæ.* Non posse vnumquemque nostrum duobus dominis seruire, id est, Deo & diabolo, Dominus manifestè declarat. Et Deus quidem quamuis Dominus omnium sit, quia omnia ab ipso creata sunt, & in omnibus ipse dominetur, potestate, virtute, natura, bonum tamen præcipuè Dominus esse dignatur, qui Dominum ac Deum suum conditorem vniuersitatis cognoscentes, præcepta eius fideli seruitute custodiunt. Diabolus verò horum tamen Dominus intelligitur, quos à vero Domino ac parente seducens per peccatum, nequissimę suæ subiugat seruituti, & quibus per iniquitatis suæ operam, illicito iure dominatur. Hac ergo de causa & ipse suo loco Dominus appellatur, quia huiuscemodi stultis hominibus per peccatum dominatur.

Io.8. Et idcirco scriptum est: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Sed quia iam per Dei misericordiam visitati, liberati de diaboli dominatione, verum Dominum recognouimus, à quo creati & redempti sumus, priori domino, id est, diabolo, qui nobis more tyrannico dominabatur, seruire prohibemur, vel potius auaritiæ & cupiditati, quam mammonam nuncupat, quę interdum etiam religiosas mentes captiuare consueuit. Vnde fugere ac vitare debemus cupiditatem pecunię, auaritiam sęculi, ne nos indignæ seruituti eius, vel diabolo, qui autor est auaritiæ subiugemus. Et hoc est quod ait Dominus: Nemo potest duobus dominis seruire. Aut enim vnum odiet, & alterum amabit, aut vnum patietur & alterum contemnet. Quia quicunque ex toto corde Dominum ac Deum suum diligit, necesse est diabolum cū suis actibus oderit, quia in dilectione manifestum est diabolum semper in execrationem haberi. Verū qui per iniqua opera peccatorum, mammonam vel diabolum diligit, faciendo ipsius voluntatem, Deum amare nō potest, cuius præcepta contemnit. Et ideò qui Deum diligit, seruus diaboli non potest nuncupari, cui iam ipse per fidem cœlestis gratiæ dominatur. Similiter & qui peccatis deseruiens, dominationi se diabolicę subdit, huiusmodi Deum habere Dominum non meretur. Et ideò ait Dominus: Non potestis Deo seruire & mammonæ. Ostendens nos nō posse & Deo seruire & diabolo, id est, Deo misericordiæ autori, & diabolo, mammonæ & auaritiæ dominatori.

2.Cor.6. Hoc & Apostolus ostendit, cum, dicit: Quę societas lucis ad tenebras? Mammona, id est, Diabolus qui autor est mammonæ. Ille nos ad misericordiam prouocat, hic ad auaritiam. Ille ad vitam, hic ad mortem. Ille ad salutem, hic ad perditionem. Cui de duobus obtemperare debemus? Ei vtique qui nos ad vitam inuitat, non ei qui nos tradit ad mortem. *Huic tractatui finis deesse videtur. Quod verò sequitur, fragmentum est tractatus alterius, eiusdem Chromatij, qui nondum totus in lucem prodiit.*

Matth.3. Quapropter respondens Dominus Iesus dixit ei: Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Iesus igitur ad consummanda legis omnia sacramenta, vt baptizaretur à Ioanne, à Galilæa in Iordanem descendit. Sed Ioannes Deum suum per Spiritum sanctum recognoscens, cuius ne calceamenta quidem dignum se fuisse portare professus, implere quod iubebatur,

A excusat, quia non credebat ei baptismum necessariū esse, quem sciret ad hoc venisse, vt baptismo suo mūdi peccata deleret, & idcirco baptizari se ab eo potius oportere testatur dicendo: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Tanquam si diceret: Ego homo sum, tu Deus: Ego peccator, quia homo, tu sine peccato, quia Deus. quid vis à me baptizari? Non recuso obsequium, sed ignoro mysterium. Ego peccatores baptizo in pœniten[illegible]n, Tu quid vis baptizari, qui non habes causam peccati? Immo potius quid vis baptizari vt peccator, qui venisti peccata tollere? Quid est ergo quod ait Ioannes: A te debeo ego baptizari, & tu venis ad me? quidam famuli sui fide-

B le seruitutis, sed dispensationis suę mysterium dicendo: Sine modo, sic. n. oportet nos implere omnem iustitiam, ostendens hoc esse omnem iustitiam, vt ipse Dominus & magister in salutis nostræ sacramentum compleret. Non ergo sui causa baptizari Dominus venit, sed causa nostri, vt impleret omnem iustitiam. Iustum est. n. vt quod quis docet alterum facere, prior incipiat. Quia igitur magister & dominus humani generis venerat, exemplo suo docere voluit quid esset faciendum, vt discipuli magistrum, serui Dominum, sequerentur. *Christus cur baptizatus.* Quia ergo nouum baptismum daturus erat, ad generis humani salutem, & remissionem peccati, prior ipse baptiza-

C ri dignatus est, non vt peccata deponeret, qui peccatum solus non fecerat: sed vt aquas baptismi sanctificaret ad diluenda peccata credentium. Nunquam. n. aquę baptismi purgare peccata credentium potuissent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. Ille ergo baptizatus est, vt nos lauaremur à peccatis. Ille tinctus est in aqua, vt nos à delictorum sordibus purgaremur. Ille lauacrum regenerationis accepit, vt nos ex aqua & Spiritu sancto renasceremur, Io.3. sicut ipse alio in loco ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Gal.3. Baptismum ergo Christi, ablutio est delictorū nostrorum, & renouatio est vitæ salutaris. Audi hoc

D ipsum Apostolum demonstrantem, cum dicit: Quotquot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Et addidit: Consepulti ergo illi estis per baptismum in mortem vt quemadmodum Christus surrexit à mortuis, sic & vos in nouitate vitę ambuletis. Per baptismum itaque peccato morimur, sed Christo conuiuimus, vitę pristinę sepelimur, sed nouę vitę resurgimus, vetusti hominis errore exuimur, sed noui hominis indumenta suscipimus. Impleuit ergo Dominus etiam in baptismo omnem iustitiam, quia ad hoc baptizari voluit, vt baptizaremur, ad hoc lauacrū regenerationis accepit, vt renasceremur in vita. Et baptizauit quidem Ioannes Dominum, ac Sal-

E uatorem nostrum, sed potius ille baptizatus à Christo est, quia ille aquas sanctificauit, hic aquis sanctificatus est, ille gratiā donauit, hic accepit, hic peccata deposuit, ille remisit, quia hic homo, ille Deus. Dei est enim peccata remittere, vt scriptū est: quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Et ideo ait Ioannes ad Christum. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Ioannes enim baptismo egebat, quia sine peccato esse non poterat: Verum Christus baptismo egere non poterat, quia peccata nō fecerat. vnde in baptismo illo Dominus ac Saluator noster primum Ioannis, dehinc totius mundi peccata purgauit. Et ideò ait, Sine modo, sic enim oportet nos implere

omnem

omnem iustitiam. Cuius baptismi gratia dudum mystice præostensa est, cum populus per fluuium Iordanis in terram promissionis inductus est. Sicut ergo tunc populo ad terram promissionis eundi per Iordanem via fuit Domino præcedente, ita nunc per easdem aquas fluuij Iordanis primum iter viæ cœlestis apertum est, per quod ad beatam illam terram promissionis, id est, promissionem regni cœlestis deducimur. Illis Iesus Filius Naue in Iordane dux fuit, nobis verus Iesus ChristusDominus per baptismum dux extitit salutis æternæ, vnigenitus Dei Filius, qui est benedictus in sæcula sæculorum, Amen, Dehinc

Matth. 3. Luc. 2. Mar. 1. sequitur: *Et baptizatus Iesus, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cœli, & vidit spiritum Dei descendentem quasi columbam, & ecce vox de cœlo dicens: Hic est filius meus dilectus in quo bene complacui.* Vt in Domini corporea natiuitate, ita quoque in baptismo eius omni admiratione digna, & maiestati eius congrua paruerunt.

Psal. 28. Cœli igitur, de aquis ascendente Domino, post baptismum paruerunt, sanctusSpiritus in habitu columbæ specie corporali descendit, testimonium Patris supra Filium deferés, vox etiam Patris statim de cœlis auditur, dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui. Cuius sacræ vocis auditum super aquas Dauid quoque ante prænunciauerat, dicendo: Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit. In hoc vtique, in quo vox paternæ maiestatis testimonium filio perhibens, quasi quoddam tonitru sonuit. Quis igitur hic contra fidem hæreticis locus est? quæ in hac patris professione blasphemandi occasio relicta est? cum etiam expressa proprietate verborum, sacramentum sit perfectæ Trinitatis ostensum. In mysterio enim baptismi & filius manens videtur in corpore, & Spiritus sanctus in C specie columbæ descendit, & vox Patris de cœlis auditur, vt Trinitatis vnitas declaretur, quia nec Pater sine filio intelligi potest, nec filius sineSpiritu sancto A cognosci. Vide igitur quale Patris de filio testimonium sit dicentis: Hic est filius meus. Suus vtique, nō per adoptionem gratiæ, neque per religionem creaturæ, vt hæretici volunt, sed sui proprietate generis & veritate naturæ. Multi enim sanctorum filij Dei dicuntur, & sunt, sed hic sine compassione vnusDeo Patri filius vnigenitus, & verus, & proprius, non aliunde quam de Patre natus. Quia tàm verus Pater Pater est, & Deus est, sicuti etiam verus filius, filius est, quàm verus & Dominus est. Perfecta ergo fides est Trinitatis ostensa, cum & Pater Christum Dominum, ac Deum nostrum, filium suum esse testatur, & Spiritus sanctus, id est, Paracletus in tanto fidei sacraměto Patri filioq; cōiungitur, vt Verū patrē, verū Filium, verum etiamSpiritum sanctumcrederemus, tres personas, sed vnam diuinitatemTrinitatis, vnāque B substantiam. Hæc transitoriè de Trinitatis mysterio dicta sunt. Verum quia omnia quæ pro nobis Dominus egit, in sacramentum salutis nostræ ostensa cognoscimus, in eo quod baptizato Domino cæli aperti sunt, Idem monstratur, quia renatis in baptismo, cœlorum regna paterent, quæ nobis Filius Dei in corpore ad cœlum ascendens primus apeuit. Vnde & statim in eo quod sanctus Spiritus in specie columbæ descendit, & vox Patris de cœlis auditur, dicentis: Hic est Filius meus. In quo cœleste mysterium, & saluris nostræ ordo reuelatur, quia per salutare baptismum aquæ essemus & filij Dei futuri, & donis sancti Spiritus munerandi, per quem est Patri, & filio laus & gloria, in sæcula sæculorum, Amen.

D. ALCHIMI AVITI VIENNENSIS ARCHIEPISCOPI.

D. ALCHIMI AVITI VIENNEN. ARCHIEPISC. VITA EX GENNADIO, ADDONE, ET ALIIS.

Alchimo Auito pater fuit Isycius vir primum senatorij ordinis, deinde in Episcopum assumptus: Mater Audentia, quemadmodum ipse in libel. de consolatoria virginitatis laude ad sororem Fuscinam ostendit: frater Apollinaris Valentinen. Episcopus miraculis adhuc viuens celeberrimus. Auitus igitur à puero humanis literis apprimè & supra quàm illa ætas Vuandalorum & Gothorum incursionibus prope infecta ferre posset, institutus, quum illi amplissimum alioqui & locuples maneret patrimonium, valefacto mundo monasticen professus est in cœnobio Diuorum Petri & Pauli ad vrbis Viennen. mœnia: Inde patri Isycio in Episcopatu succedens, totum se aduersum sui temporis hæreses contulit. Primum enim Gundebaldum Burgundionum regem in Arrianorum hæresim lapsum in Catholicæ Ecclesiæ consensionem restituit. Deinde eius hortatu aduers. Arrianam factionem quæ Aphricam omnem cum Sardinia, ac magnam partem Gallias & Italias occupauerat, Dialogos aliquot, & aduersum Nestorianos, Eutychianos, Sabellianos libellos duos conscripsit. Et cum Faustus ex abbate Lyriensis monasterij apud Regiū Galliæ Episcopus factus, in Pelagij errorem (vt Ado Viennen. refert) lapsus esset, asserens liberi arbitrij illuminationem, virtutem, non à Christo sed natura esse, aduersus hunc errorem librum edidit. Epist. lib. 9. scripsit, ad imperatores, reges, populos, & diuersas personas. Libellum quoque de subitanea pœnitentia. Homil. libros plures & poemata varia, è quibus sequentia tantum superant opuscula. Nec dubito reliqua ab Arrianis aliisque hæreticis aduersum quos scripserat, asportata esse, quorum insaniam & furorem sæpè expertus est, plērumque illorum insidiis ad mortē vsque & exilium periclitatus. Nam id ætatis imperatorum, regum, principumque animos ferè occupauerant hæretici. Valebat autē Auitus, & scribendi & extemporanea dicendi declamandique facultate egregiè, ferunt nonnulli extare longè plures tanti viri lucubrationes apud Pictauos & Ianuenses, quos obsecro vos lectores optimi, siquando in manus vestras venerint, tanto fructu publicam vtilitatem ne frustremini. Quanta verò & pietatis & eruditionis fuerit, Alchimus, abundè testatur vetustum & elegans in eius commendationem epitaphium, quod idcirco adiungi curauimus.

EPITAPHIVM DIVI ALCHIMI AVITI VIENNENSIS ARCHIEPISCOPI.

Qvisquis mæstificum tumuli dum cernis honorem
Cespite concludi, totum deflebis Auitum,
Exue solicitas tristi de pectore curas.
Nam quem plena fides, celsa quem gloria mentis,
Quem pietas, quem larga manus, quem fama perennat,
Nil socium cum morte tenet: quin prospice sancti
Gesta viri: primum florescens indole quanta
Spreuerit antiquos dimisso stemmate fasces,
Maturum teneris animum dum præstat in annis:
Et licitum mundi voti virtute relegat.
Nec mora: pontificis sic digna insignia sumit,
Augeat vt solito fœlicia cœpta laboris:
Nec tamen ob summi culmen tumefactus honoris
Erigitur, seque ipse alius plus æstimat: immò
Subiicitur magnus, seruat mediocria summus,
Distribuit parcus, pascit ieiunus, amando
Terret, & austeris indulgentissima miscet.
A *Cunctantes suasu iuuit, solamine mæstos,*
Iurgia dissoluit, certantes fœdere iunxit.
Dissona veridicam inficiunt quæ dogmata legem,
Hortatu, ingenio, monitis, meritisque subegit.
Vnus in arce fuit quoquolibet ordine fandi,
Orator nullus similis, nullusque Poeta,
Clamant quod sparsi per crebra volumina libri.
Qui vixit, viuit perque omnia secula viuet.
Claruit Zenone & Anastasio imperatoribus, anno domini quingentesimo, sepultus in monasterio Diuorum Petri & Pauli apud senatoriam Viennensium vrbem.

DIVI ALCHIMI AVITI, VIENNENSIS ARCHIEPISCOPI,

LIBER PRIMVS DE INITIO MVNDI, ET PRIMORVM parentum creatione.

CAPVT PRIMVM.

Originalis peccati effectus.

QVod varij eueniunt humana in gente labores,
Vnde breuem capiunt mortalia tempora vitam:
Vel quod polluti vitiantur origine mores,
Quos aliena, premunt priscorum facta parentum:
Addatur quanquam nostra de parte reatus,
Quodque etiam amisso dudum peccatur honore,
Adscribam tibi prime pater: qui semine mortis
Tollis succiduæ vitalia germina proli.
Et licet hoc totum Christus persoluerit in se,
Contraxit quantum percussa in stirpe propago:

Peccatum originale.

Attamen auctoris vitio, qui debita lethi
Instituit, morbosque suis, ac funera misit,
Viuit peccati moribunda in carne cicatrix.

Terra & aquarum diuisio. Gen. 1.

Iam pater omnipotens librantis pondere verbi
Vndique collectis discreuerat arida lymphis,
Littoribus pontum, constringens, flumina ripis,

Solis & Lunæ creatio. Gen. 1.

Et proprias monstrans educto lumine formas,
Cedebat iam obscura dies: variòque colore
Plurima distinctum pingebat gratia mundum:
Temporibus sortita vices: tum lumina cœlo
Fulsere, alterno solis lunæque meatu.
Quin & sidereus nocturno tempore candor
Temperat horrentes astrorum luce tenebras.

Omnium germinantium creatio. Gen. 1.

Actutum suaui producens omnia fœtu,
Pulchra repentino vestita est gramine tellus.
Accepere genus sine germine iussa creari:
Et semen voluisse fuit. Sic vbere verbi
Frondescunt syluæ: teneris radicibus arbor
Durauit vastos paruo sub tempore ramos.

Ipse dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt. Psal. 148

CAPVT II.

Brutorum creatio. Gen. 1.

PRotinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vacuum discurrunt bruta per orbem.
Elatę in cœlum volucres, motuque citato
Pendentes secuere vias, & in aere sudo

Auium creatio. Gen. 1.

Præpetibus librant membrorum pondera pennis.
Post etiam claudi vasto sub gurgite pisces
Respirant lymphis, flatusque sub æquore ducunt:

Piscium creatio. Gen. 1.

Quæque negant nobis, illis dant humida vitam.
Nec minus in pelago viuiscunt grandia cete:
Accipiuntque cauis habitacula digna latebris.
Et quę monstra solet rarus producere pontus
Aptat ad informes condens solertia formas.
Quodque hominum falso credit mens nescia fœdum
Per propriam speciem natura iudice pulchrum est.

CAPVT III.

B ERgo vbi completis fulserunt omnia rebus
Ornatuque suo perfectus constitit orbis:
Tum pater omnipotens ęterno lumine lętum
Contulit ad terras sublimi ex ęthere vultum
Illustrans quodcunque videt: placet ipsa tuenti
Artifici factura suo, laudatque creator
Dispositum pulchro quē condidit ordine mundum
Tum demum tali sapientia voce locuta est,
En præclara nitet mundano machina cultu.
Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
Quid iuuat vlterius nullo cultore teneri?
Ergo longua nouam ne fœdent ocia terram,

Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Gen. 1.

Nunc formetur homo, summi quem tangat imago
Numinis, & nostram, celso donatus honore,
C Induat interius formosa mente figuram,
Hunc libet erectis sublimem incedere plantis:
Qui regat æterno subiectum pondere mundum,
Bruta domet, legem cunctis & nomina ponat,
Astra notet, cœlique vias & sidera norit:

Potestas homini à Deo concessa.

Discat & inspectis discernere tempora signis:
Subiiciat pelagus sæuum, ingenioque tenaci
Possideat quęcunque videt: cui bestia frendens
Seruiat, & posito discant mansueta furore
Imperium iumenta pati: iussique ligari
Festinent trepidi consueta in vincla iuuenci.
Quodque etiam natura hominis sublimior extet,
Incipiat rectos in cœlum tollere vultus:
Factorem quęrat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longæuo in tempore vitam.

CAPVT IIII.

Adæ formatio.

D HÆc ait, & fragilem dignatus tangere terram,
Temperat humentem consperso puluere limū:
Moliturque nouum diues sapientia corpus.
Non aliter quàm opifex diuturno exercitus vsu
Flectere laxatas, per cuncta sequacia ceras:
Et vultus complere rudes, aut corpora gypso
Fingere, vel segni speciem componere massa.
Sic pater omnipotens victurum protinus artuum
Tractat, & in lento meditatus viscera cœno.

Caput.

Dehinc arcem capitis sublimi in vertice signat,
Septiforem vultum rationis sensibus aptans,

Quinque sensus.

Olfactu, auditu, visu, gustuque potentem.

Tactus

Tactus ad hæc, solus toto qui corpore iudex
Lingua. Sentiat, & proprium spargat per membra vigorem.
Flexilis arctatur recauo sic lingua palato,
Pressus vt in cameram pulsantis verbere plectri
Pectus, Percusso resonet modulatus in aëre sermo.
brachia et Ex in succidnum porrecto in corpore pectus
manus. Spargit ramosas post brachia fortia palmas.
Venter. Succedit stomacho medius, qui tegmine molli
Inter vtrumque latus foueat vitalia venter.
Diuiduam partem femur excipit, aptius vt se
Femur. Alternus moueat duplicato poplite gressus.

CAPVT V.

AT parte ex alia fingit quam conditor idem.
Ceruix. Occipit submissa suo descendere ceruix
Incipit, & vastos compagibus addere neruos.
Dorsum. Spina rigens crebris inter commercia nodis.
Diffundit duplicem costarum ex ordine cratem.
Pars interna nouus vitæ formatur ad vsus.
Cor. Viuifico primum cordi vitalia tegmen
Naturale parant, plagam ne sentiat vllam.
Massaque congestis pendens absconditur extis.
Pulmo. Additur & tenui pascendus ab aere pulmo:
Vt concepta trahens lenti spiraminis flatus,
Accipiat reddens reddat quas sumpserat auras.
Perque vices crebro pellatur anhelitus haustu.
Dextra tenet iecoris vegetandum sanguine fontem:
Quo clausum venæ spargunt per viscera flumen.
Læua in parte lien mansura sede quieuit:
Qua crines perhibent vnguesque recrescere sectos.
Nec concisa doleot, quæ 100s argumenta resumūt,
Et viuunt, sensuque carent in corporis vsu.

CAPVT. VI.

POstquàm perfectæ iacuit nouitatis imago.
Formarumque lutū speciē peruenit in omnem:
Vertitur in carnem limus, durataque moles.
Medulla. Hinc dura è mediis traxerunt ossa medullas
Visceribus lunæ augendas crescentis ad instar.
Inseritur venis sanguis, viuóque caloré
Sanguisin Inficit ora rubor, toto tum corpore pallor
venis. Pellitur & niueos depingit purpura vultus.
Inde vbi perfectis consuescit viuere membris
Anima Totus homo, & fumant calefacta vt viscera solam
creatio. Expectant animam: puro quam fonte creator
Promit & erectos recturam mittit in artus.
Nam lenem suaui flatum profundit ab ore,
Inspiratque homini: quem protinus ille receptum,
Attrahit: & crebri discit spiraminis auras.

CAPVT VII.

POstquam nascentem solers prudentia sensum
Imbuit, & puro rationis lumine fulsit:
Surgit: & erectis firmat vestigia plantis.
Tum varias cœli species, mundíque figuras
Mirantem, tali compellat voce creator.
Hæc quæ mundani coram pulcherrima cultus
Ornamenta vides, ornatum extensa per orbem,
Solus habe: solusqoe prior dominare fruendo.
Tu mihi, cuncta tibi famulentur: maximus ordo
Te parere pio tibi qui dedit omnia patri.
Noo species vllę nec numina vana colantur:
Non quę vel cœlo sublime nonumque coruscant:
Non quæ vel terris viuunt formata vel vndis:
Nec quod forte premens prohibet natura videri:
Vsibus ista tuis, noo cultibus esse memento.
Præcellis factis, factorem pronus adora.

CAPVT VIII.

Interea sextus noctis primordia vesper
A Retulit, alterno depellens tempore lucem.
Dumque petunt dulcem spirantia cuncta quietem, *Gen. 2.*
Soluitur è somno laxati corporis Adam.
Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
Misit, & immenso tardauit pondere sensus:
Vis vt nulla queat sopitas soluere mentes:
Non si forte fragor securas verberet aures:
Nec si commoto cœlum tunc intonet axe:
Quin nec pressa suam rupissent membra quietem.
Tunc verò cunctis costarum ex ossibus, vnam *Eua formatio.*
Subducit leuo lateri, carneoque reponit.
Hinc pulchro erigitur genialis forma decore,
Inque nouum subito procedit fœmina cultum.
B Quam Deus æterna coniungens lege marito,
Coniugiis pensat fructu dispendia membri.
Istius indicium somni mors illa secuta est, *Somnus Adæ Christi mortē præfiguranit.*
Sponte sua subiit posito quam corpore Christus.
Qui quum passurus ligno sublimis in alto
Penderet, nexusque & culpas penderet orbis:
In latus extensi defixit missile lictor.
Protinus exiliens fluxit cum sanguine lympha:
Qua viuum populis iam tunc spondente lauachrū,
Fluxit martyrium, simul & baptismatis vnda.
Inde resurgenti cœlestiaque astra petenti
De Lateris membro surgens Ecclesia nupsit.
Principio rector tanti sacrare figuram.
C Disponens vincli, hoc nectit connubia verbo.
Viuite concordi studio, mundumque replere:
Crescat longęuum fœlici semine germen:
Non annis numerus, vitę nec terminus esto.
Progeniem sine fine dedi, quam tempore toto
Aspicies, generi primus qui poneris auctor.
Porrò nepos ductus spargens per secla nepotes
Viuentes numeret proauos: inque ora parentum
Ducant annosos natorum pignora natos.
Tum lex coniugij toto venerabilis æuo
Intemerata sub seruabitur ordine cunctis.
Fœmina persistat de semine sumpta virili *Matrimony lex. Gen. 2.*
Coniugio seruare fidem: nec separet alter
D Quod iungit, sociatque Deus, cum patre relinquat
Et matrem, iusto constrictus amore maritus.
Nec iam vllos propter rumpant hęc vincla parētes:
Vita sed amborum carnem teneatur ad vnam.
Taliter ęterno coniungens fœdere vota
Festiuum ducebat hymen, castóque pudori
Concinit Angelicum iuncto modulamine carmen.
Pro thalamo paradisus erat, mundusque dabatur
In dotem: & lætis gaudebant sidera flammis.

CAPVT IX.

EST locus Eoo mundi seruatus in axe
Secretis natura tuis: vbi solis ab ortu
Vicinos nascens aurora repercutit Indos.
E Hic gens ardentem cœli subteriacet axem,
Quam candor feruens albenti ex ęthere fuscat.
Huc semper lux pura venit, cœloque propinquo
Natiuam seruant nigrantia corpora noctem.
Attamen in terris splendentia lumina membris
Captiuo fulgore micant: visuque nitente
Certior accrescit pullatis vultibus horror.
Cæsaries incompta riget, quæ crine supino
Stringitur, vt refugo careat frons nuda capillo.
Sed quidquid magnum nostros defertur ad vsus
His totum natura dedit telluris opimæ.
Quidquid odoratu pulchrum est, adlabitur inde.
Concolor his ebeni piceo de fomite ramus

Surgit,& hic eboris munus quod porrigit orbis
Informis pulchros deponit belua dentes.
Paradisus terrestris. Ergo vbi transmissis mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia iungere cœlo:
Lucus inaccessa cunctis mortalibus arce
Permanet,ęterno conclusus limite:postquam hic
Decidit expulsus primęui criminis auctor.
Proque reis digne fœlici ab sede reuulsis
Cœlestes hęc sancta capit nunc terra ministros.
Non hic alterni succedit,temporis vnquàm
Bruma,nec ęstiui redeunt post frigora soles,
Excelsus calidum quum reddit circulus annum:
Vel densante gelu canescunt arua pruinis:
Hic ver assiduum cœli clementia seruat,
Turbidus auster abest,semperque sub aëre sudo
Nubila diffugiunt iugi cessura sereno.
Nec poscit natura loci,quos non habet imbres:
Sed contenta suo donantur germina rore.
Perpetuo viret omne solum,terręque nitentis
Blanda nitet facies:stant semper collibus herbę
Arboribusque comę:quę quum se flore frequenti
Diffundant,celeri solidant sua germina succo,
Nam quidquid nobis toto nunc nascitur anno,
Menstrua maturo dant illic tempora fructu.
Lilia perlucent nullo flaccentia sole:
Nec tactus violat violas,roseumque ruborem.
Seruans perpetuo suffundit gratia vultu.
Sic quum desit Hiems,nec torrida ferueat Aestas,
Fructibus Autumnus,Ver floribus occupat annum.
Hic quæ donari mentitur fama Sabęis
Phœnix. Cynnama nascuntur,viuax quæ colligit ales
Natali quum fine perit,nidoque perusto
Succedens sibimet quęsita morte resurgit:
Nec contenta suo tantum semel ordine nasci
Longa veternosi renouatur corporis ętas:
Incensamque leuant incendia crebra senectam.
Illic desudans fragrantia balsama ramus,
Perpetuum promit pingui de stipite fluxum.
Tum si forte leuis mouit spiramina ventus,
Flatibus exiguis,leniique impulsa susurro,
Diues sylua tremet foliis,& flore salubri:
Fons ascendebat de terra. Gen.2. Qui sparsus terris suaues dispensat odores.
Hic fons perpetuo resplendens gurgite surgit.
Talis in argento non fulget gratia:tantam
Nec chrystalla trahunt nitido de frigore lucem.
Negligit hic virides riparum margo lapillos:
Et quas miratur mundi iactantia gemmas,
Illic saxa iacent:varios dant arua colores,
Et naturali campos diademate pingunt
Eductum leni fontis de vertice flumen
Quatuor in largos confestim scinditur amnes:
Euphratem Tygrimque vocant,qui limite certo
Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.
Tertius inde Geon,Latio qui nomine Nilus
Dicitur ignoto cunctis illustrior ortu:
Cuius in Aegypto Lenis perlabitur vnda,
Ditatura suam certo sub tempore terram:
Nam quoties tumido perrumpit fluminę ripas
Alueus,& nigris campos perfundit arenis:
Vbertas laxatur aqua,cœloque vacante
Terrestrem pluuiam diffusus porrigit amnis.
Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor nauigat agros.
Inque locum pecorum viridantis ingere campi,
Succedunt nantes aliena per æquora pisces.
At postquam largo fœcundans germina potu
Lympha maritauit sitientis viscera terræ,
A Regreditur Nilus,sparsasque recolligit vndas,
Fit fluuius pereunte lacu,coguntur in alueum
Ad ripam effrenes conclusis fluctibus vndæ.
Donec diuiduum spargens per deuia finem
Gurgite septeno patulum pertendit in æquor.
Quur autem perhibens latitare ex omnibus vnum
Fontem Nile tuum? nam qui nesciris ab ortu
Non solus sed quartus eras,diffusus ab vllo
Despicit excelso qui flumina cuncta meatu:
Ipsius atque patet pelagi supereminet omnes
Quas mõtes,q̃s plana vomũt quas nubila lymphas.
Quartus dehinc physon quẽ nominat India gãgem
Motus odorifero quoties qui vertice creuit, *Ganges*
B Deciduas pulchro quas spargunt flamina luco
Prælambens furatur opes,& gurgite nostrum
Ducit in exilium:nam ripa largus vtraque est.
Amnibus vtque istis enodes ferre papyros
Aut scirpos algasque leues deducere mos est:
Excrementa trahens magnus sic ditia Ganges
Hoc etiam donat mundo quod proiicit alueo.

CAPVT X.

INterea primi summus quos iunxerat auctor
In Paradisiaca ponuntur sede parentes:
Queis rector tali proponit præmia lege.
O summum factoris opus,quos sola creauit
Nostra manus,nasci quum cętera voce iuberem:
C Aspicitis quanto pulcherrimus vbere lucus *Gen.2.*
Diuitiis tumet immensis:hæc cuncta dabuntur
Ad vestros sine fine cibos,hinc esca petatur, *Ex omni*
Sumite concessas fruges,& carpite poma. *ligno pa-*
Hic operis dulci studio secura quiescat, *radisi co-*
Delitiisque fruens longęuo in tempore vita. *medes, de*
Est tamen in medio nemoris:quæ in ceruitis arbor, *ligno au-*
Notitiam recti,prauique in germine portans: *tem scien*
Huius ab accessu vetitum restringite tactum: *tia boni et*
Nec vos forte premat temeraria discere cura *mali ne co*
Quæ prohibet doctor:melius nescire beatis *medas, in*
Quod quæsiisse nocet: testor quem fecimus orbem *quocun-*
Quod si quis vetitum decerpat ab arbore pomum: *que enim*
D Audax commissum mortis discrimine peodet. *die come-*
Non immensa loquor:facilis custodia recti. *deris ex*
Seruatur vitam,mortem temerator habebit. *eo, morte*
Accipiunt iuuenes dictum,lętique sequuntur, *morieris*
Spondentes omni seruandam tempore legem. *Gen.2.*
Sic ignara mali nouitas,nec conscia fraudis
Incautas nulla tetigit formidine mentes.
At pater instructos sacrata in sede relinquens
Lætus in astrigeram cœli se sustulit aulam.

Finis libri primi.

LIBER SECVNDVS DE PRIMORVM parentum transgressione.

E
CAPVT I.

VItur interea venturi nescia casus
Libertas secura bonis: fruiturque beata
Vbertate loci:largos hinc porrigit illis
Tellus prompta cibos: fruticis quin semper opimi
Sumitur alternos tenui de cespite fructus.
Nam si curuati fœcundo pondere rami
Mitia submittunt sublimi ex arbore poma:
Protinus in florem vacuus turgescere palmes
Incipit:inque nouis fructum promittere gemmis.
Iam si prædulces delectat carpere somnos:
Mollibus in pratis,pictáque recumbitur herba.

Quum.

Quumque voluntati sacrum nemus offerat omnes
Delitias, opibusque nouis se præbeat amplum:
Hinc suauea epulas capiunt, escamque requirunt:
Quanquam nulla fames cogit, nec lassa fouendo
Indigus hortatus compleri viscera venter.
Et nisi concessum libuisset noscere pastum
Esuries ignota cibos non posceret vllos:
Nulla famescentem fulcirent pabula vitam.
Intereanondum transgressi iussa parentes
Corpora nuda vident: nec se inter cernere nudos
Dispudet: ipsa rudis fœdum nil sentit honestas.
Non natura hominis, vicium sed causa pudori est.
Nam quæcunque bonus formauit membra creator
Quur pudibunda forēt? neque eñ summi añ relicta
Iussa Dei, quidquam conspectu turpe: sed ipsa
Tunc mens intactos seruabat candida visus:
Quin & talis erat naturæ gloria primæ
Angelicæ qualis narratur gloria vitæ
Sidereas habitare domos: qualemque redemptis
Spondet reddendā mortis post tēpora Christus:
Luc. 20. Queis neque coniugium curæ, nec fœdere turpi
Miscuerit calidos carnalis copula sexus.
Quando aberit gemitus, luxus, metus, ira voluptas,
Fraus, dolor, atque dolus, mœror, discordia, liuor,
Nullus egens, nullus cupiens, sed pace sub vna
Sufficiet cunctis sanctorum gloria Christus.

CAPVT II.

His πρωτοπλάστων sensum primordia sacra
Continuere bonis: donec certamine primo
Vinceret oppressos fallacem culpa per hostem.
Angelus hic fuerat dudum. sed crimine postquam
Succensus proprio tumidos exarsit in ausus,
Se fecisse putans, mox tanquam conditor esset
Ipse sui, rabido concepit corde furorem:
Esai. 14. Auctoremque negans, diuinum consequar (inquit)
Nomen, & æternam ponam super æthera sedem,
Excelso similis, summis nec viribus impar.
Talia iactantem præcelsa potentia cœlo
Iecit, & erectum prisco spoliauit honore:
Quique creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primas venturo pendet sub iudice pœnas.
Illum quandoquidem grauior sententia punit
Quem mirum cecidisse putes: nam crimen aceruat
Auctor, in ignaro minor est peccante reatus.
Durius idque malum quod maior fecit habetur.
Sed quod viuaces pertendit in abdita sensus,
Quodque futura videt, rerumque archana resignat
Angelici feruens superest natura vigoris.
Horrendum dictu, signisque notabile monstrum:
Nam quidquid toto dirum committitur orbe
Iste docet, scelerumque manus ac tela gubernat:
Pugnat & occultus, per publica crimina latro.
Et nunc sæpè hominum, nunc ille in sæua ferarum
Vertitur ora, subinde nouos mutantia vultus.
Alitis interdum subito mentita volantis
Fit species: habitusque iterum confingit honestos.
Rursum etiam apparens formoso in corpore virgo
Illicit ardentes obscœna in gaudia visus:
Sæpe etiam cupidis argentum immane coruscat,
Accenditque animos auri fallentis amore,
Delusos fugiens vano phantasmate tactus.
Nulli certa fides constat, vel gratia formę:
Sed quo quemque modo capiat teneatve nocendo
Opportuna dolis, clausæque accommoda fraudi
Sumitur exterior simulata mente figura.
Maior adhuc etiam sæuo permissa potestas.

Tersanctum vt vincat, dudum collata creato.
A Sic natura valet, sectam quam condidit auctor:
Sed post ad prauos subuersor transtulit vsus.

CAPVT III.

Vidit vt iste nouos homines in sede quieta
Ducere fœlicem nullo discrimine vitam,
Et lege accepta Domino famularier orbis,
Subiectisque frui placida inter gaudia rebus: Diaboli inuidia.
Commouit subitum zeli scintilla vaporem:
Excreuitque calens in sæua incendia liuor.
Vicinum tunc forte fuit quum decidit alto
Tempus, & innexam traxit per prona cateruam:
Hoc recolens, casumque premens in corde recentē,
Plus doluit perusse sibi, quod possidet alter.
B Tunc mixtus cum felle pudor sic pectore questus
Explicat, & tali suspiria voce relaxat.
Proh dolor, hoc nobis subitum consurgere plasma,
Inuisumque genus nostra creuisse ruina?
Me celsum virtus habuit, nunc ecce neglectus
Pellor, & Angelico limus succedit honori
Cœlum terra tenet, vilis compage leuata
Regnat humus: nobisque perit translata potestas.
Nec tamen in totum periit, pars magna retentat
Vim propriam, summaque cluit virtute nocendi.
Nil differre iuuat: iam nunc certamine blando
Congrediar, dum prima salus, experta nec vllos
Simplicitas ignaua dolos ad tela pauebit.
C Nam melius soli capientur fraude, priusquam
Fœcundam mittant ęterna in sęcula prolem.
Nil immortale è terra prodire sinendum est.
Fons generis pereat, capitis defectio membris
Semen mortis erit: pariat discrimina leti
Vitæ principium: cuncti feriantur in vno:
Non faciet viuum radix occisa cacumen.
Hæc mihi deiecto tantum solatia restant:
Si nequeo clausus iterum conscendere cœlos,
His quoque claudētur: leuius cecidisse putandū est
Si noua perdatur simili substantia casu.
Sit comes excidij, subeat consortia pœnæ:
Et quos prævideo nobiscum diuidat ignes.
D Sed ne difficilis fallendi causa putetur
Hæc monstranda via est, dudum quam sępè cucurri
In pronum lapsus: quæ me iactantia cœlo
Expulit, hæc hominem Paradisi è limine pellat.
Sic ait, & gemitus vocem clausere dolentis.

CAPVT IIII.

Fortè fuit cunctis animalibus altior astu,
Æmolus arguto callet qui pectore serpens: Genes. 3
Huius transgressor de cunctis sumere formam
Eligit, aërium statim sibi corpus adaptans:
Inque repentinum mutatus tenditur anguem.
Fit longa ceruice draco, splendentia colla
Depingit maculis, teretisque volumina dorsi
E Asperat, & squammis per terga rigentibus armat.
Qualis verè nouo primis quum mensibus ęstas
Pręmittit lætos post frigora pigra tepores
Euadit veterem renouatis motibus annum.
Sicca virescenti permutans germina fronde.
Sic prodit coluber lucenti pelle tumescens,
Et tandem egrediens terrarumque abdita linquens,
Præfert terribilis metuendum forma draconem.
Dira micant oculi: tum lumine visus acuto
Lætior optatum discit consuescere solem.
Nunc stridit blandum, crebro nunc carmine fauces
Ludunt, & trifidam dispergunt guttura linguam.

CAPVT V.

ERgo vt vipeream malesnada fraude figuram
Induit, & totum fallax processit in anguem:
Peruolat ad lucum:tum forte rubentia læti
Csrpebant iuuenes viridi de palmite mala.
Hic vetitus serpens firma ne mente virili
Nnn queat effuso subuertere corda veneno:
Arbnris in vetitæ spiris reptantibus altum
Pnrrigitur.tractumque suum sublimibus equans
Auditum facilem leni sic vnce momnrdit.
O fœlix,mundique decus pulcherrima virgo,
Ornat quam rnseo pręfulgens forma pndore,
Tu generi ventura parens:te maximus orbis
Eapectat matrem:tu prima & certa voluntas
Snlamenque viri,sine qua nec viuere possit
Vt mainr sic inre tun subiectus amnri:
Cui iũcta es pulchram vt reddas in tempore prolẽ.
Vobis digna dstur paradisi in vertice sedes
Vns subiecta tremit famulans substantia mundi:
Quod cœlũ,qund terra creat,quod gurgite magno
Pru ducit pelagus,vestros cousertur in vsus.
Nil natura negat,datur ecce in cuncta potestas.
Non equidem inuideo,miror magis:& tamen ista
Cur Deus inuidit vobis ex arbore fructus?
Scire velim quis dira iubet,quis talia dona
Inuidet,& rebus ieiunia miscet opimis.

Cur præcepit vobis Deus ne non comederetis ex omni ligno paradisi? Gen. 3.

CAPVT VI.

HIc male blanditam fiserunt sibila vocem.
Quis stupor ô mulier mentem caligine clausit. C
Cum serpente loqui? verbum cõmittere bruto
Non pudet vt vestram prętumat belua linguam?
Et monstrum pateris,respnnsumqne insuper addis?
Ergn vbi mortiferum seductilis Eua venenum
Auribus accipiens,cladi consensit iniquæ:
Tunc ad serpentem vann sic nre locuta est.
Suauibus ô pollens cnluber dulcissime verbis,
Nou vt rere, Deus nnbis ieiunia suasit:
Nec prohibet largn curati corpnra pastu.
Ecce vides epulas mms quas porrigit orbis
Omnibus iis licite genitor prõpriĩsimus vti
Pręstitit,& totas esu laxauit habenas:
Hæc snla est nemoris medij quã perspicis, arbor
Interdicta cibis, bęc tantum tangere nnbis
Poma nefas:diues præsumit cętera victus.
Qnod si libertas temeratis nnsia legem,
Iurans terribili prædixit voce creatnr,
Quadam nos statim luituros mnrte reatum.
Quid verò mortem appellet,doctissime serpens
Pande libens,rudibus nnbis incognita res est.

Apostrophe ad Euam.

CAPVT VII.

CAllidus inde draco,& læti tũ spõte magister,
Interitum docet: & captas sic fatur ad aures.
Terroris vacuum formidans fœmina nomen,
Nequaquam vos dira manet sententia mortis,
Sed pater inuisus sortem nnn contulit æquam: B
Nec vos scire dedit,sibimet quę summa reseruat.
Quid iuuat ornatũ compreudi aut cernere mundũ,
Et cæcas miseto cnncludi carcere mentes?
Cnrporens pariter sensus,oculnsque patentes
Et brutia natura dedit:nil omnibus vnus
Seruit,ab humano nec distat belua visu.
Cnnsilium mage sume menm,menteśque supernis
Insere, & erectos in cœlum pnrrigere sensus.
Namque id qund vetitum formidas tãgere pomũ,
Scire dabit quęcunque pater secreta reponit.
Tu mndn suspenlos tantum ne contrahe tactus:
Ne captua diu frenetur lege voluntas.

Nequaquã morte moriemini. Gen. 3.

Namque vbi diuinum libaneris ore saporem
A Moa purgata suo faciet tua lumina visu
Aequiparare deos sic sancta vt noxia nnsse,
Iniustum recto:vero discetnere falsum.

CAPVT VIII.

TAlia fallaci spondentem dnna susurro
Credula subm:ssn miratur fœmina vultu.
Et iam iamque magis cunctari,& flectere sensum
Incipit,& dubiam læto plus addere mentem.
Iile vt vicinn victam discrimine sensit,
Vnum de cunctis lætali ex arbore malum
Detrahit:& secum mutanti prntinus offert.
Nec spernit miserum mulier malè credula munus
Sed manibus pnmum ignaris lætale retractans,
B Naribus interdum labiisque patentibus vltro
Iungit, & ignorans ludit de morte futura.

CAPVT. IX

O Quoties ori admotum compuncta retraxit,
Audscisque mali titubans sub pondere dextra
Cessit,& effectum sceleris tremefacta refugit.
Diis tamen esse cupit similis,serpitque venenum
Ambitinne nocens:rapiunt contraris mentem,
Hinc amnr inde timor,dubiam iactantia pulsat:
Interdumque etiam lea subuenit: æstuat anceps
Ambigui cordis dura inter prælia fluctus.
Nec tamen incentnr desistit fallere serpens,
Ofteuratque cibum dubię,quętiturque morari.

Apostrophe ad Euam.

CAPVT X.

VT tandem victæ grauinr seutentia sedit
Aeternam tentare famem per criminis escam,
Serpentem satiare cibn quem sumeret ipsa:
Annuit insidiis,& pomum mnrsa momordit.
Dulce subitvirus,capitur mors horrida pastu.
Continet hic primum sua gaudia callidus anguis,
Dissimulatque ferum victnria sæua triumphum.

CAPVT XI.

Ignarus facti diuersa ex parte reuertens
Adam,diffusi lætus per gramina campi,
Coniugis amplexus,atque nscula casta petebat:
Occurrit mnlier,cui tunc audacia primum
D Flabat fœminens animosa in corda furores:
Et sic orsa lnqui,semesum namque gerebat
Asseruans misern pomum exitiale marito.
Sume cibum dulcis vitali ex germine coniunx
Quod similes summo faciet nos esse tnnanti,
Numinibusque pares:nou hoc tibi nescia dnnum
Sed iam docta fero:primus mea viscera gustus
Attigit,audaci dissnluens pacta periclo.
Crede libens,mentem scelus est dubitasse virilem:
Quod mulier pnruit,præcedere fnrte timebas,
Saltem consequere, atque animns attnlle iacentes.
Lumina quns flectis?quur prospera vnra moraris?
Venturóque diu tempus furaris honori?

CAPVT XII.

HÆc effata manu victnræ fercula mnrtis
Intereunte anima lætum dũ crimina pascunt,
Porrigit infausto coniuna insana marito.
Accipit infœlix malesuadi verba susurri,
Demisitque suos ad noaia crimina sensus.
Non illum trepidi concussit causa pauoris:
Nec tantum est gustu cunctans,fœmina quantum:
Insequitur veloa,miserque ex coniugis ore
Cnnstanter rapit incoustans dotale venenum.
Faucibus & patulis inimicas porrigit escas,
Vix vno pomum libabat succida morsu

Inglunies,

Ingluuies,summumque dabat vix esca saporem:
Ecce repentinus fulgor circumstitit ora,
Lugendóque nouos respexit lumine visus.
Non cæcos natura dedit, sed luminis vsu
Priuatum peperit formæ perfectio vultum.
Nunc verò mage cæcus eris, cui nun satis illud
Noscere quod tantus voluit te nosse creator:
Ad vitam vobis cernendi facta facultas:
Nunc verò letum sed vestra sponte videris:
Tum patuisse gemunt oculus: nam culpa rebellis
Fulsit, & obscœnos senserunt corpora motus.
Tunc primum nudos(dubium quid dicere possim
Extinctus, natusne pudor) circumspicit artus.
Erubuit propriæ tunc mens sibi conscia culpæ,
Pugnauitque suis carnis lex indita membris.

CAPVT XIII.

NAmque hinc posteritas viciatu germine duxit
Artibus illicitis cognoscere velle futura:
Anxia curiositas ab Adā incœpit. Archanisque sacris tardos immittere sensus:
Edita vel cœlo, vel tetro mersa profundo
Rimari, inque cauas naturæ irrumpere leges:
Quærere quàm dextro quisquam sit sidere natus:
Prospera quàm ducat restantis tempora vitæ:
Dissimilem paribus prouentum discere signis:
Nec non & geminos vno sub tempore fusos,
Quos indiscretus luci subduxerit vterus,
Motibus aduersis varia sub sorte notare:
Indigetes quosdam stellis adscribere diuos,
Iunior antiquis ætas quos prætulit astris:
Atque infernali iamdudum mole sepultis,
Vana per immensum disponere nomina cœlum.

CAPVT XIIII.

Iam magicam digne valeat quis dicere fraudem
Occultas tacito tentantem pectore vires?
Legifer vt quondam vates sub rege superbo
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos vt talia tentent.
Accumulentque suas zelo feruente ruinas.
Queis forsan si suppeteret non vana potestas
Demere non etiam properarent addere monstra.
Æmula sed signis tantum, non viribus æqua
Quod temnere nequit, duplicata sustinet ira,
Hinc est laudato quod possunt carmine marsi
Marsi populi valēt incantationibus. Quum tacita sæuos producunt arte dracones
Absentes, & sæpè iubent confligere secum,
Tunc vt quisque grauem bello persenserit hydrum,
Aspidis aut duræ clausas cognouerit iras,
Concutit interius secreti carminis arma:
Protinus & laxis verbo lactente venenis,
Mox impune manu coluber tractatur inermi;
Et morsus tantum non virus in angue timetur.
Interdum perit incantans, si callida surdos
Adiutatoris contempsit murmura serpens:
Hoc quoniam de matre trahunt, & origine prima.
Anguineæ fraudis quod sic linguæque periti
Marsi Circe matre gloriantur. In speciem reddunt commercia mutua fandi.
Nec minus hos pulsant, temeraria cura sciendi
Angit præscitus ducti quos terminus æui:
Quum tamen eductas inferni sedibus vmbras
Colloquium miscere putent, & multa referre,
Spiritus erroris qui tum bacchatur in illis,
Ad consulta parat vanis responsa figuris:
Ne verò multis dicamus singula verbis:
Præsenti illusus, damnabitur ille perenni
Iudiciu, quisquis vetitūm cognoscere tentat

CAPVT XV.

NEc iam sola fuit seruatrix Eua malorum:
A Dicam nunc aliam, tali quæ peste laborans
Nescia parendi Domini mandata neglexit:
Quanquā nec similem caussam cōtenderit, quū nec
Tum mage consultum, seduxerit illa maritum.
Peccandi quaidam feruor succenderat vrbes,
Gen. 18. Sodomorum lasciuies. Omnia permittens laxatis crimina frenis:
Incestus vice legis erat, ius sola regebat
Luxuries, regni sedem metata voluptas,
Indigenas populos domina sub carne tenebat.
Et scelerum ingenti studio, quæ iusserat olim
Subiectus fugitare virus respublica, ab illis
Abstinuisse nephas: & non peccasse, pudendum
Credebant omnes, facinus quos iunxerat vnum.
B Talibus offensus iudex, atque arbiter vrbis
Quum fureret, flammasque luco, finemque pararet *Loth probitas.*
Quendam dissimilem cunctis, tectóque latentem,
Qui tunc forsan erat Sodoma peregrinus in vrbe,
Vnum inter multos verbis Loth conuenit istis.
Oppida lasciuo iamdudum plena furore,
Respergunt cœlum maculis, nostrasque fatigant
Quamuis obstructas scelerum clamoribus vrbes.
Imminet exitium, nam incensa libidine tellus
Ignibus ardebit: restinguet fulminis imber,
Quæ non extinxit feruentia crimina fletus.
Ipsa in perpetuas soluetur terra fauillas,
Conseruans cineres post dira incendia viros:
C Tu nunc linque domum, perituras desere terras,
Nam rea cum dignis subsident arua colonis.
Sed tamen interea ne te coniunxeris illis,
Ne fortè impendens lœrum coniungat eisdem:
Virgineamque adhuc subolem, solatia coniunx
Augeat: iis tantum sociis contentus abito:
Accelerate fugam, & contendite tramite tectus
Nec subuertendas quisquam respexerit vrbes:
Este mali expertes, pœnas quicunque videbit
Sentiet, atque suæ mortis spectacula secum
Quæ meruere feret: saluandis terror abesto.
Hęc pater. ast illi properant abscedere terra,
Inciduntque moras, crudeliaque arua relinquunt.

D CAPVT XVII.

COEperat obduci densa caligine victum
Atque ignota prius demittere murmura cœlū
Nec sic vt tonitru crebro quum percitus ęther
Ostentat pauidis insueta fulmina terris:
Sed prorsus finale malum terrore minaci
Terra per aërios mittebat signa tumultus.
Tendebant moniti simul & mandata tenentes
Concessam & rectis ad sedem vultibus ibant
Callidus alta petens sed qui subuerterat Euam
Serpens, fœmineam consuetus tangere mentem,
Nil quoque formidans animum tentare virilem.
Inspirat miseræ cognoscere velle ruinas,
E Et simul euasas visu deprendere clades.
O crudelem animi non iam tibi sufficit vnam
Succubuisse dolo? & funesta clade neputes *Apostrophe ad Loth vxorem.*
Affecisse suos? ô stulti insania sexus.
Quid stolida affectas frustrari parte bonorum
Dum mala nosse cupis? Si nos exempla priorum
Non terrent, nostro fies exemplo timori.
Vel post te perext scrutandi dira libido
Illicitum quod scire fuit, vetitumque tueri.
Respicies tantum, nec narratura videbis.

CAPVT. XVIII.

ERgo vbi maiorem vicina ex vrbe tumultum
Audiuit mulier, vultum deflexa retrorsum

Vix primo in visu restrictis motibus hæsit,
Cernere desistens quum cœperat: inde gelato
Sanguine marmoreus perfugit viscera torpor.
Diriguere genæ: pallor nouus inficit ora.
Lumina nec clausit: nec saltem concidit illo
Pondere, quo pulsant collapsa cadauera terram:
Sed stetit horrendo perlucens massa nitore
Seruauitque suam species decepta figuram.
Nec facile nosses vitrum, lapis anne metallum est
Succedens homini: nisi sal gustu indicet ipso.
Ex tunc insipido mulier præuenta reatu,
Plus salsum sine mente sapit, quæ pungere sensus
Exemplique potest salibus condire videntes.
Hoc tamen hic mirum est, quod Loth non flectitur, ipsam
Nec sociam sequitur primo constantior Adam.
Quanquã id credo magis factum, quia visa referre
Iam nequit elinguis: quæ si competta referret,
Forsan & in similes ausus temeraria traxet:
Credulo vt imposuit virgo primęua marito:
Quę postquam sese pariter comitemque fefellit
Et nondum natam percussit vulnere prolem:
Tum victor serpens certamine lętus ab ipso,
Puniceam crispans squammoso in vertice cristam,
Nec iam dissimulans quam presserat ante triũphum
Acrior insultat victis, & talibus infit.
En affectatæ vobis est gloria laudis
Reddita, qui peruersa simulq; etiam optima nostis.
Cuncta ergo vos docui, sensumque per abdita duxi.
Et quodcunque malum solers natura negabat
Institui, pactumque meum ne forte negetis
Seruaui: & firma volmet mihi forte dicaui.
Nec Deus in vobis quamuis formauerit ante
Iam plus iuris habet: teneat quod condidit ipse,
Quod docui mecum est: maior mihi portio restat.
Multa creatori debetis, plura magistro.
Dixit, & in media trepidos caligine linquens
Per medium fugiens euanuit aëra corpus.

Finis lib. Secundi.

ALCHIMI AVITI VIENNENSIS ARCHIEPISCOPI, DE PARENTUM à Paradiso expulsione, & sententia Domini, Liber tertius.

CAPVT I.

Tempus erat quum sol medium transcenderat axem,
Pronus & excelsi linquẽs fastigia centri,
Vicina iam nocte leues pręmiserat auras.
Tunc illis maior curarum voluitur ęstus:
Feruentésque tenent male conscia corda dolores.
Tum pudor his capto detorquet lumina sensu.
Nec iam secura præstatur luce rueri.
Signatam fixo peccati stigmate carnem.
Judumenta petunt foliis è mollibus ambo vt
Membra tegant, nudũque malum sub veste latescat.
Vmbrosis propter stabat ficulnea ramis,
Frondentes diffusa comas, quas protinus Adam
Humentem capiens raso de cortice librum
Assuit: & viridi solatur veste ruborem.
Induitur simili mulier lachrymabilis arte:
Quosque aluit misero fallax insania pomo
Vestiuit folio: & quos sæua ex arbore nudos
Reddidit, hos grauius tenui de cortice texit.
Et tamen adueniet tempus, quum crimina ligni
Per lignum sanet, purgetque nouissimus Adam,

Cõsuerũt folia ficus & fecerunt sibi perizomata. Gen. 3.

A Materiamque ipsam faciat medicamina vitæ,
Aureus: ex alta quum pendens arbore serpens,
Serpentis veteres morsus atque omne venenum
Eluet, & veterem perimet sua forma draconem,
Tunc etiam inuitum lœto delebere lœtum.

CAPVT II.

INterea genitor viridis per mollia luci
Rotantes sudo capiebat ab aëre ventos.
Protinus attonitis senserunt auribus ambo
Præsentem Dominum: tristi tum luce perosam
Expauere diem detecto in crimine testem.
Tunc si illis specubus vastis se forte barathrum
Panderet, aut subitum tellus monstraret hiatum:
Non pigeat prono trepidos descendere saltu.
B Quod si suppeteret iam tum sententia lœti,
Hanc etiam raperet solandi causa doloris
Seu flammis lymphisve daret, vel pectora ferro
Appeteret vindex crudeli vulnere dextra.
Sic miseri mortem nondum discrimine notam
Quum primum meruere volunt: exordia finem
Signant: & similem prædicunt affore luctum,
Qui manet in finem maledictæ tempora vitæ,
Vltima quum mundi senium consumpserit ętas,
Quumque repentinus percusserit omnia fulgor,
Cœlorum clangente tuba, qua nuncius ante
Iudicis aduentum concussum terreat orbem.
Tunc quum synceros pastor discreuerit agnos,
C Hœdis disparibus diuersa in parte locatis
Chasmate diuisa medio: quam fluctibus implet
Sulphureis voluens vndosa incendia gurges
Flammarum stagnante lacu: quo feruida quondam
Dicitur attracto nubes sodomitica nymbo
Guttatim sparsum fudisse ob crimina fulmen
Quum plueret nox terra focos, cœloque caduco
Aëra per calidum stillarent vndique mortes.
Taliter ignifero missi de fonte gehennæ
Fluxerunt tristes aliena in sęcula riui,
At quos terribili iudex decreuerit hora
Viuere post mortem pœnáque ardere perenni
Substrahet optato grauior sententia lœto.
D Quumque foret melius dispersis corpora membris
Carpere perpetuum dura sub morte soporem:
Inuitos tamen vrna trahet, queis sola voluntas
Rursus posse mori sensuque carere dolendi.
Sed sic accipiet feruentis flamma camini
Ambustura suas vt nunquam finiat escas.

CAPVT III.

AT primi interea iuuenes conamine casso
Per deserta ruunt, rutóque abscondita furto
Facta putant cæcis optant latuisse tenebris.
Quid iuuat infœlix oculos auertere, quum te
Iudex ille videt? quid eum abnuis ipse videre,
Quum videare palam? sol est, non fuscat amœnum:
E Sed depressa grauem formidant lumina lucem:
Debilis & clarum visus non sustinet orbem:
Hos ergo insolitas postquam tentare latebras
Vidit, terribili primum Deus increpat ore.
Infaustusque vbi sit quęrit non nescius Adam.
Qui trepidam pauido producens pectore vocem
Vix hęc pauca refert, tuus ô celsissime terror
Insolitas miserum latebras tentare coëgit:
Nam quia nuda forent inopertis corpora membris
Erubui fateor, cœlumque per abdita fugi.
Et quis (ait) subitum concussit corde pauorem?
Visus & vnde nouus? nam te nec vellere dudum
Nec contexta prius velauit tegmine vestis.

Apostrophe ad Adam.

Adam vbi es. Gen. 3.

Forma

Forma tudis proprio melius contenta decore
Indice se placuit: sed postquam fœdere rupto
Interdicta ruuat tentauit germina gustus:
Naturale tibi tegmen non sufficit vnum.
Et iam nunc primum nudis nudata patescunt:
Arguit obscœnus quia turpia corpora motus.

CAPVT IIII.

ILle vbi conuictum claro se lumine vidit,
Prodidit & totum discussio iusta reatum,
Non prece submissa veniam pro crimine poscit:
Non votis lachrymísue rogat: non vindice fletu
Præcurrit meritam supplex confessio pœnam.
Iámqua miser factus nondum miserabilis ille est.
Nam sensu erigitur, tumidísque accensa querelis
Fertur in insanas laxata superbia voces.
Heus (ait) infausto mulier coniuncta marito
Quam sociam misero prima sub lege dedisti,
Hæc me consiliis vicit deuicta sinistris:
Et sibi iam notum persuasit sumere pomum.
Illa mali caput est, crimen surrexit ab illa.
Credulus ipse fui, fidei sed tu vnicus auctor,
Connubium donans & dulcia vincula nectens.
Atque vtinam fœlix quæ quondam sola vigebat
Cœlebs vita foret: talis nec coniugis vnquam
Fœdera sensisset comiti non subdita prauæ.

Mulier quam dedisti mihi sociam dedit mihi de ligno & comedi.

CAPVT V.

HAc igitur timidi commotus mente creator
Mœrentem varbis compellat talibus Euam:
Qur tua deceptum traxisti in vota maritum,
Nec contenta tuo deceptrix fœminæ casu
Sublimi sensum iecisti ex arce virilem?
Illa pudens, tristíque genas suffusa rubore,
Auctorem sceleris clamat decepta draconem:
Qui vetito pomum persuasit tangere morsu.

CAPVT VI.

POst hæc supremam promit sententia legem,
Serpentémque reum prima sic voce notauit.
Tu vero cuius fucatis fœmina verbis
Capta semel. similes Adam pertraxit in ausus,
Propter vtrumque reus pendes quod fecit vterque.
Nec ubi sublimis constabit pectore vertex:
Callida sed pronus per terram corpora volues.
Vtque fuga trepido sinuosa volumina currant,
Non gressus sed lapsus erit, téque ipse sequêris
Flexibus, & spiras vinentia vincula nectent.
Tum propter suasam miserorum cordibus escam
Tellurem captans pastu vesceris inani:
Mensibus & certis fugitiuus ab aëre sudo
Inclusus terris communi sole carebis.
Omnibus inuisus fies grauis omnibus horror.
Præcipue infœlix mulier cum prole futura
Tecum inimicitias odio constante reponet.
Seminibúsque tuis eius cum semine bellum
Perpetuum, sed dissimilis victoria, nam qui
Ambos vna opera vicisti subdole serpens,
Olim erit vt sexum muliebrem pronus adores.
Cuius tu quanquam pauidæ insidiabere calci,
Conteret vna caput, tandem tibi fœmina victrix:
Nascendúmque etiam tali de stipite germen.

Super pectus tuũ gradieris, & terrã comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Gen. 3.

Inimicitias ponã inter te & mulierem, & semẽ tuũ & semẽ illius. Gen. 3.

CAPVT VII.

POsthæc attonitam index commotus in Euam.
Et tu quæ primam violasti fœmina legem,
Accipe, ait, reliquum vitæ quod restat in æuum,
Imperium patiere thori, dominúmque timebis,
Quem dederam socium: cuius tu subdita iussis
Pareto, & libitus posthæc assuesce viriles,
Móxque vbi concipiens fœtum persenserit aluus,
A Ventris onus gemitu testaberis: ac tibi clausum
Anxia crescentem portabunt viscera fascem:
Donec transacto fastidia tempore complens
Naturale malum partus ab vindice partu
Producas: vita vt prolis sit pœna parentis.
Sed quid multa loquar miseræ discrimina matris?
Nam quum præduro mulier confecta labore
Optatam sobolem tali produxeris ortu:
Lugebis vacuoa nonnunquam orbata dolores.

CAPVT VIII.

INterea trepidus iamdudum sustinet Adam
Quid sibi terribilis tandem sententia seruet,
Cui pater attentis, inquit, nunc auribus, & tu
B Accipe quid mereare, leuis quem fœmina vicit.
Impollutra prius pulchro sub germine tellus
Non iam fida satis, nec puro semine simplex,
Pristina monstrabit corruptum terga per orbem:
Exemplóque tuo semper tibi terra rebellans
Vepribus, ac tribulis, armata resistere discet.
Aut si frangenti cedens succumbit aratro,
Vomeris affixo mordaci dente subacta:
Pinguia decipient mentito germine culta.
Nam pro triticeo lolium consurgere fructu,
Et fictas segetes, vacuásque dolebis aristas:
Sic vt vix centum producant iugera panem.
Sudore assiduo nitens quem somat egestas,
C Illecebrámque tibi pœnalis vindicet esca.
Æqualem brutis facient tibi pabula vitam:
Et simul herbarum succos, pastúmque requires:
Stercoréque assimili depressa grauabitur aluus:
Atque onerosa diu voluetur talibus ætas:
Donec præscriptum donent tibi secula finem:
Et compacta luto rursum soluantur in illud
Membra, simúlque leui fias de puluere puluis.
Ante tamen durum nati præcurrere lœtum
Conspicies pœnásque tuas in prole videbis
Vt metuenda magis cernatur mortis imago,
Peccasse agnoscas quid sit, quid mortua fieri,
Quídue mori: sc ne quid desit tibi forte malorum,
D Acrior immenso miscebitur ira dolori:
Nam quum prima tibi producent tempora natos,
Liuor edax arcto certabit limite mundi:
Nec iam sufficiet vacuus conflictibus orbis:
Totáque fraterno congressu terra tremiscet,
Alter in alterius consurget vulnera frater:
Tellurémque nouam cognato sanguine tinget.
Exin posteritas varios passura labores
Per varios casus mortalia debita pendet.
Dum veterem ductus dissoluat terminus orbem:
Occidat omne vigens: finísque redarguat orta.
Audierat, motúmque dedit conterrita tellus,

Spinas & tribulos germinabit tibi. Gen. 5.

Donec reuertaris in terram de qua sumptus es quia puluis es & in puluerem reuerteris. Gen. 3.

CAPVT IX.

E HIs pater exactis hœdorum pellibus ambos
Induit, & sancta Paradisi ab sede reiecit.
Tunc miseri egressum properant, mundúmque vacantem.
Intrant, & celeri perlustrant omnia cursu.
Er quanquam variis herbis ac gramine picta
Et virides campos fontésque & flumina monstrat,
Illis fœda tamen species mundana putatur
Post Paradise tuam: totúmque videntibus horror.
Vtque hominum mos est studio maiore negata
Amplecti, & vetitis grauiori incumbere cura:
Sic maiore animo clausus Paradisus amatur.
Quæque magis multo Paradiso extenditur, illis

Angustatur humus: strictámque tuentibus orbem
Omnia lata nimis parent angusta duobus.
Squalet & ipse dies: caussantur sole sub ipso
Subductam lucem: cœlo suspensa remoto
Astra gemunt: tactúsque prius vix cernitur axis.
Tunc inter curas permixto felle doloris
Affectus sensere nouos: & pectora pulsans
Nondum compertas prorumpit fletus in vndas.
Attentísque genis iniussus defluit humor.
Haud aliter viuax deceptus mole caduca
Spiritus: impleto venit cum terminus æuo
Post obitum peccata dolet: tum quidquid iniquũ
Gesserit ad mentem reuocat: tum pœnitet omnis
Errorum lapsus semet quos iudice damnat.
Quod si præteritæ reddatur copia vitæ:
Sponte ferat quoscunque dabunt mandata labores.

CAPVT X.

Historia crudelis diuitis. Crudeli similes narrant de diuite questus:
Historiam cuius cœlesti nomine Lucas
Tradidit afflatus: paucis ego ab ordine totam
Luc. 16. Dum repeto: linguis omnes animísque fauete.
Ille coturnatus gemmis, & fulgidus auro,
Serica bis coctis mutabat tegmina blattis:
Inde vt bacchantem traxissent tempora mentem.
Currebant epulæ totus quas porrigit orbis,
Quúmque peregrinus frugem misisset aceruus:
Feruebat priscum crystallo algente falernum.
Viuida quinetiam miscebant cynnama talli:
Et suffita domus pingui fragrabat amomo.
Quod pelagus, quod terra creat, quod flumina gignunt,
Certatim ad mensam veniebant: omniáque illuc
Portabat pallens auri cum fasce minister.
Diuitis ante fores pauper tum forte iacebat
Lazarus pauper. Languidus, obstrictis resoluto corpore membris:
Et supplex poscebat opem: non munera quærens,
Sed tantum si quas emittat copia diues
Relliquias, spectans aluus ieiuna rogabat.
Verum clamanti diues non addidit aurem:
Nulláque languentem pietas respexit egenum:
Nec quæ completis ceciderе superflua mensis
Pauperis ad victum quisquam dedit: insuper ægri
Despicitur facies: & putria vulneris horrent.
Quúmque canes miti perlambant vlcera lingua,
Blandior, & lasso feritas medicabilis adsit:
Sola hominum nescit mens dura & cruda moueri.
Hæc sed diuersa penitus dum sorte geruntur:
Impendens obitus pariter pulsauit vtrumque,
Diuite præuento, qui dum immortalia sese
Secula victurum speрat, formidine nulla
Mortis adhuc animum immemorem pulsauerat: atqui
Optatam pauper longo vix tempore mortem
Inueniens, victor morbos attúlque reliquit.
Ille quidem celsa dudum qui floruit aula
Fletibus ad tumulum stipato funere fertur:
Auratóque datur conditus membra sepulchro.
Et preciosa tegunt elatum lyntbea marmor.
Mortuus est autem diues & sepultus in inferno. Spiritus abstruso sed mox demissus auerno,
Ardet in æternis per sæua incendia pœnis.
Æquatum medio sublimi in sede locatum
Haud procul vt visus coniectat, sed procul inde
Vt docet euentus, finibus conspexit ouantem
Abrahæ iusti mutatum in paupere vultum:
Luc. 16. Nec similem illius quem dudum è luce receptum
Quarto forte die vix quisquam largus humandi
(Ne per corruptum naturæ lege cadauer
A Dira frequentato contagia mitteret orbi)
Obtectum laceris tenui velamine pannis,
Naribus adstrictis nuda tellure locarat.
Angelicis vero manibus sublime leuatus,
Iam diues, iam sanus erat, contráque superbus
Qui male congestos auri cumularat aceruos:
Mendicat vel tantum vnam de paupere guttam:
Arida vt extinctis irroret guttura flammis.
O pater electos (inquit) qui sede beata
Colligis, & meritis dispensas præmia iustis,
Hæc ego non merui: sed saltem hoc deprecor vnũ, *Mitte Lazarum vt intingat extremũ digiti sui in aquam vt refrigeret linguã meã.*
Lazarus vt digitum gelidas intingat in vndas:
Et linguam extincto flammantem mitiget igne.
B Quod si nec refrigerio hoc extinxerit omnes,
Tempore vel saltem modico mihi temperet æstus.
Donec fessa breui respirent membra quiete.
Taliter immixto lachrymis stridore rogantem
Magnanimus verbis Patriarcha intercipit istis.
Desine iam miseras incassum fundere voces,
Et vanas miscere preces: haud talia dudum *Luc. 16.*
Dicta dabas, quum te in foribus præsente iaceret
Ipse ignotus, egens, æger, ieiunus, inanis:
Quum congesta tuas onerarent fercula mensas:
Nec quisquam interea clamantem audiret egenum.
Quapropter tandem librato examine veri
Præteritæ vitæ sortem dependit vterque
C Permutátque vices: & te iam sufficit amplis
Exuodasse bonis: qui fleuit gaudeat, & qui
Curarum expertem duxit per gaudia vitam,
Iam fleat, æternos spirans è pectore planctus.
Insuper horrendum qui se interponit hiatus,
Non siuit abiunctas misceri fœdere partes:
Vt reuocare gradum nec vos, descendere nec nos
Rursus ad inferni valeamus claustra tyranni.
Ille gemens vanum repetita voce precatur,
Si nil post obitum prodest commissa fateri:
Nec tua mutatur fixis sententia verbis:
Hoc concede mihi, nulla quod lege vetatur.
Defuncto fratres dilecti quinque supersunt:
D Obsecro ad hos properet, qui viuos corrigat, ante
In tormenta cadant quàm talia carne soluti.
Quanquam etenim duro persistant corde rebelles:
Si tamen abstrusa quisquam de morte reuertat
Credent esperto pœnásque subire timebunt.
Talibus ille quidem, fusis sed in aëra verbis.
Nulla etenim meriti post mortem facta potestas.
Vos ergo dum vita manet, dum lege vigetis:
Patronúsque adstat patris ante tribunal Iesus:
Nec iam obturatis pulsatur ianua valuis:
Dum locus est flendi, dum se clementia Christi
Pandit, flete admissa, nec iam desinite flenda.

CAPVT XI.

E En comperta tibi primi est occasio planctus:
Vtque sui casus nunquam reparabilis Adam
Pertulit exitium: passuri nomine Christi.
Nam licet æternos metirósque euaserit ignes:
Hæc nimium tamen infœlis incommoda sensit:
Perdita ne precibus, lachrymísue reduceret vllis,
Extunc paulatim retro sublapsa referri
Vita prior, cunctísque malis laxaret orbis. *Incõmoda ex primi parentis delicto.*
Tum tristes morbi, & varij subiere dolores:
Et corrupta satis dira pinguedine tellus
Lœtali quædam suffudit germina succo.
Inde truces sæuire feræ, dudúmque timentes
Excitat ad pugnam tunc primum conscia virtus.
Reddit

Reddit & armatas, vnguis, Dens, vngula, cornu.
Ipsa etiam leges elementa resoluere primum
Et violare fidem mortalibus omnia certant.
Inflatur ventis pelagus, voluuntur & vndæ
Escitúsque nouum turgescit pontus in æstum.
Tunc primum tectia terra caligine cœlis
Ingratos hominum castigatura labores
Grandineos pauidis fuderunt nubila uymbos.
Atque polus discors inuidit germina terris.
Quin magis ipsa sibi tellus aduersa uegauit,
Seminis excepti vertens mentita nitorem.

CAPVT XII.

HÆc mala tum primum gemini sensere pareo-
 tes:
Posteritas nam quanta ferat dispendia rerum
Vix cui vel linguæ sint centum, ferrea vel vox
Enumerare queat: nec si quem Mantua misit
Mæoniúsque canat diuino carmine vates.
Nam quis tot referat motus? quis talia fando
Euoluat totus qui voloont secula fluctus?
Arma fremunt, crebra quatitur formidine mondus,
Funditur irriguus sanguis, maiórque sititur.
Quid dicam celsas præclaris cœtibus vrbes
In deserta dari, populos populante ruina
Dispergi, & lacerum vacuari partibus orbem?
Seruitio subdi dominos, famulósque vicissim
Præferri dominis, & belli sorte perire
Sors generis quondam quos claro è sanguine misit.
Et si forte breui requiescant tempore bella,
Legibus armatas furere in certamina leges.
Ius anceps pugnare foro, quo iurgia fratrum
Non leuius votis feriunt quàm prælia telis.
Sed quis vota uotet, clament quum facta nocen-
 tum?
Quis fraudes & furta gemat gaudente rapina?
Quísue minora fleat si coram maxima fiunt,
Inde minora tamen si summis iuncta uotentur?
Nam per se nullum facinus sub iudice paruum est.
Nec datur hic cunctas percurrere carmine fraudes:
Hoc vnum dicam breuibus, post damna priorum
Nil superesse mali, quod non vel perpetret orbis,
Vel toleret, plenus scelerum, pleuúsque dolorum.
In casu discrimen habent, & crimen in actu.

CAPVT XIII.

SEd tu Christe potens cui semper parcere prom-
 ptum est,
Tu figulus massam potis es reparare caducam,
Et confracta diu ac resoluta refingere vasa,
Qui ·ludum in vili latitantem puluere drachmam
Luc. 15. Clara euangelij verbíque ardente lucerna
Inuestigasti. magni tu pastor ouilis,
Qui procul à caulis longóque errore vagantem
Luc. 15. Quæris ouem: vtque suó gaudens reddatur ouili,
Sarcina fit quæ cura fuit nec quærere tantum
Illa satis cœlestis habet clementia Christi:
Ni ferat impositam tergo, atque in ouile reducat.
Vtque vnam ex ouibus stigij de fauce barathri
Inferníque lupi crudeli ex ore receptam
Accipias, euangelicus te filius ille
Iunior instituet: pecudis qui forma reuersæ
Quid fugias docet: & lapsus quo denique pacto
Ad meliora queas pacato patre reuerti.
Historia filij prodigi. Ille quidem exhaustos postquam dispersit aceruos:
Vitáque consumpto mutata est prodiga censu:
Turpia porcorum digne conuiuia sectans,
Luc. 15. Optauit siliquis compleri vilibus aluum:
Donec sæua fames longo discrimine victum
A Cogeret offenso tandem se reddere patri:
Confessúmque reum laxato crimine solui.
Quem mox prostratum mitis pater alleuat vltro:
Et trepidum blanda solatur voce pudorem.
Quin & quem loquitur, facto testatur amorem:
Nam reduci ornatus vestis dat prima secundos,
Lætáque solennis celebrat conuiuia cœtus:
Quod rediuiua suis quondam de funere proles
Surgat, & orbato redeant noua lumina patri.
At tu cunctipotens hominum rerúmque creator, Oratio ad
Quanquam omnes fieri saluos cupis, atque beatos: Christũ.
Nulla tamen pateris nostræ dispendia mortis.
Nec mundo pereunte, tuis contingere damnum
B Diuitiis poterit: nescis decrescere, nescis
Augeri, & pleno perstat tibi gloria regno.
Sed famulis id redde tuis quod perdidit Adam,
Quódque tulit primum viciatæ stirpis origo,
Ortu restituat per te pia vita secundo.
Forma vetus nimium lacero circundata peplo,
Iam veteri scissam ponat cum crimine vestem.
Pallia prima pater redeunti porrige proli.
Olim semineceṁ miserans tu forte repertum Luc. 10.
Inque via abiectum (quem non multo ante latro-
 nes
Præterea inflictis spoliarant vndique plagis)
Hanc tu Christe viam sumpto dum corpore curris
C Allisum reperis, nec deseris: insuper ægrum
Carnis iumento importas, & vulnera sanas.
Non secus inferni qui dudum præda latronis
Multiplici exanguem trahimus præ vulnere vitam:
Nullum aliud præter te vnum solamen habemus.
Quod si nunc medico, curabit vulnera foto.
Gratia designata oleo, sapientia vino.
Et samaritani nos cætera cura fouebit:
Pelletur validus medicato corpore languor,
Ergo qui non vis moriendi crescere causas, Nolo mor
Nec peccatorum crudelia funera quæris tem mo-
Sed mage conuersi vt viuant: blando excipe vultu rientis, di-
Quos confessa tibi gemitus pia pectora fundunt, cit domi-
D Vt quondam tecum passæ sub tempore carnis nus: reuer
Proximus immani pendens de stipite latro, timini &
Quem non culpa tibi similem sed pœna tenebat, viuite.
Confessi venia supplex est criminis vsus. Ezech. 18
Ille etenim non vt membris, ita corde ligato, Pij latro-
Etsi confixas clauis extendere palmas nis cõfes-
Non potuit, liber mentem cum voce tetendit: sio.
Sícque reus, scelerum quum digna piacula pendit
Martyrium de morte rapit: cui fine sagaci
Prouida cura fuit tales non perdere pœnas:
Præripuítque aditum moriens, cœlóque leuandus
Ardua sublimi tenuit compendia saltu.
Porrige sic nobis celsam pater inclyte dextram
E Nos quoque perpetuæ consortes effice vitæ:
Atque profanati deceptis fraude latronis
Vt tibi compasso miserens succurre latroni:
Liuida quos hostis Paradiso depulit ira,
Fortior antiquæ reddat tua gratia sedi.

D. ALCHIMI AVITI VIENNENSIS
Archiepiscopi, Liber quartus De diluuio
mundi. CAPVT I.

INfectum quondam viciis concordibus
 orbem
Infandúmque o efas cœlo vlsciscente pla-
 tum

Diluuio repetam: sed non quo fabula mendax
Victuros lapides mundum sparsisse per amplum
Deucaliona refert dirum geous vnde resumpti
Descendant homines, cunctísque laboribus apti:
Saxea qui duræ monstrant primordia mentis:
Sed veri compos fluctus nunc prosequar illos,
Per quos immissus rebus vix pene creatis
Lactentem velox præuenit terminus orbem.
Extulerat mortale genus crudelibus ausis
Ingentes animos: omni pro lege voluntas
Sola erat: vsque adeo conuersi in crimina mores:
Ius hominum nullum, tum nil distare putatum
Fásque nefásque inter: recti custodia nunquam,
Non iudex, non testis erat, non denique rector,
Arbiter aut morum, vel qui suaderet honestum:
Sed princeps sibi quisque fuit, virtute nocendi.
Nec meritis sed mole potens qui fortior esset,
Hic melior sibimet sese censore placebat.
Brutorum quàm hominum vitam magis esse putares,
Nam diuinum in se non intellexit honorem
Mens humana situm: brutóque simillima facta est.
Sanguis potus erat, cæsorum viscera passim
Indomitis laceras præbebant mentibus escas
Insuper & quadrupes, si cuiquam humanius esset
Ingenium, mediis vel mortua belua campis
Pastus erat: tum nulla fides, lex nulla vigebat.
Quàm vero pecorum ritu permissa voluntas
Et diffusa palam ruptis lasciuia frænis
Luxuriæque forum, atque obscœni nundina mundi
Ferueret, castis fas non est dicere musis.

CAPVT II.

Talibus ac tantis hominum gens improba gestis
Syluestres animos naturæ fœdere rupto,
Induerat: pulsáque procul ratione furebat,
Desertáque Dei cœlestis imagine, prorsum
Omne decus menti turpi deiecerat actu.
Similitudo pulchra Haud secus ac pulchri quum fertilis area campi
Quam succisa dedit purgato robore sylua,
Tempore dum colitur iusto, & mordacibus illis
Subicitur rastris, respondet frugibus, ac se
Seruat composito ruralis gratia vultu.
Contra autem exercere solum si negligit, aut si
Agricola oblitus sua brachia forte remisit,
Laxauítque manus, fessóque quieuit aratro:
Pigrescit primum durato cespite tellus:
Mox rudibus ramis atque aspera palmite crebro
Disciplinatos dissuescit promere fructus:
Et frutices mittit, syluámque minatur inanem:
Quam si nec fera succisor falce repurget,
Non iam virgultis, sed denso stipite lucus
Texitur, & steriles diffundit in aëra frondes:
Donec conclusa ramis currentibus vmbra,
Mox importunæ depulso sole tenebræ
Ad secura feras inuitent ludere lustra.
Taliter humani generis non ordine recto
Perdita mandatæ iam post primordia legis,
In prauum labens paulatim vita tetendit.
Proficiens peiore via, constantior ipso
Iam paribus studiis nutriti criminis vsu.
Et tamen auctorem vicij culpæque magistrum
Doctior erratis, lapsúque peritior omni
Succiduæ prolis crescens audacia vicit.

CAPVT III.

A Vt fluuius primum parua diffusus ab vrna *Simile.*
Perspicuum læto promit qui gurgite fontem,
Tramite quem summo facili transmittere salto
Quisque potest, mox irriguo deductus ab ortu
Viribus augetur subitis, ripásque retrorsum
Pellens, crescentes pellit per plana liquores,
Occupat & spacium, pereúntique imminet aruo:
Tunc circuofusos vicinis vallibus amnes
Sorbet præteriens, externásque incipit vndas
Augmento finire suo, mixtásque sub vno,
Nomine, corrosis diffuso gurgite terris
Cum trabibus stabulisque boum, lustrísque ferarum
Sæuior accessu longóque furore potitus
Tandem desistens pelagi transportat in vndas.
B Sic eius motus similísque ad turbinis instar
Humanum viciis ibat genus: & tamen ipsa
Longius insanas mentes dissolueret ætas,
Centenos nouies crebro quum duceret annos
Vita tenax, tanto suspensi tempore lucri.
Nullus terror erat, quod si qui debita læto
Iura darent, ferréntque assuetæ funera mortis,
Perpetuam interimi fragili cum corpore vitam
Credebant: æui sic cunctis nulla futuri
Spes inerat, solúsque sibi fundauerat omnem
Sensibus in cæcis periturus mundus amorem.

CAPVT IIII.

Tempore quinetiam peccatrix terra sub ipso *Gigantes.*
C Nutribat sæuos immania monstra gigantes.
Nec tamen effari solitum quo semine cretos.
Communi cunctis ortum de matre ferebant:
Qui genus, vnde patres, prohibent archana fateri.
Si speciem quæras humani corporis illis,
Plus vultus quàm forma fuit: sic linea membris
Conueniens, hominem mostrabat, dissona molem.
Quapropter deinceps commentis Græcia fictis *Commenta Græcorum de gigãtibus.*
Dedecus infandum massis informibus auxit:
Et portentosis descripsit corpora membris:
Pube tenus quum forma viri, quum corporis una
Supplerent vasti mixto pro crure dracones,
Artus semihominum patulis qui faucibus, imo
D Integros viuósque homines crudo ore vorarent.
Tunc etiam aiebant dito terrore, tonanti
Blasphemis cœlo conuicia mittere plantis
His similes mendax Phlegræi fabula belli.
Excussas finxit iecisse per aëra rupes:
Pro telis, spaciosa manus quas turbine mentis
Sparserit, & missis cœlum quassauerit aruis.
Hæc sunt priscorum quæ de terrore gigantum
Carmine mentito graij cecinere poetæ:
Qui cœlum aduersus prauis contendere factis
Instíterint, nec iam missis confligere telis
Quum possent, diris agitarint prælia votis.
Montibus impositos nec enim fas credere montes,
E Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo
Qui coctos lateres, lentóque bitumine iunctos *Gen. 12.*
In sublime rati manibus sic posse superbis
Sustolli & celsas in sidera surgere moles:
Quum fureret mortale genus, cassóque labore
Irrita conscensis commeora inferret in altum
Nubibus, & refugum sequeretur machina cœlum
Non prius absistens, subitas discordia linguas
Quàm daret: & varius confunderet omnia sermo,
Hinc sparsum fœdus diuisa lege loquendi
Quod scelerum assensu turbata superbia rupit.
Sic interruptæ perieruor culmina massæ:
Effectúque carens cessauit in æthere turris.

Hæc

Hæc post diluuium: nam quantas tempore prisco
Pressa gigantæas tellus produxerit arces,
Atque lacessitis contemptum immiserit astris,
Abstergente Deo dira eluuione docemur.

CAPVT V.

CErnebat patiens iamdudum insana furentes
Terrarum populos hominum rerúmque creator,
Expectans si quem vani consortia mundi
Linquentem melior moneat resipiscere cura:
Sed coniuratus (postquam percurrere cœptum est)
Perditionis iter statuit, sensúsque per omnes
Obtiouit victor peccati insignia mundus.
Nec reuocare gradum à vitiis, gressumque referre
Cuiquam erat in votis: id tandem exhorruit auctor.
Penitet me fecisse eos. Pœnituitque illum miseri quem fecerat orbis.
Tum tales tonuisse minas commotus ab alto
Fertur & excitas laxasse his vocibus iras.
Gen. 6. O nullis illecta bonis, nullísque repressa
Legibus, antiquo tantum submissa draconi
Effera gens hominum, ducto corruptior æuo.
Non Euam cecidisse sat est, transcendit & omni
Crimine compertor læti: nec sufficit illud
Vicit inexpertum serpens quod pristinus Adam.
Non contenta sui fœdari crimine patris
Addidit ipsa suos mortalis vita reatus.
Expectasse diu nil profuit: insuper omne
Concessum veniæ rapuerunt crimina tempus.
Iam nimium longas patientia continet iras,
Vindictæ iam tempus adest: nec fulmine terras
Flammeus ardor aget: vasto nec cedet hiatu
Quæ premitur nimio tellus insana tumultu.
Sed vitiis fœdens fluctu delebitur orbis.
Ad chaos antiquum species mundana recurrat:
Inque suas redeant vndarum pondera sedes.
Arida concedat lymphis, rursúsque sepultas
Terrarum species informis contegat humor.
Hæc clades homini, carnísque hic terminus esto.
Sic pater æternus disponens funera rerum,
Diluuium dextera terras vibrabat in omnes.

CAPVT VI.

INterea pleno viuebat iustus in orbe
Vnus homo, & mentem solus seruabat honestā:
Nullus vota Deo donis precibúsque ferebat
Hunc præter: summus quem dignum laude creator
Nosset, & exceptum vitæ seruare pararet,
Stemmatis hic sacri nam claro nobilis ibat
A proauo, quem prisca fides & conscia virtus
Enoch in cœlum viuus raptus. In cœlum sine morte tulit: sic celsa petenti
Successit magnis non impar filius actis.
Nec minimum est illum salui cum corporis vsu.
Gen. 5. Terrenas liquisse domos, intrasse supernas.
Quanquam quo Noë proauus conscenderat Enoch
Elias cursu post tempora longa secutus
Quarti Reg. 2. Scribitur igniris scandens penetrasse quadrigis,
Quum suspensa leues transmitteret orbita ventos,
Vngula vel premeret cassato pondere nubes,
Vallatúmque ferens sanctum non vreret ignis:
Et motus feruens nesciret flamma calorem.
Nos igitur satis est cœlum potuisse mereri
Membrorum sub lege sitos: sed non tamen illud
Segnius admirer, sancti quòd tempore Noë
Vnius ob meritum natis nuribúsque tuendis
Orbis in exitio adlatam nouere salutem.

CAPVT VII.

EST ille in cœlis numeros qui præterit omnes
A Angelicus sine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat celebrátque Deum, famulantia suetus
Ferre ministeria, & iussis parere supernis.
Hi nunc quod rectum mortalia corda precantur,
Concipiunt dignis sacro quod pectore votis,
Quicquid larga manus collectis spargit egenis
Excipiunt, sanctóque ferunt super astra volatu.
Quinetiam iustos fragilis dum vita fatigat
Tutantur, mundíque inter discrimina seruant.
Sed tamen in cunctis præcellit clarior ille *Gabriel.*
Maxima quæque Dei quo dispensante ministro
Res geritur, rebus mysteria qui parat altis.
Hic dominum cœli venturum corpore sumpto
B Virginis intactam iussus prædixit in aluum: *Luc. 1.*
Sacráque dotali compleuit viscera verbo
Hic & baptistæ præcurrens nuncius ortum *Luc. 1.*
Desperata diu dum ferret germina patri,
Inter sacra virum conterruit: & dubitantes
Protinus insolito restrinxit more loquelas:
Donec prædicto fœcundam redderet ortu *Zacharias mutus.*
Prolis anum: multos sterilis quæ denique in annos
Fudit diffidens effœta puerpera fœtum.
Hic rerum solers summúsque Archangelus ille
Aëra per liquidum leuibus circundatus oris,
Vibratásque mouens ignito in corpore pennas,
Nulli conspectis ad terram motibus ibat.

C CAPVT VIII.

ET tum forte gemens cunctorum crimina Noë
Inflexis stratus genibus cum supplice planctu
Mundanis veniam mundo nolente petebat,
Quum subito clausis foribus tamen aliger intrat
Conspicuus claro resplendens nuncius ore.
Horrescit visu tanto perterritus heros:
Mortalísque oculus fulgorem ferre supernum
Vix valet: & pauidi detorquent lumina vultus.
Ille salutiferis primum mulcere timentem
Aggreditur verbis, cœlíque exponere iussus.
Hæc per me summus pelagi terræque creator
Imperat, Vt primum concessa pace quietus
D Excipias: nostrísque fidem des optime verbis.
Insperata quidem cunctis sententia læti
Imminet: hanc solus sedenim tu euadere cladem
Et præscire potes: nam te calcata voluptas
Iampridem rectum toto discreuit ab orbe.
Voica sed quoniam sæuo te excludere lœto
Forma modúsque potest: tantos euadere casus
Qualiter incipias, paucis ex ordine fabor:
Finis erit rerum permissis vndique lymphis: *Gen. 6.*
Atque relaxata vastabitur orbis abysso.
Nunc age congestis crescat fortissima lignis
Machina, quæ surgens fluctus superenatet omnes:
Tercentum cubitos per longum ducta tenebit
E Bisquinis latè clauderur, bisque vicenis
In triginta illi constabit culminis altum,
Tristegáque hic facies, simul & cœnacula in illis
Cuiusque asseruans animalia plurima formæ:
Queis statues variis discreta cubilia cellis,
Tum ne rimosi compagum forte meatus
Accipiant inimicum imbrem, memor esto linire
Iuncturas laterum, pigrúmque infunde bitumen.
Taliter effectam quum consummaueris ædem,
Protinus ingredere, ac mundum dimitte cadentem,
Exclusit quem culpa frequens, includere clades
Incipiat: circúmque fremant te sospite mortes.
Quinetiam lateris sociam succedere tecto

Et cum coniugibus natos intrare iubeto.
Túque secundus eris deleti germinis auctor:
Vere post primum repleatur terra parente:
Sed quia perfecto diuinis viribus orbe
Post operis finem, post leges, póstque sacrata
Sabbata, formari quidquam non conuenit vltra:
Ne penitus cessans intercidat omne creatum,
Spirantum è cunctis pecorum, celerúmque volucrũ.
Syluestrúmque foris, iumentorúmque potentum:
Vel quæ per tractos reptant labentis motus:
Bina cape: & tecum claustro victura recondе:
Sic tamen vt proprios teneant sua vincula sexus,
Vnde genus rursum tellus implenda resumat.
Nec timeas ne forte feros animantia motus
Seruent, aut solitis præsumant rictibus iras:
Fœdus erit cunctis quæ discordantia profert
Per varios natura modos: & pace fideli
Parebit iussis quidquid concluseris illuc
Serpentis tantum semper figmenta caueto:
Vertice submisso blandum licet ille trisulcis
Finxerit abscondens per dulcia sybila linguis
Immortale odium: nec quidquam si sapis illi
Credideris, blando sermone infidus inescat.
Nam quicunque semel lædendi quæsiit artes,
Hic semper suspectus erit: penitúsque cauendum est
Ne iam mentito coniungat fœdera prodens.
Tu post exemplum iussis seruire memento.

CAPVT IX.

HÆc fatus, vacuum leuibus secat aëra pennis,
Mortalem fugiens aciem: cœlóque relatus
Heroem trepidum mandata lege reliquit.
Ipse tamen tali manibus cum voce leuatis,
Quisquis ait, nobis tantam spondere salutem
Seu missus seu sponte venis ex æthere celso,
Et placidum fausto confirmas fœdere pactum:
Sis fautor, firméntque tuas promissa loquellæ:
Auxiliúmque tuum conatibus insere nostris:
Vt tenuis tantam valeat manus edere molem.
His breuiter dictis vitæ spem corde reponit,
Aggreditúrque celer sacri præcepta laboris.
Quis tantos capiat sensus? quis denique sermo
Explicet, aduectis fuerit quæ copia lignis?
Nudati colles, spoliatis arbore syluis
Iam sua certatim concedunt robora montes.
Pelion immensas mittit de vertice quærcus:
Insuper exponit multa virtute recisum
Ossa nemus, Pindóque abies subducitur alto.
Athlas ipse nouas ictu resonante secures
Sensit, & annosas dedit ad naualia pinus.
Inuisum tunc surgit opus: contexta leuatur
Porrectis trabibus præcelsi culminis ædes.

CAPVT X.

HÆc inter, discurs varij sententia vulgi:
Nam multis lymphis obstacula tanta parantẽ
Irrisere virum: moles quòd clausa moueri
Fluminibúsque dari nequeat: quam forte nec ampli
Euphrates Nilúsue queant includere ripis.
Apostrophe. Humani generis quid mens incredula teris,
Mortalem non posse manum coniũgere ponto
Ædem longinquam? pontus namque obuius vltro
Curret, & adductum tanget stans fabrica littus.
Ast alios celsam compacto robore massam
Ignaros quanquam cladis caussæque latentis,
Mirari nouitas, & formidare coëgit.
Haud aliter studium iam tunc diuiserat omnes
Quàm nunc mundus agit. Sunt qui cõpuncta fideli
Corda dicant operi rebúsque instare supremum
A Discrimen norunt: corpus quum concidet omne
Bacchatámque diu consument secula carnem:
Effugiet tunc ille malum quicumque paratus
Præcuri validam ædificarit tegminis archam,
Per lignum vitale Crucis seruatus ab vndis:
Tunc cernet quanto contempserit ocia fructu.
Hic tamen interea sudantem operíque vacantem
Nónne piger lucri quisquis tædénsque laboris
Insanire putet: cura quòd solus inani
Aestuet, & rebus nolit pereuntibus vti?
Sic epulans parcum, sic largum quisquis auarus,
Sic nudum raptor, sic castum ridet adulter.
Sic circumscribens illuso simplice gaudet
B Sic sapuisse dolet diues cum congregat aurum
Spargentem nummos varios in pauperis vsus:
Consumptis opibus miserum ratus esse beatum.
Ergo repentinum iudex quum cerneret orbi
Aduentare diem, finis sic protinus inquit
Imminet, vt iusti quondam sub tempore Noë Mat. 24.
Diluuium varios mundi quum repperit actus.
Et carnem consumpsit aquis opiféxque salutis
Euasit facto diffusa pericula claustro
Hæc Euangelicis sunt inclamata figuris.

CAPVT XI.

PRouidus interea consummat conditor archam
Tunc iussæ accurrant volucres, tunc bestia quæ-
C que
Consuetum linquens syluoso tegmine lustrum,
Deposita feritate venit: seséque tenendam
Ingerit occurrens & libertate relicta
Includi gaudet, tantum decreta futuri
Vis valet: occultus brutis in sensibus ardet
Terror, & expectans agitat formidine mentem.
Ast homines quos sors certi discriminis vrget
Vicina nec morte pauent: sic vindice cœlo
Securos lætósque reos tellure Gomorræ,
Iam prope sub flammis sententia dicta videbat.
At contra Niniuæ populis terrore salubri
Præualuit pro pace metus: iam venerat illuc
D Iussus multum ille, & terris iactatus & alto, Ionas.
Qui clamaturus tantę discrimina plebi
Diluuium timuit mundo constante propheta.
Hauserat hunc valido peruadens belua rictu,
Immersúmque mari ventris concluserat archa: Iona. 2.
Deglutire virum, fauces implere capaces
Non licuit, mordere tamen, nil dentibus actum est
Sed cupidum intrauit deludens præda vorantem
Inuasúsque cibus ieiuna vixit in aluo.
Dúmque illum ternos agitasset belua soles
Et noctes totidem ac littus vacuanda viderent,
Tunc castigatum vomuere ergastula pastum.
Vt monstro exutus vates, cœlúmque recepit
E Contingens terras: magnam tunc percitus vrbem Iona 3.
Terribili cum voce petens vis criminis inquit
Ardentis nisi pœniteat, purgabitur igni.
Iámque venit finis, lentum est hoc dicere vênit,
Non plus fatus erat, totus coniurat in omne
Lamentum populus, concurrunt vndique fletus,
Pectora tunduntur, cœlum suspitia pulsant:
Mollibus abiectis cilicum dant tegmina setæ,
Inque cibos cineres, lachrymas in pocula fundunt.
Ipse etiam dignus tali qui tempore princeps
Ante aciem flentum portet vexilla salutis.
Atque nouum dictu, metuens discrimina vincat.
Proiicit hinc sceptrum, linquit sublime tribunal,
Pallia

Pallia blattarum ſpreto diſſibulat auro,
Serica deſpiciens atque aſpera tegmina ſumens.
Ar pius ex alto contemplans talia rector,
Exertas reuocat ſedatis motibus iras:
Vibratúmque tenens reſtringit miſſile ferrum.

CAPVT XII.

ERgo vbi collegit ſylueſtres vndique ſexus:
Incluſitque feras pecudum, tunc eligit illa
Sumere quæ licitum eſt, & ob id iam műda vocátur.
Hinc centum ſeptens dedit viuentia clauſtro:
Vt ternis paribus ſeruato ſemine ſaluis
Septima quæ fuerint ſacris quandóque litentur.
Et iam vitalis concluſerat omnia carcer:
Tunc iuſtum cunctóſque ſuos natóſque nurúſque
Accipit expectans clauſtrum, vitæque repouit.
Nam ſeruos mundum dederat natura vocari:
Nec dominos famulia diſcernere nouerat ordo.
Primus enim maculam ſeruili nomine ſenſit
Initium ſeruorum Huius natorum medius, qui forte cachinno
Gen. 9. Diſtectum petiit miſero ſpectamine patrem,
Matenámque ſui riſit deformior ortus.
Quod poſtquam ſanctus Noë reſciuit in iras
Ardet, & irriſi ſeruum pro crimine patris
Germanis iubet eſſe ſuis: primum inde repertum
Seruitij nomen: cuncti nam ſemine ab vno
Prodiimus, patrémque omnis ſibi vendicat vnum
Poſteritas: déque ingenuo mala crimina ſeruum
Efficiunt: quod ſi vitam poſt degat honeſtam
Natales faciens ſibimet iam nobilis inde eſt.

CAPVT XIII.

NVncius interea dudum qui miſſus ab alto
Detulerat iuſto cœleſtis munera verbi,
Vt clauſam vidit perfectis omnibus archam
Expectare diem: rurſus deſcendere cœlo
Feſtinans laxos firmauit cardine poſtes
Incluſitque viros, atque hoſtia fortia traxit.
Confeſtimque leuans ſupero ſe retulit axi.
Æuo ſexcentos ſenior tranſcenderat annos,
Gen. 7. Lunáque biſplenos addebat menſtrua curſus,
Septimus & decimus qui poſt illuxerat orbi.
Vltimus ille dies iam tunc dedit omnia læto.
Hic ſtatim obtegitur cœlum nimiíſque tenebris
Victs repelluntur fuſcati lumina ſolis:
Inſanas hominum mentes vix tangere terror
Cœperat: inſolito mox profluus æthere nymbus
Et valido primum ſimilis demittitur ymbri.
Arida terrarum pariter madnere per orbem.
Vna fuit toto facies & nubila cœlo.
Aegyptus tunc ipſa nouas expauit ad vndas.
Alit & infuſus Garamas, dudúmque calentes
Humida maſſilas tetigerunt frigora Syrtes.
Nec longum pluuiæ ſpecies, non denique guttæ
Stillant, ſed rupto funduntur flumina cœlo.
Similitudo. Non aliter Tanais niuibus cum paſcitur albis
Ryphæo de monte ruens illiditur amni:
Præcipitatque ſimul longo quod tramite ducat.
Vndarum tali quatitur certamine tellus:
Fitque lacus inſtar compreſſus fluctibus aër.
Nec tamen hic lymphas tantum fudere ſuperna
Terreſtres etiam mundus conſurgit in iras.
Rumpitur omne ſolum, crebros dant atua meatus.
Proſiliunt fontes ignotáque flumina manant:
Vergitur in ſurſum mutato pondere nymbus.
Inde cadens cœlis, hinc terris vndique ſurgens:
Occurrit mox vnda ſibi, iunctóque furore
Coniurant elementa neci, tranſcenditur omnis
Ripatum limes fluuiis, atque obice rupta
A Sæuit laxatis diſcurrens humor habenis.
Sed cum diffuſæ ſpacium concludere terræ
Omnia certarent: mundúmque implere capacem:
Suſpendi forſan potuit ſententia læti,
Atque mora maiore trahi: quo tardius omnem
Concedens ſpacium rapiat mors vltima carnem.
Ni pater oceanus mundum indignatus in ipſum
Qui terras omnes tantum vno littore cingit,
Exiret rumpénſque fidem perfunderet arua.
Ergo vt peruerſi vindex crudelior orbis,
Diſſipat æternas leges, & ſede relicta
Regna aliena petens, naturæ fœdera turbat

CAPVT XIIII.

B VT duros primum pelagi ſenſere furores
Illuſtres fluuij, magnos quos inclita curſu
Forma refert: motúſque nouos ſtupuere parumper.
Vt credas ſapuiſſe fugam mox verſa retrorſum
Vndarum in terris ſublata volumina ſpargunt
Inſequitur tamen oceanus: refugíſque fluentis
Imminet: & ſalſis impellit motibus amnes.
Tunc maior ſtrepitu tanto mortalibus ægris
Fit metus: aſcendunt turres, & celſa domorum
Culmina: præſentémque iuuat vel tempore paruo
Sic differre necem: multos dum ſcandere tentant
Creſcens vnda trahit: quoſdam fugitare volentes
Conſequitur, curſúque fugam deprendit inanem.
C Aſt alij longo iactantes membra natatu,
Defeſſi ſpirant animas: aut pondere nymbi
Obruta flumineas immixta per æquora lymphas
In quocunque bibunt morientia corpora montes
Ædibus impulſis alij periere ruina:
Cúmque vndis fluxere ſimul dominúſq; domúſque.
It fragor in cœlum, ſonitu collectus ab omni:
Quadrupedúmque greges humana in morte ruentū
Augent confuſos permixto voce tumultus.
Hæc inter miſeri feruentia funera mundi
Prægrauis inſanis pulſatur motibus archa,
Compagéſque tremunt, ſtridens iunctura laborat.
Nec tamen obſtructam penetrat vis improba: quā-
D quam
Verberet, & ſolidam fluctu feriente fatiget:
Non aliter crebras eccleſia vera procellas
Archa Noe eccleſiam præfigurauit. Suſtinet, & ſæuis nunc diuexatur ab vndis:
Hinc gentilis agit duros ſine more furores:
Hinc Iudæa fremit, rabidóque hanc impetit ore.
Herẹſeωn veſans furens exinde carybdis
Concutit, & Graium ſapientia ſtulta ſuphorum.
Quæ quanquam inter ſe vario certamine pugnant,
Debellands tamen ſi quando eccleſia, gaudent
Conſenſu vnanimi Chriſti conſurgere contra
Nauiculam: & vanis mendacia fingere verbis.
Sed clauſam vacuo pulſant impune latratu.

E

CAPVT XV.

IAm medium creſcens archæ contexerat vnda,
Commorátque cauam ſuſpendens vndique molē:
Sed melius tutam facili portante natatu.
Quóque vocant vndæ ſequitur iam mobile pōdus,
Sic nos ſeruati meliora in tempora, mundo
Cedere diſcamus dum ducimur: omne reſiſtens
Si flecti neſcit metuat vel pondere frangi
Sed ſic cedamus fluxum ne ſentiat intus,
Peccatúmue trahat mens impenetrabilis vllum.
Nauigat interea clauſtro commiſſus eunti
Fons vitæ: ſeruátque furens ſuper omnia pontus
Orbis depoſitum, fido quod tegmine promat:

Quum pax terrarum reddi sibi debita poscer.
Sic fluitanti vndæ tellus subducitur omnis:
Quinetiam inflatæ liquidum super æthera summis
Collibus impositæ vicerunt edita lymphæ.
Delituit tectus ponto tum piniger Othris:
Parnassi vertex cautem non protulit altam.
Ipsa cupressiferi latuerunt saxa Licæi:
Subductæ rupes, æquatæ fluctibus alpes,
Exclusis domibus totus iam denique mundus
Axis & vnda fuit:nam cunctis morte subactis
Regnabant pelagi syluoso in gurgite monstra.

CAPVT XVI.

ET iam vicinum pulsabant humida cœlum:
Iámque quater denis manabat noctibus imber:
Compleratque necem, nec mors quod tolleret vltra
Gen. 8. Inueniens iustum audebat contingere Noë:
Frænantur tandem pluuiæ, resplendet & æther,
Redditur & cœli vultus, sólque ipse reductus
Sed non inuentis qui reddat lumina terris.
Tantum in aquis lucens tristis videt æquora fulgor.
Quúmque etiam radios admotas frangit in vndas:
Tum consumendis feruens ae proximus instat.
Non minus & patuli terræ clauduntur hiatus:
Quæque prius vomuit lætali ex ore fluenta,
Obicibus propriis constricta resorbet abyssus.
Nec tamen vt breuiter concreuerat, vnda recessit:
Siccant non pauci longo sub tempore menses,
Quod pauci fudere dies iam ducta natatu.
Armeniæ celsis instabat montibus archa:
Et nondum nudis fundo consederat aruis:
Vt stabilem sensit senior, motúque carentem,
Nec fluitare natans ventosa per æquora lignum:
Credidit abductis nituisse liquoribus orbem.
Tunc reserat summam sublimi à fronte fenestram
Emissa refluos exploret vt alite fluctus:
Columbæ emissio. Illa volans longo diuerberat aëra plausu,
Pennatúmque leues diffundit motibus auras.
Quúmque diu fessis vndas perstringeret alis,
Nec locus optatam requiem concederet vllus:
Consuetum repetit prospecto ex æquore claustrũ.
Exceptam senior manibus tunc colligit intus:
Aduertens nullas paruisse per humida terras.

CAPVT XVII.

INterea magna pontus se mole mouendo
In chaos antiquum linquens mundana redibat:
Excelsũ tandem proferre cacumina primum
Incipiunt, post quos parui crebrescere montes.
At vero vt pelagus cinxerunt littora priscum:
Oceanúsque facet notas collectus in oras,
Contentus solito labentia flumina tractu
Sorbuit, & cunctis distrinxit fræna fluentis:
Torrentésque suæ clauserunt vndique fossæ:
Libera subductis nituit mox arida lymphis.
Tunc interposito producens tempore coruum
Scire cupit senior, vacuúmque interrogat orbem.
Ales vt extensis nitidum petit aëra pennis,
Aspiciens plenis immensa cadauera terris,
Carnibus incumbens, & mox oblita reuerti,
Rectorem placidum communi in sede reliquit.
Sic nescis Iudæe fidem seruare magistro:
Pulchra similitudo. Sic carnem dimissus amas, sic gratia nunquam
Custodi vitæ dominóque rependitur vlla.
Mente vaga sic lassus abis, sic fœdera legis
Rupisti, & primum violasti perfide pactum.
Temporis vt spacio senior collegit inertem
Iam potuisse suis coruum se reddere claustris:
Ignarus tardi reditus, causæque morandi,
A Ne fota innexis fessum consumpserit alis,
Iunxerit & cunctis pereuntibus vnda recurrens:
Protinus albentem mittit de sede columbam.
Illa memor iussi rapido petit arua volatu:
Paciferúmque videns ramum viridantis oliuæ.
Decerpit mitique refert ad condita rostro.
Tali legatus firmauit fœdera simplex
Indicio, purúmque pius sic comperit orbem.

CAPVT XVIII.

INTEGER immensum vertebat circinus annũ Gen. 8.
Quo fœlix claustrum spirantia cuncta tenebat
Tum pater ablatis obducta repagula valuis
Pandit, & inclusis dissuetum reddere solem
B Incipit effesso redeant vt semina mundo.
Ante tamen iustus iubeat quàm sparsa vagari
Singula de septem quæ dudum claudere munda
Curauit, natis pariter nuribúsque vocatis,
Cespite constructa disponens immolat ara:
Accendens sanctos his primum altaribus ignes.
Plurima dum magnis adolentur corpora flammis,
Et numerusa leuat perpinguem victima fumum:
Suauis odor tetigit lætum trans æthera cœlum,
Primáque purgati suscepta est hostia mundi:
Tunc igni permixta sacro vox intonat ista.
Hactenus infectus contagia traxerit orbis:
Sufficiat tranasse nephas, mundata lauando
C Perpetuo maneat tellus, vultúsque reductos
Contineant elementa suos: haud amplius vllis
Perturbata malis moles mundana fatiscat.
Vos quoque quos læti saluauit tempore vita
Inclusósque tenens casu defendit ab omni,
Ducite securum seruatis legibus æuum:
Vósque caput generis fœcundo semine prolem Gen. 9.
Spargite, diffusum late quæ compleat orbem:
Deletum instauret numerum, dominetur & orbis
Fertile quinetiam reddant animantia germen.
Porro autem terris ex hoc iam non erit vltra
Diluuium regnans: carnem quod conterat omnem.
Vnum quod fuerit signo monstrabitur vno.
D Nec similem repetita necem peccata videbunt: Vnicũ baptisma vnico diluuio figuratũ.
Et si crimen erit terror non deerit alter.
Sic vnum genitor iurans baptisma sacrabat,
Vt semel abluto lymphis purgantibus orbe.
Baptismum haud liceat nobis sperare secundum.

CAPVT XIX.

VIx tribus exactis cœli iam partibus ibat
Pronus in occasum radius quum forte remotã
Aac sub eoo iussus contingere nubem
Protulit excussum madefacto ex aëre signum,
Arcus & enituit quam nunc tam natida Graio Iris
Irim Romuleo vocitant sermone poetæ.
Pendulus obliquum solem cum senserit humor,
E Ancipites vario mittet splendore colores.
Nec numerare queas, sic mixtos lumine visus
Multiplici illudunt diuersis vultibus orbes.
Saphyrino, viridi, maculoso, cerulo, & albo.
Purpureum de nube trahit, de sole coruscum,
De cœlo rutilum, de terra sumit & atrum.
Et nunc abiunctis quæ constant hæc elementis
Sic diuersa putas, vt concordantia cernas.
Hanc formam signo trepidis mortalibus arcus
Præstitit esse Deus, promittens nube serenum Arcus fœderis Christum figurauit.
Nulláque iam terris debere pericula cœlum.
Num quisquis semel adlatam seruare salutem
Optas, signatum potius signo inspice Christum:

Verus

Verus enim atque vnus firmati fœderis arcus
Ille Deum atque homines inter: qui virgine carne
Virgineo ex vtero sumpta, iam munere lucet
Multiplici in cœlo varius, sed fulgidus omni.
Hunc coram inspicies quisquis baptismate tinctus
Ad cœlum liber culpis pereuntibus ibis.
Quod vero sparsis Noë saluatur in vndis
Baptismi hinc formam Petro testante docemur
1. Pet. 3. Archa vetus Noë, Christi est ecclesia: per quam
Baptismus præfiguratus. Extra etiam quam nemo potest saluarier: ergo
Quicunque es Christi baptismate lotus in archa,
Hoc votis precibúsque petas, hoc fletibus opta:
Ne redeant peccata tibi, ne mersa leuentur,
Mortua ne surgant, ne debellata rebellent.
Ne post ablatum valeant discrimina crimen
Et flammam timeas quia iam non suppetit vnda.

D. ALCHIMI AVITI VIENNENSIS Episcopi, Liber quintus De transitu maris rubri.

CAPVT I.

HAETENVS in terris vndas sedisse canentem
Terram inter fluctus aperit nunc carminis ordo.
Illic diluuium quos perderet ante petiuit,
Hic ad diluuium pleno succensa furore
Sponte sua current perituræ milia gentis.
Exod. 1. Sustinuit duros externa in sede labores
Quum pelusiacæ seruiret subdita genti
Plebs oppressa diu: densi quam pondere cœni
Et laterum numeris operis mensura diurni
Afflictam sæui vexabat fraude tyranni:
Inuisam sibimet frendens qui crescere turbam,
Augeri doluit famulos: namque ille vocatis
Cunctis Aegypti obstetricibus, imperat illis
Vt quoscunque mares lux alma emitteret, ad vnum
Interimant: solæ euadant ea fata puellæ:
Sed tamen auersæ fugerunt talia matres:
Atque interdictos renuerunt perdere fœtus,
Persistente Deo plebem diffundere sanctam.
Quoque magis mens cæca trahit crudelia pacta
Hoc plus accrescunt teneræ primordia gentis.

CAPVT II.

VIderat interea genitor de sede superna,
Afflictámque manu placido prospexerat ore:
Iam sacer innocuas dederat de fomite flammas,
Et rubus in rubeo viridis permanserit æstu.
Quo signo spinas nostræ feruescere mentis
Rubus incombustus. Et lucere bonis qui non consumeret ignem
Sed tenebras mundi auferret pia pectora nossent.
Illicet electi vates mandata ferebant:
Depromit Regi quum primus talia Moses.
Exod. 5. Seruitij longo lassatam pondere plebem
Oppressos cophinis humeros, attritáque colla,
Quásque opus assiduum fecit durescere palmas,
Laxandi iam tempus adest: dimitte precantes
Tandem cœlesti domino persoluere vota:
Et complere datos patrio moderamine ritus.

CAPVT III.

ILle fremens inquit, quæ tanti caussa tumultus
Quísue nouus populú Deus exigit omine missu?
Scilicet hæ vacuæ tangunt cœlestia curæ.
Et dominus dominis famulos nunc tollere priscos
Nostráque vult populú contemnere iussa rebellem?
Quis Deus iste recens cui nunc parere necesse est?
Est ne aliquid quæso mihi formidabile? verum
Iam video vestras seducunt ocia mentes:
A Et nisi laxaros requies concessa foueret
Nulla superuacuis tererentur tempora verbis.
Quæ si castigans restringat sarcina maior,
Illicitus vetitum conari desinet ausus.
At vos signifero qui talia vota ducatu.
Instruitis, vano & plebem subuertitis ore,
Conspectus vitate meos, vultúmque cauete.
Direm namque Pharon, vel Pollentissime cursus
Testor Nile tuos, & diuæ vocis Anubim,
Quum rabidus latrat, iam non impune futurum.
Si nostrum rursus repetant hæc dicta tribunal,
Sentiet iratum mens hæc temeraria Regem.

CAPVT IIII.

B VIrgam forte manu gestabat legifer heros, *Exod. 7.*
Huic baculo nitens gressum dum dextra regebat.
Excutit hanc valido proiectam comminus ictu.
Tum mirum dictu, commotum serpere lignum
Non insensibiles ceu promit palmite ramos *Virga in serpentē versa.*
Vita monens tantum, quos altum crescere cernis
Non etiam sentire, sed hic multo amplius actū est:
Fluxit enim reptans mutari & corporis vsu
Sensum animúmque gerens cœpit decurrere virga.
Mox anguem formata refert: conterritus hæsit,
Aeternúmque niger tum palluit ore tyrannus.
Sed ne confusum tali succumbere signo
C Cerneret assistens vultu nutante satelles,
Dissimulat peragi cœlesti numine factum:
Nec diuina volens hominum sed gesta putari.
Tum mandat quoscúque magos, & carmina doctos
Illicitam diris tentent vt fraudibus artem.
Vndique tum iussi concurrunt, & medicatas *Magi Aegypti.*
Armant quisque suas noto phantasmate virgas:
Dant iactæ vanas species, anguésque putari
Illusos terrent oculos, fallente figura.
Nec longum tumuere Magi: consumitur omne
Quod fecisse rati, fictos namque arte dracones
Primus adhuc mordax absorbuit ore cerasta.
Postquam virtutis clausit spectacula Moses *Serpentis in virgā reditus.*
D Victorísque tenens erexit in aëra caudam:
Decedit serpens ligno, vultúsque recedit,
Diriguere vagi durato corpore flexus.
Quid multis? fit virga prior: qua deinde sacerdus
Plurima succiduo monstrauit tempore signa.

CAPVT V.

HInc durum frendens Pharaonis conscius ardor
Diuinæ incœpit per cuncta resistere dextræ
Quæ iam cognoscens nolit tamen ipse fateri.
Protinus exclusos iussit discedere vates.
Illi diuinas pulsant cum fletibus aures,
Vt fremitus gentis tandem frænetur iniquæ:
Quam grauius sæuam monitus fecere superni.
E Ipsis quinetiam cœlestibus arma minantem
Tum pater accipiēs gemitus, lachrymásque precátū
Taliter hortatu blando solatur amaros.
Ne tantum vacuo submittite corda timori
Plebs mea, quam toto mundi de corpore sumptam
Elegi & propria solam mihi sorte dicaui.
Iam nunc cernetis quanto primordia vestra
Prosequar auxilio: vestros vt persequar hostes.
Ducam sublimem portenta per omnia dextram.
Nec valet in paucis Pharius Rex cedere signis
Longius vt duram vincant miracula mentem.
Posthæc laxatos etiam discedere coget,
Expellétque solo: quod nunc negat ingeret vltro.

Ibitis ad magnas post fortia prælia sedes,
Qua vocat expectans perfertilis vbere terra
Et claras victis condetis gentibus vrbes.
Vos modo promissis tantum confidite donis:
Et quos deposcent ingentia facta labores.
Læta ferat virtus, seséque ad prospera seruet.
Talibus auditis melior spes arripit illos
Attollunt animos, palmásque ad sidera tendunt
Concipiúntque fidem votis gratésque rependunt.

CAPVT VI.

POstera lux dubios primum præmiserat ortus
Et successorem depulsa nocte ferebat
Insisteua aurora diem: tum flumina sanguis
Imbuit, & subito maduerunt arua cruore,
Sed non in minimis portentum contigit vndis,
Flumina in sanguinem. Fluuiorum Rex ipse rubet, nec lumine prisco
Nilus agit proprium quem sumpsit fonte nitorem.
Vndarum vice sanguis inest, non corpore fusus
Aut hominum de strage, sed irato delapsus olympo.
Ergo hinc naribus obstructis victóque natatu
Interiere simul peregrini in gurgite crasso,
Auxerúntque suo saniem defuncte pisces.
Forte & sanguineus mortis cladísque futuræ
Indicium iam Nilus erat: qui protinus omnes
Aegypti terras, vel quo patet ampla canopus,
Et portentosæ tellus vastissima Memphis,
Imbiberat dirum spargens per rura cruorem.
Et iam inter pingues sitiens defecerat vndas
Aegyptus, si non celerem super atua medelam.
Afferret, Nilóque suas Deus inderet vndas.

CAPVT VII.

TVm vero vt requiem pestis subducta reduxit,
Effertur rursus dilata morte tyrannus
Et vix euasæ spernens discrimina mortis,
Innocuam flagris persistit subdere gentem.
Nil iuuat hic multis omnem narrare superbi
Perfidiam, & duri periuria dicere Regis?
Ranæ per totam Ægyptum. Exod. 8. Protinus vt duris insontem affligere gentem
Imperiis, rursum solita inclementia cœpit
Vnda putrescenti viduum purgata cruore
Ranarum fœdis impleuit saltibus vrbes.
Complentur tellæ penetraháque abdita ranis.
Ipsa etiam raucas regalis purpura voces
Sustinet, atque suis homines submittere iussis
Sueta loculeis stendet succumbere ranis.
Quarum mox cumulis flamma tonitrúque subactis
Nec sic crudelis placata est ira tyranni.
Cynifes in Aegypto Exod. 8. Ergo muscarum (Cynifes dixere) peremptis
Confestim ranis examina plurima surgunt,
Pendula quæ portant leuibus corpuscula ventis
Pennarúmque vices supplent stridentibus alis.
Mox sese pariter fundunt, atque omnia complent.
Et licet immersis defigant vulnera rostris
Plus horror quā pœna mouet: plus vulnere terror.
Vt vero infectam corrupto ex aëre pestem
Sustulit ad Mosi pia vota piósque precatus
Ventus agens: creuitque feri iracundia Regis,
Nec tetror e mali clementia longior eius
Musca in Aegypto. Constitit, ablatis purgato ex aëre muscis
Succedunt aliæ grauius i quibus impius heros
Nec quidquam motus noua mox discrimina sentit.
Nimirum grauis inuadens animalia tabes
Omnia dat lœto, & crudelia funera spargit.
Hebræísque cadunt iumenta Aegyptia saluis.
Cap. viij. At quum nec tali commotus clade tyrannus
Vexare Hebræos pœnis iam pergeret auctis
Nox diræ clades in cœlum puluere sparso
A Surgunt, & penitus turgentia vulnera membris. Ex puluere sparso vlcera in omnibus animantibus. Exod. 9.
Transierat iámque illa dies, tum luce sequuta
Admonito tantis nequidquam principe plagis,
Concutitur cœlum tonitru, nubésque coactæ.
Terribili splendore micant, ferit omnia fulgor.
Coniurata omnes vno sub tempore mortes
Aethere turbato terris elementa minantur:
Et tonitru inseritur prægrandi pondere grando.
Non vt guttarim in terras de nubibus exit:
Sed quocunque cadit quæ deprimat, atque ruinam
Pondere vel solo faciat: coniúgitur ergo
Grandineum flammis feruentibus aëre frigus.
Postquam hominum stragem mixta cum grandine
B flamma
Negligit euaso pharius discrimine princeps:
Exin restantem surgit consumere fructum
Bruchus, & excusso confidens crure locusta.
Sed quoniam durata malis & nescia flecti
Hanc nihili cladem callosa superbia duxit:
Insequitur velox grauius quæ vindicet ira.
Cæcas mane nouo surgens sol sparserat vmbras: Tenebræ Aegyptiis. Exod. 10.
Et lætus iubaris splendebat fronte sereni,
Quum mediam sese opponit teterrima nubes
Nascentémque diem depulso lumine claudit:
In molem nox densa coit, perit obrutus aër,
Palpantésque manus densas sensere tenebras.
C Et quo quemque loco tenebrosus repperit horror
Continuit, nullum vidit, nec visus ab vllo est.
Squallentes pariter viuentia milia credas
Infernas intrasse domos, aut forte reuulso
Obice terrarum patriam sordentis abyssi
Migrasse in superos: ac mundum luce fugata
Sub leges misisse suas: tres perdidit ista
Nocte dies, digne pendens periuria tellus,
Quæ phario Regi suberat: nec senserat vllas
Sole fruens solito, plebes Hebræa tenebras.

CAPVT IX.

INterea Moses lachrymas, ieiunia, vota
Continuat, precibúsque frequens ac peruigil in-
D stat,
Maioris natu fultus solamine fratris.
Vnde & diuinæ meritus solatia vocis
Instruitur ritus domino sic faute sacratos:
Cernis quàm varia desudans clade reatum
Aegyptus contrita gemat, formidine tantum
Ducta necis: monstrat propius mens turgida lætū:
Nec seram insinuant isthęc portenta ruinam: Exod. 11.
Vnus adhuc superest vt vindicet omnia luctus
Póstque nouem decima percellat cæde merentes.
Vos modo perpetuos sacrorum discite ritus.
Mansurósque sua cultus in lege tenete.
Principio in cunctis orbis quos circinat anni
E Mensibus, iste caput posthæc sit & ordine primus. Initiū & ritus sacrificiorum. Exod. 12
Lunáque bis septem quum fecerit addita noctes
Vesperáque extremæ iam cœperit esse diei:
Mansuetum annalis tum sumite temporis agnum.
Quem dū quisque tribu in propria mactauerit, eius
Illinat effuso confestim sanguine postes.
Hoc dabit indicium seruandæ cura salutis,
Quum percussor aget, tacitam sine vulnere cædem.
Nam quodcunque sacro limen maduisse cruore
Viderit, hinc illo transibit ad altera saluo
Limina: nec genti spes vlla accedit Hebrææ
Hanc præter: nostræ quæ prima est forma salutis.

CAPVT X.

Námque

Sanguis Christi per agni sanguinē præfiguratus.

NAmque euasuros diri Pharaonis,& omnis
Aegypti impetum, velut agni sanguis inuictus
Postibus, immunes crudeli à funere fecit:
Sic agni illius Christi, qui vellera nescit
Noxia, qui nullum contraxit corpore næuum
Inter labentis feruentia funera mundi,
Sanguis ab inferno miseros Pharaone redemit,
Aegyptique dedit saluos euadere terram.

Apostrophe ad Christum

Ergo agnosce tuum in nobis Rex Christe cruorem,
Atque tuos educ Aegypti è carcere seruos,
Et quocumque loco sanctus mactaberis agnus,
Inque cibos sanctum porrexerit hostia corpus
Christe tuum, non attingat tua dextera vindex.
Præterea veterem exutos formámque virúmque,
In vitæ nouitate tuum fac sumere corpus
Et sacrum æterni calicis potare cruorem.

CAPVT XI.

FInierat rector legésque & fœdera phase
Desierat mandare suis, quod protinus omnes
Arripuere simul, peragunt conuiuia læti:
Solennísque nouo cultu disponitur esus:
Transeat ad sacros quæ condita forma nepotes.
Nox erat:& mediam carpebant cuncta quietem,
Vmbráque libratas iamiam diuiserat horas:
Ecce venit tacito per dira silentia motu

Angelus exterminator.

Angelus, exerto missus qui sæuiat ense,
Nec confusa datur subiti sententia lœti:
Non hic luce opus est: claré longéque videtur
Quem petit in tenebris præfixi funeris ordo.
Maiores natu pereunt, solíque leguntur
Ad mortem, primos luci quos edidit ortus.
Cum dominis pereunt famuli, natique potentum
Permixta cum plebe cadunt, vilísque perinde ac
Quem tegit auratis morientem purpura fulchris.

Primogenita Aegypti moriuntur. Exod. 3.

Serica ducuntur nihili vt pannosa, paríque
Disparibus stratis sternuntur corpora lœto.
Non quenquam mors æqua timet non excipit vllos
In viuis tantum qui discernuntur honores.
Pauperis ad fletum nulla pietate mouetur
Diuitibus vt parcat: nullo corrumpitur auro
Angelus, æqualíque exterminat omnia lance.
Aegrotum sanus longæuum iunior ante
Migrat: quúmq; omnes eadē mors percutit, vnū,id
Et solum superest vita discrimen in illa,
Viuant vt meritis superata morte, suíque
Præmia suscipiant dudum promissa laboris,
Qui superum in terra monitis studuere tenendis:
Contra qui tantum carni indulsere, neglecto
Spiritu, in æternos rapiuntur protinus ignes.

CAPVT XII.

ERgo vbi percussas soboles confusa repente
Aula videt, currunt flentes ad funera matres,
Pectora contundunt pugnis, crinésque reuellunt
Vnguibus,& nigras festinant scindere malas.
Nec paucæ planxere diu, mox occupat omnes
Luctus quamque suus, sonat vnus in æthere clamor
Non vno ex fletu: gemitu conterritus aër.
Nulla vacans à morte domus: tum lumine multo
Tota curatur populosum funus in vrbe.
Coguntúrque suam prolem mœrere merētes.
Nec iam funebres peragens cum funere ludos
Turba doloréq; sinút, tátus tremor occupat omnes.
Quinetiam nisi plebeios & honore carentes
Sacrassent igni, aut fossa tellure locassent
Nullæ sufficerent capiendis omnibus vrnæ.

CAPVT XIII.

A TVm Regem circum commoto murmure sistit
Mœsta cohors, tristésque trahēs ex ore loquelas

Questus Aegypti.

Heus (inquit) nostris aduersa potentia rebus
Hebræi populi, toties cui vindice dextra
Militat omne malum, totus cui denique mundus
Seruit,& irato succedunt prospera cœlo.
Vis quædam secreta Dei, maiórque potestas
Hæc in sceptra furit: gentémque vlciscitur ipsam.
Quinetiam nostræ seruant contraria genti
Victores elementa suos: coniurat in omnes
Et cœlum & tellus Pharios, coniurat, & aër.
En iacet Aegyptus, nec iam reparabilis vltra,
Atque vtinam pœnas & dura pericula viuis
Ferret adhuc diuina manus, nec funere tanto
B Deceptam subita vacuasset cęde canopum:
Tandem parce solo causásque expelle ruinæ,
Dum leuior strages, superant dum milia nostræ
Gentis adhuc: grauiora priusquam funera tristes
Experti, non possimus quum forte volemus.
Quin ditam eiecto depellimus hospite cladem?
Nilne mouet nostrer natorum funera planctus?
Quòd nisi communi fortasse mouebere planctu,
Vel nati mors dira tui, te vindice zelo
Commoueat: pulsisque illis fac pauca superstent
Pignora, quæ tantum abstergant ferrata dolorem,
Et detruncatæ reparent dispendia gentis.
His dictis lachrymas populus dedit, ipsa superbi
C Frangitur ad fletum dira inclementia Regis.

CAPVT XIIII.

SEd dum isthæc perturbata tractantur in aula,
Hebræi vatum studio monitísque supernis
Optima quæque parāt ad sacra, epulásque requirūt,
Vasáque solennis quæ poscit plurima cultus,
Ornamenta etiam vestésque, monilia, gemmas,
Mutua ab Aegypto plebes hebræa requirit
Confestim reddenda sibi: mox commodat illis,
Ditat & ignorans trepidam manus æmula plebem.
Quænam digna tuis pandantur laudibus ora
Summe pater, qui tam sæuo sic vteris hoste,
Cómodet vt preciosa suis quæque hostibus? Et iam
D Annuit aduersus, largitur munera nolens,
Quæ secum dimissa ferant, nec soluere tantum
Sufficit oppressos: opibus ditantur euntes,
Thesauróſque nouos libertas reddita sumit.
Atque inter medios inimica in sede furores,
Prædatur dominum fugiens, fallítque videntem,
Præsentem spolians: nec tam discedere pulsos
Quàm lætos migrasse putes: tolluntur auari
Sic Pharaonis opes: quem tunc mercede soluta
Seruitij longum credas taxasse laborem.
Sic studiis aliquando hominum in contraria versis
Auctorem redeunt commenta pericula in ipsum.
Tunc frustra innocuo meditatos vulnera fratri,
E Inuida plus lædit frustrato vulnere bilis.

Hebræi ab Aegyptiis mutuātur supellectilem omnē. Exod. 12. Apostrophe ad Deum.

CAPVT XV.

EGressi interea trepido de Rege ministri
Cōpellunt celerare fugā, cogúntque volentes,
Præcipitant alacres, & festinantibus instant,
Pellendásque putant pulsa cum gente ruinas.
Iam prope centenum compleuerat aduena lustrum
In regnis Aegypte tuis Iudæus apella,
Quattuor atque decem lustris tātum inde remotis,
Ex quo illuc Iacob secum perduxerat omnem
Bissena cum prole domum, carósque nepotes
Multa propagatos tandem per milia, donec
Aegypti inuidiam populus conflauerit auctus.

Exod. 14.

Quando induratum plebes iudaica Regem
Effugiens, factis Aegyptum classibus exit.
Egressus Hebræorum. Primo conspicuus fulgebat in ordine ductor
Legifer, adiuncto præcedens agmina fratre:
Post quos belligeræ disponunt arma cohortes
Ducunt & validas instructo robore turmas.
Arma ferunt humeris, enses, & balthea læuo
Accingunt lateri, presso tum vertice cassis
Fulget, & albenti certat lux ferrea lunæ.
Nituntur iaculis alij clypeósque sinistris
Voluunt, & rapido meditantur bella rotatu.
Gaudet pars etiam pharetris, volucrésque sagittas
Hostis in occursum mittendis motibus aptat:
Aut si forte virum fugientia terga sequatur,
Vt pennata leues transmittant spicula ventos.

CAPVT XVI.

INcedit panidum postrema per agmina vulgus
Non impar numero, queis cœlum pingitur astris,
Aut queis feruescit pelagus crispantibus vndis,
Vel quibus exundat coopertum littus arenis:
Et quot destillant humentia nubila guttis.
Mirantur Pharij numerum: nec credere possunt
Quod cernunt oculis: placet eiecisse tot hostes.
Quanquam non acie Pharao petimetur ab ista,
Quamlibet innumeris fuerit stipata cateruis.
Vnus pugnabit cunctis pro milibus auctor.
Interea lento moderatus tramite gressum
Hebræus carpebat iter: procedere tantum
Permissus spacij, quantum vel tarda senectus
Vel rudibus reptans infantia sustinet annis.
Ne nimium fragiles inter delasset eundum
Aetatem sexúmque labor: Sic cuncta supernus
Dispensat nutus, plebíque assistit eunti

CAPVT XVII.

ERgo vbi signatis sederunt milia castris,
Armatúsque pedes vulgus vallauit inerme:
Vespere tum primo stanti ad simulata columnæ
Columna ignea. Exod. 13. Insistens puro resplenduit æthere flamma:
Non veluti noto dirum micat ignis in axe,
Prodita quum terris cœli portenta minantur
Aut morbis tristem bellísque aut cladibus annum.
Sed radiis fulgens & lumine candida læto
Ostendit nitidum castris mirantibus ignem.
Diffugiunt tenebræ vicináque sidera cedunt.
Obstupuere viri primum, ac perterruit omnes
Incussitque metum nouitas: tum luminis vsu
Paulatim cœleste iubar consuescere cœpit.

CAPVT XVIII.

MAxima nocturnas iam pars exegerat horas,
Et voluenda dies instabat sorte propinqua
Cunctorum ecce oculis per cœlum visa moueri
Altera iter rapuit populo spectante columna.
Protinus hanc sancti patres sensere sequendam,
Et duce cœlesti gaudentes, protinus omnes
Abrupere moras castrísque excedere certant.
Tunc vt quæque tribus primum sortita laborem,
Ordine carpit iter: sequitur tum cætera pubes.

CAPVT XIX.

HÆc inter clarum rediens lux pandit olympum
Flammea mox viso pallescit sole columna,
In nubémque redit totus qui fulserat ignis.
Sed species perstat tensæ super æthera formæ.
Et matutinas iam sol superauerat vmbras
Columna nubis. Exod. 13 Ecce nouum dictu, cœlo seruata sereno.
Feruenti radio se iussa opponere nubes
Frigida, condensum cumulauit in aëre tegmen.
Nec tamen hanc nubem tetro suffusa colore
A Forma dabat, nec erat nigro sic horrida vultu
Vt validos terrent quum promunt nubila nymbos,
Sed qualis solem madidus quum viderit arcus,
Tanta fuit pulchræ species oblonga columnæ.
Noctibus ignis erat, luménque accensa ferebat.
Quum sol torreret, gelidum dabat humida rorem.
Has alternantem ducens cum tempore sortem
Mutauit natura vices: substantia discors
Muneribus propriis concordem reddidit vsum.
Si mansit, mansere viri: si mota, secuti.
Si multis etiam visa est pendêre diebus
Subdita defixo tardabant agmina vallo.

CAPVT XX.

B ISTA quaterdenos miracula visa per annos
Tempore quo vasta Hebræi in solitudine viuunt,
Vestibus integris nulláque in parte minutis.
Tunc nulli longo currendi prorsus ab vsu
Detritis soleis, prisci seruantur amictus.
Sic longæua fuit sed non damnosa vetustas,
Dum sacrum populo victum, candentia manna
Ferrent, & cœli frugem terrena viderent: *Manna figura Eucharistiæ.*
Mystica quæ longe prædiceret ante figura
Virgineo ex vtero, purum sine semine Christi
Edendum, nobísque aliquando corpus edendum.
Quas caperet pascendus homo de sede superna
Illabente Deo sanctis altaribus escas.
C Nec portentificæ cepit me obliuio virgæ *Virga Mosi.*
Quo signo summus percussa rupe sacerdos
Protulit irriguos populis sitientibus haustus: *Percussa petra Christi figura.*
Insinuans Christum stabilem consistere petram:
Pecussus iaculo largas qui præbuit vndas,
Porrexitque suis sacro de vulnere potum.
Hebræi interea læti ducente columna
Gressu per terras ibant pérque æthera vultu.

CAPVT XXI.

ECce iterum phariis insedit mentibus ira,
Et populum sine more ferox his vocibus armat
Exit & in tales vicina morte furores.
O nimium stultis imponens mentibus error.
D Præstigiæque diu nebulosa in fraude peractæ.
Nónne pudet seruam nullo certamine gentem
Sic impune rapi? sic nos patiemur inulti
Deserat vt vacuas discedens accola terras?
Rura vacant, cœptis desistunt oppida muris.
Nec solitum consurgit opus, non cultor in agris
Exercet validos attrito dente ligones.
Quin potius sumptis exercitus irruit armis,
Imbellémque manum profugósque reducit alũnos.
Quod si seruilis tantum procederet ausus
Vt contra pugnare velint: mox occidat omnis
Confusa cum plebe manus: feruentibus armis
Permixtæ pereant confosso pectore matres.
E Vberibus iunctos configant spicula natos.
Prolem quisque suam cernens ante ora cadentem
Oblatis optet iugulis præcedere mortem.
Orbatum nostros faciat libare dolores
Vltima sors populum: sic viuens omnia perdat.
Tum pereant, densa & campi sub strage iacentes
Tristi committant inhumata cadauera cœlo.
Inde vbi sanguineo satiauerit ense furores
Thesauros reuocet fugientes dextera victrix.

CAPVT XXII.

TAlibus excitas acuebant flatibus iras *Dominus dissipat cõsilia gẽtium, re-*
Irridente Deo, solus qui despicit omnem
Conatum rigido meditantem vana tumore,
Consiliúmque

probat au Consiliúmque ducum cassatis dissipat ausis.
tem cogi- Ergo bella rogant, feruens rapit arma iuuentus,
tationes Spumantes ducuntur equi, phalerísque potentes
popu'orū, Suspendunt alacres splendentia fræna iugales.
& repro Pugnax pompa nitet: subiectis curribus axes
bat consi- Aurato temone trahunt: tum cetera pubes
lia princi- Induitur chalybe, aut fuluo circundatur ære.
pum. Et loricatum vasto subtegmine gaudet:
Psal. 32. Intexit creber sibimet quas circulus hærens
Ast alios tenui contexit lamina ferro
Assuetos aliis crates, compacta metalla
Horrentesque habitus diuersa fecerat arte
Iniferox: nudos etiam quæ ad prælia misit.
Et tamen ardentum cuncta inter tela virorum
Terribilis forma fuit: quis namque furentes
Vsque adeò spectans vultu speculetur amico?
Inclusæ galeis facies, & ferrea vestis
Cinxerat iratas armorum luce tenebras.
Mox prodit collecta manus: rex ipse frementes
Curru cogit equos: telis tamen vndique septus
Delitet, & densam reddunt hastilia syluam.
Concutitur pulsata rotis, ac pondere tellus
Pressa gemit: nec iam capiendis sufficit illis,
Vsque adeò Ægyptum angustat stipata iuuentus:
Occluditque vias, fugiendi vt nulla inpersis
Hinc equite Hebræos: illinc claudentibus vndis,
Spesve modusve vllus, ni iam mortalibus illos
Præsidiis vacuos cœlestis dextera saluet
Quæ solet extremam miseris adserre salutem.

CAPVT XXIII.

Iunxerat interea qua ponto Magdalus instat
Exod. 14 Hebræus populus rubicundo castra profundo.
Euasos credens securis mentibus hostes.
Ecce autem vt cepere suas tentoria sedes,
Dum resident, fixóque parant requiescere pallo:
Cernunt puluereas in cœlum surgere nubes
Moxque etiam propius spectantibus alta patescũt
Nigrantes vultus adoperta nitentibus armis
Agmina crudeles tantum spirantia mortes.
Nec tamen infensas patitur committere partes
Sole sub occiduo vicinus prælia vesper.
Crastina lux ergo vallati bella tyranni
Distulit: ardentes qui ne compesceret iras
Insomnem ducit meditaas crudelia noctem.
Aurotamque cupit stellis properare remotis.
Iam super Hebræos consistens forte columna
Flammea, mirandam reddebat in aëre lucem.
Vt videt insuetum Pharao, & mirabile lumen
Ardet, & excitas iam plus feruescit in iras:
Paulatimque moti non sustinet: itur ad vnam
Quæ claudat cunctas pelago sorbente ruinas.

CAPVT XXIIII.

Interea conclusa loco, finemque sequenti
Expectans panefacta die, nec tela, nec vllas
Bellorum versat curas Hebraica plebes:
Exod. 14 Sed defecta animo voces erupit in istas,
Mosen incessens, ô terque quaterque beati
Quos morte absumptoe calidis Ægyptus arenis
Condidit, ante patrum morientes ora suorum:
Digni habiti qui tam duros sentire dolores
Nec stragem hãc possent, nec pignora capta videre.
A litibus nos esca dati, nec sede sepulchri
Ornati vastæ corpus reddemus eremo.
Talia dicebat permixtis luctibus omne
Vulgus, & accenso plangebat turba tumultu.

CAPVT XXV.

SAnctus ad has Moses promissa referre querelas,
A Solarique metum, luctusque hic tergere dictis. *Exod. 14*
Quæsumus ingratus populus depone timores,
Expertus toties nunquam fidentibus in se
Defore cœlestes: nec desperanda putetis
Quæ tantis spondent cœlestia numina signis.
Inhdisne potest elabi cordibus vnquam
Ægyptus tot cæsa malis? iam credite dura
Niliacum regem manet atque extrema ruina.
Nonne inter medias Aegypti Hebraica clades
Iumentisque virisque simul Deus agmina saluis
Seruauit? Sed quid memorem transacta? videtis
Vt mediatricis curet tutela columnæ,
Ne quid ab aduersa liceat nos fraude vereri.
B Quin magis erectas spe firma attollite mentes.
Crastina namque dies præfixa est vltima genti
Quæ nunc bella crepans sumptis confidit in armis.
Illi illi sua bella crepent, & fulmina: non sic
Pugnandum vobis: nec telis tela feretis
Obuia: nec vestro vobis sudore triumphus
Crastinus adueniet, cœli pugnabitur ira:
Hanc diuina sibi pugnam iracundia seruat.
Talibus intentus Moses deiecta leuabat
Corda virûm, & sancta sedabat voce timorem.

CAPVT XXVI.

Interea validus feruenti flamine ventus
Vrebat, tota consumens nocte profundum. *Exod. 14*
C Confestim insolitas mirantur flumina flammas:
Ardet enim afflatus percusso in gurgite fluctus.
Ad matutinum peruenerat horrida tempus
Vix acies, primosque nitens aurora rubores
Spargebat mundo, tetris quum protinus omnes
Erumpunt castris: fremit vndique mota iuuentus.
At pauidæ plebis postquam peruenit ad aures
Clangentisque tubæ percussit pectora terror,
Arripiunt carpuntq; viam, qua proxima ponti
Littora sollicitant rubris insignia lymphis.

CAPVT XXVII.

VT summas pelagi populus peruenit ad oras
Cessit confestim iussi reuerentia fluctus: *Mare ru-*
D Espanditque viam, cui terram clauserat hostis, *brum viã*
Quam noua pendentis construxit machina fluctus, *facit He-*
Frænatas celso suspendens aëre lymphas. *bræis.*
Aggreditur medium fugiens, vincensque fugantes *Exod. 14*
Gens electa Dei pontum, vestigia rubri
In regione maris figens: & saxa profundi
Conculcat nudum percurrens orbita limum.
Aspectum iniiciens scissis sol torridus vndis
Ignotamque nouo contingens lumine terram
Ima laborantes radios ad tartara ponti
Vix misit, fessumque iubar vix extulit imis.

CAPVT XXVIII.

CRedens exclusos primum, fluctuque repulsos
E Inque fugã versos pharius dare terga tyrannus,
Præcipitare moras, tali iubet agmina verbo.
Ecce iterum fugitiua cohors pendentia bella
Deserit, auxilióque pedum confisa recedit.
Vos armis premite, & clausis insistite turbis:
Cætera pontus aget. vix hæc perdixerat, illi
Prosiliunt, cursuque parant atringere littus.
Vt venere, vident arentis vasta profundi
Insolitam præbere viam: pansoque recessu
Pontum aperire suas illis fugientibus vndas:
Hos quoque per siccum tutos descendere callem,
Securos pelagi: nilque æquora dira timentes.
Tum nouitate rei perculsos accipit horror.

Substitit & paulum restrictis motibus agmen
Frænáque suspensos tenuarunt ducta iugales.

CAPVT XXVIII.

NEc dubium est miranda aliquos portenta stupentes
Turbato secum sic protinus ore locutos.
Quis Deus à prisco deturbat cardine mundum
Lege noua, variatque vices, & condita mutat?
Nam si seroatur rebus natura creatis,
Monstriferæ quæ causa viæ? quid denique restat
Si mare transitur pedibus, nisi nauibus arua
Sulcentur, cœlumque suo decurrat ab axe,
In superos infernus eat, plaga feruida cœli
Algeat, afflatam succendat scorpius vrsam?
Hic quia confusus rerum subuertitur ordo,
Me duce siccatum nemo descendet in æquor:
Sic suspecta nouum quę pandit semita callem.
Frustra bellatur superis nolentibus, ergo
Nunc abeant tantumque vagos sua monstra sequantur.
Sed quo dementem rapit hæc sententia mentem?
Ergo ne sublatis plebes Hebraica secum
Diuitiis abeat? num sic spoliata Canopus
Impunes vltro permittat abire latrones?
Quin illos igitur lymphis sectamur apertis?
Hæc ardens versat cum seditione tumultus:
Instantisque latens vrget sententia lœti.

CAPVT XXIX.

VIcerat æquoream pedibus plebs inclyta vallē
Gurgitis & vacui conuexa volumina linquens,
Et Barathri emensi superas ascenderat oras,
Crudeli effertur nigri dux agminis ira,
Ignarusque suæ quæ iamiam est proxima mortis
Accelerare suos iubet, atque intrare profundum.
Arripiunt pariter reserati concaua ponti:
Inuaduntque viam. Quid non furor audeat amens?
Hinc equitum pars agmen agit: pars inde citatis
Ire iubet stimulis rapidas super arua quadrigas.
At medium vt venit frendens equitatus in ęquor,
Fulminat absentes, fugientesque increpat illos.
Accusatque moras tam laxi gurgitis ardens
Ira virum: iam vicini male gnara pericli.
Tum per sublimem pendenti nube columnam
De cœlo vox missa tonat, verbique superni
Ad Mosen verbis interpres talibus infit.
Venit iam tempus, mea quum mandata probentur:
Ægypto iam finis erit, iam clade suprema
Tot castigatam vicibus diuina Canopum
Afficiet cum rege suo sententia: iamiam
Sentiat Ægyptus sapiens vel morte suprema,
Quam nihil inuitis prosit contendere diuis.
Tu modo diuisum virga iam percute fluctum:
Atque reducta suos assumant æquora vultus.

CAPVT XXX.

Ille genu flexo siccati marginis oras
Pharaonis & exercitus submersio. Et vacuum littus iussis accedere lymphis
Percutit, insigni credens mysteria ligno.
Hinc subitus crepitare fragor: tonat vndique circū
Lympha ruens, primumque illic committitur vnda
Exod. 14 Quo monstrabat iter Phario mors vltima regi.
Postquam clausa via est, fluctusque rebellat eunti:
Pœnitet intrari iam gurgitis: & fuga serum
Molitur reditum: trepidæ dant terga cohortes.
Armáque proiiciunt: pontus fugientibus instat,
Occurritque sequens: perit vndique circumiectus
Decurrentis aquæ laxatis murus habenis.
Ille ferox semper mitis iam morte sub ipsa
A Non hæc humanis agitur victoria bellis,
Expugnamur, ait, cœlóque enertimur hoste.
Effuge si liceat, victusque euade satelles:
Nec iam tela Deo conatibus ingere cassis.
O si compunctas humana superbia mentes
Ante obitum mutare, nec expectare suprema
Fata velit, quando infœlix infœlicior esset?
Pœnitet ambigue quem sero pœnitet: ergo
Præsentis spacium nobis dum creditur æui,
Dum patulam cunctis Christi clementia sese
Præbet, præteritę plangamus crimina vitæ.
Pœniteatque olim negligentes temporis acti, *Non esse differendam pœnitentiam.*
Dum licet, & sano ingemoque animoque valemus.
B Nam qui peccatum moriens dimittere, & ipsa
In serum tempus differt admissa fateri,
Non tam dimittit, quàm dimittatur ab illis.

CAPVT XXXI.

ERgo exaltatis pendens sustollitur vndis
Confestim mergenda phalanx Aegypria: & ipso
Pondere telorom premitur, fundoque tenaci
Succinctum reuehunt morientia corpora ferrum.
Pars exarmatis quum primum libera membris
Implicuit nantes morientum amplexibus artus,
Auxilio decepta perit, pariterque tenentes
Alterno sub fasce ruunt, nexique necantur.
Atque alij lassata diu dum brachia iactant,
C Incurrunt enses: iaculisque natantibus hærent:
Concolor & rubro miscetur sanguine pontus.
Quin & conspicuus princeps Memphitidis aulæ
Candentes ducens nigro rectore iugales,
Inspector cladis propriæ, gentisque superstes,
Vltimus ingressis per currum naufragat vndis.
Et vacat hos inter plebes Hebræa tumultus,
Interea pugnante solo: vincitque quietus
Israel solo peragens certamina visu:
Dum vallis completa perit, fluctúque reuerso
Ducitur extentum planari gurgitis æquor:
Exponitque suum pelagus super arua triumphum.

CAPVT XXXII.

D ERgo Deo dignas isto certamine laudes *Exod. 15*
Atque repensurus memori tot munera mente
Inclytus egregium solenni carmine ductor
Describit toto quod psallitur orbe trophæum,
Quum purgata sacris deletur culpa fluentis:
Emittitque nouam parientis lympha lauacri
Prolem, post veteres quos edidit Eua reatus.
De qua sermonem præmisso carmine fecit
Luctificos repetit tenus dum pagina lapsus.
Quod verò Aegyptus lapsis euaditur vndis *Baptismi figura.*
Euasoque mari: nostri illa figura lauacri est.
Quum Pharao infernus sacris submersus in vndis
Ingemit è tanto miseros discrimine lapsos,
E Nos vero Christi solennem in morte triumphum
Baptizati agimus, tanta est baptismatis eius
Gratia, quo veteris peccatum expellitur Adam
In nobis, viuitque nouus pereunte vetusto:
Quo mala noxa perit, quo virtus inclita crescit:
Israel verus sacris quo tingitur vndis.
Hæc pręcurrenti signantur dona figura.
Diuinum vero lector venerande triumphum
Hactenus insulsis cantatum versibus, æquus
Accipe, & Hebręus conside in littore saluis.

FINIS LIBRI QVINTI.

DIVI

DIVI ALCHIMI AVITI VIENNENSIS ARCHIEPISCOPI, IN LIbellum de consolatoria castitatis laude, ad Fuscinam sororem Præfatio.

Post consummationem libellorum quos non sicut voluerat edidit dispositio mea, sed tua sodaliumque præfestinatio affectuosa quidẽ sed inconsulta præripuit, cogis insuper tibi specialius dari versus illos, quos ad venerabilem Fuscinam sororẽ nostram de consolatoria castitatis laude conscripsi: quos ego post denunciatum poematum finem, epigramma rectius decerem, tu primum libri nomine vocitasti, hoc scilicet vocabulũ prolixitati eius asserens conuenire. Quapropter habe me etiam in hac parte famulantem iudicio immò potius affectui tuo: quoniam profecto iniquum est, vt cui parui in maioribus, in exiguis contradicam. Memineris autem putas tua hunc ipsum, quẽ sic vocas libellum, vel de religione parentum communium vel de virginibus nostræ familiæ familiaribus disputantem illis tantummodo legendum dare, quos vere nobis aut vinculum propinquitatis aut propositum religionis adnectit. Dotes enim ex materia qualitate meritisque, germana sanctimonialis compositas vix vel sibi crebra victus iussione crede: quando aut qualiter venire in manus extraneorum volim? Sanè à faciendis versibus pedibusque iungendis pedem sum de cætero relaturus, nisi fortè euidentis causæ ratio extorserit alicuius epigrammatis necessitatem, cuius tantam exiguitatem fore polliceor vt ei aliud nomen assumere nec ipse præsumat. Decet enim dudum professionem nunc etiã ætatem nostram si quid scriptitandum est, grauiori potius, stilo operam ac tempus insumere, nec in eo immorari quod paucis intelligentibus mensuram syllabarum seruando canat, sed quod legentibus multis mensuratæ fidei adstructione deseruiat.

DIVI ALCHIMI AVITI VIENnensis Archiepiscopi, de consolatoria castitatis laude, ad Fuscinam sororem Lib. VI.

CAPVT I.

Svscipe complectens Christo dignissima virgo
Alchimus ista tibi quæ mittit munera frater:
Inque leui calamo causarum respice pondus.
Nam quoties sanctum compleueris ordine cursum
Alternos recinens dulci modulamine psalmos,
Quos viuens in corde chelis virtute canora
Interiore sono & castis concentibus aptat:
Rite fatigatam poteris hoc carmine mentem
Ludicro, & feriis tete oblectare remissis.
Nec tamen hic vana tingetur barbitos vnda,
Pegasus vnde leues præuertens motibus vndas
Fingitur assumpto pendens innasse volatu
Dum ferretur equi grauis vngula præpete pennæ:
Sed nec Pieriæ ducent hæc cantica Musæ,
Quas ibi diuinas mentitur fama sorores,
Dat germana tibi sed verax musica plectrum,
Nec Christo resonans cantabit fistula phœbo.

CAPVT II.

Audentia Auiti mater.

EDidit vt quartam genitrix Audentia prolem
Teque dedit luci partu fœcunda supremo,
Confestim Christo victuram dedicat vni:
Ac deinceps paribus castum seruare cubile
Constituit votis charo cum pignore mater.
Et quia principium tam sancti fœderis esses.
Te mox consecrat Christo, qui protinus ipsis
A Accipit in cunis lactentia membra dicatis.
Nulla Deo siquidem est acceptior hostia, quam quę
Immaculata sibi primis offertur in annis,
Si quondam quum prima nouo splendesceret orru
Terra nitens, pulchrasque darent sua semina fruges
Viuentem ducens ad sancta altaria fœtum
Innocuis sonuisse Deo balatibus agnum
Insinuante Deo iustus cognouerat Abel:
Quum capite oblato placuit grex totus ab vno.
Ergo vbi vitalis fouit te lympha lauacri,
Atque suum peperit cœlestis gratia pignus:
Non tibi gemmato posuere monilia collo,
Nec te contexit sparso quæ fulgurat auro,
B Vestis ductilibus concludens fila talentis.
Nec te sidonium biscocti muricis ostrum
Induit, aut rutilo perlucens purpura cocco,
Mollia vel tactu quæ mittunt vellera seres.
Nec tibi transfossis fixerunt auribus aurum
Quæ compensarent pendentes vulnera baccæ,
Dum preciosa grauant sed saxea pondera malas.
Quid multis? tantum illa tibi tegumenta parantur,
Frigora quæ pellant, non quæ tua membra venustẽt
Et quid enim prodest periturum comere vultum,
Putria vel variis onerari corpora gemmis,
Interior dum sordet homo, ac se crimine fœdat?

CAPVT III.

C SEd tibi quum geminum tetigerunt tempora lustrum
Mox stola syncero velat te candida cultu,
Virginis os habitumq; decens: quem mater amictũ
Religiosa suis manibus confecerat, olim
Non secus exultans sterilis post damna iuuentæ
Iam fœcunda nouum quum ferret fœmina fœtum, *Anna mater Samuelis. 1. Reg. 1.*
Vestem læta suo paruam texebat alumno:
Disceret vt Samuel iam tum puer esse sacerdos.
Sic pia te genitrix sanctis altaribus aptans
Assueto docuit dignam concrescere templo,
In thalamum adscribens ac magni fœdera regis.
Electam hinc cœpit speciem sibi iungere Christus
D Ornatu vario ditat quam gratia pollens.

CAPVT IIII.

HInc vbi creuisti paulo maioribus annis:
Collatumque tibi primæua ætate videret
E cœloque datum genitrix accrescere munus,
Virtutesque etiam teneris coalescere in annis:
Gaudebat, Christum hinc laudans, gratesque rependens.
Sed tamen à mundi illecebris dum forte timeret,
Conscia tot fraudes ętati occurrere primæ,
Teque reparturiens & mente & corpore Christo
Iungere perciperet: quem te protruderet istos
Artibus in laqueos ac sancta ergastula, multis
E Voluebat curis: metuebatque anxia, ne quod
Illa tuo quondam vouisset nomine, iam nunc
Arbitrij compos ac tali libera voto
Reddere fortassis nolles: sic pendula mater
Spemque metumque inter, tum demum audentior his te
Aggreditur lachrymans dictis, ac talia fatur.

CAPVT. V.

DElicię mea gnata meę, Charissima matri
Pignora grandęuę, per ego has te deprecor vlnas
Per-quę suxisti primęuis vbera in annis
Fac isthinc abeam promisso libera voto.

Olim ego te genul Christoqoe è ventre dicaui.
Tunc ego quod poteram feci:tu perfice quod iam
Per te sola potes: votóque adiungito votum.
Eaue delitias mundi huius & indue Cbristum.
Noo desunt exempla tibi:nunc respice quantas
Virginibus florens iam nostrum stemma coronas
Miserit in cœlum:sanctn quas dogmare marer
Sçueriana docens,his te coniungier optat.
Saueriana virgo. Nec multo senior gaudens Aspidia,quondam
Sacratum velata caput,tua munia sumpsit
Aspidia. Bisseoos iungens sanctis altaribus annos.
Quam licet hinc celeri tulerit sors vltima læto
Nil tamen est subitum semper migrare paratis.
Aspice nunc culmen quod virginitate tenidet,
Eximiumque decus,cuius tu iute propinqua
Fuscina Fuscinam fuscina refers,en filia oostræ
Viennensis. Clara eaempla domus:quarum licet æthera supra
Emicat atque omnes cœlos supet inclyta virtus.
Has genetosa tamen si mente imitabere mattes
Gaudebunt vinci dum proficis:ac tibi summam
Sponte dabunt palmã:nec enim vlli candida virtus
Inuidet,iouidiæ quanquam est subiectis malignæ.

CAPVT VI.

HÆc dicens teneros sancto eabortamioe sensus
Impulit,accendens in virginitatis amorem.
Sic prægnans fœcunda olim, at fœcundior orba
2.Mac. 7 Atqoe animos superans genitrix Machabæa viriles
Fœmineam & vincens animo vincente senectam,
Orbari læto ducebat in omine,si quos
Matris Ediderat mundo,patriis pro legibus illos
Machabeæ Fœlici iam morte Deo generaret:vt esset
constantia Mors illis requies,faustæque eaordia vitæ.
Ergo in tormentis positos,constantior ipso
Sopplicio genitrix corde bortabatur & ore,
Spernere crudelis nimium fœlicia regis
Tormina,læticiæ debinc commutaoda perenni:
Augebatque pios ad fortia facta furores.
Scilicet æterno dignissima carmine,& illo
Plus misero partu fœlici funere fœlix.
Quid verò memorem tenero quæ fortior æuo
Ante annos animumque furor tesponsa dedisti?
Quanquam aggressa tuas nõ est hæc pagina laudes:
Exitus impleto veniet quum tempore victor,
Cautius ac melius mihi tum laudabere: quum iam
Hostibus euictis & iô clamante triumpbo
Consummata tuis reddentur pręmia factis.

CAPVT VII.

NVnc decet attentis vitare pericula nobis
Tecum & solicitas partiri ac voluere curas,
Atque iuoare tuos bortantia dicta labores:
Dum pugnat varins per tot discrimina casus:
Lubrica dum fragili currit sub tramite vita:
Dum tua calcat us captat vestigia serpens:
Moliturque suis iuuenem seducere tecbnis.
Nemo adeo tutos qui nou aliquando timere
Debeat,ac tali sibi prorsus ab hoste cauere.
Nulli tuta datur requies in carne caduca.
Sępe booi peccant,viciis perit obruta virtus.
Partáque transactę decedunt pręmia laudis.
Contrà aliquando solet subito succeosa calore
Frigida quę fuerat blandam mens linquere carnem:
Atque repentino restringere crimina freno.
Sic alteenantem commutant facta rotatum:
Impius vt speret veniam, iustusque timendo
Proficiens,cumulum magnis virtutibus addat:
Cootra si sanctos piget eaercere labores
Pigráque consuetas dissoluant ocia curas
A Labitur in pręceps damnosę gloria vitę,
Si vires nullas virtus acquirit eundo, Exercenda virtus
Amittit rediens paulatim extincta priores.
Ergo inter dubij tam dira pericula mundi
Tam varios casus,nitendum est viribus amplis
Vt satis angustum obseruent vestigia callem,
Principio angustus fine est amplissimus ipso,
Nec quęrenda alia est quę in cœlum semita ducat,
Arcta via est modn si verax seruator Iesus,
Aeternęque etiam porta est angusta salutis.
Et qui diffusam spatio laxante plateam
Mundi consectans fallacia gaudia,currit:
Strictior hunc carcer crudeli sorte ligabit.

B CAPVT VIII.

Tu modo da veniam qui te exhortatur amori.
Currentemqne monet,quũ vix tam ẽ ipse sequatur.
Quod si etiam tardus properantem currere gressus
Incitat,vtque sequi neqneat,pręcedere suadet:
Fraterno haud dubium quin tu donabis amori.
Nec iam à me instituenda venis, quæ iunior ortu
Religione prior viuendi iura sacrasti:
Annorumque sequens meritorum sorte pręisti.
Quod si sacratę conuersio prima sororis
Fratribus exemplum facta est & forma sequendi:
Grati animi librum buoc soror ô charissima testem
Aère tibi frater grauiore obnoxios offert.
C Exigit alma fides etiamnum vt corde lubenti.
Participata leuet fraternum sarcina poudus.
Ergo isthęc valitura tuis consortibus ęqui
Consule: namque aliis oon hęc tibi scribimus vni:
Virgineisque tuo canimus sub nomine turmis.
Par ergo est sponte ingressum ceruice fideli
Sanctum ferre iugum, nec vincla in coniugis ire,
Mundanas odisse vias:percurrere mundas:
Illinc nolle thoros,hinc Christum quęrere sponsũ
Ignorare virum,fœtus tamen edere tales
Quos nunquam possit tristis tibi tollere casus:
Sic ouuquam orba gemes fœcundę pignora vitę:
Nec viduam sponso metues superesse, pereoni Matrimonij incommoda.
D Expers ipsa mali: nec te sententia tanget,
Qua prolis mortisque parens compellitur Eua
Occisam patiens sobolem viuente reatu
Plangere, quam sequitur quęcũque obnoxia mater
Quę subiecta viro & Dominum passura cubilis
Seruit,in obscœno tolerans connubia lecto.
Qoę captiua thori,nomen comportat inane
Coniugis: vt vana dicatur imagine coosors,
Sola subacta iugo non ęquam ducere sortem.
Et quum longa decem complent fastidia menses
Perfectóque grauis fœtu distenditur aluus:
Semina quę patris fuerant,hęc pondera matri
Infligunt duros vtero turgente dolores.

E CAPVT IX.

ET quum luctsto soluuntur viscera partu
Carnis delitias immenso tormine pendit.
Sed tamen hunc lenit dices fortasse dolorem
Editus in lucem si viuat filius: atqui
Contingit plerumque gemens vt mortua fundat
Pignora,deformemve emittat in aëra massam.
Ne dicam quod monstra patit sępe horrida mater.
Illud iam leuius quoties interuenit, ipsa
Vt pereat tum sola parens,ac poudere fuso
Emittat cum prole animam: quod fortè leuatum
Nutritumque diu rapitur si fuoere pignus
Vnica quod crebro spes respicit, hic perit omoe

Quod

Quod sibi conceptis spondebant gaudia curis:
Omnibus id verò grauius si forte lauacri
Diuini expertem tenerum mors inuida natum
Præripiat, dura generatum sorte gehennæ:
Qui mox vt matris cessarit filius esse
Perditionis erit: tristes tunc edita nolunt
Quæ flammis tantum genuerunt pignora matres.
Quis vero tanti narrare pericula casus,
Aut vtriusque queat discrimina coniugis, in quæ
Perducit tandem dilectæ gloria carnis?

CAPVT X.

AT late longéque tuam discernere sortem
Libertas cum lege potest, qua necteris, vt te
Impia fallentis non stringant gaudia mundi,
Tu Mariam sequeris dono cui contingit alto
Maria virgo & mater. Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet quum carne Deum, cœlique creator
Intraret clausum reserans mysteria ventrem,
A genitrice satus: sed quam formauerat ante:
Qui nitidam elegit de qua procederet aluum,
Solus qui carnis proprium disponeret ortum
Præscisretque diem longè, tempusque videret,
Quo pariẽdus erat: quod vbi iamque adfore nouit,
Intactam matrem pro spermate sanctus adumbrat
Spiritus, hac tantum sanctum præbente cruorem:
Inde caro verbum efficitur: quique imperat ipso
Cum patre in cœlo, materno in corpore seruit.
Ante æuum de patre & matre in tempore natus
Seminis hinc expers omnino, & temporis illinc.
Sic virgo fœcunda fuit, quæ pondere casto
Pastorem portare suum, dominumque perennem
Edere promeruit, dignóque agnomine dici
Virgo Dei mater: cuius super omnia primæ
Laudis, eris si forte voles charissima consors.
Religiosa pio si Christum & credula corde
Concipiens, operum cœlo pia germina gignas:
Siquis enim Christus mea iussa peregerit inquit,
Atque voluntatem patris compleuerit almi,
Is soror, & frater meus est, is denique mater.
Ecce vides sexu vt careat cœlestis imago,
Interior fortitus homo quam mente retentat.

CAPVT XI.

NEc sexum acceptat, quia si scrutabimur alte
Præbuit exemplum surgens à morte creator,
Fœmineum maribus sese præponere honorem,
Quod ne fœmineum posthęc quis spernere sexum,
Audeat, hic paucis visum est ostendere verbis.
Quum diram lueret nostro pro crimine mortem,
In crucis excelso pendens sine crimine Christus:
Atque animam viuos quæ mox remearet in artus
Fisus adhuc clauis diuino efflaret ab ore,
Deserit insoliti populus spectacula monstri:
Signaque ferre nequit, cœlum quę triste minatur:
Nam sol obductus, vultumque auersus ab orbe
Portenta Christo moriente visa. Cesserat iniustas nocturnis luctibus horas:
Temporáque externis dederat non visa tenebris:
Et terra abscedens mutato cardine rerum
Nox erat in superis, lucemque inferna videbant:
Intremuit tellus, & nisu mœnia magno
Concussis summo nutarunt vertice cristis:
Pius mulierum erga Christum affectus. Senserunt motum priscis descendere iussa
Saxa locis: sonitusque nouos collisa dederunt.
Hos inter strepitus cunctis fugientibus illæ
Interea sanctæ matres Christumque secutæ
Decernunt quanquam trepidæ, persistere: quum iā
Discipuli Christo fugissent ante relicto.

Vt quæ erga viuum fuerat pia cura, sepulto
A Seruat, & iustos defuncto soluat honores:
Ergo fragranti componunt illita succo,
Albaque saluificum quę seruent lynthea corpus,
His amor intensis lugubria dona parabat
Supremum credens semet persoluere munus
Quod credebatur seruandum poscere corpus.

CAPVT XII.

OMnibus his ergo ad funebria iusta paratis
Vncturę accedut Domini pia membra sepulti,
Hic delectari nostro conamine, seque
Quo non indiguit lætari munere Christus
Ostendit, matrum large pia vota reponens:
Pro queis respondens confestim gratia facta est,
B Angelicos cernant humana vt lumina vultus, *Matt. 28.*
Atque resurgentis primę dent nuncia Christi:
Quæ primum vt tumuli venere ad limina sancti
Apparet dextra cœlestis parte minister:
Splendida candebat niueo cui corpore vestis:
Cui vultum rutilus conspexerat vndique fulgor:
Matribus & dignis verbum cœleste sonaret.
Occursuque suo attonitas formidine cuncta *Angelus ad mulieres.*
Solueret, aggressus sancto quas taliter ore:
Quid timidæ trepidatis ait, consistite neve
Aspectu trepidate meo: vos nulla timendi
Caussa manet, quas cura pij confirmat amoris.
Quęritis agnosco preciosi in sede sepulchri
C Funere solenni tumulatum nuper Iesum:
Sed meminisse decet quid pręsens ore fideli
Dixerit ante obitum, duplici non amplius vna
Seruandum se nocte, & iamiam tertius hicce est
Qui complet promissa dies: patet ecce sepulchrum
Deseruit vacuum victa quod morte resurgens.

CAPVT XIII.

TAliter excelsus iusso sermone minister
Sparsurus mundo vitalis dona triumphi,
Has primum gaudere dedit: luctúque leuauit.
Hinc læto impauidę discedunt pectore matres
Credula conceptę seruantes corda saluti.
Quum medium sese Christus gradientibus offert
D Agnoscique iubet, blando & sermone salutans
Itę (ait) & nostris hęc iam mandata referte *Matt. 28.*
Discipulis, vt vel tandem me viuere credant.
Hos ille amplexis desigunt oscula plantis,
Atque ad discipulos alacri cum mente recurrunt,
Doctoresque docent: & quæ spargenda per orbem
Primum fœmineis iussi sunt discere verbis
Discipuli tanta est muliebris gratia sexus.
Communis virtus igitur commune periclum.
Matribus atque viris: nulla est distantia cuique
Si mens recta subest, si gratia constet vtrisque;
Vitaque si iusto insudat studiosa labori.
Nam quid dona iuuant hominem, si mente soluta
E Turpia collatum male perdunt ocia munus?
Auxilium conatus amat, Quis namque vacantem
Adiuuat? aut somno virtutem iungat inerti?

CAPVT XIIII.

COelestis vult œconomus concredita seruis
Crescere dona suis, qui quondam abscedere terra *Luc. 19.*
Dum parat: & carnem peregrino immittere cœlo:
Mnas bisquinque prout cuiusque industria solers
Exigeret, famulis partiri cœpit: ibi vnus
Quinque, duas alius, se tertius vnam
Reddendas multo cum fœnore quisque recepit.
Hęc ita partitus mox seruis talibus infit:

Thesauros geminate meos, vt fœnore multo
Quum primum fuero patria de sede reuersus,
Auctos inueniam:& meritis sua præmia reddam.
Dixit,& abscedens cœlestia regna petiuit.
Mnas autem quas ille dedit,diuersa parentis
Munera cœlestis sunt,quæ pneumate misso
Christicolis sacro infudit baptismate tinctis;
Naturæque etiam vel corporis,exteraque illa
Quæ bona fortunæ falso appellare solemus:
Qualia diuitiæ,valitudo corporis,ipsum
Robur,& ingenij quàm fœlicissima prompti
Dexteritas,vario quæ nostra industria pacto
Dispensare solet:pars auget,& altera sumptas
Imminuit retinens,quas sola eleemosyna auget.
At quidam quibus exiguum æs,& rara facultas,
Si qua animi siue ingenij virtute valentes
Extiterint,rudibus iuuat exercere docendis:
Non desunt contra,quorum vel maxima pars est.
Qui siue externas,illa instrumenta bonorum,
Siue etiam internas cœlesti à parte receptas
Diuitias ,terra effodiunt:nec fœnore sancto
Multiplicant: quos dura manet sententia tandem.
Nam quum terribilis iudex aduenerit ille
Fœnora commissi poscens reddenda talenti:
Tunc soli quorum cumulos industria primos
Auxerit,ij vitæ referent promissa beatæ
Præmia,centuplum cumulati fœnoris vsum.
Qui vero scrobibus fossis incluserit aurum,
Contempsitque sui cumulare talenta magistri:
Degenerique fluens elegit viuere luxu:
Sentiet incensi crudelem iudicis iram
Talibus ad sese dictis sic ore tonantem.
Tanta ne te nostri tenuerunt ocia census
Serue piger?reditusque mei sic cura neglecta est?
Concessum ad mensam nequiisti ferre talentum?
Illam ego vel modico cum fœnore vt exegissem?
Ergo quos illi mea munificentia nummos
Tradidit ablatos fidis concedite seruis:
Sic concessa suis vt crescant munera Christus
Quærit,& vt meritis augescat gratia multis.

CAPVT XV.

ERgo age succinctis ad fortia prælia lumbis
Armata cum mente veni, nec fœmina quanquam es
Duram formides aciem:victoria dudum — *Iudic. 4*
Sexus ista tui tibi credo incognita non est. — *Debbora*
Et memori nunc mente tenes vt Debbora quõdam — *virtus.*
Duceret instructas post fortia classica turmas,
Et mulier sumpto præcederet agmina signo,
Mirantes hortata viros: quos ipsa ferocem
Exemplo verboque monens accendit in hostem:
Quas postquam ducens princeps animosa cateruas
Impulit,accẽdens vegetata furoribus arma,
Barbaricæ cecidere manus:dissoluitur omnis
Hostilis virtus,cum qua se fœmina monstrat,
Palantes dant terga viri:latebramque petentes
Si viuunt,vicisse putant:tum maximus ille
Forma gigantææ quem fecerat horrida molis
Conspicuum:immensáque humani verticis arcem
Sisara rex gestans,telorum fasce neglecto — *Sisara.*
Incomitatus abit,metuens sublime notari,
Corpus & excelsa fugitiuum prodere massa.
Qui postquam latuisse putans,tectóque receptus
Mollia perpetuo dimisit lumina somno: — *Iahel.*
Mox animosa Iahel peragit quod Debbora victrix — *Iud. 4.*
Cœperat:inque solo strati terráque iacentis
Tempora transfixo penetrans immania clauo.
A Fœmineus duplex sic vno ex hoste triumphus.

CAPVT XVI.

AT tu virgo Dei sanctis quam moribus ornant — *Arma Christiani hominis Galea*
Hinc pudor inde fides,internis fortior armis
Bella geris iustis triplex quæ commouet hostis,
Spes tibi fida micat:fœlix in vertice cassis,
Continet & lumbos preciosi zona pudoris: — *Zona.*
Iustitiæ lorica tuos constringit amictus — *Lorica.*
Pro gladio vibrat bis acutum dextera verbum. — *Gladius. Ephe. 6.*
Hæ virtutis opes,hęc sunt solatia belli,
Queis dubium aduersus mentis cum corpore bellũ
Ipsa suos armat clamantis buccina Pauli,
Quæ prudenti olim cecinit prudentius ore
B Præterea tibi bellatrix & robore plena
Virginitas armata viget:quam fœda libido
Appetit,& casso vocat in certamina nisu.
Sed bellatricem te sentiat æmulus anguis:
Vt quum pugnatam dederint tibi pręlia palmam,
Læta feras summum calcato ex hoste trophæum.

CAPVT XVII.

PRæterea verò queis victo ex hoste rebelles
Atque resultantes victrici in corpore motus
Artibus allidas Christóque in cote retundas:
Diuino eloquio scripturáque indice nosti.
Nam quidquid sacræ diuina volumina legis
Aut sensu aut verbo monstrant,quod prędicat ille — *Quinque libri Moysi.*
C Antiquus mundi repetens exordia vates,
Siue ille historias texit,seu forte figuras,
Quidve etiam ille Naue Mosi successor Iesus
Succiduóque simul quod quisq; in tempore Iudex — *Iosue.*
Gesserit, vt digitos soror isthęc omnia dudum — *Iudicum.*
Docta tenes: quid enim nunc Ruth moabitide dicã?
Præterea reprobo qui successere Saüli
Quique gubernarint Iudam atque Israela reges, — *Esdra.4.*
Quæque instaurator templi promptissimus Esdras — *Thobias.*
Egerit,aut melius cætato in corpore cernens — *Hester.*
Thobias, quid pro populo confecerit Hester. — *Iudith.*
Fœmineáque animos Iudith in mente viriles, — *Iob.*
Et quæ tam misere afflicti patientia Iobi: — *Psalmi.*
D Porro etiam vnde animi possis desumere mores
Ter quinquagenos perscriptos ordine psalmos. — *Libri Salomonis.*
Et quidquid docti Salomonis dextera scripsit,
quodque bis octoni post se videre Prophetæ,
Et Machabæorum fortissima pręlia fratrum.
Vis vno breuius complectar vt omnia verbo?
Tota instrumenti veteris tibi pagina nota est.
Dehinc quidquid priscę succedens gratia legi
Intonat,atque noui miracula testamenti:
quę canit hinc hominis facies, vox inde leonis, — *Euang. 4*
Et pernix aquila, & fortis certamine taurus,
quidquid Apostolicis Lucas descripsit in actis,
Bisseptena pij quod spargit Epistola Pauli,
E quid Petrus docet & Iudas,Iacobus & iller
Et quę diuini quondam secreta parentis
Vidit Ioannes nobisque incognita scripsit. — *Apocal.*
Et quę veridici nec in hoc tamen ordine,patres
Exposuere suis mysteria digna libellis:
Hęc tu cuncta tenens animo sitiente bibisti.
Nec si quid sacrum nostri cecinere poëtę
Te latet,agnoscisque legens,& cognita seruas,
Atque aliena tuo commendas carmina cantu.
Cętera quid replicem?tu sensibus vtere doctis,
Et quę nota tibi vel quę percussa legendo
Ad virtutis opus studio conuerte virili.
Nam nisi doctrinę iungatur vita fideli

Maiores

Maiores faciet coniuncta scientia pœnas.

CAPVT XVII.

ESuriit quondam Christus, quum forte vianti
Conspicitur diffusa leui ficulnea fronde.
Nec iam maturum prębens ea arbor fructum,
Præteriens obiter Christus mox vt videt illam
Indutam tantum foliis sed germine nudam,
Prorsus in hacce virens ornatus inutilis horret.
Tum subito quatitur radix afflata calore:
Aruit& posito ramorum tegmine truncus.
Nec verò immeritam temere ficulnea pœnam
A Christo maledicta luit: nos inde docemur
Ne vanum pręse tumefacta scientia nomen
Nostra ferat, sed iuncta sibi dilectio subsit.
Nam si Christicolas nosmet sanctósque putamus,
Aggrauat hoc etiam nomen ni facta sequantur.
Sic & virginitas sacro deuota pudori,
Indiget adiunctis virtutibus: & nisi mentem
Intactam seruans casto cum corpore iungat,
Succumbit vitiis, nec castam dicere carnem
Iure potest: animus quam si corrumpat adulter,
Ira, furor, mœror, liuor, discordia, luxus,
Lingua duplex, constricta manus, laxata voluntas,
Mœchátur cum corde hominis: tum semine mortis
Fœtus mortis alunt, en quo perducitur omnis
Nomine virgineo quæ se dum iactitat intus.
Criminibus grauidam nescit turgescere mentem.

CAPVT XIX.

ECce tibi è multis vnum quo cætera noscas
Exēplum. Dominus plebē quum forte doceret,
Peruigili cura supremo attendere fini,
Cœlorum regnum quęChristi Ecclesia sancta est
Virginibus sacro signatis Chrismate confert.
Quarum quinque ex his sapientia diues adornat,
Quinque alias stolido declarat inertia sensu,
Quos dum sub noctem requies complectitur vna
Atque obitum signans captiuat lumina somnus,
Ecce autem medio taciturnæ in tempore noctis
Perstrepuit subitos, rupitque silentia clamor:
Tandem sponsus adest, de corpore torpor inerti
Abscedat, sapidæ raptim properate puellæ:
Vnáque quęque suo procedat & obuia sponso.
Protinus exiliunt omnes, stratisque relictis,
Aptauere suas quæsito lumine flammas.
Sed nunc quinque quibus maior solertia menti,
Lampades accipiunt, oleum quibus addere sumptis
Sollicitudo fuit vasis, pinguique liquore,
Ignibus armatis squalentem rumpere noctem.
At quę neglectum liquit pars altera soccum:
Incensos lychnos nequidquam sustulit: vnde
Emicat exiguus commoti luminis ignis,
Sed virtute carens languentem lampada feruor
Deserit, & siccam percurrit flamma papyrum.
Mox inter piceos nebulosa volumina fumos
Canescunt pigra crescentis mole fauillæ.
Ergo vt se indignas tali videre paratu
Quæ sponso occurrant iam comminus aduenienti:
His prece submissa prudentes vocibus orant.
Iam nostræ inspicitis moribundo vt lampades igne
Deficiunt, nisi vestra oleum dilectio nobis
Mutuet, extincto vitam quod præbeat igni:
Quod nisi torpentes adiutrix dextera flammas
Suscitet, æternum sponso excludente perimus.
Ergo agedum miseris oleum concedite nobis:
Finierant paucis, longas inhibente loquellas
Aduentu sponsi, ad quarum quæsita rogatæ
A Respondent sapidæ tali sermone sorores.
Est miseranda quidem vestrorum caussa malorum,
Sed tamen hoc oleum non plus quàm sufficit affert,
Vnusquisque sibi constat, quia copia vasis
Et perfecta suum seruat mensura liquorem.
Nec fas quæsitum partiri aut perdere succum:
Ne dispersa cauis desint fomenta lucernis,
Quumque lucrum vobis dispendia nostra pararint
Tota simul pereant extinctis lumina flammis.
Talibus adiectę dictis, tristique repulsa
Perlustrant quocunque loci commercia seruent
Venalésque manus: sed dum disceditur, ecce
B Introiit sponsus thalamum, induxitque paratas.
Dimittensque vagas exclusit clausa sorores
Ianua, nec tandem redeuntes excipit intro.
Virginei ecce vides quàm vanum nomen honoris
Ni fertur sanctus thalamis cœlestibus ignis.
Fœlix illa manus largis quæ prouida donis
Accensum pura fouit pinguedine lumen:
Tantum namque olei vasis infunditur amplis
Quantum quis miserans misero porrexit egeno.
Hinc Dominus cunctus ardentes ferre lucernas
Admonet: hoc opus est hæc claræ gloria vitæ.

CAPVT XX.

SVppetat ergo tibi pietas, patientia, virtus:
C Nec verò est quod iam timeas, quicunque pudicam
Fortunæ casus, discrimina ve altera voluant:
Vna tibi modo constiterit mens conscia recti,
Neglige quid de te rumor diuulget inanis.
Nec lædi iam fama potest, innoxia cuius
Vita, vel inuitis tandem patet hostibus, vt se
Opponat mundus, mendaciáque omnia fingat.
Nec deest ipse suis tandem expectatus amicis,
Qui verum prodat verax Deus, atque fidelis:
Cuius habe monimenta rei paucissima paucis.
Eugeniæ dudum toto celeberrima mundo
Fama fuit, Christi quæ quum pro nomine vitam
D Fuderit, ante tamen fortes processit in actus.
Namque habitum mentita viri, non proinde virile
Pectus, pręficitur sanctis à fratribus abbas.
Tum patris officium complens, ac veste virili
Fœmineum occultans sexum, muliebria spreuit:
Et meritis annisque graues, longáque verendos
Religione senes, iuuenili rexit in æuo.
Tum recti impatiens, omni qui tempore serpens
Mille dolos, damnique artes ter mille volutat,
Inuidet Eugenię, & sanctum crebrescere frendens
Nomen, ad assuetas redit vndique callidus artes,
Eugeniam quęrens vulgo traducere, verum
Quo famam violare cupit, dedit inde coronam.
E Quę sexum mentita pie, quum munia patris
Sane exerceret, morbisque leuaret ademptis
Quotquot subsidium sancta pietate rogarent:
Contigit à morbo vt precibus reualesceret eius
Iamdudum confecta grauis matrona, honique
Nominis, insano quę mox accenditur igne
Virginis heu, specie infœlix decepta virili.
Quumque pudicitiam sanctam donisque dolisque
Non semel inuasam frustra captare, nihilque
Proficere se nosset. (Quid non amor impius ausit?)
Addere vim verbis statuit: longeque remotis
Arbitris, morbum simulans, morbique leuandi
Eugeniam causa appellans: vi nititur illam

Opprimere, in quae suos inuitam adducere nexus.
Constans Eugenia pudicitia. Illa autem valido stuprum clamore repellens
Auxiliumque petens magna virtute resisti.
Ergo luxurięque suæ matrona patrandæ
Complendique capax mulier male perdita voti,
A patre Eugenio (qualem decepta putabat
Ob mutatum habitum longa assuetudine plebes)
Interpellatam stupri sese impia fingit:
Inque forum vocat innocuam: quo protinus omnis
Turba senum turbata ruit, quo denique cuncti
Attoniti nouitate rei matresque virique.
Currunt. interea Eugenius (sic nescia sanctam
Matrem turba vocat) populo spectante tribunal
Causam dicturus tam diri criminis intrat.
Et iam iamque reum secreti ignara tenebat
Publica vis, odio tantum inflammata sinistro:
Conscia quum sexus proprij, cordisque pudici
Vincitur vt vincat iam virgo innoxia fraudem.
Et sexum ostendit dudum mentita virilem,
Fœmineũ. ac fraudes populo applaudente retexit
Dæmonis, vsque adeo casti custodia voti
Semper tuta manet multis licet acta procellis
Quamlibet impugnet miseri fraus callida mundi
Intendatque dolis laqueos, mendaciaque addat.
Nec fert immeritam mors culpæ ignota ruinam:
Quosque tremens hostis fallaci ventilat astu,
Purgandos sancto patientia discutit igni.
Nec desperandum est siquando aduersa videntur
Numina: quæ nutunt optatam adferre salutem
Et spetata suis in tempore gaudia seruis.

CAPVT XXI

VEndiderat puerũ Ioseph manus ęmula fratrum
Quem quum nili seruũ tell⁹ memphitis haberet
Pellicis insultus Dominæ (quæ tota furebat
Et tota interius iuuenis feruebat amore)
Sustinuit: quod se inuitam cognoscere, vique
Opprimere ausus erat, quanquam contraria passus
Sustulit vnde insons ergastula, vincla, cathenas,
Dum spacium replicans geminos sol duceret annos.
Et iam oblitus erat lucis, iam crine fluenti
Longus ad vsque pedes pendebat ab aure capillus:
Quum vegetante Deo nullis mens clausa tenebris
Eruit è tenebris archani abscondita sensus.
Atque Canopæi patefecit somnia regis.
Vnde & tanta illi successit gratia coram
Principe. vt imperij consors & totius esset
Ægypti secum Dominus: quin protinus illi
Captiuo Pharaon diadema in vertice ponit.
Sic regno carcerem commutat, principe seruum.
Opprobrium euitans ac præmia magna reportans.

CAPVT XXII.

Danie. 13 Susanna virtus. Ioachim. SVsannam posthunc dignis quis laudibus vnquã
Excolat, infirmis quondam quæ vicit in annis
Improba vota senum, coniuratosque furores?
Optimus Hebræos & pręstantissimus inter
Illi vir Ioachimus erat, quem siquid habebat
Iudicij ac litis populus referebat ad vnum.
Mos est Hebrææ genti vnumquemque per annum
Eligere ex omni senio & virtute probatos
Gente duos. qui dent populo responsa petenti
Iusque ferant: verũ quodam (vt fors contigit) anno
Lecti è plebe duo, non tam virtute valentes
Quantum obdurati senio, atque libidine fortes:
Exarsere semel Susannæ ardore: nec illos
Coniugis auctoritas, matronę aut fama pudicæ,
Non prope natiuis defecta caloribus ætas
Continuit, quin luxuriæ παρέλλειγμα senilis
A Et iuuenescentes defecto in corpore flammas
Proderet & mores probitas simulata malignos.
Forte per vrentes iam grandi ęstate calores
Dum medium amplexus cœli sol torridus axem.
Æqua sorte diem atque in partes diuidit æquas,
Casta subingreditur pomarij claustra virentis
Captatura leues auras Susanna solebat:
Hunc verò illius morem speculata senilis
Luxuries opportunam captabat & horam
Et tempus (quanquam alterius nesciret amores
Alter, & improbitas velut est suspecta, timeret
Alter ab alterutro) quum explere libidine sese
Posset, & alterius fructu gaudere mariti.
B Dumque explorantes conceptæ accommoda fraudi
Tempora, sępe locum effrænes coguntur in vnum,
Et nimium tardos secum indignantur amores,
Mutua senserunt perculsi incendia cordis:
Consimilemque sui caussam agnouere doloris.
Conueniunt ergo, atque nemus (quo sępe solebat
Aduersum æstiuos Susanna intrare calores)
Ingressi, densam latitant ponè arboris vmbram.
Ecce autem viridis per mollia gramina luci
Susanna ingreditur famulis comitata duabus
Quas smigma atque oleum iubet ad se afferre, forásque
Destinat imprudens casusque ignara futuri.
C Illi autem vt solam egressis videre puellis
Illicet effrontes incautam fraude puellam
Appetiere simul: verbisque hanc talibus ambo
Aggressi, en aiunt, soli sumus, en age nostris.
Vndique dum clausum nemus est, accedito votis.
Larga tibi dabimus violati præmia lecti.
Contrà si nostros temeraria spernis amores:
Fingetur tecum à nobis inuentus adulter:
Qui cum tu emissis habitaueris inde puellis.
Talibus aggressi iuuenem gens improba verbis
Insuper intentant & verbera, protinus in se
Delitiásque suas ni statim assentiat: hic tum
Anceps illa secum luctatur, & hęrens
D Fluctuat incertæ quo vergat pondere mentis.
Lex peccare vetat: rursusque infamia terret.
Hinc iterum duros precibus mollire furores
Tentat, & obscœnas lachrymis extinguere flãmas.
Sed postquam nullis precibus monitisve repulsos
Obstrictósque senes vincit cognata libido:
Fœmina pręclaro mentem succensa pudore
Decreuit iam casta mori: ne crimine tanto
Fœdarent miseram carnis commercia vitam.
Teste Deo gaudet, famamque recusat inanem
Iudicio contenta suo: tum protinus omni
Auxilio deserta hominum matrona, suæque
Conscia virtutis superis commendat inermem
E Mœsta pudicitiam, quosuis passura labores
Ante ferat quam luxuriæ assentire senili.
Ergo pudicitię custos, spes vna suorum
Summa Deus, solusque animi scrutator operti.
Rem cupiens aperire loco, facinusque reclusum
Pandere, & obtectas laqueis producere fraudes,
De cœlo auxilium (quod vis humana nequibat)
Misit, & occultas seniorum in tempore fraudes
(Nil minus aduersum sese sperantibus illis)
Prodidit, illusum puero prodente furores.
Forte semiramia puer hoc ętatis in vrbe
Vnus erat, plebes Danielem hebræa vocabat,
Cui tanta Assyrio quęsita est gratia coram

Principe,

Principe, vt imperij primores inter haberet
Balthazarem (namque hoc illi Chaldaica nomen
Gens dederat) cui coniunctos treis nouimus illos
Tres pueri in fornacem ignis missi. Insignes pueros Sidrach, Misach Abdenagóque
Quos statuam assyrij negligentes principis illam
Initar adorantum venerarier Assyriorum,
Protinus ardenti nudos fornace receptos
Ambibat saluos vstis tortoribus ignis,
In mediis Domino resonantes cantica flammis,
Quos meritis æquans Danielis candida virtus
Horrida frendentum compescuit leonum
Dan. 14. Nam quum in se Assyrios & belis imagine fracta
Atque sacerdotum detecta fraude suorum
Dignus ob id mercede puer mouisset, in antrum
Quo septem ingenteis solitum nutrire leones
Ora famescentum satiet qui dira ferarum
Mittitur: vtque illi feritas minus horrida parcat:
Subtrahitur diris consueta leonibus esca.
At vero qui nunquam non in tempore seruis
Nouit adesse suis, puero adfuit: inque leones
Virtutem dedit, vt posita feritate, suæque
Iam famis obliti, sartum tectumque fouerent,
Immunemque suis à rictibus: & tamen illud
Habacuc. Quis non addiderit toti admirabile mundo?
Dan. 14. Quod tum in Iudæa degens regione Propheta
Angelica medium sublatus in aëra dextra,
Vertice de summo pendens, summóque capillo,
Subiectásque terens immotis gressibus auras,
Intulit apratas puero nil tale putanti
In Babylona dapes: gratiis tum protinus actis
Excepit Daniel transmissas desuper escas:
Et quanquam è longis veherentur fercula terris
Seruauere suos peregrina in sede sapores.
Septima iamque dies clauso Daniele redibat
Quum rex Assyrius Danielem vt ploret amicum
Illuc inuidia populíque timore repostum
Dirorum tristis festinat ad antra leonum.
Vt verò illæsum vitæque per omnia plenum
Sęuitiáque feras posita mansuescere vidit.
Magnum illum Dñm atque Deum Danielis adorãs
Abstulit & vinctum, multis & honoribus auxit.
Iste ergo impubis Susannam forte videbat
Ad tormenta rapi, veri quam nescius ante
Vulgus inauditam damnauerat: & simul omnes
Insontis sontem certabant cernere mortem:
Daniel pro Susanna. Quum subito in medium iuuenis se proripit agmen
Accensum tenera castigans voce tumultum,
Immeritam ecquid (ait) plebes insana puellam
In mortem rapitis? seniores quin magis illos?
Ecquid ad iniustum certatis currere lethum?
Protinus ad verbum pueri commota repressit
Turba sequax animos: atque huius criminis illi
Iudicium defert, tum læta precarier omnes
Susannæ, & finem attentos spectare videres.
Ille autem ascendens populo impellente tribunal
Confestim abiunctos seniores quemque seorsim
Quæ sit adulterij series interrogat: & qua
Testibus his mulier deprensa sub arbore peccans.
At dum responsis variant discordibus ambo:
Coniunctum facinus desiuncta voce fatentur.
Tunc omnes pariter timor accipit, vndíque clamor
Surgit, & auctores sceleris plebs obruit omnis:
Inque Dei varias iuncto modulamine laudes
Fertur, & accito Susanna erepta marito
Redditur, hic omnes communi voce parentes
Collaudare Deum dignisque extollere psalmis.

Qui dare suppetias (modo ne fiducia desit)
A Nouerit, auxiliumque suis in tempore seruis.

CAPVT XXIII.

ERgo si nubens terrena lege puella
Est etiam curæ Domino: connubia si quæ
Integra seruauit, seruari illæsa meretur:
Conuce virgineis quantum disponitur illic
Quò Christus vocat hinc meritis: & quanta futura est
Illius à prima quæ mox ętate pudica est
Gloria: quum cuncti iudex atque arbiter orbis
Lascinos castis hœdos secernet ab agnis.
Et sua pro merito dabit vnicuique labore
Præmia, demeritis tormenta æterna reseruans:
B Quum vel in extremis quid quisque cubilibus olim
Egerit, id nulla demum cœlabitur arte.
Et verò hoc etiam memori tibi mente tenendum
Chara soror, quod iam potiori in parte locata es
quam (mó tu vigiles) vnquam nemo auferet abs te.
Olim id dũ Mariam aduersus pia murmura fundit
Martha soror Christo didicit correpta magistro
Optimum enim maria elegit, nec segniter, inquit,
Illa vacat, verbo curis attenta neglectis.

CAPVT XXIIII.

ERgo age iam germana suis dum sęcula curis
Flagrant, inq; suos mundus conuoluitur æstu,
C Electam seruare tibi non desine partem:
Te primam meruit cognatio tota patronam:
Iam te signiferam sequimur, vexilláque Christi
Te præeunte libens sectatur stemma parentum:
Quos licet antiquo mundus donarit honore,
Et titulis à primæuo insigniuerit ortu,
Plus tamen ornantur sacris insignibus illi,
Quod sanctas studio & meritis rexere cathedras.
Nec iam atauos soror alma tibi proauósque retexã,
Vita sacerdotum quos reddidit inclyta claros:
Pontificem sacris ad sumptum respice patrem, *Isychius pater Auiti.*
Quumque tibi genitor vel auunculus vndiq; magni
Virtute & meritis præcant, sectarier aude
D Aut pręire magis: precibus nec desine Christum
Flectere, quò sumptos patrum ad consortia fratres
Digne suscepto fungi pro munere donet.
Pro quibus assiduas illi persoluere grates
Fundere, vel fletus non tædeat. vt tibi nullus
Fratrum de numero desit, quum pręmia sumes
Factis digna tuis, materque effecta parentum
Virgineæ victrix sociabere læta cateruæ.

Finis Carminum Diui Alchimi Auiti, Viennensis Archiepiscopi.

E *HOMILIA BEATI ALCHIMI AVITI, Viennensis Archiepiscopi, de prima festi Rogationum institutione, habita ad populum Viennensem.*

CVrrit quidem tramite vitali non per Gallias modò sed pene per orbem totum Rogationis obseruantiæ flumen irriguum, & infectam vitiis terram vberi fluxu annuæ satisfactionis expurgat. Peculiarior tamen nobis in hac ipsa institutione festiuitatis & gaudij caussa est: quia quod huic modo ad vtilitatem cunctorũ defluit, ex nostro primitus fonte manauit, & forte nũc pertineat ad cuiuscunq; priuilegij ornatũ, sumptæ primitus institutionis exordium. Cęterum quam

ad huiusmodi vtilitatem ineffabilis necessitas rigida
Viennensiū corda perdomuit, sentiēs Ecclesia nostra
caussam ægritudinis suæ, non sibi quasi maximè præ
omnibus, sed quasi soli ex omnibus existimans esse
opus instituenda obseruatione præsenti, solicitius ca
ptauit remediū quā primatū. Et quidē terrorū tēpo-
ris illius caussas multos nostrū adhuc recolere scio:
siquidē incendia crebra, terræmotus assidui, noctur-
ni sonitus, cuidā totius vrbis funeri prodigiosū quod
dā minitabantur. Nam populosis hominū conuenti
bus domestica syluestrium ferarū species obseruaba
tur: Deus viderit an ludificās oculis, an adducta por
tentis. Quidquid tamen ex iis duobus foret, perinde
monstrosū intelligebatur: seu sic veraciter immania
bestiarum corda mansuefieri, seu tā horribiliter con
spectibus territorum falsę visionis phantasmata pos
se confingi. Inter hęc, diuersa vulgi sententia, dispa-
riūque ordinū varię opiniones: alij quod sentiebant
dissimulando quę fletui nolebant dare, casui dabāt.
Alij spiritu salubriore abominabilis noua quęq; cō-
gruis malorū proprietatis significationibus interpre
tabantur. Quis enim in crebris ignibus ignes sodo-
miticos nō timeret? Quis trementibus elemētis aut
decidua culminum, aut disrupta terrarū imminere
non crederet? Quis videns certe videre se putās, pa-
uidos naturaliter ceruos per angusta portarum vsq;
ad fori lata penetrantes, nō imminentē solitudinis
sententiā formidaret? Quid multis? tracta sūt hæc in
ter timores publicos & rumores priuatos vsq; ad im
minētē vigiliarū solennium noctē, qua celebrari festū
dominicæ resurrectionis annua consuetudo posce-
bat, siquidē hanc omnes laborū opē, malorū finem,
metuentiū securitatē, communibus animis operiebā
tur. Affuit igitur nox illa venerabilis quę ad spē pu-
blicæ absolutionis votiuum solēne patefecerat. Sed
mox illic multo vehementior strepitus ictu flagelli
grauius ferientis intonuit: vtpote quē iā emensis gra
dibus superlatiuū nihil sequi aliud quā gladius in-
telligeretur: Ædes nāq; publica quā pręcelso ciuita-
tis Viennensiū vertici sublimitas in immensum fa-
stigiata prętulerat, flammis terribilibus conflagrare
crepusculo cœpit. Interpellatur itaque nuncio
discriminis iucunditas solennitatis: pleno timori-
bus populo Ecclesia vacuatur. Omnes nāque similē
facultatibus vel domibus propriis casum de quadā
præminentis incendij arce metuebāt. Perstitit tamē
corā festiuis altaribus inuictus antistes sanctus Ma-
mertus & calorē fidei suæ accendens flumine lachry
marū permissā ignibus potestatem incendio abscē-
dente compescuit. Igitur desperatione deposita redi
tur ad Ecclesiā: & restincta flammarū luce claresci-
cit luminū pulchritudo. Nec sane vlterius trahitur
arripiendo compunctionis medicamine mora. præ-
decessor nāq; meus & spiritalis mihi à baptismo pa-
ter sanctus Mamertus sacerdos, cui ante paucos an-
nos patet carnis meæ accepto sicut Deo visum est
sacerdotio in tempore successit, totas in ea quam su
pra diximus vigiliarum nocte sancto paschæ conce
pit animo cogitationes: atque ibi cum Deo tacitus de
finiuit quidquid hodie psalmis ac precibus mundus
inclamat. Reuoluta ergo solennitate paschali non
iam quid, sed quando aut quo modo fieri debeat se-
creta prius collatione tractatur. Putabatur à quibus-
dam Viennensis senatus, cuius tunc numerosis illu-
stribus curia florebat, inuentis non posse addici quā
vix adquiesceret legitimis inclinari. Sed pius ac so-
licitus pastor sapientiæ salibus largus, mānsuefaciē da
A tū omniū prius orando animū quā perorando molli-
uit auditū. Pandit igitur dispositionē, indicij ordinē
exponit, & viro tam religioso, quā solertis ingenij pa
rū fuit, si obedientibus propositū tantūmodo institu
tionis promeretur: nisi inter initia etiam vinculum cō
suetudinis assignaret. Inspirante igitur cōpunctorū
cordibus Deo, auditur à cunctis, confirmatur, atto-
litur, eligitur tēpori triduū pręsens, quod inter ascē-
sionis sacrę cultū diēq; dominicū quasi quodā oppor
tunitatis proprię limbo circūpositis solennitatibus
marginaretur. Explorante autē episcopo feruorem
inchoationis, & maximè verente ne ob tardā populi
sequacitatē paucioribus eductis obseruatio ipsa cō-
B festī in sui nouitate tepesceret: ad Basilicā quæ nūc
mœnibus vicinior erat ciuitatis, orationem primæ
processionis indicit. Itur celebri alacritate, copiosa
multitudine, & maxima compunctione, vt tenera
populi lachrymis laboribusque breuis atq; angusta
processio videretur. Vbi vero factus sacerdos de mino
ru effectu maiorū indicia collegit, sequēti die institu
tū est quo nūc primo id est crastino si Dñs annuit, die
laboraturi sumus. Sequutę sūt succiduo tēpore quę-
dā Ecclesię Galliarū rē tā probabilis exēpli. Sic tamē
quod hoc ipsū nō apud oēs iisdem diebus quibus pe
nes nos institutū fuerat, celebraretur. Nec porro ma
gni intererat quod triduū eligeretur, dūmodo psal-
C morū officia lachrimarū functionibus cernuis per-
soluerentur. Tamen cum dilectione rogationū etiā
sacerdotū crescēte cōcordia, ad vnū tempus id est ad
pręsentes dies vniuersalis obseruantię cura cōcessit.
Porrò autē eo attinuit ista pręfari, vt seu recolenti-
bus hęc seu ignorantibus forte retulimus, omnes ta-
men attendant quod Ecclesia quæ misit aliis formā
institutionis, multipliciter debitrix est ostendendæ
alacritatis: & prima debet esse cōpunctionis officio
quę in re tā necessaria omnib. facta est mater exem-
plo. Vnde imminere si Deus annuit rogationū nostra
rū operosissimā festiuitatē non quasi nesciētibus in-
dicimus, sed quasi expectātibus cōmendamus. quia
D licet non absq; labore constet seruanda professionis
ipsius consuetudo, delectat tamen asperitas medica
minis, in quo frequenter inueniri probata est spes
salutis: si dixerimus inquā, sicut ait Apostolus, quia
peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Et si
confiteri debemus assidue nos peccare, opus est con
fitendi officio, humilitate pœnitendi, præsertim quū
plebis adunatæ cōpunctio sic ad incitamentum bo-
ni operis possit aptari, vt rebelles conuenientius eru-
bescant, si cunctæ multitudini proprię mentis solitu
dine contradicentes peccata sua vel vitia cum popu
lo flente non defleant. Necessaria est igitur boni ope
ris conspiratio. Sumit alter ex altero aut de humili-
E tate exemplum, aut in confessione solatium, pericu-
losius agitur singulare certamen, in quo vires altrin
secus experiri posse paucorum est. At vero quum
contra hostem communem multitudinis pugnat as-
sensus, trahit etiam timidum militem virtus aliena.
Robustis bellantibus infirmitas delitescit, & quoda
vnitatis suffragio laus fit inualidis in exercitu fortiū
computari. Denique quum victoria contigerit, om-
nibus adquiritur: & quum paucorum dextra pugna
uerit, omnium gloria triumphauit. Hoc dico de in-
firmitate communi, quæ si se rogantibus non sub-
trahat, etiam quū ipsa per se minus fecerit, non tamē
ad integrū fructu carebit In illa gloriosa & admodū
singula-

singulari historia Ninluitarum coutra exertum com motæ diuinitatis gladiũ iuncta seniorũ vitibus etiã infantilis ætas pugnare cõpulsa est. Humani quoque mercedẽ & gratiã ieiunij pecorũ fames adauxit. quin & ipsa irrationabilis creatura quę offensã timere nõ potuit, quodãmodo veniam postulauit: & quia homines in morem animalium viuendo peccauerant, rursus animalia sua quasi homines ieiunare cogebãt. Propter hanc ergo discretionem in Euangelio Dominus ait: Petite & accipietis, quęrite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Petere enim docti est, quęrere religiosi: Petit sciens, quęrit nesciens. Quum petis, vis accipere quod intelligis: quum quęris, adhuc conaris inuenire quod petas. Ideò qui iam superiores sunt, orando petant: qui infirmi, laborando quęrant. Porro autẽ pulsare commune est. Nullus quippe obstructum aditum vocibus pulsat: istud ad manus pertinet, & corporis actus est. Petat ergo scientia: quęrat amor: pulset operatio: maximè in obseruatione pręsenti. Festiuitas siquidem est, cuius iocunditas tota est seria grauitas: cuius epulæ lachrymę, cuius pastus esuries est, cuius principium ex necessitate, perseuerentia in dilectione, actus in requie, requies in labore. Mecum enim tota ista obseruantia confessio pœnitendi pro culpa sit & rogandi pro venia. Etiã verò Euangelica lectio vtilitatẽ supplicationis exposuit: dũ in naui Dominũ dormientẽ chorus discipulorũ sub tẽpestatis strepitu trepidus suscitaret. Neque porrò aliud fuit in tãto repugnantiũ sibi inuicẽ fluctuũ ventorũque conflictu sopitũ profundius dñm nostrũ intertita quiete iacuisse, nisi vt ad eũ inter discrimina quę patimur timoris nostri caussa confugeret. Assiduò nos tẽpestas ista fatigat, impulsu terribili cõtra nos tonitruũ sęculi clamat: scintillantibus ad punctũ radiis mundana cõmotio non illuminat sed coruscat. Ecclesia est nauis quę nos per varios cas' velut inter marinos gurgites ducit, dũ re quidẽ nostras obtrectationũ & blasphemiarũ stridor quasi laxata laterũ cõpage reuerberat, sed puppim A veritatis soliditate cõstructã penetrare non potest quod fatigat. Et quia promisit dñs noster Ecclesiæ: Ecce ego vobiscũ sum omnib. diebus vsq; ad cõsummationẽ sęculi, in naui quidẽ est in qua sumus: sed metuere iã non potest quod timemus. Post resurrectionẽ em̃ ascensionẽq; suã totus inter pericula nostra requiescit. Alienę magis formidini opus est, vt q securus iacebat euigilet. Clametur ergo vocibus supplicationis: & si ingrauãte periculo necdũ audit, pulsetur manibus largitatis: & dicatur ei. Exurge quare obdormis dñe oblitus inopię & tribulationis nostrę: Dictus est quidẽ expergefact' . Quur timidi estis modicę fidei? Reddat salutem, & increpet infirmitatem. & si parua fides est, quia timemus sęculum, tamen est aliquãtula fides, si recurramus ad dñm. Non autem timeretur corã ipso, si ipse timeretur: sed minima cõsciẽtia tecti, maxima causa trepidãdi est in nostra pręcipuè vita, cui criminũ continuatio fit discriminum multitudo. Quocirca si non diximus Christo, vigila B nobiscum: saltim dicamus, euigila propter nos. Non rogauimus ne discederet, obtineamus vt redeat: nec deserat cursum nauigationis infirmę, donec vento & mari silentium iubeat, & furorẽ insanientis sęculi celerrimo siue compescat: & fiat in retributione iudicij tranquillitas magna, quia in hoc mundo esse non potest. Quia si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret. Sed deuicto mundo peroeniatur ad supernam quietem: vbi quoniam possibilitas percũdi aberit: nec periculi caussa nascetur. Vbi semper nobiscũ Dominus, semper cum illo si dede C rit, nos erimus: & qui hic aliquoties negligentibus dormit, illic perpetuo fruentibus sine fine vigilabit.

GENNADIVS CATALOGO ILLVSTRIVM VIRORVM

Victorinus rhetor Massiliensis, ad filij sui Etherij personam commentatus est in Genesim, id est, à principio libri vsque ad obitum Abrahæ Patriarchæ. Quatuor versuum edidit libros Christiano quidem & pio sensu: sed vt pote sæculari literatura homo occupatus, & nullius magisterio in Diuinis scripturis exercitatus, leuioris ponderis sententias figurauit: Moritur Theodosio & Valentiniano regnantibus.

CLAVDII MARII VICTORIS, ORATORIS MASSILIENSIS, IN SVOS SVPER GENESIN COMMENTARIOS PRÆFATIO ad Deum Optimum maximum.

SVmme & sancte Deus, cunctæ virtutis origo,
Omnipotens, quem nec subtili indagine rerum
Mentibus humanis sensu comprendere fas est,
Et nescire nefas (nam te ratione profunda
In tribus esse Deum, sed tres sic credimus vnum
Vnica personas vt tres substantia reddat.
Indiscreta pio conseruans fœdera nexu)
Tu sine principio, pariter sine fine perennis,
Solus es atque idem, nullique obnoxius æuo.
Tu spatium rerum mentis quocunque recessus
Tenditur, excedis: spatio neque cingeris vllo.
Nec te qui capiat locus est, immensus enim es tu.
Quin etiam humanę nefas contingere menti
Qualis imago tua est, oculis ignata videri,
Ni cui cernendam speciali numine sese
Exhibeat: nec vero est qui virtute creata
Te vegetet motus: per quem sumus atq; mouemur.
Tu mens & sacrę penitus substantia mentis:
Tu ratio, & plenę prudens rationis origo.
Tu virtus virtutis apex, atque ipsa profecto
Tu vita, & genitor vitę, lucisque profundæ:
D Tu lux vera Deus, tu rerum causa, vigorque:
A te principium traxit, quodcunque repente
Ex nihilo emicuit, tantoque auctore repletum
Vel vim mentis habet, vel formam in mẽbra recepit
Te Dominum natura probat seruata caducis
Partibus: & iussam seriem datus ordo fatetur.
Tu dociles numeros distinguens, pondera librans,
Mensuras varians, modulos, motumque gubernans,
Alternas seruire vices, iugemque recursum
Rerum stare iubes, & mentis imagine plenum
Edere nota tibi iam sęcula, voluere mundum.
Non vno tu contentus dotare creata
Munere, quidquid agis varios largitis in vsus.

Quinimo nil non causa Deus alme tuorum
Efficis: ipsa licet uobis ignota tuorum
Factorum ratio, atque modus: contraria nempe
Quæ putat humanæ solers ignauia mentis,
Dum certant, plus pacis habent, sic omnia diues
Conditor aduersis etiam cognata elementis
Nectis, & effusis à te virtutibus imples.
Et tamen hęc quum sint in maiestate creandi,
Nil horum quæ gignis eges, mundique peracti
Et per te stabili rerum compage manentis
Nil prorsū indigus es: nec in hoc tua gloria tantum
Quod pręstanda facis bonus autor: sed quod & ipsa
Efficere vt possint causis præbere secundis
Non dedignaris: quæ qui tua munera sentit
Munus & ipse tuum est: tibi vt vni accepta referre
Omnia homo meritò possitque & debeat vous.
Nam tibi sola Deus gigni quod cuncta inheres
Causa fuit bonitas: quum iussis viuere primum
Spiritibus, mundóque frui quem mente gerebas,
Atque omnes in te rerum cognoscere caussas,
Et super terras & aquas volitare dedisti.
Certa quibus cœlum sedes, queis libera corda
Arbitriumque sui largitus es omnibus: vt iam
Alterutram in partem vellent se vertere possent:
Vt fieres iustis merces, meritisque piorum,
Hoc quoque conferres prestando, vt debitor esses.
Nam quod de primis cœlesti in sede creatis
Vnus (dum lucis Domino, vitęque suóque
Inuidet auctori, titulumque hunc appetit) auctor
Maluit esse mali, primamque inducere mortem,
Cum scelerum socius celso deiectus olympo:
Virtuti nihil inde tuæ prędicat: illud
Cui satis est fecisse bonum: sed copia laudis
Hæc est summa tuæ: quod quum se extollere supra
Diuini virtutem apicis scelus esset, & ingens
Religio nulla prorsum delebilis vnda:
Non tamen ingratis vitam sensumque negasti:
Quin etiam arbitrio mentis gaudera dedisti.
Nec tamen arbitrij natura in vtrumque valentis
Accusanda venit nobis: namque inde perire
Posse datum est cunctis vt viuere dulcius esset:
Mutuáque alterni compar mensura pericli
Cederet ad meritum: quum iudice digna seuero
Pręmia sanctorum geminaret pœna malorum.
Porrò etiam (mihi si fas est hoc dicere salua
Pace tua genitor) maius fortassis apud te est
Non peccasse bonum, per lubrica tempora vitæ,
Quam miseris peccasse malum: sed videris vt se
Hoc habeat: caussas vni cui credimus omnes.
Interea satis est nobis, quod vilia terræ.
Pondera dum sacra inspiras ratione tuaque
Informas virtute, tuumque effingis ad instar,
Nobiliora facis: dum lato in sidera vultu
Erexisti hominem quem sæui fraude tyranni
In mortis laqueos, & ad impia tartara raptum
Vnigeni redimis profuso sanguine nati:
Eque imis erebi dona ad maiora petitum
Restituis quàm factus erat: vitęque perenni
Reddis, & in cœlum dico vehis hoste subacto.
Iam iam nemo patrem temerarius arguat Adam
Quod leue pręscriptum violata lege resoluens
Ad lœtum patefecit iter, nam culpa parentis
Compensata satis: quia plus est vincere mortem
Quàm nescisse mori, cœli nunc lætus ab aula
Dispicit ætherios axes, & sidera calcat,
Dispositosque vocat ventura in regna nepotes:
Quos iterum formauit aquis, iterumque renasci
A Æterni docuit diues sapientia patris:
Tete igitur Deus alme precor, qui numine prono *Inuocatio*
Das sentire animis, & te charissime patris
Nate tui, da mellifluum in pręcordia verbum
Nostra tuum: & linguas nobis infunde disertas,
Dum teneras formare animas, & corda paramus
Ad verę virtutis iter puerilibus annis.
Inclyta legiferi iam pandito scrinia Mosi,
Quæ sit origo poli, vel quæ primordia mundi,
Archanamque fidem quid toto excusserit orbe
Mentibus ambiguis; quà vires traxerit aucta
Pestis, & in vicium mores cessere vetusti.
Da Deus æternæ describere mystica vitę:
B Da simul & mentem, da congrua tempora menti,
Da studium, tanto ne desit cura labori,
Successumque bonum studij: quodque omnia vota
Iure supercurrit (scribenti candida mens est)
Ne damnes tantum quod nunc reus audeo munus:
Criminibusque meis conniue, & parce benignus,
Quòd si lege metri quidquam peccauerit ordo,
Peccarit sermo improprius, sensuque vacillans:
Hinc nullum fidei subeat mensura periclum.
Per Dominum Christum qui tecum natus eadem
Maiestate viget, pariter qua spiritus almus
Incomprensa animis, sęculorum in sęcula viuit.

C *CLAVDII MARII VICTORIS ORAtoris Massilien. Commentariorum in Genesin.*

LIBER PRIMVS.

ANte polos cœlique diem, mundique tenebras,
Ante operum formas, & res, & semina rerum,
Æternum sine pręteriti, sine fine futuri
Esse subest: cui semper erat Deus vnus: apud quem
Viuebat genitus Verbum Deus, & suus almus
Spiritus, archani vitalis summa vigoris.
D Vna trium quos concordi substantia nexu
Coniungens summa ęternum virtute heabat.
Regnabatque potens in maiestate creandi,
Iam res, & causas rerum, casusque futuros
Et facienda videns, giguendáque mente capaci,
Sęcula dispiciens, & quidquid tempora voluunt
Pręsens semper habens: immensum mole beata
Regnum erat ipse suum, regni nec reste carebat,
Virtus trina Deus: qui primum semine nullo
Corpora dans rebus, dum res existere cogit,
Iam nostrum effecit munus quod solus habebat.
Vtque istum faceret diues Sapientia mundum
Cuncta simul genuit: sed posthæc semina rerum *Qui viuit*
E Ornauit superinductis informia formis. *in ęternū,*
Temporáque in seriem bene cōditus ordo redegit. *creauit*
Nam non, sacrilegi sensit quod lingua furoris, *omnia si-*
Casus mentis inops dum nescia semina voluit, *mul. Eccl.*
Tam prudens contorsit opus: nec dicere factum *18. Mun-*
Ante æuum fas est, quia tempore nata mouentur. *dum non*
Nec porrò ęternum mundum, superisque coæuum *esse fortui*
Credere fas stabilem semper tenuisse vigorem: *tò factum,*
Nam quod corporibus constat, cœpisse fatendū est. *Mundum*
Corpus enim quod plaga terit, quod tēpora soluūt, *non esse*
Atque abolent ipso qui tendit in vltima fine, *æternum.*
Principium ostendit: quod quæ sortita probantur,
Aut facta hæc credi par est, aut nata putari.

Factum

Factum igitur constat mundum, quod quisque subactus
Annuit, & vero conuictus dogmate credit,
Concedens fecisse Deum: qui numine Verbi
Et virtute potens quidquid natura putatur
Disposuit, iussit, monuit, munúsque creatum
Succiduis vicibus (semper fugitiua reformans)
Sustinet: ac volucrem retrahens circumrotat orbẽ.
Quæ si cuncta etiam mauult dissoluere raptim,
Confestim in similes formas redeuntia reddet.
Tanta Patris vis est & tanta est gloria Verbi.
Vt vero semel attingam primordia rerum:
In principio creauit Deus cælum & terrã Gen. 1. Excelsi conuexa poli, terræque iacentes,
Pars prima est operis, sed terras vnda tegebat
Aëtáque in medio sordenti nube madentem,
Et tenebris se vasta nigris velabat abyssus,
Et sacer extensis impendens spiritus vndis
Altrices animabat aquas, ac semina rerum
Nondum compositis fundenda ad germina terris
Insinuanda dabat: quum lux immissa superne
Emicuit dicente Deo: discretáque nigrum
Vmbra peplum retrahens, summo discessit olympo.
Tum diuina diem appellans prudentia lucem,
Indidit & tenebris obscuræ nomina noctis.
Sic facta vna dies de mane ac vespere primo:
Rursus mane nouum primo iam vespere pulso
Reddita lux fecit: quum se firmissima moles
Dies secunda. Fluctibus è mediis concreto corpore cedens
Extulit: ac late duco solidata rigore
Firmamenti creatio. Diuisas suspendit aquas gelidúmque profundum
Axibus obiecit calidis: séque æquore septo
Nixa superfudit rebus, quas circite vasto.
Contegit ætherium deducto hinc nomine cœlum
Forsitan hic aliquis sic secum errore petito
Cæli nomen vnde. Differat ætheriis ne desint pabula flammis
Et nimius calor ima petens alimenta sequendo
Exurat mortale genus, cœlúmque coruscum
Non possint terrena pati, subiecta deorsum est
Machina firma poli: quæ dum nos protegit vmbra,
Interea super impositis frigescit ab vndis.
Numinis at vero diuini quærere causas
Mens fuge nostra procul: plus sit tibi credere semper
Posse Deum quidquid fieri non posse putatur:
Et magnum pelagus super astra & sidera ferri
Ipsorum ratione proba qui credere nolunt,
Et mundum pendere volunt, quem conditor ipse
Gestet, & immenso constantem pondere voluat.
Tertia lux tumidos stupuit discedere fluctus:
Quum Deus impulsis reliqui iam gurgitis vndis,
Dies tertia. Aëriis magnum spaciis patefecit inane:
Arida tunc primum mundi pars ima retectam
Ostendit faciem: tremefactáque numine Verbi
Aquarũ & terræ diuisio. Cerula nudatas cinxerunt æquora terras.
Quas vario raptim iussas fructescere fœtu
Luxuriosa nouo texerunt germina limo.
Et rudis, & tenero prorumpens cespite lætis.
Iactauit se sylua comis: speciémque secundum
Edidit vna suam quæque arbor & herba virescens
Et fructum & semen: vestitáque gramine terra est.
Iam tribus exactis motu succensa citato
Quarta dies. In flammas ignísque globum se cogere iussa est
Solis & lunæ creatio. Ge. 1. Solis prima dies: fundatáque semina lucis
Puniceos roseo sparserunt fomite crines.
Lunáque noctis honor quæsito lumine fulgens
Inferiore via soli subiecta pependit:
A quo susceptos radios percussa refudit.
A Astráque distinctis cœlum pingentia zonis
Floribus ætheriis varios vibrare colores,
Et magis ornatis se resplendere tenebris,
Astrorũ creatio. Cerula nox stupuit, rutilis dum spicula flammis
Fusa micant, vrgéntque alactes noua sidera iactus,
Quæ solare iubar radiis obducit apertis
Tempora quadrifidi mensurans quattuor anni.
Sol quoque quum cursus lunæ sit menstruus, vno
Contentus cursu reuolutum conficit annum
Artificémque sacrum mira compage fatetur.
Quinta dies mouit spirantia corpora ponto.
Quæ liquor humectans genuit: sparsítque profundum
B Delitias pelagi: vario quas germine miris *Quinta dies.*
Formauit natura modis: educere iussa
E toto partes, formásque ex corpore inani.
Quinetiam in brutas animam dedit ire figuras:
Quæque salis tumidi squalentia gurgite terga
Cete vasta leuant molli differta sagina,
Edidit: & qui horum conseruat corpora, nostris
Corporibus nocet ipse liquor: genitalis alumnus
Piscibus: ipsa etiam terræ qui germina nutrit,
Hinc volucres quoque molle genus traxere vigorem:
Nam liquidas dum format aquas, immissáque pontum
C Vita subit, feruent multo tumida æquora partu: *Volucria ex aquis genita.*
Nec satis est pisces genus omne exurgere: quódque
Squammea turba salo summas euadit in vndas:
Ni volitans in aquis, sensim natet æthere puro,
Aëtherios volucris contingere docta recessus:
Ergo materies auibúsque & piscibus vna est.
Iam bis terna dies claro radiabat olympo:
Tertia post calidi genitalia munera solis:
Iámque tepens tellus grauidos laxauerat artus: *Sexta dies.*
Quum maiora agitans iussit Deus edere terram
Omne animal, vegetat ratio quod sola mouendi:
Cui seruire datum quo rerum postulat vsus.
Nec mora, prorumpunt fœtis vitalia terris
D Pignora, quæque sui generis sortita figuras.
Hic mihi iam fas sit quædam perstringere, quædam
Solicito trepidum penitus transmittere cursu:
Mutata quædam serie transmissa referre.
Postquam cuncta datus generatim protulit ordo
Veris plena bonis, & multa dote referta:
Quæ Deus in longam seriem mansura foueret:
Autori perbella suo tum machina visa est.
Sed quid id est quòd mundus erat, quòd sidera, & ortus.
Aetheráque & vitreum pelagus terræque virentes,
Ni spectator adest, tantæ quem gloria molis
Impleat: atque oculis auidum per singula ducat?
E Quorsum tam lati fines, possessióque ampla,
Si rerum possessor abest: hæc rector olympi
Secum animo versans, & Verbi pondere librans,
Stat data summa operi, bona sunt quæcũque creaui
Nunc hominem faciamus, ait, qui regnet in orbe,
Et sit imago Dei: similem decet esse creanti
Liber ad arbitrium fruitur qui mente creatis.
Dixerat hæc, & factus homo est, seu corpore toto
Siue anima ac specie, forsan quo more futura
Quo facienda facit, quo factum semper habebat:
Etsi præteritum iam nondum accesserat æuum.
Ergo hunc præpositum rebus cum coniuge iussit
Crescere per sobolem, terrásque replere vacantes.

Tum oatura femel rebus concessa creatis,
Præsertim quas vita mouens animare videtur,
Multiplicat quæcumque suis primum edita formis.
Dies septima Septima lux magnum vt vidit cessasse parentem,
Sed generum tantum numeros desiisse creare,
Gen. 2. Et requiem teouisse suam: tum iure sacrata est
Perfectum quæ vidit opus: namque hoc quoque plenum est
Virtutis, cessasse Deum, posuisse labores.
Nam genitis formam patris quam dextra pararet
Bis ternis dominum satis est patrasse diebus.
Septima lux ducuit venerandæ exempla quietis
Quam cœlesti omnes sperare iubemur in aula.
Si modo non desint operum bona facta piorum.
Hæc quoque lux illum signat, qua tartara Christus B
Soluit, & euicto reditum patefecit auerno.
Dum patriam ille semel victor rediturus in aulam,
Iámque malorum expers, humana in carne quiescit.
Sic cessare Deus, sic ocia sumere nouit,
Plus vt agat cessans, pariter sine fine quiescens.
Ac sine fine operans, seriémque & tempora miscens
Cessando consummat opus, quodcunque crearat.
Sed qualem qualique Deus formauerit Adam
Materia, hic paucis cum Mose resumere fas est.
Primus enim meritis postremus in ordine toto
Factus homo: vt sese rebus præstare creatis.
Nosset, & hinc laudes domino persolueret æquas.
Adæ formatio. Ergo hominem factura Dei manus optima summi C
Tractatu facilem ac bene gnatum cedere limum,
Gen. 2. Et flexum formámque sequi qua ducitur arte
Sumit: & humanam qualem iam mente gerebat
Explicat in speciem: tum flatu immissa vaporo
Vita rigauit humum: tellus mollita liquore
Vertitur in carnem: & sanguis, qui lubricus humor,
Distendit molles per nota foramina venas.
Tunc mentis iam plenus homo tellure relicta
Exilit, ac dominum prudens rationis adorat.
Haud aliter bustis mandata resurgere apertis
Corpus Adæ resurgentiũ corporum ad gloriã figura. Corpora quum Christi cœlo delapsa patenti
Maiestas grauidæ reserabit viscera terræ,
Exilient, dominúmque colent terræque polique. D
Nam quod non habuit quum sic è puluere vili
Humanum in formam compactum est corpus honoram
Perfacile est rursum integrum vt de puluere reddat
Quod iam habuit multos cælatum terra per annos.
Sic ea antiquis prodibunt iussa sepulchris
Corpora, quæque suas rursum assumentia partes.
Sic nil præteriti est quod non sit forma futuri.
Sed iam hominis tempus sedem atque habitacula primi
Pandere, vbi toto acceptum pro semine vulnus.
Eoos aperit fœlix qua terra recessus
Paradisi terrestris descriptio Editiore globo nemoris Paradisus amœni E
Panditur: & teretis distinguitur ordinæ syluæ.
Hic vbi, iam spatiis limes discernitur æquis
Solis, & æternum paribus ver temperat horis.
Illic quæque suis diues stat fructibus arbor,
Pomáque succiduis pelluotur mitia pomis:
Quæ iucunda oculis, & miri plena vigoris
Membra animósque fouent, pascúntque sapore & odore.
Sidereos hic terra vibrat distincta calores,
Semper flore nouo frondens, fructúque recenti:
Hic fragiles soluunt calamos animata vigore
Muneris ambrosij spirantia cinnama odores.

Sed nec quod Medus redolet, vel crina soloto *Paradisi fertilitas & delitia.*
A Fragrat Achemenius, quod molli diues amomo
Assyrius, messísque rubens Mareotica nardo,
Quod Tartesiaci frutices, quod virga Sabæi,
Quódque Palæstinus lacero flet vulnere ramus:
Omnia certatim huoc congesta putabis io hortum.
Namque huc cuncta Deus pariter quæ singula certis
Accepit natura locis, conferta regessit.
Motáque dum leni vibrat nemus aura meatu,
Vnum ex diuerso nectar permiscet odore:
Fitque nouum munus sibi nulla quod afferat arbor.
Quáque rtemena blando sensim iactata fragore
Commotis trepidat foliis, sonat arbore cuncta
B Hymnum sylua Deo, modulatáque sibilat aura
Carmina, nec vacuus vanum quatit aëra motus.
Quippe apud autorem, qui totum mole sub vna
Res rebus nectens alterna lege retentat,
Nil temere fieri vel frustra credere par est.
Quinetiam speciosa, nemus, syluæque coruscæ
Argumenta operum sunt, & plantaria rerum,
Nec dubium primi quin delicta ante parentis
Hic sua fixissent pariter tentoria secum
Gloria, simplicitas, studium, sapientia, veri
Diua tenax, prudentia, gratia, honórque, salúsque,
Præclarique animæ adfectus: atque inclita virtus:
Et quidquid pulchrum orbis habet: quid denique paucis
C Enumerare velim quam plurima munera verbis?
Iam satis hoc fidei est læto quòd semine surgens
Hinc arbor vitæ celsis petit aëra pomis:
Illinc diuerso nuscitura peritia fructu
Notitiam rerum suspendit ab arbore legis.
Ad gremium sacri nemoris quod sylua coronat
Fons scatet, & diti prolem virtute maritat
Quadrifidu tumidum lætus caput omne resoluens, *Fons Paradisi. Gen. 2.*
Ditior oceano iugi, nam gurgite prono
Ille suos donat latices, iste accipit omnes.
Nec turget tamen: at minor est qui crescere tantis
Fluctibus infusis quam qui decrescere nescit
D Amnibus effusis: quorum primo ordine Phison
Prosilit exultans, fontis pars quarta beati: *Phison qui & Ganges.*
Edens naturæ quas dat prudentia dotes:
Gangetísque replet populos, atque Indica regna *Gangetis vbertas & diuitia.*
Distendit limo, terrásque & semina voluens
Quæ facit arua serit, nudis quà squallet arenis
Aurea fulgentis inter ramenta metalli.
Hic vbi fulmineo rutilans carbunculus igne,
Ac viridi radiat fulgescens luce smaragdus.
Nec minor inde Geon placidis sed mitior vndis
Niliacas attollit aquas, arsuráque late *Geon qui & Nilus.*
Diluuio tegit arua pio cœlóque repugnans
Temperat æthyopum stagnis refluentibus vndas.
E Tertius hinc rapido percurrens gurgite Tygris
It comes Euphrati, iuncta quos mole ruentes *Tygris.*
Tellus victa cauo sorbet patefacta baratro:
Donec in Armeniæ saltus ac Medica Tempe
Quos non sustinuit, nec iam capit, euomat amnes.
Sed Tygris, nigro tanquam indignatus auerno,
Prosilit æthereas motu maiore sub auras.
Et rursum spelæa subit, mersúsque cauernis
Intus agit fremitus: & fortior obice factus
Multiplicatur aquis, artóque citatior antro
Exit, & Assyrios celeri secat agmine campos.
Iustior Euphrates, diti qui gurgite largus
Irrigat arentes subiectæ Persidis agros: *Euphrates.*

Mollibus

Mollibus elicitus riuis: atque omnibus æquæ,
Seruit,& humanos totum se præbet in vsus:
Donec siccus aquis,nomen quoque prodigus ipsum
Consummat terris,pelagi quod debuit vndis.
Hæc igitur cuncto naturæ ditia fœtu
Imperia,& tanta virtutum dote refertæ
Delitiæ,prima est hominis possessio primi,
In quam deductus vita exultate perenni
Accola iussus erat:tales ergo ille locatus
Inter delitias,& longe pinguia Tempe:
Dum fit adhuc dignus discitque labore mereri,
Expers mœrorum,curæque ignarus agebat.
Tantum apud autorem est meriti pro nomine summi
Nondum aliquid meruisse mali: Quantum ergo putamus
Soluere posse patrem redituræ in tempora vitæ:
Cuius apud famulos iam tum largitio pura
Non merces Paradisus erat?quódque illa feueræ
Legis scita tulit,libertatísque periclum
Fastutus,vitam seruanti iussa recepit:
Spondet adhuc maiora bonis, & præmia seruat?
Qui caussam meritis statuit, dum vescere dixit
Arboribus cunctis:hanc tantum horrere memento,
Quæ diuersarum gestans examina rerum,
Notitiam recti atque mali sub cortice gestat.
Nam transgressores mors cruda & dira sequetur.

Homo immortalis creatus.

Tali lege data ratio docet optima, quod non
Mortalem Deus in primæuo tempore fecit
Primum hominem:quin ille sibi mortem attulit vltro.
Namque & in hoc esse magna Dei indulgentia summi:
Dum quod non meritis se tantum sponte benigna
Largitur famulis, nostri cupit esse laboris.
Et se quod donat mauult debere videri.
At tu quem sacri nectit custodia iuris,
Nec querere angustis quòd clausa licentia metis
Parte sit orba sui:nil hac tibi lege recisum est.
Ante potestatem tantum terræque marísque
Nactus eras,nunc iam regni vitæque perennis,
Porro & mortis habes.Tunc vt sibi cuncta parenté

Gen. 2.

Indulsisse pium rudis incola crederet orbis.
Omne animal quod iam tellus dare iussa crearat
Effundens tacito vernans è corpore semen,
Iussit adesse Deus:propriòque obedire tyranno:
Scilicet vt cunctis bene congrua nomina rebus
Inderet:atque suo factum vnumquódque vocaret
Nomine,natura quod natum est suapte mouetil.
Nec mora viuentum parendi haud nescia sistit
Omne genus natura Deo: quacunque vocantur
Mundi parte noui coeunt animalia in ipso
Temporis articulo modici:siue illa fuissent
Molli lenta gradu, aut rapido promptissima cursu,
Impete vel subito consueta per aëra labi,
Aut innare vndis,aut pondere lubrica ferri:

Vnicuique animanti suæ vires indita.

His Deus omnipotens Adam præsente vocatis,
Vnumquódque suo donauit munere largus.
Armauitque manu,cornu,pede,dente,veneno,
Atque aliis quibus artis inops animique minoris
Et ratione carens animal se protegat, & se
Seruet ab aduersis rebus:sed nullum animantum
Aequa homini specie vultúque habitúque vigebat:
Ast homini prope diuinos addebat honores.
Tótque inter duplici vitam illustrantia sexu
Impar solus erat,dudum qui coniugis aptam
In se materiem gignendæ ignarus habebat.

Eua formatio.

A Ergo opus aggreditur nouum Deus: ictáque raptim
Corda viri tanto dissoluit languida somno,
Mentis vt experti costam subduceret vnam:
Vnde caro sit iussa sequi:nam sponte recedens
Pellis,iter planum costæ præbebat eunti:
Illæsis prorsum membris,& corpore sano.
Quæ varios operante deo digesta per artus
Accepit formam,calidísque animata medullis
Versa in opus vitæ est,sexu iam grata secundo.
Sic permissa suo formata est Eua marito.
Hoc nunc turba loco stolidissima desine tandem
Quæsitis animum vanis torquere:nec isthic
Quærere quur hominis confecta est fœmina membris:
B Quum iam à principio molli de puluere fingi
Posset,& ex nihilo: & causas desiste latentes
Scrutari:quanquam si coniectare licebit

Cur ex hominis costa facta mulier.

Ex homine effecta est mulier, cognatio quædam
Mutuum & alternum inter se vt misceret amorem:
Semet in alternis cogens agnoscere membris.
Hinc Euam partem esse sui mox protinus Adam
Sensit vt exaltans,tetigit noua gratia mentem,
Mentis & affectus in viscera nota receptus,
Irruit: & tanto penetrauit in ossa calore,
Vt iam scire daret,quid coniux esset, & vxor;
Quid dulces nati,postponendíque parentes
C Coniugibus,quidnam vna ambos in carne manere,
Æternam pariter vitam ducentibus esset.
Porro dum mundi vitiis & tabe carebant
Diuinis viguere animis, nullius egeni:
Quum penes hos esset mundi substantia, & omnes
Quas dabat orbis opes:nec prorsum obnoxia morbis
Corpora gestabant:non hos cogebat ad esum
Pausæ ignara fames:qui si mandata supremi
Seruassent integra Dei,crudelia mortis
Imperia,& diros nescissent vsque dolores.

Serpentis astutia. Gen. 3.

Callidos at serpens domini perfringere legem
Talibus incautam persuasit fraudibus Euam.
D O vitæ melioris inops,rerúmque bonarum
Gens ignara bonorum: neque enim bona nosse putandus
Qui praua ignorans, etiam distinguere nescit
Quo diuersa bonis inter se limite distent.
Atque ideo augustos homini fas carpere fructus
Noluit esse Deus:ne mentis nube remota
Immittant in cœlum oculos, atque optima noscãt:
Sintque deis similes. Hic nunc excurrere paulùm
Fas fuat,& turpes veterum deflere ruinas.
Ah nimium miseri gentiles quos furor egit
In varios ritus cognomina multa Deorum

Deorum varietas vnde.

Fingere,pluralémque Deo vocem addere soli.
E Serpentis primam hanc sonuit vox impia diri,
Qui mortis tum caussa fuit:nam credula, postquam
Rupit sacrilegis præsciptum moribus Eua,
Experti iam docta mali, consortia culpæ
Quærit: & incautum fraudis male gnata maritum
Qua periit prior arte petit:sic hoste subactus

Adæ trãsgressio. Gen. 3.

A gemino cedit sceleri miserabilis Adam:
Pomáque degustat sacri plenissima succi.
Sed quia legis in his suberant præscripta seueræ
Plusquam vipereo mortem adlatura veneno.
Vt primum illicito violarunt ora sapore,
Confestim sensere nefas,facinúsque peractum
Creuit,& ignaro percussit pectora sensu.

Hinc timor inde pudor, sumpserunt primitus orsi.
Nam dum corda homines cessarum conscia rerum
Et cœlo tantum rectóque intenta gerentes,
Pectora ad excelsum ferrent conuersa parentem:
Dum secretorum miracula diuinorum
Claro incorporeæ mentis splendore notarent:
Nondum contigerat membrorum cura suorum,
Quos vbi deseruit vitæ vigor ille perennis,
Iam morte affectos: demum frigúsque calórque
Aëriæ subiere vices: ac vestis egenos
Se primum sensere homines: sexúque latenter
Erubuere suo taciti miserabile questi.
Idcirco vmbrosæ è foliis noua tegmina fici
Decerpta texunt, post culpam, mente receptum
Corpore velato denudatura pudorem.
Nec satis: ignorant quid agant, quà crimen inustũ
Séque ipsos fugiant: cuperent si forte pateret,
Condere se barathro: vsque adeò contermina pœnæ
Culpa suæ est: vt iam miseros mortale pauentes
Mortis imago iuuet: syluas vmbrosáque lustra
Obtendunt vanis solatia falsa tenebris.
Nam quò te timidum fas est subducere corpus?
Tete inquam, quæ mox vili de puluere fecit
Virtus viua patris, mundíque abscondita, præsens
Implet & in penitos exit diffusa recessus.
Túne potes dominum fugiens euadere? túne
Omnia cernentem sperasti posse latere?
Vt vastis iaceas tenebris, cælabere nunquam.
Ergo vbi peccati genitus pudor attigit Adam
Quærentem latebras, mox audiit, heus vbi es Adã?
Adam vbi es? Gen. 3. Quid vero est quòd te quærit Deus, inscius ánne id
Forte cogat quem nec domino subducere summo
Vel mors ipsa potest, fragili quam mente subisti?
Quur vbi sis quærit, nisi quòd te morte doloris
Lapsum sponte tua, secum non esse fatetur:
Et cœlo cecidisse sacro? sed sancta parentis
Desperare vetat pietas: clementia cuius
(Fas dixisse mihi, fas sit quoque dicta probasse?)
Dei clementia. Iustitiam excedit: nec tam me voce seuera
Corripiens, vbi sis, trepido quid pectore quæris,
Terret: quam recreat quòd adhuc post crimina lapsum
Immersúmque metu latebris, ac pene sepultum,
Euocat & reuocat: ne verò exempla petantur
Longius, ostendit culpæ donatio mitem:
Postquam excussa reos manifestat caussa parentes
Incœpere Deo cœlum, mare, terra loquenti
Contremere, & vastos concussa aperire recessus.
Dúmque reos punit sententia, tartara condit.
Serpentis condemnatio. Quandoquidem nostris visum est decedere iussis,
Iam mihi iusta nouos feriet censura nocentes.
Principio inter totius viuentia mundi
Tu maledictus eris: & peior quam tegis intus
Inuida mens coluber: qui cœli in claustra vehendos
Deiecisti homines: vetitásque attingere fruges
Fraude tua impulsis prædurae mortis origo es.
Ergo vt digna nefas pœnæ mensura sequatur,
Ex quo hominem terræ immersti, tu stratus iniquo
Membra solo, duram sulcabis pectore terram,
Et vetitos tentare cibos quia feceris, hinc iam
Vilis semper edes squallentia viscera terræ.
Et quia te dignæ placuit tibi primus vt esses
Inuentor mortis: pœna moriere perenni.
Humaníque odium generis specialiter in te
Ac genus omne tuum bello experiere potenti.
Perpetuúmque tui mors vt tibi longa, timorem
Esse dabo: pedibus repes & pectore prono:
A Téque tuo mulier perimet cum semine, cuius
Callidus extremis tantum insidiabere plantis.
Vt trepidans etiam capiti vestigia figat.
Dixit, & exanguem sic est exorsus in Euam.
Et tu quæ minimo solam te perdere fructu
Non contenta, virum similes temeraria in ausus
Traxisti: instar eris famulæ: subiectáque duros
Arbitrium sensura viri patiere labores.
Casibus & verò (incœptum quoniam prior ausa es
Multiplicare nefas,) semper versabere multis.
Et pariens crebris adeò torquebere natis,
Vt quos mortales faciet tua culpa creari,
Mortis nonnunquam laceræ sint caussa parenti.
B Tu quoque cui monitus nostros & prima salutis
Vincula fœmineis postponere fraudibus auso
Sponte mori placuit: talem reus excipe sortem.
Criminibus tellus quam tu sulcabis aratro
Sit maledicta tuis: spinas: tribulósque minaces
Culta ferat: fallátque tuum spes improba votum.
Nec tibi terra fidem seruet, tu viuere lætus
His in delitiis, & cunctis viuere seclis
Sponte recusasti: duro nunc viue labore,
Perpetuum quoque viue miser: dum lenta senectus
In terram te restituat, terræque recondat.
Dixit & ignaros ne cœli iniuria lædat
Veste tegit pecudum miserens: vitámque tueri
C Edocet: & ne iterum similes exitet in ausus
Infaustum mortis formidine percutit Adam.
At ne perpetuam vitalis ex arbore vitam
Protraherent: miserósque reos grauiora manerent
Supplicia: in tantis nimium diuturna periclis
Tempora ducentes, dirísque obnoxia pœnis:
Continuo sacris iussos decedere lucis
Expellunt venti, nemoris quo sylua profundi
Concitat: atque illos libranti turbine nexos
Aura vehens sacra Paradisi ab sede repellit.
Ergo hinc eiecti iuuenes, terrísque relati
Perdita dimissi suspirant gaudia luci,
Expertes tanti spacij expertésque pericli:
D Sed non expertes agitat qui corda doloris.
Quò fuerint, quid perdiderint, quæ vita sequatur,
Quæ fuerit, tacita tristes in mente volutant.
Porro etiam quid se supremo in fine futurum est,
Hærent solicit: sibi num grauiora supersunt,
Nulla ne spes superet miseris: num morte perenni
Perdant quod superest: an quum via mortis amaræ
Per lignum ingruerit mundo populísque futuris
Possit adbuc aliquod per lignum vita redire,

Ponam inimicitias inter te & mulierem. Gen. 3. Eua condemnatio. Gen. 3.

Ada condemnatio. Gen. 3.

E

CLAVDII MARII VICTORIS
Massiliensis Oratoris commentariorum in Genesim,
LIBER SECVNDVS.

HACTENVS archanam seriem, primordia mundi,
Vt sincera fides docuit, sine fraude cucurri:
Dum dignis letbo vitiis terrena carerent.
Nunc hominum mores, & iam mortalia versu
Aggresso, omnipotens vires Deus adde poëtæ.
Postquam sacratis decedere iussus vterque
Sedibus ac regnis, genitalia contigit arua:
Inque sua stetit exul humo: mirabile quali
Ore rudes stupeant tam barbara rura coloni,
Quæ non frugifera distinctáque arbore vernant.
Nec species placet vlla soli, nam mixta coacto
Pondere

Pondere congeries confusa mole locatur,
Ardua caute rigent: syluis depressa laborant
Plana, caréntque herbis: horrescunt edita dumis.
Heu quibus hæc spectant oculis, quo pectore cernunt,
Quorum animis Paradisus inest? quæ caussa doloris
Vna subest: dum cunctorum iam plena malorum
Se pandit facies, longe tristissima, post tot
Delitias Paradise tuas. & amœna locorum
Gaudia fertilium: quorum vanissima præsens
Semper adest, tristésque animos idea fatigat.
Nunc honor ille sacri nemoris maiore sereno
Irradiat, nunc diuitias succurrit ademptas
Sylua beata tuas: nunc pomi dulcior vsus,
Nectareúsque sapor: viuis nunc floribus halans
Tellus, absenti tristes contristat odore.
O quàm non eadem (exclamant) Paradise rependis:
Imo etiam quanto præ illis hæc dona beatis
Deliciis, peiora facis? sic tristibus illis
Iam vitæ perit almus amor, penuria rerum
Insinuat iam dulce mori: ne maior egestas
Occurrat grauiore malo: nam viscera terræ
Scrutari vesana fames, & quærere cogit
Quà steriles dat sylua dapes: adeò vsque malignis
Herbarum dubias passim radicibus escas
Explorare iuuat, ventrémque explere latrantem.
Tandem cunctarum quibus indiget vsus egenos
Atque inopes rerum, docuit sors vltima summi
Auxilium sperare Patris: tum stratus vterque
Membra solo, lacrymis tantum mutóque dolore
Quæ nequeunt verbis poscunt solatia votis:
Dum pudor internis subducit verba querelis.
Ergo vbi cognouit mutæ sibi reddita linguæ
Munera, consurgens tali prece supplicat Adam.
Omnipotens auctor mundi, rerúmque creator,
Quem mihi labe mali infensum atque audacibus ausis
Constitui, fœlix olim dum vita maneret,
Et celeres animos visu super astra daretur
Posse sequi, late circùm pérque omnia fuso:
Hos ego quur oculos tua quondam archana tuentes,
Vel iam non habeo, vel magna ex parte minutos,
Et tetro clausos terrent carceris antro,
Vt iam nil veri præter mortalia quædam, &
Fluxa videre datum ac mundum in peiora labãtem?
Atque ideo omnipotés qui semper totus vbique es,
Ad te confugimus, trepida te mente precamur,
Exaudi miseros, quos semper cernis & audis,
Quum me olim parti damnatæ adnectere vellet
Ille caput scelerum, mundi infensissimus hostis:
Nil per se solum ne victus cederet, ausus,
Serpentis formam accipiens, & coniugis illa
Arma meæ, duro confecit vulnere: sic nos
Artificis scelerum fraus improuisa subegit.
Quúmque ego damnarer iusta pro crimine pœna,
Agnouit culpam tanto mens icta dolore:
Vt mihi me de me pœnam præbere putarem.
Idcirco & gemitus pœnæ, lachrymásque negaui.
Amplexúsque animo solatia dulcia pœnæ
Hanc ipsam posthæc sacra inter munera ponens
Pro venia sceleris: non iam detrecto labores
Quoscunque addideris: tamen interea optime iudex
Si iuuat, exaudi nil in tua iussa precantes.
Nec iam istud lachrymis & mœsta voce precamur,
Iudicij censura tui quò se illa resoluat:
A Tota sed vt plenas teneat sententia vires.
Iussisti mota victum me quærere gleba,
Et steriles spinas sparsa pro fruge leuandas
Dixisti, & tribulos pro fructibus, ergo serenda est
Vt fallat mea vota seges quæsita labore.
Noscere da quæ sint segetes, quo more serendæ.
Fructiferæ quæ sint herbæ, quæ forma laboris:
Da pater auxilium miserens, iísque imbue sensus
Tunc erit vt rerum compos, & certa salutis
Seruiat Eua mihi, sæuúmque experta parentis
Supplicium pariat populos vt crimine nostro
Plectantur, purgétque patrum peccata, nepotum
Mortibus æternam faciens successio pœnam.
B Interea dum sic orant, serpentis imago
Indice visa metu tacito se tramite ferre
Leniter ad molles spiris reptantibus herbas,
In se conuertit trepidos: dirique doloris
Excussas odio cognatas traxit in iras.
Et prior Eua viro. Si te suprema malorum
Caussa mouet, rape saxa mano, datur ecce facultas
Auctorem lethi letho date, callidus ille
Suppliciis doceat propriis & morte cruenta
Quàm sit triste mori, qui me male perdidit & te.
Dixit, & elapsum cursu petrísque secuta est
Missilibus: quin & duras per robora cautes
Quò se reptando condebat callidus anguis,
C Ambo proiiciunt: quarum rigido vna lacerto
In nudum casu silicem dimissa resultat,
Scintillámque ciet: sicco quæ è fomite nata
Exiit in flammam, & crinita incendia latè
Extendens tota iam sylua ardebat adepta.
Hic horrent, latebrásque gradu trepidante requirunt.
Sed pauidos stupor ipse tenet: curámque sagacem
Iniicit insolitæ flammæ: quam cernere rursum
Et tumidi spectare volunt. Paulum ergo remoti
Telluris dorso sterilis mirantur opacas
Defluxisse comas, nemorúmque horrere fauillas,
Fuscaríque diem, totas splendescere terras
D Et lucem sub sole nouam: nec mente quieta
Accipiunt crepitus stridentibus vndique syluis,
Vndantésque globos flammarum, in sidera latos,
Nec quòd radices immersus tendit in imas
Ignis edax penitus: sumpto quo victa calore
Terra suas pandit generosa ad munera venas.
Quæ quum iam cuncto siccata liquore fuisset
Mox fieri liquor incœpit: riuísque metalla
Fundere quæque suis, fuluo hinc torrente coruscat
Auri summus honos: candenti lacte renidens
Effluit argentum, rigor æris lubricus errat:
Et coit in mollem resoluto corpore massam.
Vis breuibus formam ardentis comprendere syluæ.
E Sulphureæ volitant nemoris per opaca fauillæ,
Non aliter quàm dum rupis sicca Aethna caminis
Egerit immixtis stridentia sulphura flammis:
Tum se decoctis tellus pinguissima glebis
In fœtus mouit varios quos imbre marito
Parturiens putri dissoluit rura meatu,
Qua tumidi crepuere sinus, elatáque messis
Exiit, & motis vndans trepidauit aristis:
Disceret vt speciem segetis nouus accola cultæ.
Nil tamen hinc longus quidquam sibi védicet vsus,
Nil casus virtutis inops, Deus omnia nossa
Quæ bona sunt cum luce dedit: mundóque minori
Quidquid maior habet sacro innotescere sensu

Séque per hæc voluit: quòd si illibata maneret
A Vt data mens homini est, nullíque obnoxia culpæ:
Non illam species, non illam corpora rerum,
Non modus astrorum, numerus nec mollis arenæ
Falleret, aut quantis cum magno terra profundo
Exteosa est spaciis: aut quæ mensura peractæ est
Molis: qoid resonet motu septemplicis axis
Armoniæ vocale melos: nunc discitur vso
Assiduísque datur studiis: quanquam arte vel vsu
Quod capimus, domino semper donante tenemus.
Et vero ad primos vt se digressa parentes
Nostra chelys referat, iam quæso attendite paucis.
Pulsus ab augustis Paradisi sedibus Adam,
Nullum habuit prius officium quam coniugis vsum,
B Atque omnem natis operam nauare creandis:
Ergo vbi prima domus natis iam plena duobus
Inter tam varios solatia molta labores
Attulit: atque nouum se vidit vterque parentem:
Multiplicata graues releuauit cura dolores:
Et spes iam subiit propriis gaudere ministris
Ruris in officio: quorum qui maximus æuo,
Arua Cain duris vertebat pinguia rastris.
Cain. At viuo gaudere lucro dignissimus Abel
Abel. Collibus in nudis, & sicci germine campi
Innocuas pascebat oues, & lacte parentes.
Verum expectati sensere vt gaudia fructus
Diuino intuiti vinci sua vota fauore:
C Moa decreuit vterque sui libamina fructua
Prima dicare Deo: sacras prior impedit araa
Frugibus ille nouis: niueo magis hic litat agno:
Prima sacerdotum species, moa hostia fratris
Abel Impis: sed Christum longe tamen ante figura
Christi figura. Signans. Perpetuus nam quum foret ille sacerdos
Summi Melchisedech ex ordine: protinus in se
Conflata inuidia, & fratrum liuore suorum est
Hostia saluifica dum pendet ab arbore factus:
Sic olim ante sui præsensit candidus Abel
Inuidiam fratris: nam quum de fruge litasset
Iste sua: niueo ille agno, moa protinus altum
In cœlum ascendit combusto fumus ab agno:
D At contra per inane volans de frugibus illis
In terram rediit fugienti fumus olympo:
Aut quod peiores domino sacrauerat, aut quòd
Illi ooo gratum est animo quod prodit auaro.
Inde Cain tamen insanas flammatur in iras
Inuidiæ ducens illo de fonte venenum
Inuidia Vnde propinarat serpens: fratrémque cauendi
Cain in Ignarum sæua mactatum cæde trucidat.
Abel. Heu facinus, quò non miseros furiosa libido,
Gen. 4. Quò non ira, recens odium, & vis improba cogit?
Abel mors Quid meret innocuus frater: num sanctior ille
Apostrophe. Quòd fuit, interimi meruit? iam facta parentum
Non est posteritas quòd quidquam accuset, & ipsi
E Flagitium addidimus: iámque est quod callidus anguis
Obiiciat, si fors illum accusare velimus,
Quod morimur: nanque ad cumulum prima illa propago
Criminis, adiecit mortem: culpámque parentum
Inductam mundo (horrendum est id dicere) fecit
Impietas scelus esse nouum, sic impie, sic tu
Dire Cain primore nouum cæde inficis orbem:
Pro qua perpetuas pœnas iam morte solutus
Æternúmque dabis, longe serpente nephando
Deterior, tua metimur si crimina, namque
Attulit ille necem nobis, non intulit, at nos
Cœpimus adlatam: tu vero hanc primitus infers:
A Tauro illo peior, vitari publicus hostis
Quòd potuit: tu priuatus nulla arte caueri
Iam poteras: quis enim dilecto à fratre timeret?
At vero nulla est hominis tam dira nephandi
Culpa, Deus quam non animo clemente remittat,
Si modo pœniteat facti: quod teste Caino
Accipimus: quem tunc fraterna cæde madentem
Non indignum habuit (tanta est clementia) sese
Correptore Deus, quin blanda voce rogatum
Frater vbi suus ille foret, facinúsque negantem,
Arguit, & leuiter tanto pro crimine punit. *Pœna*
Nam profugum tantum atque extorrem ab vtroque parente *Cain.*
B Longius amandat, vastásque relegat in oras:
Et iubet à patriis confestim excedere terris:
Hac etiam longe misero fœlicitee in re
Gratificans: grauior nam multo est pœna videri
Inter fœlices, & pura mente beatos
Victuro post supplicium, factíque pudorem.
Vtque sit exilium leuius, comes additur vxor
Fida reo forsan ne desperatio solum
Arriperet: tum etiam quæ duras pectoris ægri
Molliret curas, & moro corpore fractum
Sisteret amplexu, nullíque obnoxia culpæ
Et dominum votis & pura mente colendo,
Eliceret quidquid possit satis esse duobus.
C Sic multa extorres comitatur gratia: quorum
Auxit multiplicans per nomina mille nepotum
Progeniem Deus omnipotens: Regémque Cainum
Esse dedit populis, quos cingere mœnibus vrbes
Erudiit, prælonga videns in tempora natos.
Interea mœsto rursum grauis Eua marito
Pensarat primum saucto iam pignore damnum: *Gen. 5.*
Reddiderátque iterum nata iam prole parenti
Multiplices animi curas, & mixta labore
Gaudia. Seth puero nomen fecere, vice Abel *Seth.*
Quem dedit omnipotens illis Deus: vnde secuta est
Posteritas, cuius de semine prodiit Enos, *Enos.*
D Qui primus tacita lectus virtute sacerdos,
Posse ciere piis precibus votóque potentem
Sperauit, metuítque Deum, populúmque secutum
Imbuit æterni cultum seruare parentis.
Cuius de serie pollens virtutibus Enoch *Enoch.*
Descendens, meritis etiam non impar auitis.
Redditus in sedes patrias orbémque beatum,
Viuit adhuc, & habet vitæ iam regna futuræ.
Hic iusti proauus Noe: sub tempore cuius
Infecit totum studiis concordibus orbem
Culpa frequens, viciísque sequens adiunxit auitis *Vita hominum*
Posteritas vicium: quapropter mille per annos *breuiatur*
Aut prope, maiores, quum viuere consueuissent:
E Ne peruersi hominum mores crescentibus annis
Augmentum acciperent, vitiis vt terminus esset.
Maxima vita hominum lustra ad duodena redacta est
Namque Cainigenum quum se coniuncta prophanis *Gen. 6.*
Damnasset thalamis in peius prona iuuentus:
In varium facinus superum deserta fauore
Prosilit, inque omnes currit temeraria lapsus.
Tum Deus auerso tam multa ob crimina mundo
Confestim infensus voces erumpit in istas.
Nequaquam posthæc humana in gente manebit
Spiritus ille meus: vitam nec proferet vltra.

Viuere

Non permanebit spiritus meus in homine in æternum. Genes. 6.

Viuere bissenos decies contenta per annos
Vita nocens hominum: quoniam terrena sequuti
Plus carnis quam mentis habent: sic ergo seuera
Æui constituit tempus sententia certum
Iudicis immori: longæ ne tempora vitæ
Criminis augendi caussam præstare valerent.
Flagitij quid enim iam non auderet iniqui
Impia gens hominum? nam magna mole gigantes
Monstra horrenda hominum vario de semine nati
Nil non audebant queis vna & maxima virtus
Non fora ad extremum prauos: quos dira libido
Criminan in omne trahens nulla sine sanguine noctes,
Aut sine cæde dies vnquam ductare sinebat:
Immemores iuris diuini, hominúmque, suique,
Affectúsque pij, matrúmque, patrúmque suorum,
Autorisque Dei: tantúmque in crimina summa
Processum ast, homines dominũ vt formasse pigeret:
Vt peruersa etiam Deus ob peccata nocentum
Criminis expertes animas conuoluere vellet:
Atque superfusis terras immergere lymphis:
Rursus in antiquam mundo redeunte figuram.
Vnus erat Noë iustus quem propter in iras
Differret prodita Deus: quem vita fidelis

Noe probitas.

Iam per quingentos immunem criminis annos
Duxerat, & sancta degentem in lege probarat.
Cui sic sancta Deus pandens archana reuelat.
Iámque hominum vitiis infectum turpibus omnem
Aëra cum terris in deteriora relapsis
Eluere, & nimido visum est submergere ponto:
Vt dum cuncta ruens operit, iussúsque residit
Gurgite præcipiti, pollutum diluat orbem,
Implicitósque homines: & quidquid viuere iussum est
Caussa hominum, instati conuoluat labe profundi.
Sed quia tu solus cui cordi nostra voluntas,
Deuotum sanctis duxisti legibus æuum,
Peruersis semper voto meliore repugnans:
Sic decretorum moderabor iura meorum,
Vt mihi quum iustas luerit gens impia pœnas,
Purgatæque orbis feces, tum dignius à te
Incipiat mortale genus: summúmque parentem
Te numerent populi posthæc qui tempora viuent.
Quadratis igitur trabibus contexta paretur

Archa diluuij. Genes. 6.

Archa tibi, cubitis sed quæ sit longa trecentis:
Lata quaterdenis denos super: aëra in altum
Terdenis surgens: cubitali ornata fenestra.
Insuper à læua ponatur ianua parte.
Tunc calidum bibula spirans compage bitumen
Exploret tenues & vestiat vndique rimas.
Quúmque triplex spacium discreuerit area duplex,
Sic discernantur propriis animantia nidis
Ne violent permixta genus, commissáque pugnent
Confundántque cibos, quorum te condere par est
Tantum materiem: nam dispensata receptis
Ne desit, præstare meum est. Hæc mente fideli
Noë concipiens (nam animum sensúmque ministrãs,
Velle & posse dabat famulo quodcunque iubebat.)

Noe archam aggreditur.

Iussum opus adgreditur, densas prosternere syluas
Incipiens, atque annosas proscindere quercus.
Admittunt luci radios, vmbrísque leuatur
Campus, & æquato spoliantur robora valles.
Sed quum tam multo fuerit properata labore
Summa operis cœpti centum differtur in annos,
Vt bona vita sequens, vitæ delicta prioris
Emendet, mitétque feros gens impia mores.
O miseri quos iam iustæ dilatio pœnæ
Plus facit esse reos: nec iam pro crimine tantum
Præterito, at longe grauius plectentur, ob ipsum
A Temporis indulti spacium, veniamque neglectam:
Quum testaretur se parcere malle reuersis
Tempore dilato dominus. Iam mole peracta
Machina constabat laterum compage capaci
Diffugium quod supremum patet ipse pararat
Naufragus natura tuis, rapidisque sinentis.
Tum Deus è celso famulum dignatus olympo
Voce monet Noë summum iam tempus adesse,
Condere se latebris, natos cum vxore, nurúsque *Genes. 8.*
Eripere instanti exitio, mortisque tenebris:
Cunctáque viuificis animalia reddere claustris:
Siue ea terra fouet, seu clarus sustinet aer,
Singula de mundis septena, & singula bina
B Ea iis quæ sacris minus apta, immunda vocantur.
Nec mora fit: quidquid conuexo cardine cœli
Nascitur, ignotum diuersis partibus orbis,
Quod stupet Eous, quod pallidus horret Iberus,
Australis Lybiæ calidis quod nutrit harenis,
Scindit Hyperboreas miro quod lumine noctes
Festinat trepidans: & apertæ immergitur arcæ.
Diluuium dicas iam præsensisse, Deóque
Autori parere suo: & pecudes ratione carentes
Plus quàm imprudentes homines ratione valere,
Et si nil sapiunt. Ergo omni semine vitæ
Prægrauidã vt primum claudi Deus imperat archam,
Nox ruit, & subitæ cœlum obduxere tenebræ,
C Effusóque cadens terras ferit aëre nymbus. *Diluuij descriptio Genes. 7.*
Et furit, & toto pariter desæuit in orbe.
Nec satis excidio est, qui nubibus effluit imber:
Antiquæ laxantur aquæ, iámque æthere aperto
In nubes vacuas cœlum pluit: & reserata
Defluit in lymphas nodus cœlestis abysso:
Atque nouos pandit funter torrentibus æquos.
Dúmque vno immixtum raptim se gurgite iungit
Quod cœlum, quod terra vomit, quod nubila fundũt,
Inuoluit mersos mixtis cultoribus agros,
Implicitósque greges stabulis, cum ciuibus vrbes,
Obruit inter aquas: populique natante ruina
Nulla manet rerum facies: tegit omnia flumen:
D Crescendóque suum perdunt & flumina nomen.
Mox etiam cursum, nullis satiabilis vnquam
Amnibus oceanus: tam magna mole ruentes
Iam persentit aquas: aucto quas gurgite maior
Pellit, & in cumulum redeuntes surgere cogit.
Donec contractis æstum attollente profundo
Vndique littoribus summo se circite iungit
Fluctus, & oppressis concurrunt æquora terris.
Et iam terquinis super omnia celsior vlnis
Archa ferebatur: namque hæc mensura supremos
Excessit montes, cum quadraginta diebus
Vnius pluuiæ furor, & mors vna fuisset.
Ter quinquagenis dehinc solibus aëra sudo
E Consimilis ponti modus & mensura remansit.
Dum patet omnipotens iamdudum in carcere gentis
Conclusæ misereus, terris abscedere magnum
Paulatim iussit pelagus, sensímque relabi:
Ne raptim fugiens terras subuerteret omnes:
Et stabilem in sedem tellus vt sicca mearet.
Denique diffuso planus mox aëre vertex
Prodere se cœpit: pedetentim & summa videri
Posse iuga, ac planos scopulis descendere fluctus:
Cúmque residenti sensim prorumpere syluas
Æquore, & occultos paulatim surgere colles.
Iámque niger paruula speculator missus ab archa
Æra repperit placidum, prædáque reperta

Non iam curabat consueta in claustra reuerti:
Ergo emissa semel vitali è sede columba
Nil referens certi, rursum dimissa reportat,
Paciferæ frugis paruum libamen oliuæ.
Tantus ad indicium hoc magni cum laude parentis
Captiuûm fletus, quo se gaudere reuelant
Exoritur: quantus muris quum victor acerbus
Insultat subitum obsessis, si forte feratur
Auxilium: quantus quum iudice missa modesto
Addictos rursum vitæ sententia reddit:
Quantus in ambiguum suos quum vita recurrit
Inter lugentum lacbrymas & gaudia fletus:
Posteaquam rursum speculatria arua patere
Nunciat, hoc ipso terris quòd missa receptis
Non rediit, tædet pigras perferre latebras:
Et iuuat ad cœli ventos spirare patentis:
Atque animam æthereo laxatam pascere sensu.
Sed nulli claustro fas est exire patenti,
Donec relliquias illuc qui iusserat orbis
Ingrediet, iubeat sacris excedere claustris,
Cœlitus admonitum fida cum coniuge Noë,
Cúmque domo, & natis pariter nuribúsque pudicis:
Et nona deductis iterum dare rura colonis:
Cunctáque succiduæ seruata animantia proli,
Iam captiua diu claustris emittere apertis,
Quæ bonus humanos opifex seruarat in vsus:
Quæ postquam data porta, ruunt: pars aera pennis,
Pars saltus, syluásque petunt. pars mersa cauernis
Infoditur, patulis: terræ pars libera campis,
Exultat siccis, & prato vernat aperto.
At vero mundi sortitus regna secundi
Cuncta oculis Noë lustrans, ac mente capaci
Accipiens, animúmque volens saturare replendo:
Cuncta haurit, rapido perlustrans omnia visu.
Miratúrque nouum solito fulgentior orbem
Tum mage sol rutilus: ridet maiore sereno
Læta poli facies: & desperata virescunt
Fœtibus arua nouis: sed adhuc versatur imago
Ante oculos, tantæ semper memoranda ruinæ,
Inter aquas quid pertulerint: quid munere sacro
Non etiam tulerint, fremeret quum verbere sæuo
Pontus: & illisas contemneret archa procellas.
Cúmque suis Noe quam prompta & lata reuoluit
Se circum summi fuerit largitio patris.
Cogit & attonitos mirari ac voluere secum,
Vnde tot esca animis toto suffecerit anno:
Quis potus, namque hoc constat si cætera vitæ
Suppeterent, clausos dum fluctuat archa perire
Inter aquas potuisse siti: nisi rector olympi
Humano prorsum auxilio, donóque carentes
Sustinuisset, eo quo condidit omnia nutu.
Ille etenim longe perituros carcere noctis
Affectu lucis spolians, virtute repleuit.
Ille vt tam segnem possint perferre quietem,
Infudit pigri placidum torporis amorem:
Iam quid enim non omnipotens sua dextera possit,
Qui gelidi raptim mersos sub gurgitis vndas
Quum visum est ardere facit: flammásque sub ipsas
Algere inuectos: & qui nunc tempore paruo
Posse perire homines docuit mergentibus vndis
Ostendet flammis atque vndis posse renasci.

CLAVDII MARII VICTORIS
ORATORIS MASSILIEN-
commentariorum in
Genesin.

LIBER TERTIVS.

A Talia mente gerens venturáque secula cernens *Genes. 8.*
Non prius officij quidquam seruatus inire
Constituit: quàm sacra Deo laudésque rependat,
Gratésque euaso referat discrimine Noe:
Mox niueo sacra exurgunt altaria saxo:
Agnouitque hæc prima recens altaria mundus:
Antea totus enim conuexo tramite cœli *Primum*
Templum mundus erat, tum dudum ad sacra paratis *altare Deo*
Affuit è gregibus septenis hostia præceps: *sacrum.*
Seu volucrum ex specie, mollis quas sustinet aer:
B Siue ex iis quæ terra parit: nam septima quæque
Aris sternuntur deuota animalia sacris,
Æthereo tum mox ignis demissus olympo
Libat odoratos ad sacra altaria fœtus:
Ambrosiúmque Deo flagrant holocausta vaporem.
Et quanquam nostri nil muneris indiget ille *Deo pla-*
Totius mundi dominúsque Deúsque: suorum *cēt nostra*
Attamen officiis venerari & munere gaudet: *munera.*
Qui lymphis tandem sic Noë affatur ademptis.
Et si parua fuit tanto pro crimine pœnæ
Vltio, vindicibus pluuiis, cœlóque refuso
Tot scelerum damnasse reos, sedémque nocentem
Terrarum mage diffuso purgasse profundo:
C Non tamen offensi feriemus verbere tali
Vlterius mortale genus: quamuis ruituras
Per varium facinus, per crimina pristina rursum
Humanas mentes videam, gentésque profanas:
Non tamen interea cessabit dextera vindex
Supplicia iniustis quæ reddat, præmia iustis.
Vos igitur quos vita probat iustissima nobis.
Crescite securi, & fœcunda prole referte *Crescite*
Arua, nouósque greges longis distendite terris: *& mul-*
Seruabunt elementa vices, cunctísque diebus *tiplicami-*
Sparsis seminibus reddetur debita messis. *ni & re-*
Curret opus mundi compar, discordibus horis: *plete ter-*
Æstati certabit hyems: ac tempora librana *ram.*
D Veris & autumni fugiens replicabitur annus. *Genes. 9.*
Vósque (quibus regnum solidi permisimus orbis)
Tota tremet, metuétque ampli substantia mundi.
Imperium ecce damus vobis res prorsus in omnes:
Tótque inter species rerum quæ sponte mouentur
Carnea membra quidem vestros largimur in vsus.
Quanquam interdictum vobis à sanguine vim
Esse volo: quem si quisquam ederit, haud secus acris
Illum iudicij plectet sententia: quàm si
Hauserit humana fluidum de cæde cruorem
Quem repetam semper vindex, adeóque requiram,
Vt mihi non solus pendat rationis abundans
Supplicium, sed bruta etiam, cruor omnibus æque
E Sit sacer humanus: verum ne postea quisquam
Diluuium metuat, tali sit fœdere tutus.
Quum leuis in nebulas pendens se verterit humor,
Et nigras cumularit aquas inconcaua nubes,
Effundam radios, & pulchrum circite summo
Arcum componet mihi solis imago recuruum:
Pingentem conuexa poli, qui luce colores
Exhibeat varios, & in aera dissipet imbres.
Quod sibi venturi specimen præsumere signi
Posteritas secura potest: vt fœdere tali
Post hæc diluuium credat non esse timendum.
Talibus attenti imperiis cum coniuge Noë
Post habitas domino grates, laudésque rependas,

Certatim

Certatim & limo dulcique vligine læta
Arua pater natique simul, queis firmius æuum,
Mox subigunt rastris, & semine rura maritant.
Tum vere effusis laté densissima campis
Herba virens, flauas quum durauisset aristas,
Solis ob ardores in frugem lacte gelato
Reddit multiplicem cumulato fœnore messem.
Et noua prægrauido iam palmite vinea, diti
Luxuriat fructu, toriáque ex arbore nectar
Parturit, & duro nascentia pocula ligno.
Noë inebriatur. Forte Deo Noe celebrabat lætus honores
Indulgens sacris epulis, vinúmque propinans
Prima è vite nouum: quo demum largius hausto
Hinc altograuidus somno membrísque solutus
Non bene composita quum veste iaceret, humique
Prostratus spectanda daret genitalia natis
Chami iniquitas. Membra suis: vni tibi Cham deterrime risum
Mouit origo tui: nec iam peccasse sat vni
Esse tibi credens, fratres aspergine culpæ
Contendis maculare tuæ: sententia multò
Quos melior, meliórque animus detecta parentis
Obiecta docuit cælare virilia palla:
Nam patrium auersis manibus texere pudorem
Sem simul atque Iaphet, tali dignissima patre
Pignora, quos ideo fratris dedit esse minoris
Iure pater dominos somno vinóque solutus.
Qui mox natorum euigilans benefacta suorum
Et Cham demeritum tali mercede rependit.
Cham seruus fratrum efficitur. Cham tu inquit, maledictus eris, seruúsque tuorum
Æternum fies ventura in secula fratrum.
Sem vero benedictus erit, fratrémque minorem
Participem secum communi sede bonorum
Efficiet, quorum late possessio currat.
Mors & anni Noë. Hæc fatus senior quum iam decurreret annos
Mille minus decies quinos in pace quieuit.
Interea domini dum sancta in lege vigeret
Posteritas multis iámque aucta nepotibus, & se
Cœlorum ac terræ domino committeret vni:
Tunc sanctis hominum parebant omnia iussis:
Terra grauis, liquidum pelagus, vegetabilis aer.
Non opus arte illis, cœlesti námque magistro
Omnia discebant: sed postquam in crimina mundus
Exiit & iste vitiis sese abdidit imis,
Perdidit insigne hoc munus damnata propago:
Oblitámque Dei plures effingere diuos
Non puduit: tanti est supremi obliuio patris.
Tum grauis inuentor lethi cessare capacem
Fraudis materiem non passus, cuncta maligno
Subdidit arbitrio, quo fatum induceret orbi,
Suaderétque Deum vel iam non esse, vel ista
Inferiora huius contemnere munia mundi.
Ergo res hominum cunctas euentáque rerum
Quæ domino fuerat par assignare supremo,
Assignare vagia persuasit subdolus astris:
Atque auium spectare fibras, motúsque volantum,
Et studio ingenti magicæ scelus intulit artis.
Et plures create Deos, idoláque muta
Aut magis idolis latitantem semet in ipsis
Suasit adorari: multo mage dignus aduri.
Nẽroth. Inque nephanda prior descendit crimina Nemroth
Impietatis apex, Cham seruo è semine natus,
Mole & mente gigas, Babylonia regna gubernans
Persarum hic animos capiens venator iniquus,
A veris domini sacris traduxit ad ignem.
Nec modo plus æquo cupidis hac arte sagaci
Ille caput scelerum, mundi infensissimus hostis

Illusit curis hominum, sed mentibus ipsis
A Irruit: & sensus penitus descendit in omnes:
Mox & in affectus: nam quum patris vnica proles
Spem generis letho secum traxisset acerbo
Infœlix Nemroth lachrymas noctésque diésque
Continuans hebetique trahens plangore querelas
Dum furit, & raptum quærit per singula natum,
Effecta mœstum solatur imagine luctum:
Et pario effectam filij de marmore formam
Credidit infœlix incluso viuere sensu:
Et questus audire suos, mox inde dicatis *Initium Idololatriæ.*
Erectísque aris diuinos addit honores:
Inque loco iubet esse Dei, tum protinus omnes
Amplexæ gentes scelus hoc, crimenque sequutæ,
B Pro diis quæque suis charos habuere parentes.
Post etiam simili reges in honore locarunt
Dixerúntque Deos: quorum sub nomine mendax
Græcia, dum veris falsa insinuare laborat:
Addidit obscuras vanis rationibus vmbras,
Excusans tumulos atque indita nomina bustis:
Donec per species sese dementia cunctas
Proderet, & minimis rebus membrísque pudendis
Nomen inane Dei mundo ridente daretur.
Talibus errorum salebris fomenta daturus
Ambigua inuentor lethi responsa ciebat:
Vsus ad insidias aut igni, aut fonte calenti,
Aut terra ex antris ventos spirante loquaces:
C Et falsum vani sibi nomen Apollinis induens.
Talibus à domino gentes ita ille remotas
Capiabat laqueis, quo ducens quumque volebat:
Tanti est à sancto domini discedere cultu.
At vero egressi vnde sumus, redeamus ad illam
Maiorum seriem: quæ paucos aucta per annos
Vsque adeo excreuit, quòd mox oriente relicto
Inde nouas alio compulsi quærere sedes, *Genes. 11.*
In campum (Semnaar veteres dixere) patentem
Perueniunt: quúmque his etiam discedere terris
Cogitur, in varias partes spargenda iuuentus:
Cœpit in hæc mœstas tristissima verba querelas.
Heu quam non certus vitæ status ordine cœpto
D Fert homines? quámque ignaros vel prospera fallunt
Per varios casus? quàm voti summa petiti
Tendis in aduersum? iam nos (si dicere fas est)
Quòd sperata patrum precibus numerosa nepotum
Creuit turba, piget: quod iam spargenda per orbem
Exilio cumulata manus, peritutáque longe
Finibus à patriis: nos ergo siccine tandem
Longa pauperie defecta, inhonoráque membra
Ignotis dabimus passim tumulanda sepulchris?
Nec saltem miseri tumulis claudemur auitis?
Nulláque erit nostri post mortem fama superstes?
Quare agite ò iuuenes dum vires turba ministrat
Quæ vobis superest, quæ finem nesciat vllum
E Egregiam æternis famam dimittite factis:
Vrbem condamus, cuius sub mœnia turrem
Vsque attollamus, donec pingentia cœlum
Sidera, & excelsi conuexa attingat olympi.
Nescia posteritas vt nos hinc orbe relicto
In cœlum migrasse putet: sic mota iuuentus
Contemnunt cautes, & quidquid monte reciso
Defluit ac domitæ fictos de viscere terræ
Constringunt igni lateres, operísque futuri *Molitio turris Babel.*
Materiam proprio malunt debere laboris
Hanc inter stratum sic nectit vtrinque bitumen,
Vt solidas simulent circundata mœnia cautes.
Mox turris properata subit, mox vertice nubes

Tranſilit,ac fruitur cœli propiore ſereno.
Tum pater omnipotens cœleſti voce ſenatum
Congregat angelicum:turbæque inſana ſuperbæ
Facta ſtupens,iſthæc tegni conſortibus infit.
En terrena phalanx quo iam temeraria pergit
Cernitis,& quantos impendens tendit in auſus.
Mortali quæ ſtructa manu contigere celſos
Credit poſſe polos,& ad æthera ducere noſtrum.
Nemo aſcendit in cœlū niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis. Ioan.3.
Quum nemo indutus terreno corpore cœlum
Aſcendat,niſi qui cœlo deſcenderit alto.
Sed quia gens vna eſt,eadem quoque forma loquẽdi
In componenda perſiſtent turre:nec ante
Deſiſtent quam mutua opus conſenſio cœptum
Finierit:tanta eſt humanæ inſania mentis.
Ergo agite,(vt vetitum norint quod poſſe negatũ eſt)
Iam deſcendamus,tumefactáque corda ſuperbo
Conſenſu varij turbemus vocibus oris:
Vt quod peccarunt concordis crimine mentis,
Confuſæ damnet melior diſcordia linguæ.
Dixit,& intentos operi molémque leuantes
Mentibus attonitis ſubiecta obliuio primum
Intrat,& ignotæ ſubiit perfectio linguæ.
Increpitant operis ſtudio ceſſante magiſtri
Cunctantes ſocios,ſed vocem nemo remittit
Non intellectis,quod ſiquis tentat,inane
Sibilat,aut rupti fremitu ſermonis anhelat:
Sic vanum praua ſuſceptum mente laborem
Deſtituit fruſtrata manus:iam nemo propinquum
Nemo patrem ſequitur:quemquiſque intelligit,addit
Adglomerátque ſibi,ſociúmque adiungere curat.
Prima gẽtium diſperſio.
Dúmque perit diuiſa huius cognatio gentis,
Gentem lingua facit: ſparguntur claſſibus æquis
Didoctáſque petunt vario ſub ſidere terras.
Haud aliter volucres campi per mollia plana
Quas gregibus mixtis errare & quærere victum
Perſuaſit ſecura dies,quum nocte propinqua
Frondea tecta petunt: exemplo cum grege turba
Vulgus quæque ſuum ſequitur,rapidóque volatu
Miſcentur ſimilis qua duxerit aut color, aut vox:
Sic tunc in partes populus ſe diſſecat vnus:
Et ſpecies fit quæque genus,longéque remotis
Conſidunt terris,atque orbem gentibus implent
Nec tamen hoc ſacri (quum ſit ſua pœna nocentum
Muneris eſt vacuum:nam quæuis vltio iuſta
Hæc fuerit,quos non tetigit reuerentia cœli
Quæ ſedes propria eſt mundi rerúmque parentis
Vt nec ſe agnoſcant verba inconſueta loquentes:
Attamẽ id multum quod rapto hoc fœdere cautũ eſt
Ne quam paucorum attulerat perſuaſio culpam,
Cunctorum aſſenſu rurſus contingeret omnes:
Et faceret commune nefas:ne prælia dura
Et rabido populis mors arceſſenda furore
Bellum illis ciuile foret:ſic profuit illis
Inque bonum verſa eſt primæ diuiſio linguæ.
Quanquam nec prorſum ſublata Hebræa loquendi
Conſuetudo fuit: quum tunc permanſerit oris
Hebræi ſonitus,ſermóque antiquus,in illis
Qui culpæ expertes pars non iniuſta fuerunt
Natorum quos Sem genuit,cuſtodia iuſti
Quos tenuit:dominique etiam reuerentia ſummi.
Sed poſtquam toto dementia percita mundo
(Vt taceam magici ſcelus intolerabile monſtri)
In truncos & ſaxa etiam durique metalli
Arte cauas ſpecies,& caſſas luce figuras
Impegit mortale genus:mentéſque ſupernis
Intentas fregit:terræque addixit inerti,
Conuoluitque ſimul fœdæ contagio labis,
A Non ſecus æthiopum feruentibus excita terris
Nubila,morborum corrupto tramite cœli
Dum currunt,quiſquis percuſſum fulmine lethi
Ingemuit,ſimul ipſe ruit,quicunque cadentem
Conſpexit,cecidit congeſtáque funera paſſim
Dira lues ſtrauit,campóſque reliquit inanes.
Sic tunc præcipiti complexos mole furoris
Ne nihil infectum toto dimitteret orbe
Comprendit repetens, quos iam dimiſerat error.
Donec Chaldæi generis de ſemine Thare *Gen.11.*
Vir iuſtus metuénſque Dei cum ſtirpe ſuorum
Vrbem aliam moréſque nouos, ſedémque requirens
Manſit in Aſſyriis demum nouus accola Carris.
B Qui quadragenis luſtris vbi vixit & vno
Infauſtam hanc vitam fœlici morte redemit.
Huic meritis patrem & ſanctis virtutibus æquans,
Aut longè ſuperans, ſucceſſit filius Abram. *Abram,*
Vir cœlo dignus, nam primo à lumine vitæ
Verum mente Deum venerans, gentilia ſacra
Auerſatus erat,quem poſtquam morte parentis
Iuſſa ſequi iam poſſe Dei,ſine fraude liquebat:
His dominus famulum meritis dignatus adire eſt.
Quandoquidem toto ſe ſolum inuenimus orbe *Gen.12.*
Quem ſincera fides iuuat,& reuerentia noſtri:
Linque procul ſedes patrias,terrámque nocentem, *Egredere de terra tua & cognatione tua.*
Pollutámque domum:cognatio tota prophana eſt
C Et fugienda tibi.terræ melioris in agros
Me duce peruenies:na ſis pars gentis iniquæ
Qui ſanctæ caput eſſe potes:tum ſacra dicabo
Quæ maneant benedicta tibi,noménque per omnes *Gen. 12.*
Magnificum reddam populos, bona cũcta rependẽs:
Et benedictus erit tibi qui benedixerit:atqui
Qui maledicta tibi conuitiáque ingeret, ille
Confeſtim maledictus erit,benedictio per te
Spargetur tribubus cunctis,æuóque futuro.
Dixit,& imperiis mentem quæ pareat indit,
Promiſſiſque piis credat,mora nulla repente
Dicto intercedit domini: ſed protinus Abram
Cum gregibus varij generis,famuliſque paternis,
D Coniuge cum fida,chari cum pignore fratris,
Cui Loth nomen erat,digreſſus,limite tecto
Ignotum ſibi carpit iter:molliſſima lætas
Præbent arua vias,blandúmque fauentibus auſtris
Arridens nullis turbatos motibus aër:
In Chanaam terras & regna vbertima Sichem
Donec perueniens,didicit ſobolíque ſibíque
Iſthæc in ſortem imperij ceſſura futuri:
Vnde Deo ſupplex deuotas extruit aras,
Et veteres reuocans,cultor nouus auget honores.
Inde petit Bethel ſedes quæ lecta beati
Hoſpitiis ſacrata Dei:cunctáſque ſuperbis
Exceſſit meritis terras, quandóque ſecundo
E Poſt cœlũ numeranda loco:nam ſede ſuperna
Dignior iſta Dei,quæ pignus lege ſalutis
Emiſſum mundo tantum micante paratum,
Exciperet viſa eſt,hominémque remitteret aſtris.
Hic quoque ſolennes Abram pater extruit aras.
Et linquenda nouis habitacula ponit in aruis.
Namque fame rurſum ſedem mutare coactus
Caſtra mouet,totámque domũ,famulóſq;, gregeſq;: *Abram in Ægyptũ tranſitus.*
Secum agit,& rebus commercia iuſta rependens
Intrat in Ægyptum: & Sarai appellare ſororem
Maluit quàm vxorem,ne barbara pectora ſancti *Gen. 12.*
Hoſpitiis,in cædem ſtimulet furioſa libido.
Vnde & mox Pharao radiantis imagine formæ

Ictus

Ictus inardescit, thalamósque & fœdera certa
Lege parat: longos isthæc connubia in annos
Ducturus, ni longè aliter disponeret ille
Autor coniugij: cui quum minus ista placerent
Ecce pauor regi mersa formidine mixtus
Ingruit, & subito quatit improba corda tumultu:
Exterrétque animos niger horror & implicat artus.
Vt rex sacrilegæ gentis tam tristia vota
Sentiret damnasse Deum, qui tale profecto
Consilium infudit famulis, vt barbarus hostis
Esse virum Sarai securum agnosceret Abram,
Quum foret expertus quam non impune prophano
Appeteret ferro, quàm nec viduare liceret.
Sponte igitur nulla violatam labe marito
Reddit, & ingenti cumulatum fruge remittit
In Sichem, Bethelémque suam: quo deinde recepti
Cum gregibúsque domóque pater, cum cóiuge salua,
Exercent campos, & pinguia pascua late
Gene. 13. Immixtis carpunt gregibus: dum iurgia crebra
Inter pastores patrui nata atque nepotis:
Dum non sufficerent capiendis arua duorum
Armentis angusta nimis: plenissimus ergo
Abram iustitiæ atque obseruantissimus æqui
Quò dirimat lites, & iurgia tollat auara,
Vt natu maior, concessos diuidit agros:
Iunior elegit quà dulcibus vndique fusis
Rura maritat aquis, ripisque vmbrantibus inter
Labitur, & teretes saltus Iordanis amœnat.
Ergo quò fugiat pastorum iurgia ab Abram
Declinans, iunctos Sodomæ Loth migrat in agros.
Quum Deus hac Abram mœsti spe pectora firmans,
Ne mouearis ait, fratris quòd prole relicta
Nunc solus videare tibi: innumerabile vulgus
Tu mihi solus eris, populique idem autor amici
Suspice quadrifidi partes intentus ad orbis:
Inspice nunc austrum versus, septémque triones,
Quà sol exoritur, quà vespere concidit imo,
Hæc tibimet, prolique tuæ, populisque tuorum,
Concedam, æternos illis habitanda per annos.
Queis tu etiam terris longè latéque fruaris:
Surge, & quid pateant gressu prius hospite lustra.
Hæc ait. Ille libens paret sedémque relinquens
Chebron Emigrat, Chebrónque subit, subque ilice nigra
Hebrei Ad Mamre querceta pater tentoria figit:
vulgo He Hic quoque solennes domino struit & colit aras.
bron. Interea magno circum turbante tumultu
Gen. 14. Hostis adest, auidus, varia quem dote referta
Solicitat tellus, campis illisa resultat
Vngula, & effusis errat populator habenis
Aduersum Sodomæ, pinguissima pascua gentis:
Loth vero portis cum rege erumpit apertis,
Et vicina manus regum socia arma ferentum,
Secum equites peditésque trahunt, distenditur agmen
Confligunt acies pariter, sternúntque cadúntque:
Sed turpis Sodomæ luxu emollita iuuentus
Vt rursum exarsit repetitus clamor in iras,
Vertunt terga metu: rapido pars mœnia cursu,
Pars montes, syluásque petunt, pars septa cateruis
Porrigit ignauas ad tristia vincula palmas.
Vt vero patruus captum Loth audit Abram,
Non fletu, quid enim fletus conferret inanis?
Sed virtute parat fratri succurrere capto.
Instructos igitur tercentum deligit omni
De grege bisque nouem famulos, quos ante præcúres.
Insequitur sensim, quà lentum prodidit hostem
Tendere præda grauis: quorum de nocte silenti

Corpora (consuetudine iam languentia duro
A Irrigat, & fessos dulcis sopor alligat artus)
Aggreditur, nil venturum sibi tale putantum:
Vt quum ieiuni rabies vesana leonis
In pecudum saltu penetrauit septa volucri,
Et dente atque pede exanimat, cupidámque vorandi
Ita famem superat, dum meta doloris acerbi
Iámque ouibus vacuas effecerit vltima caulas.
Haud secus ille duces somno vinóque sepultos Abrā vi
Stertentésque Abram populos, regésque trucidat, ctoria.
Sic tamen vt nullus confundat castra tumultus. Gen. 14.
Nemo gradū sentit, nisi quem mens deficit & vox.
Nemo sonum cædis, nisi quem mors excitat audit.
Sanguine cuncta madent: sicco resoluta sereno
B Tellus tabe coit, gressúmque morante cruore
Lubrica stagnanti titubant vestigia campo.
Nec tamen omne animās gladiis occumbit apertis,
Seruantur prædæ: tanta est moderatio iusti
Victoris: reliquos sparsit fuga turpis, & agros
Vsque Damascenos instans formido sequuta est.
At victor tanti nil motus laude triumphi,
Inter equos, pecudúmque greges, populúmq; receptū,
Aut captum, gazásque, (auido quæ pondere victos
Victorésque mouent) nil prorsus concupit horum
Magnificus, sed enim tanta inter gaudia mitis
Et varios hominum reputans sub pectore casus,
Omnes omnino prædas, & præmia belli
C Direptis passim populis, regique reseruat:
Non sibi se pugnasse docens, decimam tamen offert
Hostibus excussæ quę vera est hostia prædæ,
Melchisedech, vinúmque & panem ab cæde reuerso.
Melchisedech rex ille Salem, qui munere tali Melchise-
Mystica præmisit summi libamina Christi: dech Chri
Cuius de manibus sumens ecclesia corpus sti figura.
Viuificum panem, cœlesti pota cruore est.
At vero hostili redeuntem è funere lassum,
Omnipotens verbis solatur talibus Abram,
Quandoquidem nullis cupidum te præda subegit Ego prote
Illecebris, pretium fidei, mercésque laborum ctor tuus
Mecum plena tibi est. téque & tua cuncta tuebor, sum &
D Hæredi seruanda tuo, quem germine sero merces
Progenitum, magè multo etiam pius autor amabis. tua ma-
Nil est quòd metuas hæres tuus ille Damascus gna ni-
Vt fuat, ipse tuo cernes de semine natum: mis.
Accendat cuius patrios infantia sensus: Genes. 15.
Suspice connexum quàm denso lumine cœlum
Picta nocte micat: quantis congesta premantur
Sidera sideribus, numerum quæ obiecta recusent:
Seminis hoc exemplar habes, stirpisque futuræ
Multiplicis formam. Sic fatus finit: at ille Credidit
Credidit, & nudæ fidei consensio sola Abrahā
Plenam ad iustitiæ & meriti reputata coronam est. Deo &
Atque adeò hinc Abram tanta mercede docemur, reputatū
E Quanti sit meriti diuino credere Verbo: est illi ad
Demeriti contra quanti non credere: namque vt iustitiam.
Credidit hac rursum diuina voce meretur Genes. 15.
Solari: omnipotens dum verbis incipit istis.
Ille ego sum Deus ac dominus, qui téque tuósque Ego domi
Chaldæa de gente tuli, tandémque paternis nus qui te
Exceptum victis, terra meliore locaui, eduxi de
Vt de te genitus populus meus arua beata Hur Chal
Incolat, & seriem longè latéque propaget, dæorum.
Gentibus expulsis, quas fœdo errore parentum Genes. 15.
Sacrilegas ritus olim fecere prophanis
Quod cunctabundus nimium quia credere differs,
Trinam sume mihi trina iam fronte iuuencam,

Cum qua par annis blando grege lecta capella,
Æquæuúsque aries, nostro mactetor honori:
Castra quoque humanæ turtur coniuncta columbæ.
At verò volucrum non sentiat hostia ferrum:
Tantum intermedias pecudes discindere cura:
Quas sic diductas mundis distinguito arenis,
Vt membris coeant altrinsecus æmula membra.
Dixit, at ille Dei monitus seruare libenter
Assuetus, raptim properat mandata patrare:
Sed quum dispositam quo iussa erat ordine, terræ,
Strauisset seriem, subito manus ingruit atra
Importunarum prædam insectata volucrum:
Quæ ne contactu violarent sacra prophano,
Vndique solicitos cauet, & circumspicit Abram,
Sed quũ opere attonitum tanto, nec sole cadente
Vinceret officij moles tam magna recepti:
Ecce niger terror, tremor horridus, & sopor intrat
Nuncia iussa ferens, venturáque secula formans.
Credo, videbatur septem sibi cernere nilum
Hebrææ gentis populo, seróśque nepotes
Ingentémque supra numerum cognoscere turbas:
Inde truces motus, deductáque castra suorum,
Transmissum pelagus, sed gurgite mersa profundo
Agmina naufragium nulla cum classe sequorum:
Ereptósque mari Hebræos, dehinc tota beatæ
Regna Palæstinæ populo patuisse reuerso.
Talibus attonito visis non defuit almus
Interpres, prænosce tuos, sobolémque tuorum
Inquit, in externis per secula quattuor agris
Nilıaci illius sensuram dira tyranni
Imperia: at quum tum peregrina espleuerit annos:
Seruitio eripiam, gentémque vlciscar iniquam.
Et reddam terris blando quas gurgite cingunt
Nilus & Euphrates: sed quum peccata nocentum
Gentis Amorrhææ populíque hæc regna tenentis
Explerint summam scelerum: dignique paternis
Sedibus expulsi fuerint: at tu tamen ante
Longæuo fœlix decedens limite vitæ
Ploratus natis cum pace & munere nostro
Ad sanctos migrabis auos: sic fatus, & alto
Quum iam nox terris densas induceret vmbras
Signum è monte dedit, confestim fumeus istic
Apparet clibanus, lampásque ignita videtur:
Tum sacras epulas mediúmque iouecta paratum
Præcipiti cursu delibans flamma vorauit.
Interea certus regni prolísque futuræ
Gene.16. Munna adire patris cupit Abram: casta sed vxor
Abnuit officium, quòd ioanem effœta senectus
Iámque vterum sibi fecisset: sed dulce mariti
Pignus spémque nouam quacunque ex pellice fusam
Esse suam credens, famulam (cui iunior ætas
Abram Agar nomen erat, tellus Nilotica origo)
Agar co- Subrogat in thalamos, precibúsque adgressa maritum,
gnoscit. Seruili semen concredere perpulit aluo.
Ast anima vt primum suscepta viuere sensit
Agar ventris onus, fastu tumefacta superbo
Agar in- Despexit dominam: & dominam cui matris amorem
solentia. Debebat, causámque sui furiosa tumoris.
Recte igitur flagris hanc vir iustissimus Abram
Coniugis addixit: quorum magis acta pudore
Agar In deserta procul secretáque lustra ferarum
fugit. Abditur indignans, quam tamen nec spernere cessat:
Sed rursum obsequio prioans quod debuit, illam
Contemnit quo more potest, mauultque pericla
Desertæ perferre viæ: ni missus olympo
Angelus occurrat, famulámque ad pristina rura
Restituat miti dominæ blandóque refectam
A Hortato, melius iubeat sperare reuersam.
Et nomen nati doceat, moréśque manúsque,
Innumeróśque greges tali de stirpe futuros:
Quo maiore redit voto iam certa futuri:
Et partu dominum fecit prior ipsa parentem.
Quum iam decursi spacijs fœlicibus æui Gene.17.
Supra octoginta quum sex excluderet annos,
Ad quos bissenas quum iustus & insuper vnam
Adderet æstates: solito hunc rursum pater almus
Alloquio dignatus adit: iussitque senectam
Ducere fœlicem: simul & promissa reuoluit,
Et quam mercedem expectet: tum corpore prono
Abram suppliciter dominum prostratus adorat.
B A quo mox audit firmata voce futurum
Se patrem innumeræ gentis, latéque parentis:
Et cuius venient etiam de semine reges.
Hoc tamen à reliquis iussus discernere signo
Hebræam gentem populis, vt sponte resecta
Carne superuacua se circuncidat, & omnem
Masculei sexus præsentémque atque futuram
Progeniem: iussus pueros à matre recentes
Atque rudes vitæ dum mens ignara dolendi est,
Præputio exutos, octaua luce sacrare.
Quòd qui tam sanctum corrumpere testamentum
Auderet, cessans legi inseruire rogatæ:
Exhæres fieret regni, vitæque futuræ.
C At simul vt vero sibi crederet argumento
Venturas aliquando suo de semine gentes
Innumeras, nomen dominus commutat vtrique.
Non Sarai tibi ait, sed Sarra vocabitur vxor:
Et tu non Abram, sed nomine clarior aucto
Venturæ Abraham posthæc vocitabere genti.
Quod commune ideo tibimet cum coniuge vera est
Promissi quoniam (nihil est re certius ista)
Mater erit generis, téque annum sole remenso
Esse patrem faciet. quamuis ridenda puteris
Virtutis promissa meæ nec vestra senectus
Impediet. quin diuini sententia iuris
Æternos semper maneat stabilita per annos.
D Sed tamen ignoscam dubiis, puerόque futuro
Imponam nomen quod culpam hanc arguat Ishac:
Qui nostri indubie seruato fœdere pacti
Hæres certus erit, cuncta cum stirpe suorum.
Nec tamen Ismael Agar de semine natus
Expers dotis erit: nostro nam munere fultus
Milia multa virûm de se ventura potentum,
Bissenis pariter ducibus regnanda creabit.
Dixit, at ille auidus pactum accelerare receptum
Iam centum pulsans annos, iam pubere nato,
Se primum, gnatúmque suum, cunctósque clientes
Ac famulos omnes quo iussum est stigmate signat.
Et populum facit esse nouum, fontémque piorum:
E Vna eadémque via, tanta est deuotio, legem
Accipiens espléńsque fidem. Quid non meret ergo
Tam præsens velóxque fides? nam non timor istud
Sed syncerus amor, famulique probatio iusti est.
Quodlibet imperium placida sic mente subire
Vnde deum sibi promeruit: nempe antea tantum
Audiri solitus, meritum post tale ministri
Iam patitur cerni: quúmque indignatio iusta
Vltorem stimulet, mortales non tamen ille
Respuit aspectus: nam quum damnare pararet
Crimina terrarum, flammísque abolere nocentes,
Aut verum aut qualem norat se posse videri
Et nomẽ numerúmque Abraham prodidit ipsum.

Illi

Tres Abrahā videt & vnum adorat. Gen. 18.

Illi nanque domi Mamre in conualle sedenti
Tres subito apparent angusta luce micantes.
Abraham tanti stimulatus imagine visus
Procurrit, dominúmque solo prostratus adorat:
Trésque etiam supplex forma veneratur in vna,
Queis vt, mente pia liceat seruire, precatur:
Et refici in medios æstus tendentibus horis
Non dedignetur, famuli mensísque cibísque:
Vsque adeo visus inter sensúsque vigentes
Errabat dubitans hominis substantia an esset,
Quem notat mens esse Deum, tamen annuit ille,
Officiúmque pij non aspernatus alumni
Oblatósque cibos, mensásque sacrauit amicas.
Vt verò ablatis epulis mensísque remotis
Hospitibus visum est illinc discedere, tum mox
Inde mouens gressus, lateri comes hæret euntum
Hospes ouans: tristíque quatit concussa pauore
Pectora, & attonitum venerabilis attrahit horror.
Quippe videt vultus tacitos, visúsque seueros,
In Sodomam Dominum iuncta vibrasse Gomorrha,
Pacis & emissos famulos, iræque ministros:
Et quum cognoscet tanta quid mole patraret
Archanum pandente Deo, caussámque docente

Abraham pro Sodomis precatur.

Vltro audet Dominū scrutari, an perderet vrbem,
Errantis populi per crimina cuncta nocentem,
Si quinquaginta morum probitate piorum
Spectatos aleret: quúmque ipsi diceret, illis
Si numerum talem inuenio, mihi parcere certum est.
Quid si quinque minus fuerint, tum subdidit? & quid
Si quadraginta soli? quid si minus illo
Forte decem numero? Quid si bis quinque dabuntur
Innocui? non & tu vrbi Deus optime parces?
Quúmque etiam numero se velle ignoscere tali
Dixisset, famulum in medio sermone reliquit
Tendentem vlterius: séque in sua regna recepit.

Gene. 19.

Dimissi interea ciues è sede superna
Angelici in Sodomæ terras, Loth forte sedentem
Ante fores vrbis, iam terris sole propinquo
Inueniunt: qui quum miro splendore videret
Angelicos radiare viros, descendere summo

Loth Angelos hospitio accipit. Gen. 19.

E cœlo ratus, in terram prostratus adorat.
Inuitátque domum, noctémque auertere tecto
Euincit precibus simul & conuiuere suadet.
Innocuósque cibos, & pocula parca ministrat.
Dúmque epulis sumptis somno indulgere paratent:
Ecce sub occasum lucis, noctísque recursum,
Fœda manus vulgi si fas dixisse, virilis
Prosilit, & iuuenum insanis puerique senésque
Ignibus vruntur: Lóthque vt sibi tradat abuti
Hospitibus, cogunt: quid non vesana libido
Ausit? at ille volens populi mollire furorem
Insani, natas quibus illibata manebat
Virginitas offert quoscunque optarit in vsus,
Ast effræna cohors in deteriora profundi
Lapsa mali, vitio sese immiscere minori
Vile putat, nisi se summis etiam implicet: ergo
Infandum vt patret facinus Loth opprimit: & iam
Vi maiore agitant quàm quæ virtute repelli
Humana valeat: quum protinus hospes vterque
Angelicas nudant mentito corpore vires.
Et populi secum obcæcata mente furentis
Loth retrahunt: inque ipsa domus secreta receptum
Perdenda hortantur confestim abscedere terra.
Qui sint, quid veniant, & quæ præcepta ferentes
Mox explere velint, nil iam sermone patenti
Dissimulant: & ab hac se clade euadere saluum
Posse, domúmque suam dicunt generósque suósque
A Colligere affines, & secum abducere mandant.
Ast illos simili cum vulgo crimine tactos
Inuoluit similis sententia sana monenti
Credere dum nolunt: quanquam quòd credere nolunt
Non est vt multum mirere, abscedere quum Loth
Id quoque ridiculum quod consuluere putaret.
Quem lentum, pigrásque moras sine fine trahentem,
Hospes vterque videns manibus cum cōiuge raptum,
Virginibúsque suis, procul extra mœnia ducit:
Et celerare iubet montésque euadere in altos,
Tali lege data, ne cœlesti igne flagrantes
Post se respiciat quisquam male cautus in vrbes.
Loth vero metuens montes ne tardius altos
B Aggressum velox cœli præuerteret ira.
Ore Segor lachrymísque petit secura recessus
Antra sui: lachrymas autem non sensit inanes,

Loth pro Segor impetrat.

Concessúmque sibi donum speciale salutis
Pluribus impartit, meritúmque è munere fecit.
Et iam non solitas raptim obducentia cœlum
A patria virtute Deo miscente, coacta
Nubila densarant nebulas: sed quas rotat Æthna
Quas vomit Inarime, atque Aponus feruentibus vndis
Exaltat, quas vicino concussa Veseuo
Eructat tellus: Lyciæ quas sæua Chymeræ
Ora sinu vasto trinæ fornacis anhelat,
Et quocunque loco fallentia sulphura velox
C Spiritus inflammans angusto tramite fusus
Effluit in lucem rupta tellure vaporans:
Non quòd non possit plunias quoque vertere in ignes,
Totum de nihilo potuit qui condere mundum:
Sed maiore bonus iudex damnare paratu
Mauult, quos miserens vrbis morúmque ruinæ
Punit in exemplum: mox durum elementa minantur
Concurrúntque vndante globo: stipatáque flatu
Quæque suo coëunt flammarum pabula in vnum
Corpus, & infandas terras vrbésque nocentes
Sulphurei testudo tegit curuata metalli:
Quam citus & vires angusto tramite sumens
Spiritus incussam, tanto crepitare fragore
D Compulit, & crebro tonitrus agitante corusco
Consternant animos, quotquot spectacula cernunt
Talia: quinetiam Loth heu, miserabilis vxor
Seu tanto stupefacta metu, seu stulta cupido
Illa fuit vetitum contra consurgere pactum
Fœmineis innata animis: quæ denique cumque
Causa fuit, Sodomam inspectans se ponè ruentem,
Confestim pœnas violata lege subiuit,

Vxor Loth in statua salis vertitur. Gen. 19.

In statuam conuersa salis, spoliatáque luce
Sic animam infœlix cum corpore perdidit omni:
Vt nullum extaret forma remanente cadauer.
Ocior inde Segor luctum prohibente timore
Horrificóque malo stupidus, mox ingreditur Loth.
E Tum sol exoritur toto feruentior igne,
Irato fulgore micans, radiósque seueros

Sodomæ et Gomorrę incēdia. Gen. 19.

Dirigit in Sodomam: qui postquam lumina flammis
Inuoluêre suis, resolutáque sulphura: nexos
Secum præcipitant ignes, siccóque liquore
Dispensata suis stillant incendia thedis.
Fulmineus denso præceps cadit aëre nymbus
Inuoluítque vrbes, & totis sæuit in agris.
Admixto stridore tonat, vincítque querelas
Flammea tempestas: quæ postquam pabula terris
Repperit incensis, ipsísque insedit arenis,
Erigit immensam coniuncto fomite metam
Ignis, & à terris redeunt in sidera flammæ,

In cineres donec cautes tellúsque resultans
Transeat,ac penitus mersæ soluantur arenæ,
Depressisque cauos consumpto cespite campis
Pandunt arua sinus,venísque effusus apertis
Consocians vires, qui terras strinxerat humor
Priuatum gignit pelagus: Quidnam esse putemus
Quod raptim lacus est mira virtute refertus
Qui fuit ante rogus? sic omnipotentia summi
Indicis in gelidas ignem conuertere lymphas,
Ac rursum lymphas ardentem possit in ignem.
Nec tamen hic occulta vacant mysteria, nam quòd
Vndæ hic sunt vbi flamma fuit: quòd flammea missis
Desuper extinxit lymphis:fortasse notabat
Luxuriæ calidos ignes,fomentáque primi
Peccato contracta patris cœlestibus vndis
Extinctum quandoque iri:próque ignibus acris
Iustitiæ,quibus illa olim lex dura vigebat:
Salutificis purgatum iri & lustralibus vndis.

CLAVDII MARII VICTORIS,
ORATORIS MASSILIENSIS DE PERuersis suæ ætatis moribus, Libes quartus Ad Salmonem.

SI Domini templum supplex orator adisti,
Imo & custodem templi, populíque magistrum.
Templum Domini sanctum est quod estis vos. 1. Co. 3.
Quot tu isthic homines , tot Christi altaria cernis.
Sed si collatis iuuat indulgere loquelis:
Hic habitat,tuus ille hospes mea viscera Thesboo
Cui fratrum ad requiem frondosæ vitis in antro
Herbida cespitibus sunt structa sedilia viuis.
Dic igitur Salmon,quæ rerum nunc tibi sors est?
Quis patriæ status est?quid te delectet in illa?
Namque agris,opibúsque hominum terręque colonis
Nunc primum illæsæ turbato fœdere vitæ
Barbarus incumbit:nec longæ ad secula vitæ
Constructæ prosunt solido de marmore villæ
Animi hostes vitia.
Assumptæque omnes vana in proscœnia rupes.
At vero interior pestis,bellúmque profundum
Olim nos densa scelorum nube fatigat,
Sæuior & tantò, quantò est occultior hostis:
Et tamen(heu)si quid vastauit Sarmata,si quid
Vandalus incendit,velóxque abduxit Alanus,
Ambiguis spebus licet & conatibus ægris,
Conamur quandam in speciem reparare priorum.
Illa autem nostro quæ sunt amissa periclo
Negligimus,longóque situ squallescere mentis
Qui facit peccatum, seruus est peccati.
Ignaui patimus subiectáque colla catheuis
Dedimus & manicis peccati præda ligamur.
Et prius est vitam purgare,abscindere sentes,
Ostia conuulsa, ac fractam reuocare fenestram
Excolendi animi negligentia.
Quàm latos campos animæ,& præcordia cordis
Excolere:& capræ collapsum mentis honorem.
Nil hostis,nil dira fames,nil denique morbi
Egerunt,fuimus qui nunc sumus,iisque periclis
Tentati nihilo meliores reddimur vnquam:
Sob vios nollo culparum fine manentes.
Nil sanctum est nobis nisi quæstus: & illud honestũ est
Vtile quod fuerit: vitiísque vocabula recti
Indimus:& parci cognomen sumit auarus:
Atqui confessis vitiis & crimine aperto
Non potuere suas virtutis imagine fraudes
Obtegere:occulto fouerunt vulnere plagas?
Quos terrena trahit sapientia nescia veri.

Occulta philosophia vanitas.
Quosdam infœlices qui decipit,inclitat error:
A Dum causam inquirunt rerum,astrorúmque meatus,
Quæ sit forma poli,quæ longo flumina cursu
Non pereant,latus iaceat quo limite pontus:
Quæque Deo tantum sunt nota, recondita cunctis,
Scire volunt(heu grande nefas)& scire videntur.
Ista quidem Salmon sunt nostri crimina sexus.
Sed leuis est vestra vitiorum morbus in vrbe:
Si non fœminei magis exarsere furores,
Antè diem Salmon tenebris nox humida condet
Quàm possim mores huius percurrere turbæ:
Mulierũ vitia viris imputada
Quæ quum lege Dei viuant,sub lege virorum:
Proh pudor,haud vnquã sine nostro crimine peccant.
Nam nisi delictis faciles traheremur earum,
B Haud illas vitiis vellemus viuere nostris.
Nec rigidas auro vestes,nec vellera Serum,
Nec lapides toto quos fert mercator ab orbe,
Fundorum pretiis emerent suspiria mœsta
Iungimus at vanas non est pudor addere,curas.
Si grauis ignotis processit Lesbia gemmis,
Et decies Passina nouo radiauit in ostro,
Confestim ornatum sibi quæque ex poscit eundem.
Ergo quòd variis studeant occurrere formis,
Atque viris alios aliósque opponere vultus:
Mulierũ fucus damnatur
Nónne hæc culpa viri est? quid agunt in corpore casto
Cerussa,& minium,centúmque venena colorum?
Mentis honor,morúmque decus sunt vincula sancti
C Coniugij:si forma placet,venientibus annis
Cedet amor,sola est senium quæ nescit honestas.
Nam quod perpetuis discursibus omnia lustrant,
Quòd pascũt,quòd multa gerunt,ꝙ multa loquũtur,
Non vitium nostrum est? Paulo & Salomone relicto
Quòd maro cantatur Phœnissæ,aut Naso Corynnæ,
Quòd plausum accipiunt lyra flacci, aut scena Terenti
Nos horum nos caussa sumus:nos turpiter istis
Nutrimenta damus flammis: culpáque caremus.
Nam velut acceptas referunt specula optima formas
Sic exempla virũm vxores accepta sequuntur.
Sed quur infœlix in culpa est fœmina tantùm,
Quum placeat stolido coniuua vitiosa marito?
D Vnus vbique hostis diffuso turbine sæuit:
Nec mirum est vinci belli terrore subactos.
Quòd si correcti sanum saperemus,& atris
Libera mens nebulis Christo purgata pateret,
Si falcem verbi cordi imprimeremus,& illinc
Vellemus veterum vitiorum abscindere nodos:
Aduersus Christi famulos vis nulla valeret.
Nec nos Riphæi prosterneret arcus Alani,
Nec seruile etiam suboerteret omnia bellum,
Et qui nunc nostra crassantur clade superbi.
Attamen in vestro populo non rara bonorum
Turba viget,multósque pios ecclesia nutrit.
Sunt plane insontes multi,pater optime,quorum
E Esse velim similis:nec desunt in grege nostro
Victrices reddat quas sexus vterque coronas.
Ac si quid patris in cómendat,si quid in illa est,
Quod iuuat:hoc vnum est:hæc sunt solatia vitæ.
Nunc age Chare pater,cupido mihi fare vicissim
Quæ te digna satis requies susceperit: ex quo
Te corde hinc gestans abij,tecúmque sedesi,
Non equidem inuitus recolam mea gaudia Salmon?
Nec te tantorum indicio laudabo bonorum.
Sed iam conclusi nos admonet hora diei
Surgere,& ad sacros sanctorum occurrere cœtus,
Crastina lux verbis accedet libera nostris.

O Christi, atque hospitum, & fratrum amantes viri, etiam hodie hospitio suscipite linguam meam: & aurium vestrarum veluti fores aperientes, orationem hanc nostram accipite, à nobísque prædicationem audite salutarem: quà, de Christi baptismate in Iordanis flumine, sumus verba facturi. vt maiore desiderio tantum Dominum, ita summissè ad nos descendentem prosequamini. Licet enim Epiphaniæ Saluatoris celebritas præterierit: gratia tamen ipsius perpetuò manet. In hac igitur auidissimis animis triumphemus. Laudabilis enim est auiditas in rebus salutiferis inexplebilis: laudabilis, inquam est. Agite ergo, Christum ex Galilæa in Iudæam proficiscentem comitemur. Beatus enim est, qui cum B via vitæ proficiscitur. Agite, mentis pedibus ad Iordanem accedamus: Ioannémque Baptistam videamus baptizantem illum qui, cùm baptismo ipse non egeat, baptizatur tamen, vt baptismi gratiam nobis elargiatur. Agite, nostræ regenerationis imaginem in aquis illis adumbratam, & expressam contemplemur.

Mat. 3. *Tunc venit Iesus à Galilæa ad Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.*

Quanta Domini humilitas est, quanta summissio, cœlorum Rex ad Ioannem præcursorem suum currit. Non agmina mittit Angelorum. Non potestates mittit illas incorporeas, quæ præcurrant. Sed ita demissè in militari forma accedens, ad suum ipse militem proficiscitur. Tanquam vnus è populo ad illum venit. Se C in seruorum numero ponit is, qui iudex est. In ouium, quæ perierant numero se collocat bonus ille Pastor, qui propter eas è cœlo descendit, nec cœlum reliquit. Cœleste illud granum, sine semine natum, sese zizaniis cōmiscet. Hunc igitur, quem in ventre matris nouerat, & adorauerat, agnoscens Ioannes Baptista: planéque sciens illum ipsum esse, propter quem ipse supra ætatem, naturæ terminos egrediens, in vtero matris exultauerat: extra pallium dexteram exerens, & caput inclinans, tanquam seruus Domini studiosissimus, eiusmodi verbis eum est allocutus.

Ego debeo à te baptizari, & tu venis ad me?

Quid agis, ô Domine? cur rerum ordinem mutas? D Quid cum seruis, ea quæ seruorum sunt, quæris? cur ea vis accipere, quibus nō eges? cur nimis ista humilitate grauas me seruū tuū? Ego debeo à te baptizari. Tu autem à me baptizari non debes. Qui minor est, à maiore benedicitur: nō maior à minore sanctificatur. Figulus à luto non fingitur: sed lutum à figulo tractatur. Creatura à creatore renouatur: non creator à creatura dirigitur. Ægrotus curatur à medico: non, medicus inuisitur ab ægroto. Pauper à diuite fœnus accipit: non autem diues à paupere mutuatur.

Ego debeo à te baptizari, & tu venis ad me?

Non ignoro, quis sis, & ex quo eluxeris, & vnde veneris. Neq; enim quia mihi similis fact9 es, ideò tuæ di- E uinitatis magnitudinē nego. Nec quia te tantopere ad me demisisti, vt corpore appropinquares, & totū me ferres in te, vt totū hominē saluares: ego ꝓpter corp9 tuū, quod cernitur, diuinitatē, quę mēte sola perspicitur, cōtēno. Nec, quia propter meam salutem primitias meas induisti, ideo te non agnosco, qui amictus es lumine sicut vestimento. Non, quia carnem carni meæ similem gestas, & appares hominibus sicut ipsi videre te possunt: iccircò latet me splendor fulgentis diuinitatis.

A Non, quia meam in te formam conspicio: ideò diuinā tuam naturam, quæ cerni comprehendíque nequit, ignoro. Planè noui te, Domine. Noui te, edoctus abs te. Nemo enim te potest cognoscere, nisi lumine tuo fuerit illustratus. Noui te Domine, omninò Vidi enim te spiritu, antequam lucem hanc cernerem. Quoniam tu quidem totus existens in incorporeo patris cœlestis sinu, totus eras in vtero Ancillæ matrísque tuæ. Ego autem, quàmuis in ventre Elizabet, tanquam in custodia, insolubilibus nodis vinctus, naturaliter detinerer: exultabam tamen, natiuitatémque tuam plausu præueniens, celebrabam. Ego igitur, qui ante partum præcinebam aduētum tuum: post partum præsentiam tuam ignorabo? Qui præsentiæ tuæ, in ventre matris extiti B buccinator: nunc infans ac mutus ero ad perfectam cognitionem? Possum ego te non venerari, quem omnis adorat creatura? Possum ego te non prædicare, quē cœlum per stellam ostendit? Quem terra per Magos suspexit? Quem Angelorum chori propter tuum ad nos aduentum lætantes concelebrarint? Quem Pastores plaudentes, ouium ratione præditarum Pastorem collaudarunt? Ego te præsentem silere non possum. Vox enim sum. Vox, inquit, clamantis in deserto: Parate viam Domini.

Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

Ego nascens, matris, quæ me genuit, expuli sterilitatem: & infans adhuc, patris qui mutus erat, taciturni- C tatis medicus fui, edendi miraculi, iam inde ab ipsa infantia, gratiam à te accipiens. Tu autem è Maria Virgine nascens quemadmodum ipse voluisti, & quemadmodum tu solus nosti, virginitatē eius minimè soluisti: sed & illam conseruasti, & Matris appellationem virgini largitus es. (Virginis Deiparæ perpetua virginitas.) Nec virginitas ortum tuum impediuit: nec ortus virginitatem matris maculauit. Sed res duæ maximè contrariæ, Partus & virginitas, inter se consentientes fœdus inierunt. Quoniam tibi naturæ authori ita placuit. Ego sum homo tantummodò, diuinæ gratiæ particeps. Tu Deus idem es, & homo, & humani generis amantissimus.

Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Matt. 3.

D Tu qui in principio eras, & apud Deum eras. Tu, qui paternæ es gloriæ splendor. Tu qui perfecti patris es imago perfecta. Tu, qui lux es vera, quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Tu, qui in mundo eras, & vbi eras, venisti. Tu, qui caro factus es, sed non in carnem conuersus. Tu, qui habitas in nobis, & in serui forma seruis appares tuis. Tu, qui cœlū, & terram sancto nomine illustras tuo. Tu venis ad me tantus ad tam pusillum? Rex ad præcursorem? Dominus ad seruum? Licet tu in humili humanitatis specie nasci dignatus sis, ego tamen naturæ terminos transilire non valeo. Scio, quæ sit terræ mensura, & creatoris. Scio, quanta sit inter lutum, & figulum differentia. Scio, quantum discrimen intercedat inter solem iusti- E tiæ, & me qui sum lucerna gratiæ. (Ioan. 5.) Quanquam pura corporis nube circundatus es, ego tamen tuam agnosco dominationem. Confiteor seruitutem meam. Prædico amplitudinem tuam. Potestatem tuam absolutā cognosco. Nō sum dignus, qui soluam corrigiam calceamēti tui: (Luc. 3.) & quomodo parum tuum attingere verticem audebo? Quomodò extendam ad te dexteram meam, qui cœlum sicut pellem extendisti, & terram super aquas es fabricatus? (Psal. 103.) Quomodo diuino capiti tuo

seruiles digitos meos imponam? Quomodo immaculatum,& peccati expertem lauabo? Quomodo lumen illuminabo? Quibus eum precibus obsecrabo,qui preces etiam ignorantium suscipit? Alios baptizans,in nomine tuo baptizo, vt in te,qui cum gloria venturus es, credant. Baptizans te,cuius mentionem faciam? In cuius te nomine baptizabo? In patris ne nomine? At totum in te ipso patrem habes,& totus es in patre. In filij nomine? At nullus præter te natura est filius Dei. In nomine Spiritus sancti? At ille tecum est semper, vt pote tibi consubstantialis. Eadem illi seruitus,eadem mens, eadem vis, idem honor, eadem, quæ tibi adoratio ab omnibus exhibetur. Baptiza igitur,si vis Domine: baptiza me baptizantem. Regenera,quem regenerare fecisti. Extende terribilem dexteram tuam, quam ipsi præparasti, & corona tactu tuo caput meum, vt ante regnum tuum currens coronatus,tanquam Præcursor, de more,peccatoribus euangelizem,clamans ad eos.

Spiritus sanctus filio consubstantialis.

· *Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.*

Iordanes amnis mecum ipse tripudia, & exulta, & concinnè, fluctus tuos tanquam saltus, ad numerum moue. Auctor enim effectórque tuus cum corpore super te consistit. Vidisti olim Israelem accedentem, & aquas diuidens,transitum eius expectasti. Nunc autem effundere vehementius, & plenius flue, & pura illius membra circumplectere, qui tunc Iudæos transmisit. Montes, & colles: fontes, & torrentes: maria, & flumina benedicite Dominum qui Iordanem fluuium conscendit. Ipse enim per has aquas sanctificationem omnibus aquis elargitur.

RESPONDENS *autem Iesus dixit ad eum: Sine modò. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam.*

Mat. 3.

Sine modò,Baptista,tempori dispensationis meæ silentium impertire. Disce velle, quæ ego volo. Sine modò. Nondum meam prædica diuinitatem. Nõdum labris præcine regnum meum: ne tyrannus id præsciẽs, contra me insidias omittat. Permitte,diabolum ad me tanquam ad vnum è multis accedere, & mecum congredi, vt lethale vulnus accipiat. Permitte,me consilium illud implere, propter quod in terram veni. Mysteriũ est hodie in Iordane perfectum. Mysteria mea mihi & meis: Mysterium est,non meæ vtilitati consulere, sed vulneratorum curationem excogitare. Mysterium est, non meum aquis commodum præscribere, sed cœlestia humanæ regenerationis fluenta dilargiri. Cum videris me in operibus meis,ea, quæ diuinitati cõgruunt, peragentem: tunc iis quæ fient, laudes accommodabis. Cùm videris à me leprosos mundari, tunc me naturæ auctorem prædicabis. Cùm videris claudos à me ad currendum veloces effici, tunc vnà cum eorum pedibus sese celeriter mouentibus,& tu linguam tuam in meas laudes excitabis. Cùm videris me dæmones eiicientem, tunc regnum meum adorabis. Cùm videris me verbo mortuos è sepulchris in vitam excitantem, tunc me pariter cum illis resurgentibus vt vitę largitorem collaudabis. Cùm videris me ad dexteram patris considẽtem,tunc me Deum,cui idem thronus, eadem æternitas, idem honor, cum patre, sanctóque spiritu conueniat,confitebere. Sine modò: sic enim decet nos implere omnem iustitiam,legislator ego sum, & legislatoris filius. Oportet me prius per omnia trãsire mãdata, & tunc vbique meæ benignitatis præcepta promulgare. Oportet,me legem explere: & mox gratiam elargiri. Oportet me prius vmbram adducere, post autem retegere veritatem. Oportet me prius veteri Testamento finem imponere: mox autem nouum propagare, & in hominum cordibus insculpere, & meo sanguine subscribere, & spiritu meo obsignare. Oportet me in crucem tolli, & clauis transfigi, & pati quantum fieri potest,& passiones passione curare,& per lignum mederi vulneribus, quæ hominibus ex ligno sunt illata. Oportet me ad inferni profundum descendere, vt eos, qui illic detinentur, eripiam. Oportet me triduo mortis carnis meæ,diuturnum mortis imperium euertere. Oportet me corporis mei lucernam sedentibus in tenebris,& vmbra mortis accẽdere. Oportet me cum carne illuc ascendere, vbi sum diuinitate. Oportet me, Adam in me regnantem,ad patrem adducere. Hæc me perficere oportet. Ob hæc enim ille operibus affuit meis. Oportet me nunc hoc baptismate baptizari, & postea consubstantialis Trinitatis baptisma omnibus hominibus dilargiri. Accommoda mihi,ô Baptista, ad præsentem dispensationem,dexteram tuam, quemadmodum mihi ad generationem accommodauit Maria vterum suum. Immerge tu me Iordanis vndis, quemadmodum illa quæ me genuit,puerilibus pãnis inuoluit. Da tu mihi Baptismum,vt virgo lac præbuit. Tãge caput meum, quod Seraphim venerantur. Tange caput illud, quod dexteræ tuæ est consanguineũ. Tange, quod idcò natum est, vt tangeretur. Tange, quod propterea paratum est à me,& à patre meo. Tange caput meum,quod qui pie tangit,nunquam periclitatur. Baptiza me,qui baptizaturus sum credentes,aqua, spiritu,& igne. Aqua quidem,quæ valeat peccatorum lutum abluere: spiritu,qui possit terrenos reficere: Igne, qui spinas peccatorum queat exurere. Hæc audiẽs Baptista,& in salutis scopum,mentis aciem dirigens,mysteriúmque,quod peragebatur,intelligens, diuino paruit mandato. Erat enim & pius & obediens. Dexterã igitur subtremulam lætabundus extendens,Dominum baptizauit. Iudæi autem qui vel aderant, vel propè, aut procul erant, inter se colloquebantur, dicentes: Haud frustra Ioannem esse Iesu præstantiorem suspicabamur. Haud frustra illum hoc excellentiorem esse putabamus. Nonne baptisma hoc Ioanni priores partes ascribit? Nónne ille,vti præstantior, baptizauit. Hic autem,vt inferior,est baptizatus? Hæc illi dum inter se iactarent,dispensationis mysterium ignorantes: ille,qui solus est Dominus, & natura pater vnigeniti: Qui solus exquisitè nouit eum, quem vnicum genuit: falsas Iudæorum cogitationes redarguens,cœlorum fores aperuit, & in columbæ specie Spiritum sanctum demisit super caput Iesu,digito ostẽdens Noë,& creatorem Noë, & naturæ naufragio periclitãtis gubernatorem, ac de cœlo ipse vehementer exclamans, *hic est*, inquit, *filius meus dilectus*,ille Iesus,non Ioannes. Qui baptizatus est, non qui baptizauit. Qui ex me genitus est ante omne temporis spatium. Non ex Zacharia,sed ex Maria genitus secundum carnem. Non qui ex Elizabet præter spem, sed qui ex Maria (eius virginitate minimè læsa) sine semine † fructus apparuit, non ex solutæ † sterilitatis ramo. Qui vobiscum versatus est, non autem in deserto educatus.

Christi eadem cum patre æternitas.

Christi descensus in infernum.

Trinitas consubstantialis.

† *for.* factus.

Hic est filius meus dilectus,in quo mihi complacui.

Filius consubstantialis, non autem alterius substantiæ. Consubstantialis mihi, in eo quod non videtur: Consubstantialis vobis, in eo quod oculis cernitur, absque peccato.

Filius patri consubstantialis.

Hic est filius meus dilectus,in quo mihi complacui.

Non alius est filius meus,& alius Mariæ filius. Sed hic est filius meus dilectus, qui & oculis, & mente conspicitur.

Hic